

BIBLIOTECA
UNIVERSITARIA
ALESSANDRINA
D
K
38
ROMA

CARMINA

EX ANTIQVIS LAPIDIBVS.

CARMINA
EX
ANTIQVIS LAPIDIBVS
DISSERTATIONIBVS AC NOTIS
ILLVSTRATA

A P. FRANCISCO MARIA BONADA
CL. REG. SCHOLARVM PIARVM
Eloquentiae Professore in Collegio Urbano de Propaganda Fide.

VOLVMEN I.

ROMAE, MDCCLI.

Apud Josephum Collini, & Benedictum Francesi.
SVPERIORVM FACVLTATE.

PRINCIPI EMINENTISSIMO

JOANNI ANTONIO

S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI

GVADAGNI

S. D. N. IN VRBE VICARIO.

FRANCISCVS MARIA BONADA DE CL. REG. SCHOLARVM PIARVM

S. P. D.

EMPORA morari tua, CARDINALIS AMPLISSIME, si alias iniquum est, nunc quodammodo fit aequissimum. Neque enim, qui viro principi multa debeat,

beat, in eum gratus quoquo modo ſi aut videri, aut eſſe velit, res per ſe ipſa non maxime aequa eſt. Hinc benignitatem dum ego tuam, qualecunque ut grati animi monumentum facile excipiat, rogo, vix fas eſſe arbitror, ne tenuitati ſuccenſeat muneris, ſubvereri. Singularis illa humanitas, ad quam Scholarum Piarum Ordini univerſo, cujus jam tot annos patrocinium & amanter, & conſtanter ſuſtines, felices ubique aditus perpetuo patent, bono me eſſe animo, quin etiam ſperare jubet, ut id operis, ſeu potius obſequii ſpecimen, humaniſſime complectaris. Nec domeſtica mihi argumenta deſunt, quod ſperem facile id impetrare. Illius enim, qui in noſtro Ordine doctrinae probitatiſque laudibus egregie claruit, & quem Florentia, Civitas una omnium maxime perſpicax, inter viros numerat integritate illuſtres, quem tu denique, & tanquam gentilem tuum tibi jucundiſſimum in primis diligis, & tanquam hominem inter optimos admirandum eximie laudas, illius, inquam, P. Milioris Guadagni me tacite virtus admonet, eorum mihi obvia nunc fore nulla, quae ad tui ſimiles accedentibus timorem facere conſueverunt. Itaque carmina haec epigraphica patrocinium fidenter ac tutelam implorant tuam. Quam ſi ſuſcipere auctoritate, qua vales plurimum, non graveris, muſarum, quae ad te confugiunt, vetera monumenta tui ſplendore nominis illuſtrata in lu-

lucem prodire gestient, & exultare quodammodo videbuntur. Postquam enim vel temporum labefactata motu, vel immanium prostrata impetu barbarorum diu squalore situque obsita delituerant, quamvis jam pridem doctorum hominum diligentia ex abditis sedibus evasissent adspexissentque solem: nunc tamen primum ex diversis voluminibus, ubi dispersa atque errantia legebantur, in unum collecta juris esse publici non timebunt, si Graecae, ac Latinae antiquitatis commendationi, quae maxima ubique est, accedere quoque sentient immortale tui nominis ornamentum. An quispiam amplitudine id tua minus dignum existimabit? At optimo ille ingenio, summaque doctrina vir, Gaspar Contarenus Cardinalis amplissimus, pro singulari studio, quo ferebatur in Graecam eruditionem, omnemque Graeciam, dixisse fertur, oportere nos, si grati esse velimus, illius telluris non homines, non litteras modo amore prosequi, ex quibus ingenua studia profecta sunt, sed stirpes etiam, ac lapides amplexari. Magnifica vero vox, & Principe sane digna, qui cum virtute fortunam, & cum utraque sapientiam adaequavit. Quum autem plurima esse intelligam nobilitatis & animi ornamenta, quorum tibi societas cum Gaspare Contareno est plane maxima, nullus mihi dubitandi locus relinquitur, quin, ut laudi tutelam sibi ille duxit Graecorum aeque lapidum

ac

ac virorum, ita tu patrocinio excipias anthologiam hanc Graecam pariter, ac Latinam. Cujus quidem rei ſpes mihi affulget, quod praeterita dum recordor, minus alte de te ſentirem, ſi poſſem reliqua non ſperare. Succurrit enim, vix Clemens XII. avunculus tuus Pontifex in omnes Optimus, in nos vero beneficentiſſimus etiam Parens, te Cardinalem, & mox Vicarium renunciavit, quam humaniter Academiam exceperis a me tibi inſcriptam de laudibus S. Andreae Corſini, quî cum te novimus virtutis eſſe & affinitatis vinculo conjunctiſſimum. Verum ſi loci ratio habeatur, unde hoc pignus prodit obſequii mei, nihil jam eſſe debet, quod me in hac re dubium facere poſſit, quum id operis in collegio Nazareno elaboratum ſit, cujus quidem nomine noſtrum animi menteſque omnium tibi ſe devinctiſſimas profitentur. Omnes te Romae Ordines tam ſupra ſe, quam pro ſe eſſe ſentiunt, vigilantem, juſtum, ſeverum, gravem, providum, moderatum; pauperes vero largum, beneficum, miſericordem: at nos, promerita dum perpendimus in hoc collegium tua, fas eſſe ducimus, ſecundas deferre nemini, ne primas quidem. Neque id profecto ſine certa ratione & graviſſima & maxima. Nam hujus collegii commune quaſi cum ipſo Ordine exordium fuit: hujus B. Joſeph Calaſanctius & parens extitit & moderator: huic demum idem omnino, quod uni-

universo Ordini, concessum voluit, ut manu ipse sua exararet utrique leges. Ergo nobile hoc Lyceum, sicut paternis legibus & stat & lucet quotidie magis, ita vix dici potest, quam nos anxios, quam solicitos habeat, tanquam paterna hereditas pretiosa satis. Iccirco jam quisque intelligit, quantas nos tibi gratias deceat & agere & habere. Nam Patris haec ampla hereditas cum semper antea jucundissimos dedit fructus, tum te auspice, te patrono sic certe floret, ut nunquam alias. Quid? quod nobis, & optimo id quidem jure, fatendum est, dum collegio Nazareno tam officiose consulis, admirabiliter etiam ceteris te prodesse? etenim & quae in Italia jam pridem erant, & quae alibi nuper extructa sunt, hinc leges, seu mavis animam atque spiritum acceptum praedicant, ut hoc stare, hoc florere non posse videatur, quin, eodem praesertim patrocinio tuo, stent quoque cetera & florescant. Itaque collegium Nazarenum cum Cardinalis Tonti, quem auctorem & appellamus & veneramur, tum tui ipsius, quem patronum omnium beneficentissimum experimur, monumentum habeatur necesse est ad perpetuam & jucundissimam utriusque recordationem. Quare quum opusculum quodcunque hoc meum, utpote proditum quasi in solo tuo, jure ad te pertineat, sine, obsecro, quod tuum est, videre lucem auspicio tuo, amplissimo-

que tuo nomini consecratum. Hoc si concedere non recuses, id sane efficies, ut quoniam, quod cupimus & debemus, non licet, illud saltem, quod possumus, non omittamus.

AD

AD LECTOREM.

NE tibi in mentem veniat, Lector optime, in me quadrare facetum illud in Chios M. Ciceronis dictum, qui muros versicolore e marmore, ut magnificum aliquid, ostentantibus, multo, *inquit*, magis mirarer, si Tiburtino lapide fecissetis. *Fateor equidem, non dissimilem, quamvis ad Graecae exemplum elaboratam, anthologiam hanc esse meam. Quemadmodum illi rem venditabant sua in insula minime inventu arduam, minimeque novam, ita ego videor ostentare veteres hosce lapides jam passim editos in voluminibus bene multis, adeoque nulla vel raritate nobiles, vel novitate insignes. Sed mihi cum Chiis puto nonnihil esse discriminis. Illi si minus inani jactatione, certe sua sponte patrii marmoris elegantiam efferebant, nec praesente quovis uno ex advenis, sed viro summo M. Tullio Cicerone: ego in unum collectas studiosae antiquitatis adolescentiae offero poeticas inscriptiones, cujus mihi operis auctores suasoresque gravissimi extiterunt. At enim putida jam & rancida haec cantilena non risum quidem, sed stomachum plane movet. Quid ergo? si sciens fallo, quibus hanc dedi operam, musae me omnes oderint. Carmina haec epigraphica jampridem inter adversaria latebant mea, neque lucem adspicere omnino audebant: sed timorem coepere tandem deponere, postquam clarissimum aetate hac nostra litterariae Reipublicae ornamentum, Marchio Scipio Maffejus, in praefatione Musei Veronensis aperte dixit, inscriptiones, quae poeticae*

ticae

ticae sunt Graecae & Latinae, *in unum quasi corpus si compingantur*, novam & praeclaram fore anthologiam. *Quam etsi novam non audeam dicere*, *quum extet Ferrettii opus*, *cujus titulus* Musae Lapidariae : *quia tamen ibi & Latina plurima*, *& Graeca omnia omissa sunt*, *vix quidem dubito*, *quin Cl. Maffeji auctoritas multum mihi prodesse debeat*. *Quanquam vero sentiat per me licet arbitrio quisque suo*: *neque enim huic est opusculo ille titulus*, *quem affixerat libello suo philosophus nescio quis*, contradicendum non esse. *Accipe interea*, *benigne Lector primum hoc volumen in quinque classes distributum*. *I. Deorum*, *Dearumque*; *II. Caesarum*, *atque Regum*; *III. Magistratuum*. *IV. Militum*. *V. Litteratorum titulos continet*, *notis*, *quam potui brevissimis*, *juventutis gratia illustratos*. *Singulis classibus singulae dissertationes praefixae sunt*, *iis rebus accommodatae*; *quae sequentibus in lapidibus continentur*. *Quum persequor magnorum virorum honores postumos*, *equidem non missam facio pompam funebrem*, *jam plurimorum*, *& praesertim Gutherii*, *atque Kirchmanni opera explicatam*; *sed de sepulcris*, *de statuis*, *de numismatibus*, *de varii generis imaginibus*, *aliisque honoribus*, *de quibus ceteri omnino tacent*, *permulta colligo*; *rem ita nimirum ago*, *ut non semper illud Virgilianum usurpandum sit*; nos flendo ducimus horas. *Graecos lapides*, *clarissimorum vestigiis hominum studiose inhaerens*, *duplici typo tradendos duxi*, *nempe charactere majusculo*, *more lapidum*, *& minusculo*, *ut in hoc tum verborum*, *quae saepe in marmore confusa sunt*, *opportuna distinctio*, *tum accentuum & spirituum annotatio minus facesseret obscuritatis*. *In titulis*, *quos jam versos & lati-*

latine & poetice nactus sum, nihil penitus immutavi, tum quia doctorum interpretum, quorum mihi solertia usui fuit, rationem me habere oportuit, tum quia siquando Latina Graecis minus recte, neque ad amussim respondeant, nemo non videt, id interpretem admisisse, quod & sexcentis aliis, dum metrum tueri velint, usuveniat necesse est. Carmina porro vel sine metro, vel nullo modo, quae paucissima sunt, latine reddita sum ego utcunque interpretatus. Metrica arrisit potius, quam soluta explicatio, quia haec operi visa est maxime consentanea. De Latinis nihil dicam amplius, quam quod varias, quum & licuit, & opus fuit, lectiones addidi, linearum ordine, qualis extat in lapide, non omisso. Ubi aut verba simul compacta sunt, aut insculpta ritu, qui a metro abhorreat, ea quoque, sicut de Graecis dixi, duplici typo imprimenda curavi. Ceterum quum audis, anthologiam me tibi offerre, in qua exsculpta veteribus ex monumentis carmina continentur, ne id in eam partem accipias rogo, ut instar librarii illius apud A. Gellium quovis pignore tecum certare possim, ni nullus omnino titulus praetermissus, aut in nulla uspiam littera delictum fuerit. Jam te salvere jubeo, amice Lector, cujus convolant in sinum musae, si minus pigmentis oblitae venustulaeque, certe pudicae, decentes, simplices, eruditae, quae nec terrorem afferant aemulaturis, neque exitium pariant aemulantibus, quas propterea philosophorum princeps, dum rempublicam informaret suam, civitate donare non dubitasset.

JO-

JOSEPH AVG. DVLBEQVIVS
A SANCTO NICOLAO

Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum Praepositus Generalis.

VM Librum, cui Titulus Carmina Graeca & Latina ex antiquis lapidibus a P. Francisco Maria Bonada a S. Joanne Evangelista Religionis nostrae Sacerdote Professo, ac in Collegio Vrbano de Propaganda fide Eloquentiae Praeceptore duo ex Nostris, quibus commissum fuit, recognoverint, atque approbaverint: ut Typis mandetur, si iis, ad quos spectat, ita videbitur, facultatem in Domino concedimus. In quorum fidem &c. Datum Romae in Aedibus nostris Scholarum Piarum apud S. Pantaleonem die 5. Mensis Januarii 1751.

Joseph Aug. Dulbequius a S. Nicolao Praepositus Generalis.

Reg. fol. 252.

Joann. Franciscus Maria Perinius a S. Elisabeth Secretarius.

IM-

IMPRIMATVR

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

F. Maria de Rubeis Archiep. Tarſi Viceſg.

APPROBATIO.

DIſſertationes in Carmina Epigraphica a R. P. Franciſco Maria Bonada ex Cl. Reg. Schol. Piarum &c. elucubratas ſumma cum animi voluptate, ac admiratione perlegi. In iis enim non ſolum abdita antiquitatis, ac obſcura quaeque exponuntur, clariſſimaque collocantur in luce; verum etiam latine omnia, concinne, ornate dicuntur, atque ad id, quod agitur, apte adeo, congruenterque, ut nihil ſupra. Quantocius igitur ut publicam in lucem edantur maximopere optandum eſt; cum ut maximum antiquitatis ſtudioſis commodum ac utilitatem, tum ut ſingulare litterariae Reipublicae decus afferant, atque ornamentum.

Marchio Ioannes Petrus Locatellius.

AP-

APPROBATIO.

REv. P. Francisci Mariae Cler. Regular. Scholarum Piarum Dissertationes ac Notas in Carmina ex antiquis monumentis collecta, Reverendissimi P. F. Josephi Augustini Orsi Sacr. Palat. Apost. Magistri jussu legi. Quibus quidem in Dissertationibus nihil deprehendi, quod cum Catholica Religione, ac probatis moribus omni ex parte non consentiat. Quamobrem Opus Graeca passim ac Latina eruditione refertum, eleganterque conscriptum omnibus antiquitatis, & selectioris litteraturae studia merito existimantibus omnino probatum iri, iisque perquam jucundum futurum, ideoque dignissimum, quod in lucem prodeat, meo qualicumque suffragio censeo.

Dabam Nonis Januarii 1751.

Rodulphinus Venutus Rom. Antiq. Praeses.

IMPRIMATUR

F. Joseph Augustinus Orsi Ordinis Praedicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

SY-

SYNOPSIS.

Imulacrorum in Urbe antiquitas statuitur contra Varronis, & Plutarchi opinionem. II. *Simulacra initio fuere informes lapides, & baculi; deinde imagines ligneae, aut fictiles nullo metallo admisso.* III. *Ante Asiam devictam negatur omnes Romae Deos fuisse duntaxat ligneos, aut fictiles: Plinius emendatur.* IV. *Signorum in Urbe copia ex S. Augustino, & Lactantio, ex Scauri Aedilitate, Mummii victoria, & bellica Deorum Evocatione colligitur.* V. *Idem argumentum confirmatur ex Romanorum veterum avaritia, Juliani Apostatae impietate, & ex Museis, praesertim Gualteriano.* VI. *Nonnulla de Hermis, quorum inventio deducitur ab Aegyptia superstitione.* VII. *Hermeracles, Gallus Hercules, signum Academiae proprium, Hermerotes explicantur.* VIII. *Deorum insignia Hermis addita; Etruscorum elegantia laudata.* IX. *Signa Legionum religiose culta: Deorum imagunculae insertae torquibus, coronis, bullis.* X. *Parva Deorum signa omni cultu splendida in pompis vecta; manu gesta aliquando ab ipsis Imperatoribus; plerumque in thensis equorum ministerio, aut puerorum: de Aediculis, de Sigillariis; ac Vico sigillari.* XI. *De Signis Pantheis, quae & Augustis adulatio dedicavit.* XII. *Simulacri Panthei Nekpalensis descriptio.* XIII. *Coronae olim Diis tantum datae: de lemniscis, de gemmis, de auro, argentoque interrasili, ac numismatibus, quae coronis inserebantur.* XIV. *Idolorum vestitores, vestium nobilitas, varietas,*

materia, opificum? Simulacra clavibus, claustris, excubitoribus, vigiliis custodita. XV. *Signorum ornatores, & ornatrices: ornatus multiplex.* XVI. *De Deorum, Dearumque torquibus, ac monilibus; de oculis argenteis, gemmeisque, & cur?* XVII. *Idolorum consecratio: Nobilium hac de re contentio: Consulum sortitio.* XVIII. *De variis legibus ad Consecrationem spectantibus.* XIX. *Simulacra non sacra omnia: sacra res a sancta distinguitur, itemque locus sacer a sacrario.* XX. *Dedicatio pro mera Encaeniatione sumitur; aliqui ejus ritus numerantur.* XXI. *In Dedicationibus quid Sportularum nomine intelligendum? Sportulis, aliisque largitionibus hymnos, & saltationes cyclicas fuisse additas conjicitur.* XXII. *Solemnis Oratio in Consecrationibus recitata.* XXIII. *In Adorationibus quis manuum gestus?* XXIV. *Quis motus, statusve corporis?* XXV. *Tria de vestibus adnotata inter adorationes.* XXVI. *Diversa vovendi ratio, votivae tabellae diversae, diversi in lapidibus, ac numismatibus characteres.* XXVII. *Vota publica quo ritu, quibusque victimis, ludis, largitionibus, & carminibus celebrata?* XXVIII. *De Donariis Litteratorum.*

DIS-

DISSERTATIO I.

De Veterum Romanorum Simulacris

REVERENDISSIMO PATRI

JOSEPHO AUGUSTINO DULBEQUIO

Cler. Reg. Scholarum Piarum Praepoſito Generali.

UONIAM quicquid libelli hujus eſt, totum ad juventutem ſpectat, praeſertim eam, quae in noſtris collegiis ad ſelectioris litteraturae gloriam, te in primis auſpice & hortatore, toto pectore incumbit, & antiquitatis ſtudio ſingulariter delectatur, cauſa mihi honeſtiſſima viſa eſt, & propoſito certe meo maxime opportuna, cur id operis, Reverendiſſime Pater, a tui commendatione nominis exordirer. Noſtrorum enim convictorum admirabilis eſt in te amor, &

obſervantia ſingularis. Nec de ingenuis duntaxat loquor, qui & alibi nobiſcum degunt, & praeſertim in collegio Novo, cujus te auctorem, ſtatoremque appellant: de flore juventutis loquor, de ſplendidiſſima nobilitate, quae te in oculis, in ſinu ferens incredibiliter veneratur. Vix enim BEATO JOSEPHO CALASANCTIO, pro cujus gloria, quum totius noſtri Ordinis procurationem haberes, labores tu ſane arduos ſuperaviſti, divinitus aeterni honores, ad immortalem Scholarum Piarum laudem, decreti ſunt, aut proxime decernendorum ſpes certa affulſit, tum quanto ſtudio confluere ad nos undique certatim coeperint nobiliſſimi adoleſcentes, non me verbis oportet dicere, quum res ipſa loquatur. Etenim & Varſaviae in Polonia, & Viennae in Auſtria per hoſce annos collegia ſatis ampla, maximeque ſplendida extructa ſunt: in Italia vero quae conſtituta jampridem fuerant, eorum nunc eſt celebritas inuſitata, & omni major expectatione. Nam ut nihil dicam de Urbinate, de Savonenſi, de Neapolitano, quae ſane omnia ita florent, ut nunquam antea; certe collegium Nazarenum centum ferme convictores numerat, in primis ſplendidos & generoſos, perinde quaſi B. JOSEPHUS, quum ipſe nobiliſſimus eſſet, in aliis omnibus, atque in hoc potiſſimum, cujus ipſe moderator fuit, nobilitati videatur ſignum aliquod ſuſtuliſſe. Ornatiſſimi porro adoleſcentes ſicut ad B. Parentem preces & vota quotidie effundunt, ſic curarum ſaepiſſime recordantur & laborum tuorum, neque unquam non ſecum reputant, primo ſibi ad illius aram confugere licuiſſe, vix tu univerſi moderationem Ordinis ſuſcepiſti. Hinc eorum in te omnium exarſit amor, eximia hinc tui exiſtimatio, & perjucunda laus. Nobiliſſimae igitur juventuti ſi opella

hac

hac mea gratificari cuperem, nec facilius id conſequi, neque aliter me poſſe intelligebam, quam ſi tuum nomen ipſo in limine collocarem. Ne autem abs te id operis repudiaretur, tametſi ſubvereri fortaſſe debui, tamen ne mihi quidem in mentem venit. Quanquam enim ad quatuor fere luſtra Philoſophiae partes, & auguſtiſſima Theologiae adyta, auditorum frequentia maxima, & ſumma cum laude tua, aliorum luſtranda oculis aperueris; quicquid tamen ad litterarum culturam ſpectat, eximie probas, ideoque ſpero tum hanc ipſam de VETERUM ROMANORUM SIMULACRIS DISSERTATIONEM, tum totum hoc opus, qualecunque tandem futurum ſit, pro tua non tam in me, quam in optimos adoleſcentes, ad quos maxime pertinet, benevolentia non omnino tibi improbatum iri. Interea vero Simulacri nomine, licet quaecunque [a] imago, hoc tamen loco, ut ſaepiſſime, ac proprie, (quod & de ſignis vir exquiſitae litteraturae Canonicus Mazochius [b] contra Manutium [c] probat) Deorum, Dearumve effigies, ſive idolum ſignificatur: nec enim ſine ratione certa Svetonius inquit, Julium Caeſarem ſibi decerni paſſum eſſe [d] *ſtatuam inter reges, Simulacra juxta Deos*. De quibus quidem ſignis pauca mihi adnotanda eſſe duxi, quia inſcriptiones in prima claſſe, quae ſequitur, comprehenſae ex eorum baſibus ac ſtylobatis exſculptae ſunt. Ac ne ordine, qui rerum eſt unus omnium vera lux, non utar aliquo, primum de ſignorum in urbe antiquitate nonnulla breviter admonebo.

I. Simulacrorum vetuſtas tam Romae incerta eſt, quam

a *Cic pro Arch & IV. verr. vid. Iſid. VIII. 11.*

b *In Mutil. Camp. Amphit. Tit. III. nes. 60.*

c *Diſſert. IX. de Sign. & Stat. Tom. I. Ant. Rom. Salengr.*

d *Svet Jul. 76. vid. Abr. II. Philipp.*

quam quod maxime, & inter varias opiniones vix dum e carcere egressus jam haereo in salebra. Sicuti Athenis Eusebius [a] Signorum consecrationem adscribit Cecropi, sic Romae Tarquinio Prisco Plutarchus tribuit in historia Numae, a quo vetitum refert, ne Romani arbitrarentur Deum aut hominis speciem, aut animalis habere formam, atque hujus decreti, sive doctrinae vi ad duo fere secula templa quidem in urbe fuisse erecta, nulla vero simulacra corporum consecrata. Plutarchi opinio eadem ac Varronis est, quorum auctoritate fulti S. Augustinus [b], & S. Clemens Alexandrinus [c] sustinent prioribus 170. annis apud Romanos neque pictam Deorum speciem occurrisse, neque fictam. Contrariam vero huic sententiam tuentur conjecturae pariter, atque auctoritates haud contemnendae. Esto enim: rex Numa omnis divini juris, ut in illa quisquam aetate in tantis tenebris fuit, consultissimus vir, non Pythagora [d] quidem duce, qui centum amplius post annos in Italia floruit, sed suopte ingenio id cognoverit, quod Anthropomorphitae a SS. Augustino [e], & Nazianzeno [f], aliisque Patribus [g] damnati audacissime denegarunt, Deum scilicet nullis corporis lineamentis circumscribi ac definiri: non hinc statim arguas ab eo rege simulacra Deorum fuisse omnia penitus repudiata. Nam sicut prisci legislatores, quo auctoritatem conciliarent apud rude vulgus decretis suis, finxerunt sibi colloquia cum Diis esse, exempli caussa Osiris cum Mercurio, Zoroastes cum Oromazo, Charun-

a *II Chron.*
b *De C. D IV. 31.*
c *Strom. V.*
d *Liv I. 7.*
e *Lib de Trinit. XII. 7. & lib. de Haeres. c. 50. & alib.*
f *Orat. 34. & 37.*
g *Clem Alex l. c. Cassian. VII Collat. 13. & S. Thom. I. Contr. Gent. 20. Opusc. III. 16. part. I. Q. III. Art. 1.*

rundas cum Saturno, Solon cum Minerva, Zantraſtes cum bono Numine, Zamolxis [a] cum Veſta, Minos cum Jove, Lycurgus cum Apolline; ſic Numa Nympham Aegeriam ſibi apparere finxit, legeſque tradere. Rex ergo ille, quum Deum eſſe ſpiritum dixit, ſive de ſupremo Numine loquutus ſit, ſive de Diis, eos non negavit aſſumere corpus poſſe, ut ſe videndos darent, ac proinde ab eorum ſimulacris non fuit alienus, ne praeſertim ab idolorum cultu, cujus in Latio antiquitas mox patebit, imperitum vulgus avertere, & religioni dum prodeſſe cupiebat, obeſſe plurimum videretur. Age vero praeter Numam, inter ethnicos alii complures [b] Deum omnis expertem corporis cognoverunt, & Cicero, ſiquis alius, praeclare [c] id probat pereleganti ſimilitudine mentis noſtrae: *niſi forte*, ait, *iccirco* (Deum) *non eſſe putant*, *quia non apparet*, *nec cernitur*; *perinde quaſi noſtram ipſam mentem*, *qua ſapimus*, *qua providemus*, *qua haec ipſa agimus*, *ac dicimus*, *videre*, *aut plane*, *qualis*, *aut ubi ſit*, *ſentire poſſimus*. Quemadmodum vero ethnici, qui hanc veritatem norunt, mutis ſimulacris mordicus adhaeſerunt, ita & de Numa ſentiendum reor. In templis enim, quae ipſemet conſecravit, ſignum & aliquod poſuiſſe arbitror, more ubique gentium uſitatiſſimo. Siquidem raro invenies ſacras aedes ſine idolo, ſi Curias exceperis, ubi Senatus habebatur, quae & templa nuncupabantur, utpote ab auguribus dedicata. Certe Vitruvius [d] ubi agit de ſacris aedibus extruendis, generatim ſcribit, ſignum in cella collocandum ad veſpertinam caeli regionem. Quid? ipſiPerſae, templorum

in

a *Vid. Henr. Corn. Agripp. de vanitat. ſcient. c. XCI.*

b *Vid. Petav. de Deo Deiq. Propriet. II.*

c *Orat. pro T. Ann. Mil.*

d *Lib. I. 5.*

in Graecia eversores, nonne templi sui, mundi scilicet universi, simulacrum [a] esse solem dicebant, quem unice venerabantur? Numa igitur, ut templorum, ita fuit, opinor, signorum cultor. Hoc unum quippe Numam inter, ac Romulum discrimen fuit, quod *alius alia via* [b], *ille bello*, *hic pace civitatem auxerunt*: quare sacra ab illo instituta non modo ab hoc non imminuta sunt, verum etiam aucta. Urbis porro conditor, aut restaurator, quippe Albae natus, ubi ob Ascanium conditorem tam vetus erat, quam ipsum oppidum, idolorum vanitas, nihil facilius duxerim, quam quod cum multitudine Albanorum [c], Latinorumque patriam superstitionem huc invexerit, aeque templis, ac simulacris inibi constitutis, quum dicatur Jovi Feretrio, ac Statori templa vovisse pariter, ac dedicasse. Neque ad aras minus, quam ad signa, & sacra omnia respexit Cicero, ubi Albanorum aras dixit [d] Romae socias & aequales. Captandi praeterea augurii, & aedificandæ urbis ritus si Romulus plane noverat, illud etiam in primis fortasse tenuit, quod ara Numinis, & simulacrum, cui oppidum dedicabatur, in condendae [e] urbis area collocaretur. Aperto deinde asylo nullus dubito, quin turba huc advenarum undique conveniente, turba quoque Deorum, ac propterea signorum copia augeri coeperit, ipsis nempe advenis, Etruscis praesertim aut ea fingentibus, aut secum ultro ferentibus, more institutoque ethnicis persamiliari, quod mox ostendam, & in sacris litteris haud ignoto, ubi Rachelem [f] legimus e paterna domo ido-

a *Ex Pausan & Xenophon.*
b *Liv Lib. I. 8.*
c *Idem. I. 3.*
d *Orat. cit.*
e *Heinecc. Ant. Rom. Synt. in Ad. pend. I. 5. & II. 1.*
f *Gen. 31.*

idola secum aurea detulisse. Non demum incredibile existimaverim, Romulum Consualia celebrantem, eo in ludicro, facilius ut religionis specie Sabinis imponeret, aliquod Neptuni Equestris, sive Consi, cui ludi dicati erant, signum exposuisse: in ludis enim Circensibus & aperiri ejus aram sub terra in Circo Maximo dedicatam, & illius imaginem circumferri [a] solemne fuit. Verum his conjecturis valere jussis, ex historiae fontibus signorum in urbe antiquitas colligatur. Praeterquam quod Plinius [b] ab Evandro memorat Herculem Triumphalem, & Janum Geminum, qui primus a Macrobio [c] dicitur in Italia templorum auctor, a rege Numa dedicatum; Dionysius Halicarnasseus Faunum, regis Latini patrem, prima Diis aedificia, & lucos tradit [d] in Latio consecravisse; in urbe autem simulacrorum consecrationem acceptam [e] refert parenti Romulo, qui templa, fana, delubra, & aras, Deorumque effigies, & insignia, & potestates, & cetera instituit, *sequutus optimos quosque Graecorum ritus*. Livius paulo [f] aliter ac Dionysius Romulum tradit in aliorum Deorum sacris Albanos ritus, Graecos in Herculis observavisse. Tibullus etiam pace cum Sabinis inita Janum ligneum refert [g] a Romulo dedicatum: [h] itemque Ovidius:

Ara mihi posita est parvo conjuncta sacello,
Haec adolet flammis cum strue farra suis.

Vir denique antiquitatis peritissimus Senator. Bonarrotius [i] tacite primo fabellam rejicit, qua dicitur [k] Ascanius Lavinio Albam tulisse Deos Penates, eosdemque no-

a *Buleng. de Circ. IX. & Panvin. de Lud. Circ. I. 3.*
b *H. N. XXXIV. 7.*
c *Lib. I. 7. 8. 9.*
d *Vid. Lactant. Instit. L. I. 22.*
e *Dionys. lib. II.*
f *Lib. II.*
g *Lib. II. Eleg. 10.*
h *Fastor. I.*
i *Observat. Histor. ad Numism. major. mod pag. 107.*
k *Pitisc. Lexic. ad V. Penat.*

ctu Lavinium ultro regressos esse, & in templum, occlusis januis, rediisse; deinde idolorum in urbe cultum altius repetit, non a Romulo quidem, sed ab Evandro, quem suspicatur ex Arcadia detulisse cum Palladio Deos Penates, sive Fatales, in templo Vestae religiosissime adservatos. Romae igitur, quin huic opinioni quicquam obesse possit supradicta de Diis sententia Numae, eadem videtur simulacrorum fuisse antiquitas, ac templorum, quae quantula fuerint, aperit perbelle Ovidius [a]:

Jupiter angusta vix totus stabat in aede,
Inque Jovis dextra fictile fulmen erat.

II. Idolorum materiam, si caecae superstitionis exordia considerentur, informes fuisse lapides, columnas, baculos [b] compertum est; in Aegypto in primis, ubi initio pro simulacris habita sunt saxa quoquo modo expolita, translata fortasse ad idololatriam, ut Bonarrotius [c] acute arguit, religione veterum Patriarcharum, qui saepe in sacris litteris aeterno Numini lapides erexerunt in memoriam divini beneficii sempiternam. Pausanias [d] tradit prope Mercurii statuam triginta stetisse lapides tetragonos, quos Pharii religiose venerabantur, certo Dei nomine singulis attributo, atque idem auctor eandem formam tetragonam (ab Hebraeis opinor acceptam) in Mercurio Philagensium, in Jove [e] Ammone, & Thegeate, in Apolline, in Hercule [f], aliisque Diis [g] memorat observatam. Aegyptiorum inventum apud Romanos in Matre Idaea, quam Pessinunte [h] advectam matronae primores civitatis acceperunt, itemque in Deo Termino reten-

a *Fastor. I.*
b *Vid. Bonarrot. Mus. Carpin. pag. 215.*
c *Ibid ad numm. Getae.*
d *Lib. V.*
e *Lib. VIII.*
f *Lib. IX.*
g *Lib. IV.*
h *Liv. lib. XXIX. Arnob. VI.*

retentum [a] eſt, quem Romanae [b] firmitatis auſpicem, ſi ſervus in agris exaraſſet, effodiſſetve, ad metalla damnabatur; ſi liber, [c] in inſulam deportabatur amiſſa tertia parte bonorum: primis autem temporibus qui deliquiſſet, eum, ejuſque boves fuiſſe pro ſacris habitos eſt auctor Feſtus. Baculos quoque, qui religioſe alibi [d] culti ſunt, ideoque celebris eſt in mythiſtoriis *divina virgula*, Romae ab initio religione non caruiſſe hinc conjicitur, quod Romulo poſt conſecrationem haſta, primis illis temporibus Divinitatis ſymbolum, tributa eſt. Prima igitur idolorum materia fuerunt lapides, & ligna, deinde argilla. Signa quidem ſive lapidea, ſive lignea, ex iis, quae dixi, quaeque mox de Hermis dicturus ſum, ex Aegypto originem habuerunt: fictilia vero Athenienſibus tribuenda ſunt, a quibus artem, rotamque figularem inventam eſſe plurimi auctores tradunt, ac diſertiſſime ex Critiae verſibus [e] Athenaeus; & quanquam inter auctores diſſenſio ſit in ſtatuendo inventore, quem [f] Diodorus Thalum Daedali nepotem, Plinius [g], & [h] Suidas Coraebum nominant, omnes tamen affirmant hujus artis laudem Athenienſibus concedendam. Itaque & fictilia anathemata, & adhibita in ſacris vaſcula, & Dii fictiles non tam Romae, quam alibi, dum priſca paupertas placuit, ſane celebratiſſimi exordium ab Athenienſibus figlini operis inventoribus habuerunt. Quo quidem invento Athenienſes ſummopere gloriati ſunt, ideo [i] fortaſſe nummis inſculptam amphoram voluerunt, cui ſiquid cum ſacris eſ-

a *Lactant. I. 20. de falſa Relig.*
b *Liv. I. Ovid. II. Faſt*
c *Paul. ICtus. V. Sententiar.*
d *Cyrill Alex. contr. Julian. lib. VI. & Clem. Alex. I. Stromat.*
e *Lib. I. 22.*
f *Lib. IV. 78.*
g *H. N. VII. 56.*
h *In* Κοραιβος.
i *Vid. P. Eduard. Corſin. in Faſt. Attic. Diſſert. XI.*

ſet ; hac de cauſa ſolemnem eſſe in nummis Atticis ſuſpicarer, ut nempe incrementum deſignaretur, quod religioni figlino ex opere acceſſiſſet ; ſed quum a ſacris id vaſis genus alienum ſit, fateor, nihil ad rem ex Atticis nummis exſculpi poſſe. Jam vero Romae initio quidem ſimulacra ex argilla, vel ligno effiɑa ſunt , & fortaſſe, ut in Graecia [a] , cujus ritibus, teſte Dionyſio, adhaeſit Romulus, ex cedro, quercu, ſmilace, buxo, ebeno, aut quacunque felici ex arbore. Deinceps invaſit quoque, ut cetera, religionem luxus, quem ut argueret Juvenalis ad fictilia ſigna Capitolio impoſita, & Jovem fictilem , cui templum Tarquinius Priſcus [b] dedicavit, reſpiciens dixit [c] :

Hanc rebus Latiis curam praeſtare ſolebat
Fictilis, & nullo violatus Jupiter auro,

ubi dum ſatiricus Jovem auro *violatum* dolet , in mente habet illam Platonis [d] legem : ***aurum, & argentum in urbibus, & privatim, & in fanis invidioſa res eſt: tum ebur ex immani corpore extractum haud ſatis caſtum donum Deo: jam aes, & ferrum duelli inſtrumenta ſunt, non fani.*** Hinc Seneca [e] per Deos fictiles olim jurari ſolitum affirmat, & Deos, quum propitii eſſent, fictiles extitiſſe, in quam ſententiam Tibullus cecinit [f] de ſimulacris ligneis :

Neu pudeat priſco vos eſſe e ſtipite factos:
Sic veteris ſedes incoluiſtis avi.
Tunc melius tenuere fidem, quum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus aede Deus.

Fictilia anathemata, Deoſque fictiles, etiam late dominante luxu, Romae in uſu fuiſſe habitos, vetuſta templo-

a *Pauſan. in Arcad.*
b *Plin. H. N. XXXV. 12.*
c *Sat. XI.*
d *Cic. II. 18. de Leg.*
e *Epiſt. XXXI.*
f *Eleg. II. 10.*

plorum rudera saepe ostendunt, & inter poetas Martialis:

Sum fragilis, sed tu, moneo, ne sperne sigillum.

Alexander Severus veterem paupertatem [a] affectans nunquam in sacris aedibus praeter quatuor, aut quinque argenti libras, auri ne guttulam quidem aut bracteolam posuit, Persii versum repetens: *in sanctis quid facit aurum?* Primus, qui simulacra aurea, vel inaurata effinxerit, fuisse traditur Attilius Glabrio.

III. An usque ad Asiam devictam simulacra omnia vel lignea duntaxat, aut fictilia Romae fuerint, non ausim equidem cum Plinio [b] affirmare, quum praesertim Gorius Etruscae antiquitatis vindex & illustrator scribat, non tam plasticen, quam [c] statuariam in Etruria ante Romam conditam floruisse, & signa ibidem aenea magni habita & religiose culta. Etruriae autem, quae hujusmodi operum elegantia Graeciam si minus vicit, certe adaequavit, multa Latium heroicis quoque temporibus debuisse argumento est quercus in Vaticano antiquissima, de qua inferius recurret mentio. Jam vero, quod ad rem pertinet, multo ante devictam Asiam in Campania, in Piceno, in Umbria, in tota Etruria multas Tuscorum urbes Romani vicerant ac diripuerant, nec sane noverant Diis parcere, quos ab hostium oppidis evocabant: itaque Vertumnum Propertius [d] sic loquentem inducit:

Tuscus ego, e Tuscis orior; nec poenitet inter
Praelia Volsinios deseruisse focos.

Volsinium porro fama est [e] propter duo millia statuarum a Romanis legionibus fuisse obsessum expugnatumque, in quo statuarum numero non omnes fictiles extitisse res ipsa

a *Lamprid. in Vit.*
b *H. N. loc. cit.*
c *Mus. Etr. Tom. I.*
d *Eleg. IV. 2.*
e *Plin. H. N. XXXIV. 7.*

ipsa loquitur, nisi quis illos veteres tam fungos blennosque habeat, qui modicum argillae causam belli indicendi satis idoneam existimarent. Aurum in urbe multo ante Asiaticam luxuriam Diis offerri solitum manifeste liquet non tam ex baculo Bruti [a] aureo, & Camilli cratere [b] item aureo, Delphico Apollini oblatis, quam praesertim ex auro in templis posito, cujus ne bracteolas fuisse putes, recorderis velim, quum a Brenno Gallorum regulo mille pondo auri pretium populi gentibus mox imperaturi [c] factum esset, adhibitis iniquis etiam ponderibus, additoque per avaritiam gladio, tum pactam mercedem a matronis solutam esse, *ut a sacro auro abstineretur*. Altius si spectare placeat, invenietur, Numam Pompilium in summa egestate solemnibus Deorum pretiosissima munera dicavisse: quum enim Cornelio Syllae Asia obvenit simulque bellum Mithridaticum, tum SCto decretum scimus, ut ea [d] donaria venderentur, & quanquam erant jam quaedam hujus generis divendita, tamen novem millia librarum auri confecta sunt, nec plus insumtum in tantum bellum. Nemo jam igitur dubitabit, quin Romae, priusquam Asia huic imperio adjungeretur, simulacra ex metallo, praesertim aere, inventa sint. Artifices defuisse negat Mamurius Veturius, qui regnante Numa pluribus anciliis, quibus caeleste admisceretur, affabre factis, praemii loco habuit, ut suum nomen a Saliis inter carmina caneretur: [e]

Inde Sacerdotes operi promissa vetusto
Praemia persolvunt, Mamuriumque vocant.

Neque huic opinioni Plinium [f] quicquam obesse video. Nam

a *Liv. I.* 21.
b *Idem V.* 16.
c *Idem V.* 28. & 29.
d *Appian. pag* 185.
e *Ovid. Fast. III. ver.* 382.
f *Loc. cit.*

Nam antequam Romam Asiae luxuria invaderet, simulacra quidem vel fictilia tantum, vel lignea fuisse affirmat, sed ea duntaxat, opinione quidem mea, complectitur, quae erant in delubris dicata, nec signa generatim excludit omnia, sed eorum elegantiam ac multitudinem. Constat enim ex peculio Sp. Cassii, qui regnum affectaverat, simulacrum ex aere [a] factum Cereri, inscriptumque [b] EX CASSIA FAMILIA DATUM. Adde Jovem, quem Sp. Carvilius e Samnitum spoliis in Capitolio erexit [c] ea amplitudine, ut prospiceretur ex edito monte Jovis Latialis, facta etiam ex reliquiis limae Carvilii statua pone simulacrum. Adde captarum urbium, ac potissimum Syracusarum spolia, inter quae nobilem signorum multitudinem extitisse auctor est [d] T. Livius, qui Romani luxus, & licentiae initium captis Syracusis tribuit.

IV. Veniebat in mentem de simulacrorum copia, quae paulatim in immensum crevit, aliqua commemorare: sed quis ista mortalium persequi possit? Ut nihil dicam, quot Dii uno in pueruIo efformando, in una spica educanda, una in custodienda sera (deridentibus id Lactantio, & S. Augustino) elaborarent, solius M. Scauri aedilitas tria signorum [e] millia in scena exhibuit, & temporario theatro: Mummius devicta Achaja simulacris replevit urbem, quae si minus Deorum omnia, certe plurima extiterunt. Simulato demum religionis nomine, quo nulla major peccandi illecebra, congesta huc fuisse innumera Deorum signa exinde patet, quod mos in bellis esset hostium Numina [f] evocare, & signa rapere, frustra catenis [g] vincta, nedum pessulis,

a *Plin. H. N. XXXV. 4.*
b *Liv. II. 22.*
c *Plin. loc. cit.*
d *Decad. III. lib. IV. 25.*
e *Plin. ibid.*
f *Macrob. III. Saturn.*
g *Pausan. III. & Diodor. Sicul XVII. Biblioth. & Curt. IV.*

sulis, plumbeisque basibus [a] communita; quare fori Trajani, ubi simulacra erant plurima, fastigio subscriptum legimus [b] E. MANUBIIS. Ad rem scribit Cicero, nullum [c] Romae signum fuisse non captum a victis hostibus, & Tertullianus acute ait: *tot sacrilegia* [d] *Romanorum, quot tropoea: tot de Diis, quot de gentibus triumphi: tot manubiae, quot manent adhuc simulacra captivorum Deorum*. Siquis Tertulliano Sallustium opposuerit asserentem, Romanos ab initio inopes maluisse volentibus [e] quam coactis imperitare, nihilque victis, nisi injuriae licentiam eripuisse [f], is consideret necesse est, Sallustium hoc habere propositum, ut veterum virtutes laudet, & vitia exaggeret aetatis suae, non ut neget victorum hostium profana & sacra omnia venisse in triumphantium potestatem; quod apud eundem aperte satis a Catone significatur. Horatius quoque [g] quum sub Junonis persona futurum canit, ut Capitolium stet immobile, & Roma ferox det jura Medis subactis triumphatisque, *omne sacrum rapiente dextra*, de hac juris bellici apud Quirites religione omnino prohibet dubitari. Hanc Deorum praesidum in urbium oppugnationibus evocationem, quae & urbem simulacris, & aerarium divitiis implevit, totam Romanorum fuisse propriam prudenter argumentatur, & erudite confirmat P. C. Ansaldus in libro vere singulari *de Diis multarum Gentium Romam* [h] *evocatis*. Hac de causa Romani arcanum urbis nomen, seu Dei tutelaris, esse voluerunt, ne hunc nimirum hostes [i] carminibus, & praesti-

a *Arnob. V. advers. Gent.*
b *Gell. XIII. Noct. Att. 23.*
c *In Verr. V*
d *Apolog. XXIV. & XXV.*
e *De Bell. Jugurth.*
f *De Bell. Catil.*
g *Carm. I. Ode. 3.*
h *Edit. Brixiae 1745.*
i *Plut. in Quaest. Rom. & Plin. H. N. III. 5.*

ſtigiis evocarent : neque hoc contenti ſtatuas certis incantationibus in confiniis Imperii ſub terra defoderunt, ſicuti tradunt Spartianus in Heliogabalo, aut Elagabalo, & in Aureliano Vopiſcus, quaſi earum vi intra ſuos limites barbari continerentur.

V. Religioni addenda avaritia eſt, praeſertim poſt Lucullanas Syllanaſque in Aſiam expeditiones, in quibus miles non amare modo ac potare, ſed & templorum ſigna [a] ac ornamenta rapere conſuevit. Avaritiae licentia in hoc mali genere quanta fuerit, uno Verris exemplo liquet. Nullam quoque Deorum rationem eos habuiſſe exiſtimo, quos tacite Tullius arguit, ubi dubitat, utrum aetate [b] ſua plures militum Romanorum armis hoſtium urbes, an hibernis ſociorum civitates deletae ſint. Talis ſi haec Reſpublica fuit, cui ſervire nonnulli reges, quam imperare aliis maluerunt, quid dicam neſcio de Caeſarum impotentia, quum jam haec civitas, ſicut pene in omnibus dominabatur gentibus, ita omnium gentium erroribus [c] inſerviret. Ideo apud Minucium Felicem infantiſſimus deridendae ſuperſtitionis aſſertor praedicat, ſingulos ubique populos *ſacrorum ritus gentiles habere, & Deos colere municipes, ut Eleuſinios Cererem, Phrygas magnam Matrem, Epidaurios Eſculapium, Chaldaeos Belum, Aſtartem Syros, Dianam Taurios, Gallos Mercurium, UNIVERSA ROMANOS*. Cujus Ethnici dementiam Minucius in Octavio jugulat, haec prae ceteris ſcitu digna commemorans : *quicquid Romani tenent, colunt, poſſident, audaciae praeda eſt.... Igitur non ideo tanti, quod religioſi, ſed quod impune ſacrilegi*. His

C bre-

a *Giphan. Praefat. ad Homer. Odyſſ.*
b *Pro Leg. Manil.*
c *S. Leo Serm. in Natal. Apoſt.*

breviter adnotatis, jam quot in theatris, quot in Larariis, quot in delubris, in capitolio, in foro, in urbe tota publice privatimque Deorum ſigna invenirentur, recenſere qui poſſit, neminem eſſe arbitror, ſi Prudentium excipiam, qui Juliani Apoſtatae impietatem arguens, has ſibi partes ſumſit, niſi loquutus poetice videatur:

. . . . amans ter centum millia Divum
Auguſtum caput ante pedes curvare Minervae
Fictilis, & ſoleas Junonis lambere, plantis
Herculis advolvi, genua incerare Dianae,
Quin & Apollineo frontem ſubmittere gypſo,
Aut Pollucis equum ſuffire ardentibus extis.

Vah quantus Deorum grex! & tamen quum deſcivit ad Ethnicos Julianus, deferveſcere jam late coeperat dira ſuperſtitionis lues, quam deteſtandus homo reſtaurare conatus eſt, teſtatus impudentiam hanc ſuam illo in numiſmate, ubi ſtellas, & bovem cernis [a] Aegypti ſomnium delirantis. Jam vero, ne multis utar, de ſignorum multitudine hoc unum addo. Quanquam barbarorum invidia perſaepe Italiam, & hanc urbem depopulata ſit, quanquam Chriſtiana pietas incredibilem idolorum copiam vel per contemtum deleverit, vel in domeſticos, aut ſacros uſus converterit, adhuc tamen in Gallia, in Germania, in Anglia, in Italia fere univerſa, & Romae in primis multa extant Muſea ſignis veteribus ornatiſſima, ac paucis abhinc annis octo & decem [b] millia cernebantur in ditiſſima gaza Eminentiſſ. Cardinalis Gualterii cum doctrinarum omnium, tum totius antiquitatis peritiſſimi Principis, cujus nepotes in hoc collegio Nazareno verſantur duo,

a *Laevin. Hulz. ad Num. 72. in Muſ. Etr. Tom. III.*
b *Paſſer. in Diſſert. de Gen. Domeſt.*

duo, probi oppido navique adolescentes, praesertim Carolus, qui vix quinque & decem annos natus, hac jam aetatula linguas Gallicam, & Latinam apprime tenet, Graecae autem non minore cum solertia, quam laude vacat, aeque felicitate, ac studio inter Rhetores admirandus.

VI. Simulacrorum forma erat duplex, vel partem duntaxat exhibens, vel totum corpus. Primi generis erant Hermae, qui tametsi olim pro statuis columnarum loco pondera sustinentibus [a] acciperentur: tamen in antiquis gemmis, & marmoreis anaglyphis passim aediculae occurrunt super saxa erectae, in quibus Hermaea Deorum signa post caput Numinis in stipitem desinunt, qui stipes plerumque in summitate est altior, deinde angustior usque ad calcem. Hoc inventum Aegyptiis tribuitur, apud quos prima Deorum simulacra, ut supra dixi, fuere saxa quoquo modo expolita, coni speciem referentia, seu potius ovi, quippe quod in Aegypto, quoad mundi originem, superstitionibus plenum erat, & quidem maxime ridiculosis. Iis saxis tetragonis primo globi informes [b], capita deinceps addita; tum statuae integrae formatae sunt, brachiis manibusque simul compactis & trunco corporis adhaerentibus, qualia nimirum signa permulta cernimus in Museo Capitolino. Ars demum manus pedesque ac vultum totumque corpus ita composuit, ut metalla & marmora videantur non gestus modo, sed affectus etiam didicisse. Ne me, obsecro, ita stupidum dicas & bardum, perinde quasi quascunque statuas iis similes, quas modo in Capitolio commemoravi, imperitissimae tribuam antiquitati: novi enim, vel postquam in Aegypto, & alibi jam florebant artes, adhuc signa ejus-

C 2

a *Vitruv. I. 1.* b *Pausan. lib. VIII.*

ejusmodi facta esse non propter artificum imperitiam, sed ut vetustatis ratio haberetur. At lineam ne transiliam, ad Hermas redeo. Haec sigilla frequenter erant Silvani, Bacchi, Vertumni, Priapi, Panos, quae a praetereuntibus salutabantur: [a] siquidem ita Tibullus:

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea serta lapis.

Varii Hermarum usus numerantur a Bonarrotio [b], qui in Achate bicolore anaglyphum ostendit, in quo [c] duae mulieres, altera floribus coronat Hermam, altera sono, & versibus eundem sibi propitium facit, & agris suis. Ridicula illa nomina Hermerotis, Hermanubis, Hermarpocratis, & alia id genus nota [d] sunt in Bibliothecis, Gymnasiis, Balineis, Hippodromis, Irodromis, atque palestris omnibus, ubi exercebantur Stadiodromi a simplici cursu, Diaulodromi a duplici curriculo nuncupati, Acrochirystae, qui summis manibus, Pancratiastae, qui totis corporis viribus decertabant, Discoboli, Pugiles, Haltici, Halteres, & Chironomi, seu gesticulatores, qui Chironomiam saltabant, italice *Moresca*.

VII. Hermaeus prae ceteris Mercurius fingebatur, quod eloquentia, cujus ipse habebatur praeses, minime videatur corporis viribus indigere. Hermeracles, gymnasiorum foribus [e] apponi solitus, Mercurii erat, Herculisque signum, quorum conjunctio designabat, vel eloquentiae & fortitudinis societatem, vel eloquentiam esse monstrorum domitricem, quare Galli Herculem ornabant suum [f] catenis ex ejus ore exeuntibus, alligatosque trahen-

a *Tibul. I. Eleg. 1.*
b *In Mus. Carp. Praef. pag. XXVI.*
c *Ibid pag. 422.*
d *Spon. Miscell. Erud. Antiq Sect. I. art. 4.*
e *Laurent. Polymath. II. 42.*
f *Turneb. Advers. VIII. 24.*

hentibus auditores: quod figmentum appofuit fuo figillo Jacobus Gallus Neapolitanus jurifprudentiae & eloquentiae [a] gloria celeberrimus. Hermathena Mercurii, & Minervae fignum a Cicerone dicitur ornamentum [b] Academiae proprium, quod eloquentiae femper effe debeat prudentia comes. De Minerva obiter noto, quod a veteribus annulum porrigens [c] in fignis ac tabulis fingeretur, cuftos aeque domorum, ac urbium nuncupata; icciroo Tullius ejus fimulacrum, quod diu domi dedicatum habuerat, in Capitolium detulit, & hac [d] epigraphe exornavit MINERVAE. URBIS. CUSTODI. Titulum huic fimilem, fortaffe eundem vetuftae bafi abrafum nitidiffimus ille antiquae eruditionis promus condus Raphael Fabrettus appofuit limini exteriori Bibliothecae fuae. Hermerotes demum Mercurii, & Amoris fignum faepe in Bibliothecis, ac gymnafiis aderat, quia nimirum bonis artibus comparandis perneceffarius doctrinae eft amor, qui, quo perveniri non poteft, volat. Hac de caufa Athenienfes [e] prope Minervam in Academia Amoris, & Dianae imaginem ftatuerunt, pudicitiae ac laboris indicium, quo fpectat praeceptum Horatianum [f]:

Qui ftudet optatam curfu contingere metam
Multa tulit, fecitque puer, fudavit & alfit,
Abftinuit venere, & vino.

VIII. Videmus Hermis perfaepe additum illius Dei infigne, qui exhibetur, exempli caufa clavam Herculi, cornua Hammoni, uvarum coronam Baccho, Vertumno falcem. Quod in Hermis, idem licet in Deorum Geniis ani-

a *Jacob. Philipp. Thomaf. Elog. Vir. illuftr.*
b *Ad Attic. I. 3.*
c *Fabrett. Ant. infcript. pag. 464.*
d *Plutarch. in vit. Cic.*
e *Paufan. in Corinth.*
f *In fin. Poet.*

animadvertere. Nam Dianae Genii nunc [a] tela, nunc venabula canesque [b] tenent: Herculis vel clava, vel leonis exuviis [c] gaudent, ac sic de ceteris consule [d] Gorium & Bonarrotium [e] viros ob egregia in rem litterariam merita immortales. Laudanda enimvero Etruscorum elegantia est, apud quos Hermaea signa multo erant, quam apud Graecos & Romanos, ornatiora. Hi enim pro Hermis habebant informes ac rudes stipites, nullo ornamento insignes, nisi quandoque pallio, qualis est Silenus in Museo capitolino. In Etruria vero Dei, vel Deae protome habebat basim utrinque mutulis, seu volutis innexisque discis primo majoribus, dein minoribus ingeniose expolitam maximeque spectabilem, nec solum cum capite, sed pectore tenus signa hujusmodi fingebantur, quae ne truncatis brachiis informia apparerent, totum pectus grandibus erat foliis undique circumvallatum: thronus autem, seu lectisternium, cui nonnunquam haec sigilla imponebantur, eleganti quoque opere fabrefactum cernimus inter delicias Musei [f] Etrusci.

IX. Secundi generis simulacra erant vel infra, vel intra, vel supra humanam mensuram. Ad primam speciem referuntur signa legionum non modo floribus & corollis religiose [g] ornata, verum etiam divino cultu a barbaris excepta, ut Artabanum regem fecisse scribunt & Svetonius, & Herodianus. Ad hanc speciem quoque pertinent imagunculae, quas secum Ethnici, non voluptatis quidem; uti Hortensius orator, cui comes aderat [h] ubique Sphinx, pretiosissimum Verris munus, sed religionis gratia circum-

a *Gor. Mus. Flor. Tom. III. tab. XX.*
b *Ibid. Tom. I. tab. LXXVI. Gemma 4.*
c *Ibid. tab. XXXVIII. Gemma 5.*
d *Columb. Liv. Aug. pag. 5.*
e *Mus. Carpin.*
f *Tom. I. tab. XXXV. n. 3. & 4.*
g *Plin. H. N. XXXIII. 4. & XIII. 3.*
h *Idem XXXIV. 8.*

cumgestabant, ut de Asclepiade [a] Ammianus, Dio [b] de Julio, de se ipso Apulejus [c] refert. Feminae gerebant haec sigilla ante pectus corollis, vel torquibus dependentia, uti ostendit Cl. Georgius in Dissertatione de Archigallo in Museo Capitolino, & clare aspicitur apud Sponium [d] in imagine Laberiae Feliclae Cybeles Sacerdotis. Ejusdem Deae imagunculam a Sacerdotibus Gallis adfixam ferri pectoribus consuevisse Svidas [e] tradit in Miscellaneis. Sacerdotes non in pectore tantum, sed etiam capite coronis insertas Deorum imagines praeferebant, quod inter Donianas inscriptiones apparet in imagine [f] Cistophori Bellonae Pulvinensis. Consuetudinem ferendi icunculas Deorum Dearumve, aut etiam scarabeos collo suspensos ab Aegyptiis dimanavisse copiose eruditeque probant [g] Gorius, [h] Causeus, & Rodulphinus [i] Venutus, viri acuto sane ingenio, doctrinaque & diligentia singulari. Eruditissimus Praesul Franciscus Blanchinus [k] anno 1706. multa ex omni metallo numismata publicavit, alia perforata, tanquam lucernas, aut bullas, aut amuleta, alia unco, seu conamento ornata, ut inseri coronis, vel monilibus commode possent, pro varietate Numinis, Regis, Imperatoris, cui celebritas, pompa, aut spectaculum dicatum erat: varia enim eorum species variam coronam Ethnicis indicebat, teste in libro *de Corona Militis* Tertulliano. Pro Deorum imagunculis aliquando eorum insignia in coronis veteres praeferebant. Extat in Museo Ca-

a *Idem XXII.* 13.
b *XLIII.*
c *Apolog. pag.* 506.
d *Tom. I. pag.* 466.
e *Erud. Antiq Sect. IV.*
f *Tab. VIII. pag.* 68. *ad pag.* 135.
g *Mus. Flor. Tom. I. Tab. LIX. &* *Mus. Etr. Tom. II. pag.* 180. 181.
h *Mus. Rom. Tab.* 31. 33 34.
i *Collect. Antiq. Rom. pag* 20.
k *Dissert. de Cyclo; & Kalendar. Caesar. vid. Bonarrot. Mus. Carpin. ad Num. XXXV. pag.* 413.

Capitolino protome Trajani marmorea, lauro coronata, in cujus medio est Jovis Conservatoris symbolum, nempe Aquila gestans fulmen, qualis est in nummis aureis, & argenteis Domitiani, aeneis Hadriani, & aliorum. Quod de coronis, ac torquibus dixi, idem de Bullis intelligendum. Vide, si vacat, apud Franciscum Ficoronium [a] Bullam Auream, cujus ex aurea catena pendet icuncula quoque aurea Fortunae Pantheae, unde hic ritus maxime confirmatur. Extra ordinem addo, Bullam auream non tantum nobilium puerorum fuisse propriam, sed etiam feminarum, uti notant tum Justus Lipsius [b] in trunco statuae Caeliae Concordiae Vestalis Maximae, tum [c] Bonarrotius in numismate Belliciae item Vestalis, ex gemmis demum multa ejusdem instituti exempla colligit Albertus Rubens [d].

X. Parva Deorum simulacra in festis solemnibus omni cultu ornata, lota, minio picta, quandoque inaurata, torquibus, armillis, inauribus, vittis, & coronis condecorata in thensis [e] ad delubra deducebantur, de quo more praeter veteres scriptores permulta tradunt & Cuperus in suo [f] Harpocrate, & Gorius [g] in Museo Etrusco. Imperatores ipsos aliquando hasce icunculas in pompis detulisse scribit Spartianus in Commodo, quem memorat, quum portaret Anubin, ore simulacri capita Isiacorum graviter obtudisse. In hujusmodi celebritatibus, quacunque pompa transiret, via floribus ac ramusculis sternebatur, quin etiam aere atque argento, teste Lucretio [h], exornari solebat:

Aere

a *In Opusc. cui titulus* la Bolla d'Oro.
b *De Vestal.* 13. *in not. in fin.*
c *Numm. XXXVI. pag.* 400.
d *De Gemma August. post Opusc. de Re Vest.*
e *Dionys. Hal. VII. & Macrob. I.* 22. *Saturn. ac Claudian. IV. Consul. Honor.*
f *Pag.* 165. 166.
g *Tom. II. Class. III.*
h *Lib. II.*

Aere atque argento sternunt iter omne viarum,
Largifica stipe ditantes, ninguntque rosarum
Floribus, umbrantes Martem comitumque catervas.

Parvulis quoque in thecis ac tabernaculis gestatoriis per sacros [a] ludos in thensis aut equorum, aut puerorum ministerio sigilla [b] haec ridicula ferebantur, magna quapiam interveniente calamitate. Tabernacula vero, sive aediculas nonnunquam fuisse argenteas Ephesinus ille Demetrius turbis ac tumultibus declarat suis, quos in Paulum Apostolum [c] excitavit, quod parva ex argento templa, quorum ipse erat venditor, eo Evangelium praedicante, emtores desiderarent. Erant & sacrae aediculae quandoque immobiles, vel [d] in agris, vel [e] in Circo, vel [f] intra, vel [g] extra delubra ac fana, & interdum in privatis domibus, uti apud Hejum in Sicilia fuisse testatur Cicero contra Verrem, & de aliis alii abunde scribunt. In domorum Larariis aediculae [h] Laribus dicabantur ac Diis domesticis, quare in lapidibus non raro legitur APOLLINI DOMESTICO, LARIBUS DOM, aut GENIO DOMESTICO, quem a nonnullis perperam confundi cum Laribus copiose docet Passerii, magni in primis viri, eruditissima dissertatio. Ex hisce imagunculis, vel sigillariis, aut sigilliolis dicti sunt *Sigillatores* [k] *Figuli*, & *Flatuarii* [l] *Sigillarii*, nonnunquam etiam [m] *Sigillia-*

a *Diodor. Sicul. I. in fine, & Herod. II. 63. ac Macrob. I 23 Sat.*

b *Panvin. de Lud. Circ. Lucian. de Dea Syria.*

c *Act. XIX 24. vid. S. Joan. Chrysost. Hom. XLII. & Cornel. a Lapid. in hunc loc.*

d *Annibal. Oliv. in Not. ad Marm. Pisaur. pag. 18.*

e *Panvin. loc. cit.*

f *Donat. de Urb. Rom II. 4.*

g *Plin. H. N. XXXV 9.*

h *Lamprid. in Alexandr. Plin. H N. XXXVI. 5. Bonarrot. ad Num. Carpin. pag. 150 151.*

i *Vid. Tom. III. Mus. Etr.*

k *Annibal Oliv. loc. cit. pag. 197.*

l *Reines. Class. XI. n. 89.*

m *Fabrett. Antiq. Inscr. pag. 177. num. 359.*

riarii, & vicus quidem in urbe *Sigillaris* est nuncupatus; ut prudenter conjicit Rodulphinus Venutus, qui Harpocratis [a] aediculam in carneola ex cimeliis Strozzianis explicans, ad illius exemplum facta fuisse existimat gestatoria Deorum templa, quae per vicos & compita vehebantur. Ceterum de his aediculis consulendus est Bonarrotius [b], & non legenda quidem, sed perlegenda dissertatio, quam Canonicus Philippus Venutus Rodulphini frater ingeniosissime [c] elaboravit.

XI. Ad secundam signorum speciem pertinent Icones, ad tertiam Colossi, de quibus mox dicam aliqua generatim, quum sermo erit de simulacrorum ornatu, & consecratione. Inter idola corpus integrum exhibentia numerantur & signa Panthea, quae nonnunquam Deos aliquot simul conjunctos repraesentabant, aliquando unum ex legitimis majorum gentium Deum caelatas multorum Deorum imagunculas praeseferentem, frequenter demum unum exhibebant Deum multorum parerga, sive insignia Numinum continentem. Templum Agrippae impensis aedificatum Dio [d] Pantheon dictum putat, quod simulacra Martis, & Veneris multas Deorum imagines continerent: Lucianus autem [e] Junonem describit habentem quidpiam Minervae, Veneris, Lunae, Rheae, Dianae, Nemesis, & Parcarum. Ob munificentiam SS. D. N. BENEDICTI XIV. spectatur in Capitolio ex Museo Chisiano imago ex aere deaurato, quae tres figuras muliebres obversis tergis conjunctas ostendit. Harum media funem praefert utraque manu: altera ad dexteram posita tenet serpentem dextra, laeva clavim anti-

a *Collect. Rom. Antiq. pag. XXX.*
b *Numm. Get. X. pag. 217. & saepe alias ibid.*
c *Tom. II. Saggi di Dissert. nella Nob. Accadem. Etr. di Cortona.*
d *Lib. LIII.*
e *In Dea Syr. vid. Mus. Veronens. pag. 92.*

tiquae formae : tertia ad finiftram collocata ftimulum, vel gladium dextera, laeva flagellum oftentat . Signum huic fimile Spanhemius profert in nummo Gordiani Pii, & in Philippi fenioris Abbas Seguinus , a quo hae figurae ad Furias referuntur, tam [a] a Graecis, quam a [b] Romanis religiofe cultas : fed Michael Caufaeus [c] prudentius explicat Hecatem tergeminam ac triformem. Statuam eadem hac forma e marmore paucis abhinc annis Eminentiffimus Cardinalis Alexander Albanus dono dedit nobiliffimo Abbati Rodulphino Venuto, munus cum alterius liberalitati, tum utriufque eruditioni maxime confentaneum . Signa vero, quae multorum continent parerga Numinum , non pauca invenies in antiquis gemmis ac numifmatibus. Habet explicatque Caufeus duo, in quibus [d] capitis ornamentum Ifidem ; femicirculus Lunam ; radii Solem ; pharetra Cupidinem ; alae Victoriam, & Nemefim ; ferpens brachio intortus Aefculapium , & Hygiaeam, feu falutem ; pellis caprina pendens ex humeris ante pectus Bacchum ; gubernaculum Fortunam ; fulmen Jovem indicat, & cornucopiae Ofiridem, Ifidemque. In eleganti Antonii Borioni figillo, interprete [e] Rodulphino Venuto, Canopus, velut in nummo [f] Othonis , hydria claufus, aut ventricofus praeter Anubim , fimiam, corvos, lotique flores, & alia Ifidem, Ofirimque fignificantia, Genios habet in templo, vel in ara duos, Harpocrates , feu Daemones averruncos item duos , & fupremi aeternitatem Genii globo anguibus circumdato [g] adumbratum,

a *Paufan. in Arcad. & Corinth.*
b *Cic. III. de Nat. Deor.*
c *De Deorum fimulacr. in Graev. Antiq Rom. Tom. V.*
d *Loc. cit.*
e *Loc. cit. pag. 3.*
f *Vaillant. Numm. Graec. pag. 19 & Patin. 135.*
g *Kirch. V Obelifc. Pamphil. pag. 399. & feq.*

tum, tum ſerpentem erecto capite Mentis ſymbolum, Scarabeum denique, ut inſaniſſima erat opinio, ſolis effigiem [a] animatam, & Aegypti praecipuum amuletum ad faſcinum avertendum & procurandam felicitatem. Adulatio conſecratis Caeſaribus inter alia nomen etiam Pantheorum indidit & ſigna Panthea dedicavit; quare Auguſtum, aut Tiberium ſignificari Reineſius putat in hac inſcriptione:

HERCVLI . MERCVRIO . ET . SILVANO
SACRVM . ET . DIVO . PANTHEO . EX . V

Druſilla hoc quoque nomen adepta eſt, poſtquam a fratre Caligula divini ei honores decreti ſunt, extructumque fanum. De hoc ſignorum genere, quae parvis incluſa aediculis ſolemni ritu in pompis deferebantur, Cauſeus notat, veteres philoſophos unum Deum admiſiſſe, pro vario officiorum genere, variis nominibus appellatum, quo ait pertinere illud Plinii: *fragilis* [b] *& laborioſa mortalitas in partes iſta* (Numina) *digeſſit*, *infirmitatis ſuae memor*, *ut portionibus quiſque coleret*, *quo maxime indigeret*. At Cauſeus, bona cum venia dixerim, non philoſophis tantum, ſed omnibus omnino populis fateri debuit unius Dei notitiam fuiſſe ingenitam, id confirmante Propheta [c] *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui*, *Domine*. S. Auguſtinus Ethnicorum auctoritatibus evincit, [d] multos olim Deos in uno eodemque Jove, variato nomine, latuiſſe, hoc eſt ſupremum Deum fuiſſe ubique cognitum, ſed pro variis proprietatibus varia nomina ſortitum eſſe. Siquidem *Dei appellatio*, ut egregie inquit S. Juſtinus, *nomen non eſt*, *ſed Dei inenar-*

ra-

a *Plin. H. N. XXX. 11.*
b *H. N. II 7. Senec. IV. de Benef. & Macrob. I. 17. Saturn.*
c *Pſal. IV.*
d *De C. D. IV. 31.*

rabilis [a] *naturae hominum insita opinio* ; cujus sententiae veritatem Tertullianus confirmat ex ipsius animae testimonio, [b] quae licet falsis Diis addicta, si semel tamen tanquam ex crapula resipiscat , non *Deos* quidem, sed *Deum* nominat, in periculis autem & in angustiis non plura Numina, sed unum invocat imploratque. Et quanquam cum Seneca [c] modo dixerim, Romanos olim jurare per Deos fictiles consuevisse, Lactantius [d] tamen id negat, & apud eos obtinuisse scribit, ut sive jurarent, sive cuperent, aut gratias agerent, non Jovem, aut multos Deos, sed Deum nominarent. Neque id obscure declaraverunt in signis Pantheis . Quid enim haec erant aliud, quam collecta in unum multorum parerga Numinum, seu pro multis Numinibus unus Deus? Haec vero signa non Aegypto, non Graeciae, non Italiae modo, sed Sinis etiam fuere cognita.

XII. Certe ad signa Panthea referri posse existimo idolum ex aere inauratum palmaris altitudinis, aut paulo secus, quod Romam detulit ex regno Nekpalensi P. F. Joachimus a S. Anatolia Ordinis Capuccinorum, & oblatum voluit Pont. Max. BENEDICTO XIV. , cujus jussu Bononiam transmissum est collocatumque in celeberrima Instituti Academia . Italicam ejus descriptionem exaravit & mihi perbenigne huic opellae intexendam tradidit Marchio Joannes Petrus Locatellius Mediolanensis , cui doctrina inest nobilitati par, & consociata utrique adjunctaque humanitas singularis . Idolum nomine BISNV mulierem repraesentat indutam tunica corpori aptissima, nudis cruribus pedibusque . Vestem gerit undique crispa-

a *Apologiae cap. 2. vid. Clem. Alex. V. Strom. & S. Gregor. Orat. V.*
b *Apolog. 17.*
c *Num II.*
d *Lib. II. 1.*

ſpatam corrugatamque ad latera ſupra talos in duo ſerpentum capita deſinentem. Nuda eſt pectoris exigua pars eo ferme cultu, quo matronae Europeae, quum ſui ſpectaculum faciunt, ſtrophia gemmis illuminata in pompis ferunt; & gemmas quidem hoc ſimulacrum in ſummo veſtis ad pectus habuiſſe dixeris; nam locus in medio eſt vacuus, qui gemma certe aliqua diſtinguebatur. Ejuſmodi eſſe ornatus videtur zona, quae lumbos cingit. Suſpenſa ab humeris taeniola cadit inſtar arcus ad genua, ubi gemmis ſimillima ſunt ornamenta duo. Siniſtro ex humero alia pendet poſt tergum taenia, quae ad dexterum latus veluti arcus ſub ventrem fertur, atque iterum oblique aſcendens bifariam diviſo pectore ad laevam vergit, & unde venerat, ſiniſtro in humero conquieſcit. Habet brachia idolum quatuor uſque ad cubitos induta manicis perquam aptis, quarum extremitas in ornamenta deſinit, quae gemmas referunt, ſintne hyacinthi, an aliae, italice *Granate*, incertum. Eadem elegantia armillae ſingulas ad manus nitent. Brachium & manus anterior utraque paululum protenſa eſt, tenetque laeva ſcipionem teretem, & ſquillam dextera, ſive ſtrombum. Quae poſtica ſunt brachia, convertunt ad occiput utramque manum, quarum dexterae, quid ineſſet, niſi teſtudinem ſuſpiceris, omnino latet, ſiniſtra florem habet humero quaſi innixum, cui aliquam ornatui fuiſſe gemmam, vacuus, qui ſupereſt, indicio eſt locus. Protenſi ſunt crines & cincinnati, nec eorum elegantiae inaures cedunt ſpecie ſatis & praeſtantia ſpectabiles. Tiara, ſeu mavis cidaris ineſt capiti ex plumis, non aequalibus quidem, ſed ſcite diſpoſitis ordinatiſque; nam fronti altiores imminent, ceteris utrinque ordine decreſcentibus, omnes autem & rectae

ctae

ctae insistunt, & intextis quibusdam flosculis circumfulgent, in quorum medio, quas supra dixi, gemmae descriptae sunt, quae plumas claudunt in orbem aptissime distributas. Demum inest capiti imaguncula hactenus delineatae omnino similis, nisi quod occiput ornatur taenia, quae cidaris, seu tiarae extrema nectit, crines autem explicati uno cincinno bellissime terminantur. Basis undique corona cingitur eleganter admodum & affabre elaborata: in media base sunt septem serpentes sinuosis flexibus mutuo implicati, qui, duabus tantum caudis aliquantum protensis, volumen efficiunt multiplici spira tanquam nodo gordiano obligatum, cui simulacrum insistit. Parte sui corporis prolixiore sursum feruntur arrecti colubri sex, & utrinque ad latera ascendunt terni, septimus vero, ceterorum maximus, solus ad tergum simulacri attollit sese; donec omnes pariter ad signi ipsius & imagunculae superimpositae altitudinem efferuntur. Ita producti colubri una singuli inclinant colla, cristatisque capitibus quandam veluti umbellam, seu potius concham efficiunt, nempe loculamentum, in quo tam signi majoris caput, quam tota icuncula continetur. Hujusmodi autem idolo ullane sit cum Graecorum, ac Romanorum Diis analogia, non ausim dicere, quum praesertim apud scriptores iis de rebus & obscuritas & dissensio maxima inveniatur, hoc autem signum qui Romam detulit, ejus duntaxat nomen significaverit, praeterea nihil. Hiscere si tamen liceat in tenebris plus quam cimmeriis aliquas proferam opiniones, quas veluti ludibundus commemorabat eruditissimus Marchio Locatellius. Igitur haec habe pauca, Lector benevole, non tanquam disserentis interpretis, sed somniantis. Fertur iis in regio-

gionibus Deorum ordines admitti duos, caelestium scilicet, ac terrestrium, & septem quidem spiritibus [a] constare primum, orbe condito antiquiorem: septenarium praeterea numerum tanti esse, ut [b] templo is careat ad septem dies, qui sanguine se foedarit sive proprio, sive alieno; item tirones sacerdotes [c] septies quotidie frigida sese abluant; septem denique maria sibi fingant, & totidem ibi Elysios, voluptariis alios, alios sapientibus destinatos. Dracones porro summopere a Sinensibus coli dictitant, & [d] ab iis somniari alatum draconem suum a testudine natum esse, quae Dei symbolum habetur, cujus viribus creditur rerum haec universitas sustineri. Ferunt demum in [e] Jndiis orientalibus hanc a sapientibus fabellam tradi, propter ruinam immensi cujusdam montis, terram olim in praeceps coepisse ferri, & perituram prorsus fuisse, si in tanto casu beneficus ille Deus, quem VISNU appellant (idem fortasse ac BISNU) in testudinem conversus terram non sustentasset. Haec ad mysteria prorsus Europae ignota, vel meras potius sycophantias, qui risum teneat, aliqua jam ex parte hinc videt simulacri symbola explicari. Terete bacillo imperii sceptrum; quatuor brachiis potentia; cochleâ marinâ, seu squillâ septem maria, & elysii; septem serpentibus totidem Spiritus, sive Dii mundo antiquiores; simulacro his insignibus exornato Deus ille beneficus designatur, sive terrarum stator, idem plane ac superum pater atque hominum rex, quem Romani Jovem Optimum Maximum nuncupabant. At quid cetera ornamenta sibi volunt? quid illa in primis, quae insistit capiti, imaguncula? Hic enim-

vero

a *Salmon. Tom. II. pag. 90. 91.*
b *Idem pag. 103*
c *Barner. Tom. I. lib. II. c. 8. pag. 129.*
d *Kirk. Sin. illustr. pag. 137.*
e *Barner. loc. cit. c. 7. pag. 128.*

vero mihi aqua haeret, & ſicui non haereat, is profecto jam erit mihi magnus Apollo.

XIII. Ad ſimulacrorum ornatum venio, ac primum de coronis pauca, de quibus licet Paſchalius tam multa ſcripſerit, me tamen hujuſce curae non pudet. Coronae olim dabantur nemini, niſi Deo: propterea Homerus eas caelo tantum, & praelio tribuit, viritim vero nemini ne in certamine quidem. Tantum erat in coronis omen, ut abſque illis fere nihil veteres auſpicarentur, quod multorum teſtimoniis Laurentius [a] proſequitur in ſua Polymathia. Mos erat ex floribus, aut arbore Diis dicata corollas texere, eorumque aut capitibus imponere, aut projicere ante pedes, auctore Propertio:

Ut caput in magnis, ubi non eſt attingere, ſignis
Ponitur hic imos ante corona pedes.

Simulacris grandioribus & coloſſis, ut coronae imponerentur, ſcalae miniſterium adhibitum indicat mulier in vaſe fictili Bibliothecae Vaticanae tenens dextera parvam ſcalam, cujus munus hoc fuiſſe Gorius [b] arbitratur, ut corollas, taenias, placentas, aut alia dona ſuſpenderet, niſi mavis ornatricem hanc fuiſſe mulierculam, & ſcalam attuliſſe, ſimulacrum ut comeret ornaretque, de quo ritu mox aliqua dicenda ſunt. Coronas lemniſcatas, & lemniſcos nonnunquam aureos in uſu fuiſſe ſatis non tam ex [c] Plinio, & [d] Feſto, quam [e] ex Bonarrotio diſcimus, quemadmodum paterae quoque aureae, & victoriolae, de quibus Valeſius [f] accuratiſſime diſputavit, porrectis Deorum manibus ſuſpendebantur, quas Dionyſius tyrannus tollebat, eas ſe accipere, non auferre dictitans, per-

E quam

a *Lib. I. 3.*
b *Muſ. Etr. Tom. II. Cl. III.*
c *H. N. XXI. 3.*
d *Lib. X.*
e *Loc. cit. ad Tab VII num. 8. pag.* 121.
f *In not. ad Ammian.*

quam ſtultum eſſe [a] argumentando, a quibus bona precamur, ab iis porrigentibus nolle ſumere. Coronae quoque inſcriptae Diis offerebantur, teſtandae ſcilicet pietati, aut potius oſtentandae, atque hoc obſervatum etiam in aliis donariis legimus, quorum materia, aut moles ſi litteras non admitteret, picta, vel [b] inſcripta tabula adjungebatur. Etruſci, quorum mos fuit ſimulacrorum manus terebrare, ſiquid ea geſtare vellent, coronas [c] etiam duplices & radiatas, gemmis aliquando inter folia internitentibus, adhibuerunt, ſicuti Veſpaſianum ferunt coronas ex cinnamo, auro interraſili in templis [d] capitolii, & Pacis dedicaviſſe. Aurum argentumque *interraſile* (cujus eſt frequens mentio, ubi de *gabatis* agitur, ſeu *catinis alveatis* [e], quos inter ſacrae menſae miniſteria Chriſtiani veteres adponebant) eſt per intervalla laevigatum & politum, ut explicant [f] Cangius, & [g] Fontaninus, & *raſili* opponitur: nam aurum argentumque *raſile* Aeneas Vicus [h] dicta ait ſimulacra laminis planis, raſiſque & politis confecta: italice *liſcio* nuncupamus. Coronae ergo interraſiles erant per intervalla laevigatae, non *rareſcentes & perforatae* [i], qualis Bollandi ſociorum ſententia eſt, quam merito rejicit Cl. Fontaninus. Coronis aureis argenteiſque gemmas Ethnici & numiſmata inſerebant cum imaginibus Caeſarum, Principum, ac Deorum, fortaſſe hoc ritu, Blanchino interprete [k], ab Hebraeis deſumto, apud quos ſummus Sacerdos ſacram coro-

a *Val. Max. I.*

b *Tibull. Eleg. 13.*

c *Gor Muſ. Etr. Cl. III. tab. XXXIV. Tom. II.*

d *Plin. XII. 19.*

e *Cangius in Gloſſar. Graeco. V. gabathon.*

f *In Gloſſ. Latin V. interraſilis.*

g *Comment. de Diſco Vot. Arg. cap. 2.*

h *In Commentariis pag. 129. edit Ald. 1562.*

i *Tom. III. Maji pag. 395.*

k *De Cyclo, & Kalend. Caeſ.*

coronam gerebat, in cujus medio fulgebat lamina augusto & ineffabili Dei nomine insignita. Constantinus imperator ejusque successores, ut Christo illata opprobria in gloriam verterent, sacrum hunc ritum renovarunt, Christi monogramma, aut Crucis imaginem in nummis & coronis imprimentes, in iisque potissimum, quae usui erant, quum primo imperii diadema suscipiebant, cujus sane rei documento est magna illa corona aenea in praestantissimis Baronii Annalibus [a], quam Blanchinus profanae & Ecclesiasticae antiquitatis pereximius illustrator iterum incidendam [b] curavit. Veterum superstitio non minus Deos, Deasque coronabat, quam Sacerdotes, aras, victimas, & asellos ipsos [c] donaria deferentes.

XIV. Idolorum vestitores apud Firmicum [d] tacite docent, Deorum statuas propriis ornari vestibus consuevisse, cujus ritus fidem facit egregiam Tertullianus: *purpura*, inquit, *& cetera* [e] *dignitatum insignia..... idololatriae ab initio dicata habent profanationis suae maculam, quum ipsis etiam idolis praetextae & trabeae & lati clavi, fasces quoque & virgae praeferantur*. Probus in oriente salutatus a militibus imperator, pallio purpureo ornatus dicitur, quod de templi [f] simulacro ablatum est. Hae porro vestes potissimum in Etruria materiane mirabiliores essent, an pulchritudine dubium est. Nam Demsterus, Bonarrotius, & Gorius vestes admirantur floridas, palmatas, scutulatas, quae gemmis sparsae & splendidissimis quibusdam globulis, vel radiis fimbrias habent elegantissimas & vario artificio

a *Vol III.*
b *Ibid. Tab. III.*
c *Fabrett ad Tabell. Iliad. & Alex.* *Neap. Gen. Diar. IV. 17.*
d *Lib. III 12.*
e *De Idolol. 18.*
f *Vopisc. in Vit.*

ficio elaboratas ; tunicas autem interiores & materia & opificio pretiosas, ac plumario interdum opere fuisse insignes, id quidem cernimus in museo [a] Etrusco, nec sine magna admiratione. Eodem in loco lunati calcei nunc aperti, nunc clausi, lorisque [b] ad suras revincti, interdum crepidae, vel cothurni opificio perelegantes, & reliqua vestium concinnitas ac majestas facit sui spectaculum singulare. Ceterum non tam in Etruria, quam alibi ornatus pars erant maxima vestes aureae, unde ansam habuit Dionysii majoris cavillatio in Jovem, cui detraxit aureum amiculum, utpote *aestate* [c] *gravem*, *hieme frigidum*, laneo injecto pallio, quod diceret aptum esse ad omne tempus. Atque ut Cicero huic tyranno parcere ne recuset, veteres quoque illi Romani heroes veste item aurea [d] Apollinem Carthagine nudaverunt. Inaurata vero, ut nihil dicam de aureis, passim fuisse signa, satis hoc quidem praeter historicos Juvenalis diserte docet: [e]

Confer & hos, veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandae religionis, & populorum
Dona, vel antiquo positas a Rege coronas:
Haec ibi si non sunt, minor extat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat,
An dubitet solitus totum conflare Tonantem?

Iccirco validissimis clavibus ingentibusque claustris, tum aedituis & excubitoribus, quos subsannat [f] Arnobius, adjuncti sunt vigiles urbani, & milites, qui huic [g] malo

a *Tom. II. Cl. I. Tab. VII.*
b *Ibid. Cl I Tab. I & alib.*
c *Cic. I de Nat. Deor.*
d *Val. Max. I. 1.*
e *Sat. XIII. 147.*
f *Adverf. Gent. V.*
g *Tertull. Apol. 29. & VI. Arnob.*

lo obviam irent ; certus praeterea magiſtratus eſt additus , qui hanc curam habebat & [a] *Comitiva Romana* appellabatur .

XV. Jam veſtium concinnitati ac pretio ornamenta quoque cetera addenda ſunt . Ut viris ac feminis illuſtrioribus ornatores ornatriceſque aderant , ita etiam Diis, Deabuſque ornatores adſignatos & ornatrices Gorius [b] exiſtimat, auctoritate ductus [c] Auguſtini, & [d] Tertulliani hanc deridentium inſaniam Ethnicorum . Itaque praeter coronas , encarpos , lances, flabella , pocula & alia hujuſmodi ., mulieres ſimulacris [e] ſpecula pectineſque eburneos offerebant , & in Demſteri [f] monumentis ornatrices ſpeculum ante Junonem tenent . Caeſaries apud Demſterum ipſum , Bonarrotium , Gorium vel brevis , vel prolixa occurrit , nunc revincta poſt humeros ., nunc ſoluta , ſed concinne diſpoſita , potiſſimum in Junone elegantiae praeſide ac feminarum genio [g] perfamiliari . Idola pariter variis coloribus picta olim fuiſſe teſtatur Pauſanias [h] , & potiſſimum minio illita plane indicat apud Tullium [i] *Minianus* Jupiter , ad quem ritum hos Virgilii verſus [k] :

Pan Deus Arcadiae venit, quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem,

pertinere Servius interpretatur, additque manus quoque triumphantium fuiſſe , quum ferrent Jovis inſignia , miniatas . Ornari annulis, & unguentis perfundi Deorum ſtatuas ſtatis diebus conſueviſſe , prae ceteris teſtantur Pli-

a *Caſſiod. Var. VII. 13.*
b *Loc. cit. Cl. III Tab. CLXII. & ſeqq.*
c *De C. D. VI. 10.*
d *De Jejun. 16.*
e *Apul. in pompa Iſiaca Mileſ. XI. & Florid. XV.*
f *In not. ad Roſin. Rom. Antiq. II. 6.*
g *Idem ibid.*
h *Lib. VII. & IX. vid Bonarrot. in Numiſm. magn. mod. pag. 447.*
i *Epiſt. Famil. IX. 16.*
k *Eclog. V. & Plin. H. N. XXXIII. 7.*

Plinius [a], & Tibullus [b]. Item lunatae umbellae eorum capitibus imponebantur [c] ne ab avibus conspurcarentur, quod Priapus apud Horatium [d] indicat. His omnibus addendi sunt torques, stroppi, inaures, periscelides, armillae vel purae, vel duplices, bullis aureis ornatissimae; tum calathi, sive modii, tutuli, mitellae, nimbi, sceptra ac diademata modo pura, modo gemmis nobilitata, de quo luxu non tantum signa prohibent, sed gemmae etiam ac numismata Jubitari.

XVI. De Torquibus hoc adnotare operae pretium duco, quod persaepe bullis internitentibus ornarentur, & iis aliquando ad cordis imaginem concinne eleganterque dispositis. Monilia pariter omni erant cultu, cunctisque elegantiae lenociniis insignita, ad quam rem videsis anaglyphum antiquum ex vitro opaco subviridi spectatu dignum, utpote rarum prorsus ac singulare, in lucem proditum ex museo Victorio in dissertatione Glyptographica, ubi [e] alatus extat sive Genius, sive infans, ex cujus collo pendet utrinque ante pectus monile variis pomis ac fructibus concinne dispositum compactumque, unde dissertationis Auctor eruditissimus acute conjicit, diversis symbolis varia anni tempora consuevisse olim in monilibus indicari. Veteris elegantiae mos quoque fuit pro oculis gemmas, oculosve aureos, aut argenteos ad Deorum Dearumque dignitatem augendam adhibere, nec ab hujusmodi ornatu Christiani veteres abhorruerunt: nam in Basilica Constantiniana quatuor Angeli argentei *cum gemmis Alabandinis in oculis* [f] memorantur. Ethnicorum parvas hujusce generis statuas in museo Carpineo lau-

a *Ibid. I.*
b *Eleg. II. 2.*
c *Kiping. Ant. Rom. I. 7.*
d *Serm. I. 8.*
e *Pag. 118.*
f *Anastas. seu Pontif. in vit. S. Silvestr.*

laudat Cl. Senator Bonarrotius, notatque [a] Rapilio cuidam hoc magnae laudi tributum esse, quod nempe excelleret in statuarum oculis efformandis ex vitro, aut crystallo, aut gemmis. En tibi Rapilii titulus ex Sponio [b]:

M. RAPILIVS . SERAPIO . HIC
AB . ARA . MARMOREA
OCVLOS . REPOSVIT . STATVIS
sc QVA . AD . VIXIT . BENE

Causam porro, cur de oculorum splendore in simulacris tam soliciti essent Ethnici, tametsi artis elegantiam fuisse fateor, quum hic ornatus non in solis Deorum signis adhiberetur, tamen haud perperam suspicari me posse existimo, splendidos idolorum oculos omni prorsus mysterio minime fuisse vacuos. Doctorum hominum ea de Diis opinio fuit, quod illi intimas humanae mentis [c] latebras penetrarent, omnibus intervenirent cogitationibus, imo nunquam discederent, ac semper intuerentur, quali [d] mente quisque esset, & haberent rationem piorum & impiorum. Hinc Senecae [e] praeclara vox, *ille in cujus conspectu vivimus, scit omnia: patemus Deo, approbemus nos Deo*: hinc Thales [f] interrogatus, an facta hominum fallerent Deos? respondit, ne cogitata quidem. Iccirco oculos simulacris lucidos, tanquam scientiae symbola, affigebant, ne quid Diis non esse obvium indicarent, existimantes fore, ut, si mentes essent imbutae his opinionibus, metus [g] supplicii divini revocaret multos a scelere. Felices! si quod de Diis, qui *os habent, &* [h] *non lo-*

a *Mus. Carpin. in Prooem. pag. 12.*
b *Miscel. Sect. VI. pag. 232.*
c *Senec. Epist. LXXXIII.*
d *Cic. de leg. n. 15.*
e *Vid. Lactant. lib. VI.*
f *Val. Max. VII. 2. Laert. in Vit.*
g *Cic. loc. cit.*
h *Psal. 113.*

loquentur, oculos habent, & non videbunt, de aeterno Numine cogitassent. Quid enim sapientia in Proverbiis? *oculi Domini*[a] *multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi*; quid S. Jobus? *fines*[b] *intuetur mundi, & omnia, quae sub caelo sunt, respicit*: quid Apostolus? *omnia nuda & aperta sunt oculis*[c] *ejus*. Ceterum in Italia haec, de qua loquimur, elegantia primum Etruscis placuit, deinde Romanis, qui ab illis plurima mutuati sunt, praesertim alas simulacris additas, tanquam praecipuum Divinitatis[d] insigne, quod Etrusci[e] a Phoenicibus, & Aegyptiis didicerunt. At de multiplici signorum ornatu plura non ingeram, quum constet, varium fuisse ad pictorum fictorumque arbitrium, id affirmante Cicerone his verbis: *Jovem, & Junonem ea facie novimus, qua pictores fictoresque voluerunt: neque solum facie, sed etiam ornatu, aetate atque vestitu*.

XVII. Ornatum Consecratio sequitur, de cujus caeremoniis ac ritibus multa Dio in Caligula Augusti templum dedicante, & munia Pont. Max. obeunte. Hac pompa nihil solemne magis apud Romanos fuit: siquidem die consecrationis luctu publico, siqua de causa susceptus fuerat, intermisso, vestes candidas induebant, nec hominem[f] funere pollutum sinebant aliquid dedicare. Res ibi haud omittenda[g] in mentem venit ex historia Romana. In dedicanda Jovis aede capitolina Valerius Poplicola, & Horatius Pulvillus consules sortiti, uter conse-

cra-

a *Proverb. XV. 3.*
b *Tab. XXVIII. 24.*
c *Hebr. IV.*
d *Gisbert. Cuper. in Tab. Apoth. Homeri.*
e *Herodian. II. 4. Lucian. de Dea Syr. & Jo. Marsham. Secul. I.*
f *Liv. II. Alex. Neap. Gen. Dier. VI. 14*
g *Liv. ibid.*

craret, Horatio forte evenit; quod aegre ferentes Valerii necessarii modis omnibus impedire conati sunt, ac demum postem jam tenenti nuntiarunt, mortuum ejus filium esse, funestaque familia dedicari ab eo templum non posse. Nihil ille a proposito aversus cadaver efferri jussit, tenensque postem templum dedicavit. Tria hoc loco notanda sunt: nobilium in consecrationibus contentio: consulum sortitio: familia denique polluta non mortui affinitate, sed praesentia, vel tactu, quod fusius alibi demonstrabitur. Consecratione Deum induci, atque in sede destinata locari [a] putantes Ethnici, lignum, aut lapidem vix consecratum, ac si praesentis Numinis vis adesset, venerabantur. Deos enim, ut ait Petavius, [b] non solum humana specie, aut certe corpore praeditos esse finxerunt, sed muta etiam simulacra, tanquam vera Numina, venerati sunt. Verum hic error non omnium fuit, sed rudium tantum atque imperitorum: ceteri autem facile intellexerunt, in statuis Divinitatem inesse nullam, sed iis veluti instrumentis uti Deos putarunt, vel ad exhibendam praesentiam suam, vel ad cultum sibi certis ritibus constituendum; quamobrem Christianos talia sibi numina exprobrantes irriserunt aliqui vehementius, praesertim Julianus Apostata in quodam fragmento inter ejus [c] opera nuper edito, & apud Origenem [d] ille Cornelius Celsus, qui propter stili elegantiam *medicus Cicero*, & propter peritiam medicae artis *Hippocrates Latinus* a Quintiliano [e] est nuncupatus. Gentes igitur Deos quidem appellabant ipsa Deorum signa: sed vim nescio quam iisdem inesse arbitrabantur, legitimisque precationibus & carmi-

F ni-

a *Quintil. Declamat. III.*
b *De Deo, Deique Propr. II. 1.*
c *Idem loc. cit.*
d *Lib. VI. 7. Contr. Cels.*
e *Lib. XII. cap. ult. & II. 15. & III. 6.*

nibus effici, ut simulacra consecrarentur, & consecratis vel Deus ipse, aut Dei virtus aliqua insideret: *neque nos*, ita inquit apud Arnobium [a] eo de grege homuncio, *auri argentique materias, neque alia, quibus signa conflant, esse per se Deos, & religiosa decernimus Numina: sed eos in his colimus, eosque veneramur, quos dedicatio infert sacra, & fabrilibus efficit inhabitare simulacris*. Ad rem perbelle ait Firmicus: simulacrum [b] dum funditur, fabricatur, scalpitur nondum Deus est: plumbatur, consternitur, erigitur, nec adhuc Deus est: ornatur, consecratur, oratur, & postremo Deus erat, ut homo voluisset, aut dedicasset. Haec tria igitur in ligno, vel lapide, Deus ut haberetur, requirebantur, Ornatus, Consecratio, Oratio. Consecrationis, ut legitima esset, multae erant leges, de quibus nunc sigillatim.

XVIII. Primo legem ferri oportebat. Nam stante republica lege curiata, tributis comitiis lata praeficiebatur [c] a populo, qui dedicaret: tum consecrationis celebritati senatum, tribunorumque majorem partem interesse decernebatur: denium lege Papyria ne privatas quidem aedes sine jussu populi consecrare licuit; quamobrem Licinia virgo Vestalis [d] summo loco nata, sanctissimo sacerdotio praedita, quum aram & aediculam & pulvinar sub saxo sacro injussu populi dedicavisset, tum praetori urbano negotium datum, ut curaret, ne id sacrum esset, & ut, siquae essent incisae inscriptaeve litterae, tollerentur: aedem enim qui consecrabat, suum inibi de more nomen [e] inscribebat. II. Lustratio areae sequebatur ramis felicibus fieri solita a militibus, quibus fausta essent no-

a *Lib. V. adverf. Gent.*
b *De Error. Profan. Relig. pag.* 27.
c *Liv. lib. IX.* 36.
d *Cic. pro Dom.*
e *Dionys. IX.*

nomina, ſuccedentibus deinde Veſtalibus cum pueris puelliſque patrimis ac matrimis, aqua pura univerſam aream perluentibus. Magiſtratus ſuovetaurilibus praeeunte Pontifice luſtrabant ſpatium, & extis ſupra ceſpitem redditis orabant Deos, aedes uti extollerent ſuas; tum ſolemni ritu [a] fundamenta jaciebant, injecto lapide, qui [b] dicitur AVSPICALIS apud Gruterum. III. Abſoluta aede fiebat a magiſtratu majore dedicatio, voxque requirebatur ad religionem compoſita, minimeque haeſitans: ſi enim Pontifex verbo oberraſſet, conſecratio, quaſi minus recte facta, inſtaurabatur, adeoque Metellus *inexplanatae linguae multis menſibus* [c] *tortus creditur, dum meditaretur in aedificanda aede OPIFERAE dicere*. Cicero ad Pontifices pro domo ſua in dedicationibus mentem, vocem ac linguam ſtabilem fuiſſe pernecessariam ſcribit, & Clodium arguit, quod praepoſteris verbis, & omittendo aliquid & identidem ſe revocando, dubitans, timens, haeſitans omnia aliter, ac ſacris in monumentis eſſent, & pronunciarat, & fecerat. IV. Manus Pontificis poſtem tenentis a dedicante [d] implorabatur. V. Sabina [e] herba in uſu erat, ſicuti & vox ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ boni [f] ominis gratia. VI. Si in loco, ubi templum, vel ſimulacrum dedicabatur, aliquod jam Numen eſſet, illud certis caeremoniis [g] evocabatur, quod erat exaugurare. Niſi certis Diis, ut Polluci, & Caſtori; Apollini, & Dianae; Veneri, & Adonidi; Cybeli, & Atti, ceteriſque Conſentibus, de quibus *vid. Inſcr. XXX.*, qui ſocietatem quandam habere inter ſe dicebantur, non licebat unam cellam pluribus ſimul Diis di-

a *Tacit Hiſt. IV.*
b *Theſ Ant. XXXIX.*
c *Plin H. N. XI. 32.*
d *Cic. loc. cit.*
e *Alex Neap. loc cit.*
f *Fabrett Ant. Inſcr I. num XXXI.*
g *Scholiaſt. Pindar. ad Olymp. Od. V. 10.*

dicare, ne ſiquid prodigii accidiſſet in ea, ignoraretur, utri rem divinam [a] fieri oporteret: itaque Marcellus Claſtidio prius, deinde Syracuſis potitus, templum Honori, & Virtuti nuncupatis debitum votis conſecraturus, Pontificum monitu utriuſque ſimulacra [b] in ſeparatis aedibus collocavit. VII. Quum in ſolemnibus Deorum ſacris hymni canerentur collatis ad tibiam vocibus, quas Deorum *exercitationes* [c] Arnobius nuncupat, icciro muſicos concentus & hymnos cum tibiis paribus, & imparibus non defuiſſe conſecrationibus reor, quod confirmare videtur lapis infra poſitus Silvano dicatus:

TIBI. HASCE. GRATES. DEDICAMVS. MVSICAS.

VIII. Tandem Conſul, aut Imperator accenſo foculo cum tibicine praeeunte verbis priſcis ac ſolemnibus, uti ex numiſmatibus marmoribuſque anaglypticis edocemur, Pontifice praefante carmen capite velato, concione advocata, & invocato Numine, cui ſimulacrum, aut templum dedicabatur, ſeſe ex profano uſu & humano jure, quaecunque eo pertinerent, eximere, & ipſi, quod nominabat, Numini divina humanaque conſecrare affirmabat, cujus ritus teſtimonium extat in marmore Romae oblongo per negligentiam in duas partes [d] diviſo. Dixi conſecrationes conſuli, aut imperatori demandatas: ſemper enim hoc munus virorum principum fuit; ſecus ſiquando contigit, tanquam quid inſolitum notatum eſt. Nam certamine inter conſules orto, uter dedicaret Mercurii aedem, quum, ſenatu rem ad populum rejiciente, hic M. Laetorio centurioni id muneris commiſiſſet, illud ait Livius *non tam* [e] *ad honorem ejus, cui curatio altior faſti-*

a *Val. Max. loc. cit.*
b *Idem ibid. & Liv. Dec. III. lib. VII. 25.*
c *Adv. Gent. VII.*
d *Grut. Theſ. Ant. pag. LXI.*
e *Liv. II. 14.*

stigio suo data esset, factum, quam ad consulum ignominiam. Dedicationi aliae interdum leges additae sunt, quae in vetustis lapidibus habentur a Brissonio [a] enumeratae, a quo & variae dedicandi formulae diligenter exscriptae sunt.

XIX. Simulacra vero quotquot in urbe, aut in agro essent, his caeremoniis consecrata fuisse omnia, nemo sane affirmabit: ea porro, quae privatis aut in aedibus, aut agellis erant, ritu solemni ac publico civitatis instituto dedicata fuisse singula, & pro sacris habita non solum nego, sed etiam pernego. Singula dico: nonnulla enim privato in loco dedicata pro sacris habita ultro fateor, ea potissimum, quae ex haruspicum sententia consecrabantur, & ex privato transibant in usum publicum, qualis fuit ara, cujus hic extat titulus apud Gruterum [b]:

DEO . FVLGERATORI
ARAM
ET . LOCVM . HVNC
RELIG
EX . HARVSPIC . SENT
Q. PVBLICIVS . FRONT
POS . ET
D D

Aram & titulum huic similem habet marmor nuper inventum in Esquiliis in vinea PP. Societatis JESU, ubi legitur FVLGVR . DIVM . Pro sacris habita in primis loca, ubi magistratus litare quotannis tenebatur, atque id fieri consuevisse palam faciunt vetusti lapides. Arae igitur, aut simulacra, vel alia id genus privatis in locis dedicata,

a *Vid. Form. I.*

b *Ibid. pag. XXI 4.*

ta, si e privato transirent in usum publicum, sacra habebantur, secus autem, privato si usui deservirent. *Sacrae enim res*, inquit Jurisperitus, *sunt* [a] *hae, quae publice consecratae sunt, non privatim: siquis vero sacrum sibi constituerit, sacrum non est, sed profanum*. Hujus conditionis erant Lararia, in quibus cubiculares imagines ponebantur, quarum custos aut servus erat aliquis, *magister* [b] *Lararius* nuncupatus, aut quispiam ex domini filiis, ut a pueritia tum sacra discerent, tum majorum gloriam, quorum imagines, non quidem fuisse cereas, sed marmoreas, aut aeneas, saepe etiam aureas, vel argenteas in Lario adservatas alibi demonstrabitur. Tenujores familiae loco Lararii habebant focos, in quibus Lares suos colebant floribus, vino, unguentis, thure & quandoque victimis, quae sacra Cicero nuncupat [c] *Penetralia*. Haec sacraria erant quidem sancta & religiosa, non sacra: *aliud est enim esse sacrum locum, aliud sacrarium: sacer locus est* [d] *consecratus, sacrarium est locus, in quo sacra reponuntur, quod etiam in aedificio privato esse potest*. Etenim servi, aut liberti in lapidibus dicuntur A. SACRARIO aeque publico, ac privato. Quid ergo de simulacris sentiendum, quae privatim, non publice colebantur? ea quidem dedicata fuisse, non consecrata.

XX. Consecratio, dedicatioque, quia conjunctim peragebantur promiscue tanquam synonima usurpantur: at si vocabulorum proprietas spectetur, *consecratio proprie ad caeremonias pertinet*, sicut rem praeclare definit [e] Alexander Symmacus Mazochius: *dedicatio mera est encaenia-*

a *Marcian. V. §. 3.*
b *Laurent. Polym. III. 2. & Blanchin. in sepulcr. Famil. Aug. inscr. 123.*
c *VI. Act. in Verr.*
d *Ulpian. l. 9. §. 2. de Divis.*
e *Comment. in Mutil. Camp. Amphit. tit. & de Dedic. sub Ascia pag. 141.*

niatio, seu primus rei cujuslibet usus. Hoc sensu dedicandi vocabulum sancti Ecclesiae Patres non semel adhibuerunt. Nam S. Hieronymus [a] de Cornelio centurione, *primus*, ait, *ab Apostolo baptizatus salutem gentium dedicavit*: S. P. Chrysologus Stephanum Protomartyrem dicit [b] *Martyrium dedicasse*. At sacra miscere cum profanis nefas. Ad me redeo. Privatimne eodem plane modo signa dicata sunt, quo septa, thermae, lavacra, fora, theatra, macella, & alia dedicabantur? Non ita profecto arbitror. Dedicatio quidem domorum ac similium mera fuit encaeniatio, aliquando sparsis [c] in populum muneribus, vel ludis, aut [d] conviviis celebrata, exempli causa Trebellius in XXX. tyrannis narrat, a Tetricis domum in monte Caelio dedicantibus, convivio adhibitum ipsum Aurelium imperatorem. At simulacrorum privatam dedicationem si minus publico, domestico saltem familiae instituto ac ritu aliquo factam existimaverim. Certe apud Graecos in dedicationibus legumina elixa propinquis [e] distribuebantur, unde Aristophanes [f] *testor*, ait, *Jovis Haercei ollas, cum quibus ara dedicata est*. Jupiter a saepiendo, seu circumdando dictus Herceus in nobilium Graecorum domibus dicabatur; hinc Harpocration [g] ut Atheniensium ingenuitatem nosceret, interrogabat, an ipsis esset Jupiter Herceus, & Apollo patrius? Mercuriales quoque statuas dedicando, ollas polentae offerebant mulieres veste versicolore [h], quare Comicus jam citatus:

. . . . . . Ollas istas, quibus Deum
Collocabimus, accipe, capiti impone ac defer

De-

a *Epist. ad Salvin.*
b *Serm. 153.*
c *Suet. in Neron. 31.*
d *Idem in Tito 7.*
e *Laurent. Polym. II. 43.*
f *In Comoed. Ran.*
g *Laurent. Polym. loc. cit.*
h *Aristoph. Plut. Act. V. 3.*

Decenter: ipsa autem ades cum vestibus versicoloribus. Athenaeus memoriae prodidit, hoc [a] modo simulacrum Jovis Ctesiae dedicatum. Adhibitum scilicet vas novum fuit duabus ansis, quibus ex singulis pendebat sertum ex alba lana, aliud item ex flava parti illius anteriori erat alligatum, deinde ante signum diffusa ambrosia, nempe libamen aqua mistum & melle ac multiplici fructuum varietate. Statuae quoque honorariae, de quibus alibi sermo incidet opportunus, nihil habebant religionis, nisi a Pontifice dicarentur pane & vino epulantibus distributo, sive [b] in templis, sive in Principum cubiculis collocarentur.

XXI. In dedicationibus quibuscunque tam publice, quam privatim factis saepe sportularum fit mentio, quarum nomine non pecuniam, sed cibos intelligendos admonet Annibal Oliverius [c] nobilitate & eruditione spectatissimus, qui lapidum [d] auctoritate evincit, siquando sportulae pro pecunia sint usurpatae, statim esse additam nummorum copiam: ac quemadmodum simplici sportulae mentione argumentatur indicari cibos, sic Acronem, & Gorium [e] in partes trahens ostendit, cibos sportularum nomine distributos panem fuisse ac vinum, aut potius crustulum, placentae genus, ac mulsum, quae minime fuisse in epulo comprehensa manifeste tradit Spoletina inscriptio [f] apud Gruterum. Epulas vero in omnibus fere dedicationibus esse datas [g] aperte constat. His largitionibus preces aliquas hymnosque sacros, ac cyclicas saltationes fuisse de more additas vetus monumentum indicat in Museo

a *Deipnosoph. IX.*
b *Laurent. loc. cit. III 2.*
c *Ad Marm. Pisaur. XL. in not. pag.* 124. 125.
d *Ibid. XLIV. & Grut. pag. XXXV.* 12. *CCCXXX.* 2. *CCCVII.* 6. *CCCCLXXXIII.* 7. *& Donian. Synt. Cl. V.* 10.
e *Part. I. inscr. Etr. Urb pag.* 324.
f *Pag. DLXXI.* 1.
g *Fabrett. Ant. Inscr. III. num. IV. Mazoch. Comment. cap.* 3.

ſeo Etruſco, ubi [a] circa arborem Salii pariter, Saliaeque virgines ſaltationem cyclicam, ſive orbicularem agunt greſſibus regreſſibuſque ſtrophen & antiſtrophen exprimentes ad fiſtulae modos, dum interea crepantibus buccis choraules canit, adſtante choriphaeo totius cantus muſici moderatore. Verum quum antiqui codices horum rituum teſtes interierint, tuum hac de re, Lector optime, judicium eſto, ac ſi privatam idolorum dedicationem nihil, niſi meram fuiſſe encaeniationem, ſeu primum cultum adorationemque illis habitam arbitrere, non repugnabo. Nec vero exiſtimes velim, ſolas Deorum ſtatuas, ſed & mortuorum hominum a veteribus privata religione dedicatas, unde idololatriam habuiſſe vires & incrementa divinus ille ſpiritus [b] aperit, qui ipſa veritas nuncupatur. Cujus ſuperſtitionis exemplum patet clariſſimum in quadam Charite apud Apulejum, quae [c] *dies totos, totaſque noctes inſumebat luctuoſo deſiderio, & imaginem defuncti* (mariti) *quam ad habitum Dei Liberi formaverat, affixo ſervitio divinis percolens honoribus ipſo ſeſe ſolatio cruciabat*. Sed haec ſuperſtitio alibi in ſcenam veniet.

XXII. Quoniam ut conſecratio legitima haberetur, ſolemnis etiam oratio ſecundum Firmicum requirebatur, poſtularet hic locus, ut eam verbis exequeremur. Nullus dubito, quin illa oratio conceptis verbis recitaretur: non modo enim in ſacrificiis, ne quid praepoſterum diceretur, ſemper praeibat [d] aliquis, rurſumque alius dabatur cuſtos, qui diligenter attenderet; ſed in votis etiam quibuſcunque concipiendis praeibat haruſpex, aut alius miniſter; itaque matrona apud Juvenalem [e] pro citharaedi victoria,

 ſte-

a *Volum. II. Cl. III. Tab. CLX. & CLXI.*
b *Sap. XIV.*
c *Metam. VIII.*
d *Plin. H. N. XXVIII. 2.*
e *Sat. VI 391.*

. . . . stetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput, dictataque verba
Protulit, ut mos est, & aperta palluit agna.

Quae autem in consecrationibus oratio, quaeque verba prisca ac solemnia recitarentur, omnino latet; cum libris enim sacerdotalibus interciderunt. In sacris Isidis, ut narrat Firmicus, illius simulacro in lectica posito, postquam populus per numerum digestis fletibus lamentatus esset, hymnosque cecinisset, ac jacentis statuae membra composita saxumque erectum fuisset ornatumque, tum omnium, qui flebant, Pontifex ungebat fauces & lento murmure ita susurrabat: *confidite* [a] *initiati sacris Numinis servatoris: est enim ex labore nobis salus*. Cum felici hac adclamatione ab Epoptis & Mystis fieri solita congruunt haec apud Apulejum [b] promissa sacris ejusdem Isidis initiato: *vives autem beatus, vives in mea tutela gloriosus: & quum spatium seculi tui permensus ad inferos demearis, ibi quoque in ipso subterraneo semirotundo, me, quam vides Acherontis tenebris interlucentem, stygisque penetralibus regnantem, campos Elysios incolens ipse tibi propitiam adorabis. Quod si sedulis obsequiis, & religiosis ministeriis, & tenacibus testimoniis numen nostrum promerueris; scies ultra statuta fato tuo mihi licere*. Sed haec neque oratio fuit, de qua nunc quaeritur, & ea varia esse debuit pro varietate Deorum, ut diversae fuerunt hymnorum species, quarum hae usitatissimae; hypingos Dianae, Apollini paean & prosodia; Dionysio dithyrambus; Cereri julus; Veneri erotius seu amatorius.

XXIII. Nunc instituti ratio ad multiplex Adorationum genus nos compellat, atque, ut ordo servetur aliquis, rem

a *Firm. loc. cit.*   b *Metamorph. XI.*

rem in certa quaedam capita diſtribuemus. Primo qui manuum geſtus in adorationibus; deinde qui motus, ſtatuſve corporis; tum quae veſtes eſſent breviter exequemur; poſtremo nonnulla de votis admonebimus. I. Adorare nihil proprie aliud erat, niſi manum ad os referre & oſculari: hinc Minucius in Octavio: *ſimulacro Serapidis viſo, ut vulgus ſuperſtitioſus ſolet, manum ori admovens oſculum labiis preſſit*. Manum [a] ad os referebant eo geſtu, ut digitus index in pollice reſideret. II. Solebant quoque manum averſam ad oſculum admovere: quandam enim eſſe in dextera [b] religionem putabant, quae oſculis averſa peteretur. Lucianus [c] hic notat, conſueviſſe pauperes interdum pro ſacrificio manus tantummodo oſculari. III. Dii ſi ſuperi colerentur, ſupinae in caelum manus protendebantur, quare Horatius inquit:

Caelo ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente luna, ruſtica Phyllide.

IV. Sacra ſi fierent Diis inferis, ii demiſſis ad terram manibus invocabantur, atque ex Etruſco ritu [d] inter libationes patera quoque & ſimpulum invergebantur. V. Aliquando manum ad os referentes capita ſubmittebant: *qui aderat*, inquit S. Hieronymus, *deoſculari* [e] *manum, & capita ſubmittere*. VI. Deorum ſigna, praecipue genua amplexabantur in magno vitae diſcrimine conſtituti: [f]

. . . *Divum amplexae ſimulacra tenebant*.

VII. Deos tangebant manu vel expanſa, vel ſupina, nunquam [g] digitis pectinatim junctis. Religioſo hoc tactu,

 ut-

a *Apul. Miles. X vid. Kemp de Oſculis, & Lipſ. Elect. II. 6.*
b *Plin. H. N. XXXVIII. 2.*
c *Dialog. de Sacrif*
d *Gor. Muſ. Etr. T. I. Cl. III. pag. 305. & Pier. Valerian. XXX. Hieroglyph.*
e *Apol. I. ad Ruffin.*
f *Virg. Aen. II. 517.*
g *Laurent. loc. cit. I: 27.*

utpote usitatissimo, Lucretius scribit Deorum signa ad templorum valvas attenuata:

. . . . . . tum portas propter abena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Saepe salutantum tactus, praeterque meantum.

Scite dexteras Poeta memorat, quia sedes fidei dextra est, quapropter solis Principibus ac Senatoribus hic honor [a] datus, ut eorum dexteris oscula figerentur. VIII. Aras tenebant, precabanturque Deos, ut apud Virgilium [b]:

Talibus orabat dictis, arasque tenebat.

IX. Religioso tactui addebant oscula, quae venerabundi Deorum pedibus figebant, quo nomine paulo ante Prudentius arguit Julianum Christianae fidei desertorem, quem dixit non erubuisse, *soleas Junonis lambere*. X. *Antiquis Graeciae*, inquit Plinius [c], *in supplicando mentum attingere mos erat*, quin etiam Homerus tradit, supplicantes barbam tangere consuevisse: cui nescio quid simile in praesens etiam apud Turcas in veneratione habetur. XI. Manum quoque dexteram protendebant, sicuti duo flumina apud Bonarrotium [d] in numismate L. Veri, & apud Virgilium Turnus [e]:

Ille humilis supplexque oculos, dextramque precantem
Protendens.

Atvero in Augustorum nummis protensa manus non semper voti, sed aliquando victoriae [f] indicium est.

XXIV. Quoad motum, statumve corporis haec notamus. I. Deos adorabant Ethnici aliquando stantes, aliquando sedentes. Quum stantes orabant, totum corpus ante

a *Plutarch in Numa.*
b *Aen. VI 124.*
c *H. N. XI. 45.*
d *Mus. Carpin. Tab. VI. Num. 3.* *pag. 94. 95.*
e *Aeneid. XII.*
f *Bonarrot. ibid. Numm. 3. Tab. XIV. pag. 260.*

ante numinis simulacrum [a] velato capite circumagebant:

Nec pietas ulla est velatum saepe videri
Vertier ad lapidem,

quae conversio significabat, nihil [b] esse in rebus humanis stabile, nihil certum, atque utcunque Deus verterit libenter & aequo animo accipiendum. Fiebat apud Latinos haec conversio a dextra in laevam, ideo Palinurus servus Plautinus [c] dicenti Domino, quo se verteret ignorare, respondet, *si Deos salutas dextroversum censeo*. Galli putabant [d] religiosius se circumagere laevorsum: Graeci autem quum hymnos tribus partibus constantes canerent, earum primam, nempe strophen ab oriente in [e] occasum conversi; secundam idest antistrophen ab occasu in orientem obversi; apoden, qua finiebatur cantus, ante aram, vel simulacrum stantes concinebant. II. Adoratio sedendo exhibita ratas preces & in bonis perseverantiam indicabat [f], cujus ritus alia est etiam ratio apud Plautum, nempe quod sedentis anima sapientior fieri [g] videretur:

Si tamen hinc consilium dedero, nimio plus sapio sedens,
Tum consilia firmiora de divinis locis.

Si Servium consulas [h], & [i] Demsterum, & [k] Gorium, illud accipies, Docentium, & Augurum & eorum, qui vota conciperent, fuisse morem antiquitus, ut sederent. Bibliothecae Vaticanae fictile vasculum antiquissimum ante signum [l] Phoenicopteri Isiaci sedentem ostendit virum, qui vota certe aliqua nuncupat Aegyptiorum more, sacrificulo ad Numen ferculum deferente. III. Finitis precibus

a *Lucret. V. & Barclajus Argenid. II.*
b *Plutarch loc. cit.*
c *Curcul. Act. I. Sc. 1.*
d *Nicol. Mercer. IV 17.*
e *Joann. Potter. Archeol. Graec. II. 4.*
f *Plutarch. loc. cit.*
g *Mustell. Act. V. Sc. 1.*
h *Aen. IX.*
i *Tab. III. & XLVII.*
k *Mus. Etr Tom II. Cl. I ad Tab. XIV & Cl. III. Tab. CLXI.*
l *Gor. loc. cit.*

cibus confidebant, ne παρέργω five neglectim rem divinam [a] facere viderentur: aliquando vero fedebant, poftquam orationem adfignaviffent, in tabulis nempe defcriptam [b] annulo fignaffent fuo, vel affixiffent femori, aut genibus fimulacri. Hanc fuperftitionem Tertullianus ita deridet: *affignata* [c] *oratione affidendi mos eft quibufdam*; & paulo poft, *porro quum perinde faciant nationes adoratis figillaribus fuis refidendo*. Signorum litteris notandorum familiaris in Etruria confuetudo fuit, ubi Dii, Deaeque in vefte, in femore, in cruribus, in brachiis infcriptae apud Gorium [d] obfervantur, ritu nimirum ab Aegyptiis [e] derivato. IV. Alias genua flectebant, unde *geniculatio* & *genicularі* legitur in Tertulliano. V. Deos quoque dum precabantur, fummis interdum pedibus fefe attollebant, quafi propius ad illos acceffuri: huc fpectat illud Martialis: [f]

Multis dum precibus Jovem falutat,
Stans fummos refupinus ufque in ungues.

Ad hunc ritum referendum effe Pafferius [g] judicat fignum Tuderti ab ipfo repertum, quod fummis pedibus infiftit, fuppofitis in extrema eorum parte quibufdam veluti talis, qui caligulis adhaerebant, ut diutius in eo ftatu confiftere abfque incommodo poffet. Hinc notandum, Etrufcos, & eorum exemplo [h] Latinos nonnunquam Deorum fimulacra effinxiffe eo habitu ftatuque corporis, quo ipfi facrificabant precabanturque, apertis nempe fublatifque ad caelum manibus. VI. Inter preces ad orientem fe converte-

a *Plutarch. loc. cit.*
b *Nicol. Mercer. loc cit.*
c *De Orat.*
d *Tom. II. Muf. Etr. vid. de ftatua Memnonis Noord. Antiq. Aegypt. Londin. 1748.*
e *Herodian. II. 4.*
f *Epigr. XII. 78.*
g *Differt. de Gen. Domeft. in Muf. Etr. Tom. III.*
h *Ibid. Tom. II. Cl. I. Tab. X. num. 2. 3.*

tebant, qui mos fuit & Christianorum proprius, hoc discrimine, quod Ethnici nonnunquam ad solis ortum labia vibrabant, teste, seu potius derisore Tertulliano: *sed & [a] plerique vestrum affectatione aliquando & caelestia adorandi, ad solis ortum labia vibratis*. VII. Non semel multos horum rituum simul conjungebant, & hanc salutandi rationem Livius [b] memorant & Plutarchus [c]: scribitque Svetonius a L. Vitellio [d] ita Caligulam adoratum. Etrusci postquam se aquis lustraverant, ad simulacrum [e] accedere, totum corpus circumagere, humi procumbere, palmas pandere, iisdemque ad caelum sublatis preces & vota fundere consuevere, de quibus ethnicorum precibus legendus est Fallterus in *Philologiae* [f] *amoenitatibus*.

XXV. De vestibus tria haec tantum annoto. I. In solemnibus adorationibus si penulati essent quorundam mos erat, *penulis depositis* [g] *orationes facere*. Inter orandum pars erat religionis haud exigua, Deum, Deamve proprio nomine invocare, ac ne quis imprudenter laberetur, solemnis haec erat precantium vox: *sive tu* [h] *Deus, sive tu Dea es*. II. Capitis velandi ritum Aeneas instituit, ita ab Heleno admonitus [i]:

Quin ubi transmissae steterint trans aequora classes,
Et positis aris jam vota in litore solves
Purpureo velare comas adopertus amictu,
Ne qua inter sanctos ignes in honore Deorum
Hostilis facies occurrat, & omina turbet.

Ve-

a *Apolog. IV. 17.*
b *Lib. V.*
c *In Numa.*
d *In Vitell. 2.*
e *Demster. de Etr. Reg. III. & Gor. loc. cit. Cl. III. pag. 305.*
f *Tom. I. pag. 81. vid. Elsf in Fortuit. sacr. ad Matth. VI. 7.*
g *Tertull. de Orat.*
h *Cato de re rust. & A. Gell. Noct. Att. II. 28.*
i *Aen. III.*

Velabant igitur caput vittis, mitris, coronis, & aliquando vestes ad aures usque extollebant, ne a sacris animus averteretur; ideo in Plutarcho laus est eximia Numae infaustum quid nunciantibus respondentis [a] *sacrifico*. Tertullianus & aliam affert hujus caeremoniae causam, pudoris [b] nempe velandi gratia. Tanta fuit in hoc religio, ut Sulpicio inter sacrificandum apex e capite prolapsus sacerdotium [c] ademerit. Plura in hanc rem erudite congesta scire cupientem Aurelius Victor *de origine gentis Romanae*, & doctissimus Adriensis Episcopus [d] edocebunt. Cave, ne hunc ritum putes communem omnium Deorum sacris; nam Dionysius Halicarnasseus [e] Herculi, Macrobius [f] Saturno tradunt oblata nudato capite sacrificia. III. Sicut institutum apud aliquos fuit in sacris quibusdam nudo sinistro pede ad Deos accedere, quod Cerda confirmat multis auctoritatibus ad haec verba Virgilii *unum exuta pedem*: ita quandoque solebant veteres, praesertim Lacedaemonii Deos nudis pedibus adorare, ex Pythagorae [g] praecepto, *nudis pedibus rem sacram facito, & adorato*: quem ritum Josephus [h] refert etiam fuisse proprium Hebraeorum.

XXVI. Restat ut vota breviter persequamur, quae sine victima [i], & adoratione praevia, vel subsequenti nunquam fere concipiebantur, habita quoque ratione, si res sineret, non dierum modo, qui festi deligebantur, verum etiam horarum. Nam horis matutinis Deos templis assidere & adesse salutationibus opinio erat: quapropter syco-

a *Plutar. in Vit.*
b *Apolog.*
c *Val. Max. I.*
d *Monum. Vet. Ant. 2.*
e [illegible] *Macrob. Saturn. III.*
f *Saturn I. 8.*
g *Laurent. loc. cit. III. 15.*
h *De bell. Judaic.*
i *Val. Max. I. 1.*

cophanta omnium dementissimus Apollonius Thyanaeus scriptum reliquit, primo mane cum Diis agendum, vel meridie, sicuti apud Indos. Vovendi ratio diversa fuit, ut adorandi. Alii enim inclinato ad terram capite; alii Deorum dexteras osculando, vel eorum pedibus capita submittendo; nonnulli flexis genibus, capite plerumque velato, quandoque aperto; multi stando, vel sedendo manibus de more lotis, iisdemque aliquando protensis, elevatisque [a] vota concipiebant voce nunc alta, nunc demissa, cujus rei causam attulit Seneca, ubi acute dixit: *vota [b] homines parcius facerent, si palam facienda essent: adeo etiam Deos, quibus honestissime supplicamus, tacite malumus, & intra nosmetipsos precari*. Arguit quoque hanc dementiam Persius [c]:

Mens bona, fama, fides, haec clare, & ut audiat hospes;
Illa sibi introrsum & sub lingua immurmurat: o si
Ebullit patrui praeclarum funus!

Qui se voti reos constituebant, eorum in primis religio fuit, vota ceratis tabulis obsignare Deorum genibus affigenda [d]: hinc tritum illud *genua incerare Deorum*, quasi in genibus numen & sedes miserationis esset: nec sine causa inquit Seneca, *horae [e] momentum interest inter solium, & aliena genua*: ideo supplicantes Deorum hominumque genua amplecti, eademque venerari, colere, osculari. Deos autem incerandi ritus non tam ad genua, quam ad tota etiam signa, & cereos pertinebat: nam simulacra interdum cera oblita Prudentius scribit: [f]

. . . . *gustaverat inter*

H Va-

a *Pausan. lib. V.*
b *De Benef II. vid. Tibull. lib. IV.*
c *Sat. II*
d *Plin. Epist. X. ad Trajan.*
e *De Tranquill. An XI.*
f *Contra Symmach. I. & Plaut. Aul. Act. III & Scholiast. Euripid. in Phoeniss.*

Vagitus de farre molae, saxa illita ceris
Viderat, unguentoque lares humescere nigros.

De cereis ad Deorum, & Heroum statuas suspensis facit mentionem Cicero, qui [a] hoc scribit ad Marii statuas factitatum. Quid demum vetat, hanc vocem *incerare* cum Laurentio [b] traducere ad vota cerea, quae nunc adhuc a pauperibus exsolvuntur? Votivae tabellae diversae erant pro cujusque conditione. Saepe enim marmoreae, saepissime pictae offerebantur, de quibus innumera sunt in Scriptoribus testimonia, quorum hoc unum habe [c] ex Tibullo:

Nunc Dea, nunc succurre mihi; nam posse mederi
Picta docet templis multa tabella tuis.

Tabella aenea Ferrariae detracta est ab ara, & signo Jovis, ita inscripta: [d]

PRO.SALVTE
IMP. CAESARIS
M. AVRELII. SEVE
RI.ALEXANDRI
PII.FELICIS.AVG
IOVI.OPTIMO.MAXIMO

Ad vota pertinent hi characteres; V.S. votum solvit; V.P. posuit; V.M.M. merito Minervae; V.S.L.M solvit libens merito, vel voto soluto libero munere, aut voto solemni libero munere; V.S.C, voti sui compos; V:S.L.P. votum solvit loco privato; V.S.S.L.S.EX.PRIM. votum susceptum solverunt libentes sacerdotes ex primis; V.S.L.L.M. votum solvit, locum legit memoriae. Ex his, & aliis id genus formulis clare apparet, quam vere Tiraquellus emendet Alexandrum Neapolitanum [e], qui damnatos voti eos in-

a *De Offic. III.*
b *Polymath. III* 15.
c *Lib. I. Eleg.* 3.
d *Grut. Thes. Ant. pag. XII.* 3.
e *Genial. Dier. III.* 22.

interpretatur, qui voti compotes jam promissa exsolverint: falso; damnatus enim voti is proprie dicitur, qui promissa nondum persolvit, ut voti reus, qui suscepto [a] voto se Numinibus obligavit.

XXVII. Vota publica quo ritu, quibusque caeremoniis conciperentur, luculenter ostendit vetustus lapis in foro Romano sub arcu Septimii effossus, hodie in hortis Farnesianis Palatinis. In primo latere scutum rotundum attollunt alatae victoriae duae cum epigraphe: CAESARVM DECENALIA FELICITER: in secundo latere pergunt ad sacrificium primo sacerdos vestitu gabino cinctus, deinde mactatores duo cum suis malleolis, quodam canistrum cum fructibus efferente, sequentibusque sue, & ariete coronatis, ac tauro cincto stolatoque. Fiebant igitur sacrificia suovetaurilia, de quibus multa Gutherius [b], & alii. In tertio latere sacerdos cernitur, cui victoria vestitum gabinum capiti imponit, vini pateram supra tripodem in ignem infundit, adstantibus puero cum tibiis imparibus, & puella cum capsula, sive acerra: in quarto denique novem sacerdotes ordine procedunt, inter quos unus puer, & duo cohortium signa. Vota autem praeeunte semper aliquo, interdum [c] Pontifice, in haec fere verba concipiebantur: [d] *preces posco, Jupiter, uti sciens volens propitius in decennium N. Augusto: quod si faxis, tunc tibi votum bove aurato vovemus esse futurum: ludis gladiatoriis &c.* Pro imperatoribus vota in clypeis signabantur, ut inter sexcentos alios fidem facit ille Augusti nummus cum siglis S.P.Q.R.CL.V. pro votis quinquennalibus. Praeter Tacitum de Germanici Caesaris, & Svetonium de aliorum

H 2

a *Macrob. Sat. III. 11.*
b *De Vet. Jur. Pont. IV. 18.*
c *Liv. lib. VIII. & Plin. H. N. VIII. 22.*
d *Henric. Noris de Vot. Decenn. Diss. I. & Panvin. II. Fast. V. C. 727.*

rum clypeis, passim mentionem faciunt & lapides, & numismata, in quibus persaepe vota V. X. XX. quinquennalia, decennalia, vicenalia & alia his similia clypeis aureis commendata, quorum locus praecipuus in Palatio fuit, ubi senatus habebatur. In his vero solemnibus hecatomben [a] ad unum, vel ad [b] plures dies celebratam: item ludos gladiatorios, circenses ac [c] theatrales: data pariter militibus ac populo [d] donativa: orationes & carmina in laudem Caesarum [e] recitata: instructissimis demum epulis exceptam fuisse a Principe nobilitatem copiose docet Cardinalis Norisius [f] aeque dignitate, ac doctrina eminentissimus, laudem merito tribuens Constantino Magno, qui quum vicenalia celebraret, ac id temporis Nicaeensi Synodo adesset, Patres ad regium convivium invitavit. In votis concipiendis ethnica superstitio in eo potissimum caecitatem ostendit suam, quod quum Deos non dormitare minus, quam dormire arbitraretur, eosdem cymbalis, tympanis, aereisque tinnitibus, & scabillorum strepitu, itemque collatis ad tibiam vocibus, facile ut exaudirent, excitare solebat, Arnobio teste, [g] & derisore. Lacedaemonios autem Gyraldus [h] notat duas aures Jovi non satis esse existimantes, eum sibi colendum proposuisse quatuor auribus exornatum: nec modo Jovem, sed etiam Apollinem quatuor instructum auribus coluisse, totidem quoque manibus [i] eidem additis, ut eum sibi maxime propitium fingerent & audiendo & adjuvando, seu mavis opere consilioque, unde proverbium ortum τετράω-

τος

a *Trebell. Poll. 9. in Galliene.*
b *Xiphilin. in Severo.*
c *Marcellin. XIV.*
d *Xiphil. ibid. & Euseb. III. in Vit. Constantin.*
e *Sozom. in fin lib. II.*
f *Differt. de vot. Decenn.*
g *Adv Gent VIII.*
h *Synt. II Hist. Deor.*
i *Lil. Gyral. ibid.*

τοι ἄκνι, nimirum *quadriaurem audi*, prudentem scilicet & industrium.

XXVIII. Tandem quum prima Classis epigrammata complectatur Deorum signis affixa pariter ac donariis, ideo sicut illorum in urbe antiquitatem, materiam, varietatem, ornatum, consecrationem breviter explicavimus, ita & diversa, quae simulacris votorum rei anathemata suspendebant, hic me persequi oporteret; rem vero tantam, tam variam, tam longe lateque diffusam eruditissime enucleavit in suo *de Donariis Veterum* eximio opere Thomasinus; itaque huic me officio satisfacturum reor, si nonnullos illius egregii operis quoddam veluti additamentum in sequenti classe proponam titulos ex Romanorum Graecorumque votivis aut tabulis, aut donariis decerptos in eorum voluminibus, qui nihil studii, antiquitati ut consulerent, omiserunt. Interea porro quum labor hic spectet meus ad studiosos praesertim litterarum adolescentes dabo dissertationi accommodatum exordio finem, pauca nimirum referam de donariis litteratorum, quorum & liberalitas non exigua, & cura fuit olim maxima, ut studiis suis Minervam, Musas, Apollinem, ceterosque doctrinarum praesides conciliarent. Quanto melius aetate nostra insignes doctrina viri! qui aut caelestibus Patronis suis, aut summo Numini, sempiterno sapientiae fonti, non modo ingenii foetus, sed ipsa etiam litterarum instrumenta dedicaverunt. Multos commendat hoc laudis [a] nomine Thomasinus, quocum placet illud unum animadvertere, hodie adhuc in sacra aede Hallensi spectatoribus esse admirationi pariter & exemplo scriptorium ex argento calamum Justi Lipsii, cujus ubique gentium vigebit gloria, do-

[a] *De Vet. Donar. XXIII.*

donec litterae. Jam quod ad veteres pertinet, ſicut Aegyptii [a] Mercurio libros inſcribebant, ſic Graecos, Latinoſque Diis, aut Deabus, quorum auſpicio tribuebant optimarum gloriam diſciplinarum, libros, plectra, cytharas dedicaviſſe compertum eſt: Catullus enim [b] ſic Minervam alloquitur nitidiſſimis hendecaſyllabis:

. . . . . habe tibi quicquid hoc libelli eſt,
Qualecunque, quod o patrona virgo,
Plus uno maneat perenne ſeclo.

Plutarchus in Sicyonis theſauro [c] memorat aureum libellum repoſitum, a poetria quadam Ariſtomacha, poſtquam Iſthmiorum in certamine vicerat, conſecratum. Lyram Apollini [d] Sappho, & ad ejus imitationem Horatius [e] dedicavit, quo ſpectat & ſimulacrum illud in domo Caeſia plectrum & lyram tenens, quod Antonii Mariani pater & filius eidem Apollini [f] ſtatuerunt. Hoc quoque eruditorum [g] fuit in more poſitum, ut ſiquid aut novi inveniſſent, aut magni ac perdifficilis ſuperaſſent, Muſis gratias & haberent & ſolverent: alterius quidem rei Pythagoras exemplum praebuit, Muſis ob geometricum inventum mactato bove; alterius Eurydice quaedam Illyria mulier, una omnium digniſſima, quae exempli cauſa pleriſque aetatis noſtrae matronis oppido teneris ac delicatulis proponatur: quanquam enim, ut Plutarchus inquit, plus quam barbara [h] eſſet, tamen provecta jam aetate philoſophiae operam ſtudioſe dedit, filios ut optime educaret, ac voti compos facta inſcriptionem infra poſitam ſtatuit Muſarum choro, perpetuum grati animi monumentum. Sicut Mercu-

a *Jamblic. Sect. I. Myſt. 1.*
b *Carm. I.*
c *V. Sympoſ. Qu. II.*
d *Ovid. in Heroid.*
e *Od. III. 26.*
f *Thomaſin XXIII.*
g *Cic. de Nat. Deor. III.*
h *Plutarch. de educand. liber. in fine.*

curio, Minervae, Apollini, Baccho, Musis aut singulis, aut universis, ita Jovi Ammoni, Olympio, Eleutherio, & Herculi Musageti, qui vetere in lapide [a] nuncupatur MVSARVM PYTHVS, poetae, philosophi, oratores simulacra, tripodes, tabellas inscriptas versibus obtulerunt: siquidem Hammonis signum Pindarus dedicavit, hymnos etiam [b] in Lybiam ad Hammonios misit, qui adhuc Pausaniae aetate in columna triangulari legebantur juxta aram a Ptolemaeo Lagi F. consecratam. De doctorum imaginibus, quae aut ipsorum, aut amicorum opera in aede Camoenarum, aliorumque Deorum fanis collocabantur, prolixior in V. dissertatione sermo futurus est. Notandam postremo loco rem juvenili aetati pernecessariam, nedum utilem reservavi. Auditionis praestantiam, de qua legendus ac perdiscendus etiam, si fieri possit, est ingeniosus Plutarchi liber, veteres doctrinarum antesignani quum esse maximam intelligerent, cum Jovem, & Apollinem, ut modo dixi, quadriaures colebant, tum [c] veluti frontem Genio, digitos Minervae, genua Misericordiae, ita aures non Memoriae minus, quam cuilibet Numini sapientiae praesidi dedicabant. Prudenter quidem. Doctrina enim & sapientia, ad rem inquit Lactantius [d] Firmianus, percipi auribus solis potest, oculis solis non potest. Documento sunt Druidae, qui auditores, si memini, jubebant suos memoriae mandare omnia, [e] nihil scripto exarare. Quod porro a veteribus dedicarentur aures non Memoriae duntaxat, ut ait Servius, sed reliquis etiam Diis litteratorum patronis ac litterarum, testis est apud Thomasinum ille Callidius Primus, qui aures Minervae ar-

a *Thomasin. loc. cit.*
b *Pausan. in Boeotic. IX.*
c *Serv. ad Eclog. V.*
d *Lib. III. 9. de Falsa Sapient.*
e *Caesar lib. VI.*

argenteas consecravit, & hunc lapidem posuit Placentiae inventum.

MINERVAE.AVG
L. CALLIDIVS. PRIMVS
BRIXELLANVS. EX. ARG
LIB. II. ITEM. L. CALLIDIVS
PRIMVS. AVRES. ARGENTEAS
V. S. L. M

Quid jam restat, optimi Adolescentes, nisi ut in suscepto studiorum cursu vos esse cupiam τετράωτυς, vobisque Apollinem non τετράωτον modo, verum etiam πολύωτον? Videlicet quoniam ad carmina jam accedimus, poetarum more vobiscum ago, & Momum in primis minime molestum, cui mos est [a] nihil agere, aliena carpere, tum multo vobis aequiores, quam mihi, auguror Musas omnes, quibus me invisum sentio quotidie magis, ac Plautino sale si uti licet, nescio quomodo fit, semper ut sacrificem, nunquam litem. Demum si horis subsecivis huc fortasse oculos convertatis, id memineritis velim, quod veteres in dedicandis fanis Mercurium [b] Gratiis adjungebant, significaturi orationem efflagitare maxime benignas aures, ac neminem in dicendo tam esse absurdum, ut quaecunque proferat, sint omnia penitus repudianda:

Ὥς ἀν' ἐχινόποδας, καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν
Φύεται μαλακῶν ἄνθεα λευκοίων.

scilicet

Inter echinopodes, quin asperam & inter ononin
Interdum florent mollia leucoja.

CLAS-

a *Vid. Vitruv. in praefat. & Lucian.* b *Plutarch. de Audit. de haeresib.*

CLASSIS I.

Monumenta Diis Deabusque D. D.

I.

Jovi Dodonaeo. *Pausan. lib. I. pag.* 12.

ΑΙΔΕ ΠΟΤ' ΑΣΙΔΑ ΓΑΙΑΝ ΕΠΟΡΘΗΣΑΝ ΠΟΛΥΧΡΥΣΟΝ
ΑΙΔΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΙ ΤΑΝ ΔΟΥΛΟΣΥΝΑΝ ΕΠΟΡΟΝ
ΝΥΝ ΔΕ ΔΙΟΣ ΝΑΩΙ ΠΟΤΙ ΚΙΟΝΑΣ ΟΡΦΑΝΑ ΚΕΙΤΑΙ
ΤΑΣ ΜΕΓΑΛΑΥΧΗΤΟΥ ΣΚΥΛΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Αἵδε ποτ' Ἀσίδα γαῖαν ἐπόρθησαν πολύχρυσον,
Αἵδε καὶ Ἑλλάδι τὰν δουλοσύναν ἔπορον.
1. Νῦν δὲ Διὸς ναῷ ποτὶ κίονας ὀρφανὰ κεῖται,
2. Τᾶς μεγαλαυχήτου σκῦλα Μακεδονίας.

Hujus & seqq. interpr. Romulus Amasaeus.

Ditibus haec Asiae terris opibusque potita,
Jam premere audebant Hellada servitio,
Sacra Jovis templo pendent quae affixa columnis,
Erepta Emathiis scuta cruenta viris.

1. Jupiter Dodonaeus in Epiro celebratissimus, de cujus templo, de aereis lebetibus, de silva ac fonte, qui faces accensas extinguere, extinctas accendere ferebatur, si quicquam dixero, jure usurpabis in me proverbium Δωδωναῖον χαλκεῖον, quo Juvenalis tacite arguit muliebrem loquacitatem. *Sat. VI* 440.

2. Belli cum Antigono haec causa fuit. Pyrrhus Romanis impar legatos ad Asiae reges atque ad Antigonum misit, ab aliis pecuniam, auxilia ab aliis, a Macedone utrumque exposcens: suppetiis non impetratis, in Epirum transvectus Antigono bellum indixit, & victor Jovi Dodonaeo scuta Macedonum dedicavit. Brevis tantae victoriae fructus. Nam Cleonymi ambitione Spartano bello se implicari passus interiit Argis, tegulae ictu a muliere dejectae. Homerus memoriae prodidit, omnes ex Aeacidarum nomine divinitus oblata morte occubuisse. *Pausan. loc. cit. Plutarch. in vit. & Justin. XXV.*

I I.

In Olympia. *Pausan. I. pag.* 156.

ΝΑΟΣ ΜΕΝ ΦΙΑΛΑΝ ΧΡΥΣΕΑΝ ΕΧΕΙ ΕΚ ΔΕ ΤΑΝΑΓΡΑΣ
ΤΗΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙΣ ΣΥΜΜΑΧΙΔΟΣ ΓΕΤΕΘΕΝ
ΔΩΡΟΝ ΑΠ' ΑΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΙΩΝΩΝ
ΤΑΝ ΔΕΚΑΤΑΝ ΝΙΚΑΣ ΕΙΝΕΚΑ ΤΩΙ ΠΟΛΕΜΩΙ

1. Ναὸς μὲν φιάλαν χρυσέαν ἔχει, ἐκ δὲ Τανάγρας
Τῆς Λακεδαιμονίοις συμμαχίδος γετεθὲν
Δῶρον ἀπ' Ἀργείων καὶ Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων,
Τὰν δεκάταν νίκας εἵνεκα τοῦ πολέμου.

Ex auro phialam capta posuere Tanagra,
Juverat haec bello quod Lacedaemonios,
Cecropidae Argivique duces & Jonica proles
Victores partis de spoliis decimam.

1. In Jovis Olympici clypeus erat aureus, in quo caelatum Medusae caput, ita inscriptus sub inaurato victoriae signo, quod in medio fastigii apice eminebat. Tanagra Boeotiae oppidum gallis gallinaceis ad praelia nobilibus celebratum. *Plin. H. N. X.* 21.

I I I.

Aenea in tabella in Elide. *Pausan. V. pag.* 168.

ΚΑΙ ΓΑΡ ΕΓΩ ΚΕΙΝΩΝ ΕΙΜ' Ω ΞΕΝΕ ΛΕΙΨΑΝΟΝ ΟΙΚΩΝ
ΣΤΥΛΟΣ ΕΝ ΟΙΝΟΜΑΟΥ ΠΡΙΝ ΠΟΤ' ΕΝΟΥΣΑ ΔΟΜΟΙΣ
ΝΥΝ ΔΕ ΠΑΡΑ ΚΡΟΝΙΔΗΝ ΚΕΙΜΑΙ ΤΑΔ' ΕΧΟΥΣΑ ΤΑ ΔΕΣΜΑ
ΤΙΜΙΟΣ ΟΥΔ' ΟΛΟΗ ΔΕΞΑΤΟ ΦΛΟΞ ΜΕΠΥΡΟΣ.

Καὶ γὰρ ἐγὼ Κείνων, εἰμ', ὦ ξένε, λείψανον οἴκων,
1. Στῦλος ἐν Οἰνομάου πρίν ποτ' ἐνοῦσα δόμοις·
Νῦν δὲ παρὰ Κρονίδην κεῖμαι τάδ' ἔχουσα τὰ δεσμὰ
Τίμιος· οὐδ' ὀλοὴ δέξατο φλὸξ με πυρός.

Una columna ex his, hospes, sum sola relicta,
In celsis steterunt quae aedibus Oenomai:
Nunc exto Jovis in templo circumdata vinclis
Nobilior; nec me flamma voravit edax.

1. Oenomai domo succensa fulmine reliqua fuit columna lignea intra Altin, sive lucum, dicata Jovi. Hic scilicet ille Oeno-

Oenomaus satis notus ob conditiones, quas tulit Hippodamiae procis. *Hygin. Fab.* 84. *Stat. I. Theb.* Eodem in luco certans cum Pelope, a quo per fraudem victus, Oenomaus cernebatur insculptus in arca Cypseli cedrina, aureis & eboreis emblematibus ornatissima.

I V.

Ad Jovis pedes. *Pausan. ibid. p.* 171.

ΜΝΑΜΑΤ' ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ ΑΝΑΚΕΙΜΕΘΑ ΤΑΝ ΕΝΙ ΠΟΝΤΩΙ
ΙΟΝΙΩΙ ΦΟΙΒΟΣ ΩΚΙΣ' ΑΚΕΡΣΕΚΟΜΑΣ
ΟΙ ΓΑΣ ΤΕΡΜΑΘ' ΕΛΟΝΤΕΣ ΑΒΑΝΤΙΔΟΣ ΕΝΘΑΔΕ ΤΑΥΤΑ
ΕΣΤΑΣΑΝ ΣΥΝ ΤΟΙΣ ΕΚ ΘΡΟΝΙΟΥ ΔΕΚΑΤΑΝ

1. Μνάματ' ἀπολλωνίας ἀνακείμεθα, τὰν ἐνὶ πόντῳ
'Ιονίῳ Φοῖβος ᾤκισ' ἀκερσεκόμας.
2. Οἵ γᾶς τέρμαθ' ἑλόντες Ἀβαντίδος, ἐνθάδε ταῦτα,
3. Ἔστασαν σὺν τοῖς ἐκ Θρονίου δεκάταν.

Urbis Apollineae sunt haec monumenta, comatus
Phoebus quam ad pontum condidit Jonium.
Illa manus, veteris quae coepit Abantidos oras,
E Thronio votam pertulit huc decimam.

1. In *lexic. Geogr.* multae sunt Apolloniae, haec vero est Macedonica, vulgo *Piergo*, Epiro finitima.

2. Graecis ab Ilio redeuntibus, Locri e Thronio, Abantes ex Euboea, octo utrique navibus, in Epirum delati, ibi Thronium nomine oppidum condidere, & regionem Abantidem appellarunt: pulsi deinde a finitimis Apolloniatis. *Pausan. ibid.*

3. Decimas Diis oblatas saepe hic videbis. At cujusmodi dederunt Jovi Apolloniatae? in Alti juxta Hippodamium erexerunt e lapide suggestum, semicirculi forma, in medio Jovem, & Jovi pro liberis supplicantes Thetidem, & Auroram; in utroque semicirculi extremo quasi accinctos ad pugnam Achillem, & Memnonem, contra e regione oppositos Barbaris Graecos, Menelao Paridem, Diomedi Aeneam, Ajaci Telamonis filio Deiphobum; opera Lycii Myronis filii.

V.

Ad Jovis Coloffum. *Paufan. ibid. p.* 172.

ΚΛΕΙΤΟΡΙΟΙ ΤΟΔ' ΑΓΑΛΜΑ ΘΕΩΙ ΔΕΚΑΤΗΝ ΑΝΕΘΗΚΑΝ
ΠΟΛΛΑΝ ΕΚ ΠΟΛΙΩΝ ΧΕΡΣΙ ΒΙΑΣΣΑΜΕΝΟΙ
ΚΑΙ ΜΕΤΡΕΙΤ' ΑΡΙΣΤΩΝ ΗΔΕ ΤΕΛΕΤΑΣ ΑΥΤΟΚΑΣΙΓΝΗΤΟΙ

1. Κλειτόριοι τόδ' ἄγαλμα Θεῷ δεκάτην ἀνέθηκαν
Πολλᾶν ἐκ πολίων χερσὶ βιασσάμενοι
Καὶ μετρεῖτ' Ἀρίστων ἠδὲ τελετὰς αὐτοκασίγνητοι.

Hoc fignum multis ex urbibus expugnatis
Clitorii decimas conftituere Deo,
Artifices Teletas, frater germanus Ariflon.

1. Suggeftus ex aere fuit, & fuper eo Jovis coloffus altitudinis pedum XVIII. in 3. v. paulum variat Frid. Sylburgius.

V I.

Paufan. ibid. pag. 173.

ΔΕΞΟ ΑΝΑΞ ΚΡΟΝΙΔΑ ΖΕΥ ΟΛΥΜΠΙΕ ΚΑΛΟΝ ΑΓΑΛΜΑ
ΙΛΑΩΙ ΘΥΜΩΙ ΤΟΙΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙΣ

Δέξο ἄναξ Κρονίδα Ζεῦ Ὀλύμπιε καλὸν ἄγαλμα
Ἱλάῳ θυμῷ τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Hoc fate Saturno fignum cape, Jupiter alme,
Auxiliumque favens fer Lacedaemoniis.

Hoc fignum erat altitudinis pedum XII. a Spartanis pofitum rebellantes Meffenios vindicaturis: ad laevam hujus Jupiter erat aeneus a L. Mumnio de Achaeorum manubiis dedicatus. Hactenus Paufanias, quem miror fcribere Romanorum omnino neminem neque plebejum neque patricium, ante Mummium in Graecorum templis quicquam confecraviffe. Quae dixi in Differt. num. III. huic fententiae refragantur.

V I I.

Paufan. loc. cit. 175.

ΤΩΙ ΔΙΙ Τ' ΑΧΑΙΟΙ ΤΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΤΑΥΤ' ΑΝΕΘΗΚΑΝ
ΕΓΓΟΝΟΙ ΑΝΤΙΘΕΟΥ ΤΑΝΤΑΛΙΔΑ ΠΕΛΟΠΟΣ.

1. Τῷ Διῒ τ' Ἀχαιοὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτ' ἀνέθηκαν
Ἔγγονοι ἀντιθέου Ταντάλιδα Πέλοπος.

Si-

Signa Jovi haec olim magno posuistis, Achivi,
Quis genus a divo Tantalida Pelope.

Achaici populi communi impensa cum armis & clypeis dicarunt eorum signa, qui forte ducti cum Hectore congressuri erant: stabat e regione Nestor, conjectis in galeam sortibus: ducti forte erant novem, sed noni statuam, nempe Ulyssis, Nero Romam deferri jussit. Uni Agamemnoni erat adscriptum nomen, inverso litterarum ordine a dextra in laevam.

VIII.

In Olympia. *Pausan. ibid. in fine.*

ΖΗΝΙ ΘΕΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙ Μ' ΑΚΡΟΘΙΝΙΟΝ ΕΝΘΑΔ' ΕΘΗΚΑΝ
ΜΕΝΔΑΙΟΙ ΣΙΠΤΗΝ ΧΕΡΣΙ ΒΙΑΣΣΑΜΕΝΟΙ

Ζηνὶ θεῶν βασιλεῖ μ' ἀκροθίνιον ἐνθάδ' ἔθηκαν
1. Μενδαῖοι Σίπτην χερσὶ βιασσάμενοι.

Mendaei Sipte saevo Mavorte subacta,
Primitias summo hic me posuere Jovi.

1. Mendaeorum, qui sunt in Thracia ad urbem Aenum, donum fuit statua priscos akeres tenens, inscripta in femore. Sipten Thraciae castellum, vel urbem fuisse Pausanias conjicit.

IX.

In Cleosthenis curru, a tergo Jovis. *Pausan. VI. p.* 188.

ΚΛΕΟΣΤΕΝΗΣ Μ' ΑΝΕΘΗΚΕΝ Ο ΠΟΝΤΙΟΣ ΕΞ ΕΠΙΔΑΜΝΟΥ
ΝΙΚΗΣΑΣ ΙΠΠΟΙΣ ΚΑΛΟΝ ΑΓΩΝΑ ΔΙΟΣ

Κλεοσθένης μ' ἀνέθηκεν ὁ Πόντιος ἐξ Ἐπιδάμνου,
Νικήσας ἵπποις καλὸν ἀγῶνα Διός.

Cleosthenes posuit me Pontius ex Epidamno.
Victor equis, palma clarus Olympiaca.

Non suam unius, sed equorum etiam, & aurigae simulacra, qui victor e ludis rediret, in Olympia dedicabat, sicut post pugnam Plataeensem a Graecis erectus est viri hujus Epidamnii currus, Ageladae opus.

X.

In cornu Amaltheae eburneo. *Pausan. VI p.* 196.

ΖΗΝΙ Μ' ΑΓΑΛΜ' ΑΝΕΘΗΚΑΝ ΟΛΥΜΠΙΩΙ ΕΚ ΧΕΡΟΝΗΣΟΥ
ΤΕΙΧΟΣ ΕΛΟΝΤΕΣ ΑΡΑΤΟΥ ΕΠΗΡΧΕ ΔΕ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΣΦΙΝ

Ζηνί

Ζηνί μ᾽ Ἄγαλμ᾽ Ἀνέθηκαν Ὀλυμπίῳ ἐκ Χερρνήσου
Τεῖχος ἑλόντες Ἀράτου, ἐπῆρχε δὲ Μιλτιάδης σφίν.
Me Jovi Olympiaco posuit donum Cheronesus,
Miltiadis ductu quum moenia coepit Arati.

Sicyoniorum thesaurus a Myrone tyranno in Olympia dedicatus thalamos continebat duos, Dorico alterum, alterum opere Jonico, utrumque ex aere; minoris pondus erat quingentorum talentorum. Praeter cetera donaria, sive manubias Jovi dicatas, erat Pelopis ensis aureo capulo, simulacrum Apollinis buxeum capite inaurato, & cornu Amaltheae, Miltiadis donum Cimonis filii, qui primus ex ea domo in Thraciae Chersoneso cum imperio fuit.

X I.

Jovi Olympio. *Pausan. in Arcad. p. 272.*

ΣΟΝ ΠΟΤΕ ΝΙΚΗΣΑΣ ΖΕΥ ΟΛΥΜΠΙΕ ΣΕΜΝΟΝ ΑΓΩΝΑ
ΤΕΘΡΙΠΠΩΙ ΜΕΝ ΑΠΑΞ ΜΟΥΝΟΚΕΛΗΤΙ ΔΕΔΙΣ
ΔΩΡ᾽ ΙΕΡΩΝ ΤΑΔΕ ΣΟΙ ΕΧΑΡΙΑΣΣΑΤΟ ΠΑΙΣ Δ᾽ ΑΝΕΘΗΚΕ
ΔΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΠΑΤΡΟΣ ΜΝΗΜΑ ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΥ

Σόν ποτε νικήσας, Ζεῦ Ὀλύμπιε, σεμνὸν ἀγῶνα
Τεθρίππῳ μὲν ἅπαξ, μουνοκέλητι δὲ δίς,
Δῶρ᾽ Ἱέρων τάδε σοὶ ἐχαρίσατο· παῖς δ᾽ ἀνέθηκε
1. Δεινομένης πατρὸς μνῆμα Συρακοσίου.

Ibid. in Donario.

ΤΙΟΣ ΜΕΝ ΜΙΚΩΝΟΣ ΟΝΑΤΑΣ ΕΞΕΤΕΛΕΣΣΕΝ
ΝΑΣΩΙ ΕΝ ΑΙΓΙΝΗΙ ΔΩΜΑΤΑ ΝΑΙΕΤΑΩΝ

2. Υἱὸς μὲν Μίκωνος Ὀνατᾶς ἐξετέλεσσεν
Νάσῳ ἐν Αἰγίνῃ δώματα ναιετάων.

Jupiter, Eleo rediit qui a pulvere victor,
Quadrigaque semel, injuge bis & equo,
Voverat haec Hieron: natus monumenta parentis
Dinomenes posuit clara Syracusii.
Ista Micone satus simulacra effinxit Onatas,
Insula in Aegina cui patria atque domus.

1. Syracusis Dinomenes dominati sunt duo, alter Gelonis pater (illius nempe; cujus in tempus incidit Xersis in Euro-

Europam transmissio) alter Hieronis filius, qui patre mortuo, antequam Iovi Olympio dona, quae pro equestribus victoriis voverat, persolvisset, patris vicem implevit. *Pausan. ibid.*

2. Onatas floruit eadem aetate, qua Hegias Atheniensis. Opus insigne Onatae fuit Cereris simulacrum in Phigalia, quo se Pausanias contulit illius invisendi causa: sed frustra: nam neque amplius extabat, neque an unquam extitisset Phigalensibus compertum erat.

XII.

Jovi Liberatori. *Pausan. X. p.* 337.

Η ΜΑΛΑ ΔΗ ΠΟΘΕΟΥΣΑ ΝΕΑΝ ΕΤΙ ΚΥΔΙΟΥ ΗΒΗΝ
ΑΣΠΙΣ ΑΡΙΖΗΛΟΥ ΦΩΤΟΣ ΑΓΑΛΜΑ ΔΙΙ
ΑΣ ΔΙΑ ΔΗ ΠΡΩΤΑΣ ΛΑΙΟΝ ΠΟΤΕ ΠΗΧΥΝ ΕΤΕΙΝΕΝ
ΕΥΤ' ΕΠΙ ΤΟΝ ΓΑΛΑΤΑΝ ΗΚΜΑΣΕ ΘΟΥΡΟΣ ΑΡΗΣ.

Ἦ μάλα δὴ ποθέουσα νέαν ἔτι Κυδίου ἥβην,
Ἀσπὶς ἀριζήλου φωτὸς, ἄγαλμα Διῒ,
Ἇς διὰ δὴ πρώτας λαιὸν ποτὲ πῆχυν ἔτεινεν
Εὖτ' ἐπὶ τὸν Γαλάταν ἤκμασε θοῦρος Ἄρης.

Cydiae erat parma haec juvenili corpore clari,
Hospes, quam sacram conspicis esse Jovi.
Huic cubitum inseruit flammato corde sinistrum,
Quum premeret Mavors armipotens Galatas.

Cydias peradolescens prima militiae rudimenta posuit in bello, quod Athenienses cum Gallis ad Termopylas iniere, & ea quidem felicitate, ut ex omni Graecorum numero non plures, quam XL. desiderati sint, licet barbarorum aliqui e suis ipsorum vulneribus evulsa spicula in Graecos retorserint: tantus fuit eorum furor tamque insolita efferati animi concitatio. Cydiae a Gallis occisi cum hoc titulo propinqui scutum Jovi dedicaverunt, quod Athenis usque ad Syllam permansit, cujus milites tum alia virtutis insignia, tum scuta omnia e Jovis Liberatoris porticu sustulerunt. *Pausan. loc. cit.*

XII.

X I I I.

Athenis ad aram Jovis Eleutherii.

Plutarch. de Herodoti malignit. pag. 873.

ΤΟΝ ΔΕ ΠΟΘ' ΕΛΛΗΝΕΣ ΝΙΚΗΣ ΚΡΑΤΕΙ ΕΡΓΩΙ ΑΡΗΟΣ
ΕΥΤΟΛΜΩΙ ΨΥΧΗΣ ΛΗΜΑΤΙ ΠΕΙΘΟΜΕΝΟΙ
ΠΕΡΣΑΣ ΕΞΕΛΑΣΑΝΤΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΙ ΕΛΛΑΔΙ ΚΟΙΝΟΝ
ΙΔΡΥΣΑΝΤΟ ΔΙΟΣ ΒΩΜΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Τὸν δὲ ποθ' Ἕλληνες νίκης κράτει, ἔργῳ Ἄρηος
Εὐτόλμῳ ψυχῆς λήματι πειθόμενοι,
Πέρσας ἐξελάσαντες, ἐλεύθερα Ἑλλάδι κοινὸν
1. Ἱδρύσαντο Διὸς βωμὸν ἐλευθερίου.

Interpr. Gulielm. Xyland.

Hanc quondam Graeci superatis hostibus aram,
Libertas patriae quum sua tuta stetit,
Et profligatis servata est Graecia Persis,
Munus Eleutherio constituere Jovi.

1. De Persico cum Graecis bello ne Herodoto fidem habeas, Plutarchum consule *loc. cit.* Jupiter Eleutherius idem ac Σωτὴρ, seu liberator & libertatis auctor maxime cultus a Syracusanis, Tarentinis, Plataeensibus, potissimum ab Atheniensibus. Jovi Eleutherio statuas cum Hadriano imperatore erectas fuisse meminit Pausanias in *Atticis*. Dio historicus narrat Thraseam philosophum, quum jussu Neronis extingueretur, Jovi Eleutherio sanguinem libavisse: idem de Seneca Tacitus *lib. XV.* Vid. plura apud *Thucid. II. Strab. IX. Lil. Gyrald. Deor. Syntagm. II.*

X I V.

Athenis in donario e decimis conflato.

Diodor. Sicul. XI. pag. 47.

ΕΞ ΟΥ Γ' ΕΥΡΩΠΗΝ ΑΣΙΑΣ ΔΙΧΑ ΠΟΝΤΟΣ ΕΝΕΙΜΕ
ΚΑΙ ΠΟΛΕΑΣ ΘΝΗΤΩΝ ΘΟΥΡΟΣ ΑΡΗΣ ΕΠΕΧΕΙ
ΟΥΔΕΝΠΩ ΤΟΙΟΥΤΟΝ ΕΠΙΧΘΟΝΙΩΝ ΓΕΝΕΤ' ΑΝΔΡΩΝ
ΕΡΓΟΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΝΤΟΝ ΑΜΑ
ΟΙΔΕ ΓΑΡ ΕΝ ΚΥΠΡΩΙ ΜΗΔΟΙΣ ΠΥΛΛΟΙΣ ΟΛΕΣΑΝΤΕΣ
ΦΟΙΝΙΚΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΝΑΥΣ ΕΛΟΝ ΕΝ ΠΕΛΑΓΕΙ

ΑΝΔΡΩΝ ΠΛΗΘΟΥΣΑΣ ΜΕΓΑ Δ' ΕΣΤΕΝΕΝ ΑΣΙΣ ΥΠ' ΑΥΤΩΝ
ΠΛΗΓΕΙΣ' ΑΜΦΟΤΕΡΑΙΣ ΧΕΡΣΙ ΚΡΑΤΕΙ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἐξ οὗ γ' Εὐρώπην Ἀσίας δίχα πόντος ἔνειμε,
Καὶ πόλεας θνητῶν θοῦρος Ἄρης ἐπέχει,
Οὐδένπω τοιοῦτον ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν
Ἔργον ἐν ἠπείρῳ καὶ κατὰ πόντον ἅμα.
Οἵδε γὰρ ἐν Κύπρῳ Μήδους πολλοὺς ὀλέσαντες,
Φοινίκων ἑκατὸν ναῦς ἕλον ἐν πελάγει,
Ἀνδρῶν πληθούσας. μέγα δ' ἔστενεν Ἀσὶς ὑπ' αὐτῶν
Πληγεῖσ' ἀμφοτέραις χερσὶ, κράτει πολέμου.

Laurent. Rhodoman.

Europen Asiamque ex quo maris unda diremit,
Gradivusque hominum per genus ense furit,
Tale simul terras, & salsa per aequora nunquam
Sol facinus supero vidit ab axe geri.
Naves hi centum Phoenicum e classe refertas
Milite quum caperent, multa dedere neci
Millia Medorum. Sed & Asia triste sub horum
Armigera ingemuit, duriter icta, manu.

Cimonis haec tota victoria fuit, qui non satis navali triumpho effectum ratus, eduxit classem in terrestres Persarum copias, & arte barbaros circumvenit profligavitque: magnus quidem duabus victoriis pulcherrimis; sed abstinentiae laudibus longe major revocato ad naves milite in Thracia praedae intento, cujus amor haud raro perdidit exercitus jam victores. *Diodor. loc. cit. Plutarch. in Cimone.*

X V.

Chalcedone, quae nunc Cadikioi.

Ex Donian. Inscr. Cl. I pag. 38.

ΟΥΡΙΟΝ ΕΚ ΠΡΥΜΝΗΣ ΤΙΣ ΟΔΗΓΗΤΗΡΑ ΚΑΛΕΙΤΟ
ΖΗΝΑ ΚΑΤ' ΑΠΡΩΤΟΝ ΩΝΙΣΤΙΟΝ ΕΚΠΕΤΑΣΑΣ
ΕΣΤΕΠΙ ΚΥΑΝΕΑΣ ΔΙΝΑΣ ΔΡΟΜΟΣ ΕΝΘΑ ΠΟΣΕΙΔΩΝ
ΚΑΜΠΥΛΟΝ ΕΙΛΙΣΣΕΙ ΚΥΜΑ ΠΑΡΑ ΨΑΜΑΘΟΙΣ
ΕΙΤΑ ΚΑΤ' ΑΙΓΑΙΑΝ ΠΟΝΤΟΥ ΠΛΑΚΑΝΟΣΤΟΝ ΕΡΕΥΝΑΙ
ΝΕΙΣΘΩ ΤΩΙ ΔΕ ΒΑΛΩΝ ΨΑΙΣΤΑ ΠΑΡΑ ΤΩΙ ΞΟΑΝΩΙ

ΩΔΕ ΤΟΝ ΕΥΑΝΤΗ ΤΟΝ ΑΕΙ ΘΕΟΝ ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ ΠΑΙΣ
ΣΤΗΣΕ ΦΙΛΩΝ ΑΓΑΘΗΣ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΕΥΠΛΟΙΗΣ

1. Οὔριον ἐκ πρύμνης τὶς ὁδηγητῆρα καλεῖτω
Ζῆνα κατ' ἀστεφάτον αἰνίσιον ἐκπέτασας
Ἔστω κυανέας δίνας ἄερμος ἔνθα ποσειδῶν
Καμπύλον εἰλίσσει κῦμα παρὰ ψαμάθοις
Εἶτα κατ' αἰγαίαν πόντου πλακὰ νόστον ἐρεύναι
Νεῖσθω. τῷ δὲ βαλὼν ψαιστὰ. παρὰ τῷ ξοάνῳ
2. Ὧδε τὸν εὐάντη τὸν ἀεὶ θεὸν ἀντιπάτρου παῖς
Στῆσε φίλων ἀγαθῆς σύμβολον εὐπλοΐης

Latinis his verſibus reddidit Cl. Salvinius.

Invocet ipſe Jovem, qui vela rudentibus aptat,
Qui vento puppim proſperiore ferat.
Cyaneos iter ad fluctus, ubi propter arenam
Neptuno in gyrum curvae agitantur aquae;
Inde per Aegaeum reditum paret, aequoris oram,
Et ſtatuae rediens huic pia liba ferat.
Filius Antipatri felicis per mare curſus
Aeternum voluit ſymbolon eſſe Deum.

Hanc inſcr. corruptam vulgavit Reineſius in Cl. I. 97. itemque nonnullis in locis immutatam Aguilius Fleetwod. *pag* 52.

1. Navigantium nautarumque Diis, ac Deabus a Thomaſino diligenter enumeratis Jovem quoque hic lapis adſcribi jubet: nec ſine cauſa: nam apud Ciceronem I. *de* N. D. Phyſici pro Jove *aetherem*, ſive *ignem caeleſtem*, Horatius *Od. I. aerem*, Virgilius II. *Georg. pluviam* intelligunt, multorumque ſententia eſt, dictum ab adjuvando Jovem: cur ergo pro illa temporum caecitate non eum navitae invocarent? Nec mihi excidit, quod ſupra dixi in Diſſ. num. XI., imo hic confirmo, Ethnicos nempe, tametſi vota Diis facerent ſolverentque, in ſummis tamen periculis non Jovem, non Minervam, aut alium quempiam ſive Deum, ſive Deam imploraviſſe, ſed duntaxat Deum, aut Dominum, quod palam facit hiſtoria Jonae. Recordare celebrem inſcriptionem

in

in templo Delphico EI, de qua diserte multa Plutarchus, sed nihil verius, quam quod populo invocandus proponeretur ille, qui solus EI, sive EST, unus nimirum Deus, qui Moysi dixit, *qui est misit me ad vos*. *Exod. III.* 14.

2. Virgilius *V. Aen.*, Plutarchus in *vita Pompeji*, Georgius Gualter. *Tabul. Antiq. Sicil. pag.* 64. complura memorant ad mare dicata Neptuno templa & aras: hic titulus indicat statutum Jovi in Aegaeo litore simulacrum, quo nautae invitantur ad pia liba offerenda. De victimis ante navigationem, de remis, de temonibus, de vestibus ceterisque donariis post procellas ad Deos maritimos suspendi solitis: vid. Thomasin. *de Veter. Donar.* XXV.

XVI.

Neapoli in S. Dominici majoris, in Turri campanaria.
Ex Thes. Murat. T. IV. p. MCMLXXXV. 7.

NIMBIFER ILLE DEVS MIHI SACRVM INVIDIT OSIRIM
IMBRE TVLIT MVNDI CORPORA MERSA FRETO
INVIDA DIRA MINVS PATIMVR FVSAMQVE SVB AXE
PROGENIEM CAVEAS TROIVGENAMQVE TRVCEM
VOCE PRECOR SVPERAS AVRAS ET LVMINA CELO *sic*
CRIMINE DEPOSITO POSSE PARARE VIAM
SOL VELVTI IACVLIS ITERVM RADIANTIBVS VNDAS
SI PENETRAT GELIDAS IGNIBVS VRET AQVAS

In exemplo erat in primo versu DEO pro DEVS, & MICHI pro MIHI, & in postremo ARET pro VRET. Quid sibi velit haec inscriptio, expectare se ab aliis dixit Cl. Muratorius, nisi videatur naufragi querela, quem euntem ad visitandas aedes Osiridis procella interceperit: sed explicandis, quae primos versiculos sequuntur, & praecipue postremo disticho enodando sphynge opus est. Si haec sphalmata foetum esse antiquitatis neges per me licet, sed equidem doctissimo cum Muratorio vix intelligo, cur tandem quisquam e recentioribus marmori haec inscripta voluerit?

X V I I.

In Cypseli arca cedrina. *Pausan. Eliac. I. pag.* 166.

ΛΑΤΟΙΔΑΣ ΟΥΤΟΣ ΤΑΧ' ΑΝΑΞ ΕΚΑΕΡΓΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝ
ΜΟΥΣΑΙ Δ' ΑΜΦ' ΑΥΤΟΝ ΧΑΡΙΕΙΣ ΧΟΡΟΣ ΑΙΣΙ ΚΑΤΑΡΧΕΙ

1. Λατοΐδας οὗτος τάχ' ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων,
Μοῦσαι δ' ἀμφ' αὐτὸν χαρίεις χορὸς, αἷσι κατάρχει.
En pater hic vatum proles Latonia Apollo,
Musarumque chori circum, quibus imperat ille.

1. Inter alia emblemata, quibus nitebat Cypseli arca in Junonis templo, erant & Camoenae canentes, modos praeeunte Apolline. Cypselum, qui postea Corinthi tyrannus fuit, quum recens natus ad necem deposceretur, mater in arca condidit, quam Cypselidae ejus posteri ob servatum gentis suae principem Olympiae dedicarunt.

X V I I I.

Ibidem.

ΙΔΑΣ ΜΑΡΠΗΣΑΝ ΚΑΛΛΙΣΦΥΡΟΝ ΗΝ ΟΙ ΑΠΟΛΛΩΝ
ΑΡΠΑΣΕ ΤΑΝ ΕΚ ΝΑΟΥ ΑΓΕΙ ΠΑΛΙΝ ΟΥΚ ΑΕΚΟΥΣΑΝ.

Ἴδας Μάρπησαν καλλίσφυρον, ἥν οἱ Ἀπόλλων
Ἅρπασε, τὰν ἐκ ναοῦ ἄγει πάλιν οὐκ ἀέκουσαν.
Idas Marpesam formosam, quam sibi Apollo
Eripuit, sacra deducit ab aede volentem.

Marpesae, sive Alcyones fabulam describit. *Homer. IX. Iliad.*

X I X.

Ad Pronoeae Minervae fanum. *Diodor. Sic. XI. p.* 13.

ΜΝΑΜΑ Τ' ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΑ ΝΙΚΑΣ
ΔΕΛΦΟΙ ΜΕ ΣΤΑΣΑΝ ΖΑΝΙ ΧΑΡΙΖΟΜΕΝΟΙ
ΣΗΝ ΦΟΙΒΩΙ ΠΤΟΛΙΠΟΡΘΟΝ ΑΠΩΣΑΜΕΝΟΙ ΣΤΙΧΑ ΜΗΔΩΝ.
ΚΑΙ ΚΑΛΚΟΣΤΕΦΑΝΟΝ ΡΥΣΑΜΕΝΟΙ ΤΕΜΕΝΟΣ

1. Μνᾶμά τ' ἀλεξάνδρου πολέμου καὶ μάρτυρα νίκας
Δελφοί με στᾶσαν, Ζανὶ χαριζόμενοι,
Σὺν Φοίβῳ πτολίπορθον ἀπωσάμενοι στίχα μήδων,
Καὶ χαλκοστέφανον ῥυσάμενοι τέμενος.

Lau-

Laurent. Rhodoman.

Tester ut antiqui robur palmamque duelli,
Votivum Delphis me statuere Jovi,
Auspice qui Phoebo Medûm pepulere cohortes,
Fortiter & nitidam huic asseruere domum.

1. Xerses a Thermopylis digressus per Phocensium, deinde Doriensium agros iter faciens, parti copiarum mandat, ut Delphici Apollinis incenso templo sacras opes eripiant: sed barbari ad Pronoeae, idest *providae*, Minervae templum delati, repentina vi imbrium ac fulminum perterrefacti concitata inde fuga se se proripiunt: Graeci hanc Dei praesentiam tropaeo Delphis ad Minervae fanum erecto testatam posteris voluerunt. *Diodor. ibid.*

X X.

Delphis. *Plutarch. in T. Q. Flamin. p.* 376.

ΖΗΝΟΣ ΙΩ ΚΡΑΙΠΝΑΙΣΙ ΓΕΓΑΘΟΤΕΣ ΙΠΠΟΣΥΝΑΙΣΙ
ΚΟΥΡΟΙ ΙΩ ΣΠΑΡΤΑΣ ΤΥΝΔΑΡΙΔΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ
ΑΙΝΕΑΔΑΣ ΤΙΤΟΣ ΥΜΜΙΝ ΥΠΕΡΤΑΤΟΝ ΩΠΑΣΕ ΔΩΡΟΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΕΥΞΑΣ ΠΑΙΣΙΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Ζηνὸς ἰὼ κραιπναῖσι γεγαθότες ἱπποσύναισι,
Κῦροι ἰὼ Σπάρτας Τυνδαρίδαι βασιλεῖς.
1. Αἰνεάδας Τίτος ὔμμιν ὑπέρτατον ὤπασε δῶρον,
Ἑλλήνων τεύξας παισὶν ἐλευθερίαν.

Xylandro interprete.

Dicite io celeri, quibus est equitare voluptas,
Voce, Jovis soboles, dicite Tyndaridae,
Io, Lacedaemonii reges: nam munera dextra
Vobis summa Titus praestitit Aeneades,
Nam libertatem reparavit Grajugenarum,
Triste tyrannorum quae tulit ante jugum.

1. Hic ille T. Q. Flaminius, qui Philippo Macedonibusque victis insperatam Graeciae libertatem Corinthi reddidit Isthmia celebrans, quod & multo post iterum fecit Nero. Quintius re bene gesta clypeos argenteos & scutum suum Delphis dedicavit cum hac inscriptione. Dedit etiam Apollini

lini coronam auream cum sequenti titulo.

X X I.

Plutarch. ibid.

ΤΟΝ ΔΕ ΤΟΙ ΑΜΒΡΟΣΙΟΙΣΙΝ ΕΠΙ ΠΛΟΚΑΜΟΙΣΙΝ ΕΘΗΚΕ
ΚΕΙΣΘΑΙ ΛΑΤΟΙΔΑ ΧΡΥΣΟΦΑΗ ΣΤΕΦΑΝΟΝ
ΟΝ ΠΟΡΕΝ ΑΙΝΕΑΔΑΝ ΤΑΓΟΣ ΜΕΓΑΣ ΑΛΛ' ΕΚΑΕΡΓΕ
ΑΛΚΑΣ ΤΩΙ ΘΕΙΩΙ ΚΥΔΟΣ ΟΠΑΖΕ ΤΙΤΩΙ

Τὸν δέ τοι ἀμβροσίοισιν ἐπὶ πλοκάμοισιν ἔθηκε,
Κεῖσθαι Λατοΐδα χρυσοφαῆ στέφανον·
Ὃν πόρεν Αἰνεαδᾶν ταγὸς μέγας. ἀλλ' Ἑκάεργε
Ἀλκᾶς τῷ θείῳ κῦδος ὄπαζε Τίτῳ·

Hanc tibi fulgentem dedit auro, Phoebe, coronam,
Divinum cupiens condecorare caput,
Aeneadum ductor magnus: sed Apollo vicissim
Virtutis tribuas tu decus alme Tito.

X X I I.

Delphis. *Plutarch. de Herodot. malign. p.* 873.

ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΡΧΗΓΟΣ ΕΠΕΙ ΣΤΡΑΤΟΝ ΩΛΕΣΕ ΜΗΔΩΝ
ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΦΟΙΒΩΙ ΜΝΗΜ' ΑΝΕΘΗΚΕ ΤΟΔΕ

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων
Παυσανίας Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

Istuc Pausanias Phoebo posuit monumentum,
Medos Graecorum dux quia perdiderat.

1. Pausanias quum jam ad tyrannidem aspiraret, hoc Delphis inscripsit, sed Graeci eraso epigrammate, urbium nomina inscripserunt. Hinc Plutarchus Herodoto succenset gloriosum cum Xerse praelium tribus duntaxat urbibus adscribenti: illius quidem elegantiam in scribendo laudat, sed sicut in rosa cantharides, sic sub ejus figuris calumniam esse cavendam admonet & invidentiam.

X X I I I.

Herodot. V. 61. *p.* 310.

ΛΑΟΔΑΜΑΣ ΤΡΙΠΟΔ' ΑΥΤΟΝ ΕΥΣΚΟΠΩΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙ
ΜΟΥΝΑΡΧΕΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ ΤΕΙΝ ΠΕΡΙΚΑΛΛΕΣ ΑΓΑΛΜΑ

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸν ἐϋσκόπῳ Ἀπόλλωνι

Μυ-

Μεναρχίων ἀνέθηκε τίν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Laodamas ipsum tripodem sua in urbe Monarchus
Hoc insigne decus tibi, magne dicavit Apollo.

X X I V.

Ibidem.

ΑΜΦΙΤΡΥΩΝ Μ' ΑΝΕΘΗΚΕΝ ΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΛΕΒΟΑΩΝ

Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκεν ἐὼν ἀπὸ τηλεβοάων.

Obtulit Amphitryon me gentis Teleboorum.

X X V.

Ibidem.

ΣΚΑΙΟΣ ΝΥΓΜΑΧΕΩΝ ΜΕ ΕΚΗΒΟΛΩΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙ
ΝΙΚΗΣΑΣ ΑΝΕΘΗΚΕ ΤΕΙΝ ΠΕΡΙΚΑΛΛΕΣ ΑΓΑΛΜΑ

Σκαιὸς πυγμαχέων με ἑκηβόλῳ Ἀπόλλωνι
Νικήσας ἀνέθηκε τίν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Scaeus in assueto pugilum certamine victor,
Me tibi sacravit speciosum munus, Apollo.

Tres hasce inscriptiones litteris Cadmaeis, quae parum ab Jonicis differebant, vidit exscripsitque Herodotus apud Thebas Boeotias.

X X V I.

Delphis in tripode.

Diodor. Sicul. XI. p. 26.

ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΥΡΥΧΟΡΟΥ ΣΩΤΗΡΕΣ ΤΟΝΔ' ΑΝΕΘΗΚΑΝ
ΔΟΥΛΟΣΥΝΗΣ ΣΤΥΓΕΡΑΣ ΡΥΣΑΜΕΝΟΙ ΠΟΛΙΑΣ

Ἑλλάδος εὐρυχόρου σωτῆρες τόνδ' ἀνέθηκαν,
Δουλοσύνης στυγερᾶς ῥυσάμενοι πόλιας.

Laurentius Rhodomanus.

Tutores Grajae posuere haec munera gentis,
Servitii a patria quum repulere jugum.

Mardonio caeso, Artabazo viro inter Persas celebri, in fugam conjecto, X. millibus barbarorum trucidatis, Graeci decimam e spoliis deligunt, aureumque tripodem cum hoc elogio in templo dedicant.

XXVII.

XXVII.

Tarvisii in vase rotundo. *Murat. T. I. Cl. II p.* CXLVI. 5.

INTONSI SVM CVRA DEI
PENEIA VIRGO
PERPETVAE PVLCHRO FRONDIS
HONORE VIRENS
QVISQVIS AMAS PHOEBVM LAVRVM COLE
QVICQVID AMATAE
DEDITVR ACCEPTVM GRATIS
AMATOR HABET

Intonsi sum cura Dei Peneja virgo
Perpetuo pulcro frondis honore virens:
Quisquis amas Phoebum, laurum cole; quicquid amatae
Deditur, acceptum gratis amator habet.

Daphnes imago ibi sculpta fuit. Perbelle *Ovid Met. I.*
Arbor eris certe mea: semper habebunt
Te coma, te citharae, te nostrae, laure, pharetrae.

XXVIII.

In templo Junonis. *Pausan. V. p.* 167.

ΕΡΜΕΙΑΣ ΟΔ' ΑΛΕΞΑΝΔΡΩΙ ΔΕΙΚΝΥΣΙ ΔΙΑΙΤΗΝ
ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΗΡΑΝ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΝ ΚΑΙ ΑΦΡΟΔΙΤΑΝ.

Ἑρμείας ὅδ' Ἀλεξάνδρῳ δείκνυσι διαιτῆν
Τῶ εἴδους Ἥραν, καὶ Ἀθηνᾶν, καὶ Ἀφροδίταν.

Mercurius Paridi ostentat spectanda Dearum
Corpora, Junonis, Tritonidis, atque Diones.

In Cypseli arca modo commemorata.

XXIX.

In agro Veronensi. *Grut. LIII.* 8.

MERC . SACR

1. SVM . DEVS . ALATIS . QVI . CRVRIBVS . AETHERA . CARPO
2. QVEM . PEPERIT . SVMMO . LVCIDA . MAIA . IOVI

1. Alae Mercurio additae sermonis velocitatem: *Macrob. Saturn. I.* 19. caduceus orationis rectitudinem: *Cael. Rhodig. XXI.* 6. marsupium significat negotiationem, cujus causa in lapid. dicitur NEGOCIATOR, & ORBIS CONSERVATOR, cui sacra

ſacra mercatores Romae faciebant idibus Maji extra portam Capenam. Dictus quoque *Oſtiarius & Janualis*, *Macrob. l. c.* 9. quod praeeſſe putaretur januis inferis ac caeleſtibus; item *Camillus*, ſeu *Caſmillus*, i. e. Deorum miniſter; *Ibid III.* 8. & unus ex Cabiris, ſeu ſamothracibus eſt apud Voſſium *de Orig. & Progr. idol. II.* 57.

1. Jovis fingitur, & Majae, i. e. Mentis, ac Prudentiae filius, cui Aegyptii libros inſcribebant. Nam Julius Firmicus, & Plato in Phaedro tradunt apud Aegyptios Mercurium habitum geometriae, aſtronomiae, & haruſpicinae auctorem; iccirco Etruſcorum ritu praeter alas gerebat cornucopiae dextra, laeva lampadem accenſam, inſiſtebatque globo, orbis terrarum indici. *Muſ. Etr. Tom. I. tab. XXXIV. Tom. II. pag.* 109. *Muſ. Flor. Tom. I. Cl. IV. tab. LXX. LXXI. & Tom. II. Cl. IV. tab. LXXXVIII pag.* 143.

XXX.

Ex Giſb. Cuperi Harpocr. p. 152.

1. ΔΕΣΠΟΙΝΗΙ ΝΕΜΕΣΕΙ ΚΑΙ ΣΥΝΝΑΟΙΣΙ ΘΕΟΙΣΙΝ
ΑΡΡΙΑΝΟΣ ΒΩΜΟΝ ΤΟΝΔΕ ΚΑΘΕΙΔΡΥΣΑΤΟ

2. IVSTITIAE NEMESI FATIS QVAM VOVERAT ARAM
NVMINA SANCTA COLENS CAMMARIVS POSVIT

Δεσποίνῃ Νεμέσει καὶ Συνναοῖσι Θεοῖσιν
Ἀῤῥιανος Βωμὸν τόνδε καθειδρύσατο.

Videlicet

Reginae Nemeſi, Diis & Conſentibus aram
Hanc Arrianus datque dicatque libens.

1. Sic ego vertebam, quod ΣΥΝΝΑΟΙ iidem ſint ac *Dii Conſentes* auſpice ac duce Cl. Georgio Arnaud. *de Diis* Παρέδροις *IX.*; etenim apud Graecos, Syrios, Aegyptios plures olim Dii nuncupabantur ΣΥΝΝΑΟΙ, ΣΥΝΟΙΚΟΙ, ΟΜΟΝΑΟΙ, ΟΜΟΤΟΙΚΟΙ, ΣΥΝΕΡΚΕΙΟΙ, latine *Contubernales*, utpote uno in templo, aut iiſdem in ſeptis, vel una in aedicula habitantes. Item Dii quidam dicti ΣΥΝΒΩΜΟΙ, & ΟΜΟΒΩΜΟΙ, eandem aram tenentes, italice *Coaltariſti*; & ΠΑΡΕΔΡΟΙ, ΣΥΝΘΡΟΝΟΙ, ΣΥΝΘΑΚΟΙ, ΣΥΝΘΩΚΟΙ, ΣΥΝΕΔΡΟΙ, ΣΥΝ-

ΚΑΘΕΔΡΟΙ, & ΟΜΟΘΡΟΝΟΙ a sedili, ubi una considebant, nempe *Assidentes*, *Considentes*, *Assessores*, *Consentes*, dicti & *Adhaerentes* a loco, aut a cultu, quod una scilicet habitarent, vel colerentur. Hac de re consulendus *Gisb. Cuperus lib. IV. Observ. c.* 3. & Cl. Bajulivus Redius ad inscr. DEIS ADHAERENTIBVS SACRVM *Dissert. Acad. Corton. Tom. II.*

2. Camillus Peregrin. in Diss *de Campan. Fel.* vulgavit hunc lapidem, quem supplet Cuperus in voce ATIS, primo nempe elemento per negligentiam omisso, aut temporis invidia obliterato.

XXXI.

OPTATVS CASSIVS

1. OPTIONIS F

2. SVSCEPTVM MERITO VOTVM TIBI MERCVRI SOLVI
VT FACIAS HILARES SEMPER TVA TEMPLA COLAMVS

1. Doctissimus Marchio Scip. Maffejus in *Gall. Antiq. Epist. XV. p.* 70. Novariae hoc se distichon exscripsisse ait vix e terra erutum, ubi & gentilitio cognomentum praemissum cernitur, & Optionis nomen.

2. Quod aequas Mercurius in negotiatione partes servaret, propterea in nummis interdum fingebatur cum navi comite navigationis. *Mus. Etr. Tom. I. ad Numism. aer. Tab. CXCVII. n.* 6. *& Tom II. pag.* 425. Laevinus Hulf. num. 40. Q. Her. Etrusci Messii Dec. nummum habet, in cujus aversa parte Mercurius petasatus, & seminudus dextra crumenam, sinistra caduceum tenet cum epigr. PIETAS AVGG., quae virtus maxime alitur eloquentia, liberalitate, concordia, quarum indicia sunt alae in petaso, crumena in dextera, caduceus in sinistra.

XXXII.

In majore Urna. *Grut. CMXXVII.* 5.

1. PLVTONI. SACRVM. MVNVS. NE. ATTINGITE. FVRES
IGNOTVM. EST. VOBIS. HOC. QVOD. IN. VRNA [a]. LATET

2. NAMQVE. ELEMENTA. GRAVI. CLAVSIT. DIGESTA. LABORE

3. VASE. SVB. HOC. MODICO. MAXIMVS. OLYBRIVS [b]

AD

ADSIT . FOECVNDO . CVSTOS . SIBI [c] . COPIA . CORNV
NE . [d] PRETIVM . TANTI . DEPEREAT . LATICIS

XXXIII.

In Urna minore.

ABITE . HINC . PESSIMI . FVRES
VOS . QVID . VOSTRIS . VOLTIS
CVM . OCVLIS . EMISSICIIS
ABITE . HINC . VESTRO . CVM . MERCVRIO
PETASATO . CADVCEATOQ
MAXIMVS . MAXIMI . DONVM
4. PLOTONI . HOC . SACRVM . FECIT

a *Smetius*, & *Scardeonius pro* urna *legunt* ORBE.
b *Stard.* OLYBIVS. c *Idem* TIBI. d *Smet.* PREMIVM.

A. D. 1500. circa Ateſtem in agro Patavino reperta eſt urna coctilis ſex verſibus inſcripta primo loco poſitis, intra quam alia urnula ſeptem quoque inſcripta verſibus Plautinum morem redolentibus. In eadem urnula duae ampullae, altera ex auro, ex argento altera, liquidiſſimi liquoris plenae. In medio earum lucerna ardens fuiſſe fertur ſtatim extincta, ac detecta: ſed anilem hanc fabellam non tam Ferrarius *de Vet. Lucern. Sepul.*, quam tota Philoſophia cum riſu rejicit. De hoc Epigrammate vid. Boxhorn. *Quaeſt. Rom. II.*

1. Divitiarum cuſtodia, quippe quae ex intimis terrae viſceribus effodiantur, Pluto, vel Plutoni eſt olim tradita, qui in *Lexico Anglicano Franciſci Gouldman.* quum accedit, *claudus*, quum abit, *alatus* fingitur; *caecus* etiam, quod fortunae inſtar ſaepe ad indignos diverteret, fingebatur. Dictus quoque *Summamus*, quaſi *ſummus manium*; *Martian. Capell. de Nupt. Philolog.* ſed Ovidius dubitat, quis hic ſummanus *VI. Faſt.* A Latinis *Edeſius*, & *Edeiſius* ab inferni loco profundiſſimo nominatus creditur, & in lapid. VRAGVS vel VREGVS *Gud. XL.* quod mortales ad inferos urgeat, vel quod urat. Vid. *Heracl. Pont. de Polit. in Cephalen.* & *Demſter. Etr. Reg. l. 3.* & *Muſ. Etr. Tom. II. Cl. I.*

2. Scardeonius in *Antiq. Patavin.* putat hoc fuiſſe Alchy-

miae opus . Ipse viderit . Idem duos ultimos versus ita legit :

DONVM . HOC . MAXIMVM

MAXIMVS . OLYBIVS . PLVTONI . SACRVM . FACIT

3. Hic Olybrius auctor & dator muneris quando clarue rit , incertum est : multi hoc nomine illustres fuerunt : Proconsul quidam Africae A. D. 354. alter Cos. 448., alius item Cos. 464. & alius 491. vide alios apud Reinesium , qui hunc arbitratur omnium antiquissimum .

4. Versus primus & ultimus emendat Abrahamum Ortel. *de Deor. Capitibus l.* 12., qui distinguit a Plutone Plutum , atque hunc divitiarum esse praesidem tradit .

X X X I V.

Romae . *Grut. pag. XXVIII.* 1.

ΜΗΤΕΡΙ ΤΗΠΑΝΤωΝ ΡΕΙΗ ΤεΚεων ΤΕ ΓΕΝΕΘΛω
ΑΓΓΕιΘΥΨΙΣΤωΙ ΚΑΙ ΣΥνιΕνΤΙΤΟ ΠΑΝ
ΤωΠΑΣΙΝ ΚΑΙΡΟΙΣ ΘΕΜεΡω ΤεΡΑΠΑΝΤΑ ΦΥΟΝΤΙ
ΚΡΙΟΒΟΛΟΥ ΤΕΛΕΤΕΣ Ηδετε τΑΥΡΟΒΟΛΟΥ
ΜΥΣΤΙΠΟΛΟΣ ΤΕΛΕΤωΝ ΤοΥτΟΝ ΣΥΝΘΗΚΑΤΟΒωΜΟΝ
ΔωΡΟΝ ΑΠΟΛΛωΝΟΣ ϑΕιΟν ΕΧωΝ ΕΠΙΚΛΗΝ

PETRONIVS . APOL*lodo*RVS . V . C
PONTIF . MAIOR . XV . VIR . SACR . FAC
PATER . SACR . DEI IN*victi* . MITHRAE
TAVROBOLIO . CRIO*bolioq* . PERCEPTO
VNA . CVM . RVF . VOLV*si*ANA . C . F . CON
IVGE . XVI . KAL . IV*Lias* . DD . NN
VAL*enti*NIANO . ET . VAL*ente* . AVGG . COSS
ARAM . DICAVIT

Characteres diversi indicant literas effractas , aut rasas . Van-Dal. cum Scaligero emendat v.3. θερμαιρόντερα, & 5. τελέθων .

1. Μητέρι τῇ πάντων Ῥείῃ τεκέων τε γενέθλῳ
Ἄττει θ' ὑψίστῳ, καὶ συνιέντι τὸ Πᾶν,
Τῷ πᾶσιν καιροῖς θερμαιρόντερα πάντα φύοντι
3. Κριοβόλου Τέλετης ἠδέ τε Ταυροβόλου,
Μυστίπολος τελέθων τοῦτον συνθήκατο βωμόν
Δῶρον Ἀπόλλωνος θεῖον ἔχων ἐπίκλην.

Sic

Sic vertit latine Scaliger.

Omnium Opi matri, prolique illius, & Atti
Summo, cui rerum est omnia nosse datum,
Cuncta potens matura suo qui tempore profert,
Crioboli Antistes Taurobolique sacri,
Istam devotus sacratam suscitat aram,
Qui trahit a dono nomen Apollineo.

1. Praeter cetera portenta Cybeles simulacrum quotannis a Sacerdote lavari solitum in Almonis fluviolo Ovidius narrat *IV. Fast.*, quam lotionem adeo foedam S. Augustinus fuisse scribit *de C. D. II.* 4. ut, quae publice cantabantur a nequissimis scenicis, non modo matrem Deorum, sed matrem qualemcunque senatoris, aut cujuslibet honesti viri, imo & ipsorum scenicorum non deceret audire.

2. Criobolium arietum, Taurobolium taurorum immolatio fiebat Cybeli, & Attini, vel Attidi, nempe Soli, quibus sacris initiandi, postquam diu variis rationibus eorum religio probata fuerat, in profundam scrobem demittebantur constratam tabulis undique terebratis. Desuper auratis cornibus mactatus taurus sanguinem in scrobem immittebat, toto foedato corpore sacerdotis, quem sic describit Prudentius in Martyre Romano:

Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subjectans caput,
Et veste & omni putrefactus corpore.
Quin os supinat, obvias offert genas,
Supponit aures, labra, nares objicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus,
Nec jam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.

Aringhus Crioboliі, Tauroboliique simulacra, quum nova Basilicae fundamenta aperirentur, multa in Vaticano reperta scribit, ubi verisimile est, templum Cybeles extitisse. *III. Rom. Subterran.*

XXXV.

Romae. *Reinef. Cl. I. num. XLI. p.* 83.

ΕΚ . ΔΕΚΑΠΕΝΤ᾿ . ΑΝΔΡΩΝ . ΦΟΙΒΟΥΤΕ
ΦΑΝΕΦΟΡΟΣ . ΙΡΕΥΣ
ΚΡΕΣΚΕΝΣ . ΗΓΑΘΕΟΣΤΕ . ΛΕΟΝΤΙΟΣ
ΕΝΣΟΦΟΙ . ΑΝΔΡΕΣ
ΟΣ . ΜΕΝ . ΑΠ᾿ . ΑΝΤΟΛΙΗΣ . ΟΣΔ᾿ . ΑΡ᾿ . ΑΦ᾿
ΕΣΠΕΡΙΗΣ
ΟΡΓΙΑ . ΣΥΝΡΕΞΑΝΤΕ . ΘΕΑΙ . ΠΑΜΜΗ
ΤΟΡΙ . ΡΕΙΗΙ
ΚΡΙΟΒΟΛΟΥ . ΤΕΛΕΤΗΣ . ΚΑΙ . ΤΑΥΡΟΠΟ
ΛΟΙΟ . ΦΕΡΙΣΤΗΣ
ΗΜΑΣΙ . ΜΥΣΤΟΠΟΛΟΙΣ . ΒΩΜΟΝ
ΥΠΕΡΤΙΘΕΣΑΝ

Diſtinctionem, quae ſequitur, litterarum, & lectionis varietatem dat *Cl. Van-Dal. de Taurob. IX. pag.* 118.

Ἐκ δέκαπέντ᾿ ἀνδρῶν Φοίβυ ϛεφανηφόρος ἱερεὺς
Κρέσκεις, ἠγάθεός τε Λεόντιος ἔνσοφοι ἄνδρες,
Ὃς μὲν ἀπ᾿ Ἀντολίης, ὃς μὲν ἀφ᾿ Ἑσπερίης.
Ὄργια συνρέξαντε θεαὶ Παμμήτορι Ῥείῃ
1. Κριοβόλυ τελέτης καὶ Ταυροπόλοιο φερίϛης
2. Ἤμασι μυϛοπόλοις βωμὸν ὑπερτίθεσαν.

Sic latine reddidit, ſed ſubobſcure Cl. Reineſius.

Unus quinque decemque virum Phoebique ſacerdos
Sub ſerto Creſcens, ſapienſque Leontius, oris
Alter ab Eois, alter ab Heſperiis,
Una cunctorum celebrantes orgia Matris
Rheae, Crioboli feſtis ſacriſque diebus
Tauroboli altare hoc conſtituere ſuper.

1. Romae in contemtum ſacri Baptiſmatis dira haec portenta invaluiſſe multis aucta ſacrilegiis reor: invaluiſſe dico: quicquid enim Reineſius, Antonius Van-Dal., & alii contra ſentiant, Mithriacae initiationes, quas Gorius veterum Baptiſma nuncupat Etruſcorum, multis ſeculis ante Chriſtum apud Tyrrhenos obtinuerunt, aperte id oſtenden-

tibus

tibus apud Demsterum, Bonarrotium, Gorium anaglyphis Tuscorum operibus antiquissimis, inter quae dignum visu praesertim est sepulcrum Volaterranum. *Mus. Etr. Tom. II. Cl. III. tab. CLXXI.*

2. Altaria hujusmodi pro salute Caesarum a totis simul ordinibus, civitatibus, ac provinciis erigebantur, nedum a privatis hominibus pro sua, vel suorum incolumitate: *Anton. Van.Dal. loc. cit. VI.*, in Etruria vero haec monstra in usu erant aeque pro viventium, ac mortuorum expiatione, si fides habenda est aliqua sepulcralibus anaglyphis, nisi mavis opera in sepulcris anaglyptica non sacro ritui, sed artificum arbitrio tribuenda.

XXXVI.

Romae.

Grut. XXVII. 4.

DIS MAGNIS

VLPIVS . EGNATIVS . FAVENTINVS

1. V . C . AVGVR . P . V . B . P . R . Q

2. PATER . ET . HIEROCERYX [a] . D . S . I . M [b]

3. ARCHIBVCVLVS [c] . DEI . LIBERI

HIEOFANTA . HECATAE . SA

CERDOS . ISIDIS . PERCEPTO

TAVROBOLIO . CRIOBOLIOQ.

4. IDIBVS . AVGVSTIS . D . D . N . N

VALENTE . AVG . V . ET . VALENTINIA

5. NO . AVG . CONSS . FELICITER.

6. VOTA . FAVENTINVS . BIS . DENI

SVSCIPIT . ORBIS

VT . MACTET . REPETENS . AVRATA

FRONTE . BICORNES

a *Alib.* HIEROCORAX b *Pigh. & Onufr.* M.I

c *Pigh.* ARCHIBVCOLVS

Haec ara in dextro latere habet pinum, a qua pendent crotala, fistulaeque compactae, & subtus astat aries alligatus.

tus. In sinistro latere pendet e pinu pedum, & fistulae item duae, inferius stat taurus.

1. P. V B. i. e. *Publicus*: has syllabas Antonius Van-Dal: conjungit; & Gruteri, ac Aldi lapides, ubi divisae sunt; male vel sculptos autumat, vel exscriptos. P. R. Q. i. & Populi Romani Quiritium.

2. HIEROCERYX i. e. Hierocorax, a Hiero, & Corax, quo nomine dictus Mithra. *Vid. S. Hieronym. Ep'st. ad Laetam de institut. fil.* D. S. I. M. i. e. *Dei Solis Invicti Mithrae*. Sol invictus dicitur, quod laboret, nec laborem sentiat Servio interprete ad illud Virgilii *Aen. I.*

Hic canit errantem lunam, solisque labores.

Solis invicti imago est in nummis Constantini imp. qui Solem justitiae Christum designavit, cujus facies in monte Thabor instar solis resplenduit. At quum illo in numismate Sol feritatem quandam praeseferat, ideo Abrahamus Ortelius putat nummum a Constantino cusum antequam Christi fidem profiteretur: *De Deor. Dearumq. cap. I. 8.*

3. ARCHIBVCVLVS *pater sacrorum*: HIEROPHANTA *magister sacrorum a* ἱεροφαντῶ, sacra doceo, mysteria perago.

4. Incidit in ann. Chr. 376. Primum in urbe Taurobolium Aguilius Fleetwodus in *syllog.* factum opinatur sub Marco imp. ab Aufustia Prima A. D. 175.

5. FELICITER. haec acclamatio solemnis votorum conclusio fuit, & saepe occurrit in Mithriacis monumentis, ad quam respiciens Tertullianus dicebat: *initiatus & consignatus vives in aevum*: nam mystae initiatis in praesenti tranquillitatem, & meliora post interitum augurabantur. Eadem formula *feliciter* sponsalibus, & aliis acclamatum discimus ex Franc. Bernardino Ferrario *de veter. Acclamat VI.* 13., & Phaedro *lib. V. Fab. I. v.* 4. Fausta haec acclamatio congruit cum illa formula, quam P. Eduardus Corsinus, decus mei Ordinis immortale, Atheniensibus familiarem fuisse docet in publicis decretis, nempe *cum bona Fortuna*: *quod faustum sit, vel Bono Eventui*: *Fast. Attic. Part. I. Dissert. XI. num. III.*

cujus

cujusmodi phrases in latinis marmoribus usurpatas videmus in Grutero *pag. CI. 8.*, in Muratorio *pag. XCII. & MCII.*, & Thomasino *de Donar. IX.* At in lapide Tiburtino pro *feliciter* legitur NAMA CVNCTIS, & in Burghesiano NAMA SEBESIO. Hanc vocem NAMA a Grutero, Bulengero, Muratorio varie explicatam Cl. Bajulivus Gregorius Redius ex lingua persica interpretatur *Beneficium*, vel *Gratiam*, aut *Felicitatem*, *Dissertat. de Diis Adaerent. inter Diss. Acad. Etr. Corton. T. II.* ita ut NAMA CVNCTIS idem sit, ac *felicitas omnibus*, & NAMA SEBESIO *felicitas Sebesio* lapidem dedicanti, aut a voce Σιβήσης, Σιβάσης, quae venerationem adorationemque significat, sponderi videatur *gratia cultori cuicunque Mithrae*.

6. *Bis denus Orbis* non diurnum, sed annuum hic solis cursum significat: ideo in his sacris scala erigebatur cum septem portis ex diverso metallo ad designandum planetarum numerum ac varietatem. Faventinus expiatum se jactitat ad viginti annos, quibus transactis poterat initiatus portenta haec indignissima renovare, testante antiquo poemate apud Salmasium, cujus pauca haec habe:

Sub terram missus, pollutus sanguine tauri,
Sordidus, infectus vestes servare cruentas,
Vivere quod speras viginti mundus in annos.

Vestes servare dicitur, quia sacris confectis arae, vel simulacro vestimenta suspendere, aut nunquam, nisi prorsus detrita, deponere, aut ad infantium fascias, ut a fascino immunes essent, reservare consueverant, *Mus. Etr. Tom. III Cl. III. p.* 349. *& Van-Dal. de Taur. IV.* Alibi dicitur IN AETERNVM RENATVS. Et nequissime quidem. In hoc enim Ethnicorum baptismo Cl. Praesul a Turre auctoritatibus SS. Augustini, & Justini, tum Firmici, ac Tertulliani evincit, a Mithriacis, quicquid sacrae litterae Christo tribuunt, temere adscriptum Mithrae, quem nuncuparunt Solem, Leonem, Ignem, Lapidem, *Monum. Vet. Ant. Part. II.* 6.: huc fortasse spectabat & illa vox NAMA, Graece fontem significans, quo nomine Christus designatur in iis verbis, *Fons aquae salientis*. Spe-

luncas quoque pro templis habuere, & ea orgia interdum ad diem Decembris quintum & vigesimum produxerunt, quia a Christianis audierant & speluncam, & illud temporis conscium extitisse divini partus.

XXXVII.

Romae Grut. XXVIII. 6.

1. M. D. M. IDAE. ET. ATTIDI. MINOTAVRO [a]
NOBILIS.IN CAVSAS[b]. FORMA[c]. CELSVSQ. SABINVS
HIC. PATER. INVICTI. MYSTICA. VICTOR. HABET
SERMO. DVOS : : : : : : : : : : : : : : RESERVAT [d]
CONSIMILES. AVFERT
: :
ET. VENERANDA. MOVET. CYBELES. TRIODEIA. SIGNA
AVGENTVR. MERITIS. SYMBOLA. TAVROBOLI
RVF CAIONI[e] CAESABINI. F.[f] V. C.
PVBPRQ PATER SACROR INVICT MITHRAE. TAVROBOLINVS [g]
M D M. ID. ET. ATTIDIS [h] MENOTYRANNI ET ARAM. IIII ID. MART
2. GRATIANO V [i] ET MEROBAVDE. COS. DEDICABIT [k]
3. ANTIQVA. GENEROSE. DOMO CVI REGIA VESTAE.
4. PONTIFICI FELIX SACRATO MILITAT IGNE:
IDEM AVGVR TRIPLICIS CVLTOR VENERANDE. DIANAE.
PERSIDICIQ. MITHRAE ANTISTES BABILONIE TEMPLI
TAVROBOLIQ. SIMVL MAGNI DVX MISTICE SACRI

a *Ligor.* MENOTYRANNO b *Van Dal.* CAVSIS
c *Ligor.* FAMA d *Al.* RESERVANS
e *Van-Dal.* CAEON. CAE f *Ligor.* V.C. AVGVR
g *Ligor.* TAVROBOLIATVS h *Van Dal.* ATTTIDI
i *Ligor.* IV. k *Al.* DEDIC. Vid. *Holthen in Add. CCCXVIII.*

1. M. D. M. i. e. *Magnae Deum matri*, de cujus Sacerdotibus, sacrisque impurissimis videsis S. Augustinum *de C. D. VII.* 24. 25. & Tertullianum *Apolog.* 24., ac Prudentium. *Hymn. X. de S. Rom. Mart.*

2. An. Chr. 377. DEDICABIT i. e. *dedicavit*: nam B pro V saepe in ant. lapid. Circa id temporis contigit, quod scribit S. Hieronymus *Epist. ad Laetam de Instit. Fil.*, Gracchum. scilicet

licet paucos ante annos adhuc ethnicum, specum Mithrae & portentosa simulacra subvertisse, & iis quasi obsidibus ante praemissis baptismum Christi divinitus impetravisse. Dixi circa id temporis, quia hoc scriptum fuit a S. Hieronymo post mortem S. Damasi, quae contigit A. D. 386.

3. Ingenuo Romanorum nemini olim magnae matris orgiis initiari ex decreto senatus licuit, *Dionys. II.*, at hoc versu docemur, illud S. C. fuisse omnino pessundatum. Illustrium & feminarum, & virorum, qui ultro se hac turpitudine foedaverunt, exempla dant bene multa vetusti lapides, *Grut. CCCIX. Ald. Orthogr.* 30. *Anton. Van-Dal. V.* Quin etiam Heliogabalum imp. his sacris initiatum putant Salmasius, & Casaubonus Lampridii auctoritate, de qua dubitat Antonius Van-dal. *Dissert. II. de Pontif. Max.*

4. Cave, ne orgia haec foedissima confundas cum Pontificis Max. consecratione, in quem errorem lapsi sunt viri doctrina spectatissimi *Baron. ad A. D.* 361. *n. IV. & Bullenger. II. de Imper. Rom.* 18. *& alii*; decepti scilicet iis Prudentii versibus paulo ante prolatis, ubi nec poetam de Pontifice loqui, nec Pontifices iis fuisse ritibus consecratos, illa, ni fallor, omnium potissima ostendit ratio, quod primis Ecclesiae seculis multi Christiani Principes Pontificatum simul cum imperio suscepere, *Van-Dal. de Taurob. III. & Diss. II. de Pontif. Max.* De Valentiniano, Valente, Gratiano vid. *Thes. Grut. CLX.* 4.

5. Mithra dictus Persidicus, & Babylonius, quod Babylone, vel in Persaeo antro sit primum cultus a Persis leonino vultu, cum thiara, & utraque manu bovis cornua comprimens, indicando lunam a mithra, sive sole lucem accipere. Mithrae schema elegantissimum, serpente circumvolutum, globo insistens, quatuor alis ornatum, & claves utraque manu gestans, facie de more leonina vid. apud *Montfauc. Diar. Ital. c. XIV.*

XXXVIII.

Diis. *Plutarch. in Timoleonte p.* 251.

ΤΑΣ Δ' ΟΣΤΡΕΙΟΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΥΣΕΛΕΦΑΝΤΕΠΗΛΕΚΤΡΟΥΣ
ΑΣΠΙΔΑΣ ΑΣΠΙΔΙΟΙΣ ΕΙΛΟΜΕΝ ΕΥΤΕΛΕΣΙ

Τὰς δ' ὀςρειογραφεῖς καὶ χρυσελεφαντηπηλέκτρους
Ἀσπίδας ἀσπιδίοις εἵλομεν εὐτελέσι.

Auro, ebore, electro pictos, ostroque nitentes
Vilibus hos clypeis cepimus en clypeos.

Mamercus Catanae in Sicilia tyrannus, fusis aliquot copiis mercenariis clypeos Diis cum probroso hoc elogio dedicavit, votorum exitu infelici. Nam Hippone Messanae tyranno, ad quem postea confugit, capto necatoque, se Timoleonti dedidit; sed ubi populum sibi implacabilem novit, in unum ex cuneis in foro illiso capite de se decernere cogitavit: ac spirans adhuc more latronum dilaceratus est.

XXXIX.

1. Venetiis in palatio Erizziorum.
Spon. Sect. II. Art. X. p. 51.

ΗΡΑΚΛΕΣ ΠΟΥ ΣΟΙ ΠΤΟΡΘΟΣ ΜΕΓΑΣ ΗΤΕ ΝΕΜΕΙΟΣ
ΧΛΑΙΝΑ ΚΑΙ Η ΤΟΞΩΝ ΕΜΠΛΕΟΣ ΙΟΔΟΚΗ
ΠΟΥ ΣΟΒΑΡΟΝ ΜΙΜΗΜΑ ΤΙΣ ΕΠΛΑΣΕΝ ΩΔΕ ΚΑΤΗΦΗ
ΛΥΣΙΠΠΟΣ ΧΑΛΚΩΙ Δ' ΕΓΚΑΤΕΜΙΞ ΟΔΥΝΗΝ
ΑΧΘΗΙ ΓΥΜΝΩΘΕΙΣ ΟΠΛΩΝ ΣΕΟ ΤΙΣ ΔΕ Σ' ΕΠΕΡΣΕΝ
Ο ΠΤΕΡΟΕΙΣ ΟΝΤΩΣ ΕΙΣ ΒΑΡΥΣ ΑΘΛΟΣ ΕΡΩΣ

2. Ἥρακλες, ποῦ σοι πτόρθος μέγας, ἥ τε Νέμειος
Χλαῖνα, καὶ ἡ τόξων ἔμπλεος ἰοδόκη;
Ποῦ σοβαρὸν μίμημα; τίς ἔπλασεν ὧδε κατηφῆ;
3. Λύσιππος· χαλκῷ δ' ἐγκατέμιξ᾽ ὀδύνην.
Ἄχθῃ γυμνωθεὶς ὅπλων σέο; τίς δὲ σ' ἔπερσεν;
Ὁ πτερόεις (ὄντως εἷς βαρὺς ἆθλος) Ἔρως.

Hugo Grotius transtulit.

Alcide, quo clava tibi, telisque pharetra
Dives, & e Nemea raptus amictus abit?
Fastus ubi? quis te tam tristi fronte figurat?
Lysippus. Paret multus in aere dolor.

Armo

Arma tibi moeres detracta. Quis abstulit illa?
Unum certamen, sed grave, praepes amor.

1. Sponius ibidem notat, multa ex Anthologia epigrammata, ne interirent, a majoribus nostris prudenter fuisse statuarum basibus ac monumentis publicis commendata, quemadmodum hoc nostrum Lysippi statuam exornavit.

2. HTE conjunctum in lapide a Sponio exscriptum est: in Graecis enim marmoribus raro litterarum dictinctio apparet, quam exscriptorum diligentia induxit, lectoribus ut molestiam levaret. Cl. Grotius hic legit ἢ τὰ.

3. Quem hic tristi facie dici legimus, hilari admodum, inquit Gorius, insculpebatur in crustis ac sigillis phialae consertis, aut amphorae, qua vinum in cyathos fundebatur. Ea porro sigilla sive emblemata avelli a poculis poterant, quod a Verre in Sicilia factum Cicero inculcat. Phialis insculptus Hercules, quia omnes eum nationes tam voluptatis, quam laboris studiosissimum habuerunt, & bibacissimum mensarum genium, dictum propterea *epitrapezium*, *Martial. IX. Epigr.* 44. 45. *Stat. Silv. IV. Causeus in Mus. Rom. tab. XXX. XXXI.* In Museo Etrusco ejus simulacrum laeva clavam sustinet, dextra cornu, primum mortalium poculum *Tom. I. tab. LXXI. vid. & Tom. II. tab. LXXI. & seqq.*

X L.

In vinea Card. Carpensis. *Smet. Ord. II.* p. XXIII. 3.

sic ALCMENE . IOVIS . ET . MAGNI . FORTI *sic*
1. SIMA . PROLES . TRICOSVS . SVBITO
POST . MEA . FATA . VOCOR

1. Boxhornius *tricosum* interpretatur *Graev. Antiq. Rom. Tom. V. p.* 919., qui non amplius potest vim ac robur probare suum: ideo TRICOSVS dicitur Hercules, quia licet quandiu vixit fortissimus omnium fuerit, vix tamen naturae cessit, subito simul cum vita invidendam, qua tot facinora edidit, virtutem amisit, factus omnino par incolentibus Apulorum oppida *Apinas*, *Tricasque*, quorum cives a Diomede nullo labore victi in proverbium abiere, *Plin. H. N. III.* 11.

XLI.

XLI.

Romae non procul a theatro Marcelli. *Smet. ibid.* 4.

ALCIDE . SACRI . GENERIS

DECVS . HOC . TIBI

PRAETOR [a] a *Spon.* PRECOR

ET . IOVIS . ANTISTES

1. DEDICO . PERPETVVS

Alcide, sacri generis Decus, hoc tibi Praetor,
Et Jovis antistes dedico Perpetuus.

1. Aliquibus olim sacerdotium adimi non poterat: tales erant Augures *Plutarch. loc. cit. & Plin. Epist. IV.* 6., itemque Pontifex Max., Rex sacrorum & alii. Qui vero dignitate privari poterant, illi dicti Perpetui sunt, quod assidui essent in sacrorum cura, qua ratione Cicero Senatores aliquando appellat Perpetuos, licet Senatu moveri possent. Sic Flamines & alii sunt Perpetui nuncupati. Ceterum PERPETVVS hoc loco est nomen proprium, ut videtur apud *Barth. advers.*, & *Pith. Epigr. Vet. Almelov.*

XLII.

In horto Conservatorum in Capitolio. *Smet. ibid.* 6.

1. TE . PRECOR . ALCIDE . SACRIS

INVICTE . PERACTIS [a]

RITE . TVIS . LAETVS . DONA

FERENS . MERITIS

HAEC . TIBI . NOSTRA [b] . POTEST

2. TENVIS . PERFERRE . CAMINA [c]

NAM . GRATES . DIGNAS . TV

POTES [d] . EFFICERE

SVME . LIBENS . SIMVLACRA

3. TVIS . QVAE . MVNERA . CILO [e]

4. ARIS . VRBANVS [f] . DEDICAT

IPSE . SACRIS

a *Pith.* PERICLIS b *Pith.* DONA c *Pith & Barth.* CAMOENA
d *Pith.* POTE . PERFICERE e *Pith.* CAELO . *Barth.* COLO
f *Anonym.* ARIVS . *Barth.* VRBANIS . *Holthen. in Add.* 318.

1. Sa

1. Saturni cultores olim vivos homines in Tiberim praecipitabant: Hercules his ſacrificiis deletis, ſimulacra ſcirpea, vel ſtraminea, ſive oſcilla hominis ſpeciem gerentia juſſit in flumen dejici, *Ovid. Faſt. II.* Ideo multae Herculi aedes & ſigna dicata non minus Romae, quam in toto Romano imperio. Feralis ille ritus ante Abrahami tempora Deo Moloch, qui idem ac Saturnus, tributus fuit, *Marſham. ſecul. V.* & *Voſſ. de Orig. & Prop. Idol. II.* 11. *Muſ. Etr. Tom. II. Cl. III.*

2. In indice inſcr. Gruter. ſaepe uſurpatam videbis I pro E, ſicut Melpomine pro Melpomene, Mircurius pro Mercurius, Artimas, pro Artemas, Gimina pro Gemina &c.

3. Cilones dicti, quorum capita oblonga, & frons compreſſa, ſecundum Cariſium, vel quorum frons eminentior, ut ait Feſtus.

4. Inter Aram, & Altare id fuiſſe diſcriminis innuit Feſtus, quod ad illam victimae caedebantur, in hoc thura poſt ſacrificium a ſacerdote urebantur. Vid. *Petr. Berthal. Tract. de Ara.*

XLIII.

Romae in baſe Termini. *Smet. ibid. p. XXIII.* 14.

ΗΛΙΚΙΗΝ ΠΑΙϹ ΕΙΜΙ ΒΡΕΤΑϹΔΕϹΤΗϹΑΤΟ
ΦΗΛΙΞ
ΗΡΑΚΛΕΟΥϹ ΕΙΚΩ ΟΙϹΘΑΜΕ
1. ΚΑΙ ΚΠΡΟΔΙΚΟΥ

Ἡλικίην παῖς εἰμὶ, βρέτας δὲ σήσατο Φῆλιξ
Ἡρακλέους εἰκὼ, οἶσθά με, καὶ Προδίκου.

Sum puer: hac Felix ſtatua donavit: in uno
Effigiem ſpectas Herculis, & Prodici.

1. In fine K ante Προδίκου aut vacat in lapide, aut error typographi eſt. Hercules a Cicerone *in Offic.* Prodicus dicitur, ea nempe ratione, quod Prodicus Ceus Sophiſta fabellam primus edidit de vitio, ſeu voluptate, ac virtute, quae Herculi adhuc puero dedere optionem, utram mallet, ſibi eligeret vitae comitem.

XLIV.

X L I V.

Reate. *In Auctario Justi Lips. ad Smetium p.* 32.

[a] SANCTE

1. DE . DECVMA . VICTOR . [b] TIBEI . LVCIVS . [c] MVNIVS . DONVM MORIBVS . ANTIQVEIS . [d] PRO . VSVRA . HOC . DARE . [e] SESE VISVM . ANIMO . [f] SVO . PERFECIT . [g] TVA . [h] PACE . ROGANS . TE [i] COGENDEI . DISSOLVENDEI . TV . VI . [k] FACILIA . [l] FAXSEIS [m] PERFICIAS . DECVMAM . VT . FACIAT . VERAE . RATIONIS [n] PROQVE HOC . ACQVE . ALEIS.DONIS . DES . [o] DIGNA.MERENTI

a Ita Justus Lipsius ex Fulvio: sed Grut. *Sanco . Fidio . Semopatri*. Pighius ait litteris in fronte attritis extare.... *Sante Sanco . Semipatri*. b Boiss. *tibi*. c Grut. *Mumius*. alibi *Murius*. Boiss. *Luciu Mummiu*. d Boiss. *hoc pro*. e Grut. *semper*. f Boiss. *sa*. g Boiss. *sa*. h Boiss. & Pigh. *pace rogante*. i Boiss. *cogendo . dissolvendei . ut*. k Boiss. *felicia*. l Boiss. *faxis*. m Grut. *perficiasq*. n Boiss. *prope* & . o Boiss. *cuncta roganti*. alib. *signa*.

1. Ovidii, Propertii, Silii auctoritate SANCTVS erat Deus Sabinorum ac praesertim Reatinorum, sed dissensio est inter eruditos, quorum alii legunt *Sancum*, alii *Sangum*. Gruterus LXXI. 2. habet SANC. SAL. & XCVI. 8. SANCO DEO. Ligorius in base hujus inscr. describit ordinem hominum sacrificantium, octo Musas circumstantes, & Herculem muliebri habitu, qui chorum novenarium implet, ita ut videatur Muratorii judicio Hercules Musagetes.

X L V.

Vindelicae Augustae.

Ex Syllog. Aguil. Fleetwod. pag. 22.

1. TRANSIVI . INTREPIDVS . PER . MILLE . PERICVLA . VICTOR NON . ACIES . FERRI . NON . CLAVSIS . MOENIA . PORTIS CONATVS . TENVERE . MEOS . DOMAT . OMNIA . VIRTVS

1. De Hercule *Victore* vid. Macrob. *Saturn III.* 6., & Dionys. *lib. I.* Samsonis fortitudinem S. Augustinus de C: D. ab Ethnicis Herculi tributam notat, in clavam maxilla asini immutata. Multi divitum ei bonorum decimas consecrabant

Quaest.

Quaest. Rom. 18., hinc Plautus *in Bacchid. IV.* 4.

Si frugi est Herculem fecit ex parte: decumam partem ei
Dedit: sibi novem abstulit.

Cicero *de nat. D. III. neque*, inquit, *Herculi decumam quisquam vovit unquam, si sapiens factus est*. Ob justitiam & aequalitatem ab eo dilectam ponderum est custos habitus *Fabrett. Ant. Inscr. pag.* 527. & *Donian. Inscr. Cl. I.* 96.: in lapidibus *Custos*, *Comes*, *Conservator*, *Defensor*, *Amicus*, *Saxanus*, aliisque nominibus, ac *Invictus* potissimum nuncupatur, itemque aliquando *Somnialis* dicitur *Grut. pag. XLVI.* 7. *XLVIII.* 2. *XLIX.* 1., vel quod somno excitatus latrones ceciderit, vel quod bona somnia aegrotis immittere crederetur, quorum mos fuit ad ejus aedes accedere, ut in somniis de curanda aegritudine admonerentur *Spon. pag.* 48.

In Theatro Funebr. *Part. III. Miscell. p.* 23. hic titulus falso dicitur militis: nam in *Thes. Gruter. XLIII.* 2. est subscriptus statuae Herculis nudi, nisi quod tegitur leonina pelle librans clavam utraque manu.

XLVI.

Romae *in S. Laurentii in Lucina*.
Grut. XLII. 7.

HERCVLES . ET . PHILOTES
ALCIDES . HOMINVM . VICTOR
DOMINATORQVE *sic* . FERARVM
PHILOTETIS . AMICVS . ADES
TV . ILLI . AEQVE . AMOR . ES

XLVII.

Corcyrae. Montfauc. Diar. Ital. c. XXVIII. p. 425.

ΜΑΚΑΤΑΣ ΠΟΗΣΕ
ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΑΛΚΜΗΝΗΣ ΤΕ ΓΟΝΟΝ ΤΙΜΑΙΣΙΝ ΑΕΞΩ
ΤΙΟΣ ΛΑΣΘΕΝΕΟΣ ΣΤΗΣΕΝ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΔΕ
ΜΝΗΜΗΝ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΣΩΖΩΝ ΠΑΤΡΟΣΤΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΥ
ΑΑΦΑΝΕΟΣ ΚΛΗΝΩΙ ΛΟΞΙΟΥ ΕΝ ΤΕΜΕΝΕΙ
ΩΦΑΝΗΣ ΛΑΣΘΕΝΕΟΣ ΑΣΚΛΑΠΙΩΙ
ἈΝΕΘΗΚΕ . ΜΑΚΑΤΑΣ ΕΠΟΗΣΕ

Μαχάτας ποίησε

Τῶ Διὸς Ἀλκμήνης τε γόνον τιμαῖσιν ἀέξω·
Υἱὸς Λασθένεος στῆσεν ἄγαλμα τόδε
Μνήμην ἀθάνατον σώζων πατρὸς, καὶ αὐτοῦ
Λαφάνεος κλήτῳ Λοξία ἐν τεμένει·
1. Ὠφάνης Λασθένεος Ἀσκλαπιῷ
Ἀνέθηκε. Μαχάτας ἐποίησε.

Machatas fecit

Ab Jove, & Alcmena genitus celebrabitur heros.
Lasthenis erexit filius hanc statuam,
Pignus ut hoc niteat patris immortale, simulque
Laphanis in templo, pulcher Apollo, tuo.
Ophanes Lasthenis Aesculapio
Reposuit. Machatas fecit.

1. In luco, aut templo cujuslibet sive Dei, sive Deae fuisse aliorum Deorum, Dearumve signa dedicata tum Pausanias persaepe docet, tum haec Classis non uno in loco; id vero minime evertit ea, quae dicta sunt in *Diss. num.* XVIII. Aliud enim erat fanum, vel cellam erigere pluribus simul Diis, quae consecratio non fiebat, nisi Consentibus, puta Jovi & Neptuno; Junoni & Minervae; Mercurio & Apollini; Gratiis & Baccho; Dianae & Alphaeo; Saturno & Rheae, uti apparet ex *insc. XXX.* Justitiae & Fatis.

XLVIII.

In vico Hasparen. in Vascis tribus a Bayona leucis inventa.
Apud Murat. T. I. Dissert. I. Josephi Bimardi pag. 20.

FLAMEN . ITEM . DVVMVIR . QUESTOR
1. PAGIQVE . MAGISTER
VERVS . AD . AVGVSTVM . LEGATO
MVNERE . FVNCTVS . PRO
NOVEM . OBTINVIT . POPVLIS . SE
IVNGERE . GALLOS . VRBE
2. REDVX . GENIO . PAGI . HANC
DEDICAT . ARAM

1. Cl. Bimardus in *cit. Diss.* Meursium emendat existi-
man-

mantem in *Exercit. Crit. II.* 7. pagorum magisteria exordium habuisse An. V. C. 771.; nam primum instituta a Numa Pompilio, & quotannis creari consuevisse constat ex Dionysio *lib. II.* & *IV.*, tum ex Festo Pompejo *lib. XX.* verbo *vici*.

2. Pagorum Genius non raro occurrit in lapidibus *Grut. XXI.* 11. *MLXXV.* 14., itemque Jupiter *Paganicus*, bona Dea *Pagana* apud *Philipp. a Turre Diss. de Hist. Aquil.* & alibi Dii *Campestres*, aut *Agrestes*, de quorum sacris ac feriis sive stativis, sive Conceptivis, ibidem erudite Bimardus, & Mazochius *Amphit. Campan. VIII.*

X L I X.

In urbe Aixme Tarantasiae in Alpibus.

Spon. Miscell. Erud. Antiq. sect II. pag. 84.

1. SILVANE SACRA SEMICLVSE IN FRAXINO
2. ET HVIVS ALTI SVMME CVSTOS HORTVLI
3. TIBI HASCE GRATES DEDICAMVS MVSICAS
QVOD NOS PER ARVA PER MONTES ALPICOS
TVIQVE LVCI SVAVEOLENTIS HOSPITES
DVM IVS GVBERNO REMQVE FVNGOR CAESARVM
TVO FAVORE PROSPERANTI SOSPITAS
TV ME MEOSQVE REDVCES ROMAM SISTITO
DAQVE ITALA RVRA TE COLAMVS PRAESIDE
4. EGO IAM DICABO MILLE MAGNAS ARBORES
5. T. POMPONII . VICTORIS . PROC. AVGVST.

1. Silvanus, a quo vexari pueros opinio ethnicorum fuit, hic *semiclusus* dicitur, quia ei dicatum simulacrum Hermeum. Huic simile signum habet *Gruterus p. DCXXXVI.* hoc discrimine, quod illud non fraxino inclusum, sed marmore apte in terminum desinit, coronatum pinu, ad cujus latus sarcinae colligatae, & virga Mercurialis, ad pedes stat Cupido unus, cui ramum ostentat satyrus, atque hujus humeris alter Cupido inhaeret; ad pedes jacent hinc tibiae binae, inde fistulae.

2. Custos hortuli dicitur; cum ipsi enim, tum Mercurio, Baccho, Priapo, aliisque Diis Alexiacis, seu malorum avverruncatoribus, terminalibus, compitalitiis tutela agrorum

 fue-

fuerat commendata; de Silvano Virgilius *Aeneid.* VIII.

Silvano fama est, veteres sacrasse Pelasgos
Arvorum, pecorique Deo lucumque, diemque.

Eidem & sodalitia, & templa dicata in lapidibus memorantur. Imperatoris Nervae Trajani imagines argenteas cum suis ornamentis C. Julius Nymphius in Aventino & praedio suo dedicavit in templo SANCTI SILVANI SALVTARIS *Reines. Cl. I.* 105.

3. Hariolari si licet *Musicas* cum Sponio potius legendum, quam cum aliis *Maximas* autumo ob concentus musicos & choreas Etrusco more in dedicationibus usitatas, de quibus obiter nonnulla dixi in Differt. *num.* XVIII. & XXI., atque in sacris ludos musicos esse antiquissimos Pausanias *lib.* IV. ex Eumeli versibus conjicit, quos in Delum prolusit, & ita Amasaeus vertit:

Grata etenim semper tibi, Jupiter incola Ithomes,
Musa fuit, puro quae gaudet libera cantu.

Magni praeterea hanc lectionem facio, quia Pomponius neque hoc munusculum gratias esse maximas duxit, neque, nisi quum incolumis Romam rediisset, gratias maximas pollicetur, nempe *Mille magnas arbores* ad exemplum Virgilii *Eclog.* VII.

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si foetura gregem suppleverit, aureus esto.

4. Arborum Diis dedicandarum mos antiquissimus fuit, teste Plinio, qui ait arbores prisco ritu templa fuisse Numinum, & in Vaticano vetustiorem urbe ilicem extitisse ac titulum aereis litteris Etruscis *H. N.* XII. 1. Vittas, lucernas, vota, tabellas iis appendi veteris fuisse moris scripsere Ovidius *Metamor.* VIII. 743. & Prudentius *Contr. Symm.* & Lucanus de Luco Massiliensi, quem Julius Caesar evertit: *in Gallia enim fana templaque Deorum donis referta expilavit, Suet. in vit.* nec alia tunc erant templa, annotante Barnerio, quam silvae & luci, ubi Galli hostium spolia & divitias asservabant *Tom.* II. *Mythol. ex Hist. explic.* Nam nemorum solitudo

do eam in vulgi animis opinionem pariebat, Deos illic habitare *Ovid. Fast.* III.

Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra
Quo posses viso dicere Numen inest.

Deos Agrestes inter ramos poni consuevisse affirmat Gorius *Mus. Etr. Vol.* II. *Cl.* I., idemque simulacra ostendit mucronibus seu verubus altero pede insistentia, quo scilicet in columnellis, aut arborum ramusculis figerentur *Tom. I. tab. XLIV. & alib.* Deorum altaria prope arbores constituta diserte prae ceteris Virgilius tradit Jovis Hercei aram describens *Aen.* II. 512.

Aedibus in mediis, nudoque sub aetheris axe
Ingens ara fuit, juxtaque veterrima laurus
Incumbens arae, atque umbra complexa Penates.

Ideo Judaeis severissime vetitum, ne plantarent lucum, aut ullam arborem juxta altare Dei *Deuter.* XII. & XVI. & *alib.* De hac superstitione, quam Cluverius *de moribus German.*, & Jo. Spencerus *de Hebraeor. legib.* ab Adami temporibus deducunt, complures erudite scripserunt *Strob. Geogr.* IX. *Anthol*og. I. 33. *Spanhem. in Callim. hymn. Jo. Potter. Archeol. Graec.* II. 2. & *Petit. de Amazonib. pag.* 235. *Amstelod.* 1687. ac novissime Can. Joannes Checozius in *Dissert. Acad. Corton. Vol.* IV.

5. Caesarum Procuratores erant vel Fisci, vel Aerarii: primi erant cum ingenui, tum liberti: secundi, qualis hic Pomponius, erant equestris ordinis, quippe qui jus exercebant *Tacit. init. Vit. Agricol* & *Fabrett. Ant. Inscr.* III. *pag.* 174. & *Gutber. de Offic. Dom. Aug.*

L.

1. Saxum Ostiae quadratum.
Grut. XCIX. 2.

2. LITORIBVS . NOSTRIS . QVONIAM . CERTAMINE . [a] LAETVM
3. EXHIBVISSE . IVVAT . CASTOR . VENERANDEQVE . POLLVX
MVNERE . PRO . TANTO . FACIEM . CERTAMINIS . [b] HVIVS
MAGNA . IOVIS . PROLES . VESTRA . PRO . SEDE . LOCAVI

4. VE-

4. VRBANIS . TATIVS . GAVDENS . ME . FASCIBVS . AVCTVM
NEPTVNOQVE . PATRI . LVDOS . FECISSE . [c] SABINOS

a *In Donian. Inscr.* LATVM b *Murator.* AEQVAM *Don. Inscr.* & *Fabrett.* IPSAM c *Fabrett.* SATVRNO.

1. Claudii numisma portus Ostiensis ambitum cum columna & navibus spectandum exhibet, cum epigraphe AVGVSTI, & infra, S. POR. OST. C. i. e. *Senatus Consulto. Portus Ostiensis*: in altera parte cum effigie Claudii hae in orbem litterae ductae sunt: NERO . CLAVD . CAES . AVG . GER. P.M.TR.P IMP. P.P. A Josepho Castalione jure notatur V. Cl. Antonius Augustinus in hoc numismate turrim cum columna confundens: illa enim in mari ante portum instar Phari cum lucerna: haec in portu cum statua fuit, quae non lucernam, sed hastam altera manu, altera sphaeram tenere videtur, & Claudii omnino fuit statua, non Augusti, quo nomine omnes post Octavianum imperatores vocatos vel pueri norunt. Foedissimus porro est eorum lapsus, qui Ostiensem a Centumcellarum portu non distinguunt Trajani impensis aedificato, *Plin. VI. Epist.* 31. Nobilitate & doctrina, siquis alius Romae, ornatissimus Marchio Locatellius Mediolanensis musei capitolini Custos nuper in lucem edidit doctissimam dissertationem de portu Ostiensi, ejusque numismate, tum de ceteris veterum Romanorum portubus, & eorum constructione in mari mediterraneo, quae quidem dissertatio merito principem habet locum in Volumine V. Cortonensis Academiae.

2. Bello Latino hi ludi ab A. Posthumio voti sunt, quorum pompam breviter ac rationem accipe. Ante certamina e Capitolio per forum imagines Deorum Divorumque thensis deducebantur: Pontifices, Sacerdotes, Flamines, Augures suo quisque ordine incedebant: praeibant eorum liberi adolescentuli, & equis ferebantur, quorum patres in equitum censu erant, ceteri pedites ibant: sequebantur quadrigarii, bigarii, & injugum equorum agitatores, tum athletae levium, graviorumque certaminum. Bigis, quadrigis, certisque equorum missibus ferae, praesertim insolitae, adde-

ban-

bantur *Dionyſ. VII. Tacit. Ann. III. Liv.* & *Svet. in mult. loc. Vvolfang. Laz. X. de Rep. Rom. Onuph. Panvin. de Lud.* & *Caeſ. Buleng.*

3. Muratorius in ſuo *Theſ. T. I. p.* 353. ſuſpicatur, pro Tatio intelligendum *Catium Letum Conſ. A. V.* 869. *Chr.* 217. ſed cur immutandum nomen? Tatius porro quando Conſul extiterit, non apparet. Holthenius, & Almeloveenius pro Statio pugnant, quod in antiquis MSS. & lapid. primum elementum vocis proxime praecedentis a prima vocis ſequentis ſyllaba abſorbeatur. *Grut. DCCXXXVII.* 6. Porro M. Statius Priſcus fuit conſul A. V. 912., vel 911. *Chr.* 159. vid. *Noris. T. XI. Graev. p.* 455., & *Almelov. in Faſt. Conſ. T. II. p.* 213. At vetuſtatis acer inveſtigator Hagenbuchius *Epiſt. Epigr.* ad Gorium V. C. *p.* 557. nihil ſtatuit in lapide immutandum, tum quia *Tatius* & *Statius* quantitatem A habent diſparem, tum quia *Ludi Sabini* non ſine cauſa conjunguntur cum Tatio, nomine apud Sabinos celeberrimo. At enim nihil Tatio cum faſcibus. Quid ita? eſto, conſulatu caruerit, an & praetura? & de praetura quidem *Tatii faſces urbanos* interpretatur Scaliger *Ind.* 4. voc. *Ludi Sabini*, & *ind.* 23. voc. *Tatius*.

4. Fabrettus ultima ſaxi corrigit ET FECISSE SATVRNO: ſed Hagenbuchii reus eſt lege Pedia, cum perperam immiſſa particula ET, tum SATVRNO, prima longa, contra SABINOS, prima brevi, advocato.

L I.

Romae. *Grut. ibid.* 3.

ESSE . PVTAS . MARMOR . LATET . HIC . CVM . CASTORE . POLLVX
MVNVS . OLORINO . DE IOVE . LAEDA . DEDIT [a]

a *Fabrett.* TVLIT

Caſtorum, qui & Anactes & Dioſcuri dicuntur, fabulam verbo tenus in hoc lapide relatam ſi aere inſculptam neſcio ubi inter ſacras imagines S. Epiphanius adſpexiſſet, non minus fortaſſe hic eſſet, quam Anablathae indignatus, dum ejus ad Joan. Jeroſol. epiſtola, de qua critici dubitant, tota ſit genuina.

L II.

L I I.

Romae. *Ex Don. Inscr. Cl. I. pag.* 23. *n.* 82.

NHON MEN CIΓA
ΛOEΝTA CAPA
ΠIΔOΣ TΨIME
ΔONTOΣ
HΔ AΥTON XPΥ
CON HAMΦANO
ΩNTA BOΛAIΣ
CTHCANTO
ZAKOPOC TE
ΔIOCKOPOC
HΔE KΥPIΛΛOΥ
EΥNETIC H MA
KAPΩN MH ΠO
TE ΛHΘOMENH
KAI ΔΥO THCAΥ
THC ΓENEHC
ENA ΘECMON
EXΩNTEC
OICI MEMHΛE
KAΥTHC EPΓA
NEΩKOPIHC

Ex altera parte.

* AΠPIΛIΩN
ΦAPMOΥΘI. A
ΥΠ Π. TΩN
KΥPIΩN HMΩN
ΔIOKΛHTIANOΥ
CEB. TO. Z KAI
MAΞIMIANOΥ
CEB. TO. Z.
TOPOC EΔO....
ΥΠO BAΛEPIOΥ
KΩM... ANTOC
ΥΠATIKOΥ
IEPEΩN NAΩN

1. Νηὸν μὲν Σιγαλόεντα Σαράπιδος ὑψιμέδοντος,
2. Ἠδ' αὐτὸν χρυσὸν ἠαμφανόωντα βολαῖς,
3. Στήσαντο ζάκορός τε Διόσκορος, ἠδὲ Κυρίλλου
Εὐνέτις, ἡ μακάρων μή ποτε ληθομένη.
Καὶ δύο τῆς αὐτῆς γενεῆς ἕνα θεσμὸν ἔχοντες.
Οἷσι μέμηλε κλυτῆς ἔργα Νεωκορίης.

Sic vertit Cl. Antonius M. Salvinius

Templa corusca Serapidis altipotentis, & auri
Parte ipsum ex omni conspicuum radiis
Aedituus statuere Dioscorus, atque Cyrilli
Uxor, quae memori numina mente colit.

Hac

Hac ipsaque duo unigradi de stirpe creati,
Queis cordi illustris facta Neocoriae.

* *Aprilis*, *Pharmuthi* (mensis Aegyptiorum) *primo*, *Coss. Dominis nostris Diocletiano Aug. VII. & Maximiano Aug. VII. Locus datus a Valerio ... Consulari sacrarum aedium*. Horum Impp. consulatus fuit an. V. C. 1051. Chr. 299. emendatiorem habes hanc inscript., quam apud *Smetium*, & *Gruterum LXXXV.* 5. Extabat olim in columnella marmorea superne fracta ad aquam Virginem in aedibus Colotianis in vicinia Collegii Nazareni.

1. Serapis, sive Osiris, insitionis inventor Tibullo auctore *Eleg. I.* 8., templa extra urbem habuit, ideo nobiles lectica ad eum confugiebant, quare apud Catullum legitur *Epigr. X. Commodo nam volo ad Serapin deferri*. Ad ejus aram aegroti certis ritibus expiati deponebantur, ut in somniis de medicamento admonerentur; *quid convenit*, inquit Cicero *de Divin. III. a conjectore potius, quam a medico petere medicinam? an Aesculapius, an Serapis potest praescribere per somnium curationem valetudinis?*

2. De templo Serapidis haec habet Ammianus XXII. 16. *Serapeum licet minuatur exilitate verborum, atriis tamen, columnariis amplissimis, & spirantibus signorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita est exornatum, ut post Capitolium, quo se venerabilis Roma in aeternum attollit, nihil orbis terrarum ambitiosius cernat*. Quum Aegyptium hoc monstrum nomino, jure irascor Hadriano imperatori sic quadam in epistola insanienti: *qui Serapin colunt Christiani sunt, & devoti sunt Serapi, qui se Episcopos dicunt*, ac postquam addidit ex praesbyteris neminem non mathematicum, non haruspicem, non aliptem, christianos omnes, sacerdotes in primis, vocat *genus hominum seditiosissimum, vanissimum, injuriosissimum*, *Vopisc. in vit. Saturnin.*

3. Solebant Aeditui non solum sacra custodire, sed & supplicantes ad sacella admittere, dicente Seneca: *non sunt ad caelum elevandae manus, nec exorandus aedituus, ut nos ad*

ad aures simulacri, quasi magis exaudiri possimus, admittat, *Epist. XLI.* Aedituorum quoque erat Favissas custodire, seu cellas quasdam & cisternas in area capitolina, ubi reponebantur signa, thesauri, & donaria, *A. Gell. Noct. Attic. II.* 10. Iisdem pariter aliquando commendabantur tabulae pactionum, foederum, testamentorum, *Laurent. Polym. l.* 2.

LIII.

Basis marmorea eruta prope Thermas Trajani.

Ex Don. Inscr. Cl. I. pag. 25.

ΤΩ ϹΩΤΗΡΙ ΑϹΚΛΗΠΙΩ ϹΩϹΤΡΑ ΚΑΙ
ΧΑΡΙϹΤΗΡΙΑ ΝΙΚΩΜΗΔΗϹ Ο ΙΑΤΡΟϹ
ΤΑΝ ΠΑΙΔΟϹ ΚΑΛΛΙϹΤΑΝ
ΕΙΚΩ ΤΑΝ ΔΕ ΘΕΟΙΟ
ΠΑΙΑΝΟϹ ΚΟΥΡΟΥ ΜΑΤΡΟϹ ΑΠΑΡΤΙΤΟΚΟΥ
ΔΑΙΔΑΛΛΩΝ ΜΕΡΟΠΕϹϹΙΝ
ΕΜΗϹΑΟ ϹΕΙΟ ΒΟΗΘΕ
ΕΥΠΑΛΑΜΟΥ ϹΟΦΙΗϹ
ΜΝΑΜΑ ΚΑΙ ΕϹϹΟΜΕΝΟΙϹ
ΘΗΚΕ Δ' ΟΜΟΥ ΝΟΥϹΩΝ ΤΕ
ΚΑΚΩΝ ΖΩΑΓΡΙΑ ΝΙΚΟ
ΜΗΔΗϹ ΚΑΙ ΧΕΙΡΩΝ
ΔΕΙΓΜΑ ΠΑΛΑΙΓΕΝΕΩΝ

1. Τῷ σωτῆρι Ἀσκληπίῳ σῶστρα καὶ χαριστήρια.
Νικομήδης ὁ Ἰατρος.
Τὰν παιδὸς Καλλίσταν εἰκω τὰν δὲ Θεοῖο
Παιάνος κούρου ματρὸς ἀπαρτὶ τόκου,
2. Δαιδάλλων μερόπεσσιν ἐμήσαο σεῖο Βοηθε,
Εὐπαλάμου Σοφίης μνάμα καὶ ἐσσομένοις,
Θῆκε δ' ὁμοῦ νόσων τε κακῶν ζωάγρια Νικο-
Μήδης καὶ χειρῶν δεῖγμα παλαιγενέων.

Ita vertit Ant. M. Salvinius.

Servatori Aesculapio pro salute & gratiarum actione
Nicomedes Medicus.

Egregiam hanc puerique recensque a matre creati
Paeane exorti Numinis effigiem

Fin-

Finxisti exornans mortalibus, alme Boëthe;
Venturis Sophiae vel monumenta tuae.
Proque suae Nicomedes mercede salutis,
Et veterum specimen hanc posuit manuum.

Octavii Falconerii, qui hoc epigr. vulgavit post inscriptiones Athleticas *pag.* 107., & Sponii in Miscell. *p.* 132. aliquot lapsus notantur inter Donianas Inscr. *loc. cit.* nimirum in vers. 1. non legentes cum apostrophe ἀπ' ἀρτιτόκυ primus reddidit *matris quae recens peperit*, alter *quae cito peperit*. In 3. vers. ΕΜΗCΑΟ CΕΙΟ ΒΟΗΘΕ *effinxisti Sejoboëthe*.

1. Cicero in *Tuscul.* III. 22. tres enumerat Aesculapios. *Servius* II. *Georg. v.* 380. scribit aegrotos Aesculapio capram, gallinas, gallos gallinaceos immolavisse. Pausanias de Aesculapii natalibus, divinitate, lavacro, luco, fanis, sacrificiis, statuis non uno in loco permulta tradit, quae vero ejus de prodigiis narrat in Arcadicis, & in Phocicis, parum quidem accommodata illius eruditioni sunt, quam merito & Xylander, & Loescherus, & Sylburgius copiose laudant.

2. Boëthus imaguncularum argentearum artifex laudatus a Plinio *H. N. XXXIII.* 12.

L I V.

In altera ejusdem Basis parte.

ΤΩ ΒΑCΙΛΕΙ ΑCΚΛΗΠΙΩ CΩCΤΡΑ ΚΑΙ ΧΑΡΙCΤΗ
ΡΙΑ ΝΙΚΟΜΗΔΗC CΜΥΡΝΑΙΟC ΙΑΤΡΟC
ΟΙΟΝ ΕΜΑΙΟCΑΝΤΟ ΝΕΟΝ ΤΟΚΟΝ
ΕΙΛΕΙΘΥΙΑΙ
ΕΚ ΦΛΕΓΥΟΥ ΚΟΥΡΗC ΦΟΙΒΩ
ΑΚΕΙΡΕΚΟΜΗ
ΤΟΙΟΝ ΤΟΙ ΠΑΙΑΝ ΑCΚΛΗΠΙΕ
CΕΙΟ ΒΟΗΘΟC
ΧΕΙΡΟC ΑΓΑΛΜ' ΑΓΑΘΗC
ΤΕΥΞΕΝ ΕΑΙC ΠΡΑΠΙCΙΝ
ΝΗΩ Δ ΕΝΤΩ ΔΕ ΖΩΑΓΡΙΑ ΘΗΚΕΝ
ΟΡΑCΘΑΙ

ΠΟΛΛΑΚΙ CΑΙC ΒΟΥΛΑΙC
ΝΟΥCΟΝ ΑΛΕΥΑΜΕΝΟC
CΟC ΘΕΡΑΠΩΝ ΕΥΧΗC ΟΛΙΓΑΝ
ΔΟCΙΝ ΟΙΑ ΘΕΟΙCΙΝ
ΑΝΔΡΕC ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ ΤΩΝ ΔΕ
ΦΕΡΟΥCΙ ΧΑΡΙΝ

Τῷ βασιλεῖ Ἀσκληπίῳ σῶστρα, καὶ χαριστήρια
Νικομήδης Σμυρναῖος ἰατρός.

Οἷον ἐμαιώσαντο νεὸν τόκον Εἰλειθυίαι
Ἐκ Φλεγύου κούρης Φοίβῳ ἀκειρεκόμῃ,
Τοῖον τοὶ Παιὰν Ἀσκλήπιε, σεῖο Βοῆθος
Χειρὸς ἄγαλμ' ἀγαθῆς τεῦξεν ἑαῖς πραπίσιν
Νηῷ δ' ἐν τῷδε ζωάγρια θῆκεν ὁρᾶσθαι
Πολλάκι σαῖς βουλαῖς νοῦσον, ἀλευάμενος
Σὸς θεράπων εὐχῆς ὀλίγαν δόσιν οἷα θεοῖσιν
Ἄνδρες ἐφημέριοι τῶν δὲ φέρουσι χάριν.

Ideſt.

Regi Aeſculapio pro ſalute, & gratiarum actione
Nicomedes Smyrnaeus Medicus.

Intonſo qualem Phoebo traxere recentem
Lucinae partum de Phlegyae ſobole,
Sic tibi, ſic Paean Aſclepi, hanc mente Boëthus
Ipſe ſuá effigiem condidit egregiam,
Servatam ob vitam, viſendam hac ſede locavit,
Conſiliis vitans funera ſaepe tuis.
Vota tuus famulus dans parva, & qualia Divis
Mortales grati munera ferre ſolent.

L V.

In templo Junonis.
Herod. IV. pag. 253.

ΒΟΣΠΟΡΟΝ ΙΧΘΥΟΕΝΤΑ ΓΕΦΥΡΩΣΑΣ ΑΝΕΘΗΚΕ
ΜΑΝΔΡΟΚΛΕΗΣ ΗΡΗ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΣΧΕΔΙΗΣ
ΑΥΤΩ ΜΕΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΠΕΡΙΘΕΙΣ ΣΑΜΙΟΙΣΙ ΔΕ ΚΥΔΟΣ
ΔΑΡΕΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΕΚΤΕΛΕΣΑΣ ΚΑΤΑ ΝΟΥΝ

Βόσ-

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
Μανδροκλέης Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίης,
Αὐτῷ μὲν στέφανον περιθεὶς, Σαμίοισι δὲ κῦδος
Δαρείου βασιλέος ἐκτελέσας κατὰ νῦν.

Qui rate piscosam conjunxit Bosphoron, implens
Darii regis vota jubentis opus,
Junonis Mandrocles haec monumenta dicavit,
Esset honor Samiis unde, corona sibi.

Mandrocles Samius pontis celebratissimi architectus quum decuplum a Dario pretium accepisset, ex ejus primitiis effinxit Bosphori commissionem pictis animalibus, & regem Darium Medo in solio sedentem ac suas copias traducentem, picturamque in templo Junonis cum hac epigraphe dedicavit.

L V I.

Romae in hortis Julii III. P. M.

Ex Jacob. Philipp. Thomas. de Donar. Vet. XX.

DIGNE . DOCTILOQVEIS . PICTVREIS . CONDECORAVIT
1. REGINAE . IVNONI . SVPREMI . CONIVGI . TEMPLVM
MARCVS . LVDIVS . ELOTAS . AETOLIA . ORIVNDVS
QVEM . NVNC . ET . POST . SEMPER . OB
ARTEM . HANC . ARDEA . LAVDAT

1. Juno Regina quo cultu a Vejis Romam vecta, & in Aventino collocata, enarrat *Livius VII.* 12. Dii, Deaeque Reges ac Reginae, ut Cuperus *in Harpocr. pag.* 233., saepe apud scriptores dicuntur; nam Gnidi Paphique *Aelian. III.* 12. & Cypri Venus Regina *Horat. I. Od.* 3.; ac *regere Antium* Fortuna dicitur *ibid.* 35. Sic Charites Βασίλειαι *Pindar. Olymp. Od. XIV.* Jupiter Ἄναξ Δώδω ναῖος *Hom. Iliad.* 1., & *imperator* a Cicerone *Verr. IX.*, itemque Ἄναξ Apollo, Castor autem & Pollux Ἄνακτες nuncupantur *Eustath. ad Iliad.* Dii pariter Reges vocati sunt artium, quibus praeerant, uti Apollo *rex cithararum* ab Aristide, & Ἀρχηγέτης, sive princeps ac ductor in lapide apud Sponium *Tom. III. Itin. p.* 150., & in ara Chalcidis, uti narrat Thucidides initio *lib. XVI.* Inter

inscr.

inscr. Don. Hercules quoque rex nuncupatur in ara, quam ideo Gorius existimat singularem. De Vulcano demum Prudentius *contr. Symm. I.* cecinit:

regnare camini:
Fertur, & Aeolidae summus faber esse, vel Aetnae.

L V I I.

In Esquiliis ad S. Mariae Majoris supra simulacr. Veneris.
Grut. LX. 4.

1. SOL . CALET . IGNE . MEO . FLAGRAT . NEPTVNVS . IN . VNDIS
PENSA . DEDI . ALCIDAE . BACCHVM . SERVIRE . COEGI
QVANVIS . LIBER . ERAT . FECI . SERVIRE . TONANTEM
2. QVANVIS . LIBER . ERAT . MARTEM . SINE . MARTE . SVBEGI

1. Fabulis hic latentibus praetermissis placet sententiam referre Senecae in Hippolyto:

Deum esse Amorem turpiter vitio favens
Finxit libido, quoque liberior foret,
Titulum furori Numinis falsi addidit:
Natum per omnes scilicet terras vagum
Erycina mittit; ille per caelum volans
Propterea tenera tela molitur manu
Regnumque tantum minimus in Superos habet.
Vana ista demens animus ascivit sibi,
Venerisque numen finxit, atque arcus Dei.

2. Mars sine Marte victus in mentem revocat, quod victoriam levi labore partam Romani Veneri Victrici, ad quam spectat hic titulus, acceptam referebant *Plutarch. in Martell.*, & triumphantes myrto coronati urbem ingrediebantur *Plin. H. N. XV. 29.* Apud Mediobarbum, & alios inter numismata imperatorum multa sunt Veneris imagine insignita, cui multas quoque aedes in urbe dicatas fuisse compertum est *Liv. lib. IX. & Dio XXXIX. & Plin. loc. cit.* Abbas Venutus Veneris Victricis aedem ad circum maximum extitisse arguit ex Plinio illic memorante templum Veneris Murtiae, sive Myrtiae a myrto dictae, unde ovationis fortasse corona myrtea, sicut e Palatino laurea, desumebatur *in Collect. Ant. Rom. p. 27.*

L V I I I.

L V I I I.

Ex columna barbarice inſcripta Ariſtoteles.

Ἑρακλέυς τεμούσι τὲ Κυθήρᾳ φερσεφαάσῃ
Τηερδυνῆας ἀγέλην ἐλάων, ἠδ᾽ Ἐρύθειαν ἄγων.
Τὰς δ᾽ ἐδάμασε πόθῳ πασιφάεσσα θεά.
Τῆδε δέ μοι τίκτω τῷδ᾽ Εὐρύθοντι δάμαρτι,
Νυμφογόνης Ἐρύθη δὴ τοδ᾽ ἔδωκα πέδον,
Μναμόσυνον φιλίας, Φηγῷ ὑπὸ σκιερᾷ.

Cl. Bovbierius in Antiq. Gall. March. Scip. Maff. pag. 166.

Ἡρακλέης τεμένισε Κυθήρᾳ πασιφαέσσᾳ
Γηρυονείας βῦς ἐξ Ἐρύθεις ἀνάγων,
Τὰς δ᾽ ἐδάμασσε πόθῳ πασιφάεσσα Θεά.
Τῆδε δ᾽ ἐμῷ τέκνῳ τῷ δ᾽ Εὐρυτίωνι δαμεῖσα
Νυμφογόνης Ἐρύθη δὴ τὸ δ᾽ ἔδωκα πέδον,
Μναμόσυνον φιλίας, φηγῷ ὑπὸ σκιερᾷ.

Omnivagae Veneri Alcides haec arva dicavit,
Geryonis vaccas Erytho dum pellit ab agro,
Quas Dea mox inſano ultrix furiavit amore.
Aſt ego Nympharum ſoboles hic moeſta peremto.
Eurytioni Erythe genitrix ſub tegmine fagi
Huncce dedi campum monumentum & pignus amoris.

Hanc inſcriptionem, quae legitur in hiſt. Admiran. Ariſtoteli adſcripta, Cl. Voſſius in *not. ad Pompon. Mel.* II. 3. edidit, quam Bovhierius multo plane felicius interpretatur, & latine vertit. Juno Herculi irata ob Euritionis caedem, ejus vaccas furiavit: quare is monumentum erexit Veneri, ſicuti & Erythe Eurytionis mater, alter ut Deam placaret, altera ut eidem gratias ageret. Vid. plura in Bovh. epiſtola, quae in ſupradicto opere Maffejano eſt XXVI.

L I X.

Corinthi. Votum Veneri. *Plutarch. de malign. Herod. p.* 871.

ΑΙΔ᾽ ΥΠΕΡ ΕΛΛΑΝΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΙΘΥΜΑΧΩΝ ΠΟΛΙΗΤΑΝ
ΕΣΤΑΘΕΝ ΕΥΞΑΜΕΝΑΙ ΚΥΠΡΙΔΙ ΔΑΙΜΟΝΙΑΙ
ΟΥ ΓΑΡ ΤΟΞΟΦΟΡΟΙΣΙΝ ΕΜΗΔΕΤΟ ΔΙ ΑΦΡΟΔΙΤΑ
ΜΗΔΟΙΣ ΕΛΛΑΝΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΠΡΟΔΟΜΕΝ

Αἵδ᾽

Αἵδ' ὑπὲρ Ἑλλανῶν τε καὶ ἰθυμάχων πολιτᾶν
Ἔσταθεν εὐξάμεναι Κύπριδι δαιμόνιαι.
Οὐ γὰρ τοξοφόροισιν ἐμήδετο δῖ' Ἀφροδίτα
Μήδοις Ἑλλάνων ἀκρόπολιν προδόμεν.

Has Veneri matres statuas posuere Ephyreae
Pro Graecis, forti proque suo populo.
Nam non arciferis Medis Venus Hellados arcem
Prodere, sic votis rite vocata, volet.

Corinthiorum mulieres votum fecisse Veneri perhibetur, quo petierunt a Dea, ut viris amorem pugnae adversus barbaros injiceret. Simonidis inscriptio est aeneis addita imaginibus in fano Veneris, quod Medea dicitur condidisse.

L X.

Athenis in propylaea seu vestibulo arcis.
Herodot. V. pag. 316.

ΕΘΝΕΑ ΒΟΙΩΤΩΝ ΚΑΙ ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ ΔΑΜΑΣΑΝΤΕΣ
ΠΑΙΔΕΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΡΓΜΑΣΙΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΔΕΣΜΩΙ ΕΝ ΑΧΛΥΟΕΝΤΙ ΣΙΔΗΡΕΩΙ ΕΣΒΕΣΑΝ ΥΒΡΙΝ
ΤΩΝ ΙΠΠΟΣ ΔΕΚΑΤΗΝ ΠΑΛΛΑΔΙ ΤΑΣ Δ' ΕΘΕΣΑΝ

Ἔθνεα Βοιωτῶν, καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες
Παῖδες Ἀθηναίων ἔργμασιν ἐν πολέμου,
Δεσμῷ ἐν ἀχλυόεντι σιδηρέῳ ἔσβεσαν ὕβριν·
Τῶν ἵππους δεκάτην Παλλάδι τάσδ' ἔθεσαν.

Attica perdomitis acri sub marte juventus
Boeotum populis Chalcidicaque manu,
Damna rependerunt vinclis & carcere caeco,
Quorum hae de decima stant tibi, Pallas, equae.

Athenienses victis eodem die Boeotiis, & Chalcidensibus quadrigam aeream e decima redemtionis consecraverunt: redemtionis, inquam, hostes enim captivos postquam in carcerem conjecerunt binis deinde minis liberarunt, tum in arce vincula, quibus alligati fuerant, suspenderunt, quae Herodotus pendentia vidit e muris a Medo ambustis.

L X I

L X I.

Palladi Itoniae. *Pausan. in Attic. seu lib. I. p. 12.*

ΤΟΥΣ ΘΥΡΕΟΥΣ Ο ΜΟΛΟΣΣΟΣ ΙΤΩΝΙΔΙ ΔΩΡΟΝ ΑΘΑΝΑ
ΠΥΡΡΟΣ ΑΠΟ ΘΡΑΣΕΩΝ ΕΚΡΕΜΑΣΕ ΓΑΛΑΤΑΝ
ΠΑΝΤΑΤΟΝΑΝΤΙΓΟΝΟΥΚΑΘΕΛΩΝΣΤΡΑΤΟΝΟΥΜΕΓΑΘΑΥΜΑ
ΑΙΧΜΗΤΑΙ ΚΑΙ ΝΥΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΣ ΑΙΑΚΙΔΑΙ

Τὺς θυρεὺς ὁ Μολοσσὸς Ἰτωνίδι δῶρον Ἀθάνα,
Πύῤῥος ἀπὸ θρασέων ἐκρέμασε Γαλατᾶν,
Πάντα τὸν Ἀντιγόνυ καθελὼν στρατόν· ὐ μέγα θαῦμα,
Αἰχμηταὶ καὶ νῦν, καὶ πάρος Αἰακίδαι.

Amasaeus p. 11.

Hos tibi Gallorum clypeos rex donat, Ithoni,
Pyrrhus ab audaci rapta tropaea acie;
Viribus Antigoni fractis: jam maxima in armis
Quae fuit Aeacidum gloria, semper erit.

De his manubiis vid. I. inscr. Pallas cognominata Ithonia est ab urbe Ithonea, vel Ithone, ubi maxime colebatur. Haec Gallorum spolia Palladis in templo erant, quod inter Pheras, & Lariſſam extitit.

L X I I.

Ad magnum lapidem in agro Athenarum.

Ex Inscr. Cyriaci Anconitani p. XIV. 100.

ΤΗΝ . ΥΠΑΤΗΝ . ΑΦΕΣΙΝ . ΦΕΣΙΝΤΗΣ . ΣΤΗΣΕΝ
ΑΘΗΝΑΝ . ΕΥΧΟΜΕΝΟΣ . ΠΑΤΡΗ . ΤΗΝ . ΓΛΥΚΕΡΗΝ . ΥΓΙΗΝ

Τὴν ὑπάτην ἄφεσιν Φεσίντης στῆσεν Ἀθηνᾶν
Εὐχόμενος πάτρη τὴν γλυκερὴν ὑγίην.

Spem rerum certam posuit columenque Minervam
Phesintes patriae prospera cuncta precans.

L X I I I.

Tegeae. Minervae dono.

Pausan. VIII. p. 239.

ΛΑΟΔΙΚΗΣ ΟΔΕ ΠΕΠΛΟΣ ΕΑΙ Δ' ΑΝΕΘΗΚΕΝ ΑΘΗΝΑΙ
ΠΑΤΡΙΔ' ΕΣ ΕΥΡΥΧΟΡΟΝ ΚΥΠΡΟΥ ΑΠΟ ΖΑΘΕΑΣ

Λαοδίκης ὅδε πέπλος ἑᾷ δ' ἀνέθηκεν Ἀθηνᾷ
Πατρίδ' ἐς εὐρύχορον Κύπρυ ἀπὸ ζαθέας.

Laodices peplum hoc, sacrum ut foret illa Minervae,
E Cypro celebrem transtulit in patriam.

Laodices Agapenoris, Arcadum regis, filia peplum ita inscriptum Tegean misit.

LXIV.

In Praenestinae Fortunae templo.

Ex Aldi Orthogr. pag. 6.

1. TV . QVAE . TARPEIO . COLERIS . VICINA . TONANTI
VOTORVM . VINDEX . SEMPER . FORTVNA . MEORVM
ACCIPE . QVAE . PIETAS . PONIT [a] . TIBI . DONA . MERENTI
2. EFFIGIEM . NOSTRI . CONSERVATVRA [b] . PARENTIS
CVIVS . NE . TACEAT . MEMORANDVM LITTERA . NOMEN
3. CAESIVS . HIC . IDEMQVE . TITVS PRIMVSQVE . VOCATVR
4. QVI . LARGAE . CERERIS . MESSES [c] . FRVCTVSQVE . RENATOS
DIGERIT . IN . PRETIVM . CVI . CONSTAT . FAMA . FIDESQVE
ET . QVI . DIVITIAS . VINCIT [d] . PVDOR . IRE . PER . ILLOS [e]
CONSVETVS . PORTVS . CVRA . STVDIOQVE . LABORIS
LITORA [f] . QVI . PRESTANT [g] . FESSIS . TVTISSIMA . NAVTIS
5. NOTVS . IN . VRBE . SACRA . NOTVS . QVOQVE . FINIBVS . ILLIS
QVOS . VMBER . SVLCARE . SOLET . QVOS . TVSCVS . ARATOR
OMNIBVS . HIC . ANNIS . VOTORVM . MORE . SVORVM
CENTENAS . ADICIT . NVMERO . CRESCENTE . CORONAS
6. FORTVNAE . SIMVLACRA . COLENS . ET . APOLLINIS . ARAS
7. [h] AEGERIVMQVE . IOVEM . QVORVM . CONSENTIT . IN . ILLO
MAIESTAS . LONGAE . PROMITTENS . TEMPORA . VITAE
ACCIPE . POSTERITAS . QVOD . PER [i] . TVA . SECVLA . NARRES
TAVRINVS . CARI . IVSSVS . PIETATE . PARENTIS
8. HOC POSVIT . DONVM . QVOD . NEC . SENTENTIA . MORTIS
VINCERE . NEC . POTVIT [k] . FATORVM . SVMMA . POTESTAS
SED . POPVLI . SALVO . SEMPER . RVMORE MANEBIT

a *Smet.* DONAT. *Pigh.* POSVIT. b *Boiss.* CONSERVA . DIVA. c *Boiss.* MESSIS. d *Boiss.* & *Pith.* NECTIT. e *Pith.* ALTOS. f *Smet.* LITTORA g *Grut.* PRAESTANT. *Boiss.* PRAESTAT. h *Boiss.* & *Scalig. ad Catal.* ARCANVMQVE. i *Smet.* POST. *Boiss.* SAECVLA. k *Smet.* & *Grut.* POTERIT.

1. For-

1. Fortunae Praeneſtinae tanta olim celebritas, ut ejus templum lithoſtrotis ſtraverit L. Sylla, licet ea civitate nulla ipſi infeſtior fuerit, nulli ipſe acerbior: *Plin. H. N. XXVI.* 25. Tiberius Praeneſtinarum ſortium majeſtate territus incoepto deſtitit, quum vicina urbi oracula disjicere conaretur, *Svet. Tib.* 63. In nummis ſtolata eſt mulier navis gubernaculum dextra tenens, cornucopiae laeva, cujus rei cauſam Lactantius refert *Divin. Inſt. III.* Adſtant interdum ejus lateribus ſol, & luna, quod Fortuna ſecundum Chaldaeos aſtrorum diſpoſitio haberetur, *Macrob. Sat. I.* 16. *Voſſ. de Idol. II.* 43. Simulacrum ejus aureum imperatorum in cubiculo adſervatum Severus geminare ſtatuerat, ſed morte urgente imperavit, ut alternis diebus utriuſque in filii cubiculo poneretur. Conſtantini M. ſymbolum apud Laevinum Hulſium eſt ejuſmodi IMPERATOREM ESSE FORTVNAE EST, & quidem *primigeniae* opinor, ad quam noſter hic lapis ſpectat, in quo Fortuna dicitur VICINA TONANTI, quia in aſcenſu capitolii Jovi Tonanti templum Auguſtus condidit non longe a ſacello Fortunae Primigeniae, ubi nunc fontes puniuntur. Nec rejiciendam opinionem reor Cl. Abb. Andreae Adami, qui *lib. I. Hiſt. Vulſin.* Fortunam primigeniam non diſtinguit a Pallade, cujus ſimulacrum in templo Jovis O. M. colebatur in rupe Tarpeja, ubi clavus annorum index infingebatur, ſicut Vulſinii in templo Nortiae, quam idem Auctor argumentatur eandem fuiſſe ac Fortunam & Minervam. Nam Plato ab Aegyptiis didicit, genitam a Deo Mentem, ſeu Verbum, cui apud gentes inditum Minervae nomen, quam poetae finxerunt abſque matre ab Jove genitam. Huic enim Deae, utpote Jovis filiae, tum rerum moderatio, tum bonorum malorumque origo ab ethnicis tribuebatur, & veluti rerum praeſes, Minerva, tanquam malorum bonorumque cauſa, Fortuna appellabatur. At enim caeca Fortuna fingitur: quid ergo prudentiae cum caecitate? *nunquam temeritas*, inquit Cicero *pro M. Marc.*, *cum ſapientia commiſcetur*, *nec ad conſilium caſus admittitur*. Athenaeus vero *Metamorph. II.*

 auctor

auctor est, Fortunam non modo non esse caecam, sed pervidentem omnia, & ita quidem, ut ceteros etiam Deos illuminet luce sua. Cur igitur plerunque caeca? quia nimirum ethnici cur jaceret interdum virtus, improbitas triumpharet, ignorabant causas, quarum bene multas videre licet apud Chrysostomum *Hom. IX. X. XIV. XXIV. in Matth.* & *Hom. de Resurr.* De Fortuna vid. *Cl. Senat. Bonarrot de Num. major. med. ad Num. XI.*

2. Sui & aliorum sacrare effigies mos antiquissimus: nam Romulus ex manubiis Vulcano dedicasse fertur quadrigas aureas, primumque sui imaginem, *Dionys. Halic. II.*, de quo ritu alibi sermo erit.

3. De Caesia gente clarissima a caesio colore dicta consule Panvinium, Ursinum, & Jo. Fontejum.

4. Coloniae hic scilicet alicujus aut municipii aedilis fuit: siquidem annonae pretium proponere aedilium erat, *Juvenal. Sat. X.* 101.

Et de mensura jus dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis aedilis Ulubris.

Cibariis quoque & cupediis praeerant, *Plaut. in Rud.*

Neptunus ista solet, quamvis fastidiosus
Aedilis est, siquae improbae sunt merces, jactat omnes.

5. Urbs *sacra* pro Roma dicitur, ubi omne sacrum decernebatur, omnisque superstitionis compendium erat, sacra via, sacri libri, Divorum, Divarumque apotheosis.

6. Sicut in luco Erycino colebatur Aegeria Nympha, cum qua Numa sibi arcana esse colloquia simulavit, *Liv. I.* 19., sic Jupiter forte nuncupatus AEGERIUS, quod in silvis ac recessibus coleretur, adeoque Aegerium eundem ac *Arcanum* sive *Arkanum* fuisse reor ita dictum a celato ejus ortu pariter ac puerili educatione *Fabrett. Ant. Inscr. V. n.* 325. & *Don. Inscr. XLI.*, quam Pausanias *in Messenicis* scribit tot sibi populos vindicasse, ut longum esset ac perdifficile singulos enumerare.

LXV.

L X V.

Romae. *Fabrett. Ant. Inscr. p.* 742.

R. FESTVS V. C. DE SE AD DEAM NORTIAM

1. FESTVS MVSONI *sic* SVBOLES PROLESQVE AVIENI
VNDE TVI LATICES TRAXERVNT CAESIA NOMEN
2. NORTIA TE VENEROR LARE CRETVS VVLSINIENSI
ROMAM HABITANS GEMINO PROCONSVLIS AVCTVS HONORE
CARMINA MVLTA SERENS VITAM INSONS INTEGER AEVVM
CONIVGIO LAETVS PLACIDAE [a] NVMEROQVE FREQVENTI
NATORVM EXVLTANS VIVAX ET SPIRITVS OLLIS
CETERA [b] COMPOSITA FATORVM LEGE [c] TRAHANTVR
SANCTO PATRI FILIVS PLACIDVS
IBIS IN OPTATAS SEDES NAM IVPITER AETHRAM
PANDIT FESTE TIBI CANDIDVS VT VENIAS
IAMQVE VENIS TENDIT DEXTRAS CHORVS INDE DEORVM
ET TOTO TIBI IAM PLAVDITVR ECCE POLO

a *Spon.* AVRAQVE b *Idem* COMPOSTA c *Idem* TRAHVNTVR

1. Tres Festi IV. Ecclesiae seculo floruerunt, & apud *Grut. CDLXIV.* 7. R. Festus Proconf. Graeciae enunciatur, quocum an sit idem hic noster dubitat Sponius *Miscell. p.* 99. affirmat *loc. cit.* Fabrettus; in re incerta mallem nimis esse timidus, quam parum prudens, nisi & *Dissert. VIII. in fin.* id affirmaret in Fastis Atticis P. Eduardus Corsinus nunquam in meo Ordine non celebrandus. Ceterum hic R. Festus Avienus, Arateorum interpres, poeticae artis studio Theodosii junioris, Marcianique Caesaris aetate floruit. Vulsiniensis quoque fuit Festus Musonius philosophus Stoicus Apollonii Tyanei familiaris propter loquendi licentiam a Nerone sublatus.

2. Vulsiniensem hanc Deam, Nursciam, Nyrtiam, Nursiam, Nurtiam, Northiam, Narsiam, Norsiam apud gravissimos auctores appellatam invenies; quodque magis mirere, Silvestrius *ad Juvenal. Sat. X.* 74. ex Tertulliano haec citat *Vulsiniensium Nursia . . . . . . Sutrinorum Norsia Apolog.* 23. Gorius autem in eodem Tertulliano legit *Volsiniensium Norsia*,

sia, *Sutrinorum Hostia Mus. Etr. Tom. II.* Ex tot scriptoribus iisdemque gravissimis, quis rem acu tangat, tute videris. Ego quidem neminem criminor, sed cum Sponio *n. LX. p.* 99. reor eandem fuisse Deam sive *Nursiam*, sive *Nortiam*. Quid enim populare magis, quam pro varietate regionum varia ejusdem nominis pronunciatio? At acutissimo ingenio vir Hagenbuchius in *Epist. Epigr. p.* 127. *Nursiam* & *Nortiam* distingui jubet, & hanc Sutrinorum putat, illam Vulsiniensium fuisse Deam, poetam hunc autem nostrum *Nortiam* coluisse, quia non admodum distent Sutrium, & Vulsinium. Acute quidem, credibiliter etiam, nisi huic interpretationi obesset Livius; nam *lib.* VII. 2. VVLSINIIS, inquit, *quoque clavos, indices numeri annorum, fixos in templo* NORTIAE *Etruscae Deae comparere diligens talium monumentorum auctor Cintius affirmat*. Si Cintium ac Livium Tertulliano hoc quidem eruditionis genere anteponas, sublata jam omnis dubitatio est: secus enim clavi annorum indices non Vulsinio, ut historia praedicat, sed Sutrio in urbem delati sunt. Adde praeterea lapidem Vulsiniensem ejusdem Deae in templo repertum, in quo palam dicitur DEAE NORTIAE *Hist. Vulsin. lib.* IV. *p.* 154. Proconsularis quoque hic lapis nullam Sutrii mentionem facit, sed Vulsinii, cui Nortia praefuit, sive Nurtia, quare Satiricus de Sejano *Sat. X.* 74.

idem populus si Nurtia Thusco
Favisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora
Augustum.

Haec enim Dea erat, ut supra commemoravi, eadem omnino, ac Fortuna, cujus signum in Museo Etrusco *Vol. II. Cl. I. p.* 16. 17., puellum tenet fasciis involutum: siquidem Fortunae in ulnis dabatur nunc infans Plutus divitiarum Deus, nunc puer Jupiter dictus *Arcanus* ob celatum ejus ortum, *Cic. II. de Divin. Capell. de Nupt. Philolog. IX.*, *Bonarrott. Mus. Carpin. p.* 227., *Fabrett. Inscr. V.* At si Fortuna, & Minerva unum erat idolum, quî potuit filia patrem vix genitum

tum fovere ulnis, & ejus ortum celare? mysterium fortasse Aegyptium hic quoque latet ex Hebraeorum fontibus derivatum. Mentem aut Verbum a Deo genitum Minervam dixere gentes, sive Fortunam: an haec dum Jovem puellum sustinet, Verbum hoc velamento notat, quod caro factum debebat humanitatem regere, seu potius, uti ajunt Theologi, terminare? videlicet omnis superstitionis auctor, sicut cetera, altissimum hoc etiam mysterium contaminare ausus est.

L X V I.

Artemisii, Dianae. *Plutarch. in Themist. p.* 116.

ΠΑΝΤΟΔΑΠΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΓΕΝΕΑΣ ΑΣΙΗΣ ΑΠΟ ΧΩΡΑΣ
ΠΑΙΔΕΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΙ ΔΕ ΠΟΤ' ΕΝ ΠΕΛΑΓΕΙ
ΝΑΤΜΑΧΙΗΙ ΔΑΜΑΣΑΝΤΕΣ ΕΠΕΙ ΣΤΡΑΤΟΣ ΩΛΕΤΟ ΜΗΔΩΝ
ΣΗΜΑΤΑ ΤΑΤΤ' ΕΘΕΣΑΝ ΠΑΡΘΕΝΩΙ ΑΡΤΕΜΙΔΙ

Παντοδαπῶν ἀνδρῶν γενεὰς Ἀσίης ἀπὸ χώρας
Παῖδες Ἀθηναίων τῷ δέ ποτ' ἐν πελάγει
Ναυμαχίῃ δαμάσαντες, ἐπεὶ στρατὸς ὤλετο Μήδων,
Σήματα ταῦτ' ἔθεσαν παρθένῳ Ἀρτέμιδι.

Diversas Asiae gentes certamine quondam
Navali hoc fudit ventisono in pelago
Victor Cecropidum populus, Medisque peremtis,
Dictynna, haec posuit clara tropaea tibi.

Ad Artemisium Euboeae litus navali re duce Themistocle bene gesta erectae sunt ad fanum Dianae *Orientalis* cognomine candido e lapide pilae duae, in quarum una erant incisa haec carmina. Lapidem Plutarchus refert fuisse ejusmodi, ut, si confricaretur, odorem ederet, & colorem croceum repraesentaret.

L X V I I.

In Transilvania ad Waradinum in Thermis. *Grut. XXXIX.* 8.

1. D*at*. *tibi*. MARMOREO. CAESAM. DE. MONTE. DIAN*am*
REGINA. VNDARVM. NYMPHA. DECVS. NEMO*rum*
*vo*TO. DAMNASTI. PERFECTA. QVEM. PRECE. BASSVS
MOENI. TE. PROPTER. MOENIA. GERMISARAE

1. Cuperus in *Harpocr. p.* 233. supplet lap cujus hic sensus:

ſus: *Baſſus, quem prece perfecta damnaſti voto, tibi, Nympha Regina undarum, dat dedicat Dianam*, ejus videlicet ſimulacrum. In fine legendum MOENITAE, ſeu munitae.

L X V I I I.

In fano Latonae. *Plutarch. de Herodoti malign. p.* 870.

ΤΑΥΤ' ΑΠΟ ΔΥΣΜΕΝΕΩΝ ΜΗΔΩΝ ΝΑΥΤΑΙ ΔΙΟΔΩΡΟΥ
ΟΠΛ' ΑΝΕΘΕΝΤΟ ΛΑΤΟΙ ΜΝΑΜΑΤΑ ΝΑΥΜΑΧΙΗΣ

1. Ταῦτ' ἀπὸ δυσμενέων Μήδων ναῦται Διοδώρου
Ὅπλ' ἀνέθεντο Λατοῖ, μνάματα ναυμαχίης.

Arma haec Latonae, pugnae monumenta marinae
Dedicat, a Medis haec Diodorus habet.

1. Diodorus hic Corinthius Herodotum tacere jubet, Corinthiis in bello Perſico proditionis maculam inurentem, a qua & Thucidides, & Plutarchus, & Diodorus omnino abhorrent: non modo enim Corinthus ipſa, totius Graeciae lumen, poſt Athenas, & Spartam in donariis nomen inſcripſit ſuum, virtutis & fidei argumentum, ſed huic etiam Diodoro uni de trierarchis licuit in fano Latonae donarium reponere honorifice inſcriptum.

L X I X.

Hiſpelli. *Murat. T. I. Cl. I. p. LIV.* 4.

MVNERE . TE . HOC . DONO . LATONIA . SANCTA . VIRAGO
2. CORNIGERAM . CEPEI . VIRTVTE . ET . LAVDE . POTITVS
EXVVIEISQVE . EIVS . TE . IPSAM . TEMPLVMQVE . DECORO

1. Hic, cujus nomen reticetur, cervam occidiſſe videtur, ejuſdemque cornua in templo Minervae dedicaviſſe. Quem Minervae ſingularis hic lapis, eundem Dianae honorem fuiſſe a venatoribus habitum paſſim ſcriptores memorant. Nam cervorum cornua, aprinos dentes & capita, partemque praedae Dianae offerri olim ſolitam teſtantur Virgilius *Ecl. VII.* & *Aen. IX.* Symmachus *V. epiſt.* 66. Claudianus *IV. Honor. Conſul.* Agathocles Syracuſarum tyrannus Dianae non partem, ſed totum cervum in venatione ſtratum dedicavit, cujus monili inſcriptum erat ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΙ. Mythici originem hujuſce ritus ad Nympham referunt, quae inter

inter venationem si ferae vim insectantis evasisset, Dianae sacellum vovit, & voti rea extruxit, Plutarch. *III. Symp.* Venatorum dona explicat Leonides Alexandrinus in *lib. Epigram. c. XIII.* fuere scilicet pharetra, arcus, sagittae, retia, venabula. Vid. Philipp. Thomas. *de Don. Vet. XXXI.*

L X X.

Musis. *Plutarch. de Liber. educand. p.* 14.

ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΙΕΡΑΠΟΛΙΗΤΙΣ ΤΟΝΔ'ΑΝΕΘΗΚΕ
ΜΟΥΣΑΙΣ ΕΥΙΣΤΟΝ ΨΥΧΗΙ ΕΛΟΥΣΑ ΠΟΘΟΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΑΡ ΜΝΗΜΕΙΑ ΛΟΓΩΝ ΜΗΤΗΡ ΓΕΓΑΥΙΑ
ΠΑΙΔΩΝ ΗΒΩΝΤΩΝ ΕΞΕΠΟΝΗΣΕ ΜΑΘΕΙΝ

Εὐρυδίκη Ἱεραπολιῆτις τόνδ' ἀνέθηκε
Μέσαις, Εὔισον ψυχῇ ἑλῦσα πόθον.
Γράμματα γὰρ μνημεῖα λόγων, μήτηρ γεγαυῖα
Παίδων ἡβώντων, ἐξεπόνησε μαθεῖν.

Ita vertit Xylander.

Euridice Musis, Hierapolietis amorem,
Pectore quem fovit, testificata dicat
Sermonum monumenta: parens aetatis adultae
Gnatos, quas didicit, litterulas docuit.

1. De hac Euridice vide Dissertationem *num.* XXVIII. Musae olim floribus, palma, pennis versicoloribus coronatae ob victas sirenas & Pieri filias in picas conversas. Pervetusta Romae Musarum signa pennam in vertice praeferentia Lilius Gyraldus vidit *Syntagm. Deor. VII.* Vide frontem Epistolae Dedicatoriae ad *Inscr. Donian. pag. IV.* alatae occurrunt Musae in opere hesastylo sarcophagi ad denotandam nempe mentis agitationem. Troezenii rem divinam faciebant Musis & Somno affirmantes iis amicissimum hunc esse Deum. An hac de causa nox olim Euphrones dicta est, quasi prudentiae parens? *Plutarch. Sympos. VII. Q. IX.* Lucus itemque pagus Camoenarum Romae olim celeberrimus extitisse fertur, ubi S. Urbani Ecclesia spoliis templi Martis ornata, Vid. *Cl. Montfauc. in Diar. Ital. XI.* Ad Musarum gloriam Thessalonicae inventum hunc habe lapidem ex *Mu-*

rator. *T. I. Cl. II. p.* CXXI. 4., sed extra ordinem, quia de ejus antiquitate merito est dubitandum; nam Hesiodum, qui victor Homeri hic dicitur, Vellejus *lib. I.* 7. posteriorem Homero 100. annis, alii apud Gellium III. 11. & XVII. 21. majorem Homero, nonnulli aequalem fuisse tradunt.

ΗΣΙΟΔΟΣ ΜΟΥΣΑΙΣ ΕΛΙΚΩΝΕΣΙ ΤΗΝ Δ' ΑΝΕΘΗΚΑ
ΥΜΝΩ ΝΙΚΗΣ ΕΝ ΧΑΛΚΙΔΙ ΘΕΙΟΝ ΟΜΗΡΟΝ
Vicit ut Hesiodus divinum in Chalcide Homerum
Hunc Helicone satis *tripodem* dat habere Camoenis.

L X X I.

Grut. ibid. 9. Uticae *vulgo* Usetz.

1. SEX. POMPEIVS. I. COGNOMINE. PANDVS
QVOIVS ET. HOC. ABAVIS. CONTIGIT. ESSE. SOLVM *sic*
2. AEDICVLAM. HANC. NYMPHIS POSVIT. QVIA. SAEPIVS. VSSVS
HOC. SVM. FONTE. SENEX. TAM. BENE. QVAM. IVVENIS

1. Sexti Pomp. multi fuerunt, duo clarissimi, alter Magni filius, alter Consul cum L. Cornificio A. V. 719. Pandus i. e. *incurvus*, ideo Ovidius *Metam. V.* 287.

Osque meum pando sensi occallescere rostro.

2. Ubi loca Nymphis sacra, silentium indicebatur, duobus id lapidibus confirmantibus, quorum alterum Smetius, Gruterus alterum inter spurios numerant: ego utrumque, utpote perelegantem, veluti mantissam trado.

NYMPHIS. LOCI. BIBE. LAVA. TACE.
HVIVS. NYMPHA. LOCI. SACRI. CVSTODIA. FONTIS
DORMIO. DVM. BLANDAE. SENTIO. MVRMVR. AQVAE.
PARCE MEVM. QVISQVIS. TANGIS. CAVA. MARMORA. SOMNVM
RVMPERE. SIVE. BIBAS SIVE. LAVERE. TACE.

L X X I I. Romae. *Grut. p. XCIII.* 11.

1. VNDIS. CYANEIS. DONVM. PLA
CAVILE [a]. FECIT
CONTVCCIVS [b]. BLANDAS. PER. A
QVAS. ARAM. VENERANDAM
HINC. ORITVR. PERGITQVE. FLV
ENS. DEINDE. OCCIDET [c]. IN. SE

2. IPAI

2. IPAI[d] . MOX . VIRIDIS . RENOVAN
TIBVS . INCLYTA[e] . NYMPHIS
NVMINE[f] . FONTIGERO . GRATES
EX . VNDIQVE . SOLVENS .
SOSPES . CVM . COMITES . PRAE
STAT . RENOVANTE . LIQVORE

a *Pith.* PLACABILE b *Pigh.* CONTVRCIVS *Pith.* GORDVCIVS
c *Almelov.* OCCIDIT d *Pigh.* RIPAI *Almelov.* PIPAS
e *Almelov.* INCLITA f *Idem* NVMINA.

Undis Cyaneis donum placabile fecit
Contuccius blandas per aquas aram venerandam.
Hinc oritur pergitque fluens, deinde occidet in se;
Ripai mox viridis renovantibus inclyta Nymphis
Numine fontigero, grates ex undique solvens
Sospes quum comites praestat renovante liquore.

1. De Nympha Cyane Ovidius *Metam.* *V.* & *IX.*
Cognita Cyaneae praestanti corpore Nympha.
Nymphis facella dicata, Virgilius annuit *Eclog. V.*
Haec tibi semper erunt, & quum solemnia vota
Reddemus Nymphis, & quum lustrabimus agros.
S. Hieronymus dolet, ethnicorum errorem omnes provincias occupavisse, & ubique ad capita fontium, & lucos amoenissimos hostias immolatas *VII. in Jerem.*

2. Fortasse hic sensus: *Nymphis, numine fontigero, mox renovantibus inclyta ripai* i. e. *ripae viridis*, sicut legimus *amoena viarum*, & *opaca locorum*. Si erro, scias velim, me Davum esse, non Oedipum, cujus consilio est opus in explicanda hujusce lapidis conclusione.

LXXIII.

Romae in Villa Justiniana. *Montfaucon. Diar. Ital. p.* 153.

1. AEGERIA EST QVAE PRAEBET AQVAS
DEA GRATA CAMOENIS . ILLA NVMAE
CONIVNX CONSILIVMQVE FVIT

1. Haec Ovidii carmina Montfauconius insculpta fuisse putat ad Aegeriae fontem, quem Flaminius Vacca extitisse pu-

putat, ubi locus eſt, qui utpote ad Caſarellos pertinens, dicitur *la Caſarella*, extra portam Latinam non procul ab *Aqua Sancta*, ea ſcilicet, quam Rufus, & Victor Lacum *Sanctum* & *Salutarem* dicunt, vid. *Montfauc. cap. XI. loc. cit.*

LXXIV.

Ex Muſ. Veronenſ. pag. LXIII. I.

Λ Α Μ Π Α Δ Α
Ν Ε Ι Κ Η C Α C
C Υ Ν Ε Φ Η
ſic Β Ο Ι C Τ Η Ν Δ Α
Ν C Ο Η Κ Α Ε Υ
Τ Υ Χ Ι Δ Η C
Π Α Ι C Ω Ν Ε Υ
Τ Υ Χ Ι Δ Ο Υ
Α Θ Μ Ο Ν Ε Υ C

Hoc diſtichon ſic reformatur in Grut. notis p. CCCVIII.

Λαμπάδα νεικήσας σὺν ἐφήβοις τῇ δ' ἀνέθηκα
Σωτυχίδης Πάνθων Εὐτυχίδου Ἀθμονιδὺς.

Sic emendat Cl. March. Maffejus loc. cit.

Λαμπάδα νικήσας σὺν ἐφήβοις τήνδ' ἀνέθηκα
Εὐτυχίδης παῖς ὢν Εὐτυχίδου Ἀθμονιδὺς.

Idem latine vertit.

Lampada cum ſociis victor dicat Eutichides hanc,
Pago Athmonenſis, filius Eutichidis.

In Grut. *pag. CCCXVII.* 3. & in marm. Oxonienſibus *pag.* 85. hoc diſticho Graeca inſcriptio clauditur cum dono in templo appoſita ab adoleſcentibus, qui ſimul gymnaſium frequentabant ducenti & duo, quorum donarium ad Deos ſtudiorum praeſides finem dabit huic claſſi pariter, ac tacite, ut ſpero, adoleſcentiam philologiae deditam excitabit ad pietatem in Deum veram, ſine qua inanis & omnis labor & litterarum ſtudia futura ſunt, quare juventus optima perdiſcat velim *de probitate viro litterato neceſſaria* elegantiſſimam orationem in Tomo II. nuper editam a P. Paulino, cujus ob eloquentiam, & Inſtitutiones Analyticas noſter Ordo univerſus ubique lucet.

SY-

SYNOPSIS.

Onnulli Ritus funebres Augustorum Augustarumque proprii recensentur. II. *Vestium, odorum, munerum ac reliqui apparatus impensa in Caesarum, regumque exequiis quanta fuerit, ex Vespasiani, Poppoeae, Ditizelis funeribus conjicitur.* III. *Caesares procul ab urbe extincti quo municipiorum & coloniarum luctu, qua militum, equitum, senatorum omniumque ordinum concursu & pompa Romam transveherentur, breviter enuntiatur.* IV. *Quanta in tyrannorum interitu privata ac publica gratulatio?* V. *Militum dolor non raro in morte Caesarum vehementissimus, aliquando etiam furori par.* VI. *Imperandi cupiditas in simulando dissimulandoque nequissima saepe honorifice sepelivit, quos imperio pariter ac vita orbavit.* VII. *Qualia Principum sepulcra?* VIII. *Quot inibi divitiae absconditae?* IX. *Apotheosin, nisi privilegio intercedente, semper exequiae antecedebant.* X. *Apotheoseos antiquitas, & quandiu Romae in usu fuerit, declaratur.* XI. *Indicendae consecrationis jus olim penes Senatum fuit, deinde Augustos, decreto Senatus, & consensu populi accedente; aliquando hanc sibi auctoritatem milites usurparunt.* XII. *De pompa consecrationis, cujus exemplum desumitur a Pertinacis apotheosi.* XIII. *Pyrae varietas in nummis ostenditur; & consecratio instar triumphi delineata in arcu Titi.* XIV. *Divorum praenomen non nisi post mortem Augustis inditum: Angelonii, & Zamosii contraria opinio refellitur.* XV. *Solemnis Augustorum apo-*

apotheosis ex Deorum parergis, ac Dei nomine non est arguenda. XVI. *Idem evincitur quoad Augustas.* XVII. *Augustorum Augustarumque apotheosis triplici typo expressa cernitur, Aquila, Rogo, Ara ignita cum epigraphe* CONSECRATIO. *Loco Aquilae interdum Pegasus, Anser, Genius, vel plures Genii animam in caelum vehunt.* XVIII. *Unde accepta, & quid sibi velint haec consecrationis symbola?* XIX. *Alia Augustorum post apotheosin nota, sed inconstans admodum & incerta, est caput nunc radiatum, nunc nudum penitus, nunc velatum.* XX. *Propria D. Augustarum nota est caput velatum & pavo.* XXI. *Divus ac Diva idem prorsus ac Deus & Dea: contra quorundam opinionem negatur, Augustos & Augustas, dum adhuc viverent, Deos quidem, aut Deas audivisse, secus post apotheosin, sed tantum Divos, aut Divas.* XXII. *Nonnulla de Divorum Divarumque cultu; eorum numismata & simulacra quanto in honore habita?* XXIII. *Diversi Augustorum Augustarumque divini honores enumerantur.* XXIV. *Caesarum templa, statuae, & aliquando Drachmae Asyli loco post Julii caedem extiterunt.*

DIS-

DISSERTATIO II.

De Augustorum Funere & Apotheosi.

MARCHIONI

JOANNI PETRO LOCATELLIO

A Cubiculo sanctiore Beatissimi Domini Nostri BENEDICTI XIV.

NIVERSA jam in Italia, nedum in urbe terrarum domina, spectata satis ac perillustris Academia est, quae, Marchio amplissime, domi tuae doctissimorum frequentia hominum celebratur, cujus quidem commemoratio ita cum tuis laudibus conjuncta est & cohaeret, ut de ingeniis judicare quicunque possunt, & possunt aetate hac nostra profecto plurimi, eorum nemini in mentem veniat, honores in te congestos non approbare; quin etiam multo pluribus ac splendidioribus te dignissimum quisque sentiat, & sponte ac propalam fateatur. Quanquam vero ad ampla decora, quae excellenter ornas virtute tua, dignitatis & amplitudinis accessionem vix ego quidem fieri posse video. Nam Quirinorum Academia, quam, si fama consideretur, cum celeberrimis comparandam, si nobilitas, ornatissimam esse maximeque spectabilem nemo ignorat, quum sibi optime consultum vellet, te Aedilem consensu unanimi declaravit. Cortonensis quoque Academia totius anti-

antiquitatis vindex, neque Etruriae duntaxat, aut Italiae finibus, sed iisdem, quibus litteraria respublica, terminis circumscripta, quanquam una omnium severissima in magistratibus deferendis, tamen paucis abhinc annis designando de Lucumone solicita tibi & absenti & nihil minus pro tua modestia id cogitanti hanc laudem detulit; quae quanti facienda sit, & aliorum exempla ostendunt, & illius in primis, qui talem ac tantam personam in praesens sustinet Eminentiss. Cardinalis Corsinus jure Princeps inter optimos omni laude commendatissimus. Perhonorificam vero Musei Capitolini custodiam tibi uni commissam esse, ne hoc quidem colloco in laude tua. Illud verae ac solidae tibi gloriae tribuendum est, quod hanc vigilantiae, vel potius eruditioni tuae curam commiserit BENEDICTUS XIV. Pontifex ea sapientia praeditus, cui vix multis seculis elaboret solertia parem. Hoc enimvero est grande decus, haec magna laus. Sapiens nimirum Princeps sapientibus delectatur. Quod si propterea quis miretur, dissertationem hanc meam de postumis Augustorum Augustarumque honoribus prodire in lucem tuo nomine insignitam, is mirari desierit, quum hujus consilii mei causam animadverterit. Neque enim aut tua me humanitas huc adduxit, aut tolerantia, qua totum hoc opusculum, licet occupatissimus perlegisti, judicio etiam tuo benignissime comprobasti. Gravis erat utraque sane causa, sed non ejusmodi, cur ab omni vacarem audaciae nota: nisi forte si quis putaret, Ciceroni me morem gerere affirmanti, ingenui esse animi, cui multum debeas, eidem plurimum debere velle. At nihil horum apud me tanti fuit, ut huc adducerer. Quidnam igitur? attendere parumper, obsecro, ne graveris. Opella

hac

hac mea tu probe nosti studiosis adolescentibus gratificari me utcunque cupere, iisque potissimum, qui in collegio Nazareno versantur, cujus perhonorificum tute es decus & ornamentum. In hoc enim collegio a primis annis poetarum, historicorum, rhetorum lectionem cum philosophiae ac mathematicae studiis conjunxisti, utramque praeterea laudem, quod caput est, ea morum commendatione condecorasti, ut jucundissimam tui memoriam reliqueris & ingenii & probitatis. Prima haec virtutis lumina ad tanti splendoris amplitudinem evasisse quicunque intelligent nobilissimi Adolescentes, ii profecto ad verum decus quibusdam veluti facibus excitabuntur. Delectat enim & auget animos, ut majorum, sic sodalium fama & exemplum, cujus aspectus maximum & studiorum incitamentum est & laborum. Hunc porro fructum, qui te intime norunt, si jure existimant tibi jucundissimum fore, jam me nemo, opinor, audaciae insimulabit. At sentiat per me licet arbitrio quisque suo. Tua me bono animo esse jubet humanitas singularis, non tam in me quidem, quam meum in Ordinem universum, cujus & institutum aperte probas, & Auctorem religiosissime veneraris. Sed non te pluribus interpellabo: jam eos, ad quos praesertim hoc opus pertinet, sermo compellat meus: nam monitos hoc unum volo, instituti ut recordentur mei, si altera haec dissertatio secundae classi non ad amussim respondeat. Siquidem alteram quae classem ornant poeticae inscriptiones, aeque spectant ad Caesares, ac ad Reges, non ita haec dissertatio. Nec mihi quisquam id vitio vertet, dum illud teneat, quod ab initio dixi, propositam mihi esse veterum praesertim Romanorum eruditionem, obiter vero Grae-

corum pariter & barbarorum. Sic ergo persequar postumos Augustorum Augustarumque honores, ut ubi occasio adsit, de Regibus non conticescam; curabo scilicet, ut si minus salva eruditio, certe sit salva fides.

I. Deos excipiunt Divi, quorum uterque grex fuit in Urbe plurimus, quibusque debebant alterum, iis alterum Romani obtulerant, soliti propterea dicere: *Deos reliquos accepimus, Caesares* [a] *dedimus*. Id enim adulatio Romae fecit, ut haud semel, quorum Principum fuerat optata mors, celebraretur eorum funus communi luctu, & memoria instituto civitatis publico consecraretur. Nemo Reipub. memor ac libertatis non odio exarsit in Julium Caesarem: nihilominus solemni indicto funere elatus est, extructus rogus in campo Martio, pro rostris aurata aedes collocata, intraque lectus eburneus auro & purpura stratus, & ad caput tropaeum, in quo fuerat occisus. Donis ad rogum ferendis quum unius viae spatium impar esset, populo, diversis ut itineribus in campum descenderet, imperatum: quanquam postea de loco, ubi cremandus esset, contentione orta, succensus est funere tumultuario, ac circumstantium turba cum subseliis tribunalia, & quicquid ad donum aderat in flammam congessit; tibicines ac scenici artifices vestem, quam ex instrumento triumphorum in praesentem usum induerant, detractam sibi discissamque dedere ignibus: matronae quoque ornamenta sua & liberorum bullas ac praetextas conjecere in flammam, nedum arma ipsi sua milites veterani. In summo luctu multitudo exterarum gentium circulatim suo quoque more lamentata est, ac Judaei projectis in adulationem moribus bustum continuis noctibus frequentarunt.

a *Vol. Max. in Prolog.*

tarunt. M. Antonius ſtatuam in roſtris [a] cum epigraphe PARENTI OPTIME MERITO: plebs in foro e lapide Numidico columnam ſtatuit inſcripſitque PARENTI PATRIAE, diuque ibidem ſacrificare, vota ſuſcipere, controverſias etiam aliquas interpoſito per Caeſarem jurejurando diſtrahere ſeu componere perſeveravit: decretum denique, ut curia, ubi caedes facta, obſtrueretur, iduſque martii PARRICIDIUM nominarentur, ac ne unquam eo die Senatus haberetur. Si haec Julio data ſunt, profecto non ſine cauſa inferioris aevi ſcriptores Auguſtorum funera non publica, non cenſoria, ſed triumphalia & regia nuncuparunt, quorum ordinem non eſt hujus loci ac temporis declarare: huic enim pompae multa cum Nobilium funere communia ſunt, de quo prolixe agitur in ſequenti diſſertatione. Nonnulla hic tantum commemorantur, quae ſpectant unice ad Auguſtos, eorumque liberos uxoreſque. Juſtitium ſtante Repub. tantum in luctu publico uſitatum defuncto vita imperatore ſponte ſumi, vel a magiſtratibus indici ſolitum enarrat Tacitus [b] in Germanici morte, quae vix audita tanto multitudinem dolore affecit, ut *ante edictum magiſtratuum, ante S.C. ſumto juſtitio desererentur fora, clauderentur domus, paſſim ſilentia & gemitus, nihil compoſitum in oſtentationem*. Conſules vulgari ſede utebantur, & veſtitu obſoleto: inquit enim poeta: [c]

. . . . latuit plebejo tectus amictu
Omnis honos: nullos comitata eſt purpura faſces.

Quaecunque animi recreatio ac laeta officia diligentiſſime [d] vitabantur, ac mortua Druſilla riſiſſe, laviſſe, coenaſſe

R 2

a *Cic. Epiſt. Fam. XII. 3.*
b *Annal. I.*
c *Lucan. II.*
d *Ibid.*

nasse cum parentibus, conjugibus, liberisve capitale [a] fuit, ac Juvenalis in morte Caesarum nec focum instruere [b] licuisse tacite innuit, ubi de incendio agit.

Tunc gemimus casus urbis, tunc odimus ignem.
Siquidem gliscente in dies magis adulatione, aut urgente metu, semper sunt nova inventa, non modo anxie observata quaecunque fuerant a majoribus instituta. Ne longius evager, senatus inter alia complura censuit, Augusti funus triumphali porta ducendum, praecedente Victoria, quae erat in curia, canentibusque naeniam [c] principum liberis utriusque sexus: jussit praeterea legum latarum titulos, victarumque ab eo gentium [d] vocabula anteferri. Alia si addideris, existimabis hanc sane pompam potius triumpho similem, quam exequiis, qualem Druso [e] datam affirmat Seneca, & Aurelius Victor Trajano, cujus cineres Romam relati, imagoque, sicut triumphantibus solet, superposita in urbemque invecta est senatu atque exercitu praeeunte. Populus quoque laureatus excepit Severi liberos illius ossa in urbem ferentes, quam pompam Herodianus [f] refert splendidissimo cuique triumpho parem. Cum hac pompa propone tibi omnia censorii funeris ornamenta, captivos praesertim duces victosque reges, siqui Romae aderant, feretrum comitantes, jam si publicam urbis gratulationem in luctum vertas, non video, quid amplius ad triumphi splendorem majestatemque fuisse additum arbitrere. Quoad victos duces pompam victoris funebrem prosequentes, nescio, aliundene id acceperint, an primi omnium Lacedaemones instituerint, a quibus Pausanias narrat inter cete-

a *Sveton. Calig.* 24.
b *Sat. III.* 214.
c *Svet. Aug.* 100.
d *Tacit. l. c.*
e *In consolat. ad Mart.* 3.
f *Lib. IV.*

ceteras hanc impositam[a] Messeniis poenam, ut viri pariter ac mulieres sumta veste pulla regum & optimatum funera prosequerentur, quare Tyrtaeus cecinit interprete Amasaeo:[b]

Ipsi atque uxores dominos plorare coacti,
Siquae horum e vita mors rapuisset atrox.

II. Sicui fortasse cupido incesserit pervestigandi, quanta nummorum vis Augustorum in exequias profunderetur, hujus quidem rei conjecturam funera praebent duo, Vespasiani scilicet, & Poppoeae. Ille porro quoniam cupiditatis & avaritiae infamia nunquam caruit, ideo, quum efferretur, per ora vulgi traductus est. Favo scilicet Archimimus, qui personam ejus gerebat, atque, uti mos in funeribus erat, vivi facta & dicta imitabatur, interrogatis palam procuratoribus, *quanti*[c] *funus constaret? ut audiit HS. centies, exclamavit centum sibi sestertia darent, ac se vel in Tiberim projicerent.* In hujus ergo imperatoris exequias erogata vides quinquaginta supra ducenta millia philippeorum. De Poppoea quod dicam, vereor ne fabula videatur. Plinius[d] auctor est, Neronem principem novissimo illius die tantum concremavisse thuris, quantum periti rerum asseverant non ferre Arabiam annuo foetu. Tradit autem Herodotus[e] singula millia talentum thuris annua pensitasse Arabas Persarnm regibus. Nec vero Persis Arabas nisi decimas solvisse reor, quas frugum omnium regibus olim & Diis libatas[f] non ignoramus. Itaque decem millia talentum thuris annuus fuit Arabiae foetus. Mihi quidem hoc loco Plinius videtur

a *In Messen. seu lib. IV.*
b *Ad loc. cit. pag 108.*
c *Svet. Vesp. 19.*
d *H. N. XII. 18.*
e *Plin. ibid. 17.*
f *Cic. Verr. III. & Victor de Orig. Gen. Rom.*

detur subleſtae fidei, quum Tacitus ſcribat, Poppoeae corpus non igni fuiſſe abolitum, ut ille innuit, ſed regum externorum conſuetudine differtum odoribus, illatumque Juliorum tumulo. Externi Reges, quanto impendio ſuorum funera celebrarent, documento ſit unus Nicomedes Bithyniae rex, qui [a] Ditizelem uxorem veſte textili ex auro induit, qua conflata inventum eſt auri pondus librarum 113. At vero utcunque de Plinio ſentias, nunquam, opinor, inficias ibis in eo funere impenſam odorum fuiſſe maximam. Si Nero illius, quam crudeliſſime interfecerat, in exequiis tam prodigus fuit, non temere arbitrabor, ceteros Principes in conjugum funera odores & plurimos & pretioſiſſimos profudiſſe. Odoribus adde veſtes, diademata, monilia, armillas, zonas, fibulas argenteas, aureas gemmataſque, uno verbo, mundum muliebrem, ac recordare, quid mortuo Julio, recenti adhuc imperio factum ſit, tum ſi minus comprehendere, conjicere plane poteris, quam magnifici eſſent, aut potius prodigi Auguſtorum Auguſtarumque extremi honores.

III. Maximis hiſce impendiis, ſi Caeſares procul ab urbe obirent, quidam veluti cumulus addebatur propter pompae ſplendorem, qua eorum cineres, vel cadavera Romam deferebantur. Auguſti corpus decuriones municipiorum & coloniarum [b] a Nola Bovillas deportaverunt, a Bovillis equeſter ordo ſuſcepit, ac urbi illatum, collocatumque in domus veſtibulo poſt duplicem laudationem ſenatores in campum ſuis humeris detulerunt. Tiberius Romam a militibus deportatus, & publico [c] funere

a *Vid. Vaill. in Nicomed. Num. ad hiſtor. Regum Ponti, Boſph. & Bithyn.*

b *Svet. Aug.* 100.

c *Idem Tib* 75.

nere crematus est. Hadrianus Bajis in villa Ciceroniana quum decessisset, ejus reliquiae in [a] urbem ab Antonino Pio pervectae sunt, & in hortis Domitiae sepulcro conditae. Severi corpus, vel cineres, ut aliis placet, in urnula aurea [b] e Britannia Romam magna provincialium reverentia delati, post funus amplissimum a gentilibus liberisque exhibitum, Antoninorum sepulcro illati sunt. Plura non ingeram de hoc ritu, quippe qui iterum commemorabitur, ubi honores viris bello illustribus post mortem haberi soliti explicabuntur. At quantacunque fuerit pompa funebris aliorum Caesarum, nullius in exequiis tantus enituit amor populi ac senatus, quantus in Antonini Philosophi, quem nemo lugendum censuit, certis omnibus (o caecitatem deplorandam!) quod a Diis commodatus ad Deos rediisset, ideoque priusquam funus conderetur (quod nunquam antea factum fuerat, [c] nec postea fuit) senatus populusque non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit, & quasi parum hoc fuisset, sacrilegus etiam judicatus est, qui ejus imaginem domi non haberet; quare Capitolinus ait adhuc aetate sua multas ejus statuas inter Deos Penates multis in domibus extitisse. Diocletianus eundem, non ut ceteros inter numina, sed praecipua quadam religione coluit, consuetus hoc saepe [d] dicere, nec Platonem, si rediret ad vitam, talem futurum, qualis fuerat Marcus. Nec vero, quum aliis hunc Caesaribus antepono, ignorare me putes velim, quam ampla, quam magnifica pompa fuerit in funere Constantini Magni. Teneo equidem: sed quis audeat hujus gloriam cum illorum exequiis commi-

a *Spartian. in vit. & Capitolin. in Anton. P.*

b *Spartian. in fin. vit.*

c *Capitol. in vit.*

d *Idem in vit.*

miſcere? Satis hoc unum eſto, eam pompam tale ſpectaculum intuentibus praebuiſſe, *quale nunquam* [a] *in terris ullum a condito mundo ſub ſole viſum eſt*.

IV. Laus vero aliqua ſi Romanorum fuit, quod ſe facere crederent bonis bene, iiſdem profecto eximiae laudi tribuendum eſt, quod tyrannorum mortem, dum per ſucceſſorum impotentiam licuit, non luctu, ſed laetitia publica exceperunt. Tiberii interitu ita laetati ſunt, ut ad primum nuncium [b] diſcurrentes, pars *Tiberium in Tiberim* clamitare, pars terram matrem Deoſque orare, ne mortuo ſedem ullam, niſi inter impios darent, alii uncum & gemonias minitari: corpus autem ut a Miſeno moveri coepit, conclamare plerique Atellam deferendum & in amphiteatro ſemiuſtulandum. Neronis mors tantum gaudium attulit civitati, ut plebs paſſim diſcurreret pileata, nec ullum is tumulum habuiſſet, niſi Ecloga & Alexandra nutrices [c] in colle hortorum ejus cineres condidiſſent gentili Domitiorum monumento, ubi non defuerunt, qui diu vernis aeſtiviſque floribus ejus ſepulcrum ornarent, ac modo imagines praetextatas, modo edicta quaſi viventis in roſtris proponerent: quin etiam [d] Vologeſus Parthorum rex per legatos ſenatum enixe oravit, ut Neronis memoria publice coleretur. Domitiani cadaver [e] populari ſandapila per veſpillones elatum Phyllis nutrix in ſuburbano ſuo via Latina cremavit, & reliquias ſepulcro Flaviae gentis clam intulit, cineribuſque Juliae Titi filiae, quam & ipſa educaverat, commiſcuit. Libertina haec pietas tum in alios, tum in Sulpicium Galbam maxime claruit, cujus caput & trun-

a *Euſeb. in vit. Conſtant. M. IV. 65. 66. & Baron. ad Ann. 337.*
b *Svet. Tib. 75.*
c *Idem Neron. 57.*
d *Ibid.*
e *Idem Domit. 17.*

& truncum [a] Argius dispensator in ejus hortis Aurelia via sepulturae dedit, nihil veritus Vespasiani sententiam de abolendo decreto, quo senatus statuam Galbae destinaverat rostratae columnae superstantem. Caligulae cadaver clam in hortos Lamianos asportatum, & tumultuario rogo sine imaginibus sine pompa infeliciter semiambustum, levi cespite obrutum est, ac ita jacuisset, nisi postea per sorores ab exilio reversas erutum crematumque ac sepultum fuisset. Solus omnium imperatorum Heliogabalus [b] tractus est, & in cloacam missus, tum in Tiberim praecipitatus, ac *Tiberinus*, *Tractitius*, *Impurus* publice appellatus, quin ei quicquam profuerit de pretiosa morte solicitudo: paraverat enim laqueos sericos & coccineos; item gladios aureos, ac in hyacinthis & smaragdis venena, quibus ipse de se statueret, siquid gravius immineret: turrim quoque altissimam fecerat substratis aureis gemmatisque tabulis, unde daret sese praecipitem, vitamque morte cum pretiosissima commutaret.

V. Pretiosam mortem, quam ille Caesarum impurissimus in divitiis positam esse duxit, Augustorum nonnulli favori militum debuerunt. Nam pro illorum temporum caecitate si loqui velimus, non in opibus sita erat, sed superstitum in desiderio pretiosa mors. Militum porro dolor vehementissimus non raro fuit in morte Caesarum, inusitatus etiam in Othonis: multi enim [c] cum plurimo fletu manus ac pedes jacentis exosculati, *fortissimum virum*, *unicum imperatorem* praedicantes ibidem non procul a rogo vim vitae suae intulerunt: multi & absentium accepto funesto nuntio, prae dolore armis in-

S ter

a *Idem in vit.* 20.
b *Suet. Calig* 59.
c *Lamprid. in vit.*

ter se ad internecionem mutuo concurrerunt. Nec putes velim hanc dementiam, quam & improbo & deploro, a me laudari: hoc autem negari vix posse reor, favorem hunc militarem, seu mavis furorem nonnihil Othonis gloriae profuisse. At Gordianus III. imperator Othone longe gloriosior fuit. Ex tribus enim Gordianis, qui omnes Divi sunt appellati, postremi mortem benevolentia militaris summopere cohonestavit [a] sepulcro condito, additoque hoc titulo non veteris quidem majestatis, sed amoris pleno, scriptoque litteris Graecis, Latinis, Persicis, Judaicis & Aegyptiis: DIVO . GORDIANO . VICTORI . PERSARVM . VICTORI . GOTHORVM. VICTORI . SARMATARVM . DEPVLSORI . ROMANARVM . SEDITIONVM . VICTORI . GERMANORVM . SED. NON . VICTORI . PHILIPPORVM ; vel quia nimirum in campis Philippicis ab Alanis victus, vel quod a Philippis occisus fuit: quare hunc titulum evertisse Licinius dicitur, quum vellet existimari originem se trahere a Philippis. Non me fugit, affectum militarem, tanquam maris aestum, & varium fuisse, & magnam habuisse vim in utramque partem. Exemplo sit Probus imperator, quem Vopiscus optimis quibusque Romanis ducibus parem, aut, si non repugnat invidia, meliorem fuisse ait. Ille igitur anno imperii V. apud Sirmium a militibus in ferrata turri, quo confugerat, interemtus est, quod eos nunquam sineret esse [b] otiosos: dicebat enim, *annonam gratuitam militem comedere non debere*. Idem vero ab iisdem militibus & magnifico sepulcro conditus est, & splendido hoc titulo honoratus: HIC . PROBVS . IMPERATOR . ET . VERE . PROBVS. SI-

a *Capitol. in Gord. III.* b *Vopisc. in vit.*

SITVS . EST . VICTOR . OMNIVM . BARBARORVM . VICTOR . ETIAM . TYRANNORVM .

VI. Militaris haec inconstantia num ad imperatores transierit, an ab ipsis processerit, haud difficile judicatu est. Neque enim facile vulgus aestuat, ubi constans est imperator. Atqui complures Augusti eos post mortem honorifice coluerunt, in quos tyranni inventi sunt, hoc, opinor, discrimine, quod milites ab se interfectos honoraverunt sceleris poenitentia ducti, Caesares regnandi cupiditate in dissimulando ac simulando nequissima. Sic Pertinacem Didius Julianus [a] quanto potuit honore sepelivit, nulla ejus mentione ad populum, vel senatum habita. Item Macrinus, occiso Antonino Caracalla, [b] ejus cadaver Romam deferri jussit, & Praefecto praetorii mandavit, illud ut magnifice sepeliret, dato funere regio: litteras quoque ad senatum misit, eundem appellans Divum, ac jurejurando affirmans se ab illius caede abhorruisse, itaque adjunxit perjurium sceleri. Caracalla quum Getam occidisset, vereretur que tyrannicam [c] ex fraterno parricidio notam, & audiret posse facinus mitigari, si fratrem appellaret Divum, dixisse fertur, *sit Divus, dum non sit vivus*. Eum ergo inter Deos referri voluit, postquam funere amplissimo elatum majorum sepulcro intulit specie Septizonii, de quo mox aliqua commemorabo. Scelestissimus fratricida & simulator, quanquam matronas & matrem ipsam demortui principis caedem flentes occidere voluerit, tamen toties lugebat, quoties occisi aut mentio fieret, aut imagines intueretur, quas ubicunque potuit abolevit, docente id in primis celeberrimo Septi-

S 2 mii

a *Capitol in vit. Pertin.*
b *Idem in Opil. Macr.*
c *Spartian. in vit.*

mii arcu ad capitolium, eruditiſſimis praeterea viris [a] id confirmantibus, quibus fruſtra obſtare conatus eſt Cl. Juſtus Fontaninus, ne [b] hircum mulgentibus cribrum ſupponere videretur. Contra vero Philippus quum Gordianum, ſenatus populique delicias, interfeciſſe diceretur, nullibi ejus imaginem delevit, ſed Divum [c] ſemper & appellavit, & peregrina calliditate veneratus eſt. Jam vero me taedet plura de tyrannis dicere, addam nonnulla de ſepulcralibus Principum monumentis.

VII. Quod Caeſarum pauciſſimos ſolicitudo ceperit de paranda ſibi aeterna domo mirabitur fortaſſe aliquis; nec fruſtra quidem. Etenim ſatis liquet, quam anxia haec cura eſſet Romanis indita, atque in ſumma rerum poteſtate quam ſalutaris haec cogitatio haberetur: huc enim reſpicit Juvenalis: [d]

& ſibi conſul
Ne placeat curru ſervus portatur eodem,

a quo nimirum triumphans conceptis verbis admonebatur, *eſſe hominem te memento*, vel, ut S. Hieronymus, *reſpice ad eos, qui te praeceſſerunt, & memento te eſſe moriturum*: quin etiam poſteriore aetate hoc inſtitutum fuiſſe memorat Claudius Paradinus, uti ſculptor imperatorem, dum primum diademate coronabatur, varia oſtentans marmora his verſibus alloqueretur:

Elige ab his ſaxis, ex quo, auguſtiſſime Caeſar,
Ipſe tibi tumulum me fabricare velis.

Cur ergo ex iis tam paucos tenuit ſepulcri cura? quia nimirum aut avita jam monumenta habebant, aut ab nonnullis

a *Vid. Nard. Rom. Vet. V. 6. Fabrett. de Col. Trajani II. & Annibal. Oliver. Marm. Piſaur. ad inſcr. XIX. p. 35. uſque ad 50.*

b *De Antiq. Hortae. I. 3.*

c *Capitol. in Gord. III.*

d *Sat. X. 41.*

lis imperatoribus aedificata non defutura sibi existimabant, aut, quod verius est, quia ad imperium evecti sese pares ducebant Diis, propterea magis de sacris aedibus ac pulvinaribus, quam de sepulcri honoribus laborabant, quorum id genus monumenta illustria frustra inquires, si Augusti mausoleum exceperis, Hadriani molem, & septizonium Severi, de quibus non multa dicam, quum tam multiplex eorum descriptio sit, quam hujus urbis topographia. Exornavit hanc enim nemo, quin Augusti rotundam molem, immensos aggeres, circumjectas silvas, amplas ambulationes, parietes, ostia, loculos explicaverit, tabulas praesertim aeneas rerum ab eo gestarum descriptione illustres, tum ipsius Octaviani tumulum e niveo marmore cancellis ferreis circumclusum, ejusdemque ex aere in summo vertice simulacrum. Hadriani molem nemo non ex Procopio didicit fuisse ejusmodi, ut primus ejus ambitus quadrati figuram haberet, totus ex Pario marmore, summa artificum diligentia aedificatus: in medio rotundam molem assurrexisse, & quidem tantam, ut supremae areae diameter vix jactu lapidis posse transigi videretur. Columnas, quibus undique ornabatur, in sacros usus conversas cernimus; quadrigae vero & equestres statuae in subeuntes Gothorum copias a Belisarii militibus effusae sunt. Quantus esset inibi urnarum splendor, illa satis indicat, quae vulgo dicitur sepulcrum Bacchi, revera hinc desumta pro S. Constantiae reliquiis adservandis, quam in via Nomentana nunc vacuam cernimus illius in aede sphaerica, sepulcrali olim Constantini familiae monumento, non templo Bacchi. Inter Hadriani molem, & S. Mariae Transpontinae Nardinus collocat sepulcrum M. Aurelii, unde viae pariter ac portae nomen.

De

De Severi Septizonio dissentiunt eruditi. Isaacus Vossius [a] ita dictum sustinet a septem columnarum ordinibus sibi invicem superstructis, & quasi quandam imaginem Romanorum collium & caelestium planetarum eam putat fuisse molem, quam e medio mari conspicerent ex Africa venientes. Alexander Donatus [b] idem omnino affirmat addito etiam schemate integri septizonii. At equidem cum Marliano verisimilius duxerim, Severi monumentum tribus tantum columnarum ordinibus exornatum fuisse, propterea Julius Capitolinus *Septodium* vocat, quod illuc septem viae concurrerent, alii *Septisolium* a septem solariis, quibus constabat aedificium triplici columnarum ordine, tanquam porticu, comprehensum. Revera alterum Septizonium satis celebre nativitate Titi [c] cognomentum dedisse templo S. Luciae *ad Septisolia* Donatus ipse non inficiatur. Vix porro credibile est, illius aedificii altitudinem fuisse tantam, ut ex infima valle inter Coelium & Palatinum e regione S. Gregorii supra Aventinum extolleretur. Nec quicquam officit Spartiani auctoritas affirmantis, Severo id in votis fuisse, ut *ex Africa venientibus suum opus occurreret*: inquit enim *venientibus*, non navigantibus: & sane per Appiam huc accedentibus occurrebat. Philander demum architectonices peritissimus, qui grande opus ex magna parte superstes vidit, basim, columnas, arcus diligentissime observavit, ad majorem, quam ad triplicis ordinis altitudinem assurgere potuisse omnino [d] negat. Jam de Caesarea satis, nunc regiam in sepulcris magnificentiam persequi oporteret, nisi id omnino supervacaneum ducerem, quia

a *De magnif Rom. Vet. IV.*
b *De Urb. Rom. III. 13.*
c *Urb. Topograph. VI.*
d *Comment. Vitruv. V. 9.*

quia ex Romana in hoc aedificiorum genere amplitudinem facile regiam conjicere cuique licet. Siquidem Romanos novimus exterorum fuisse regum aemulatores, quorum sepulcra quam essent splendida, historicis praetermissis, poetarum testimonia perbelle ostendunt, qui ut litterarum gloriam nunquam interituram cum re maxime solida & magnifica compararent, non perperam visi sunt haud raro confugere ad regia mausolea. Accipe de multis unum & alterum testimonium, Propertii scilicet, & Petronii Antigenidis, quorum prior: [a]

Nec mausolei dives fortuna sepulcri
Mortis ab extrema conditione vacat.
Aut illis flamma, aut imber subducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent.
At non ingenio quaesitum nomen ab aevo
Excidet: ingenio stat sine morte decus.

Elegantissimo epigrammate sic Petronius, cujus extat inscriptio sepulcralis in V. Cl. [b]

Haec urbem circa stulti monumenta laboris,
Quasque vides moles, Appia, marmoreas,
Pyramidasque ausas vicinum attingere caelum,
Pyramidas, medio quas fugit umbra die,
Et mausoleum, miserae solatia mortis,
Intulit aeternum quo Cleopatra virum,
Concutiet sternetque dies, quoque altius extat
Quodque opus, hoc illud carpet edetque magis.
Carmina sola carent fato, mortemque repellunt,
Carminibus vives semper, Homere, tuis.

Regia in mausoleis amplitudine, vel dementia potius utcun-

a *Lib. III. El. I. in fin.*

b *Edit. Amstelodam, An, 1669. Vid. Annib. Oliver. Inscr. Pisaur. in not. ad insc. LXXIV.*

utcunque cognita, jam pauca, si vacat, de divitiis accipe, quae una cum cadaveribus obruebantur.

VIII. Veteres quidem reges ad naulum Charonti exsolvendum non fuisse contentos obolo, sed suis cum cineribus divitias jussisse condi amplitudini ac dignitati pares historia docet. Hac de causa Alexander Macedo quum credidisset sepulcrum Cyri auro argentoque repletum esse, illud ipse [a] adire voluit, fidem ratus alienis oculis in re nummaria non habendam: quanquam postea quum putrem clypeum, scythicos arcus duos, & acinacem reperisset, praeterea nihil, loculum amiculo cooperuit suo, corona item aurea superimposita. Huc facit & illa inscriptio, quam Babyloniorum regina Nitocris [b] sepulcro insculpsit supra portam urbis celeberrimam aedificato: *sicui regum post me pecuniae inopia fuerit, hinc sumito, quantum libuerit: nisi tamen indiguerit, ne aperito*. Darius Hystaspis F. monumentum aperuit, ac femina delusus invenit scriptum: *nisi turpis lucri studiosus esses, mortuorum sepulcra non violasses*. Clarius ad rem propositam Plutarchus in Pyrrho: narrat enim eum victo Antigono inter alias acerbitates Aegeis eam potissimum intulisse, quod Gallicum iis praesidium imposuit: Galli autem gens avarissima regum ibi humatorum monumenta aggressi, thesauros diripuere, reliquias cum ludibrio dissiparunt. Hunc morem ex Perside, Assyria & Graecia ad alia quoque regna dimanavisse compertum est. Nam Cl. Joannes Mabillonius in in Diss. *de antiquo ritu sepeliendi reges Francorum* autumat hac de causa primos eorum reges [c] nullum suis con-

a *Q. Curt. X. 2.*
b *Herodot. lib. I.*
c *Vid. Oper. postum. Tom. II. p. 53. 54.*

conditoriis signum exterius apposuisse, ne scilicet violationis inde ansam caperet auri sacra fames. Praeclarissimus quoque Praesul Justus Fontaninus in praefatione suae dissertationis *de Disco argenteo votivo* [b] hanc eandem esse causam existimat, cur perquam rara Gothica, & Longobardica conditoria in Italia extent non solum privatorum, sed etiam regum, qui seculis V. VI. VII. VIII. rerum potiti sunt; nullum scilicet, ne furti occasio esset, sepulcris externum signum adponebatur, latibula etiam diligenter inquirebantur, aurum ut irrepertum esset, sic melius situm. Jornandes tradit Alaricum Gothorum regem cum suis thesauris Consentiae in Lucania consepultum hoc modo: amnem Barentinum, sive Basentinum, aut Basentium, qui nunc *Vasento* dicitur, ex suo alveo derivarunt, tum ejus in medio regem cum opibus obruerunt, rursusque aquis in pristinum reductis, ne cuiquam aliquando locus innotesceret, fossores omnes interemerunt. Eodem modo Jornandes [c] scribit sepultum Attilam cum auro & argento, & operis administros mercede detestabili trucidatos. Sepulcralem opulentiam siquis alius, thesaurus indicat Childerici I. Francorum regis, Attilae aequalis, quem Tornaci inventum Jacobus Chiffletius commentario clarissimo illustravit, cui *Anastasis* titulum fecit, quumque inter centum nummos aureos illic inventos unus tantum Zenonis repertus fuerit, ad ejus tempora Childerici mortem traducit. Item Aubertus Miraeus eadem hac usus regula [d] merito putat, imperante M. Aurelio, ejusque filio Commodo Caesarem agente absconditum fuisse thesaurum in Flandria inventum

T tum

a *Cap. VII. p. 29.*
b *De reb. Gothic. cap. 30.*
c *Ibid cap. 49.*
d *In Chronic. rer. Belgic. p. 437.*

tum An. D. 1607. nam inter sexcentos aureos Domitiani, Trajani, Hadriani, Matidiae, Sabinae, L. Aelii, Antonini Pii, utriusque Faustinae, M. Aurelii, L. Veri, & Lucillae unicus erat Commodi Caesaris cum epigraphe PRINC. IVVENT. Thesaurus vero argenteus An. D. 1631. prope Antuerpiam erutus, in quo Caracallae, Juliae Mammaeae, Elagabali, Severi, Alexandri, Gordiani, Philippi utriusque, Marciae Octaciliae, utriusque Decii, Treboniani, Galli, Volusiani, Valeriani, Gallieni numismata depromta sunt, nullum Postumi, cujus erant in Belgio plurima, ante Postumi imperium circa An. D. 260., ejusdem Miraei judicio terrae traditus fuit, seu Plutonis custodiae commendatus. Hanc porro consuetudinem, seu dementiam, qua jubebant reges regnorumque proceres suas secum divitias sepeliri, Cl. Fontaninus [a] extendit non modo ad Gothos Orientales & Occidentales, sed etiam ad Longobardos, Alamannos, Bavaros, eorum innixus legibus in violatores sepulcrorum latis, quarum nonnullas colligit ex ingenti codice legum antiquarum Friderici Lindenbrogii. Ac prae ceteris haec fuit [b] Wisigothorum lex: qui mortuum spoliasset, abstulissetve ornamenta, si liber erat, demortui heredibus, dum superessent, si minus, fisco, tum quae abstulerat, reddere, tum libram auri exsolvere tenebatur, centum praeterea flagellis publice plectebatur: si servus esset, post centum flagella flammis ardentibus urebatur. Leges huic similes Ostrogothi [c], Alamannici [d], Longobardi [e], Bavari [f] decreverunt. Nolim vero regium fuisse thesaurum pu-

a *In Praefat. Disci argent. Vot. c. V. & VI.*

b *Lib. IX tit. II. §. 1.*

c *Pag. 255.*

d *Pag. 376.*

e *Lib. I. tit. XII.*

f *P. 434. tit. XVIII.*

putes, utpote omnium maximum, An. D. 1714. repertum inter Mutinam, & Brixillum, atque 1715. clanculum inde sublatum. Quum enim numismata essent cusa in triumviratu, Carolus Caesar Baudelotius [a] optime consultus antiquae rei non sepulcrum, sed arcam militarem fuisse credit, illic reconditam circa tempus, quo Perusia ab Octavio obsidebatur. Plura de hoc thesauro egregie scripsit [b] Fontaninus. Jam a sepulcralibus his lautitiis, de quibus alibi sermo futurus est, venio ad alteram hujus dissertationis partem, solemnem scilicet apotheosin.

IX. Haec quidem, si legum ratio haberetur, semper celebrari post pompam funebrem consuevit. Herodianus [c] diserte tradit, primo Augustorum Augustarumque cadavera ritu hominum sepulturae mandata, tum subsequutam apotheosin. Tacitus [d] quoque in Claudio idem scribit, primo ei decretum censorium funus, deinde consecrationem. Neque his auctoritatibus obstat Gordiani III. sepulcrum DIVI praenomine [e] honoratum: illa enim inscriptio militari licentiae tribuenda est, legibus inter arma silentibus, vel post jam decretos divinos honores affixa fuit. Ita & sentio de hac epigraphe, quam Rupilia Faustina filia [f] Rupini Boni Divae Faustinae filiae inscribendam curavit: [g]

MEMORIAE
DIVAE . FAVSTINAE . AVG
PIAEQ. CLARISSIMAE
RELICTA . MATRE

 IN-

a *Vid. explicat. Num. Aur. Fam. Cornif.*
b *Supplem. Antiq. explic. T.III. c.VI.*
c *Lib. IV.*
d *Hist. XII.*
e *Capitol in vit.*
f *Idem in M. Aurel.*
g *Thes. Grut. CCLXI. 3.*

INFELICISSIMA
VIX. ANN. XXXVI. MENS. III
DIEB. XI.

Cur ita exiſtimem, ratio praeſto eſt. Nam praeter hiſtoriam confirmat hunc ritum titulus Antonini Pii in Hadriani mauſoleo inventus, nec DIVI praenomine illuſtratus: [a]

IMP. CAESARI . T. AELIO HADRIANO
ANTONINO . AVG. PIO . PONTIF. MAXIM
TRIB. POT. XXIII. IMP. II. COS. IIII. P. P

quod epitaphium Vignolius [b] & ſepulcrale exiſtimat, & hinc Ciaconii [c] aliorumque errorem emendat perperam opinantium, hujus Antonini cineres ſupra M. Aurelii columnam fuiſſe conditos: illius praeterea vitam cum Capitolino & lapide Sponiano [d] exordiens a XIII. kalend. octobr. Domitiano XII. & Corn. Dolabell. Coss. An. V. C. DCCCXXXIX., eandemque producens uſque ad nonas martii An. V. C. DCCCCXIII. Chr. 161. evincit annos LXXIV. menſ. V. dies XVII. vixiſſe hunc imperatorem, cui Caſſiodorus 77., Eutropius 78., Victor Schotti 75., alter Victor in epitome 72., & Sponius 70. falſo tribuerunt. Sed ne a propoſito diſcedam, quum dixi neminem ex Auguſtis ante ſepulturam fuiſſe Deorum numero adſcriptum, exceptum volui Antoninum philoſophum, itemque Pertinacem, qui ſtatim ac mortui per ſenatum & populum [e] inter Deos relati ſunt; ideo Pertinacis ſepulcrum ad viam Tiburtinam in vinea Rondaninorum [f] inventum eſt, hoc titulo inſignitum inuſitato ſane ac ſingulari:

DI-

a *Ibid CCLVII. 4.*
b *De Columm. Antonin. IV.*
c *Hiſt. utriuſque Bell. Dacic.*
d *Diſſert. XXIII.*
e *Capitolin in Vit.*
f *Fabrett. Ant. Inſcr. V. p. 387.*

DIVOS
PERTINAX
AVG
S . C

Dolendum maxime, magnifico huic titulo ſepulcri elegantiam non reſpondiſſe: in arcula enim marmorea palmaris longitudinis optimi hujus imperatoris cineres ſunt reconditi, cujus infelicitatem Raphael Fabrettus [a] comparat cum barbaro quodam regulo miſerabiliter tumulato. Pertinacis infortunium hiſtoria Juliano tribuit, quo ſaeviente ſenatus non potuit palam exequi decretum ſuum: quare Severus [b] interfecto Juliano cenſorium funus cereae Pertinacis imagini duxit, tum ſolemni ritu in Deorum numero collocavit, id probante argenteo numiſmate ſingulari, in quo DIVVS PERTINAX, & alis expanſis [c] aquila inſiſtens globo.

X. Veterum monumenta pervolventibus apotheoſis eſſe antiquiſſima invenitur. Cur autem haec ſuperſtitio longe lateque, licet diverſis ritibus, percrebuerit, ea potiſſimum cauſa fuit, quod quicquid optimum eſt, divino id munere hominibus impertiri, ex iis notionibus haec una eſt, quam non didicimus, accepimus, legimus, ſed ab ipſa natura arripuimus, hauſimus, expreſſimus. Singularis praeterea virtus tanti ſemper habita ubique eſt, ut indita fere omnibus perſuaſio fuerit, eademque plurimis quoque linguis ac litteris confirmata, virtutis divina vi immortalia mortalibus copulari, & optimo cuique viro ad gloriam patere aditum nulla unquam aut mutatione temporum, aut rerum viciſſitudine labefactandam, qua

a *Ibid.*
b *Spartian. in Sever.*
c *Vaillant Tom.II. p. 194. Edit. Rom. 1743.*

qua quidem felicitate cum piorum conſortio [a] perfruenda nihil ſolemne magis apud Platonem. At haec perſuaſio per ſe optima & ex fonte puriſſimo derivata omniumque infixa [b] mentibus, humana accedente infirmitate, tam obſcurata turpiter eſt tamque enormiter depravata, ut ſiquis perfectum habere quidpiam videretur, vel optime de ſua gente meritus, is tanquam Deus ſtulte ac temere ſummis honoribus coleretur. Hinc Aegyptus, hinc Graecia, deinde Italia urbium conditoribus templa, aras, pulvinaria dedicavit; pariter artium inventores Deorum numero [c] adſcripſit, uti Alabandi Alabandum, Tenedi Tenen, Sabini Sabum, Sardi Sardum, Latini Latinum, & alii alios venerati ſunt; eadem quoque ratione habita virorum bello illuſtrium, quare Achilles in Leuce inſula, itemque [d] Spartis, & Braſiis; Agamemnon [e] apud Clazomenios; Ajax [f] Athenis; in Latio Anchiſes [g] & Latinus, quos inter Deos relatos Aeneas voluit, ipſe pariter a poſteris [h] Jovis Indigetis nomine conſecratus. Romae praeter conditorem Romulum, Annam Perpennam ex muliere factam Divam Ovidius [i] memorat: Herilia quoque Romuli conjux apotheoſin conſequuta Horae [k] nomine culta fuit: item Acca Laurentia Romuli nutrix, & Acca Tarrutia, quae populum Romanum heredem inſtituit, & Flora pari in Romanos beneficio inſignis, divinitatis honores habuerunt; ideo duplicia & Accalia & Floralia in Kalendariis memorantur. Deteſtanda haec conſecratio Romae initium habuit a Romulo

a *Auguſtin. Steuch de Perenni Philoſoph lib X.*
b *Paſſer. in Acheront. V.*
c *Ibidem.*
d *Pauſan. in Lacon.*
e *Idem in Achaic.*
f *Ibid.*
g *Virg. Aen. V.*
h *Liv. I Feſtus ad Oſcillum.*
i *Faſtor. III.*
k *Idem Metam. XIV.*

muloVrbis conditore, finemque falso [a] fecisse dicitur in Romulo Maxentii filio, Vrbis conservatore, ita nonnullis explicantibus duos illius nummos, quorum in una parte [b] cum aquila alis expansis in templi vertice legitur AETERNAE MEMORIAE, in altera circa nudum illius caput DIVO ROMVLO NVBIS CONS; quam epigraphen alii interpretantur [c] N*ostrae* V*r*BIS CONS*ervatori*, alii V mutantes in O [d] legunt NOBI*lissimo* CONS*uli*. Vtrique perperam. Nam eruditis [e] una omnium probatissima explicatio est N*ostrae* V*rbis* BIS CONS*uli*. Cujus urbis? Remensis scilicet in Galliis, non Romanae, ubi non vixit. Age vero consecrationis ritum non tantum usque ad Romulum, sed ad Constantium Chlorum, imo ad Diocletianum, Maximianum, & Constantinum pervenisse historia docet: Chlorus enim, cujus cineres an. D. 1283. inventos fuisse scribitur ab Eduardo I. Rege, in Anglia consecratus fuit [f], quo etiam honore Diocletianus [g], & Maximianus affecti sunt, ac deniqueConstantinus, ut mox constabit n. XIX.

XI. Jus decernendae apotheoseos penes Senatum [h] fuit, quandiu [i] lex vetus tenuit, sed simul assensum populi fuisse pernecessarium ex eo arguitur, quod Antoninus Philosophus non divisis in locis, sed in una eademque sede [l] a senatu populoque propitius Deus fuit publice nuncupatus. Ex lege vetere testis aliquis & quidem juratus requirebatur, qui [m] se vidisse affirmaret in caelum demortui animam ascendentem. Nam ut nihil dicam de [n] Romulo,

in

a *Passer. loc. cit.*
b *P. Baldin. ad Vaillant T. 1. pag.* 282.
c *Tristan. Comment. Hist. T. III. pag.* 469.
d *Noris. Dissert. I. de Num Diocl. & Maxim. c.* 5.
e *Vid. Opus, cui tit.* Scienza delle Medaglie *Vol. II. pag.* 195.
f *Augustin. Calmet. Hist. Vniv. Sacr. & Prof Vol. V. Lib. LXI. init.*
g *Euseb. Hist. Eccl. VII* 10.
h *Alex. Neap. Gen. Dier. V.* 4.
i *Euseb. II. Hist. Evangel. Ouzel. ad Minut Fel. in Octav.*
l *Capitol in vit.*
m *Justin. II. Apolog.*
n *Liv. I. & Dionys. II.*

in Augusti consecratione legimus, Numeriano [a] Attico hujus perjurii gratia decies sestertium dono dedisse Liviam: in Drusillae honorem inventus est senator Livius Geminius, qui [b] eam in caelum vectam se vidisse juravit, perniciem sibi liberisque suis, si vanum diceret, imprecatus. Multo Aegyptii laudabilius, quorum reges [c] non ante sepulcro conditi, quam eorum publice & diligenter expensa vita: si mortuus probe se gessisse comperiretur, nullis honoribus carebat, si secus, indefletus atque insepultus abjiciebatur. Decernendae vero apotheoseos auctoritatem olim senatus propriam non modo Caesares, ut paulo ante Macrini exemplo declaratum est, sed aliquando etiam milites sibi usurpaverunt: nam Domitianum miles [d] Divum appellavit, ad poenam caedis auctoribus pertinacissime expostulatis. Quanquam haec potestas ex antiquo instituto tota senatui a scriptoribus tribuatur, tamen non ita illius propriam fuisse constat, ut ab arbitrio non penderet imperatorum, quos opinor ad senatum & populum habuisse aliquam de consecrandi laudibus orationem, cujus quidem rei argumentum praebet Pertinacis historia, ubi Didius tacite reprehenditur, quod post funus amplissimum nulla de eo verba fecerit neque ad populum neque ad senatum. Augustis hanc potestatem adscribere videtur Plinius in Panegyrico, in quo consecrationis adulationem argute irridens adulatorem se perhibet plus quam servilem: *Dicavit caelo*, inquit, *Tiberius Augustum, sed ut majestatis numen induceret: Claudium Nero, sed ut irrideret: Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille ut Dei filius, hic ut frater videretur: tu sideribus patrem intulisti non ad metum civium*

a *Dio LIII.* b *Idem LIX.* c *Diodor. Sicul. lib. I.* d *Suet. Domit. 23.*

civium, non ad contumeliam Numinum, non in honorem tuum, sed quia Deum credis.... & ipse talis es. Si abjecta, si servilis, si putida Plinii adulatio est, merito quid dicam nescio de assentatione Valerii Maximi sic Tiberium in prologo alloquentis: *ceterorum divinitas opinione colligitur, tua praesenti fide paterno avitoque sideri par videtur.* Verum, ut dicam quod sentio, doctissimis viris non succensendum reor, utpote qui ita fortasse loquebantur, vel quia imperatoriam amplitudinem divinitatis quamdam in terris esse imaginem judicabant, vel quia suos principes, quum ad caelum divinis efferre laudibus videbantur, tacite insectabantur, vel demum quia sub Deorum nomine heroes intelligebant, & verbo tenus acute indulgebant vulgo, cujus imperitia, qui a cordatis hominibus habebantur heroes, credebat Deos. Etenim prudentes viri ridiculum consecrationis ritum quanti facerent documento est sapiens Agesilaus. Quum se a Thasiis inter Divos relatum accepisset, illos admonuisse fertur, ut, si Deos faciendi potestatem haberent, prius se ipsos, deinde ceteros consecrarent.

XII. Quibus caeremoniis consecratio fieret, tametsi multorum [a] scriptis jam declaratum sit, meo tamen ut proposito insistam, rem brevissime attingam. Antequam pompa institueretur, ceream demortui imaginem ornatu triumphali super lectum eburneum in regiae vestibulo proponebant, ubi extructum tribunal ligneum, & aedificium erat undique columnis fultum, ebore auroque ornatum, belluarumque terrae & maris capitibus distinctum, quale describit Xiphilinus in Pertinace, ex quo discimus hanc

V pom-

a *Flav. Blond. II. de Rom. Ttiumph. Robertell. II. 33. Cutber. de Jur. Man. Lipf., Kipping., Kirchmann. de fun. Rom.*

pompam multo in dies evasisse splendidiorem. Utrinque circa lectum magnam partem diei sedebant a laeva senatores sub dio, a dextra in porticibus matronae non auro non monilibus collucentes, sed vestibus albis exilibusque indutae luctum funebrem prosequentes, cujus imaginem Juvenali in animo fuisse arbitror, quum captatorum dolorem expressit in incendio potentioris cujuspiam domus: neque enim erant, quae illic salse deridet, nisi in Augustorum funere usitata: [a]

Si magna Arcturi cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia praetor.
Tunc gemimus casus urbis, tunc odimus ignem.

Nobilis interea puer, quasi dormiret imperator, pennis pavonis muscas abigebat, medicis ad lectum quotidie accedentibus, in quo beatulus ad aegroti speciem recumbebat. His ita factis per dies septem continuos, ubi qui jacebat jam videretur extremum obiisse diem, tum equestris & senatorii ordinis nobilissimi lectissimique juvenes lectum humeris attollebant, ut scribit [b] Herodianus, quocum legas velim & Xiphilinum in Pertinace, cujus imago priusquam efferretur, transierunt ante tribunal statuae veterum Romanorum virtute insignium; deinde subjectae huic imperio nationes in statuis aeneis pro cujusque populi consuetudine exornatis; sequutae sunt etiam statuae virorum, qui aliquo optimarum artium studio floruissent: tum varii civium ordines, armatique pedites equitesque & certatores equi processerunt: munera demum a Principe, a senatu, a matronis, civibus & populis certatim largiterque collata pompam auxerunt, quam clausit altare inauratum ebore ac lapillis indicis pretiosum. Haec postquam omnia

a *Sat. III.* 212. b. *Lib. IV.*

omnia transierunt Severus e rostris laudationem habuit, quo orante, crebro exclamatum est ab omnibus, partim laudantibus Pertinacem, partim lugentibus, sed multo magis oratione jam ad finem perducta. Denique cunctis flentibus tulere lectum non senatorum equitumque liberi, sed pontifices ac magistratus, sive ordinarii, sive designati, qui deinde lectulum equitibus tradidere. Jure hic a [a] Vignolio Vaillantius emendatur, utpote absque causa existimans [b] statuam illius ceream, qui consecrandus erat, per circum deferri thensis in campum martium consuevisse. Nam Herodianus *loc. cit.* nullam circi mentionem facit, tantum ait, lectum per viam sacram delatum in forum vetus, ubi magistratus imperium deponebant, additque utrinque gradus fuisse quosdam ad scalarum similitudinem extructos, in quibus ex una parte puerorum, ex alia puellarum chorus ex nobilissimis & patriciis in demortui honorem hymnos paeanasque verendo ac lamentabili carmine modulabatur; *quibus peractis tollunt*, inquit Herodianus, *iterum lectum, atque extra urbem in campum martium deferunt*. Itaque neque per circum, sed per viam sacram, neque thensis, sed humeris lectus ad rogum deferebatur.

XIII. Pyra, quae auro & ebore, ac nonnunquam etiam statuis circumfulgebat, haud raro apparet in Divorum Divarumque nummis, ut in D. [c] Antonini Pii, in [d] Severi, in [e] Caracallae cum epigraphe consueta CONSECRATIO. Rogus ornatissimus est in Salonini [f] numismate primae formae rarissimo: in Faustinae nummo rogi ima pars in latum protenditur octo columellis ornata, & duobus [g] aliis tabulatis, extatque in vertice quadriga,

V 2 quae

a *De Columm. Antonin. VIII.*
b *Tom II Numism Imp. Rom.*
c *Idem p. 75. Tom. I.*
d *Ibid p. 112.*
e *pag. 122.*
f *pag 189.*
g *pag. 81.*

quae saepe est obvia in numisinatibus apud Vaillantium & Augustinum. Post conjecta in rogum munera, cerea consecrandi imago super rogi verticem ferebatur, eamque propinqui osculabantur: deinde imperator in tribunal, senatus in tabulata conscendebat, magistratus & equites eo sedebant ordine, quem cujusque dignitas postulabat. Interea equites peditesque conficiebant cursus urbanos & confictos, de quibus agendum in IV. dissertatione; iis peractis rogus incendebatur, unde aquila evolabat, immortalitatis index ac symbolum divinitatis. Quae Capitolinus, Spartianus, Dio & alii verbis persequuntur, eadem marmore insculpta ante oculos ponit arcus Titi imp., ubi toto in perystilio frontis orientalis apparent victimarii, flamines, arae lectusque cum imperatoris imagine accumbentis: utrinque sub fornice Titus ipse in quadriga triumphali; a tergo palmam Idumaeam victoria gerit altera manu, & lauream altera sustinet super ejus caput: Roma equorum habenas regit hasta insignis & galea: duodecim quoque lictores adsunt magistratibus laureatis ferentibusque ramos. In opposito perystilio insculpta cernitur triumphi pompa, duo praesertim fercula, & mensa aurea, ac septilustre candelabrum inter laureatos. In medio denique arcus fornice videtur aquila consecrationis index, cujus in conspectu Nardinum *Antiq. Rom. III.* 13. dubitare non decuit, vivone, an mortuo Tito hic arcus erectus fuerit, in quo ejusdem apotheosis cernitur in triumphi morem delineata. Nam eodem in arcu, qua metam sudantem respicit, haec est inscr.

SENATVS . POPVLVSQVE . ROMANVS .
DIVO . TITO . DIVI . VESPASIANI . F
VESPASIANO . AVGVSTO

Divi

Divi titulum solis mortuis consecratisque imperatoribus, si nonnullos exceperis, mox patebit olim fuisse in nummis ac lapidibus attributum. Ad eundem hunc arcum L. Faunus [a] aliam quoque, ubi nulla sit Divi mentio, inscriptionem spectare putat, quae ubi steterit, ignoratur, quamque vult Scaliger [b] ab Onufrio confictam.

XIV. Quod dixi Augustos fuisse post mortem duntaxat divorum numero adscriptos, hoc intelligas velim de Romanorum, non de Graecorum ritu: hi enim vivos etiam ac superstites consecrabant, sicut de Platone [c] legimus & de Agesilao: secus Romani, qui nonnisi completo vitae cursu Augustorum Augustarumque apotheosin celebravere, quemadmodum in commentario de Columna Antonini Joannes Vignolius docet contra Angelonium in historia Augusta, cujus nummos insimulat dubiae fidei nulliusque ponderis ad statuendum, imperatores adhuc superstites fuisse Romae in Divorum ordine collocatos. Nam hoc praenomen pro infausto mortis omine apud Quirites accipiebatur. Cujus quidem rei dat insigne prae ceteris argumentum Tacitus: *reperio*, inquit, *in* [d] *commentariis Senatus Cerialem Anicium consulem designatum pro sententia dixisse, ut templum DIVO Neroni quammaturrime publica pecunia poneretur: quod quidem ille decernebat, tanquam mortale fastigium egresso, & venerationem hominum merito, quod ad omina olim sui exitus verteretur. Nam Deum honor Principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit*. Huc spectat notissima Vespasiani vox extremo urgente morbo *ut puto* DEVS FIO. Iterum & meminisse oportet, quod Caracal-

a *Antiq. Rom. II.* 20.
b *Grut. p. CCXLIV.*
c *Alex. Neap. loc. cit. VI.* 4.
d *Annal. XV.*

racalla de fratre dixit, *sit Divus dum non sit vivus.* Praeterea Servius [a] inter Deos & Divos duplex hoc discrimen statuit, quod Dii sint perpetui, Divi ex hominibus facti, deinde quod Divi dicti fuerint, *quasi qui diem obierint*. Palmare demum hoc argumentum accipe. Quum ex inscriptione [b] ad Caesaris Aug. statuam prima nominis littera ictu fulminis efduxisset, responsum est, imperatorem centum solos dies posthac victurum, quod hunc numerum littera C notaret, ac postea inter Deos referendum: nam AESAR reliqua pars nominis Etrusca lingua vocabatur Deus. Divini ergo honores, ac Divi praenomen Caesarum nemini decreto publico ante interitum addicebantur. Excipe Trajanum Trajani imp. patrem, qui tametsi privatus fuerit nec consecratus, tamen DIVVS cum Nerva [c] dicitur in nummo Mediceo. Nam Trajanus imperator, ut pater sub Domitiano mortuus inter Divos collocaretur, a senatu postulavit, extatque nummus aureus idemque rarissimus cum capite Trajani patris [d] & epigr. DIVVS PATER TRAIANVS. Faustinam Antonini Pii uxorem, dum adhuc viveret consecratam existimat Angelonius, numismatum, ubi DIVA inscribitur, multitudine deceptus: non enim vir doctissimus observavit, quum hanc Pius anno imperii [e] tertio amisisset, in hujus gratiam senatum illius consecrationem decrevisse, & in ejusdem memoriam, quoad imperator vixit, numismata cusa esse complura. Ac veluti Angelonius Liviae [f] Augustae, & Faustinae, sic hujus filiae Stephanus Zamosius [g] adhuc superstiti frustra consecratio-

nem

a *Aeneid. V & Isidor. in Gloss.*
b *Svet. Aug.* 97.
c *Vignol loc. cit V.*
d *Vaill. Tom. II. p. 119. de Num. Aur. & Arg.*
e *Capitol. in Anton.*
f *In Liviae num.* 18.
g *Analect. lapid. Daciae in Comment. de Rep. Rom. Wolfang. Laz.*

nem tribuit. Licet enim concedatur, non esse spuria nonnulla marmora ac numismata, ex quibus contraria huic sententia deduci posse videatur, in iis tamen tot allata testimonia privatam tantum Graecorum more adulationem recognosci jubent, non Romanas leges nec senatus auctoritatem [a].

XV. At enim probatae hactenus opinioni illud opponet aliquis, quod imperatorum adhuc viventium imagines colerentur [b] & ad eorum statuas sacra fierent. Caesarum quippe imagines inter Deos collocabantur exemplo Julii, quem in templo Quirini statuam suam Salutis simulacro proximam posuisse quum ab Attico accepisset Cicero, ei acute [c] respondit, eum Quirino potius, quam Saluti conjungendum: nimirum de caede Romuli cogitabat. Eodem Julio praeeunte reliqui Caesares in domo sua fastigium, Divinitatis [d] insigne, habuerunt, cujus in tympano mos erat Deorum nomina annotare. Inter Taciti, & Floriani fatalia mortis omina hoc refertur, quod Apollinis [e] simulacrum e fastigio delapsum, & in lectulo positum sine cujusquam manu sit deprehensum. Augustus fuso Sexto Pompejo oppidatim inter Deos [f] tutelares est consecratus, & dictus passim Deus apud poetas, quorum princeps cecinit: *Deus nobis haec [g] otia fecit. namque erit ille mihi semper Deus.* Idem fuso ad Actium Antonio templa ubique [h] meruit, adeo ut in Dissert. de numismate Augusti, & Platonis Carolus Patinus se nescire asserat, an Deorum ulli tot tantique honores habiti fue-

a *Ezech. Spanhem Diss V. de Praest. & usu Num.*
b *Suet. Tib. 65. & Dio LVIII.*
c *Epist. ad Att. XII. 15.*
d *In Lexic. Vitruv. Fastigium.*
e *Vopisc. in Florian.*
f *Appian. V. Civil.*
g *Eclog. I*
h *Suet. in vit. 52.*

fuerint. Is vero tametsi non ignoraret vel ipsis proconsulibus aras decerni solere, in nulla tamen provincia nisi suo Romaeque nomine recepit, nec *Dominum* a Senatu audire voluit, ut Dei cognomen, seu potius synonymum. Contra vero Domitianus [a], & [b] Carus, & Aurelianus Zenobiae victor se Deos & Dominos nuncuparunt in marmoribus ac numismatibus, quorum unum seligo raritate & elegantia singularem, in quo [c] caput imperatoris laureatum cum inscr. DEO ET DOMINO NATO AVRELIANO, & in aversa parte mulier stolata eidem coronam porrigit cum epigr. RESTITV. ORBIS. Brevitati ut inserviam in re notissima, viventes adhuc Augusti sibi insignia Numinum fere omnia arrogarunt. Exemplo sit Commodus, qui apud Rodulphinum Venutum [d] in achate sardonyco elegantissime insculptus laurea pariter & radiata corona fulget, eo ferme modo, quo Hercules populeam radiatamque coronam habet in gemma [e] musei Florentini. Hujusmodi vero honores inter vivos Augustis dati, utpote vel eorum arrogantiae, vel privatae adulationi, non decreto civitatis ac senatus publico tribuendi, minime impedimento sunt, quo minus Caesares post mortem tantum Deorum ordinibus adscriberentur. Nonnulli enim, ac praesertim [f] Domitianus, qui se Deum ac Dominum nuncupaverat, vita functus inter impios est numeratus. Divini ergo honores viventibus habiti praesens duntaxat tempus respiciebant, solemnis vero consecratio posteritatem, quare Tacitus [g] templum Divis omnibus dedicavit, ubi & natalibus suis, & parilibus, & kalendis

a *Suet in Vit.*
b *Spanhem loc. cit. p. 729.*
c *Append. ad Vaillant. p. 215.*
d *Collect. Ant. Rom. LXVII. 47.*
e *Tom I. Tab. XXXIX. num. 3.*
f *Eutrop VII.*
g *Vopisc. in vit. Tacit.*

dis Januarii, & in votis publicis libamina ponerentur. Quoquo modo antiquitatis dementia superstites adhuc principes adularetur, eos tamen post mortem tantum ad omnem posteritatis memoriam consecrabat, utpote in caelum vectos & caelestibus adnumeratos, iccirco Horatius [a] sic juvenem Octavianum palmat:

Serus in caelum redeas, diuque
Laetus intersis populo Quirini
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocyor aura
Tollat: hic ames potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps.

XVI. Quod hactenus de Augustorum levitate diximus, idem & de Augustarum impotentia sentiendum est. Hae quippe omnes dum adhuc viverent divinos quoque honores affectando, se venerandas sub Dearum symbolis venditabant. Nam ut Augustus Jovis, sic stolatus [b] Ulysses, nempe Livia Junonis habitu culta est:

Adjecere sacrum, fieret quo Livia Juno,

ut ait Prudentius [c], & ante Prudentium Ovidius:

Quum tibi contigerit vultum Junonis adire.

Eadem apud nummographos ornata occurrit Salutis, Pietatis, Justitiae symbolis, & Vaillantius [d] inscriptos habet nummos ΑΡΤΕΜΙΣ ΕΦΕΣΙΩΝ, & ΛΙΒΙΑΝ ΗΡΑΝ, cujus & statua inter Borianas ex aere [e] elegantissima cum oculis & rosis in tutulo argenteis juvenilem adhuc speciem praesefert. Quum autem e vivis cesserit vel anno LXXXVI. ut scribit Dio, vel uti Plinius LXXXII., ideo eruditorum

X opi-

a *Od. I 2.*
b *Svet. in Calig.*
c *Contra Symmach. I.*
d *Num. Graec. pag. 6. 7. Bonarrot. Num. Carpin. pag. 72. 73.*
e *Rodulphin Venut loc. cit. Tab. XV.* 12. vid *Eq. Maff. Tom. I. Tab XIII.*

opinio eſt, ex quo in Auguſti familiam nomenque tranſiit; ac GENITRIX ORBIS [a] dicta, velum ac diadema divinitatis inſignia accepiſſe. Antoniam forma & [b] pudicitia ſpectatiſſimam, cujus nummi ſunt obvii tam Latini, quam Graeci, Gorlaeus in ſua dactyliotheca, & Angelonius ſub Cereris effigie produnt. Agrippina Claudii, quae prima inter Auguſtas aereos nummos [c] a ſenatu obtinuit, perſaepe Cereris, Veneriſque, ſaepius Palladis inſignia [d] gerit. Caligula in ſuo numiſmate [e] tres cudi ſorores juſſit Dearum habitu ſingulas cum cornucopiae, Agrippinam ſpecie Conſtantiae, Juliam Fortunae, Druſillam Concordiae: & haec poſtrema a Cajo conſecrata *Panthea* [f] *vocata eſt, & divinis honoribus per omnes provincias culta*. Domitia Domitiani conjuratione [g] & repudio nota in capite & calatho ſpicas [h] praefert Cereris ornamenta, quibus & Lucilla M. Aurelii primogenita [i] & omnes fere principes Romanae in numiſmatibus decorantur. Currus leonibus tractus, & corona turrita [k] Berecynthiam deſignat in Pompeja Plotina Trajani uxore, quam Hadrianus mortuam [l] per novem dies atratus luxit, & cui ſuperſtiti baſilicam Nemauſi, & extinctae templum in urbe dicari voluit. Inclyta enim, ſi quae alia, haec Auguſta fuit, cui nihil addidit imperii magnitudo: talem enim ſe regnum ingredi exclamavit, qualem ſe egredi optabat. Sed Auguſtas, dum adhuc inter mortales agerent, Dea-

a *Angelon. Num. Liv. & Eq. Maff. de Stat.*
b *Valer. Max. IV. 3.*
c *Vaill. Tom. I. Imp. Rom. p. 20.*
d *Idem Num. Graec. p. 15.*
e *Laevin. Ulz. Num. 4. & Vaill. loc. cit p. 17.*
f *Dio LIX.*
g *Idem LXVII.*
h *Rodulphin. Venut. loc. cit. LXV. 46.*
i *Vaillant. Tom. II. de Num. Aur. & Arg. Imp. Rom. p 180*
k *Bonarrot Num. Carp Tab. I & Gorl Dactyl Tom. I. Num. 211. & in Praefat*
l *Dio LXIX. & Spartian. in Hadrian.*

Dearum insignia usurpavisse, res enimvero est multo clarior, quam longa egeat demonstratione. Nihil enim apud nummographos magis tritum invenies, quam Junonem reginam, Vestam, Venerem, ac in primis Pudicitiam in Augustarum nummis repraesentatas. Hujusmodi vero insignibus solemnem earundem consecrationem evinci non posse hinc probe constat, quod & Antonia Caligulae avia, & Agrippina Neronis mater, & aliae Augustae, licet viventes adhuc prope Dearum ritu fuerint honoratae, Apotheosi tamen post obitum caruerunt: quin etiam Liviae honores post ejus interitum Tiberius [a] per invidiam imminuit, ac eam vetuit consecrari, quasi id ipsa mandasset.

XVII. Itaque, ne quis error obrepat, operae pretium erit, certas consecrationis notas ope numismatum adsignare. Triplici typo in nummis exprimitur Apotheosis, aquila, vel pavone, rogo, & ara ignita cum trita illa epigraphe CONSECRATIO. Nigrinianus, de cujus vita rebusque gestis historia tacet, triplici hoc typo consecratus ostenditur: nam rogus in [b] auro cernitur, aquila in argento, ara in aere. De rogo satis ea sunt, quae admonui numero XII. Ara cum igne accenso & consueta epigraphe CONS. tum alibi fit saepe obvia, tum clarissime in variis Divorum nummis Gallieni jussu restitutis, qui ab aliis [c] octo, ab aliis tres & [d] viginti, sed duodecim numerantur a P. Baldino Congregationis Somaschae Praeposito Generali, cui respub. litteraria acceptum refert Joannem Vaillantium utilissimis additamentis & appendicibus [e] illustratum. Quandoque aram invenies cum aquila copulatam, ut in nummo Galer. Valerii

X 2 Ma-

a *Svet. in Tib.* 51.
b *Append. ad Num. Praest. Vaillant.* p. 48.
c *P. Bandur. tit. I. Numism. Imp.*
d *Mus. D. Abbat. de Rothelin.*
e *Edit. prim. Romae* 1743.

Maximiani, qui aram quadratam exhibet ignitamque, ramo ad mediam aram utrinque adposito, cui insistit aquila rostro coronam gestans. Aquila consecrationis index alis expansis nunc cippo insistit, ut in Severi; nunc scipioni, ut in Matidiae; nunc a fronte conspicitur, ut in M. Aurel. Cari, & Numeriani; nunc dextrorsum conversa, ut in M. Aurel. Claudii; saepissime insidet globo, ut in Hadriani, Pertinacis, Caracallae, aliorumque nummis. Apotheosin quoque designat aquila in templi vertice, vel rostro coronam gestans, ac praesertim animam in caelum transferens, quo typo nullus extat in Divorum numismatibus usitatior. Eadem haec consecratorum in caelum vectrix sceptri summitatem in nummis quandoque tenet, ad Romani imperii majestatem felicemque vitae diuturnitatem significandam. Sceptrum enim est regni symbolum, aquila [a] aeternitatis. Hic vero typus admodum incertus est. Sceptrum quippe quum consulum, triumphantium, ac regum praesertim & Caesarum insigne esset, ideo aquila aeternitatis symbolum, si sceptro insistat, imperii potius, quam imperatoris immortalitatem designat. Ethnicorum caecitas tametsi Divorum animas somniaret aquilae ministerio in caelum vehi, tamen in Antonini & Faustinae stylobata celeberrimo eorum animas aquila comitatur, quas sideribus infert venustus alatusque juvenis, mundi [b] Genius, propter impositum mundi typum, sphaeram videlicet distinctam stellis, ingentemque globum, cui tortuosus adhaeret serpens mundi animam [c] repraesentans. Nonnunquam pro aquila, ut in Maximiani nummo, leo gradiens cum ridicula consecrationis epigraphe copula-

a *Pausan. in Eliac. I. & S. Aug. de C. D. IV. 9.*

b *Vignol. de Columm. Anton. V.*

c *Pier. Valerian. XIV. 1.*

pulatur. Interdum quoque in gemmis Divus, aut Diva in caelum vehitur a pegaso, ut ille juvenis fortasse [a] Marcellus in achate Parisiensi, aut alis victoriae, veluti Faustina minor, aut ventorum, Geniorumve amplexu, uti Romulus in Dittico Bonarroti opera illustrato. Olaus Borrichius [b] novum memorat femineae consecrationis schema spectatum Romae, nempe mulierem dorso insidentem anseris, cui pedes inerant aquilini: sacri enim anseres in sacello Junonis nutriebantur, quin & quotannis in pompa ob memoriam servati ab Gallorum impetu capitolii, lecticae splendidae insidens anser inter pretiosa stragula gestabatur. Singularem quoque virilis apotheoseos genus idem auctor tradit, virum nempe aquilae insidentem, qui curru pensili vehebatur quatuor equis alatis omnibus: adstabat ante currum in nube sublimis Jupiter, quasi sacram animam excepturus. Quae Neapoli ornat regiam pinacothecam, pretiosissima patera ritum huic haud absimilem doctorum judicio designat, nimirum Alexandri Magni [c], vel Ptolomaei Auletis, aut privati alicujus apotheosin. Privatis enim hominibus hunc honorem [d] vetus superstitio privatim dabat, de qua prolixe alibi dicendum erit. In Julio, Augusto, & Domitiano infante sidera pro Divinitatis insignibus adhibentur. Nummus aureus & praeclarissimus & rarissimus [e] stellam exhibet, de qua Svetonius [f], pone caput Julii laureatum. Caligula in Augusti proavi memoriam nummos cudit argenteos, in quibus [g] caput ejus nudum, & Augusti radiatum cum stel-

lis

a *March. Scip. Maff. Observ litt. Tom. III pag. 149.*
b *De Antiq Urb. Rom. Facie XVI.*
c *Idem Maff loc. cit.*
d *Vid. Bonarrot. Tab. XXX. de Vitr. Coemeter.*
e *P. Baldin. ad Num. Imp. Rom. praest. Tom II.*
f *Svet. Jul. 88*
g *P. Baldin loc. cit. pag. 49.*

lis modo duabus, modo ſeptem: duae Druſum, & Germanicum denotant, ſeptem Druſum, & Germanicum, & quinque ejus fratres, niſi mavis Auguſtum in Arctoo [a] ſidere collocatum. Domitianus, qui Titum delicias humani generis nullo praeterquam conſecrationis honore proſequutus [b] eſt, in filii memoriam nummos cudit argenteos, in quibus infans globo inſidens coruſcat [c] ſeptem Arcti ſideribus, eodemque aeternitatis ſymbolo idem infans in nummo eſt argenteo [d] Domitiae matris.

XVIII. Divinitatis haec ſymbola occaſionem adulatoribus offerebant illud libere praedicandi, Auguſtos ſcilicet mortali hac vita functos ad Deos tranſiiſſe, eorum ut vices gererent in lunae, aut ſiderum pretioſo lumine, quod mundum efficit ſpecioſiſſimum, benefice mortalibus diſpertiendo. Valerius Flaccus [e], Proculus [f], Syneſius [g], Macrobius [h] & alii harum ſuperſtitionum originem Aſſyriis tribuunt & Chaldaeis, quos *cognitione aſtrorum, ſolertiaque ingeniorum antecelluiſſe* affirmat [i] Cicero, praeceptore uſos principe Zoroaſtre, deinde Belo, cui Semiramis filia, octingentis annis [k] bello Trojano antiquior, templum aedificavit, ex cujus vertice [l] ſidera viderentur. Aſſyriorum ſtudia aemulata eſt Aegyptus non tam *mater* [m] *artium*, quam errorum, auctore in primis Mercurio, ſeu Triſmegiſtro [n], ex cujus duabus [o] columnis innumeriſque [p] voluminibus plurima accepiſſe dicuntur Pytha-

a *Manil. lib. I.*
b *Svet. Domit.* 2.
c *Baldin ad Vaill. loc. cit. p.* 104.
d *Idem p.* 111.
e *Lib. III.*
f *De Anima & Daemone.*
g *De inſomniis.*
h *De ſomn. Scip.*
i *De Divin. I.* 41. *Strab.* 12. & 15.
k *Ex Burn Archaeol. I* 9.
l *Diodor. Sic II.*
m *Macrob. Saturn. I* 15. *& in Somn. I* 21.
n *Euſeb. in Praep. & Huet. Demonſt. Evang. Prop. IV.* 8.
o *Procul. in Plat.*
p *Plin. H. N. VII.* 56.

thagorica, Platonica, Stoica, ceteraeque philoſophorum ſectae [a], quae tametſi de animarum origine maxime diſſentirent, in hoc [b] tamen omnes conveniſſe videntur, quod nempe animae ſemper ſuo Genio comite ac duce a ſimplici prima origine in ſidus aliquod naturae ſuae maxime conſentaneum delaberentur, ibique primam ſpeciem imaginemque aſſumerent, ſeu caeleſte vehiculum *idoli* nomine nuncupatum, tum in aerem delatae ſecundam illinc ſpeciem mutuarentur, ac demum tertiam in elementis nactae hanc vitam viverent, quae corpore & ſpiritu continetur. Confecto autem mortalis hoc vitae curſu, tum corporeis ſolutae vinculis in altum quaſi e quodam carcere avolabant, deponenteſque in aere vehiculum inde aſſumtum inter Genios heroum paululum commoratae, ad planetam, ſive daemonem, unde venerant, aſcendebant, atque illic caeleſte vehiculum relinquentes ad ſuam originem nudae ac ſimplices remeabant. Quibuſcunque planetis ſideribuſque praeter Genium principem, penes quem ſui cuſtodia ſideris ac moderatio eſſet, magnam praeterea Geniorum ordinis inferioris turbam mythologi tribuebant. Non una vero inter auctores opinio eſt in ſede animarum certa ac ſtabili deſignanda. Hanc enim alii [c] ſomniarunt fuiſſe ſitam in aere montium puriore pariter ac ſublimiore, quare in montibus olim heroum corpora ſepeliebantur: alii, quibus Lucanus [d] favet, ubi magnam Pompeji animam admiratur, in orbe lunae collocaverunt: alii in aethere, quibus apud Dionyſium [e] Veturia adhaeret: denique nihil certi ſtatuentes alii duntaxat deſcribunt ani-

a *Jambl. apud Euſeb. in Chron. & de Miſt. Sect. I. 2.*

b *Bonarrot de Num. major. mod. p. 42. & ſeqq.*

c *Martian. Capell. lib. II.*

d *Lib. IX.*

e *Dionyſ. Halicarn. VIII.*

animas ad sidera redeuntes. Ex hac doctrina consuevere artifices ornamenta desumere, quae in lapidibus, in numismatibus, in cimeliis varias de statu animae post hominis interitum opiniones ante oculos ponunt, unde varia divorum divarumque parerga facile intelliguntur [a].

XIX. Alia consecrationis nota, sed inconstans admodum & incerta est Divorum caput nunc radiatum, nunc nudum penitus, nunc velatum. Caesaribus in Deos relatis ornamenta Deorum propria, puta radios, astra, fulmina, & alia id genus fuisse tradita, ne in re notissima, verbis utar, Lucanus edocet: [b]

Bella pares superis facient civilia Divos,
Fulminibus manes radiisque ornabit & astris.

Primi ergo Caesares consecrati saepe coronam in nummis habent Deorum [c] propriam, videlicet radiatam. Neque hoc tam peculiare Divinitatis parergon fuit, ut nunquam omitteretur; contra enim clamant in numismatibus capita laureata. Postquam vero ritu a regibus orientalibus [d] mutuato primus omnium Nero radiatam coronam in usu habuit, eandemque hujus exemplo adhuc in vivis nonnulli Caesares usurparunt, tum reliqui post Apotheosin imperatores sine ullo capitis ornatu effecti sunt, sicut Nervae, Trajani, Hadriani, Antonini Pii, Marci, Lucii, aliorumque numismata perspicue ostendunt. At Paterculus [e] ubi Scipionem narrat elatum velato capite, rem notat veluti inusitatam. Omnes enim Romani efferri nudato capite consueverunt. Videtur ergo mortem potius imperatoris, quam consecrationem [f] nudato capite designari.

a *Lactant. VI.*
b *Lib. VII.*
c *Svet. Aug. 94.*
d *Bonarrot. ad Num. Carpin p. 177. & 179.*
e *Lib. II. 4.*
f *Vignol. loc. cit.*

gnari. Et jure quidem Spartianus in [a] hanc ſententiam citatur in Hadriani vita, cujus inter cetera vicinae mortis praenuncia hoc primum refert, quod praetexta ſponte delapſa Antoninum publice commendanti caput nudaverit. Itaque ſi conſecrationis indicium non eſt nudum caput, reliquum eſt exquirere, an ſit velatum? Gisbertus Cuperus, & Rubenius excellenti ac recondita eruditione viri velum in nummis ſumunt pro certo Apotheoſeos argumento: Gorius quoque in Thuſcorum ſepulcris [b] velata mortuorum capita, tanquam divinitatis jam impetratae indicia exiſtimans, Etruſcum hunc morem generatim putat ad Caeſares traducendum. Sed Vignolii ſententia [c] eſt ad veritatem conducibilior. Laudat enim Goltzii & Urſini numiſma, in quo Caeſar velatus quidem conſpicitur, ſed vel Augur inſcriptus, vel Pontifex Max. expreſſis etiam inibi pontificalibus inſtrumentis: Caeſarum praeterea nummos apud Choulium [d] commemorat bene multos, ubi nullus eſt imperator operto capite, niſi ſacrificans, licet Deorum numero jam adſcriptus: apud Rubenium denique Auguſti gemmam conſiderat, in qua pars eſt capitis poſterior tecta, ſed lituum ſiniſtra tenet. Concludit igitur uſque ad Conſtantinum Chlorum & reliquos imperatores, velum capiti impoſitum interpretandum eſſe pro ſacerdotii nota, non vero divinitatis. Aevo poſteriore cum velo effingi Caeſares conſueviſſe jam conſecratos, ceteris omiſſis, nummus aereus apud Baronium docet Conſtantini [e] Magni: altera enim pars optimum imperatorem reddit capite obvolutum, altera eundem quadrigae inſidentem, quem deſuper demiſſa manus in caelum

Y ex-

a *Spart. in Hadr. 26.*
b *Muſ. Etr. Tom III Diſſ. III p. 175.*
c *De Colum. Anton. ibid.*
d *De Vet Rom. Ren. p. 188. & ſeqq.*
e *An. 337. num. XIX.*

excipit, cujusmodi sane typus nullo est in numismate Caesarum a senatu inter Divos more patrio relatorum. Et quanquam Ecclesiasticae historiae parens eminentissimus diserte docteque probat, hunc nummum a Christiana religione minime abhorrere: non est tamen alienus ab opinione, quod inibi ejusdem denotetur apotheosis. Nam vere augustus ille imperator sicut Ethnicorum pariter & Christianorum in ore, in oculis perpetuo fuit, sic post mortem ab aliis in Divorum, auctore [a] Eutropio, ab aliis in Sanctorum numerum relatus est, ideoque in Ecclesiasticis Graecorum tabulis natalitia ejus dies anniversaria celebratur. [b]

XX. Consecrationis notae Augustarum propriae in numismatibus ac lapidibus hae sunt praesertim duae, velum capiti impositum, & pavo cum solita epigr. CONSECRATIO. Quamvis enim marmora nummique non semper Augustarum capita post apotheosin velata ostendant; velum tamen pro certo divini honoris argumento sumitur, quia nulla earum, nisi inter Deas relata capite operto cernitur, exceptis Livia Augusti, Antonia Caligulae avia, & Agrippina Neronis matre, quarum prima, cur divinitatis insignibus exornetur, causa jam superius allata est, reliquae duae velatae occurrunt, quod alteri [c] omnia Vestalium decora data sint, altera exemplo Liviae Claudii viri sui [d] sacerdos fuerit. Alia consecrationis nota est pavo nunc cauda expansa, nunc [e] animae in caelum vectrix, ut in Juliae Sept. Severi, in Juliae Maesae, in Paulinae, Plotinae, Sabinae, ac Marinianae, quae a Sapore Persarum rege cum Valeriano capta in

a *Eutrop. lib. X.*
b *Baron. ibid. num. XX.*
c *Dio LIX.*
d *Tacit. Ann. XIII.*
e *Vid. multa apud Sambuc. in fine Problem.*

in vinculis obiit. Licet pavo interdum concordiae conjugalis, ut in Domitiae aliarumque nummis indicium sit, plerunque tamen solemne est symbolum divinitatis, & in Augustarum consecratione multo olim saepius, quam aquilam, fuisse adhibitum, Pierii [a] Valeriani ac recentiorum aliquot [b] contra Kirchmannum [c] opinio est. Elegantissimum Augustae rogum in carneola videsis apud Rodulphinum Venutum, in quo rogo [d] adstant utrinque ad latera pavones duo, & ipsius in rogi vertice sol ac luna, apotheoseos argumentum, seu caeli indicium, ubi consecratos regnare ac vivere veterum superstitio, vel potius adulatio fabulabatur. Pavones quoque ad elegantiam, non ethnicorum more ad sepulcra feminarum principum Christiani veteres apponebant, uti apud Boldettum in marmore sepulcrali, opere anaglyptico; duos praeterea pavones in Vaticani Pontificio viridario Honorii & Mariae uxoris sepulcrum exornavisse Nardinus [e] tradit. Aliis etiam typis Augustarum consecratio designabatur, sed ii qualescunque demum essent, semper ex supradictis notis aliquam, aut multas pariter continebant, nempe Divae praenomen, aeternitatis epigraphen, caput velatum, ac pavonem, vel aquilam, aut pro avium alterutra Genium, qui animae in caelum ascendenti facem praeferret, qualis extat in Faustinae nummo cum lunula in capite, facem alatus gestans utraque manu, cum epigr. CONSECRATIO. S.C. Hoc videre licet in stylobate columnae Antonini Pii in foro *citatorio*, & in anaglyptico opere, jam ad triumphalem arcum M. Aurelii, & L. Veri ad viam Latam, modo in primo scalarum ordine musei Capitoli-

ni.

a *Hieroglyph. XIX.*
b *Vignol. loc. cit.*
c *De Fun. Rom. IV. cap ult.*
d *In Collect. Ant. R. LXIX.*
e *Ant. Rom. VII. 13.*

ni. Hactenus enumerata insignia quicunque Augusti, vel Augustae haberent, Dii Indigetes [a] vocabantur, de quibus Hesiodus cecinit:

Indigetes Divi fato summi Jovis hi sunt:
Quondam homines, modo cum superis humana tuentes,
Largi ac munifici, jus regum nunc quoque nacti.

XXI. Jam videtur & quidpiam me dicere de Divorum praenomine oportere, quo quidem solo persaepe Julius designatur, utpote Divus per excellentiam nuncupatus, quare Petronius:

Quid porro tu, Dive, tuis cunctaris in armis?

Quum enim antea nullus Caesarum inter Deos relatus esset, nulla necessitas adscribendi nominis apparebat, quod vix Boissardum fugisse credo summa cum laude in antiquitate versatum, qui ad quandam inscr. ubi legitur IMP. CAES. DIVI. FIL. AVGVSTO frustra *Julii* [b] nomen adjungendum putat. Graeci scriptores vocem Ἥρως usurpabant in appellandis iis, qui per apotheosin in Deorum numerum translati fuerant; propterea Dio [c] & Julium, & Augustum post mortem heroes nuncupat, & Silenus apud Julianum *de Caesar.* accusat M. Aurelium, quod impudicam Faustinam Ἡρωΐναις adscripserit. Iidem vero Graeci tametsi Augustos & Augustas post mortem heroes, vel heroinas nuncuparent, in nummis tamen tam anxie Romanorum moribus indulgebant, ut semper Deorum, perraro heroum titulo uterentur; ideo inter rarissimos ac singulares numeratur nummus ille Hadriani ab Antonio Gallandio [d] Smyrnae inspectus cum epigr. ΗΡΩΑ ΑΔΡΙΑΝΟΝ. Antinoi vero nummi cum epigraphe ΗΡΩΣ. ΑΝΤΙΝΟΟΣ. plures

a *Alex. Neap. Gen. Dier. VI.* 4.
b *Tom. VI.* 28.
c *Lib. LI. & LVI.*
d *Galland. Dissert. de Num. Panth.* p. 26.

plures habentur inter numiſmata maximi moduli Bibliothecae [a] Vaticanae, & in muſeis Piſano, Theupolo, Mauroceno. Ut ergo Auguſtas ſolebant vel Θείας, aut Θεὰς nuncupare, ſic Auguſtos nunc Θείως, nunc Θεὺς appellabant, & nonnunquam voce latina ΔΙΥΟΣ, uti apud Cuperum in explicatione gemmae Auguſtaeae quodam [b] in nummo legitur ΑΝΤΙΝΟΟC ΔΙΥΟΣ. Romani autem, quia quos patriis moribus conſecrabant, non in heroum, ſed Deorum numerum referebant, imperatores poſt apotheoſin aeque Divos ac Deos publice nuncuparunt. Neque audiendi ſunt, qui contendunt, Caeſares adhuc ſuperſtites ſaepe Deos fuiſſe aſſentatorie dictos, poſt mortem vero, tanquam peculiari quadam conſecrationis nota, ſolo Divorum titulo decoratos. Nam nummus Auguſti a Spanhemio, Vaillantio, & Bandurio conſideratus habet epigr. DEO AVGVSTO, idemque titulus eſt in ara [c] Veronae, biſque apud Gruterum [d], quae monumenta Annibal Oliverius [e] aeque generis claritate, ac doctrinae fama celeberrimus Auguſto jam vita functo dicata exiſtimat. Nummi vero Coloniae Tarraconenſis eadem epigraphe inſigniti Auguſto ſane jam conſecrato percuſſi ſunt. Lapis Piſaurenſis [f] cum inſcr. SIGNA DEORVM AVGV. i. e. Auguſtorum, ac marmor Neapolitanum [g] ΘΕΟΙΣ. ΣΕΒ. i. e. Deos Auguſtos nullum plane de re propoſita, niſi quis Pyrrhonius ac Scepticus ſit, dubitandi locum relinquunt. At enim haec monumenta vel Graeca ſunt, vel Graecorum ſubolent imitationem. Seneca vero rem praeclare definit his verbis: *tumulus, in quo Caeſari Deo noſtro fiebat*

a *Num. Vet. Rodulph. Venut. Tom. I.*
b *Ad Apotheoſ. Homeric.*
c *Muſ. Veron. pag. XCV.*
d *p. XVII. 11. LXXXVIII.*
e *Ad VIII. Marm. Piſaur. in not. p. 21. 22 23.*
f *Annib. Oliv. loc cit. VIII.*
g *Grut. pag. CXII. 8.*

bat [a] *quotidianum ſacrum*. Gallienus quoque utpote Romanus imperator inſcribi in nummis debuit Romano more, & tamen ejus extat numiſma cum trita epigr. DEO AVGVSTO. Eſto, hoc qui cudit, Graecos ſit aemulatus; omnesne Latinos ſcriptores Romanae oblitos conſuetudinis arbitremur? Ne poetarum fere innumera teſtimonia proferam, certe Cicero [b] Divos ac Deos abſque ullo diſcrimine nominavit: Latinorum praeterea auctorum omnium, quotquot de apotheoſi tractarunt, communis ac perpetua haec phraſis [c] eſt, *in Deorum numerum referri*. Non ergo Latini Graecam, ſed Graeci potius Latinam ſcribendi conſuetudinem ſequuti ſunt, qui hac de cauſa, ut antea dixi, nullis fere in nummis inſcripſere heroum titulum, ſed Deorum. Quare in lapidibus ac numiſmatibus Auguſtarum Auguſtorumque, qui deinceps *Divini* [d] quoque ac [e] *Divales* nuncupati ſunt, haec Divi aut Divae praenomina pro veris Dei ac Deae ſynonymis habenda eſſe quum unuſquiſque videat, jure hinc eruditos commendabit libere ſuccenſentes, ubi legunt aut DIVAE. MARIAE, aut DIVO. IOSEPHO, & alia hujuſmodi, emendanteſque SANCTAE. MARIAE, ac SANCTO. IOSEPHO. Fateor equidem poſteriora ſecula hanc Divi vocem uſurpaviſſe pro heroe ſignificando, & ad vivos adhuc Caeſares traduxiſſe, quare Symmachus [f] dixit; *ſolemne eſt DIVO noſtro Theodoſio in ſuos exercere cenſuram*; & Guntherus [g] ad Pont. Adrianum pro Friderico Barbaroſſa:

Haec de reſponſis DIVI, Pater optime, regis

Sal-

a *De tranquill. XV.*
b *De Nat Deor. II & de Leg. II.*
c *Svet. Jul. 88. Aug 97. Claud. 45. & alib. Spartian. in Caracall. Lamprid. in Alex. Sev. Tertull. in Apol. 34.*
d *Frontin. de Colon.*
e *Feſtus Rufus in Breviar.*
f *III Epiſt. 81.*
g *VI Epiſt. Reſponſ. Epiſcop. ad Pont. Adrian.*

Salva pace tua tibi rescribenda putamus.
Patuit deinde hoc praenomen ad omnes principes, & ex plurimis hunc habe titulum ex Salvatorio: [a]

IOANNES SFORTIA DIVI CONSTANTII F.
DIVI ALEX. NEP. DIVI SFORTIAE PRONEP.
VETVSTATE ABSVMPT. RESTITVIT.

In nummis Julii II. P. M. legitur adhuc eo superstite DIVVS . IVLIVS . II. sicut etiam in apparatu ex aurophrygio arae maximae Vaticanae, & in numismate [b] Pauli III. P. M. At enimvero hanc DIVI vocem pro summae virtutis sanctitatisque praeconio usurpari cum laude posse, rem qui serio considerat, omnino neget necesse est. Nam ut primo sensu appellare, exempli caussa, Dei Parentem DIVAM, nempe Deam, est nefas; ita secundo nuncupare eandem duntaxat Divam, hoc est heroinam, est sane parum. Christiana antiquitas, cujus auctoritas valere plurimum debet, *Domni* quidem, aut *Domini* [c] vocabulo usa est, sed alio sensu, quam dixi numero XV.; itemque a seculo V. *Sancti* praenomen usurpare coepit plerunque his litteris contractum SCS in recto, quod prae ceteris Bonarrotius [d], Aringhius [e], & Fontaninus [f] lectorum oculis subjiciunt, nunquam autem viros, aut feminas sanctitate commemorabiles *Divi*, aut *Divae* praenomine honoravit. At de hac re liberum per me cuique judicium esto.

XXII. Consecrationis adulationi pares erant honores, quibus Divi Divaeque, tanquam vera Numina colebantur. Ut nihil de templis dicam, quorum multitudinem ac splendorem [g] Svetonius, & [h] Dio, & [i] Plinius,

a *Annib. Oliver. loc. cit. p.* 188.
b *Venut. in Num Pontific. praestant.*
c *Vid. Cangii Glossar.*
d *Observat. sacr. pag.* 83.
e *In Rom. subterr. V.* 25.
f *De Disco Argent. Vet. cap.* 14.
g *In Jul.* 76 *Aug.* 5. *Tib.* 40.
h *LVI. & alib.*
i *H. N. XII.*

nius, tum [a] Tacitus, & [b] Spartianus aliique copiose ostendunt, noti passim in historia lapidibusque sunt flamines, & sodales Quirinales, Augustales, Flavii, Antoniani, de quibus [c] Onufrium Panvinium adire praestat. Adde puellas alimentarias tum Faustinianas, tum Mammaeanas, quas Antoninus Pius [d], & Alexander [e] Severus, ille in uxoris, hic in honorem matris, aliique in aliarum memoriam instituerunt. Faustinae nummus hujusce honoris est typo insignis, ac Sabinae numisma, quod aram exhibet cum epigr. PIETATI. AVG. nonnulli referunt ad pueros & puellas ejus beneficentia institutas. Caesarum matribus praecipuus hic honor datus, ut post consecrationem sub matris Deorum effigie colerentur, quod palam faciunt numismata Plotinae [f], Faustinae, & Juliae. His honoribus finitima est religio, qua Divorum imagines colebantur, quas siquis domi non haberet, ac Diis Penatibus additas non rite veneraretur, sacrilegii quandoque fuisse reum, praeter Capitolinum in Antonino Philosopho, Vopiscus praeclare affirmat, narrans cavisse Tacitum, ut Aurelianum omnes pictum haberent. Nummi etiam, tanquam amuleta, collo aut armillis suspendebantur; non semel enim in bullis aeneis haec numismata inventa sunt, de quibus consulendus est praesertim senator [g] Bonarrotius nunquam sine laude nominandus. Opinio enim erat, Augustos Fortunae inconstantiae [h] non subesse, imo eam immutare [i] posse, & qui eorum imagines insculptas haberent in jaspide, eos hinc effici [k] amabiles, & facile fieri voto-

a *Ann. I. & IV. & XIV.*
b *In Hadr. vid. Kipping. Ant. R, & Ouzel ad Minut Fel. in Octav.*
c *II Comment Reip Rom de Sacerd.*
d *Capitol. in M. Ant. Philos.*
e *Lamprid. in vit.*
f *Bonarrot. in Mus. Carpin. Tab. I. pag. 4. & 5.*
g *Numism XXXVI. 4. 5.*
h *Firmic. II 33.*
i *Amnian. XVII. vid. ibid. Vales.*
k *Bonarrot. ibid.*

votorum compotes. Siquis Augustorum statuas conflavisset, in deformem scilicet massam redigere ausus esset, is tenebatur crimine majestatis [a] ex lege Julia. Sed nec eas, nisi nondum consecratas vendere licuit; quapropter apud Tacitum [b] accusator objecit Fannio, quod venditis hortis simul Augusti statuam mancipavisset. Postea vero Tiberium testatur ibidem Tacitus censuisse, non fieri contra religiones, si Augusti, vel alia Numinum simulacra domorum venditionibus accessissent. Hae quoque imagines in pompis sacris per circum thensis traducebantur, quae quidem thensae sive currus ebore, argento auroque ornati, vel pannis velisque pretiosissimis tecti, vel undique patentes erant quasi cellulae, aut exigua [c] templa, trahebanturque nunc leonum, nunc elephantum, plerunque equorum, aut mularum ministerio: cujus ritus in numismatibus testimonia cernere cupienti satis erit, si Faustinae nummos consideret, ac Marcianae, fratris Trajani opera consecratae, ut arcus Anconae indicat: utriusque enim imagines & leonibus & elephantibus, nedum mulis equisque traductas fuisse varii nummorum typi palam faciunt. Vaillantius autem quod in nummo Marcianae argenteo thensas videns desuper coopertas, non inibi imaginem illius ceream, sed cadaver delatum putet, ab eruditis jure optimo emendatur: iis enim vehiculis mos Romanorum fuit traducendi imagines in pompis circensibus, non ad rogum cadavera efferendi.

XXIII. Nolim proinde cujus in Caesaris, aut Augustae monumentis templum, flamines, circensem pompam imaginumque traductionem videas, haec statim argumen-

 ta

a *Venul. Saturnin. L. 6. ad leg. Jul. majest.*

b *Ann. lib. I.*

c *Lips. de Re Vest. II. Vignol. loc. cit. Canonic. Philipp. Venut. Diss de Cellul. vet. Diss. Acad. Corton. Tom. II*

ta notasque existimes indubitatas apotheoseos. Constat enim hujusmodi honores viventibus adhuc, nedum mortuis consecratisque principibus utriusque sexus gliscente adulatione decretos esse. Augusta haec urbs licet statuam Caesaris dictatoris in circensi pompa moerens ac taciturna viderit, illudque sui praeconium audierit a Cicerone: *praeclarum* [a] *vero populum, quod propter tam malum vicinum ne Victoriae quidem ploditur*: tamen illi dictatori templum, aram, sacerdotem, imaginem inter Deos, & Lupercalia [b] dedicavit: *quae omnia* [c] *velut infulae in destinatam morti victimam congerebantur*. Si Romanis adhuc animo menteque liberis Quintus ille Ciceronis frater *quartum vel potius millesimum nihil sapiebat*, *qui laetabatur* [d] *Luperco filio*, & *Statio* in Julii honorem, nihil jam putabimus grassante tyrannorum impotentia in hoc mali genere non contigisse. Itaque quoad consecrationem nihil certi licet e supradictis Caesaris infulis deprehendere. Verum de his plus satis. Post caedem Julii jurari per nomina imperatorum [e] coepit, quare Horatius Augusto:

Praesenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.

Tacitus loco supra citato refert, crimini datum Rubrio, quod Augusti nomen perjurio violasset: Claudius nullum sibi jusjurandum neque crebrius neque sanctius esse voluit, quam per [f] Augustum: eundem hunc quoque honorem tributum & Drusillae [g] a Cajo, & Liviae a Claudio [h] testatur Dio. Sacrilegus hic cultus communis deinde

a *Ad Att. XIII. 42.*
b *Svet. Jul. 76.*
c *L. Flor. IV. 2.*
d *Cic. ad Attic. XII. 5.*
e *Dio XLIV.*
f *Svet. Claud. II.*
g *Lib. LIX.*
h *Idem LX.*

inde fuit omnium imperatorum, per quorum fortunam, felicitatem, nomina, sive genios, tanquam per caelestia Deorum numina, juramenta concipiebantur. Hem quam sancta haec habita juramenta! Legibus Romanis qui per Deos pejerasset, a censoribus notabatur, quorum *judicium* [a] *nihil fere damnato afferebat, praeter ruborem*: infamiam certe ac paenam non irrogabat; injurias enim *Deorum Diis curae esse* [b] cum Tiberio dictitabant. Sed qui consulto per principem pejerasset, in legem Juliam majestatis incidebat, & castigatus [c] fustibus dimittebatur. Jure igitur hanc dementiam Tertullianus [d] increpat, & Minucius Felix in Octavio deridens ait, *est illis tutius per Jovis genium pejerare, quam regis*. Huic confine est illud, quod Caesarum non mortuorum modo, sed & viventium imagines cum Diis adorandae proponebantur, quemadmodum se apud Christianos fecisse Plinius [e] ad Trajanum scribit; videlicet futurum putans, ut ii facilius ad Deorum cultum allicerentur: sciebat enim, quam officiose imperatores colerent, at ignorabat hoc illis esse propositum, ut darent Caesari, quod esset Caesaris, praeterea nihil. Quod vero Plinius & semel & moderate, alios gessisse praesides & frequenter & crudelissime, praeter S. Cyprianum, Tertullianum, Arnobium, nascentis Ecclesiae non tam monumenta, quam vulnera & tropoea declarant.

XXIV. Tot tantisque assentationum generibus hoc etiam postremo accessit intolerandum superbiae additamentum, nempe ad divorum signa asyli jus, de cujus origine, incremento, varietate dissertationem cum sacris,

 tum

a *Cic. V. de Repub.*
b *Tacit. loc. cit.*
c *Ulpian. leg. 13. D. de jurejur.*
d *Apolog. 28.*
e *Epist. X. 97.*

tum profanis argumentis ornatiſſimam nuper habuit in ſacri Concilii Academia coram ſummo Pontifice celebrata P. Jo. Franciſcus Nobilius in collegio Nazareno Theologiae Profeſſor vir eruditionis & ingenii laudibus admirandus. Aſylum, quod Athenienſes primo in [a] Deorum templis, deinde ad ſepulcra [b] heroum inſtituerunt, Romae autem in capitolii [c] querceto, ubi nunc ſtatua [d] M. Aurelii imp., tum in templo Dianae, ad Epheſinae [e] imitationem, in Aventino, ac demum in templo [f] Pacis extiterat, aſylum, inquam, peſſundata libertate ad templa, ad ſtatuas & quandoque ad ipſa Caeſarum numiſmata translatum eſt. Hujus inſtituti initium fuit a templo Julii, quod Triumviri [g] extruxere: poſtmodum ad ejus etiam ſimulacra patere coepit, ideoque legimus Antonium [h], ac Lepidum in morte Caeſaris perſequenda hoſtibus ad ejus ſtatuas confugientibus dediſſe veniam, quanquam Auguſtus [i] Antonium juvenem poſt multas irritaſque preces ab Julii, quo confugerat, ſimulacro abreptum interfici palam juſſerit. Lampridius in Heliogabali, Philoſtratus in vita Apollonii [k] Thianei referunt, delictum fuiſſe capitale, ſervum caedere ad ſtatuam Caeſaris accedentem: quin etiam neſcio quis impietatis damnatus [l] fuit, quod ſervum cum drachma Tiberii argentea verberaviſſet. Huc pariter fortaſſe ſpectant numiſmata perforata, vel unco ornata, quae non modo coronis inſeri, ut jam oſtendi [m], ſed etiam ſuſpendi collo, aut capiti conſueverunt, quod Gisber-

a *Voſſ in verb. Aſyl.*
b *Ophman. Contin. Lex.*
c *Liv I. Dionyſ. II*
d *Donat. de Urb. Rom. II. 10.*
e *Fattolil. de Immunit. Tom. I. p. 2. & 3. Clericat. in Deciſ. Miſcell. Tom. IV. Deciſ. 13.*
f *Auctor de Regim. Princip. 15.*
g *Dio XLVII.*
h *Xiphil. in Aug.*
i *Svet. Aug.*
k *Lib. II.*
l *Idem loc. cit. lib. II.*
m *Differt. I. Num. XII.*

Gisbertus Cuperus [a] in sua ad Cl. Blanchinum epistola suspicatur: animadvertit enim, in praesens adhuc mulieres in Oriente, & Graecia frontem & crines numismatibus aeque veteribus ac recentioribus exornare. Eo denique res evasit, ut Caesarum imagines non modo indignissima in optimum quemque probra, sed & calumnias [b] sinerent impunitas esse ac liberas: siquis enim aut eorum numisma gestaret, aut simulacro [c] adhaeresceret, ejus audaciam in jus vocare, aut vi repellere nefas erat. Et quanquam Tiberium Svetonius [d] scribat haec improborum perfugia abolevisse, Tacitus tamen [e] refert ab eo non asyla sublata, sed nimiam eorum copiam imminutam. Decretum huic simile, quoad Deorum signa, olim emanavisse docere videtur haec inscriptio Lanuvii posita in Latio, in templo & basi grandi: [f]

MAVORTIO
SACR
HOC . SIGNVM
A . SERVO . TANGI
NEFAS . EST

Itaque quum semper maxima fuerit peccandi illecebra impunitatis spes, non injuria dixeris, illius Divorum gregis fuisse proprium & flagitiose vivere, & post mortem flagitia patrocinari. Illa enim in Apotheosi, nulla integritatis, nulla virtutum ratione habita, unius duntaxat, ejusdemque amore, cupiditate, adulatione, mercede ducti testimonium satis erat, ut quis ad Deos ascenderet, quod Ethnicis exprobravit & constanter & libere illa S. Justini

a *Vid. Tom. IV. Diss. Academ. Corton. in fine.*
b *Tacit. Ann. III & IV. vid ibid. Lips.*
c *Senec. de Clem. I. Lactant. divin. Institut. II. 7.*
d *Svet. Tib. 37.*
e *Annal. III.*
f *Thes. Grut. p. LVII. 2.*

ſtini Martyris ad Antoninum Pium nunquam pro dignitate ſatis laudanda oratio. Quotquot igitur Catholicae *Canonizationis* ritus ab impuriſſimis illius apotheoſeos fontibus in Vaticanum defluxiſſe dictitant, obmuteſcant neceſſe eſt, quum praeſertim ſedeat in Apoſtolico ſolio BENEDICTUS XIV., a quo jampridem venenata eorum tela repreſſa ſunt. Neque hoc dico, quod mihi ejus de Voluminibus in mentem veniat aliquid commemorare, quin eam potius, quam mihi ſemper perneceſſariam duxi, Attici eloquentiam, ſilentium ſcilicet, imitabor: tacere enim praeſtat, quam minus graviter ornateque de Pontifice dicere, cui non gloriam, qua ſic unus eminet inter omnes, ut dignitate, ſed diuturnum vitae ſine ulla offenſione curſum vota preceſque omnium adprecantur. Jam ſe Claſſis altera ſpectandam praebet, quae licet ornata titulis nec vetuſtiſſimis omnibus, nec imperatorum, aut regum tantum, ſed etiam tyrannorum, tamen perbrevis eſt futura, hac nimirum de cauſa, quod ſolemnis illa apud veteres inſcriptionum brevitas, quae poſtea ridiculam in loquacitatem converſa eſt, diu perjucunda fuit & exteris regibus, & Romanis magiſtratibus, praeſertim imperatoribus, quos ad evitandam Auguſtorum repetitionem, non ſemel in diſſertatione Caeſarum nomine nuncupavi, non, opinor, temere, ſi ſecus, legant qui volunt, qui nolunt abjiciant.

CLAS-

CLASSIS II.

Auguſtorum, & Regum Monumenta.

I.

In oppido Alcantara, in pontis ingreſſu, ubi ſacellum S. Juliano dicatum. *Ex Smet. Ord. I. p.* 4.

IMP. NERVAE . TRAIANO . CAESARI . AVGVSTO
GERMANICO . DACICO . SACRVM

1. TEMPVM . IN . RVPE . TAGI . SVPERIS . ET . CAESARE . PLENVM
ARS . VBI . MATERIA . VINCITVR . IPSA . SVA
QVIS . QVALI . DEDERIT . VOTO . FORTASSE . REQVIRET
CVRA . VIATORVM . QVOS . NOVA . FAMA . IVVAT
INGENTEM . VASTA . PONTEM . QVOD [a] MOLE . PEREGIT
2. SACRA . LITATVRO . FECIT . HONORE . LACER
QVI . PONTEM . FECIT . LACER . ET . NOVA . [b] TEMPLA
DICAVIT . [c] ILLIC . SE . SOLO . . . . . . VOTA . LITANT
PONTEM . PERPETVI . MANSVRVM . IN . SECVLA . MVNDI
FECIT . DIVINA . NOBILIS . ARTE . LACER
IDEM . ROMVLEIS . TEMPLVM . CVM . [d] CAES . DIVIS
CONSTITVIT . FELIX . VTRAQVE . CAVSA . SACRI
C. IVLIVS . LACER . H. S. F. ET . DEDICAVIT
AMICO . CVRIO . LACONE . ICEDITANO

Cl. Muratorius in *Theſ. CCCCL.* 1. in exordio, & clauſula nonnulla variat. a *Ibid.* QVI . RVPE. b. Terminat lineam DICAVIT. c SCILICET . ET . SVPERIS MVNERA . SOLA . LITANT. d CAESARE. Idem exiſtimat non unum, ſed diver ſos fuiſſe titulos, qui per deſcriptoris negligentiam in unum coaluerint. Notat demum hanc inſcr. poſitam An. D. 101. vel 102.

1. Ob ritum, de quo in ſuperiore *Diſſ. Num. XIII.* & in *not. ad inſcr. XXX.* hoc ſacellum dicatum fuit aut Diis Pa-

Paredriis, aut alicui Deo Pantheo, vid. *Diss. I. Num. XI.* Multa Trajano ubique dicata templa: qui in nummis OPTIMVS tanquam proprio cognomine nuncupatur: haec ejus fuit summa laus, quod talem se imperatorem privatis praebuit, quales privatus sibi optaverat imperatores. Spartianus auctor est, Hadrianum, quum opera ubique plurima effecisset, nusquam nisi in Trajani templo nomen suum inscripsisse.

2. Secundum Festum is proprie dicebatur *Lacer*, qui auribus curtatus esset.

II.

Pontiroli in agro Mediolanensi.
Grut. Thes. p. CLXIII. 2.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΑΥΡΕΟΛΩ ΜΕΤΑ
ΔΗΙΟΝ ΑΡΕΑ ΚΑΙCΑΡ
ΤΑ ΚΤΕΡΕΑ ΘΝΗΤΩΝ ΩΣ
ΘΕΜΙC ΕΝΔΙΔΟCΙ [a]
ΤΩ ΓΑΡ ΚΑΙ ΖΩΗΝ ΑΛΛ' ΟΥΚ
ΕΘΕΛΗCΕ ΦΡΟΝΗΜΑ
ΠΑCΙΝ ΕΠΙΡΗΤΟΙC [b] ΤΟΥ CΤΡΑ
ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΙΟΝ
ΚΕΙΝΟC ΔΕ [c] ΟΙΚΤΙΡΜΩΝ ΚΑΙ
CΩΜΑΤΟC ΕCΚΑΤ [d] ΟΠΙΖΩΝ
ΑΥΡΕΟΛΟΥ ΓΕΦΥΡΑΝ
CΤΗΑΤΟ [e] ΤΗΝCΤΕ ΤΑΦΗΝ

1. Κλαύδιος Αὐρεόλῳ μετὰ δήϊον ἄρεα Καῖσαρ
Τὰ κτέρεα, θνητῶν ὡς θέμις ἐνδίδοσι:
Τῷ γαρ καὶ ζωὴν· ἀλλ' οὐκ ἐθέλησε φρόνημα
Πᾶσιν ἐπιῤῥήτοις τοῦ στρατοῦ ἀντίβιον;
2. Κεῖνος δ' οἰκτίρμων καὶ σώματος ἔσχατ' ὀπίζων
Αὐρεόλου γεφύραν εἵσατο τήνδε ταφήν.

a *In not. Grut. p. CCCV.* hoc loco emendatur ΕΝΔΙΔΟΔΕΙ.
b *Salmas.* ΕΠΙΡΡΗΤΟΙC. c *Alc. & Ursin. Sched.* Δ'.
d *Salmas.* ΕCΧΑΤ'. e Recte mutandum CΤΗCΑΤΟ in ΕΙCΑΤΟ cum *Alciati sched. & Pighii* ἀπὸ τοῦ ἕω.

Sic

Sic interpretatur Grammaticus aetate Julii Capitolini.

Dona sepulcrorum victor post multa tyranni
Praelia, jam felix Claudius Aureolum
Munere prosequitur mortali, & jure, superstes
Vivere quem vellet, si pateretur amor
Militis egregii; vitam qui jure negavit
Omnibus indignis, & magis Aureolo.
Ille tamen clemens, qui corporis ultima servans
Et pontem Aureoli dedicat & tumulum.

Scaliget in not. ad hanc pag. ait *pessima Graeca pessimis Latinis facta*. Apud Salmas. in not. ad Aureolum, & Fleetwodum in *Syllog. pag.* 112. aliter vertitur.

Claudius Aureolo post martia praelia Caesar,
Humana ut lex est, debita justa dedit.
Huic vitam & voluit: diris infensa tyrannis
Militis haud potuit mens generosa pati.
Hinc pias atque suo cineres dignatus honore
Aureoli pontem condidit & tumulum.

Alciatus initio epigrammatis praefixum habet solemne illud sepulcrorum Θ. K. In dextro latere hujus tabulae videbatur draco caudam mordens, & ejus in circulo stabat catulus latrans, aut, ut Pighio placet, hippopotamus, cujus pedibus subscriptum ATΓΕΟΛΟC, quod forte mutandum in ΑΥΡΕΟΛΟΣ. *Ita in Grut. animad. pag. CCCVI.*

1. Hic ille est Claudius Gothicus, qui in nummis INVICTVS dicitur, quod, ut scribit Pollio, duo millia navium barbararum, & trecenta viginti millia hostium delevit, oppressit, attrivit. Huc spectat nummus, in quo victoria stans cum serto & palma inter duos captivos humi sedentes cum epigr. VICTORIA AVG. Tertio imperii anno pestilentia sublatus inter Divos relatus est, testante praeter Pollionem numismate argenteo inter rariores habito, in quo caput ejus radiatum cum epigr. DIVO CLAVDIO GOTHICO, & in aversa parte ara de more cum igne accenso, & CONSECRATIO. Claudii cum Aureolo pugnaturi existimatur nummus, in quo caput

Claudii & imperator eques dextra elata, finiſtra haſtam tranſverſam cum epigr. ADVENTVS AVG. Nota in hoc deſinere nummos argenteos Auguſtorum, quorum loco impreſſi ſunt ex aere puro, ſuperinducta ſtanni tenui pellicula uſque ad Diocletianum. Vid. *Cl. P. Baldin. Append. ad Vaill. Tom. III.*

2. Aureolus unus ex XXX. tyrannis Mediolani occiſus A. D. 168. apud pontem, qui ideo pons Aureoli nuncupatus. Alii ferunt hunc Claudii opera interfectum & humili ſepulcro donatum, alii invito Claudio caeſum, ut conjecturam inſcriptio praebet. Aureoli numiſmata ex argento ne quaeras, ex auro rariſſima invenies. Vid. *P. Baldin. ad Vaill. loc. cit. pag.* 20.

III.

In Baſe Obeliſci ex circo maximo effoſſi & a Sixto V. P. M. ante Lateranen. Baſilicam collocati. *Grut. p. CLXXXVI.* 3.

In Parte Auſtrali.

1. PATRIS . OPVS . MVNVSQ *ſuum* . TIBI . ROMA . DICAVIT
AVGVSTVS . *toto* . *Conſtan*TIVS . ORBE . RECEPTO
ET . QVOD . NVLLA . TVLIT . TELLVS . NEC . VIDERAT . AETAS
CONDIDIT . VT . CLARIS . EXA*equ*ET . DONA . TRIVMFIS *ſic*

2. HOC . DECVS . ORNATVM . GENITOR . COGNOMINIS . VRBIS

3. ESSE . VOLENS . CAESA . THEBIS . DE . RVPE . REVELLIT

Parte Orientali.

SED . GRAVIOR . DIVVM . TANGEBAT . CVRA . VEHENDI
QVOD . NVLLO . INGENIO . NISVQVE . MANVQVE . MOVERI
CAVCASEAM . MOLEM . DISCVRRENS . FAMA . MONEBAT
AT . DOMINVS . MVNDI . CONSTANTIVS . OMNIA . FRETVS
CEDERE . VIRTVTI . TERRIS . INCEDERE . IVSSIT
ſic HAVT . PARTEM . EXIGVAM . MONTIS . PONTOQVE . TVMENTI

Parte Septentrionali.

CREDIDIT . ET . PLACIDO . *vexerunt* . *aequora* . *flu*CTV
LITVS . AD . HESPERIVM . T*iberi* . MIRANTE . CARINAM

4. INTEREA . ROMAM . TA*poro* . VASTANTE TYRANNO.
AVGVSTI . IACVIT . DONVM . STVDIVMQVE . LOCANDI
NON . FASTV . SPRETI . SED . QVOD . NON . CREDERET . VLLVS

TAN-

TANTAE . MOLIS . OPVS . SVPERAS . CONSVRGERE . IN . AVRAS

Parte Occidentali.

NVNC . VELVTI . RVRSVS . RV*fis* . AVVLSA . METALLIS
EMICVIT . PVLSATQ. POLOS . HAEC . GLORIA . DVDVM
AVCTORI . SERVATA . SVO . CV*m* . CAEDE . TYRANNI
REDDITVR . ATQVE . ADITV . RO*mae* . VIRTVTE . REPERTO
VICTOR OVANS • VRBIQ*ue* . *locat* . *ſublime* . TROPAEVM
PRINCIPIS . ET . MVNVS . CONDI*gnis* . *uſ*QVE . TRIVMFIS

1. Conſtantinus imp. A. D. 330. hunc obeliſcum, Aegypti monumentum Soli dicatum, Thebis Alexandriam vehendum curavit, ut illinc Conſtantinopolim deferretur *Baron. ad An. D.* 330. *num. VIII.*; ſed opere ob ejus mortem non abſoluto, Conſtantius Alexandria Romam obeliſcum navi admirandae vaſtitatis trecentiſque remigibus deferri juſſit, & in circo Maximo collocari. De hoc argumento pereruditum extat commentarium Michaelis Mercati. Apud Cl. Eq. Franc. Victorium perparvam vidimus baſim in ruſtica quadam domo repertam ad ſuſtentaculum bilychnis, in qua haec eadem inſcriptio obſervatur cum litteris minio illitis, ſicuti erat in archetypo.

2. Conſtantinopolis ut *ſecunda Roma* vocaretur, Conſtantini lex erat in columna lapidea apud praetorium prope ipſius imp. ſtatuam equeſtrem, *Baron. A.D.* 357. *n. LXXXIV. Ammian. XVII.* Illa quoque dicta eſt *Nova*, & haec *Vetus*, *Antiqua*, *Senior*, *lib.XI. C. de Privileg. Urb. Conſtantinop.* & *l. intra C. de Operib. Pub.* Illam Conſtantinus *omnium urbium nuditate* ornaverat capitolio, milliario aureo, circo maximo, amphiteatro, foris, porticibus, aliiſque publicis aedificiis ibidem veluti Romae erectis *S. Hieronym. in Chronic. ad ann.*25. *Conſtantini*. *Socrat.l.* 12. *Sozom. II.* 4. & *Baron. A. D.* 330. *num. VIII.*

3. Thebarum in Aegypto civitas a centum portis *Hecatomphylos* dicta eſt.

4. In hoc verſu xv. fracto marmore legebatur TA . . RO; lacunam docta manus impleverat additis PO, ut legeretur TA-

PORO tyranni nomine, ſive TAPOTO, quo nomine dictus Maxentius, quia apud Helenum caſtrum Tapotorum, qui Cantabriae populi ſunt, Conſtantem interfecit *Aguil. Fleetwod. Syllog. pag.* 88. Sed Fulvius Urſinus demtis PO induxit ET, nempe TAETRO. Nam perduellium tyrannorumque nomina nunquam monumentis incidebantur, inciſa etiam abradebantur impreſſa tantum Tyranni voce, addito vocabulo ad ad tyrannidem deteſtandam idoneo, ut hoc loco, TAETRO. TYRANNO. Auctor panegyrici Conſtantino dicti Maxentium appellat ILLVM proprio relicto nomine.

I V.

Conſtantinopoli in Hippodromo in uno latere baſis, cui ex ſolido ſaxo inſidet obeliſcus. *Grut. CLXXXV.* 6.

ΚΙΟΝΑ . ΤΕΤΡΑΠΛΕΥΡΟΝ . ΑΕΙ . ΧΘΟΝΙ . ΚΕΙΜΕΝΟΝ . ΑΧΘΟΣ
ΜΟΥΝΟΣ . ΑΝΑΣΤΗΣΑΙ . ΘΕΥΔΟΣΙΟΣ . ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΤΟΛΜΗΣΑΣ . ΚΑΙ . ΠΡΟΚΛΩΣ . ΕΠΕΚΛΕΤΟ . ΚΑΙ . ΤΟΣΟΣ . ΕΣΤΗ
ΚΙΩΝ . ΗΕΛΙΟΙΣ . ΕΝ . ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ . ΔΥΟ

Sponius teſtis oculatus T. I. *Itin.* tab. poſt pag. 232. legit
ΤΟΛΜΗΣΑΣ ΠΡΟΚΛΟΣ ΕΠΕΚΕΚΛΕΤΟ ΚΑΙ ΤΟΣΟΣ ΕΣΤΗ

Κίονα τετράπλευρον ἀεὶ χθονὶ κείμενον ἄχθος
Μοῦνος ἀναστῆσαι Θεοδόσιος Βασιλεὺς
Τολμήσας Πρόκλος ἐπεκέκλετο καὶ τόσος ἔστη
Κίων ἠελίοις ἐν τριάκοντα δύο

Latinus Latinius Conſiderat. VII. in Obeliſc. Michaelis Mercati ſic Latine vertit, notatque obeliſcum a Graecis eſſe perperam columnae nomine nuncupatum.

Pondus humi aeternum, quadrata mole columnam
Theudoſius Princeps munus ut erigere eſt
Auſus, mandavit Proclo, tantamque columnam
Ter decima erectam luxque ſecunda dedit.

V.

Ab Orientali plaga ejuſdem baſis *Grut. loc. cit.* 7.

DIFFICILIS . QVONDAM . DOMINIS . PARERE . SERENIS.
IVSSVS . ET . EXTINCTIS . PALMAM . PORTARE . TYRANNIS
OMNIA . THEVDOSIO . CEDVNT . SVBOLIQVE . PERENNI

TER.

TER . DENIS . SIC . VICTVS . EGO . DOMITVSQVE . DIEBVS
IVDICE . SVB . PROCLO . RVRSVS . SVM . ELATVS . AD . AVRAS

V I.

Ibidem Grut. CLXXXVI. 1.

ΤΟ . ΤΕΤΡΑΠΛΕΥΡΟΝ . ΘΑΥΜΑ . ΤΩΝ . ΜΕΤΑΡΣΙΩΝ
ΧΡΟΝΩ . ΦΘΑΡΕΝ . ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ . ΝΥΝ . ΔΕΣΠΟΤΗΣ
ΟΥ . ΡΩΜΑΝΟΣ . ΠΑΙΣ . ΔΟΞΑ . ΤΗΣ . ΣΚΗΠΤΟΥΧΙΑΣ
ΚΡΕΙΤΤΩΝ . ΝΕΟΥΡΓΕΙ . ΤΗΣ . ΠΑΛΑΙ . ΘΕΩΡΓΙΑΣ
Ο . ΓΑΡ . ΚΟΛΟΣΣΟΣ . ΘΑΜΒΟΣ . ΗΝ . ΕΝ . ΤΗ . ΡΟΔΩ
ΚΑΙ . ΧΑΛΚΟΣ . ΟΥΤΟΣ . ΘΑΜΒΟΣ . ΕΣΤΙΝ . ΕΝΘΑΔΕ

Latine ad verbum. *Quadrilaterum hoc rerum ſublimium miraculum, tempore corruptum, Conſtantinus nunc Dominus, cujus filius eſt Romanus, gloria imperii, excellentius renovat, quam olim viſebatur. Coloſſus enim miraculo erat Rhodi: & aes hoc ſtupori eſt hoc loco. Grut. ibid.*

V I I.

Conſtantinopoli. *Spon. ibid. in Tab. poſt pag.* 224.

PRINCIPIS HANC STATVAM MARCIANI
1. CERNE TORVMQVE
2. TER EIVS VOVIT QVOD TATIANVS.
OPVS

1. Supra columnam extat urna quadrata, ad cujus angulos quatuor aquilae, in baſi haec eſt inſcriptio, quae lectorem jubet *ſtatuam*, quae deeſt, & *Torum* cernere Marciani imperatoris. Ethnico de Principe ſi ſermo eſſet, non ſine cauſa ſuſpicaremur ea in urna columnae ſuperimpoſita reconditos eſſe cineres, ſicut Trajani conditi ſunt ejus in foro in urna aurea, ſupra, vel infra columnam, ut Caſſiodorus in Chronico, & Eutropius *lib.* VIII., ſed de Chriſtiano principe id ſuſpicari nefas, praeſertim jam antiquato more comburendi cadavera: tantum cum Sponio opinor, Marciani cor ea in urna, reliquum corpus ſub columna fuiſſe conditum.

2. Primum elementum ſecundi verſus videtur τ, ſed qui exſcripſit, marmor eſſe ait foediſſime deturpatum invidia temporis, aut negligentia barbarorum.

VIII.

VIII.

In ſcala palatii Capitolini ad dexteram collocati.

CAESARIS . AVGVSTI . FRIDERICI . ROMA . SECVNDI
DONA . TENE . CVRRVM . PERPES . IN . VRBE . DECVS
HIC . MEDIOLANI . CAPTVS . DE . STRAGE TRIVMPHOS
CAESARIS . VT . REFERAT . INCLYTA . PREDA *ſic* . VENIT
HOSTIS . IN . OPPROBRIVM . PENDEBIT . IN . VRBIS . HONOREM
MICTITVR *ſic* HANC . VRBIS . MICTERE . IVSSIT . AMOR

Alius huic ſimilis extat titulus in *Murator. Tom. IX. Rerum Italic. p.* 658. B. Anno D. MCCXXV. Fridericus Mediolanenſium victor apud Curtem-Novam eorum ducem ſuſpendio perdidit, multos in Apuliam relegavit, currum hoſtium victoriae indicem Romam miſit.

Vrbs decus orbis ave: victus tibi deſtinor ave
Currus ab Auguſto Friderico Caeſare juſto.
Fle Mediolanum: nam ſentis ſpernere vanum,
Imperii vires proprias tibi tollere vires.
Ergo triumphorum urbs memor eſſe priorum,
Quos tibi mittebant reges, qui bella gerebant.

IX.

Ex Herodoto in vita Homeri.

ΚΑΛΚΗ ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΕΙΜΙ ΜΗΔΟΥ Δ' ΕΠΙ ΣΗΜΑΤΙ ΚΕΙΜΑΙ
ΕΣΤ ΑΝ ΥΔΩΡ ΤΕ ΡΕΗΙ ΚΑΙ ΔΕΝΔΡΕΑ ΜΑΚΡΑ ΤΕΘΗΛΗΙ
ΗΕΛΙΟΣ Τ' ΑΝΙΩΝ ΛΑΜΠΟΙ ΛΑΜΠΡΑ ΤΕ ΣΕΛΗΝΗ
ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΟΙ ΡΕΩΣΙΝ ΑΝΑΚΛΥΖΗΙ ΔΕ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΑΥΤΟΥ ΤΗΔΕ ΜΕΝΟΥΣΑ ΠΟΛΥΚΛΑΥΤΩΙ ΕΠΙ ΤΥΜΒΩΙ
ΑΓΓΕΛΕΩ ΠΑΡΙΟΥΣΙ ΜΙΔΗΣ ΟΤΙ ΤΗΔΕ ΤΕΘΑΠΤΑΙ

Καλκῆ παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι:
Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
Ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμποι, λαμπρά τε σελήνη,
Καὶ ποταμοὶ ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
Αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτῳ ἐπὶ τύμβῳ,
Ἀγγελέω παριοῦσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται.

Sic

Sic vertit P. Alexander Politus Cl. Reg. Schol. Piar.

Aenea virgo ſum, moerenſque Midae adſto ſepulcro.
Dum laticeſque fluent, arborque excelſa virebit,
Dumque oriens Phoebus ſplendebit, & aurea Phoebe,
Dumque fluent amnes, & erunt ſua litora ponto;
Hic ego ad hoc buſtum lacrimabile moeſta manebo,
Atque Midam hic regem cunctis narrabo ſepultum.

Herodotus in libello de vita Homeri narrat, hunc poetarum principem Midae Gordii filio, regi Phrygiae, ſocero ac ſocru ejus rogantibus, epigramma hoc compoſuiſſe, quod etiam aetate ſua inſcriptum legebatur in columna ad Gordii monumentum. Fides penes Cumanos eſto Aeoliae incolas, quibus Herodotus hanc hiſtoriam acceptam refert. A quibuſdam hoc elogium tribuitur Cleobulo. *Laert. in vit. lib. I.* Interprete ſum uſus P. Alexandro Polito in Praefatione ad Euſtathium, non tam quia Graece ac Latine permultis egregie ſcriptis lumen eſt mei Ordinis praeclariſſimum, quam quod ejus interpretatio longe eſt iis felicior elegantiorque, quas Peregrinus Allius, & Conradus Heresbechius viri ſane eruditiſſimi exornarunt.

X.

Φυτάλου τάφῳ.

Pauſan. pag. 35. lib. I.

ΕΝΘΑ Δ᾽ ΑΝΑΞ ΗΡΩΣ ΦΥΤΑΛΟΣ ΠΟΤΕ ΔΕΞΑΤΟ ΣΕΜΝΗΝ
ΔΗΜΗΤΡΑΝ ΟΤΕ ΠΡΩΤΟΝ ΟΠΩΡΑΣ ΚΑΡΠΟΝ ΕΦΗΝΕΝ
ΗΝ ΙΕΡΑΝ ΣΥΚΗΝ ΘΝΗΤΩΝ ΓΕΝΟΣ ΕΞΟΝΟΜΑΖΕΙ
ΕΞ ΟΥ ΔΗ ΤΙΜΑΣ ΦΥΤΑΛΟΥ ΓΕΝΟΣ ΕΣΧΕΝ ΑΓΗΡΩΣ.

Ἔνθα δ᾽ ἄναξ ἥρως Φύταλός ποτε δέξατο σεμνὴν
Δήμητραν, ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν,
Ἣν ἱερὰν συκῆν θνητῶν γένος ἐξονομάζει·
Ἐξ οὗ δὴ τιμὰς Φυτάλου γένος ἔσχεν ἀγήρως.

Romulus Amaſaeus *p.* 31.

Hic Cererem tectis Phytalus ſuſceperat heros.
Cui primum ſacri largita eſt ſemina pomi,
Quod mortale genus ficum vocat. Illius ergo

Mu-

Muneris, aeterno hic Phytali gens floret honore.

Extabat hoc regis Phytali ſepulcrum in Attica in vicinia Cephyſi amnis, non longe a Lacii herois luco, & Nicoclis citharoedi clariſſimi monumento, templiſque Cereris, ac Proſerpinae, quibus cum Minerva, & Neptuno habebatur communis honor.

X I.

Meſſenae in Lycaei fano.

Tumulus Ariſtocratis tyranni a Meſſenis trucidati.

Ex Pauſaniae lib. IV. p. 133.

ΠΑΝΤΩΣ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΥΡΕ ΔΙΚΗΝ ΑΔΙΚΩΙ ΒΑΣΙΛΗΙ
ΕΥΡΕ ΔΕ ΜΕΣΣΗΝΗΣ ΣΥΝ ΔΙΙ ΤΟΝ ΠΡΟΔΟΤΗΝ
ΡΗΙΔΙΩΣ ΧΑΛΕΠΟΝ ΔΕ ΛΑΘΕΙΝ ΘΕΟΝ ΑΝΔΡ' ΕΠΙΟΡΚΟΝ
ΧΑΙΡΕ ΖΕΥ ΒΑΣΙΛΕΥ ΚΑΙ ΣΑΟΥ ΑΡΚΑΔΙΑΝ

Πάντως ὁ χρόνος εὗρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆϊ,
Εὗρε δὲ Μεσσήνης σὺν Διῒ τὸν προδότην
Ῥηϊδίως· χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἄνδρ' ἐπίορκον.
Χαῖρε Ζεῦ βασιλεῦ, καὶ σάου Ἀρκαδίαν.

Romulus Amaſaeus *p.* 115.

Vlta dies facile eſt dextro Jove longa tyrannum,
Meſſenen qui olim prodiderat miſeram.
Difficile eſt, hominem perjurum fallere Divos.
Tu ſalve, & ſerva Jupiter Arcadiam.

Ariſtocratem non ſemel Meſſeniorum proditorem, ſed praeſertim offenſione ad Iran accepta, quod Ariſtomenis conſilium de Sparta noctu invadenda Lacedaemoniis aperuiſſet, Arcades lapidibus obrutum extra fines inſepultum abjecere, in columella his verſibus inciſis. *Pauſan. loc. cit.*

X I I.

Plutarch. de fort. vel virt. Alex. Orat. I. p. 335.

ΑΥΔΑΣΟΥΝΤΙ Δ' ΕΙΟΚΕΝ Ο ΧΑΛΚΕΟΣ ΕΙΣ ΔΙΑ ΛΕΥΣΣΩΝ
ΓΑΝ ΥΠ' ΕΜΟΙ ΤΙΘΕΜΑΙ ΖΕΥ ΣΥ Δ' ΟΛΥΜΠΟΝ ΕΧΕ

Αὐδασοῦντι δ' ἐίοκεν ὁ χάλκεος εἰς Δία λεύσσων·
Γᾶν ὑπ' ἐμοὶ τίθεμαι Ζεῦ, σὺ δ' ὄλυμπον ἔχε.

Xy-

Xylander.

Aereus inspiciens divosque hominesque regentem
Velle mihi est visus talia verba loqui:
Magne tene, Jupiter, neque enim prohibemus, olympum,
Dum tellus toto pareat orbe mihi.

Statua haec Alexandri, Lysippi opus, facie sursum conversa erat in caelum intuens leniter inflexo collo, *Plutarch. ibid.* Quemadmodum a Lysippo sese fingi duntaxat voluit Alexander, ita & pingi ab uno Apelle, cujus arti laus illa tributa est, ut diceretur, Alexandros esse duos, alterum Philippi F. insuperabilem, Apellis alterum haud imitabilem. *Cic. II. Acad. in Bruto. Plin. XXXV.* 10. *Plutarch. loc. cit.*

XIII.

Ex Francisco Aliger. Dantis Nepote in Ant. Valentin. p. 60.
Ad Effigiem Regis Mithridatis.

V	V	·	P	N
R	I		R	V
A	V		A	D
N	E		E	A
I	I		T	H
O	N	M	E	A
S	Q	A	R	E
M	V	N	I	C
A	A	E	T	E
N	M	T	I	F
I	N	I	S	F
L	A	N	H	I
I	M	T	O	G
	H	E	R	I
	A		I	E
	E		S	S
	C			

HAEC EST EFFIGIES REGIS
MAGNI MITHRADATIS DIVI

TIS ET SVMMI PAVPERIS ET
sic TENVI HIC POSITVM HORARVM
RATIONES REDDERE COGIT
POST OBITVM NVLLVM
TEMPVS HABERE DOCES

1. *Uranios es Manili; vive inquam: nam haec manet in te*
2. *Praeteritis horis nuda haec effigies.*
3. *Haec est effigies regis magni Mithradatis*
4. *Divitis & summi, pauperis & tenui.*
5. *Hic positum horarum rationes reddere cogit;*
Post obitum nullum tempus habere doces.

Franciscus Aligerius V. C. e saxo & quidem integro hoc epigramma exscripsit, sed vel poetae, vel marmorarii imperitiam pro epitaphio *monstrum* fecisse dolet: quod praeter consuetudinem transversae sunt priores litterae, & versus haud mendis vacant enormibus. At litterarum ordo, bona cum venia dixerim, non monstrum sapit: nam poeta de Ponti rege clarissimo agens, Ponticam scribendi rationem est imitatus: multa quippe regum Ponti, & Syriae numismata sic sunt inscripta, quod apparet etiam in antiquis urbis Basilicis.

1. Sensus ut habeatur, Aligerius prudenter interpretatur, hunc esse dialogum Mithridatis cum marmorario, quasi rex dicat: tu es Uranius Manilii servus aut libertus, qui me spirantem e marmore duxisti: cui respondet marmorarius, *vive*, *inquam*, i. e. volo te superstitem esse; nam praeterito vitae tempore haec sola in te manet vita, nempe haec effigies sine regia auctoritate, ac patrocinio nuda. Tum ad spectatores conversus dicit quae sequuntur. Primum hunc versum sic numera cum Aligerio: *Urani*, *esmani*, *liviv*, *inquam*, *nam haec manet*, *in te*. Veteres enim Latini poetae sequente vocali collidebant *s*, sicut *h*: nam Ennius in Annalibus

Campos, atrae qua se subducunt moenia Avellae.

Item Catullus in fine sui operis:

At fixus nostris tu dabis supplicium.

Ura-

Uranios pro Uranius, ut *Divos* pro Divus saepe in nummis, & *volt*, *voltis*, *Davos*, pro vult, vultis, Davus apud Plautum & Terentium.

2. Claudicat versus in *nuda haec*, nisi poeta diphtongum *ae* dividat: diphtongum *ai* Virgilius dividit:

Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Sed diphtongus *ae* apud Latinos idoneos nusquam divisa occurrit.

3. *Mithradatis* pro Mithridatis ita apud Vaillant. in historia regum Ponti duo nummi perhibent, in quorum altero caput est regis diademate cinctum: ex aversa parte equus alatus pascens ante astrum in luna crescente cum epigr. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ, & in area ΒΙΣ. id est annus aerae Ponti regum 212. regni Eupatoris 29. V. C. 631. In altero nummo eadem sunt omnia praeter cervum pro equo, & in area ΓΚΣ. i. e. annns 223. in corona hederacea, intercurrentibus uvae botris. Equus, & cervus alati, velocitatis indices, sunt urbis Amisi symbola, ubi percussi nummi. Aelianus VII. refert, Mithridatem ad sui custodiam satellitibus addidisse taurum, equum, & cervum mansuefactos, qui eum dormientem, siquis accederet, mugitu, hinnituque, & suo quisque modulo excitarent. Astrum in luna crescente denotat solem, & lunam praecipua gentium numina, Vaillantio interprete in lib. de Coloniis. Mithridates instar Antiochi dictus Eupator, quasi felix esset, ob patris Evergeti seu Benefici virtutem. Corona hederacea Liberi patris propria, in nummo adposita, quia Mithridates non modo Eupator, sed & dictus Pater, Conservator Asiae, Bromius, Evius, Nysius, Bacchus. *Cic. pro Flacco*, & *Plutarch. I. Symp.* Ceterum Mithradates quoque legitur in Museo Capitolino, in vase aeneo, Graeci operis elegantissimi, effosso haud multis abhinc annis in portu Antii; sed dolendum vehementer, non tam ansas in effodiendo effractas esse, quam in manus Cajetanae mulierculae devenisse, atque e vestigio cum cacabo commutatas. Thesaurus ille diu neglectus Antii latuerat in na-

navali, donec cum Emo Cardinali Alexandro Albano eo profectus Abbas Rodulphinus Venutus, pro antiquitatis peritia, qua nemini secundus est, rem semel vidit ac comprobavit, & auctor fuit monumenti sane pulcherrimi in Capitolium deferendi, ubi nunc extat non sine causa eruditis memoriam renovans Pompejani triumphi de Mithridate.

4. *Tenui* pro tenuis, ut in ultimo versu *doces* pro docens.

5. Simulacrum hic positum docens nos post obitum nullum tempus habere reliquum, cogit rationem reddere horarum, quibus hanc vitam traduximus. Aligerius duas ibi sententias latere ait, M. Catonis Censorii, & Sardanapali, quorum alter docebat, totius vitæ temporis reddendam nobis esse rationem; alter animam putans more pecudum interire, dicebat post obitum nullam homini esse reliquam voluptatem, aut ejus sensum. At poeta ex repugnantibus his sententiis alterutram habuit propositam: aut enim cum Catone dixit: post mortem nihil restat temporis ad comparandam gloriam; tecum igitur tempus computa, eoque, dum tibi est integrum, bene utere: aut cum Sardanapalo insaniens hac conclusione est usus: nullum demortuis est tempus reliquum; ergo tecum ipse nunc horas cogita, ac voluptati, dum licet, & genio indulge, secundum illud, quod in sacris litteris deploratur: *coronemus nos rosis, antequam marcescant.*

X I V.

Ad Sardanapalis sepulcrum.

Diodor. Sicul. II. pag. 110.

Ταῦτ' ἔχω ὅσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
Τέρπν' ἔπαθον· τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια κεῖνα λέλειπται.

Sic vertit Cicero.

Vid Donian. Inscr. in Prooem. pag. 79.

Haec habeo, quae edi, quaeque exsaturata libido
Hausit; at illa jacent pulcra & praeclara relicta.

Laurent. Rhodomanus.

Quae mihi grata fuit gula, amor, petulantia, vivo,
Mortuus haec habeo, bona cetera cuncta reliqui.

Cui

Cui non nota Sardanapali ingluvies & luxuria? quae eo processit, ut hoc funebre carmen sibi componeret, & sepulcro suo inscribendum mandaret: id autem e lingua barbarica in Graecam aliquis vertit. Cum hoc titulo congruit monumenti ornatus: Clearchus enim apud Athenaeum *lib. XII.* Sardanapali sepulcro insculptos refert fuisse digitos, quorum complosio, graece *ἀποκρότημα*, pro laetitiae, aut contemtus indicio habebatur, Strabo *lib. XIV.*, quasi & quae molliter vivendo gesserat, laetitiae, & quae moriendo reliquerat, contemtui essent regi omnium foedissimo, qui a Justino *lib. I.* dicitur hoc solo imitatus virum, quod ab Arbacto victus, extructa incensaque pyra se se & divitias suas ultro in incendium misit. De digitorum crepitu vid. *Gutber. de Jur. Man. II.* 16. Sardanapali hic titulus mire congruit cum inscriptione cujusdam Epicurei Romae effossa. *Don. l. c.*

D M
T. FLAVIVS
MARTIALIS . HIC
SITVS . EST . QVOD . EDI
BIBI . MECVM . HABEO
QVOD . RELIQVI,
PERDIDI

XV.

Bononiae. *Montfaucon. Diar. Ital. XX pag.* 398.

FELSINA SARDINIAE REGEM SIBI VINCLA MINANTEM
VICTRIX CAPTIVVM CONSVLE OVANTE TRAHIT
NEC PATRIS IMPERIO CEDIT NEC CAPITVR AVRO
SIC CANE NON MAGNO SAEPE TENETVR APER

Hentius Sardiniae rex Bononiae, quae clarissimorum civium semper fuit augusta mater, infeliciter indicto bello, argumentum picturae dedit, quam Montfauconius laudat in palatio Vicelegati Bononiensis.

Addo titulos soluta oratione duos a Cl. Abb. Rodulphino Venuto mecum humaniter communicatos, Alexandriae in Aegypto inventos A. D. 1746.

XVI.

XVI.

DEFENSORI . QVIETIS . PVBLICAE
D N HVMANISSIMO
INVICTISSIMOQVE
CONSTANTINO
AETERNO . AVGVSTO
ARRIVS . DIOTIMVS . V. P
NAT. AEG N. M. Q. EIVS
DICATISSIMVS

XVII.

PIISSIMO . ET . FELICISSIMO
D. N. FL. VAL. CONSTANTINO
P. F. INVICTO . AVGVSTO
VAL. EPIFANIVS . V. P. MAG
PRIVAT. AEG. ET . LIB
D. N. M. Q. PIVS

Dicatus numini majeſtatiq. Conſtantini Valerius Epif. vir patricius, magiſter privatarum rationum Aegypti, & Lybiae.

XVIII.

Ex Muſeo March. Locatellii.

HERENNIAE
CVPRISSENIAE
ETRVSCILLAE . AVG.
CONIVGI . D. N. DECI
AVG MATRI . AVGG.
NN. ET . CASTROR.

Emendanda in Murat. *inſcr. tom.* 2. *p.* 1036. *in* 2. *lin.* CVPRESSINIAE, *in* 3. ITRVSCILLAE, *in* 6. CASTRORVM. *In tom.* 2. *Ant. Num. Bibl Vat. p.* 40. *initio*.. ERENNIAE 2. *lin.* CVPRESSENIAE, *in* 3. DECI.

S. P. Q. C. *arſeolanus* ſic Murator. *loc. cit.*

Herennia Decii uxor ſolis antea in nummis nota, mater Auguſtorum noſtrorum Herennii Etruſci, & Hoſtiliani ex hiſt. Zoſimi *lib. I.* contra Spanhemium, Triſtanum, Vaillantium, & Harduinum. Cupriſſenia explicat notas CVP. pro *Cupiennia* falſo intellectas, ubi forte uſurpata V pro Y, ut ſaepe alibi, & in nummo Trajani Decii apud Marchionem Locatellium, cujus eximia laus perhonorificum dat exordium diſſertationi, & finem huic ſecundae claſſi.

SY-

SYNOPSIS.

Unus Publicum, quod in collativum, & censorium distinguitur, magistratibus, virisque amplissimis stante repub. duntaxat datum, secus sub Caesarum dominatu. Si alter consulum interiret, collega in pompam ejus funebrem incumbebat. Quam magnifice egregii viri, tam indecore improbi elati sunt. II. *Designatoris habitus, tibicinum cornicinumque strepitus, mimorum, libertorum, captivorumque comitatus describitur.* III. *Odorum reliquorumque munerum quanta vis?* IV. *Imagines majorum cereae, quandoque cedrinae in pompa vectae, raro Divorum, nunquam Damnatorum. Qualiter ornatae imagines? cur fumosae? ubi demortui imago?* V. *De lectulorum copia, illiusque splendore, in quo jacebat mortuus. Quibus gestandi feretrum, & muscas abigendi commissa cura?* VI. *Cognatorum, clientum, magistratuum, senatorum, equitum, totiusque populi comitatus. Aliquando feretrum sacerdotum collegia antecessere.* VII. *Laudationis funebris varia genera commendantur.* VIII. *In urbe haec laudatio ubi habita? a quibus? bonine an mali plus hominibus attulerit?* IX. *Pyrae descriptio veteris & recentioris: de cadavere supra rogum: variae de amianto opiniones.* X. *Postrema cognatorum oscula, murrata potio, libertorum officia, praeficae carmen, rogi lustratio & combustio, variae victimae, ac ossilegium.* XI. *Quorundam modestia in funere commendatur.* XII. *Multa de sepulturae loco apud exteros, & Romanos: quis locus omnium bono-*

honoratissimus? & quibus datus? XIII. *Sepulcri rationem non cujusque voluntas, sed legum sanctitas moderabatur. Hujus legis violatoribus quae paena indicta? quae citra paenam violatio inventa?* XIV. *Sepulcrorum varia genera recensentur.* XV. *Hypogaei forma, cellarum distinctio, vestibulum, portae, fenestrae, lacunaria.* XVI. *Loculorum, urnarumque materia, elegantia, ordo.* XVII. *Inferiae in cryptis sepulcralibus celebratae.* XVIII. *Diversa vasa coquinaria e mortuorum cellis prodita referuntur explicanturque.* XIX. *Aegyptus, Etruria, Latium, praesertim Roma quam anxie suorum imagines in tumulis conservaret.* XX. *Aeedem imagines in nobilium atriis considerantur.* XXI. *Quando nobilis cujusque imago inter majorum vultus collocaretur?* XXII. *Quandiu cerea nobilitatis insignia in usu fuerint?* XXIII. *Veterum superbia in stemmate confingendo. Cur Plinius dixerit, statuarum capita permutata?* XXIV. *Virorum illustrium imagines in pinacothecis, in annulis, in templis, in locis urbis clarissimis dedicatae.* XXV. *Imagines cubiculares qua magnitudine, qua materia essent, & ubi adservarentur?* XXVI. *De Clypeis aureis argenteisque in capitolio & alibi collocatis.*

DIS-

DISSERTATIO III.

De Gloria Nobilium Poſtuma.

MARCHIONI

POMPEIO FRANGEPANIO

Uum primum apud te, Marchio ampliſſime, ab Reineſio didici eruditae antiquitatis interprete conſultiſſimo, Graecam Anthologiam, muſarum opus pretioſum ſatis ac nobile, non aliunde, quam ex litteratis lapidibus doctorum hominum diligentia exſculptam eſſe, tum denique ſperare coepi, non ubique per ora hominum traductum iri opellam hanc, ornatam ſcilicet monumentis ex Graecis pariter ac Latinis anthologiam. In hanc vero ſpem ſi haud fruſtra me adductum ſenſero, plane vides, quantum humanitati debeam atque facilitati tuae. Non modo enim multa mihi volumina benigniſſime commodaſti, verum etiam ad te nullo unquam tempore intercluſum eſſe aditum voluiſti. Beneficentiam hanc porro tuam aſſidue ut colam, & quanti faciam, teſtis eſt in collegio Urbano collega meus, philoſophiae Profeſſor P. Philippus Liperius de Carboneano, doctus in primis vir & ampliſſimis Romae ordinibus probatiſſimus, per quem mihi primum licuit bibliothecam adire tuam, quin iſtuc etiam ventitare. Cur autem non potius dixerim domum tuam, cauſam ii probe intelli-

 gunt,

gunt, qui te intime norunt. Nam domi tuae pars tibi jucundissima ceterarum bibliotheca est, tuarum est illa ocellus aedium, illam quotidie tenes, illa maxime delectaris, quasi tecum tacite usurpes, quod ruri Horatius, hic vivo & regno. Pontificiae videlicet militiae dux & Aemilios, & Lucullos, & alia antiquitatis, aetatisque nostrae praeclara nomina aemularis, quorum scientiam militarem ejusmodi fuisse accepimus, quae ab optimarum laude disciplinarum non abhorreret, imo ad immortalitatem gloriae comparandam admirabiliter conspiraret. Quanquam vero si aliena tecum exempla conferam, nae ego generi injuriam facio majoribusque tuis, ex quorum fastis rerum omnium egregiarum exempla desumi possunt. Sit hoc nobilitatis tuae, laus vero tota est illa ingenii ac studii tui, quod avita immortalitatis insignia tam pulcre renovas tradenda posteris tuarum accessione virtutum illustriora. Etenim quae res in gente Frangepania duae plurimum valuerunt, eas in te ambas suspicimus aureo quodam vinculo copulatas, armorum gloriam, & litterarum. Nec, dum hanc vitae institutionem laudo, non multas praeterea socias comitesque virtutes, unde vir probus & justus dicitur, in te admiror, in quem gaudeo perbelle cadere elogium illud per se magnificum, longe autem magnificentius, si Pontificis vere Maximi, ejus qui auctor fuit, nempe Clementis XI. gravitas & sapientia consideretur, qui Marium fratrem tuum quum hujus urbis Senatorem designavisset, dixisse fertur, dignitatem abs se amplissimam delatam esse *& ad morum ejus probitatem*, *& ad gentis nobilitatem*. Iccirco minus interdum mirari soleo, istius ex virtutis splendore, utpote excellenti ac perneximio, eam te fructus magnitudinem assequutum esse, quajucun-

jucundiorem amplioremque vix posse cupere videare. Nam si parentibus nihil usuvenire jucundius potest, quam expressam ut in liberis videant imaginem pulcritudinemque virtutis suae, hanc tu in Antigono nactus es, praesertim in Petro Praesule ornatissimo, qui prudentia, integritate, doctrina, fide ceterisque dotibus, quae potissimum in flore aetatis admirabilitatem faciunt, quantum valeat, satis judicia probant & gravissima & maxima, quae de se habita strenue sustinet nulli impar oneri, sibi ubique par. Cardinalis Ecclesiae amplissimus, sacri Collegii princeps, virtute rebusque gestis cum omni memoria adaequandus, Thomas Rufus, postquam Franciscus Felix Amadeus, qui vir! qui Praesul! sacrae Romanae Rotae Duodecemviris adscriptus est, Auditorem quum quaereret, & gregi suo quum optime consultum vellet, collato in filium tuum tam gravi munere non dubitavit, quin & gloriae suae, quae semper intaminata effulsit, & illius famae, qui antea id oneris sustinuerat, opportunissime provideret. Jam si probari a summo Principe summa laus est, non video, quid tibi ad gloriam spectabilius optare liceat. BENEDICTUS XIV. P. M. ut gravissimae justitiae partes integerrime exercerentur, anxie laborabat; quumque in splendidissimis quibusque Ordinibus circumspiceret ipsa lumina, Praesules elegit duos, alterum institutionis gloriam ac disciplinae tuae, alterum (absit a verbo invidia) collegii Nazareni decus & ornamentum, Petrum scilicet Frangepanium, & Josephum Locatellium Mediolanensem, virorum par & probitate optimum & prudentia spectatissimum. Haec presse & obiter commemorando, quod tuae ipsius, quod filii tui detractum laudi sit a me plurimum, multorum mihi vituperationem vereor; nonnul-

 lorum

lorum etiam iracundiam; de tua vero ne suspicari quidem in mentem venit. Novi enim humanitatis hoc esse proprium atque modestiae tuae, ut rationem altera non verborum habeat, sed animorum, altera laudationem, quo magis incomta est, eo minus moleste ferat. Verum non haec ideo commemoravi, tuis ut laudibus inservirem, sed ut observantiam in te meam quoquo modo significarem. Haec causa fuit, cur tuo nomini inscribendam existimaverim dissertationem hanc, sin minus doctrinae tuae, at nobilitati maxime consentaneam, quoniam de honoribus res est futura, quibus apud veteres post interitum viri nobiles & privatim & publice ornabantur.

I. Exequiarum ordo & pompa funebris, cujus ad explicationem accedimus, non qualiscunque est, sed amplissima planeque regia, qualem Spartianus vocat in Opilio Macrino, & Servius interpretatur eam, quam rex Latinus [a] *Felicem* nuncupat. Non sermo est tantum de Funere indictivo, cui opponebatur *Tacitum*, quod laudat Seneca [b], commemoratque Ovidius [c], sed de Funere indictivo Publico. Etsi omne funus publicum esset indictivum, utpote indici solitum solemni ac trita formula *Ollus letho datus est*; tamen non omne indictivum funus erat publicum, quia hoc non sine SCto summis dabatur viris, illud privata etiam auctoritate decernebatur. Hoc porro, de quo nunc agimus, aliud erat Collativum, aliud Censorium. Collativum populi Romani pecunia in unum collata viris amplissimis indicebatur, ut datum legimus Menenio [d] Agrippae, Valerio [e] Publicolae, Suario [f] Scipioni, Q. [g] Fabio, & nonnunquam captivis regibus, qua-

a *Aen. VII.*
b *De Tranquill. I.*
c *Ovid. I. Fast. 3.*
d *Liv. II. Plin. H N. XXXIII. 10.*
e *Liv. ibid.* f *Plin. H. N. XXI. 3.*
g *Val. Max. V. 2.*

qualis honor teste Valerio Max. Syphaci, & Perseo datus est. Quod autem Romae, idem in municipiis quoque obtinuisse antiquis lapidibus edocemur. Celebrior pompa fuit legatis, aut magistratibus concessa, qui sanguinem pro patria profudissent: hac de causa Cicero SCta recitat in Philippicis IX. & XIV., quae consuetudo deinceps fuit propter legatorum multitudinem [a] antiquata. Si alter consulum interiret, superstitem in id studium incubuisse, ut demortuus honorificentissime sepeliretur, Valerius & Fabius declarant, collegis [b] Bruto, & Decio [c] funeratis quanto licuit apparatu. Quod de consulibus legimus, idem haud dubius reor, si consilia temporum finerent, & de aliis magistratibus intelligendum. Funus censorium, primum a Tacito usurpatum [d], omnium fuit amplissimum, & interdum SCto a consulibus, vel praetoribus [e] locabatur pro viris optimis & sanctissimis magistratibus, quanquam deinceps sub Caesarum dominatu novis etiam hominibus decretum sit, qualis fuit ille Lucilius Longus, cui in Tiberii favorem hanc pompam senatus censuit, & effigiem apud [f] forum Augusti publica pecunia decrevit. At quam magnifice egregii viri, tam indecore ac turpiter, dum respub. floruit, improbi & aliquo vitio infames efferebantur, quibus aliquando privati etiam, nedum publici pompa funeris negata est, quod prae ceteris illi, qui Atticum heredem dixit, Caecilio contigit: ejus enim cadaver [g] per summum dedecus a populo raptum tractumque fuit per vias & compita, quia & sordidus foenerator extiterat, & Lucullum, cujus ope ad ma-

a *Plutarch. in Cauff.*
b *Liv. II. 3.*
c *Idem X. 20.*
d *Hist. III.*
e *Guther. II. 2. de Jur. Man.*
f *Tacit. IV. Ann.*
g *Val. Max. VII. 8.*

maximas divitias aſcenderat, promiſſa hereditate privaverat.

II. Jam pompae ordo breviter eſt explicandus. Octavo a morte [a] die ſolemnis formula ter diverſis [b] temporibus repetita funus indicebat, [c] convocabatque populum; tum poſt ultimam conclamationem cornibus ac [d] tubis moeſtum clangentibus pompa funebris procedebat, quam vel ex teſtamento, vel ſponte ducebat funeris [e] praeſes ac deſignator, qui non modo [f] praetexta pulla, & ſigno ficus arboris funereae, quam propterea Horatius [g] pullam nuncupat, ſed atris etiam lictoribus [h] utebatur. Funus antecedebant tibicines & cornicines in varios ordines diſtributi, qui per fora & compita intervallis [i] paribus perſonantes excipiebantur a mimis, praeficis, comicis, ſaltatoribus, & libertis Orcinis. Archimimus mortui perſonam fingebat [k] dum mimorum grex *Sicinnam*, i. e. ſaltationem militarem cum aliqua obſcoenitate ſaltabat, ut populum delectaret [l]

Clauſis faucibus, & loquente geſtu,
Nutu, crure, genu, manu, rotatu.

Qui naeniam funebrem laudeſque mortui & egregia decora recenſebat, non ſaltabundus quidem, ut olim, ſed ſtans canebat Phrygio modulo, utpote [m] magis ad moerorem accommodato. Siqui ſervorum a domino vita functo libertate donati fuerant, illi ejus interitum miſerantes pleni lacrimarum mortui lectulum anteibant velatis alba

a *Serv. Aen. VI.*
b *Guther. de Jur. Man. I. 18.*
c *Terent. Phorm. V.*
d *Horat. I Serm. 6.*
e *Cic. Philipp. II.*
f *Cic. II. de Leg. Quinctil. Decl. VI. Donat. Adelph.*
g *Epod. 16.*
h *Horat. I. 7 Epiſt.*
i *Guther. loc. cit.*
k *Suet. Veſpaſ. 19.*
l *Sidon. XXII.*
m *Alex. Neap. Gen. Dier. III. 7.*

alba lana [a] capitibus, aut pileati a Persio dicti *induto capite* [b] *hesterni equites*. Quanto hi plures erant, tanto magis in ore omnium [c] versabatur demortui laus, qui decedens familiam libertatis pretio, quo nihil dulcius, affecisset. Obeuntis domini liberalitas nonnunquam aliquod libertati munusculum adjungebat. Certus deinde modus in servis manumittendis est constitutus lege Fusia Caninia, quam Justinianus sustulit [d] imperavitque, ut servi, qui domini funus pileati antecessissent, si id testatoris, aut heredis voluntate fecissent, illico cives Romani essent, dicti propterea liberti *Orcini*, seu [e] *Charoniani*. Cum [f] libertis nonnunquam ii pariter, qui rasis capitibus triumphantis currum fuerant prosequuti, ejus feretrum praecesserunt: sic Q. Terentius Culleo, qui Scipionem Africanum triumphantem sequutus fuerat, ejusdem praeivit feretrum pileatus.

III. Sequebantur hanc turbam ii, qui munera praeferebant, vestes fulcris, silicernii [g] epulas ferculis, unguenta vasculis, odores [h] lancibus, quorum copiam tantam interdum fuisse legimus, ut Arabiam beatam [i] fecerit haec in morte luxuria largissime extinctis tribuens, *quae Diis per singulas micas dabat*. Huic odorum copiae explicandae se imparem profitetur Statius [k] dicens,

quis carmine digno
Exequias & dona malae feralia pompae
Perlegat? omne illic stipatum agmine longo
Ver Arabum Cilicumque fluit, floresque Sabaei
Indo-

a *Idem ibid.*
b *Sat. III.*
c *Alex. Neap. loc. cit.*
d *De Test. Manum.*
e *Ibid.*
f *Alex. ab Alex. loc. cit.*
g *Plin. H. N. X. 10.*
h *Propert. II. 13.*
i *Plin. loc. cit. XII. 18.*
k *I. Silv.*

Indorumque arsura seges, praereptaque templis
Thura Palestinis, simul Hebraeique liquores,
Coryciaeque comae, Cynerejaque germina.

Ceteros ut praetermittam, Syllam accepimus [a] vi tanta aromatum fuisse a feminis cumulatum, ut praeter illata centum & ducenta fercula, statua ipsius & quidem grandis effiсta fuerit, ficta etiam lictoris ex pretioso thure & cinnamomo. Mirari propterea desino, si non deessent minuta e plebe homines, qui semicremata de rogis thura & cinnama furarentur, quod Martialis garrulitatem acuit in Zoilum: [b]

Unguenta & casias & olentem funera myrrham
Thuraque de medio semicremata rogo,
Et quae de stygio rapuisti cinnama lecto,
Improbe de turpi, Zoile, redde sinu.

IV. Post haec munera majorum imagines digestis frondibus coronatae, aut hastis [c] longis, aut vectae curribus procedebant, secundum illud: [d]

celsis de more feretris
Procedens prisca exequias decorabat imago.

Hae quidem imagines licet passim apud auctores [e] dicantur cereae, tamen Aligerium Cl. Dantis nepotem [f] non sine veterum testimonio sensisse arbitror, aliquando & cedrinas extitisse, ne facile temporum invidiae cederent, quam opinionem sustinere videtur cedri usus tam Romae antiquus, ut Vitruvius [g] testetur cedri oleo fuisse illitos Numae libros, ideo ad annos 535. integros duravisse: hinc frequens apud poetas est illa phrasis *cedro digna loqui*, ac

a *Plutarch. in vit.*
b *Epigr. XI. 55.*
c *Guther loc cit. 23.*
d *Sil. Italic. X.*
e *Polyb. VI.*
f *Francisc. Aliger. in Antiquit. Valentin.*
g *Vitruv. II. 9. vid. Plin. XII. 13.*

ac prae ceteris Horatius [a] ad designandam immortalitatem ait, *speramus carmina fingi posse linenda cedro*. At ollus letho datus est: exequias prosequamur. Semper aliquo vita functo totius [b] aderant cum gentili stemmate familiae imagines, neque familiae modo, sed domorum etiam affinitatis vinculo conjunctarum; ideoque Juniae Cassii uxori viginti familiarum imagines [c] veluti splendoris ac vetustatis indicium longo ordine praecesserunt. Huc pertinet illud etiam Ciceronis: *Brute quid* [d] *sedes? quid illam anum patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid majoribus tuis?* Ex quo apparet, imagines [e] in nobilium funere, quanquam non publico, sed ordinario, processisse, quale hoc fuit, quod gentilis Brutus non sequebatur. Eorum imaginibus, qui inter Divos relati essent, nullum in hac pompa fuisse locum admonere videtur triumvirorum edictum, quo cautum [f] fuit in Julii honorem, postquam Diis adscriptus est, ne illius imago in funeribus gestaretur, sicut tum pro vetere consuetudine servabatur. At Tiberius in Drusi funere [g] praeter omnes Albanorum reges, & Appium Claudium ceterasque Appiorum effigies, originem etiam Juliae gentis Aeneam, & Romulum produxit quanto potuit apparatu. Sicut legum ratione habita non intererant huic pompae Divorum vultus, ita nec damnatorum, illi ob reverentiam, hi propter indignitatem: iccirco in funere Juniae Cassii uxoris imagines Bruti, & Cassii [h] praeluxisse dicuntur eo ipso, quod minime viderentur. Nam damnatorum vultibus lucem aspicere non licebat, donec pro-

D d cella

a *Art. Poet. v. 331. Pers Sat. I. v. 42.*
b *Plin. H. N. XXXV. 2.*
c *Tacit. Ann. III.*
d *II. de Orat.*
e *Gutber. loc. cit. 19.*
f *Dio XLVII.*
g *Tacit. ibid.*
h *Tacit. loc. cit.*

cella desaevisset. Hinc Marii imaginem in Juliae uxoris funere Plutarchus delatam scribit, postquam [a] eandem videbatur ad supremi illius diei splendorem victoria Syllae abditam tenuisse. Ea nobilitatis decora, sive majorum facies, quasi reliquo conjunctae corpori, suis vestibus ornabantur, quae magistratus, quem quisque vivus gesserat, indices essent: quare si consularis vir aut praetorius efferretur [b], praetexta, si censorius, purpurea, si triumphalis, auro contexta vestis adhibebatur. Cum imaginibus fasces, secures & reliqua magistratuum insignia, quibus demortuus excelluerat, tum spolia hostium, vexilla, urbium coronae, ornamenta triumphalia & cetera hujusmodi, quae pompam funebrem commendarent, publice [c] ferebantur. Quum ergo virorum funera feminarumque illustrium totius familiae populus honoraret, hinc causa elucet, cur fumosi essent majorum vultus, nimirum ob fumum [d] funeris, non atrii, ubi haec nobilitatis insignia erant, & pro servis ignis accendebatur: licet enim illic imagines adservarentur, solebant tamen in armariis clausae [e] diligentissime ab atriensibus custodiri. Neque atrium arbitror ideo dictum, quod atrum esset, sed quia primum in usu fuerit apud antiquissimos Etruriae populos Atrienses. Inter ceteras vero imagines praeposita thoro effigies eminebat, quae vultum ejus exprimeret [f], qui lugebatur.

V. Ad ampliorem porro magnificentiam multi lectuli pretiosis instrati stragulis splendentibusque linteis anteibant, quorum numerus Augusti jussu in Marcelli [g] funere ad sexcentos, in Syllae ad sex millia devenit, quibus Appia-

a *In Vit. Syll.*
b *Polyb. loc. cit.*
c *Lucan. VIII.*
d *Vid Gutber. loc. cit. 21.*
e *Plin. loc. cit.*
f *Tacit. III. Ann.*
g *Serv. Aen. VI.*

Appianus [a] addit coronas plures, quam bis mille, & alia dona fere innumerabilia a civitatibus, ab amicis, a legionibus collata. Complures lectulos vetabat lex: *plusa fonera* [b] *unei nei facito, neive plures lectos endoferto*: sed uti nonnullis aliis, huic quoque legi abrogatum esse voluerunt in magno luctu, ut clarissimis civibus honore, quanto licebat maximo, parentarent, quo respexit Virgilius ubi cecinit:

quae Tiberine videbis
Funera, quum tumulum praeterlabere recentem.

Interea mimorum grege, libertis, muneribus, imaginibus ceterisque hactenus commemoratis longo ordine antecedentibus, tandem demortui lectulus apparebat, alias eburneus [c], alias aureus XII. tabulis [d] vetitus, cui velamen aureum [e] obtendebatur: jacebat autem, inquit Satiricus [f]:

beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis

in praetexta purpurea, togaque senatoria, vel consulari; aut in tunica Jovis, ut ante dixi, quibus insignibus non solum utebantur vivi, sed cum iis etiam [g] cremabantur mortui. Gestandi feretrum tametsi servis [h] manumissis, plerunque tamen propinquioribus virilis sexus dabatur munus, quare filii tres consulares, duo triumphales, unus censorius, & alter praetor Metelli [i] funus subjere: aliquando alienigenae viri amplissimi id muneris susceperunt: nam Pauli Aemilii cadaver legati Macedonum [k] extulerunt, vel, ut aliis placet, quotquot [l] forte aderant in

 urbe

a *De Bell. Civil.*
b *Cic. II. de leg.*
c *Propert. II. 15.*
d *Cic. ibid.*
e *S. Hieronym. Epist. 28. ad Paul.*
f *Pers. Sat. III.*
g *Liv. XXXIV.*
h *Pers. loc. cit.*
i *Paterc. II*
k *Val. Max. II. 10.*
l *Plutarch. in vit.*

urbe Hispani, Ligures, Macedones juniores feretro subiere, cujus frons triumphis erat Macedonicis exornata. Nec minor fuit gloria Trebii, qui populi [a] Romani humeris in rogum impositus est. Julium Caesarem magistratus [b]; Germanicum [c] tribuni centurionesque; Numam, Syllam, Augustum [d] senatores: Severum imp. [e] consules extulerunt. Interim vero dum pompa funebris procedebat, puer egregia forma muscas a cadavere abigebat non thure quidem & funibus huc illuc tractis, ut Accursius perperam existimavit, sed pennarum ventilatione, quare in Hetruscae lacrimis poeta [f] cecinit; *nec modus est pennis*. Hoc ventilationis officium fuisse antiquissimum apud Graecos Homerus docet, a quo ipsa Thetis repraesentatur a Patrocli [g] cadavere muscas abigens:

At conabor ego importuna examina muscas
Arcere: hae comedunt, bello quos eripit hostis.

VI. Post feretrum non cognati, non necessarii, non clientes modo capillo passo ac veste pulla, quorum aliqui, more apud Hebraeos perusitato, prae doloris impatientia [h] scindebant vestes, sed scribae etiam ac viatores magistratibus aderant ac senatoribus, qui vultu habituque [i] ad moestitiam composito, & immutatis [k] annulis, inversisque fascibus incedebant, quare apud Albinovanum dicitur:

Quos primum vidi fasces in funere vidi,
Et vidi eversos.

Nonnullorum autem hanc esse opinionem miror, senatores

a *Plin. H N XVIII. 3.*
b *Svet. Jul. 84.*
c *Tacit. loc cit.*
d *Plutarch. in vit. Appian. loc. cit. Svet. Aug 100.*
e *Herodian. IV.*
f *Stat Silv. III Xiphilin. in Pertin.*
g *Iliad. II.*
h *Virgil Aen. V.*
i *Tacit. Annal. III.*
k *Svet. in Aug. & Isidor. XIX. 32.*

tores & magistratus positis insignibus cadaver antecessisse, quum apud veteres ea lex fuerit, ut praecedente feretro vivi sequerentur, tanquam haud [a] multo post morituri: *funus*, inquit [b] Comicus, *procedit*, *sequimur*: ubi Donatus, *bene*, ait, *funus procedit*, *nos sequimur*, *quasi postea morituri*, *unde exequiae dicuntur*. Imperatores quidem, magistratus virique illustres quotquot ad exequias convenerant, non omnes pompam usque ad pyram comitabantur, sed alii ad laudationem tantum, alii ad rogum profecti, conjectis in ignem muneribus discedebant, inibi relictis iis, quorum proprium ossa cineresque colligere munus erat, ut in Augusti [c] funere factum est. Aliquos etiam prae dolore extra portam exivisse, sed ire lectum jussisse lentius eum animo atque oculis prosequutos poeta cecinit: [d]

Si piguit portas ultra procedere, at illud
Jussisses, lectum lentius ire meum.

Fuerit hoc privati luctus, certe fuere publici, quae supra dixi. Senatum interea magistratusque obsoleto vestitu equites comitabantur, promiscua in postremo agmine populi multitudine confluente; atque hac ratione pompa funebris claudebatur ardentibus passim facibus [e] taedisque undique collucentibus, quae ex scirpis erant fragilibus palustribusque [f], ac detracto cortice luminibus & funeribus inserviebant. Aliquando sacerdotum collegia [g] in veste pulla feretrum praecesserunt, quod in Syllae [h] funere tanquam quid inusitatum ac singulare commemoratur.

VII. Interea vero quacunque pompa transiret, lectulo pleri-

a *Tolosan Syntagm. Jur. univers. II. 14.*
b *Terent. in Andr.*
c *Dio LVI.*
d *Propert. IV.*
e *Isidor. XX. Etym. 10.*
f *Plin. H. N. XVI. 37.*
g *Cuper. in Harpocr.*
h *Appian. Alex. loc. cit.*

plerique flores [a] & corollas, nonnulli [b] odores, alii [c] taenias, alii alia dona congerebant, donec ad rostra ventum esset, ubi oratio funebris habebatur. Illustrium in virorum funeribus laudationis ritus fuit antiquissimus apud gentes, licet varia esset ratio commendationis. Nam Aegyptiorum mortuo rege sacerdos in suggestu ejus dicta & facta omnia recensebat, quae si laude digna inveniebantur, summus erat demortui honor, secus vero, si vitia [d] praevalebant. Apud Indos extincti vita pro foribus descripta [e] exponebatur. Libyci hymnos, & paeana laeta voce cantabant in eorum exequiis, qui aut in venationibus contra elephantos, aut in praeliis [f] occubuerant. Apud Graecos quis primus hoc laudationis genere uti coeperit, incertum est, aliis [g] Periclem, Solonem aliis [h] hujus instituti auctorem depraedicantibus. Apud Etruscos in mortuorum laudem non tam fortasse orationes, quam academiae haberi publice consueverunt, sicut indicat in museo Etrusco [i] spectatu dignissimum quoddam marmor, ubi tunicati togatique sex sedent viri, quorum aliqui vel clausum, vel explicatum volumen habent, atque ab his quidem laudes naeniasque concini, eum vero, qui sedens in medio gestus edit, cantorum moderatorem ac principem esse dixeris cum Gorio interprete, qui inde [k] arguit Tuscos sedentes suprema haec officia persolvisse. Romae primus omnium Valerius [l] Publicola, mortuo Bruto, postremas ejus laudes accurata pro iis temporibus oratione dicitur prosequutus. Hoc institutum in urbe religio-

a *Liv. VII Dionys. II. Virgil. V. & Tertull. de Coron. Milit.*
b *Plin. H. N. XXI. 3.*
c *Passer. in Acheront*
d *Kircher. Tom. I. Oedip. Aegypt.*
e *Alex. Neap. loc. cit.*
f *Aelian. VIII. var. hist.*
g *Nicol de Luct. Christ XVII. 7.*
h *Alex. Neap. loc. cit.*
i *Volum. III cl. III. tab. XII. num. 2.*
k *Ibid. pag. 176.*
l *Liv. II. 3.*

giosissime observatum est, nisi quid aliud conditio temporum orationis loco proponeret, quod raro contigit, imo nunquam, si bene memini, praeterquam in funere Julii Caesaris, in quo M. Antonius pro laudatione per praeconem [a] pronunciavit SCtum, quo omnia ei divina & humana decernebantur, itemque jusjurandum, quo se cuncti pro salute ejus adstrinxerant, quibus ipse verba perpauca dicitur addidisse.

VIII. Solebat in urbe oratio funebris haberi a [b] filio, vel a propinquo aliquo, nisi haec cura ex SCto magistratibus mandaretur, & Romae id fieri aliquando consuevisse Quinctilianus scribit, & id factum in municipiis nonnulli lapides palam faciunt. In hujusmodi laudationibus in primis mortui, tum aliorum etiam, quorum adessent [c] imagines, ratio habebatur. Crevit, ut cetera, haec ostentatio, & duplex in funere haberi oratio coepit Augusti aetate, qui Octaviam sororem jam publice ab se laudatam jussit a Druso [d] iterum commendari: Drusus ipse bifariam laudatus est a Tiberio in foro, ab Augusto pro rostris: Augustus [e] pro aede D. Julii a Tiberio, pro rostris veteribus a Druso Tiberii filio: Antoninus Pius [f] a M. & Lucio Vero, utroque pro rostris laudatus fuit. Notanda hoc loco pietas Romanorum, apud quos postrema hac oratione ii quoque celebrabantur, qui inter reos fuissent mortui, necdum, incerta adhuc lite, ab judicibus absoluti, ut Appio Claudio contigit, cujus extincti [g] laudes tam aequis auribus accepit populus, quam vivi audiverat accusationem. Ac quod frequenter in praesens, id olim

a *Suet. Jul. 84.*
b *Polyb. VI.*
c *Polyb. loc. cit.*
d *Dio LIV.*
e *Suet. Aug. 100.*
f *Capitol. in vit.*
g *Liv. II.*

olim etiam non ſemel in more fuit, ut nonnulli orationes recitarent alieno ſtudio elaboratas. Nam P. Tubero Africanum avunculum laudans ſcripto [a] uſus eſt C. Laelii; Serranus [b] Ciceronis, qui aliis recitandas dedit funebres aliorum quoque orationes, uti Porciae, M. Varronis, & Ollii, quas quum emendaſſet relegiſſetque, vix ſibi eas legiſſe credidit. Aliena quoque recitaviſſe haud dubito & Tiberium, & Caligulam, quorum alter [c] novem annos natus patrem, alter [d] adhuc praetextatus proaviam Liviam laudibus extulerunt. Oratio haec funebris quaeri fortaſſe poteſt, bonine an mali plus attuliſſe reipublice videatur? Polybius quidem eſt auctor, juventutem his orationibus provocatam ita ad gloriam fuiſſe, ut [e] nihil non pro reipublicae commodo ferendum ſubiret: ſed, ut ait Livius [f], non parum inde mendacior hiſtoria effecta eſt, ad rem acute dicente Plinio, ſe hiſtoriis delectari, *quaſi funebribus [g] laudationibus, ſeris quidem, ſed tanto magis veris*. Haec dum oratio haberetur, opinio eſt a Polybii & Appiani [h] auctoritate minime abhorrens, imagines mortuorum cereas, ejuſque potiſſimum, qui id temporis lugebatur, quibuſdam fuiſſe machinamentis ita in conſpectu ſtatutas omnium, [i] ut hinc inde verſari facile poſſent, quemadmodum ex Appiano diſcimus, Antonium oſtendiſſe populo ſtatuam Caeſaris lecto impoſitam, eo artificio factam, ut verſatilis eſſet, & ſingula Julio inflicta vulnera omnium oculis aperiret.

IX. Oratione habita eodem, quo antea, ordine ad pyram

a *Cic. II de Orat.*
b *Idem epiſt. ad Attic.*
c *Suet. Tib 6.*
d *Idem Calig. 10.*
e *Polyb. VI.*
f *Liv VIII in fine.*
g *Epiſt. VIII. 12.*
h *Uterq loc. cit*
i *Kirchmann. de Fun. II. 18.*

ram procedebatur, quae licet jussu XII. tab. [a] esse deberet ex lignis rudibus & impolitis, fieri tamen post heroica Romanorum tempora non solum coepit ex dolatis, sed etiam [b] pictis, & alternatim positis, ut facile accenderentur. De ejus altitudine nihil certi constitui potest: Patrocli rogus ad centum pedes protensus fuit; Hectori extructus ex immensa materia; omnium maximum fuisse Archemori docet [c] Statius. Construebatur in arae modum nunc quadrangulari, nunc triangulari [d] forma, lateribus aequis, & alta plane instar turris, qualis haud raro cernitur in numismatibus. Quatuor constabat tabulatis, in quorum primo erant stramina, quae facile flammam conciperent; in proximo flores; in tertio thura & aromata; in quarto vestes ex bysso, purpura, auro argentoque. Placeat audire Statium rem graphice describentem: [e]

ima virent agresti stramina cultu,
Proxima gramineis operosior area sertis,
Et picturatus morituris floribus agger:
Tertius assurgens Arabum strue tollitur ordo,
Eoas complexus opes incanaque glebis
Thura, & ab antiquo durantia cinnama Belo;
Summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
Molle supercilium, teretesque hinc indeque gemmae
Irradiant.

Haec tabulata instar phari decrescentia intus aridis fomitibus [f] oppleri, extra vero intextis auro stragulis, atque eburneis signis, & variis quoque picturis nonnunquam exornabantur. Certis demum gradibus atque janius pyra distinguebatur: *Virgil. Aen. IV.*

Ee *gra-*

a *Cic. de leg. II 23.*
b *Plin. H. N. XXXV. 7.*
c *Thebaid. VI.*
d *Herodian. IV.*
e *Silv. VI.*
f *Herodian. ibid.*

gradus evaserat altos
Semianimemque sinu germanam amplexa fovebat:
Supra pyram velum expandebatur circumstantibus fortasse trabibus sustentatum, ut cadaveris integritati consuleretur: ita Patrocli cadaver Deorum beneficio defensum fingitur immissa nube, quae pro umbraculo deserviret:

Huic nigram nubem induxit divinus Apollo,
Quantum occupabat cadaver, ne prius vis solis
Siccaret circumcirca corpus & nervos & membra.

Ad rogum ustores [a] cadaver Aligerio interprete palmata tunica nudabant (secus ait Livius num. V.) & ejus loco tunicam induebant assuestino confectam lino, cui ea erat vis, ut combusto cadavere integra [b] remaneret, reliquasque corporis favillas servaret a rogi cineribus inviolatas. Hanc opinionem etsi refellit cura veterum in legendis ossibus ac cineribus, uti animadvertit Riccius [c]: tamen Mahudelo [d] quicquid de amianto scribitur esse fabulam opinanti assentire me prohibet urna sepulcralis in bibliotheca Vaticana, ubi linteum servatur integrum ex eo lapide nunc in Italia obvio, quem nescio quis nullo veterum testimonio ait pluris olim, quam gemmas, habitum: non id facile affirmaverim. Texendae illius telae ars refloruit in Academia physicomathematica apud Cl. Praesulem Ciampinium.

X. Mortuo in rogum illato officium a [e] consanguineis praestabatur ungendi osculandique, tum murrata potio XII. tab. vetita, tanquam [f] coena novissima indebatur, quasi mortuo in caelum aditus aperiretur: nam Diis ad pulvinaria murrata potio diebus [g] solemnibus apponebatur. In-

a *Aliger. Antiq. Valent.*
b *Plin. H. N. XXXVI. 19.*
c *Differt. Homeric. XLIII.*
d *Diss. Gall. monum. Inscr. T. VII.*
e *Val. Max. IV. 6.*
f *Gutber. l. 25.*
g *Fest. ad verb. Murrata.*

Indita hac potione oculi mortuo aperiebantur, ac descendebant e rogo consanguinei: liberti interea dona vestesque Attalicas [a] disponebant, tum populi [b] multitudo, & aliquando ipsi quoque pontifices [c] rogum ambiendo lustrabant sulphure taedisque accensis, quibus manes maxime placari [d] arbitrabantur:

Umbra venit, cuperent lustrari siqua darentur
Sulphura cum thaedis.

Post lustrationem praefica lamentabili [e] carmine populum ad lacrimas provocante, pyra averso vultu a consanguineis, vel amicis, aut SCto a magistratibus, & aliquanda a [f] consulibus accendebatur: postea in rogum munera conjiciebantur, quibus deferendis interdum [g] satis esse vix dies potuit. In rogum munera quum funderentur, boves variaeque [h] victimae mactabantur, nec aliquando humano sanguini parcebatur, captivorum praesertim ac servorum [i] malo pravoque ingenio: his peractis ustores coenam in rogum Diis manibus ingerebant, tum qui bustum per noctem servarent, praeficiebantur, ac demum redeundi domum cuique libera facultas erat. Postridie ejus diei gallinicio [k] collectas reliquias in urnam conjiciebant plerunque marmoream, quandoque argenteam, nonnunquam auream, quod Agrippina in Germanici, & alii in aliorum funere factitarunt. Ad ea, quae funus virorum principum commendabant, nunc addere convivium lautissimum, & populo data munera, ludosque funebres oporteret: sed de his dicendi occasio erit alibi opportunior.

a *Propert. III. 18.*
b *Guther. loc. cit.*
c *Dio ibid.*
d *Juvenal. Sat II 157.*
e *Alex. Neap. ibid.*
f *Dio loc. cit.*
g *Svet. Jul 84.*
h *Virg. Aen. XI.*
i *Serv. ibid.*
k *Aliger. loc. cit.*

XI. Laus hic danda viris ampliſſimis, qui ſingulari modeſtia praediti omnem ſibi funebrem pompam interdictam eſſe voluerunt, indictivo nimirum funeri tacitum anteponentes quammaxime ab eorum inſania abhorruerunt, qui ſupra modum ſoliciti de pompa funebri ſplendidiſſima non praeſentes modo, ſed & amicos, aut clientes, aut liberos, qui peregre forte aberant, aut extra Romam domicilium habebant, ad poſtrema haec ſibi ſolvenda officia legato aliquo [a] invitabant. Fuit ab hac ſuperbia, vel potius dementia vacuus ille M. Aemilius Lepidus, princeps ſenatus, qui ſine linteis, ſine purpura, ſine tibicine ac praeficis fieri ſibi funus decedens juſſit: item Pomponius Atticus elatus eſt in lecticula, ut ipſe praeſcripſerat, ſine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis & maxima vulgi frequentia, ut tradit in ejus vita Cornelius Nepos. Annaeus Seneca ita, ut codicillis juſſerat, ſine ullo funeris [b] apparatu crematus eſt: Otho quoque imperator celeriter & parvo cultu [c] ſeſe voluit funerari: Julius Frontinus non exequias tantum ſplendidas, ſed & monumentum ſibi omnino fieri vetuit, additis etiam his verbis Romanae gravitatis pleniſſimis: *impenſa monumenti* [d] *ſupervacanea eſt: memoria noſtra durabit, ſi vitam meruimus*. M. Varro more Pythagorico in myrti & oleae foliis, in [e] urna fictili poſitus eſt, ſicut in amphoris quoque reconditos olim heroum cineres Homerus [f] ſcribit, defixa ad eorum tumulos columella. Exinde apparet, Romanos ſaepenumero conſueviſſe, quum decederent, aut teſtamentum facerent, modum praeſcribere ſui funeris & apparatum; quod liquido Auguſti Caeſaris exemplo

a *Valent in l. ſi tibi de Legat. 3.*
b *Tacit. Ann. IV.*
c *Svet. in vit.*
d *Dio V.*
e *Vitruv. VIII.*
f *Iliad. XVII.*

plo constat, qui *mandata* [a] *de funere suo, uno volumine complexus est*. Ceterum veteres Romani heroes, ut de Tuscis ait praeclare [b] Gorius, sicut in vita, sic post mortem contenti fuere urnis [c] ollisque fictilibus, quum Deos viderent nec fictiles effigies suas, nec ornamenta in templorum fastigiis fictilia aspernari, sed & in sacrificiis pateras ac sympuvia capedinesque & cetera sacra vascula, fictilia omnia acceptissima habere & jucundissima. Romanis, qui sepulcralem pompam neglexerunt, nisi Xenophontis Cyropoedia inter romanenses fabulas recenseretur addendus esset Cyrus, qui corpus suum noluisse dicitur [d] neque in auro condi, neque in argento, sed terrae reddi, nihil beatius esse existimans, quam terrae misceri, quippe quae bona omnia gignat enutriatque.

XII. Ad sepulcri locum venio, qui bonis & fortibus civibus ac de repub. bene meritis tanquam quid singulare a senatu decernebatur. Olim quidem heroum cineres in montibus [e] condebantur, atque inde sacri cultus in montibus origo fuit, quoniam illic data heroibus sepultura. Neque ab eo ritu abhorruerunt Israelitae: nam & Aaron in monte Hur, & Josue in Ephraim sepulti sunt, de quo instituto plura scire cupientibus praesto adest Zornii [f] bibliotheca. Romani, quos Cascas appellat Ennius, tam in urbe, quam extra sepeliebantur: sed Cn. Duillio, & C. Lutatio Coss. id fieri desitum est, ac, ne quis intra pomoerium sepeliretur, senatus censuit, a quo viris amplissimis sepulcri locus decerni coepit. Quanquam vero statuae multis decretae fuerint, sepultura tamen [g] est data

a *Svet. Aug. cap. ult.*
b *Mus. Etr. Tom. III. Diss. III. p. 119.*
c *Plin. H. N. XXXV. 12.*
d *Xenoph. de Cyr. VIII.*
e *Virgil. Aen. XI. 849.*
f *pag. 603.*
g *Cic. Philipp. X.*

data paucis; ideoque quum Dio multos commemoret ab Augusto sepultura publica honoratos, nonnulli prudenter putant, Dionem non de sepulturae loco, sed de funere publico intelligendum. Is vero locus, ut Romae SCto, ita in municipiis Decurionum decreto dari solebat: frequenter enim in lapidibus adsunt hae notae L. D. D. D. i. e. locus decurionum decreto datus: nec locus tantum, sed illius etiam mensura ac modus definiebatur. Cicero enim [a] scribit, ubi actum est in senatu de Sulpicii funere, decretum esse, ut XXX. pedes quoquoversus darentur. In provinciis aliquando & impensa funeris, & sepulturae & statuae locus decernebatur, ut idem testatur Cicero [b] de Castritii funere verba faciens, cujus cadaver inquit & corona aurea honoratum, & ab ephebis intra oppidum praeter consuetudinem delatum esse, quae P. Scipioni, quum esset Pergami mortuus, facta non sunt. Romae quidem sepulcri locus omnium honoratissimus erat in campo Martio, nemini sine SCto concedi solitus, raro primis seculis, saepius posterioribus, ut argui ex Silio Italico non obscure licet: [c]

Quantos funeribus vestris gens Itala passim
Dat gemitus! tumulus vobis censente Senatu
Mavortis geminus surgit per gramina campo

Interdum etiam in campo Esquilino hic honor datus est, ut Serv. Sulpicio [d] in legatione mortuo ejusque liberis, totique posteritati. In ipsa quoque urbe egregii virtute homines vel ante XII. tabulas, ut Publicola, ut Tudertus, vel soluti legibus, ut C. Fabricius [e] sepulturae locum habuerunt, itemque auctore Festo gens [f] Cincia, & Clau-

a *Idem Philipp. IX.*
b *Idem pro Flacco.*
c *Lib. XIII. v. 658.*
d *Cic. Phil IX.*
e *Idem de Leg. II.* 23.
f *Suet. Tib. I.*

Claudia: tum sacrae [a] virgines, virique [b] triumphales, atque imperatores, quorum primus id assequutus est Trajanus, cujus cineres in urna aurea [c] in ejus foro collocati sunt, columna ibi posita ad altitudinem ped. CXLIV. Fabricii stirpem Plutarchus scribit contentam fuisse honore, & cadaveri in forum delato subjecisse facem, qua mox retracta inde auferre mortuum consuevisse, quod & in vita Val. Publicolae memoratur.

XIIII. Sepulcri rationem non uniuscujusque arbitrium, sed legum sanctitas moderabatur, ideo Tullius [d] ubi de sumtu in ollos minuendo agit, in primis ait sepulcrorum magnificentiam esse legibus definitam. Servius [e] hoc ita servatum putat, ut pro cujusque conditione & amplitudine sepulcra vel majora fierent, vel minora. Jure Fabrettus [f] arguit Kirchmannum, tametsi eruditissimum, perperam opinatum, certis quidem legibus sepulcrorum amplitudinem [g] Athenis fuisse inhibitam, Romae vero cujusque in arbitrio fuisse positam. Nam cetera ut missa faciam, quae ibidem Fabrettus in medium profert, contrarium aperte colligitur ex Cicerone legum Romanarum peritissimo, qui [h] etsi legis verba ab Attico exquirit, ejus tamen legis sententiam summatim attingens inquit: *quo plus insumtum in monumentum esset, quam nescio quid, quod lege conceditur, tantundem populo dandum esse*. Quam sane legem ut ipse eluderet, ab epistola 19. & praesertim 35. lib. XII. usque ad finem Atticum consulit de sepulcro Tulliolae ad fani similitudinem aedificando. Atque haec legis ludificatio, de qua Tullius cogitabat, quam fre-

a *Dionys. XI.*
b *Plutarch in Causs.*
c *Eutrop. VIII.*
d *Cic. loc. cit.*
e *Ad Aen. VI. 226.*
f *Ant. Inscr. III. p. 205.*
g *De Fun. Rom. III. 16.*
h *Ep. ad Att. XII. 34.*

frequenter usuvenerit, permulta in agro Romano & splendidissima quidem monumenta ostendunt superne fani speciem praeseferentia, quorum in hypogaeo, specu scilicet subterranea, tumuli & loculi absconditi reperiuntur. Ac certe fani speciem [a] ostentant sepulcra Caeciliae Metellae in via Appia, C. Cestii Epulonis in Ostiensi, C. Publicii Bibuli sub Capitolio, Plautiorum in via Tiburtina, gentis Rusticelliae sub Doliolo monte. Magnifica haec monumenta, quae templa referebant, ΗΡΩΙΑ [b] a Graecis, id est *Heroa* appellabantur. Supra hypogaeum non modo armaria, coenacula, aras, verum etiam Deorum signa ac simulacra & familiae Genios extitisse, alia si marmora negligantur, unus apud Reinesium [c] lapis apertum facit. Atque in hac re, quanta veterum dementia fuerit, ex museo Veronensi accipe, ubi in funereo monumento pag. LXXXVII. aedicula constructa legitur deridiculo illi nefandoque Priapi monstro. Illae igitur insanissimae substructiones non tam sepulcra erant, quam delubra Deorum, quibus erant quandoque addicta & sacra propria, & proprii [d] sacerdotes, atque ut nihil magnificentiae deesset, praeter columnas ac cetera ornamenta, inibi fuisse legimus lucos, viridaria, bibliothecas, quae si omnia superessent, nihil certe spectabilius aut magnificentius optaremus.

XIV. Sepulcrorum, quae viris illustribus parabantur, extitit forma multiplex & varium genus, nec de Romanis minus, quam de Graecis hoc dictum volo. Licet enim in suis legibus cavisset Plato, ne sepulcrum altius extrueretur, quam quod quinque homines [e] quinque diebus

a *Fabrett. Ant. Inscr. III. p. 201.*
b *Dio lib LVII sub fin. vid. Mus. Veron. pag XVI. & in Not p. XIX.*
c *Cl. I. 240.*
d *Aliger. loc. cit.*
e *Cic. II. de leg.*

bus absolverent, nec plus e lapide imponeretur, quam quod mortui laudem caperet quatuor heroicis versibus, quos longos appellat Ennius, comprehensam; tamen sepulcra nunc *Heroa*, nunc *Musea* [a] Graecis in lapidibus nuncupata dubitari omnino prohibent, quin Lycurgi, ac Platonis moderationi, sicut in ceteris, ita in hoc aedificiorum genere derogatum existimemus. Romae quidem, si superstites majestatis latinae reliquias spectes, tria potissimum sepulcrorum, quae omnium judicio excellerent, genera fuisse apparet, *Metam* videlicet, *Molem*, *Cippum*. Metam quadrato ex lapide Tiburtino ad portam trigeminam splendidissime extructam cernimus. Molem Hadriani principis, de qua dictum est obiter in antecedenti dissertatione, qualis & quanta fuerit, ejus ex reliquiis demonstratur. Metellorum cippus ad secundum ab urbe lapidem omnium in se oculos admirationemque convertit, forma rotunda magnifice extructus, & Caeciliae Metellae Q. Metelli Cretici filiae, uxoris Crassi inscriptione clarus, cui nunc *Capiti Bubulo* nomen est ob insculptum caput bubulum & insignia Cajetanorum, qui forsan infelicissimis iis temporibus, quum familiae nobilium Romanorum in factiones divisae solebant loca urbi proxima in tutelam partium communire, sepulcrum [b] illud in arcem commutaverunt. Quae ab Herodiano [c] Βασιλέων ἱερὰ μνήματα, proprie mausolea a Mausolo [d] rege Cariae nuncupata sunt, tametsi supra dixerim exterorum regum fuisse propria, testante id praesertim Floro [e], qui Cleopatram narrat in mausoleum se recepisse, & maximo, ut solebat, indutam cultu in diffuso odoribus solio juxta suum se Antonium

 col-

a *Dio & Mus. Veronens. loc. cit.*
b *Vid Nardin. Rom. vet. III. 3.*
c *Lib IV.*
d *Cic. III Tuscul. Val. Max. IV. 6. A. Gell. X. 13.*
e *Lib. IV.*

collocavisse: tamen non Augusti modo, sed privati etiam regiam magnificentiam aemulati sunt amplissimis sibi conditis mausoleis, quorum claves penes aliquem libertorum & curatorem erant, quaeque nunc *maesolea* [a], nunc *mesoleos* [b] posteriora secula nuncuparunt. Hoc sane nomen, si, quorum adhuc reliqua vestigia sunt, sepulcra spectes, tum supradictis convenit, tum monumento familiae Aruntiae in via [c] Praenestina, ac L. Canuleji [d] magistratibus & sacerdotiis celeberrimi, cujus sepulcrum in via Cassia prope Vulsinium Cl. Abbas Adamus tradit se vidisse [e] illi omnino par, quod in coemeterio Praetextati describit eruditissimus Canonicus [f] Boldettus, simillimum scilicet templo Pantheon, si columnas Corinthias & coronam interiorem demas, posterioris aevi additamentum. Aedificia id genus erant plerunque marmoribus incrustata, multo intus, quam foris, & pretiosioribus & elegantius elaboratis: quandoque tantum ex terra coctili facies constabat extima, quam undique coronae ornabant magnis ex imbricibus invicem superimpositis, & postea [g], quasi unum & integrum essent corpus, accurata non caelatura quidem, sed sculptura distinctis; ita pro discrimine loquor, quod artem inter utranque Manutius [h] statuit, ut caelato in opere eminentes, depressae in sculpto imagines videantur. De sepulcrali hoc splendore notare juvat, quod in Etruria non solum gentes quaeque clarissimae sepulcra habebant nobilitati & amplitudini consentanea, quorum bene multorum ichnographia in museo Etrusco perbelle nitet,

a *Grut. pag. CCCCXCVI. 7.*
b *Ibid. pag DLVI. 2.*
c *P. Eschinard. de Agro Rom. cap. VIII; edit. Romae hoc anno.*
d *Fabrett Inscr. pag 755. Abb. Adam. Hist. Vulsin. lib. IV. pag 138. & seqq.*
e *Vid. loc cit.*
f *Lib. I. 4.*
g *P. Eschinard. loc. cit.*
h *Vid. Quaesit. per epist. lib. II. ep. 9.*

tet, verum etiam magiſtratibus & collegiis ſplendidioribus praecipua fuiſſe monumenta Paſſerius [a] putat, neque dubitat, quin Lucumones illi ac Suffetes, quorum imperio res Etruſca gubernabatur, magnificentioribus recondi tumulis ac dignitati paribus conſueverint. Cuiquam porro mirum non eſt, ſi veteres tam ſolicite tum ſepulcra conderent, tum picturis ac ſtatuis, de quibus multa Bonarrotius, Demſterus, Gorius, exornarent. Nam Aegyptii, qui auctores ſuperſtitionum principes extiterunt, domicilia viventium pro *Diverſoriis* [b] habebant, mortuorum vero ſepulcra *Domos aeternas*, ut ſaepe in Romanis lapidibus, nominabant; exemplo eſt paedagogus ille, qui in *II. vol. Cl. VII.* lepidiſſimis hendecaſyllabis ſic puerum alloquitur:

HAEC SVNT PARVE TVAE MEAEQVE SEDES
HAEC CERTA EST DOMVS HAEC COLENDA NOBIS
HAEC EST QVAM MIHI SVSCITAVI VIVVS

Iccirco veteres minus erant anxii de domibus, quam de tumulis exornandis, quam profecto curam, ſiquae alia, tacite inſcriptio docet L. Canuleji modo commemorati,

ET TIBI
L. CANVLEIVS
FVNVS . FECIT
SIBI
SE VIVO
ET TV

Cl. Fabrettus [c] rei novitatem miratus haeſit ad haec verba FVNVS FECIT SIBI, laudavitque Carolum V. facto ſibi

a *De Priv. Sepulcr. in Muſ. Etr. Tom. III.*
b *Diodor. Sicul. I. Biblioth.*
c *Loc. cit.*

ſibi funere ſingularem. Sed Abbas Adamus omnem faceſſere dubitationem jubet, quippe qui funeris nomine quicquid ad noviſſimos honores ſpectat, prudentiſſime interpretatur: in iis autem verbis ET -- TIBI, ET -- TV dialogum ineſſe mortui cum viatore putat, ita ut hic illi de more dicat *& tibi ſit terra levis*, ille huic reſpondeat *& tu valeas*. Perbelle quidem: mihi vero magis ea interpretatio arridet, mortui nempe ad unumquenque viatorum admonitionem inibi contineri, quaſi Canulejus hoc ſpectatori inculcet *& tibi & tu ſepulcrum pares* neque habeas heredi fidem. Quanquam enim lapides, quorum nonnullos Kirchmannus [a] laudat, heredes non defuiſſe probant, qui teſtatorum voluntati aut paruerint, aut eam etiam largitate vicerint, permultos tamen ingratiſſimos extitiſſe Plinius in epiſtolis non tam depraedicat, quam deplorat.

XV. Ethnicorum cura fuit plane maxima in hypogaeo, cujus formam ac partes libet paululum obſervare. Sepulcrales cryptae non paucis etiam ante Chriſtum ſeculis aedificatae, uti conjicit ex ſtructura [b] Gorius, haud raro Crucis formam imitabantur, more ab Aegyptiis derivato, qui inter ſacros characteres habebant Tauticum ad Crucis [c] ſpeciem efformatum, quem veluti ſignum ſalutiferum in Deorum manibus apponebant, teſtantibus obeliſcis [d] & aliis hujuſmodi monumentis. Etenim in muſeo capitolino idolum Aegyptium litteram Tauticam dextra praefert, & Olaus Borrichius [e] in Iſidis templo inventum ſcribit Serapidis ſimulacrum ſiniſtra geſtans eandem

a *De Fun. Rom. lib. IV.*

b *Muſ. Etr. Tom. III. Diſſ. II. p. 85.*

c *Sozomen. Eccleſ. Hiſt. VII. 15. & Socrat. Hiſt. IX. & Pignor. in Menſ. Iſiac.*

d *Kircher. II. 29. Gor. ibid.*

e *De Antiq. urb. Rom. Facie XIV.*

dem litteram, quae Socratis, & Sozomeni testimonio apud Aegyptios significabat vitam venturam. Hypogei ostium tum Romae, tum in Etruria [a] plerunque meridiem spectabat, aliquando [b] occidentem. Fenestrae exiguum habebant hiatum, & extrorsum angustae erant, introrsum vero [c] latiores. Cellarum lacunaria purpureo, viridi, flavo, caeruleo aliisque coloribus illita non mediocrem afferebant intuentibus voluptatem, &, quod caput est, eae picturae pulcritudinem & elegantiam usque ad aetatem nostram servavere integram illaesamque, quanquam postea detecto apertoque sepulcro colores quidem aliquandiu vividi permanserunt, sed in dies magis magisque evanuere. Inter hasce delicias loculi sepulcrales in lapideis parietibus, & triplici plerunque ordine, more ab Aegyptiis accepto, ac Romae quoque in Sanctorum [d] Martyrum coemeteriis usitato, excisi erant ad integra recondenda cadavera consuetudine omnium vetustissima. Postquam vero, ne hostibus ludibrio essent, atque ut malus odor ex puticulis evitaretur, mos obtinuit cadavera comburendi circa finem reipublicae, tum urnis primo aevo lapideis, deinde marmoreis vel ipsi cineres, vel cadavera commissa sunt: semper enim viguit (frustra nonnullis secus existimantibus) utraque consuetudo, fidem facientibus Bonarrotio [e], & Fabretto, & aliis, qui in potentiorum sepulcris & urnulas cum cineribus, & sarcophagos integris cum cadaveribus repererunt etiam post Syllam, quem aliqui perperam primum in urbe combustum ferunt, ut talionem fugeret ob Marii cadaver erutum: nam is primus combustus

a *Gor. ad Columbar. Lib. & Serv. Liv. Aug.*
b *Mus. Etr. Tom. III. Diss. II p. 85.*
c *Part. I. Inscr. Ant. Etrur. & Mus. Etr. loc. cit.*
d *Bonarrot. in Append. ad op Demster.*
e *Bonarrot. loc. cit. Fabrett. Ant. Inscr.*

ſtus dicitur [a] in Cornelia familia, non primus Romae. Si in aediculis, aut tribunis, vel ſoliis, quo facile pateret aditus, hae urnae collocarentur, tum laminulis aereis, illato [b] cadavere claudebantur, quod nuſquam in Etruria ſe Gorius vidiſſe meminit. Primoribus ſeculis virorum etiam clariſſimorum cineres, aut cadavera in urnis nunc fictilibus, nunc ex lapide Tiburtino, addito tantum demortui nomine, [c] condebantur; ſed veterum ſimplex ille & parſimoniae plenus ſepeliendi ritus in puerilem deinceps abiit magnificentiae luxum, & in eam levitatis pleniſſimam ambitionem, ut urnae tum pretioſiſſimae, tum multis inſcriptae laudibus ac variis parergis circumornatae adhiberentur. Etruſci ſumma quidem brevitate ſepulcralibus in inſcriptionibus utebantur, ac ſolum praenomen, nomen, cognomen, aetatiſque annos, ac poſteriore aetate etiam Tribum adnotabant, praeterea nihil; ſed notas litterarum majores aereas & inauratas marmoribus adfigebant [d].

XVI. Sepulcra nobilium ſplendidiora pluribus conſtabant cellis, ſive cryptis, & ex iis una interior erat, quae omnium ornatiſſima gradus aut ſcamna habebat e naturali topho, aut ſtructili opera, nunc duplici, nunc triplici circum ordine collocata. Doctorum [e] opinio eſt, in ſuperiore ſcamno ſepulcrales urnas habuiſſe locum, in imo mortuorum affines in celebrandis ſacris anniverſariis, habendiſque precationibus conſediſſe. Veriſſimum hoc quidem, ſi ſepulcrum in diverſas cryptas minime diſtinctum eſſet. Secus enim, ubi multae adeſſent cryptae, cella

a *Plin. H. N. VII. 54.*
b *Muſ. Etr. Tom. III. p. 116.*
c *Gor. ibid. pag. 141 vid. Paſſer. de Tegul. & Scip. Maff. in Epiſt. Litt.*
d *Leo Bapt. Albert. de re Aedific. VIII 3.*
e *Bonarrot. ad Demſter. § XXVI. & Gor. loc. cit. p. 93. & p. 125.*

cella interior erat pura, ſedilia vero erant poſita ut propinqui illic conſidentes vel bona mortuis precarentur, vel ſilicernia celebrarent, idque in via Appia ſeſe Paſſerius vidiſſe [a] inquit in Columbario elegantiſſimo, ubi cella erat pura undique ſedilibus circumſepta. Non enim ſtantes, ſed ſedentes antiqui mortuos venerabantur, quaſi eorum quietem cum piorum conſortio placidiſſimam repraeſentarent. Neque obſtat, quod iis in ſedilibus urnae inventae ſint: nam malae mentis homines auri divitiarumque conquiſitores eas loco fortaſſe cedere juſſiſſe docto cum Paſſerio opinor. Ornatiſſimam praeterea cellam non ollis cinerariis, ſed ſacris fuiſſe annuis deſtinatam hinc [b] viri ad inveſtigandum diligentiſſimi ſuſpicantur, quod inter picturas haberet cardines & clavos, quibus encarpi, corollae, candelabra, lumina, faces & alia donaria fere innumera, praeſertim lampades nunc aureae, nunc argenteae Diis Manibus dedicatae ſuſpenderentur a mortuorum affinibus & conſanguineis, qui illuc ſtatis temporibus convenirent ad inferias celebrandas. Praeter hanc cellam interiorem in ſepulcris magnificentioribus erat aliquando exterior quoque cella veſtibuli locum tenens, ubi, veluti apparet in ſepulcrali crypta prope antiquum [c] Cornetum inventa, parietes egregio opere picti exhibebant mortuorum imagines, quaſi Deorum conſortio perfruentes, adſtantibus hinc inde Geniis, pendentibuſque ſuperne vittis, tanquam immortalitatis inſignibus. Ad caput imaginum litterae Etruſcae cujuſque nomina deſignabant. Viri nudo corpore, velo aerii coloris ex humeris pendente, aviculas aut citharam gerebant, aut vaſculo arbuſculum irri-

a *In Muſ. Etr. Tom. III. pag. 104.*

b *Gor. loc. cit p. 85. & Paſſer. ſaepe in Epiſt. Roncalienſ. & Diſſ. II. de priv. aedif. p. 102. Muſ. Etr. Tom III.*

c *Gor. ibid.*

irrigabant, ita inter myrteta & viridaria colludentes, ut saltationem agere & Elysiorum repraesentare solatia viderentur. Elegantissima haec veteris picturae decora tam alibi, si in lucem veniant, mutationi obnoxia, imo ad interitum prona, sandarachae cujusdam ope Neapoli diuturnitatem induunt, ita ut quicquid lautitiarum id genus inter pretiosa Herculani rudera invenitur, pulcherrimum sui spectaculum faciat in regia pinacotheca, quasi artibus satagentibus de referenda gratia magno utriusque Siciliae Regi, cujus sumtus plane maximos & vere regios admiramur in antiquitatis deliciis pervestigandis adservandisque.

XVII. Inferiae & sacra annua, quorum, ut dixi, interior cella ceterarum ornatissima spectatrix erat, non solum mortuorum praeconia & acroamata continebant, sed preces etiam, supplicationes, hymnos, adorationes, munera, libationesque multiplices mysterii, seu mavis sycophantiae plenas. Flores omnigeni fundebantur ac rerum omnium primitiae, vinum, lac, mel, balsama, praesertim rosae, quarum est frequens mentio in lapidibus, & aliquando legitur [a] SOLEMNIA. CIBVS. ET. ROSARVM. De epulis vero quanquam altum ubique silentium esset, sepulcra tamen ipsa testimonium facerent cum quibusvis & scriptorum & marmorum auctoritatibus comparandum. Volaterris, quae propter vetustatis delicias & ornamenta, jure museum Etruriae locupletissimum ac splendidissimum [b] appellantur, An. D. 1738. effossa est crypta, [c] & inter arculas aevo corruptas inventae ollulae fictiles, catini, lances, pollubra, cyathi, patellae, quarum una ex aere; & in patinis ossa ovium, haedorumve, itemque

a *Grut. CCCCXLIX. 6.*
b *Gor. loc. cit. p. 92.*
c *Idem ibid. Diss. III.*

que gallinacea reperta ſunt. Paſſerius quoque in Acherontico e ſepulcris erutas profert phialas, quarum duas exhibet, alteram [a] palmo majorem e cryſtallo elegantiſſime elaboratam, Etruſcis litteris in fundo inſignem; alteram [b] pariter & cryſtallinam & elegantem bulliſque ornatam. Idem catinos in lucem edidit, lances, pateras, urceoloſque [c], inter quos lagenulam [d] decuſſi ſignatam (fortaſſe, ut [e] ipſe arbitratur, Etruſcam liquidorum menſuram adhuc ignotam) continentemque aquae pluvialis libram & uncias quinque. Ad epulas quoque pertinet illa tabernae, culinae, adparatorii mentio, quae in Romanorum ſepulcralibus [f] monumentis perſaepe occurrit. Eundem hunc demum ritum tacite deſignant ipſae mortuorum imagines in urnarum operculis aut lateribus ſic expreſſae, ut in conviviis indulgere genio videantur, ſpecie illa accubituque corporis quo ſolebant in vivis ſumma cum hilaritate diſcumbere & epulari. Vectigalia vero pro ſacris mortuorum anniverſariis a Romanorum imperatoribus decreta fuiſſe vix ſane crederem, niſi haec apud Dionem in Nerone oratio occurreret Bonducciae cujuſdam Britannicae: *quot & quanta penſitemus mortuorum nomine, omnes profecto ſciunt: quumque ii, qui ſerviunt ſervitutem, apud alias gentes morte liberentur, ſoli populi Romani mortui vivunt quaeſtus & impendii cauſa*. Hoc denique Romae, in municipiis, in coloniis moris fuit, ut viri principes heredes, aut collegii alicujus [g] decurias legato aliquo ad ſuas, vel ſuorum

 infe-

[a] *Acheront. Tab. X. num. 1.*
[b] *Ibid. num. VI.*
[c] *Loc cit Tab IX.*
[d] *Ibid num. IV.*
[e] *In Acheront. cap. VIII.*
[f] *Fabrett. Ant Inſcr. III. num. 609. vid Gud. CCCVI. 13. & CCVII. 3. & alib.*
[g] *Grut. CCXXXVII.*

inferias celebrandas allicerent obligarentque. De hoc ritu apud Graecos dignissima lectu est Epictetae Spartanae testamentaria institutio in museo Veronensi. Diis inferis quum sacra fierent, nigras vestes in usu fuisse, exemplo edocemur tum Medeae [a] apud Apollonium Rhodium, tum Canidiae [b] apud Horatium.

XVIII. Funebres inter epulas ipsa quoque pocula amphoraeque ostendunt veterum sive magnificentiam, sive superstitionem. In cyathis enim ipsis bellicae expeditiones, triumphi, venationes, Deorumque sacra depingebantur, ut ornamenta dignitati procerum responderent, quibus & grandiora & nobiliora pocula offerebantur: quare inquit ille [c]

Adpono militi magnum poculum: ille ebibit.

Paterae tum aereae, tum fictiles seu penicillo, caelove, aut graphio elaboratae, sicut in sacris Deorum superum, eorum plerunque fabulas referebant, sic in inferiis Deorum manium, ferales historias [d] repraesentabant, saepissime typum mortis [e], larvam scilicet cucullo amictam alisque instructam. Hic porro typus non modo analogiam habebat cum loco & epulis, sed convivas etiam ad magis indulgendum genio excitabat: mortis enim commemoratio aut imago familiaris apud ethnicos fuit in comessationibus, teste Venusino poeta, & quotquot de convivio Romano erudite scripserunt. Hujusmodi autem pateras vere funebres extitisse non tam locus declarat, ubi repertae sunt, quam quod cetera in aliis sacris adhibita instrumenta si vetustate ac senio absumerentur, in favissas conjicie-

a *III 5.*
b *I Sat. 8. vid. Tertull. de Pall.*
c *Plaut in Curcul. vid. Passer. Diss. de Genio Dom.*
d *Demster. Tab. XXXVIII. Mus. Etr. Tom. I. Tab. LXVII.*
e *Passer. de Funer. Etr. Tab. XIX.*

ciebantur, nec solebant facile publicari. Ex poculis in hypogaeo inventis nonnulla Passerius profert in Acherontico, quae sacra quaedam in [a] animalia desinunt; unum scilicet in mustellae speciem affabre concinnatum, Herculi fortasse sacrum, quia [b] in mustellam Galantis conversa est, quae in poetarum somniis Alcmaenae parienti adfuit: alterum ingens ac patulum & superne cornutum desinit in leunculum, femore tenus prominentem, cujus pectori inest veluti fistula perforata, unde liquor debebat aliquo cum strepitu prosilire. Hujus usum in funeribus extitisse lucerna apud Bartolium [c] comprobat. Id generis alia pocula, si te curiositas moveat, in toties jam laudato Acherontico videre potes, ubi & habitu succincto Genii insistunt hinc inde basibus ceu sepulcri custodes, & altera manu vas lustrale sustinent, altera adtollûnt pocula supradictis simillima, ex quorum ima parte, veluti e fistula prosiliens in arcum liquor in aram decidit, ut dubitare minime debeas, quin haec pocula pars essent funebris supellectilis, quippe quae inter manus mortuorum insculpta, aut picta in urnis tum lapideis, tum fictilibus offendamus. Cur aliorum animalium, praesertim leunculorum capita, aut imagines sepulcralibus in lucernis, in poculis, in marmoribus [d] inveniantur, hanc esse causam vel pueruli norunt, quod Leo, in Divorum etiam numismatibus effingi solitus, erat Herculi consecratus, qui unus habebatur ex animarum ductoribus ad Elysios, de qua superstitione fusius alibi dicendum est.

XIX. Sed satis flendo jam horas duximus; tempus ac ratio postulat, ut in solem ac lucem e sepulcralibus

 hisce

a *Tab. VIII.*
b *Ibid cap. IX. & in Epist. Roncaliens.*
c *Tab. XIV. in lucern. collect.*
d *Vid. Dionys. in Faustoli monum. & Acron. ad Horat. epod. XVI.*

hiſce tenebris redeamus. Et ego id quidem jamdudum cogito, benigne Lector. Antequam vero hypogaeum relinquas, rem quaeſo ut unam animadvertas cum his, quae finem debent diſſertationi imponere, conjunctiſſimam. Sepulcrorum valvae, parietes, lacunaria, coronides, lineali interdum, ſaepius colorata pictura inſignes; cellarum varietas, ſedilium ordines, urnae multiplices, pretioſiſque coloribus, aut anaglyphis, aurique bracteolis circumfulgentes; ſacri demum ritus & inſtitutae inferiae, quaeque poſt tot ſecula ſuperſtes adhuc cernitur coquinaria ſupellex, argumento haec omnia profecto ſunt, quam ſolicite vetus illa nobilitas exoptaret ſui memoriam relinquere apud poſteros ſempiternam. At enimvero nihil aliud tam anxie, tam ſtudioſe curavit, quam ut ſui imaginem aut caelo, aut graphio, coloribuſve diligenter expreſſam poſteris commendaret. Aegyptiorum hoc inventum fuit, qui [a] exemplaria cadaverum lignea accurate vultum mortui referentia in ſepulcris condebant, quorum duo e ligno ſicomoro inter ſua cimelia ſe poſſidere Gorius [b] non immerito gloriatur. Etruſci in cinerarii corpore, vel in operculo, interdum in una, aut in utraque tecti facie, ac nonnunquam in labro operculi, demortui nomine inſcripto, ejus quoque imaginem accuratiſſime exprimendam curabant. Atque hanc in ſepulcris aeternandi vultus cupiditatem Romanorum etiam fuiſſe propriam innumera in hac urbe ſepulcra docent, quorum in operculis aut in lateribus imagines intuemur, quas tametſi ultro fatear perſaepe aut ſtatuariae aut plaſtices fuiſſe ludos, tamen in potentiorum tumulis de quibus hic ſermo eſt,

a *Herodot. Euterp. I 86.*
b *Maſ Etr. Tom. III. Diſſ. II.*
c *Paſſer. Diſſ. de Tegul.*

est, non dubito, quin insculptis imaginibus verae mortuorum effigies referantur. Neque enim, quum tradit Cicero, in sepulcro [a] Scipionum fuisse Ennium e marmore constitutum, non de ejus archetypo loquutus est. Si poetae, solius amicitiae nomine, & illa aetate, qua non adhuc vetus parsimonia obsoleverat, vera est imago alieno in monumento posita, jam nemo, opinor, nisi siquis nodum in scirpo quaeritet, hac de consuetudine dubitabit. Negantem vero refellet eruditissimus Franciscus Aligerius, a quo [b] accepimus, quemadmodum pauperes egentesque trientem cum cineribus recondebant Charonti pro portorio seu naulo dandum, ita nobiles pretiosa cum favilla numisma aureum, vel argenteum, aut aeneum, faciem demortui referens condidisse, ac fortasse sigilla etiam, ut in [c] Etruria, Larium Deorum, ac Genii domestici, ne vita functi, a quibus bona se accepisse omnia existimabant, eorum societatem desiderarent.

XX. Quanquam hujusce ritus alia etiam ratio subit & argumentum, quod mihi & e sepulcris exitum, & aditum aperiet ad alios honores clarissimis quibusque viris constitui solitos non tam a suis, quam a Republica universa. Hanc urbem nobilium effigies in tumulis condidisse illud maxime evincit, quod nulla fere natio, quam Romana, majorem habuit curam imaginum servandarum. Polybius & summus historicus, & orator maximus, & optimus philosophus [d] judicatus, commemoratis Cretensium, Spartanorum, Carthaginensium legibus, Romanorum ut instituta omnibus anteponeret, hoc prae ceteris unum [e] in tanto splendore & gloria commendavit, hanc apud

a *Cic. pro Arch.*
b *In Antiq. Valent.*
c *Mus. Etr. Tom. III. p. 185.*
d *Vid. Perott. ad Polyb. in Prooem.*
e *Lib. VI.*

apud eos consuetudinem extitisse, ut majorum imagines in illustrissimo domus loco ponerent adservarentque ligneis in sacellis quamstudiosissime. Et jure quidem eximia est hujus moris apud Polybium laus. Nam in Sallustio [a] generosa Romanorum ingenia praedicant, quum majorum imagines intuerentur, vehementissime sibi animos ad virtutem accendi, & memoria rerum gestarum flammam egregiis viris in pectore crescere, neque prius sedari consuevisse, quam ubi virtus eorum famam atque gloriam adaequavisset. Imaginum inventionem adscribunt aliqui Attilio Glabrioni, qui Coss. Publ. Corn. Lentulo, & M. Baebio Pamphilo in templo Pietatis statuam patris equestrem auream dedicavit; sed primum sui imaginem dedicavisse Romulum jam supradiximus in I. Classe ad inscr. Fortunae Praenestinae: Attilio autem non hoc quidem inventum, sed fortasse imagines inauratae, vel aureae tribuendae sunt. Nobilium imagines, quas Polybius, Sallustius, & Plinius [b] laudant, solitae in atrio custodiri, non erant ex metallo, sed cera, forsan etiam interdum ex cedro, & tantum collo tenus effictae, de quibus praeter veteres auctores egregie scripserunt Sigonius, Lipsius, Tiraquellus. Si tantum igitur collo tenus effingebantur imagines, certa nobilitatis decora, non injuria existimaverim, aut deinceps sub Caesarum dominatu vetus hoc institutum immutatum fuisse, quod inferius ostendam, aut erravisse Laevinum [c] Ulzium, qui ad Getae numisma referens in aversa parte stantem stolatam figuram, quae dextra hastam, sinistra imaginem tenet cum epigr. NOBILITAS, interpretatur eam imaginem esse insigne nobilitatis.

a *Init. bell. Jugurth.*
b *H. N. XXXV. 2.*
c *Numm. XXV.*

litatis. Sed illa quum ſit integra imaguncula, non effigies collo tenus, indicat fortaſſe Getam principem juventutis, quem probitatis commendatione tota nobilitas in ore, in oculis ferebat. Jus imaginum iis tantum concedi ſolitum, qui magiſtratum [a] curulem geſſiſſent, quum cives optimi conſequebantur, publice gratias [b] habebant populo, id honoris cum ſuorum laudibus conjungentes. Servis atrienſibus, quos Cicero [c] inter *lautiores* numerat, dabatur cuſtodia [d] imaginum, quae juxta [e] Tablinum, ubi erant rerum geſtarum monumenta & codices, ſervabantur inſcriptis & nominibus & dignitatibus, additoque familiae ſtemmate lineis ad imagines diſcurrente. Aperiebantur armaria, ſi in domum rediret curulis dignitas, aut triumphalis gloria ingrederetur, aut ſolemnis aliqua [f] celebritas ſeu publica, ſeu domeſtica ageretur, ac potiſſimum poſteriore aetate, quum imperatores [g] creabantur.

XXI. Quaeri hic fortaſſe poteſt, num hae imagines cereae ſtatim poſt magiſtratum curulem ab aliquo impetratum, an poſt mortem duntaxat in atrio collocarentur, itemque quandiu illae apud Romanos in uſu fuerint? Quoad primum ego quidem ſic exiſtimo, jus imaginum, quod ſibi Cicero gratulatur, ab uſu eſſe penitus diſtinguendum. Illo enim vivi, hoc tantummodo mortui fruebantur. Nec quicquam Livius hiſtoriae Romanae princeps huic ſententiae obeſt. Nam tametſi referat Patriciis [h] primo, deinde plebi etiam, poſtquam curules magiſtra-

a *Aſcon. in Comment. Orat. in tog. candid. Sigon. de Jur. Civ. Rom. & Tiraquell. de Nobilit.*
b *Cic. V. in Verr. & in Agrar. II.*
c *Paradox. 45. vid. & Plaut. in Aſin.*
d *Pignor. de Serv. p.* 221.
e *Plin. loc. cit.*
f *Polyb. loc. cit.*
g *Vopiſc. in Florian. vit. in fin.*
h *Plin. lib. VI.*

gistratus est nacta, imagines *ponere* & *relinquere* cum nobilitate posteris licuisse: eo tamen loco de jure tantum, non de usu interpretandus est. Siquidem fere semper hae imagines vel *famosae*[a] vel *veteres* a scriptoribus nuncupantur, quo iterum citare juvat illud Ciceronis ad Brutum: *quid illam anum patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides?* Praeterea Plinius, quum de earum in funeribus delatione loquitur,[b] nulla de viventibus mentione habita, *totus*, inquit, *aderat familiae ejus, qui unquam fuerat, populus*. Perbelle huc quadrat jocus ille Sosiae apud Plautum:[c]

> *Nam hic quidem omnem imaginem meam, quae antehac fuerat, possidet;*
> *Vivo fit, quod nunquam quisquam mortuo faciet mihi.*

In partes quoque vocandus est Ciceronis collega in consulatu C. Antonius, qui postea, quum in Cephalenia exul esset, ubi vitam finivit, hac una[d] re miseriam est consolatus suam, quod patris, fratrisque imagines a Vatinio in carcere collocatas audire maluerit, quam videre. De paterna nimirum queritur ac fraterna imagine, de sua tacet. At enim tute initio dixisti damnatorum imagines lucem aspicere non ausas esse. Negavi scilicet ac rursum pernego eas in luce consistere, non in squalore carceris potuisse, ideoque si C. Antonii imago cum ceteris adfuisset, ea quoque in carcerem trusa esset. Vivis ergo exprimendi cera vultus jus quidem fuit, non usus, quam consuetudinem & Lacedaemoniis placuisse innuere videtur apud Plutarchum[e], & Xenophontem[f] Agesilaus, qui mo-

a *Cic. in Pison. Juvenal. Sat. VIII.*
b *H. N. ibid.*
c *In Amphitr.*
d *Cic. in Vatin.*
e *In Apopht.*
f *Orat. de Agesil.*

moriens vetuit, ne sibi imagines ponerentur: *siquod*, inquit, *praeclarum opus feci*, *hoc mihi monumentum erit*. Ex hoc fonte Mecoenas [a], opinor, hausit, quod Augustum monuit, ne statuas aureas, aut argenteas sibi fieri pateretur, sed potius recte factis sui memoriam propagaret. Quando igitur in urbe licuit ea nobilitatis decora in atrio collocare? quum nobilis non sepultus modo, sed ei justa [b] jam facta fuerant: tum enim ejus imago, hoc est facies ad similitudinem excellenter & accurate tam secundum formam, quam secundum subscriptionem expressa in clarissimo domus loco proponebatur. Hanc nimirum eam arbitror fuisse imaginem, quae cadaveris thoro praeposita inter ceteras in pompa funebri eminebat. Vix enim quispiam e vivis cesserat, aut fortasse dum adhuc viveret & valeret, quod non semel aetate nostra viros amplissimos fecisse constat, super ejus vultum ex cera effigies ratione plastica fingebatur, quam vulgo *Mascbera* nuncupamus. Ea vero non simplex erat, uti his temporibus ex sola cera vel gypso solet, sed praeterea oris similitudinem referebat pigmentis & coloribus [c] adumbratam.

XXII. Pervestigandum restat, quandiu apud veteres cerea haec nobilitatis ornamenta in usu fuerint? Mihi quidem opinio insedit, tandiu id moris fuisse, quandiu respublica floruit, & tenuit antiqua lex. Vix enim per Caesarum impotentiam civitas pariter ac nobilitas late patere coepit, & communicari cum quibusque militibus, cum barbaris, cum libertis; vix veteris parsimoniae legibus conculcatis luxuria omnium invasit animos facile condocefactos honorem non nisi pretio ducere, tum ve-

Hh tera

a *Dio lib. II. sub fin. vid Jacob. Facciolat. Monit. Isocrat. p.* 100.

b *Polyb. loc. cit.*

c *Vid. Polyb. & Plin. ibid.*

tera honoris decora exolevere, & ceras luxuria perdidit. Itaque priscis caruere atria ornamentis, excellentesque imagines, sicuti animorum, sic etiam corporum neglectae sunt. At quid respondendum Tibullo contra sentienti [a]?

Non tua majorum contenta est gloria fama,
Nec quaeris, quid quaque index sub imagine dicat.

Quid Senecae dicenti? *vides* [b] *has imagines, quae implevere Caesarum atrium*? quid Ovidio? [c]

Non te decipiant veteri cincta atria cera.

Quid denique Juvenali? [d]

Tota licet veteres exornent undique cerae
Atria.

Equidem non contendo, statim ac Augustus rerum potitus est, antiqua instituta omnia occidisse. Sed quum eo imperante, & deinceps sub ceteris imperatoribus luxus in immensum excreverit, tum pro cereis opinor aeneas argenteasque, nedum cedrinas & marmoreas coepisse imagines celebrari. Ceras veteres, ubi adessent, & magni habitas, & diligenter ab atriensibus custoditas, diebus etiam solemnibus apertas esse non nego, quum id in Floriano Vopiscus memoret; iis vero immixtae erant facies argenteae *surdo* [e] *figurarum discrimine*, ut inquit ille: adeo materiam omnes malebant conspici, quam se nosci. Etenim Plinius rei testis, qua de nunc agimus, oculatus cereos ut vultus jampridem antiquatos doceat, non patres laudat, sed majores, apud quos simplices e cera imagines spectabantur, non signa externorum artificum aerea, aut marmorea; neque signorum nomine haud tute vides, non tam effictas collo tenus effigies, quam statuas

a *Lib. IV. ad Messal.*
b *De Consol. ad Polyb.*
c *Lib. I. Amor. 8.*
d *Sat. VIII.*
e *Plin. loc. cit.*

tuas integras designari, quales ex Herodiano in antecedenti dissertatione [a] delatas diximus in Pertinacis apotheosi. Quum ergo statui veteris fuisse moris exprimi cera vultus tantummodo mortuorum, non id intelligas velim de signis aeneis; haec enim luxuria dominante aeque vivis ac mortuis in atrio dedicabantur. Notum est enim in divites illud scomma: *imagines pecuniae, non suas, relinquunt*. De signo fortasse hujusmodi Juvenalis loquitur, ubi [b] de Sejani capite & facie scribit:

Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus, deinde e facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellae.

Quod si mavis Satiricum de statua ejus [c] aenea in theatro proposita loquutum esse, certe ad privati alicujus atrium respexit, ubi dixit: [d]

Frangenda miseram funestat imagine gentem.

Itaque ubi auctores laudant imagines post rempublicam, si cereas nominant, de veteribus, si imagines tantum, aeque de vetere ac de novitio invento interpretandi sunt. Nec tacendum, jam vergente ad occasum republica potentiores non habuisse, ut olim, in magno pretio veterem parsimoniam. Nam Pompeji M. imago ex pretiosis margaritis, rarum [e] luxuriae exemplum, conspecta fuit. Quanto gloriosior Africanus! cujus imaginem legimus non in atrio, sed in cella Jovis positam, illinc peti consuevisse, quum funus [f] aliquod Corneliae gentis celebraretur.

XXIII. Hae imagines sive ex cera, sive ex metallo in parte prima aedium cum toto familiae stemmate collocabantur, quod quisque pro superbia, quam commune

Hh 2 nobi-

a *Num XII.*
b *Sat X v. 61.*
c *Sat. VIII v. 17.*
d *Dio LVII.*
e *Plin. H. N. XXXVII. 2.*
f *Val. Max. VIII. 15.*

nobilitatis malum Sallustius nominat, alte petere conabatur, quare Persius: [a]

Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis.

Imo nonnulli, sicut urbium [b] solebant, sic gentis originem consecrabant; nam praeter Julium, qui [c] ad Venerem, Fabios, qui [d] ad Herculem, Galba non ad Metellos cum Alexandro [e] Severo, sed paternam [f] originem ad Jovem, maternam ad Pasiphaen Minois conjugem in suo stemmate referebat. Vanissima id genus stemmata Lucianus, credo, non tanquam superbiae deliramenta, sed inventa astrologiae pulcherrima commendaverit. Sicut enim contendit cum ineptissimae illius artis legibus omnes priscorum fabulas maxime consentire, ita derivandi de caelo generis atque nobilitatis morem iisdem fontibus tribuendum existimet necesse est. Etenim postquam doctrinae hujusmodi vetustatem laudavit, dixitque inventum esse priscorum regum, quos Dii amabant, hoc demum [g] pacto ratiocinatur, ut ipse autumat, ut ego arbitror, solemnia insanit. Solos si excipias Arcades, qui ob hujus artis imperitiam dictitabant [h] se luna esse antiquiores, fuit prisca gens astrorum contemplationi apprime dedita, & ad perpetuos illos caelorum ignes, diversosque eorum ortus conversionesque omnia referendo, quo dominante sidere quispiam natus erat, tanquam ab illo genitum, illiusque veluti filium existimabat. Neque enim, exempli causa, ubi Aeneas dicitur Veneris fuisse filius, Minos Jovis, Ascalaphus Martis, Mercurii Autolycus, aliud in mentem venit,

a *Sat. III.*
b *Liv. I. 1.*
c *Fest. & Virg. I. Aen.*
d *Plutarch. in Fab. Max. & Sil. Italic. IV.*
e *Lamprid. in vit.*
f *Suet. Galb. 2.*
g *Dissert. de Astrolog.*
h *Serv. in II. Georg.*

nit, quam quod eos nascentes, hunc Venus, illum Jupiter, alium Mars, Mercurius alium respexisset, sibique similem produxisset colore, forma, factis, animo. Itaque dum aliquam vel civitatem a Diis conditam, vel domum a Diis ortam aut legimus, aut audimus, id quidem ex astrologiae legibus metiendum est, illa nimirum domus, itemque civitas dicenda est non Deorum, ut vulgo creditur, sed siderum auspicio condita & propagata. Haec ad Luciani mentem, hoc est sycophantiam, dicta sunto. At circulatorum haec monstra merasque gerras sibi Lucianus habeat. Tantum abest, poetarum figmenta e purissimis astrorum ignibus dimanasse, ut potius astrologiam constet a poetarum fabulis derivatam, quam merito & Prophetarum oracula detestantur, & S. Hieroymus esse disputat idololatriae genus, & Ecclesiae Patres unanimi consensu censent infra mortuos amandandam, & superiore ætate Joannes ille Picus Mirandulanus tam feliciter refutavit & copia tanta, ut vix ullum perierit argumentum. Veterum igitur illa stemmata, quæ Deorum nomina ostentabant, sive a Diis essent, sive a sideribus derivata, levitatis erant & superbiae monumenta. Ita autem in nobilium atriis collocabantur, ut lineis ad imagines discurrentibus varii cognationum gradus designarentur. De atrio sermonem faciens suspicabar aliquando, ibi quoque perhonorificum habuisse locum aut familiae patronos, aut qui apud principes essent omnium gratiosissimi, eo ferme pacto, quo his temporibus clientes solent patronorum imagines in loco domus clarissimo dedicare. Suspicioni huic meae dat ansam Plinius, qui si dormitare in aliquibus videtur, non certe in patriis institutis, iisque potissimum, quorum spectator fuit. Is ergo inquit, *statuarum capi-*

capita permutantur, *vulgatis* [a] *jampridem salibus etiam carminum*. Hunc ego morem, nisi somnio vigilans, nostro parem interpretor. Hoc enim aevo si patronorum mutatio fiat, non imagines a plerisque, sed capita permutantur. Sub Caesaribus autem, quum frequentes essent hujusmodi gratiosorum hominum mutationes, frequens & in statuis erat mutatio capitum, unde sales vulgabantur, quorum in numero illum colloco, quo Satiricus ait e facie toto orbe secunda fieri urceolos, pelves, sartagines, patellas. Numerum quippe statuarum, quas senatores, equites, tribus, primarii viri Sejano, utriusque fortunae exemplo, posuerunt, inire facile nemo possit, ut inquit Dio [b], ad quas pariter, tanquam ad Tiberii, sacrificabant, imagines etiam aureas [c] passim colebant, quas omnes populus dejecit, confregit, raptavit.

XXIV. Servabantur praeterea in Pinacotheca, seu Parthenone [d] virorum illustrium imagines, quarum multas habebat [e] Atticus, quibus ipse addiderat quatuor aut quinque versus praeclare ab iis gesta breviter exprimentes. Inter ceteras collocarat Ahalae, & Bruti effigies, quarum in conspectu videtur Cicero [f] cum Attico de modo egisse, quo Brutus ad caedem Caesaris excitaretur. Haec Attici inventio, acutissimi judicio [g] viri occasionem numismati argenteo praebuisse videtur, in quo [h] Ahalae, & Bruti capita conspiciuntur. In annulis [i] etiam majorum imagines insculptae sunt, ac Scipioni superioris Africani filio praeturam petenti, quod candidam togam turpiter

a *H. N. loc. cit.*
b *Dio LVIII.*
c *Svet. Tib. 65.*
d *Plin. loc. cit.*
e *Corn. Nep. in vit. 18.*
f *Epist. Attic. XIII. 38.*
g *Conserf. Midlet. in vit. Cic. Tom. IV. pag. 10.*
h *Thesaur. Morell. in Fam. Junia Tab. I. 1.*
i *Cic. III. Catil.*

piter maculis obsolefactam in campum detulisset, inter cetera probra annulus, in quo gerebat caput [a] Africani insculptum, detractus est. Argenteas insuper aureasque imagines in templis dedicabant, legabantque usque ad centum pondo, ut inferorum supplicia evitarent: [b]

Da Capitolinis aeternum sedibus aurum,
Quo niteant sacri centeno pondere vultus
Caesaris, & propriae signent cultricis amorem.
Sic ego nec furias, nec deteriora videbo
Tartara, & Elysias felix admittar ad oras.

Quemadmodum supra dixi damnatorum imagines in pompis non adfuisse, sic nunc addo reorum effigies graphice expressas in crucem tolli aliquando consuevisse, quod Celso contigit testimonio [c] Pollionis. Nobilissimis autem viris ac de republica benemeritis honor maximus habebatur, si eorum statuae decreto publico in locis urbis clarissimis [d] collocarentur, de quo honore dicam aliqua in sequenti dissertatione. Hic tantum noto, statuas hujusmodi non tam Romae, quam in Graecia perhonorifice fuisse habitas. Nam quum Harmodii, & [e] Aristogitonis effigies aeneas Xerses Athenis victis, quas ii a tyrannide liberare conati fuerant, in Persidem transtulisset, & postea Seleucus in sedem pristinam reportandas curasset, easdem Rhodii urbi suae appulsas & hospitio publico exceperunt, & in sacris pulvinaribus collocarunt.

XXV. Ab omnibus imaginum generibus hactenus enumeratis omnino distinguebantur imagines Cubiculares in Larario domestico religiose adservatae. Erant illae fortasse aeneae, & apud lautiores aureae, vel argenteae, pa-

rum

a *Kirchmann. de Annul.* 12.
b *Stat. Silv. V.* 1 189.
c *In Triginta Tyrann.* 29.
d *Frigell. de Stat. Rom. Donat. Dilucid. in Vopisc.*
e *Val. Max. II.* 10.

rum forma dissimiles antiquis numismatibus. Marmor capitolinum, quod ad publicam utilitatem typis tradendum curavit antiquitatis amantissimus Rodulphinus Venutus, tacite innuere videtur, veteribus fuisse in more positum, ut illius, qui vel deliciae familiae cujuspiam fuerat, vel ejus maximum ornamentum, imago non in lararii cubiculo, sed ad caput lectuli servaretur. Nam in laudato marmore jacet in lecto senex morti proximus, qui praesente scriba testamentum facit, supra ejus caput pendente imagine, certe illius, cujus erat ei memoria jucundissima. Libet suspicari ex iis imaginibus illam fuisse unam, quam Svetonium Hadriano imperatori, cujus a secretis erat, dono dedisse legimus. Numisma erat aeneum, litterae vero ferreae, quibus nomen inscribebatur TVRINVS, ac eruditorum opinio est, ita nuncupatum Augustum adhuc puerum, vel in memoriam majorum, qui [a] Turini oppidum incoluerant, vel in honorem facinoris prope illud oppidum contra fugitivos aliquos a Patre Octavio fortiter gesti. Illud porro muneris fuit acceptissimum Hadriano, qui ei locum esse voluit inter heroum imagines in larario suo. De larario, ejusque custodibus jam dixi obiter in I. Diss. num. XVIII. Illic inter Lares sacro Deorum ritu Caesarum imagines aureae vel argenteae colebantur. Verum quid dixi Caesarum? Eorum quoque libertis impurissimis aliquando ibidem est habitus divinus honor. Nam L. Vitellius [b] Vitellii imperatoris pater insignis adulator, Narcissi, & Pallantis, quibus nihil turpius id temporis hoc imperium vidit, Claudii libertorum imagines coluit aureas inter Lares.

XXVI. Denique virorum fortium ac nobilium, quorum

[a] *Svet. Octav. 2.* [b] *Idem in Vitell. 2.*

rum virtus patriae salutaris fuerat, imagines in clypeis, quos Poeni aureos [a] factitabant, in templis fuisse affixas docent omnia ferme Romanae [b] historiae monumenta. Heroicis quidem temporibus arma duntaxat hostium Diis offerebantur, quod sane memorat tum Graeca [c], tum sacra [d] historia, & regum sapientissimus ubi cecinit: *sicut turris David collum tuum, quae aedificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura* [e] *fortium*. Quum porro duces in clypeis aut suas, aut majorum imagines haberent, ideo persaepe heroum effigies olim in templis positae referuntur, & hac de causa sive apud Argivos in Junonis, sive apud Milesios in Apollinis templo Pythagoras in Laertio inquit suam ipsius imaginem se cognovisse in Euphorbi clypeo, cujus personam gesserat in bello Trojano, sicut deinceps dicitur a poetis in Homerum, in pavonem, postremo in Ennium revixisse: [f]

Cor jubet hoc Ennj, postquam destertuit esse
Maeonides Quintus pavone ex Pythagoreo.

Quod Graecos, & Philistaeos, aliosque populos fecisse accepimus, id & Romanis placuit, hostilia nempe arma, in primis clypeos, certa bellicae fortitudinis argumenta publice exponere. L. Martius Carthaginiensium victor clypeum argenteum pondo librarum CXXXVIII. cum imagine Barchini Asdrubalis suspensam posteritati [g] tradidit in templo capitolino. Summus interea virtutis splendor, quum praesertim accesserit antiquitati debita veneratio,

a *Plin. XXXVIII.*
b *Liv. XXV. Tacit. Ann. II. Valer. Max. VIII. 15. Plin. loc. cit*
c *Pausan. in Corinth. Porphir. & Laert. in vit. Pythag.*
d *Reg. I. 31. Joseph. Antiq. VI. 15. & XIV. 17.*
e *Cantic. IV.*
f *Pers. Sat VI. v. 11.*
g *Liv. XXV. 39.*

id boni effecit interprete Bonarrotio, ut ea ſpolia, quae ad hoſtium dedecus poſita primum fuerant, rerum cognitione, ut fit, paulatim evaneſcente in gloriam mutata ſint. Hinc Romae clypei praeclaris civibus dedicati: quid dico civibus? etiam Diis: nam Virgilianus interpres refert clypeum in capitolio dedicatum, ita inſcriptum: GENIO VRBIS ROMAE SIVE MAS SIVE FEMINA. Primus omnium Appius Claudius Conſul A. V. 259. in templo [a] Bellonae, vel in foro majorum ſuorum imagines in clypeis dedicavit. Eidem conſuli ſenatus auctoritatem facultatemque dedit decernendi, quibus deceret tribui hunc honorem, non dari ſolitum, niſi ſtrenuis & nobilibus. Svetonius [b] narrat, hanc facultatem interdum Decurionibus datam eſſe, quod etiam Lipſius [c] arguit ex vetere inſcriptione. In clypeis dedicandis datum de more fuiſſe epulum docet vetus lapis Nepete [d] inventus. In templo Fortunae Reducis ſuſpendi clypeus non poterat, niſi certus ſeſtertiorum numerus ſolveretur, teſtimonio antiqui marmoris apud [e] Gruterum. Clypeorum materia aes vel argentum fuit, aliquando inauratum, qualia fuere clypea in faſtigio Jovis aedis a Livio [f] commendata. Rem appoſite facetam admodum refert Plinius loco citato: veterum Romanorum in hac re ſcribit tantam ſecuritatem extitiſſe, ut A. V. 575. M. Aufidius tutelae capitolii redemtor patres docuerit, argenteos eſſe clypeos, qui pro aereis per aliquot jam luſtra aſſignabantur. Fiebant etiam, ſed raro, ex auro clypei, qualis totius ſenatus [g] judicio Claudio Gothico decretus fuit, & in Romana curia colloca-

a *Plin XXXV. 3.*
b *In Calig. 16.*
c *Ad Tacit. II. Annal.*
d *Thomaſin. de Vet. Donar. XXII.*
e *CVI. 2.*
f *Lib. XXXV. 10.*
g *Trebell. in vit. ejuſd. 3.*

locatus. Honor enim clypei summus erat, quum auctoritate senatus, vel alicujus publici ordinis dabatur viris de republica benemeritis. Hujusmodi laudis memoria servatur in Augusti, Tiberii, Neronis, aliorumque imperatorum [a] numismatibus; in his vero signati clypei carent imagine, descripta duntaxat causa dedicationis, & ordine dedicante, ad quam rem Agrippa narrat apud Philonem [b], positos Tiberii clypeos a Pilato in regia Herodis, quanquam imaginem non haberent, Caesaream tamen, ut seditio tolleretur, transferendos fuisse. Clypei imaginibus insigniti perperam a Capro quodam [c] aliisque Grammaticis [d], quos arguunt [e] Charisius, & Isidorus, dicti sunt *clupea* sive *clypea*. Imagines porro non semper insculpebantur caelo, sed quandoque etiam acu, vel penicillo iis in thoracibus pingebantur, uti ediscitur ex Bernardini Baldi Lexico Vitruviano: arte demum plumaria fingebantur a mulieribus, cujus rei testimonium praebet Aldelmus [f] Anglus. Clypei nobilium, de quibus sermo, vocabantur etiam orbiculi, qui fuerunt in usu antiquae Ecclesiae ad sacras imagines [g] exprimendas: item thoraces, thoracides, thoracletae [h], & thoraciculi vocati [i] sunt: nam & Martialis [k] protoma Minervae thoracem nuncupat: & Ruffinus [l] scribit, thoraces Serapidis Alexandriae in domorum parietibus, in ingressibus, in fenestris, in postibus extitisse. Ita aliquando suspendebantur e templorum parietibus, ut evelli facile possent, aliquando [m] in

 iis-

a *Vid. Patin. & Bonarrot.*
b *De Legatione ad Cajum.*
c *Salmas. ad Trebell. loc. cit.*
d *Ibid.*
e *Vid Lips. in Ann. Tacit. II. & Casaubon. in Sveton. Neron. 16.*
f *Serm. de Virginit. cap. 15.*
g *Alemann Diss. de Pariet. Later. 5.*
h *Trebell. & Salmas. loc. cit.*
i *Aldelm Angl. ibid.*
k *Lib. VIII.*
l *Histor Eccl XI. 29.*
m *Salmas. ad Vopisc. in vit. Probi 23.*

iisdem immobiles figebantur. De his clypeis, in quibus imagines humeris tenus erant vel pictae, ut diximus, vel caelatae, satis erudite scripserunt praeter Jacobum Sponium senator Bonarrotius [a], & Cl. Praesul Fontaninus [b]. Quod supra de statuis dixi, idem improborum clypeis accidisse Svetonius refert in Domitiano, cujus clypeos & & imagines senatus detrahi evertique jussit: decreto etiam curavit eradendos ubique titulos, omnemque ejus memoriam abolendam. Quod de Domitiani imaginibus ab senatu decretum fuit, hoc idem urbes sociorum, si hostilis impetus immineret, de Romanorum statuis apud se positis decrevisse argumentum Ephesii praebent, quos Appianus scribit adventu Mithridatis omnes Romanorum effigies sustulisse. Honores hactenus enumeratos in coloniis ac municipiis solemnes quoque fuisse ad bonorum memoriam celebrandam Gruteriana haec Histonii hodie *il Guasto* reperta inscriptio, futura Dissertationis epilogus & conclusio, citra omnem dubitationem affirmari jubet. [c]

M. BAEBIO . M. F. Q. N. ARN. SVETRIO
MARCELLO . EQVO . PVBLICO
AED. Q. IIII. VIR . I. D. IIII. QVIN. II
PATRONO . MVNIC. FLAMINI . DIVI
VESPASIANI
M. BAEBIVS . SVETRIVS . MARCELLVS . ET . SVETRIA
RVFA . PATRI . OPTIMO
HVIC . DECVRIONES . FVNVS . PVBLICVM . STATVAM
EQVESTREM . CLIPEVM . ARGENTEVM . LOCVM . SEPVLT
DECREVERVNT . ET . VRBANI . STATVAM . PEDESTREM

CLAS-

a *In Vitr. Ant.*
b *In Disc. Christian.* 17.
c *Grut.* CCCLXXIV. 1.

CLASSIS III.

Virorum Nobilium Monumenta.

I.

Plutarch. in M. Marcello. p. 317.

ΟΥΤΟΣ ΤΟΙ ΡΩΜΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΞΕΝΕ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΑΣΤΗΡ
ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΚΛΕΙΝΩΝ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΕΚ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΕΠΤΑΚΙ ΤΑΝ ΥΠΑΤΑΝ ΑΡΧΑΝ ΕΝ ΑΡΗΙ ΦΥΛΑΞΑΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΥΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΕΓΚΑ ΤΕΧΕΥΕ ΦΟΝΟΝ

1. Οὗτός τοι Ῥώμης ὁ μέγας ξένε πατρίδος ἀστὴρ,
Μάρκελλος κλεινῶν Κλαύδιος ἐκ πατέρων.
2. Ἑπτάκι τὰν ὑπάταν ἀρχὰν ἐν Ἄρηϊ φυλάξας
Καὶ πολὺν ἀντιπάλων ἔγκα τέχευε φόνον.

Interpres Guillelmus Xylander.

Ingens hic patriae lumen Romae fuit, hospes,
Stemmate Marcellus Claudius ex celebri.
Terque quaterque fuit consul, dum bella geruntur,
Atque hostes acie sustulit innumeros.

1. Claruit ejus progenies usque ad Marcellum, quem soror Augusti Octavia C. Marcello genuit. Is adhuc adolescens Caesaris filia in matrimonium ducta decessit, in cujus honorem mater bibliothecam, Augustus theatrum dedicavit.

2. Auctor epigr. proconsulatum, quem bis gessit, quinque consulatibus annumeravit. Inscriptio haec ejus statuae posita est in aede Minervae Lindi, quo fortasse & aliquod donarium miserat, sicut in Samothraciam post Syracusarum direptionem ad Deos Cabiros. Tanti viri morte obstupefactus potius, quam laetatus Annibal, annulo ejus ablato, corpus eximie ornatum honorifice cremavit; reliquias in urna argentea cum corona aurea remisit ad filium. Hactenus consentiunt scriptores. Magna de exitu dissensio est. Nam Cornelius Nepos, & Valerius Max. memoriae prodiderunt,

urna

urna in itinere erepta disperſos fuiſſe cineres, nec eorum ultra colligendorum curam fuiſſe Annibali, qui raptores Numidas ſupplicio affecit, ſed de Marcello ad adſtantes converſus dixit, *quam nihil poteſt fieri invito Deo*! Contra Livius, & Caeſar Auguſtus & delatam ad filium urnam, & cineres magnifico funere ſepultos fuiſſe tradunt.

I I

Ex Ferrett pag. 317.

1. LIVIVS . ECCE . FVI . ROMANVS . CONDITOR . VRBIS
2. HVIVS . ET . HANC . VOLVI . TERRAM . COLVISSE . QVIRITES MAGNANIMOS . POPVLISQ. DEDI . COGNOMINA . VICTOR

1. Gens Livia Romae Plebeja, ex qua Salinatores, Aemiliani, Druſi, Libones. Hic eſt M. Livius Salinator, qui in praetura Fori Livii conditor fuit. Conſul cum Cl. Nerone, ſi quae narrat Livius credibilia ſunt omnia, Aſdrubalem adortus, caecidit ad 56. millia hoſtium, ac poſtea quadrigis triumphans invectus eſt, quem Nero equo eſt ſequutus, quod in aliena provincia rem geſſerat. Idem Livius cenſura clarus, omnes tribus, una excepta, aerarias reliquit, quod & ſe innocentem damnaſſent, & poſtea conſulem cenſoremque feciſſent *Liv. Epit.* 27. 28. 29. *Plutarch. in Annib.*

2. Fateor hanc phraſim Salinatoris aetatem non ſapere: ſed ſi, ut tradit Ferrettius, ex vetere marmore hi verſus exſcripti ſunt, nihil impedimenti video, quo minus Livii ſtatuae aliquot poſt ſecula inſcripti fuerint. Fides penes auctorem eſto.

Cur hoc marmor non in Claſſe poſitum, ubi de ducibus ac militibus? quia ea Claſſis non omnium, qui in re militari claruerunt, ſed eorum tantum lapides complectetur, qui armorum gloria in marmore commendantur.

I I I.

Patavii.

Ex Diar. Ital. P. Montfauc. VI p. 79.

INCLYTVS ANTENOR PATRIAM VOX NISA QVIETEM
TRANSVLIT HVC ENETVM DARDANIDVMQVE FVGAS

EX-

EXPVLIT EVGANEOS PATAVINAM CONDIDIT VRBEM
QVEM TENET HIC HVMILI MARMORE CAESA DOMVS

Hanc inscriptionem ex Antenoris sepulcro in vico S. Laurentii PP. Servorum exscripsit Montfauconius, qui jure monet frustra inquiri sententiam primi versus. In Codice 300. circiter annorum D. Cornari Biscopiae idem Auctor Cl. legit, jussum fuisse inscriptionem apponi sequentibus versibus,

Inclytus Antenor patriam vix visa quietam
Transtulit huc Enetum Dardanidumque fugas
Expulit &c.

ubi si pro *vix visa* intelligas *vix visam*, sententia utcunque quadrat.

I V.

Plin. VI. ep. 10., *& IX. ep.* 19.

I. HIC . SITVS . EST . RVFVS . PVLSO . QVI . VINDICE . QVONDAM
IMPERIVM . ASSERVIT . NON . SIBI . SED . PATRIAE

1. Virginius Rufus ter consul, quum omnes a Nerone ad Galbam deficerent, in Gallia Germanico exercitui praefuit: Vindicem ferro de se statuere coegit: oblatum sibi a militibus imperium recusavit. *Triginta annis superfuit gloriae suae*, *legit scripta de se carmina* : *legit historias* (Cl. Rufi, Plinii senioris, & Taciti) *& posteritati suae interfuit*. *Plin. II. epist.* 1. Acturus erat in IV. consulatu Trajano gratias ; at liber, quem forte acceperat grandiorem, & seni & stanti elapsus est, quem dum sequitur, per laeve pavimentum fallente vestigio cadit, coxamque frangit, quae male coiit ; itaque annum agens 83. in summa tranquillitate excessit, funere publico elatus, laudatusque a consule Cornelio Tacito, *Tacit. Hist. I. Plin. loc. cit. Dio Cass. LXIII. Quinctil. III. Instit.* Tanti viri reliquias post decimum mortis annum neglectas adhuc sine titulo, sine nomine jacuisse, jure indoluit Plinius, qui in socrus suae villa Alsiensi, quae Rufi Virginii fuerat, hoc disticon fortasse ejus sepulcro incidit, sicut opinatur Cl. Hagenbuchius in *Epist. epigr. p.* 487. Incisam certe postea vidit Dio.

V

V.

Papiae. *Ex Gudio p.* 327. 16.

I. O . PATRIAE . RECTOR . CATO . PECTORE . VIRIBVS . HECTOR
HEV . DECVS . ANTIQVVM . VIR . CYNEA . PALMA . QVIRITVM
ORTVS . ROMA . TVI . LOCVS . EST . PAPIA . SEPVLCHRI

1. Nisi elogium sit mendax, hunc certe virum, cujus nomen desideratur, prudentiae, fortitudinis, litterarum gloria floruisse praedicat virorum virtus, quibuscum comparatur. Quis enim Cato sive Censorius, sive Uticensis? quibus parem inveniri vix posse existimavit, qui cecinit: *tertius e caelo cecidit Cato*. Quis Hector? quo sospite nunquam Troja est expugnata. Quis Demosthenis auditor Cyneas? cujus eloquentia plures urbes, quam suis armis, subactas esse fatetur apud Plutarchum Pyrrhus.

V I.

Ex Grut. CCCLXI. 2.

ILLE . EGO . SVM . PROCVLVS
TOTVS QVI NATVS HONORI
AVT DIC QVIS SIT HONOS
QVEM MIHI INESSE NEGAS
COLLEGIVM PISTORVM
PATRONO PRESTANTISSIMO *sic*

Capaccius *lib. II. hist. Neap.* 24. Puteolis extitisse dicit.

V I I.

Ibid. 3.

HIC . BIS . PRAEFECTVS . PATRIAE
PRAEFECTVS . ET . IDEM
HIC . LIBYES . IDEM . LIBYAE
PROCONSVL . ET . ANTE
TER . VICE . QVI . SACRA
DISCINXIT . IVRGIA . IVDEX
CONSVL . ET . AETERNO
DECORAVIT . NOMINE . FASTOS
CETERA . QVID . MEMOREM
TANTO . SVB . IVDICE . GESTA

CVM.

CVM . PROCVLVM . VIDEAS
TOTO . QVI . NATVS . HONORI . EST
COLLEGIVM . SVARIORVM . PATRONO
PRESTANTISSIMO

Fuit consul cum Acindyno A.D.340. *Pag. in Crit. Rolandi Fast.*

VIII.

Grut. CCCCL. 4.

Extabat Romae in S. Petri, antequam a P. M. Nicolao V. Basilica amplificaretur.

SVBLIMIS . QVISQVIS . TVMVLI . MIRABERIS . ARCES
DICIS . QVANTVS . ERAT . QVI . PROBVS . HIC . SITVS . EST
CONSVLIBVS . PROAVIS . SOCERISQVE . ET . CONSVLE . MAIOR
1. QVOD . GEMINAS . CONSVL . REDDIDIT . IPSE . DOMOS
2. PRAEFECTVS . QVARTVM . TOTO . DILECTVS . AB . ORBE
SED . FAMA . EMENSVS . QVICQVID . VBIQVE . HOMINVM . EST
AETERNOS . HEV . ROMA . TIBI . QVI . POSCERET . ANNOS
CVR . NON . VOTA . TVI . VIXIT . ADVSQVE . BONI
NAM . CVM . SEXDENOS . MENSIS . SVSPENDERET . ANNOS
3. DILECTAE . E . GREMIO . RAPTVS . *in aethra* . PROBAE
SED . PERIISSE . PROBVM . MERITIS . PRO . TALIBVS . ABSIT
CREDAS . ROMA . TVVM . VIVIT . ET . ASTRA . TENET
VIRTVTIS . FIDEI . PIETATIS . HONORIS . AMICVS
PARCVS . OPVM . NVLLI . LARGVS . AT . IPSE . FVIT
SOLAMEN . TANTI . CONIVX . TAMEN . OPTIMA . LVCTVS
HOC . PROBA . SORTITA . EST . IVNGAT . VT . VRNA . PARES
FELIX . HEV . NIMIVM . FELIX . DVM . VITA . MANERET
DIGNO . IVNCTA . VIRO . DIGNA . SIMVL . TVMVLO

1. Petronius Probus ab Ausonio *epist. XVII.* laudatur tanquam conservator familiae Aniciae, & Anniae. Ab Ammiano Marcellino *lib. XXVII.* multa de Petronio narrantur, vocaturque MAXIMVS OMNIVM.

2. A. Gellius *Noct. Att. X. 1.* Varronis auctoritate *Discipl. lib. V.* inquit *Quartum* significare tempus, nempe vices, & *ter ante factum*; *Quarto* significare locum, & *tres ante factos*. Tiro doctus ille Ciceronis libertus tradit Pompejum

pejum M. inſcripturum in publico monumento tertium ſibi delatum conſulatum dubitaviſſe, tertiumne, an tertio inſcribendum curaret, ac Ciceronem conſuluiſſe, cujus ſententia fuit, ſculpendum eſſe TERT; nam vocis ultima elementa non expreſſa pro libito quiſque poterat pronunciare.

3. Anicia Faltonia Proba ſanctiſſima femina, & Poetria perilluſtris.

I X.

Grut. pag. CCCCL. 5.

E Baronii Annal. in Probum Chriſtianum.

EXIMII . RESOLVTVS . IN . AETHERIS . AEQVORE . TANTVM
CVRRIS . ITER . CVNCTIS . INTEGER . A . VITIIS
NOMINE . QVOD . RESONAS . IMITATVS . MORIBVS . AEQVE
1. IORDANE . ABLVTVS . NVNC . PROBVS . ES . MELIOR
DIVES . OPVM . CLARVSQVE . GENVS . PRAECLARVS . HONORE
2. FASCIBVS . INLVSTRIS . CONSVLE . DIGNVS . AVO
3. BIS . GEMINA . POPVLOS . PRAEFECTVS . SEDE . GVBERNANS
HAS . MVNDI . PHALERAS . HOS . PROCERVM . TITVLOS
4. TRANSCENDIS . SENIOR . DONATVS . MVNERE . CHRISTI
HIC . EST . VERVS HONOS . HAEC . TVA . NOBILITAS
5. LAETABARE . PRIVS . MENSAE REGALIS . HONORE
PRINCIPIS . ALLOQVIO . REGIS . AMICITIA
NVNC . PROPIOR . CHRISTO . SANCTORVM . SEDE . POTITVS
LVCE . NOVA . FRVERIS . LVX . TIBI . CHRISTVS . ADEST
O . NVNQVAM . DEFLENDE TVIS . CVM . VITA . MANERET
CORPORIS . ATQVE . ARTVS . SPIRITVS . HOS . REGERET
PRIMVS . ERAS . NVLLIQVE PATRVM . VIRTVTE . SECVNDVS
NVNC . RENOVATVS . HABES . PERPETVAM . REQVIEM
CANDIDA . FVSCATVS . NVLLA . VELAMINA . CVLPA
ET . NOVVS . INSVETIS . INCOLA . LIMINIBVS
HIS . SOLARE . TVOS . QVANQVAM . SOLATIA . MOESTA
GRATIA . NON . QVAERAT . GRATIA . CHRISTE . TVA
VIVIT . IN . AETERNA . PARADISI . SEDE . BEATVS
QVI . NOVA . DECEDENS . MVNERIS . AETHERII

VE-

VESTIMENTA . TVLIT . QVO . DEMIGRANTE . BELIAL
CESSIT . ET . INGEMVIT . HIC . NIHIL . ESSE . SVVM
HVNC . TV . CHRISTE . CHORIS . IVNGAS . CELESTIBVS . ORO
TE . CANAT . ET . PLACIDVM . IVGITER . ASPICIAT
QVIQVE . TVO . SEMPER . DILECTVS . PENDET . AB . ORE
AVXILIVM . SOBOLI . CONIVGIOQVE . FERAT

1. Primis Ecclefiae temporibus viri principes non pauci in Jordane voluerunt facro Baptifmate initiari, quod etiam in votis fuiffe legimus Conftantino Magno.

2. Ejus paternus avus fuit Petronius Probianus Conf. A. D. 322.

3. BIS . GEMINA . SEDE . dicitur populos gubernaffe, quia quartum praefectura claruit. *Ter gemini honores* apud Horatium *Od. I.* diverfam admodum habent interpretationem, fignificant nempe non varios dignitatum gradus, fed geminos plaufus ore manuque in theatro habitos a triplici ordine fenatorio, equeftri, populari.

4. In fine vitae Chrifti fidem amplexus fanctitate admirabili deceffit, ad cujus fepulcrum multa olim carmina extitiffe teftantur Baronii Annales.

5. Primum poft Caefares locum habuit, & in tanta fuit celebritate nominis, ut ad ejus magnificentiam fpectandam fapientes e Perfide Romam veniffe Baronius referat, a quo & eximie laudatur ejus conjux Faltonia Proba. Ferrettius *Muf. Lapidar. p.* 213. huic egregiae matronae perperam tribuit Centonum Virgilianorum inventionem: illud enim opus veluti apocriphum damnavit Gelafius I. P. M. *Dift.* 15. *Romana Ecclefia*, qualem quoque fuiffe Centonem Homericum, Eudociae Theodofiii II. imperatoris conjugi tributum, S. Hieronymus *Epift. ad Paulinum* affirmat, qui illud operis legit, antequam Eudocia imperatrix effet & Chriftiana, cujus carmina fcriptaque omnia quum hiftoria memoret, de Centone nihil. Ceterum Sanctus Hieronymus de Centone prudenter ait: *puerilia funt haec, & circulatorum ludo fimilia.*

In hortis Pinciis Patrum Minorum A. D. 1742. inventa est basis, quae nunc extat in capitolio, cum sequenti inscriptione Petronio posita antequam Christianam fidem profiteretur: cui titulo locum hic esse decet, quia mutato ordine per exscriptoris negligentiam in Galliam missus est, insertusque inter Ephemerides Parisiens. Mens. Aug. An. 1742.. Bovhierii epistola ad Hagenbuchium eodem modo foedatum habet. Vid. *Hagenbuch. epist. epigr. p.* 113.

X.

Exscripsi ex lapide capitolino.

NOBILITATISCVLMINI
LITTERARVMETELOQVENTIAELVMINI
AVCTORITATISEXEMPLO
1. PROVISIONVMACDISPOSITIONVMMAGISTRO
HVMANITATISAVCTORI
MODERATIONISPATRONO
DEVOTIONISANTISTITI
2. PETRONIO
PROBOVCPROCONSVLIAFRICAE
3. PRAEFECTOPRAETORIO
PERILLYRICVMITALIAMETAFRICAM
4. CONSVLIORDINARIO
OBINSIGNIAERGASEREMEDIORVMGENERA
5. VENETIADQVEHISTRIPECVLIARESEIVS
PATRONOPRAESTANTISSIMO

Ad latus sinistrum.

DEDICATA
6. VI. IDVS. AVG
D D N N
VALENTE VI ET
VALENTINIANO II
AVGG CONS

1. Cl. Bovhierius *Provisionum magistrum* interpretatur *le General des vivres de l'armee*: contra doctissimus Hagenbuchius Epist. epigr. *pag.* 223. omnem excludit dignitatem ac magistratum, quia vox *provisio* a magistratu sejuncta saepe occur-

occurrit in illorum temporum monumentis: igitur *provision.* ac *dispos. magistrum* accipit pro peritissimo in rebus optime providendis, quo titulo Themistocles laudatur. Perperam: nam de *magistris* seu *comitibus dispositionum*, qui adaequabantur cum *proximis scriniorum*, vid. *Gothofred. T. II. Cod. Theod. lib. VI.*

2. De Petronio Probo, cujus nepotes laudantur apud Claudianum, vide *loc. cit. Ammian. Marcellin. & Baron.*

3. Praefectus Praetorio fuit imperante Valentiniano, mortuo Volcatio A. D. 369. quo anno S. Ambrosius missus a Probo Mediolanum fuit, illis verbis: *vade age non ut Judex, sed ut Episcopus.*

4. Consulatus cadit in A. V. 1131. Chr. 371. cum Gratiano. In Fastis dicitur Sex. Anicius Probus.

5. PECVLIARES saepe in ant. lapid. dicuntur servi, quod alibi notandum erit; hoc loco *peculiaris* idem est ac *devotus*. Vid. *Hangebuch. loc. cit.*

6. Positus hic lapis A. Chr. 378. pridie illius diei, quam imp. Valens diem obiit extremum. *Hagenbuch. loc. cit. p.* 225.

XI.

Mediolani. *Murator. T. II. Cl. X. p. DCXCII.* 3.
Ex sched. Farnesiis & Capponiis.

VESTER EGO INSVBRES IACEO HIC SVB MARMORE VESTER
LAEVINVS LYCIAE GLORIA GENTIS ERAM
QVID MIHI HONOS QVID OPES VIRTVS ME SOLA BEAVIT
QVA MORTALIBVS ET CAELITIBVS PLACVI
QVAE FVIT IN TERRIS VESTRI MIHI CAVSA SALVTIS
IN SVPERIS EADEM NVNC QVOQVE CVRA MIHI EST

XII.

Ibidem.

1. PONTIVS HIC PARITER SVA CONVICARIVS OSSA
HIC CVM LAEVINO IVSSIT HVMANDA SVO
VT QVOS VIVENTES ANIMVS CONIVNXERAT IDEM
DEFVNCTOS EADEM IVNGERET VRNA DVOS
FLETE VIRVM QVICVMQVE ILLO SVPERESTIS ADEMPTO
GAVDETE OB CIVEM DIIQVE DEAEQVE NOVVM

1. Vi-

1. Vicarii appellatio saepe servilem sapit conditionem, sed hoc loco elogii ratio videtur omnino Vicarios designare, quorum gradus proconsulibus inferior erat, sed non vulgaris. Duo haec epitaphia paucis mutatis Masfejus Veggius edidit in laudem Ritii, & Zambeccarii. Vid. *Poet. Illustr. Tom. X. p.* 311.

XIII.

Albingauni. *Murator Tom. I. Cl. X. pag. DCXCII.* 3.

1. CONSTANTI VIRTVS STVDIVM VICTORIA NOMEN
DVM RECIPIT GALLOS CONSTITVIT LIGVRES
MOENIBVS IPSE LOCVM DIXIT DVXITQVE RECENTI
FVNDAMENTA SOLO IVRAQVE PARTA DEDIT
CIVES TECTA FORVM PORTVS COMMERCIA PORTAS
CONDITOR EXTRVCTIS AEDIBVS INSTITVIT
DVMQVE REFERT ORBEM ME PRIMAM PROTVLIT VRBEM
NEC RENVIT TITVLOS LIMINA NOSTRA LOQVI
ET RABIDOS CONTRA FLVCTVS GENTESQVE NEFANDAS
CONSANTI MVRVM NOMINIS OPPOSVIT

1. Constatius Comes, qui ex Placidia Honorii imp. sorore genuit Valentinianum III. Aug. postquam Gallias a tyrannis Constantino & Jovino, nec non a Gothis usurpatas recepit, Albingaunum restaurasse & muniisse videtur. Extabat inscr. in aedibus Comitis Costae, nunc Marchionis Baleltrini. In schedis Antonii Giganti notatur, characteres esse barbaricos, pertinentes ad seculum Chr. IV. aut V. Ughellius quoque hunc lap. protulit *T. IV. Ital. sacr. in Episcop. Albing.*

XIV.

E cippo exscripsi in Museo capitolino.
In fronte.

D M
1. VETTIVSAGORIVSPRAETEXTATVS
2. AVGVR . PONTIFEXVESTAE
PONTIFEXSOLIS . QVINDECEMVIR
3. CVRIALISHERCVLIS . SACRATVS
4. LIBEROETELEVSINIIS . HIEROPHANTA
5. NEOCORVS . TAVROBOLIATVS

PA.

PATERPATRVM . INREPVBLICAVERO
6. QVAESTORCANDIDATVS
PRETORVRBANVS
7. CORRECTORTVSCIAEETVMBRIAE
CONSVLARISLVSITANIAE
8. PROCONSVL*hc* EACHAIAE
9. PRAEFECTVS VRBI
LEGATVSASENATVMISSVS V
10. PRAEFECTVSPRAETORIOIIITALIAE
ETILLYRICI . CONSVLORDINARIVS
11. DESIGNATVS
12. ETACONIAFABIAPAVLINA C F
SACRATACERERIETELEVSINIIS
13. SACRATAAPVDEGINAMHECATAE
TAVROBOLIATA . HIEROPHANTRIA
HICONIVNCTISIMVLVIXERVNTANNXL

Ad laevam.

VETTIVSAGORIVS PRAETEXTATVS
PAVLINAECONIVGI
PAVLINANOSTRIPECTORISCONSORTIO
FOMESPVDORISCASTITATISVINCVLVM
AMORQVEPVRVSETFIDESCAELOSATA
14. ARCANAMENTISCVIRECLVSACREDIDI
MVNVSDEORVMQVIMARITALEMTORVM
NECTVNTAMICISETPVDICISNEXIBVS
PIETATEMATRISCONIVGALIGRATIA
NEXVSORORISFILIAEMODESTIA
ETQVANTAAMICISIVNGIMVRFIDVCIA
AETATISVSVCONSECRANDIFOEDERE
IVGIFIDELISIMPLICICONCORDIA
IVVANSMARITVMDILIGENSORNANS
COLENS

Ad dexteram

VETTIVSAGORIVS . PRAETEXTATVS
PAVLINAE . CONIVGI
PAVLINAVERIETCASTITATISCONSCIA
DICATATEMPLISATQ.AMICANVMINVM
15. SIBIMARITVMPRAEFERENSROMAMVIRO

PV-

PVDENSFIDELISPVRAMENTEETCORPORE
BENIGNACVNCTISVTILISPENATIBVS
Videntur deesse nonnulla effracto marmore.

In parte postica.

*ſple*NDORPARENTVMNILMIHIMAIVSDEDIT
QVODMARITODIGNAIAMTVMVISASVM
*ſ*EDLVMENOMNEVELDECVSNOMENVIRI
16. AGORISVPERBOQVICREATVSGERMINE
PATRIAMSENATVMCONIVGEMQ.INLVMINAS
17. PROBITATEMENTISMORIBVSSTVDIISSIMVL
VIRTVTISAPICEMQVISVPREMVMNANCTVS *sic* ES
TVNAMQVEQVIDQVIDLINGVAVTRAQESTPRODITVM
CVRASOFORVMPORTAQVISCAELIPATET
VELQVAEPERITICONDIDERECARMINA
VELQVAESOLVTISVOCIBVSSVNTEDITA
MELIORAREDDISQVAMLEGENDOSVMPSERAS
IV. SEDISTAPARVATVPIVSMOVESTESSACRIS
TELETISREPERTAMENTISARCANOPREMIS
DIVVMQVENVMENMVLTIPLEXDOCTVSCOLIS
SOCIAMBENIGNECONIVGEMNECTENSSACRIS
HOMINVMDEVMQVECONSCIAMACFIDAMTIBI
QVIDNVNCHONORESAVTPOTESTATESLOQVAR
HOMINVMQVEVOTISADPETITAGAVDIA
QVAETVCADVCAACPARVASEMPERAVTVMANS
19. DIVVMSACERDOSINFVLISCELSVSCLVES
TVMEMARITEDISCIPLINARVMBONO
20. PVRAMACPVDICAMSORTEMORTISEXIMENS
INTEMPLADVCISACFAMVLAMDIVISDICAS
TETESTECVNCTISIMBVORMYSTERIIS
21. TVDIADYMENESATTEOSQVIANTISTITEM
TELETISHONORASTAVREISCONSORSPIVS
HECATESMINISTRAMTRINASECRETAEDOCES
CERERISQVEGRAIAETVSACRISDIGNAMPARAS
TEPROPTEROMNISMEBEATAMMEPIAM
CELEBRANTQVODIPSEMEBONAMDISSEMINAS
TOTVMPERORBEMIGNOTANOSCOROMNIBVS
NAMTEMARITOCVRPLACERENONQVEAM
EXEMPLADEMEROMVLEAEMATRESPETVNT

SVBO.

SVBOLEMQVEPVLCHRAMSITVAISIMILISPVTANT
OPTANTPROBANTQVENVNCVIRINVNCFEMINAE
QVAETVMAGISTERINDIDISTIINSIGNIA
HISNVNCADEMPTISMAESTACONIVNXMACEROR
FELIXMARITVMSISVPERSTITEMMIHI
DIVIDEDISSENTSEDTAMENFELIXTVA
QVISVMFVIQVEPOSTQVEMORTEMMOXERO

In fronte.

D M

Vettius Agorius Praetextatus
Augur, pontifex Vestae,
Pontifex solis, quindecemvir,
Curialis Herculis, sacratus
Libero & Eleusiniis. Hierophanta
Neocorus, tauroboliatus,
Pater patrum. In Republica vero
Quaestor candidatus,
Praetor urbanus,
Corrector Tusciae & Umbriae,
Consularis Lusitaniae,
Proconsul Achajae,
Praefectus urbi,
Legatus a senatu missus V.
Praefectus praetorio II. Italiae
Et Illyrici, Consul ordinarius
Designatus,
Et Aconia Fabia Paulina C. F.
Sacrata Cereri & Eleusiniis,
Sacrata apud Aeginam Hecatae,
Tauroboliata, Hierophantria.
Hi conjuncti simul vixerunt ann. XL.

Ad laevam.

Vettius Agorius Praetextatus
Paulinae conjugi
Paulina nostri pectoris consortio

Fomes pudoris, castitatis vinculum,
Amorque purus, & fides caelo sata,
Arcana mentis cui reclusa credidi
Munus Deorum, qui maritalem torum
Nectunt amicis & pudicis nexibus,
Pietate matris, conjugali gratia,
Nexu sororis, filiae modestia,
Et quanta amicis jungimur fiducia,
Aetatis usu consecrandi foedere
Jugi, fideli, simplici concordia
Juvans maritum, diligens, ornans, colens.

Ad dexteram.

Vettius Agorius Praetextatus
Paulinae conjugi.

Paulina veri & castitatis conscia,
Dicata templis atque amica Numinum,
Sibi maritum praeferens, Romam viro,
Pudens, fidelis, pura mente & corpore,
Benigna cunctis, utilis Penatibus.

Deesse videntur nonnulla effracto marmore.

In parte postica.

Splendor parentum nil mihi majus dedit,
Quam *quod marito digna jam tum visa sum.*
Sed lumen omne, vel decus, nomen viri
Agorii, superbo qui creatus germine
Patriam, senatum, conjugem inluminans
Probitate mentis, moribus, studiis simul,
Virtutis apicem qui supremum nactus est.
Tu nanque quicquid lingua utraque est proditum
Cura sophorum, porta queis caeli patet,
Vel quae periti condidere carmina,
Vel quae solutis vocibus sunt edita,
Meliora reddis, quam legendo sumseras.
Sed ista parva: tu pius moves te sacris
Teletis; reperta mentis arcano premis,

Di-

Divumque numen multiplex doctus colis,
Sociam benigne conjugem nectens sacris
Hominum, Deumque consciam ac fidam tibi.
Quid nunc honores, ac potestates loquar,
Hominumque votis adpetita gaudia?
Quae tu caduca, ac parva semper autumans,
Divum sacerdos infulis celsus clues.
Tu me, marite, disciplinarum bono
Puram, ac pudicam sorte mortis eximens
In templa ducis, ac famulam Divis dicas:
Te teste cunctis imbuor mysteriis,
Tu, Dindymenes Atteos qui antistitem
Teletis honoras taureis consors pius,
Hecates ministram trina secreta edoces,
Cererisque Grajae tu sacris dignam paras.
Te propter omnis me beatam, me piam,
Celebrant, quod ipse me bonam disseminas
Totum per orbem: ignota noscor omnibus.
Nam te marito cur placere non queam?
Exempla de me Romuleae matres petunt,
Sobolemque pulcram, si tuai similis, putant,
Optant probantque nunc viri, nunc feminae.
Quae tu magister indidisti insignia,
His nunc ademtis maesta conjux maceror:
Felix; maritum si superstitem mihi
Divi dedissent, sed tamen felix, tua
Qui sum, fuique, postque mortem mox ero.

1. Hujus Vettii Agorii vide alios lapides apud Grut. *CCCCLXXXVI.* 3. & *MCII.* 2. Gothofredus in *Prosograph. Cod. Theod. ad litt. P.* auctoritatibus Symmachi, Macrobii & aliorum; itemque ex lapidibus Grut. evincit, hunc Praetextatum ethnicorum superstitioni fuisse addictum; sed in errore vixisse pariter ac periisse non alibi clarius lucet, quam in hoc marmore diu neglecto, quod Cl. Marchio Locatellius nuper curavit, ut spectaretur in museo capitolino.

2. Hic nempe ille est Agorius, cujus exemplo Gutherius *de Jur. Pont. l.* 5. contra Lipsium evincit, pontificem Vestae a P. M. distinguendum: nam Symmachus eum amice arguit Bajanis deliciis deditum, quum multa in collegio deliberanda essent, tum ad urbem revocat iis verbis, quibus sese ostendit pontificem eo majorem: ait enim: *nisi mavis auctoritatem pontificis experiri* .... itemque *senties jus sacerdotis*, *nisi impleveris jus amici*. Agorio a Vestalibus statuae datus honor, qui antea nemini, frustra obsistente Symmacho *II. epist.* 36. ac favente in primis Caelia Concordia Vestali Max., cui postea Aconia Paulina statuam collocavit. *Guther. loc. cit.*

3. Apud *Grut. loc. cit.* Curialis tantum enunciatur.

4. Pausanias in Phocicis tradit, tanto ceteris initiis, quanto Dii heroibus praestabant, augustiora apud Graecos fuisse initia Eleusinia, seu Thesmophoria, quae a Romanis, sicuti & Sabazia, celebrabantur, ubi novi consules sacrificabant auspicandi causa, nempe in Junonis Lanuvinae, cujus statua cum calceis lunatis ostenditur in scalis musei capitolini.

5. De taurobolio vide, si vacat, quae dicta sunt in I. Cl. ad inscr. 24. 25. 26. 27.

6. Omnibus SCtis plerunque orationem principes praemittebant, recitatam interdum a quaestoribus candidatis, ita dictis, quod haec dignitas ad alias aditum aperiret, quasi gerendorum honorum primordium esset. *Dio Cass. LIV. Tacit. An. XVI. Svet. Aug.* 65. Ideo in lapidibus principem habere locum hic solet honor, tanquam exordium ceterorum.

7. De Correctorum, qui praesidibus potiores erant, consularibus inferiores *Gothofred. in notit. dignit. codic. Theodos.* antiquitate & munere prolixe scribunt *Pancirol. in notit. imp. Orient. c.* 156. *Guther. de offic. Dom. Aug. l.* 7. ac novissime *Dominicus Georgius de Antiq. Metrop. lib. IV. a pag.* 55. *usque ad finem*. Hanc dignitatem non cuivis concessam olim fuisse, sed viris rerum peritissimis, doctrinaque illustribus constat tum hujus lapidis auctoritate, tum Dynamii exemplo apud Ammianum *lib. XV.* Et merito quidem: nam hic titulus nomen

men habuit a provinciis corrigendis, restituendisque in decus pristinum, ideo apud Rufinum *lib. XVIII.* 4. legimus Germanicum ab senatu missum *cuncta Syriae negotia correcturum*. Vid. *Barth. Adv. LIX.* 14.

8. A Juliano proconsul factus est, & perstitit ea in dignitate primis Valentiniani annis, teste Ammiano *XXII.* 3. & Zosimo *IV.* 3. ubi dicitur *vir omnibus virtutibus excellens*. Hujus proconsulatus est quoque mentio in supra citatis Gruterianis lapidibus, in quibus vides *Achajae* non *Eachajae*, ut in hoc nostro per marmorarii vel incuriam, vel ignorantiam.

9. An. 368. Amm. Marcellinus *XXVII.* 9. summis laudibus praedicat praefecturam urbanam Praetextati sub Valente, & Valentiniano: praesertim eum cum Bruto comparat, de quo Cicero scripsit, quod quum nihil ad gratiam faceret, omnia tamen grata viderentur, quae faciebat. Nolim Agorium Christianis favisse putes, quod Ursicinum id temporis excitantem in Ecclesia turbas ab urbe pepulit; ita enim decrevit, ut tumultus sedaret, non Christi fidem ut tueretur, cujus erat derisor impudentissimus, quippe qui teste S. Hieronymo epist. *ad Pammach. solebat ludens beato Papae Damaso dicere: facite me Romanae urbis Episcopum, & protinus ero Christianus*. In sua praefectura, ne trutinae ex libidine componerentur, aequa pondera per regiones instituit universas, *Ammian. loc. cit.* De suorum felicitate tam semper anxius, quam belli pacisque artibus ac virtutibus, quae regiae sunt, omnibus exornatus, rem huic similem in praesentiarum fieri Taurini jussit Carolus Emanuel, par optimo cuique Rex, a quo id negotii accepit, perfecitque P. Jo. Baptista Beccaria, vir in meo Ordine satis clarus, & Physices, quam ab experimentis nuncupant, Lector in celeberrima Taurinensi Academia.

10. P. P. seu praefectus praetorio fuit anno 384. sub Valentiniano juniore: *Symmach. X. epist.* 34. & *Prosograph. Codic. Theodosian p.* 76.

11. Vere *designatus* tantum, quia consulatum non gessit, adeoque nulla ejus mentio in priscis fastis; nam designatus

con

consul est mortuus, auctore prae ceteris S. Hieronymo *loc. cit.* Nulla ergo fides est Lazio habenda *Comment. Reip. Rom. VIII.* 2. qui secus sentit, non distinguens hunc nostrum ab Asinio Praetextato, qui consul cum Attico fuit A. D. 242. Vid. *Pag. ad Baron. an. cit.* & *Gothofred. in Prosograph. Cod. Theod.* ad litt. P.

12. Aconia filia Aconii Catullini, qui in tribus lapidibus *Grut. CCCIX.* dicitur Consul ordinarius, nempe A. D 349. In citatis lapidibus dicitur Aconis & Aconius, Onuphrius in fastis vult Aconem fuisse dictum, Gothofredus *loc. cit. ad litt.* C. Aconium sustinet, quia variantibus lapidibus codex Theodosianus habet expresse Aconii nomen, non Aconis.

13. Quam colebant Aeginetae, Hecaten Pausanias in *Corinth.* seu *lib II.* refert non Epipyrgidiam, hoc est triplicis fuisse corporis, sed unius; illiusque initia a Thrace Orpheo instituta, de quibus consule *Caelium Rhodig. XX. Ant. Lect.* 6. *Lil. Gyrald. Syntagm.* 12.

14. Huc spectant Macrobii verba *Saturn. I.* 7. ubi Praetextatus hic noster dicitur *sacrorum unice conscius*; & *ibid.* 11. *princeps religiosorum*; ac 17. *sacrorum omnium praesul*.

15. Stante republica praetoribus dabatur vitio, quod raro legitur, comites in provinciis habere conjuges; caussam accipe a Juvenale *Sat. VIII. v.* 127.

si nullum in conjuge crimen,
Nec per conventus, & cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celaeno.

16. Macrobius *Saturn. I.* 6. Praetextati nobilitatem deducit a Papyrio puero, qui a patre in curiam ductus, tum a matre coactus, quid audivisset, aperire, festivo mendacio dixit, actum in senatu, utrum magis e republica videretur, *unusne vir duas uxores haberet*, an *ut una apud duos nupta esset*. Hinc matronarum tumultus ab senatu rogantium, *una potius ut duobus nupta fieret, quam uni duae*. Re comperta senatus consultum fecit, ne posthac pueri cum patribus curiam adirent praeter Papyrium, qui dictus honoris gratia Praetexta-

textatus, atque hoc cognomentum familiae in nomen haesit. Polybius, nisi post id rei loquatur, mendacii Macrobium arguit, pueris negans omnino in curiam aditum patuisse. Et jure quidem: nam unusne puer tentatus? una mater curiosa?

17. De moribus & studiis ejus multa Ammianus in historia, Symmachus in epistolis, Macrobius in Saturnalibus, ubi loquens inducitur, & laudatur, quod apud eum Romanae nobilitatis & eruditionis principes congregarentur.

18. TESSACRIS redundat s. Sensum hunc esse opinor, moves te, nempe vacas sacris teletis, sive expiationibus; nam *teleta* apud Apulejum *Metam. XI.* expiatio est per sacrificium quaesita: ait enim *cogor tertiam teletam suscipere*. Revera paucos invenies tot ritibus initiatos, quot Agorium & Aconiam.

19. Variis sacerdotiis initio numeratis *clues*, idest celebraris, secundum Plautum in *Trinum. II. 4. ita sis, ut nomen cluet*: nisi mavis *cluere* pro *purgare* hic accipi oportere, unde *Cluacina*, vel *Cloacina*, *Plin. H. N. XV.* 29. quasi Praetextatus, utpote Vestae, ac Solis pontifex, neocorus, & hierophanta sacris purgationibus praeesset. Nam statim addit Aconia, ab eo sese imbutam mysteriis omnibus.

20. Vide quae ex Apulejo prolata sunt *Num. XXII. in Class. I.*

21. *Diadymenes* vox nec graeca, nec latina, sed utriusque particeps, quia graeci Διαδιδούμενος, latini *Diadumenus*. Hujus versus & sequentis hic sensus: *tu es, qui consors pius me antistitem Diadumenes*, nempe Diadumeni, seu vittati diadematique *Atteos*, nimirum Attinis, seu mithrae ac solis, *honoras taureis teletis*, idest purgationibus taurobolii, de quibus sacris in I. Cl.

Post Romanos magistratibus nobiles locum habere merito debent Graeci, quos palma olympica nobilitavit. Eos enim Cicero *Orat. pro Flac.* non modo vocat nobiles, verum etiam eorum decus in Graecia affirmat prope majus habitum & gloriosius, quam Romae triumphasse. Vid. *I. Tusc.* 46. Sicut in urbe consules, ita in Olympiis victores *iterum*, & *ter-*

& *tertium* dicebantur. Quid? quod oleaſtro, vel olea coronati non per portas urbis, ſed per ruinas murorum ſublimes in curru, plaudentibus undique civibus, in patriam revehebantur? *Cic. de Cl. Orat.* Adde Horatium, qui ſane ab honoribus olympicis illud mutuatus eſt. *Od. I.*

Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegiſſe juvat; metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos.

Sed multi multa de his honoribus, quorum Graeci tam erant cupidi, ut ad corporis robur carnibus abſtinerent, donec Stymphalius Dromeus Pythicis, Iſthmiciſque, ac Nemiacis palmis perilluſtris aſſis carnibus veſci coepit: nam ante ipſum athletae caſeo e fiſcellis alebantur.

X.V.

Pauſan. Eliacor. II. p. 181.

ΜΟΥΝΟΣ ΠΑΛΗΙ ΝΙΚΩ ΔΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑ ΠΥΘΙΑ Τ' ΑΝΔΡΑΣ
ΤΡΙΣ ΜΕΜΕΑ ΤΕΤΡΑΚΙΣ Δ' ΙΣΘΜΩΙ ΕΝ ΑΓΧΙΑΛΩΙ
ΧΙΛΩΝ ΟΣ ΠΑΤΡΕΥΣ ΗΝ ΑΥΤΑΡ ΛΑΟΣ ΑΧΑΙΩΝ
ΕΝΠΟΛΕΜΩΙ ΦΘΙΜΕΝΟΝ ΘΑΨ' ΑΡΕΤΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

Μοῦνος πάλῃ νικῶ δὶς Ὀλύμπια Πύθιὰ τ' ἄνδρας,
Τρὶς Νεμέα, τετράκις δ' Ἰσθμῷ ἐν ἀγχιάλῳ,
Χίλων, ὃς Πατρεὺς ἦν· αὐτὰρ λαὸς Ἀχαιῶν
Ἐνπολέμῳ φθίμενον θάψ' ἀρετῆς ἕνεκεν.

Amaſaeus *p.* 155.

Solum lucta virum bis Olympia, Pytiaque ornat,
Ter Nemaea, atque Iſthmus me quater undiſonus
Chilonem. Patria eſt Patrae: virtutis Achivi
Caeſum acie memores hoc poſuere loco.

Chilon Achaeus Patrenſis de lucta virorum duas, Delphicam unam, quatuor Iſthmicas, tres Nemiacas coronas eſt conſequutus, cui Achaei ſepulcrum impenſa publica erexere. Ejus ſtatua fuit Lyſippi opus, ex cujus aetate Pauſanias conjicit, Chilonem vel ad Chaeroneam ſtetiſſe in acie cum Achaeis omnibus, vel ad Lamiam in Theſſalia, ubi praelium

cum

cum Antipatro Macedonum rege commissum est. *Pauf. loc. cit.* Chilonis exemplum docet, non statim post palmam victoribus statuae honorem decretum esse, tanti in Graecia habitum, ut non eum habuerint, quotquot victores e ludis Olympicis discessere, in quibus ipsi reges sibi laudi duxerunt habere locum.

X V I.

Ex Paufan. VI. p. 185.

ΤΙΟΣ ΕΙΝΥΤΤΑ ΔΑΜΑΡΧΟΣ ΤΗΝΔ' ΑΝΕΘΗΚΕΝ
ΕΙΚΟΝ ΑΠ' ΑΡΚΑΔΙΑΣ ΠΑΡΡΑΣΙΟΣ ΓΕΝΕΑΝ

Υἱὸς Δινύτλα Δάμαρχος τὴνδ' ἀνέθηκεν
Εἰκόν', ἀπ' Ἀρκαδίας Παῤῥάσιος γενεάν.

Amafaeus *p.* 158.

Dinytta genitus Demarchus, dedicat hancce
Effigiem, Arcadico Parrhasius genere.

De pugile Parrhasio ex Arcadia, cui nomen Demarcho, praeter olympicam victoriam haec narratur fabula, quod in Jovis Lycaei sacris se in lupum verteret, ac decimo rursus anno in pristinam rediret formam *Paufan. loc. cit.* Plinius VIII. 22. ex Agrippa, qui Olympionicas scripsit, vocat hunc Demaenetum, non Demarchum.

X V I I.

Paufanias ibid. p. 187.

ΠΑΤΡΙΣ ΜΕΝ ΚΟΡΘΚΥΡΑ ΦΙΛΩΝ Δ' ΟΝΟΜ' ΕΙΜΙ ΔΕ ΓΛΑΥΚΟΥ
ΤΙΟΣ ΚΑΙ ΝΙΚΗ ΠΥΞ ΔΥ' ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ

Πατρὶς μὲν Κόρκυρα, Φίλων δ' ὄνομ', εἰμὶ δὲ Γλαύκου
Υἱὸς, καὶ νίκη πὺξ δύ' ὀλυμπιάδας.

Amafaeus p. 159.

Glaucus mi genitor, patria est Corcyra, Philoni
Nomen, vinco pugil jam bis olxmpiadas.

Simonides Leoprepis filium apposite hos fecit elogos in Philonis statuam, quae victoriae testis in Elide erecta fuit prope Gelonis currum.

X V I I I. *Ibidem.*

ΕΥΤΕΛΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΤΑΔΕ ΕΡΓΑ ΤΕΛΕΣΣΑΝ
ΑΡΓΕΙΟΙ ΤΕΧΝΑΝ ΕΙΔΟΤΕΣ ΕΚ ΠΡΟΤΕΡΩΝ

Εὐτελίδας καὶ Χρυσόθεμις τάδε ἔργα τέλεσσαν
'Αργεῖοι, τέχναν εἰδότες ἐκ προτέρων.

Amasaeus *p.* 160.

Argivi Eutelidas, & Chrysothemis fabricarunt
Majores artem quos docuere sui.

Eutelidae, & Chrysothemidis Argivorum opera, ut inscr. testatur, fuerunt statuae Demarati Heraeensis, ejusque filii item Demarati, quorum prior quinta supra LX. olympiade victoria claruit, quum gravis armatura instituta est, quae postea desuevit. Ideo ejus statua tenebat clypeum: galea caput, crura ocreis ornata erant. Ejus nepotes quoque de quinquertio palmas adepti sunt. *Pauf. loc. cit.*

X I X.

Pausan: ibid. p. 191.

ΩΚΥΔΡΟΜΑΣ. ΛΥΚΟΣ ΙΣΘΜΙ ΑΠΑΞ ΔΥΟ Δ' ΕΝΘΑΔΕ ΝΙΚΑΙΣ
ΦΕΙΔΩΛΑ ΠΑΙΔΩΝ ΕΣΤΦΑΝΩΣΕ ΔΟΜΟΙΣ

'Ωκυδρόμας Λύκος Ἴσθμι' ἅπαξ, δύο δ' ἐνθάδε νίκαις
Φειδώλα παίδων ἐστεφάνωσε δόμοις.

Amaf. *p.* 163.

Acer equis Lycus hic semel Isthmia vicit: & idem
Phidolae Eleo cinxit honore domum.

Victor equus insistebat pilae cum inscriptione Lyci de veredis victoria illustris, natione Corinthii, illo Phidola geniti, cujus equa apud Pausaniam *loc. cit.* Aura nomine satis est celebris. Nam sessore collapso cursum retinuit, ac circa metam se convertit, auditoque tubae sonitu vehementius concitata ad praefectos antevertit, tum quasi victoriae compos constitit. Elei rem admirati Phidolae palmam dedere, facultatemque sibi, & equae simulacrum publice dedicandi.

X X.

Paufan. 198. *ibid.*

ΩΣ ΤΗΝ ΙΠΠΑΦΕΣΙΝ ΣΕΤ ΟΛΥΜΠΙΑ ΕΥΡΑΤΟ ΠΡΩΤΟΣ
ΤΕΥΞΕ ΜΕ ΚΛΕΙΟΙΤΑΣ ΥΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

Ὅς τὴν ἱππάφεσιν σεῦ Ὀλυμπία εὕρατο πρῶτος,
Τεῦξέ με Κλεοίτας υἱὸς Ἀριστοκλέυς.

Athe-

Athenis. *Amaſ. p.* 169.

Carcere ab Eleo docuit qui mittere currus,
Mi auctor Cleoetas natus Ariſtoclee.

Cleoetas carcerum formam excogitavit in ludis olympicis, & ob id operis adeo ſibi placuit, ut Athenis in ſtatua ſibi poſita hoc inſculpſerit epigramma. Fuit forma carcerum prope talis, qualem cernimus in navis prora, verſo in curriculum roſtro, in cujus extremo delphinus aeneus ſuper regulam eminebat: utrunque latus carcerum protendebatur in pedes quadringentos, & amplius: extructae in iis cellulae, quas ſortiebantur, qui vel equos, vel currus producebant. Ad mediam prorae partem ara erecta erat: ſuper aram aquila aenea, quae machinulae cujuſdam ope in ſpectatorum conſpectum attollebatur quaſi ſubvolatura: at delphinus ad imam ſoli aream alia machina demittebatur: tum ſubmiſſis repagulis aurigarum ſolertia, & equorum pernicitas in ſui ſpectaculum omnium oculos convertebat. *Pauſan. ibid.*

XXI.

Pauſan. in Achaic. ſeu lib. VII. p. 222.

ΟΙΝΙΑ ΟΙΒΩΤΑΣ ΣΤΑΔΙΟΝ ΝΙΚΩΝ ΟΔ' ΑΧΑΙΟΣ
ΠΑΤΡΙΔΑ ΠΑΛΕΙΑΝ ΘΗΚ' ΟΝΟΜΑΣΤΟΤΕΡΑΝ

1. Οἰνία Οἰβώτας ϛάδιον νικῶν, ὅδ' Ἀχαιὸς
2. Πατρίδα Πάλειαν θῆκ' ὀνομαϛοτέραν.

Amaſ. *p.* 189.

Oeniae Oibotas ſtadium ſuperavit Achivus,
Per quem Palea clarius enituit.

1. Oibotas palmam de ſtadio retulit olympiade VII. ſtatuam vero ex Delphico reſponſo habuit olympiade LXXX.

2. Palea Achaeorum civitas, deinde vel a Dyme femina indigena, vel a Dymante Aegimii filio Dyme nuncupata eſt. Philippus Demetrii filius bello Achaeis indicto hanc unam ſibi ex Achaeorum urbibus obedientem habuit, quae ideo ab hoſtibus direpta fuit. Hanc poſtea Auguſtus Patrenſibus dediſſe legitur. *Pauſan. loc. cit.*

Nobilium Romanorum, Graecorumque titulis tanquam corollarium, addo latinos, qui sequuntur, duos quatulocunque dignitatis decore insignitos.

X X I I.

Veronae. *Ex Muſ. Veron. pag. CLXX.* 3.

TELEPHVS . HAC . SEDE . IVCVNDA . POTIVSQVE . QVIESCENT
1. DEBITA . CVM . FATIS . VENERIT . HORA . TRIBVS
I. HIC . LOCVS . HEREDI . NE . CESSERIT . INVIOLATI
SINT . CINERES . TVM . QVOS . CANA . FAVILLA . TEGET
3. TELEPHVS IIIIII. VIR . SIBI . ET . SVIS

1. Locus fuit Romae tribus Fatis dedicatus ab ethnicorum superſtitione; ſed chriſtiana pietas *fecit Eccleſiam B. Hadriano in tribus fatis*, *Athanaſ. Biblioth. in Honor.* Cl. Marchio Maſſejus inquit in Theſauro Mediceo ſeſe aureum Diocletiani Numiſma vidiſſe tres mulieres exhibens cum epigr. FATIS VICTRICIBVS.

2. Quum in fine dicatur SIBI . ET . SVIS.., certe ad heredem exterum pertinet haec interdictio, ſaepe obvia in lapid. his aut ſimilibus ſiglis: H. M. E. H. N. S. i. e. hoc monumentum exterum heredem non ſequitur.

3. Hic unus ex ſeviris aut ſexviris fuit, quos Reineſius, & Ferrettius inter magiſtratus perperam recenſent.; contra Eñus Noriſius *Cenotaph. Piſan. Diſſ. I.* 6., & Raphael Fabrettus *Ant. Inſcr. V.* hanc dignitatem ſacerdotium fuiſſe oſtendunt, utpote ſaepe Auguſtalitati conjunctam, qui honor & mulieribus collatus fuit *Grut. MLXXXVIII. Fabr. loc. cit.* Erat hic ordo & in equeſtri militia, ſed multo, quam in coloniis, aut municipiis, nobilior; illic enim militibus tantum ſtrenuis, hic libertis etiam pecunioſis ad hunc honorem patebat aditus *Grut. p. CL. Fabr.* 406. Sevirorum in lapidibus multitudo exinde oritur, quod qui ſemel eo munere functi fuerant, perpetuo titulum retinebant *idem loc. cit.* De hujus dignitatis origine ac munere Noriſium conſule, ac Reineſium *Epiſt. XXXI.*

XXIII.

XXIII.

Ex *Muſ. Veron. pag.* CCL. 7.

. . . .

1\. PVBLII . AELII . VLPII . . . .
HANC . SEDEM . LONGO . PLACVIT . SACRARE . LABORI
HANC . REQVIEM . FESSOS . TANDEM . QVA CONDERET . ARTVS
VLPIVS . EMERITIS . LONGAEVI . MVNERIS . ANNIS
IPSE . SVO . CVRAM . TITVLO . DEDIT . IPSE . SEPVLCHRI
ARBITER . HOSPITIVM . MEMBRIS . FATOQVE . PARAVIT

1\. Doctrina ubique clarus Marchio Scipio Maffejus habet hanc inſcr. in celebri opere, cui titulus *Oſſervazioni letterarie, o continuazione al Giornale de Letterati d' Italia, pag.* 212. *Tom. I.* ubi jure dolet, in ſuperiore parte eſſe fractum hoc marmor, aliquo dignitatis titulo nobilitatum, ab Arioſto exſcriptum in vico Caranzebes Comitatus Temiſvarienſis.

XXIV.

Trallibus in urbe Lydiae ex Agathia.

Murator. Tom. II p. 1087.

ΚΛΑΣΘΕΙΣΑΣ ΠΑΤΡΑΣ ΣΕΙΣΜΩΙ ΠΟΤΕ ΚΑΝΤΑΒΡΙΝ ΕΣ ΓΑΝ
ΧΑΙΡΗΜΩΝ ΕΠΤΑ ΠΑΤΡΙΔΑ ΡΥΣΟΜΕΝΟΣ
ΚΑΙΣΑΡΙ Δ' ΕΙΛΙΧΘΕΙΣ ΠΕΡΙ ΔΟΥΝΑΣΙ ΤΑΝ ΜΕΓΑΛΑΥΧΟΝ
ΩΡΘΩΣΕ ΤΡΑΛΛΙΝ ΤΑΝ ΠΟΤΕ ΚΕΚΛΥΜΕΝΑΝ
ΑΝΘ' ΩΝ ΣΥΓΓΕΝΕΣ ΟΙ ΤΟΥΤΟ ΒΡΕΤΑΣ ΟΦΡ' ΕΠΙ ΒΩΜΩ
ΟΙΑΓΕ ΔΗ ΚΤΙΣΤΑΣ ΤΑΝΔΕ ΦΕΡΟΙΤΟ ΧΑΡΙΝ

Κλασθείσας πάτρας σεισμῷ πότε Κάνταβριν ἐς γὰν
Χαιρήμων ἔπλα πατρίδα ῥυσόμενος.
Καίσαρι δ' εἰλίχθεις περὶ γούνασι τὰν μεγάλαυχον
1\. Ὤρθωσε Τράλλιν τὰν πότε κεκλυμέναν.
Ἀνθ' ὧν σύγγενες οἱ τοῦτο βρέτας ὄφρ' ἐπὶ βωμῷ
Οἷαγε δὴ κτίστας τάνδε φέροιτο χάριν.

Muratorius *ibid.*

Chaeremon, patriam ut ſtravit ſucceſſio terrae,
Longinquae volat ad ſitora Cantabriae,
Et magni genibus ſe advolvit Caeſaris, inde
Collapſas Tralles rurſus inaedificat.

Ergo

Ergo his pro meritis statua donatur, ut ara
Stet media, curae conditor ut patriae.

1. Trallibus fertur natam palmam in basi Caesaris dictatoris circa ejus bella civilia *Plin. H. N. XVII.* 25. Sicut Augustus Trallianis & Laodicenis opitulatus est, sic Tiberius XII. Asiae civitates una nocte terraemotu prostratas instauravit *Tacit. Ann. II. ibid. Lips.* 97. 98. Adest praeclarissimus nummus Tiberii cum epigr. CIVITATIBVS ASIAE RESTITVTIS *Laevin. Vlz n.* 3. Vespasianus quoque plurimas in toto orbe civitates terraemotu & incendio afflictas erexit *Suet. Vespas.* 18.; itemque Alexander Severus multis oppidis eadem calamitate oppressis deformatisque pecuniam dedit ad instaurationem operum & publicorum & privatorum *Lamprid. in vit.* Aelius Aristides, cujus est statua in Bibliotheca Vaticana, huic Chaeremoni par a M. Aurelio impetravit, ut Smyrna ab terraemotu strata restitueretur. Vid. *Dissert. V.*

X X V.

In Olympia. *Pausan. lib. V. p.* 149.

ΣΙΣΥΦΙΑΝ ΔΕ ΜΟΛΕΙΝ ΧΘΟΝ᾽ ΕΚΩΛΥΕΝ ΑΝΕΡΑ ΝΙΚΗ
᾽ΑΜΦΙ ΜΟΛΙΟΝΙΔΑΝ ΟΥΛΟΜΕΝΩΙ ΘΑΝΑΤΩΙ

Σισυφίαν δὲ μολεῖν χθόν᾽ ἐκώλυεν ἀνέρα νίκη
᾽Αμφὶ Μολιονιδᾶν οὐλομένῳ θανάτῳ.

Amasaeus *p.* 129.

Sisyphiis juvenem vetuit succedere terris
Dira Molionidum paena secuta necem.

Timonis ad statuam titulus mihi exciderat, cui extra ordinem hic datur locus. Civis hic Eleus in aliis Graeciae certaminibus perillustris, cur Isthmico in conventu excellere non potuerit vid. *Pausan. loc. cit.* Sicuti in Olympia, ita in gymnasiis victores fuisse statuis honoratos, e sexcentis unus hic probat titulus, quem Cyriacus Lacedaemone in gymnasio exscripsit.

Η ΠΟΛΙΣ
ΤΑΝΤΑΛΟΥ ΝΕΙΚΑΣΑΝΤΟΣ
Civitas
Tantalo in ludis victori

SY-

SYNOPSIS.

Issertationi exordium dat summa veterum sepulcri cura : Celtarum , Nasamonum , Thebanorumque ritus aliquot numerantur . In castris aut pactis de more induciis , aut victoria parta quam anxie duces de suorum funere laborarent ? secus facientibus aliquando indicta mors . II. *Extremos bonores ipsis concessos hostibus evincunt exempla plurima .* III. *Spem hanc communem quicunque falleret , hominem exuere dicebatur . Barbarorum hac in re negligentia notata .* IV. *Victoriae indicium in Graecia erat jus cadaverum humandorum . Graecorum militum elatio describitur . In Romanis legionibus ad x. saccos additus xi. sepulturae causa .* V. *Statuta pro multitudine polyandria . Militis in bellum ituri de sepulcrali titulo solicitudo . Pro varietate temporum diversa est habita militaris sepulcri ratio .* VI. *Pro Classiariis alius erat ritus , si in navi , alius , si in mari essent mortui . Quae veterum opinio de mortuis in mari ? Qui proprie dicerentur SITI ?* VII. *Supellectilis eorum funebris , qui ad splendidum militiae gradum ascenderant , explicatur .* VIII. *Egregiis viris duo saepe funera data sunt , nempe foris , domique . Quo ritu in patriam translati cineres ? quanta hujus translationis cupiditas Romanis indita ? De militari in rebus trepidis testamento . Laudata corneola Marchionis Locatellii .* IX. *Tam pro legionariis , quam pro classiariis , quae titulorum ratio ? qualis sepulcri ornatus extimus ?* X. *Quanta virorum fortium post mortem gloria , tanta pro-*

proditorum infamia & perduellionum, quos sepeliri vetitum: secus alios cujuslibet criminis, quam perduellionis reos. Sub Caesarum dominatu sepulturae honor damnatis negatus omnibus, nisi a Principe impetratus. XI. *Brevis ab re digressio ad sui homicidas.* XII. *Exercitus duce amisso solitus alibi nutrire comam, alibi recidere, aut tondere. Pompa, luctus, munera erant maxima pro loci opibus, quacunque transirent eorundem cadavera, si in patriam adveherentur.* XIII. *De pompa funebri imperatoria in castris.* XIV. *Decursio equestris, & Pyrrhicha.* XV. *Unde persaepe antiqui peterent varium sepulcri ornatum?* XVI. *Cimelia aurea & argentea in militaribus conditoriis reponi solita exponuntur.* XVII. *De conotaphiis, eorumque ornatu. An iisdem religio inesset? Dictum vulgo Asdrubalis sepulcrum consideratur. Urbini laus.* XVIII. *Columnae praecipua virtutis bellicae ornamenta.* XIX. *Statuae splendor quibus in patriam promeritis, & qua auctoritate in urbe decerneretur?* XX. *Quoad locum, impensam, formam, statum, ornatumque statuae multiplicem nonnulla adnotantur.*

DIS-

DISSERTATIO IV.

De Laude Militari Postuma.

COMITI
BERNARDINO ANTONELLIO

RAECLARIS ad officium litteris adolescentiam imbuere quibuscunque divino munere datum est, vix quicquam iis optatius esse omnino potuit, quam si ejusmodi auditores indole nacti sint, ex quorum gratia, nobilitate, ingenio, siquid forte in lucem ederent, patrocinium sibi certum ac stabile pollicerentur. Hoc tantum boni me tute in praesens, Antonelli optime, sperare jubes. De honoribus enim veteris militiae postumis dissertatio haec agit mea. Tu porro praeterquam quod gradum tenes in Pontificia militia perhonorificum, jucundissimo quoque antiquitatis studio maxime delectaris. Neque enim aut politiorem litteraturam, aut philosophiae praestantiam, aut geometriae atque architecturae, praesertim militaris, apodixes ita in deliciis habes, antiquis ut ab cimeliis lapidibusque ac ritibus omnino abhorreas, quasi id genus studia videantur, quod perperam nonnulli dictitant, aut perexiguos habere fructus, aut parum afferre jucunditatis. Nae tua secus sententia est. Nam ut optimus optima studiose colis, sic philologia locum sibi apud te vindicat non postremum. Testis est illa, cui ab

 anti-

antiquitate Romana est nomen inditum, satis ubique celebris Academia, in qua dissertationes, & saepe quidem, easdemque numeris omnibus nitidissime absolutas, non plaudente solum doctissimorum frequentia hominum, recitavisti, verum etiam, quod doctrinae est tuae laus omnium maxima, tum libenter audiente, tum propalam approbante P. M. BENEDICTO XIV. Fac igitur, eruditi intelligant, dissertationem abs te meam non repudiari: felicissimi hoc mihi auspicii & patrocinii loco futurum est. Quanquam vero non is ego sum, cui bene sperare liceat, si patronus huic operi vel Musagetes adesset Hercules. Itaque, ut quod sentio plane expromam, non tam me solicitum putes de patrocinio velim, quam de mea in te observantia publice significanda. Postquam tota me domus tua singulari prorsus honore affecit, quî possum, obsecro, quin videar unus omnium ingratissimus, non te pariter, ac fratres tuos honoris gratia nominare? Annus hic est vicesimus, ex quo mihi juventus in humanioribus studiis instituenda commissa est, &, quae nunquam ab aliis hactenus, hanc mihi a vobis felicitatem non ita pridem oblatam gratulor, quatuor ut essem fratrum laudator potius, quam praeceptor. Siquidem eratis omnes omni commendatione digni. Hinc ut Angelo propter eximiam ejus integritatem, atque candorem animi singularem prospera semper adprecor & fausta omnia, sic tanti Leonardum facio, ut ei similes, & quidem toto hoc annorum cursu, perpaucos noverim, quos aeque in docendo admiratus sim, aeque nunc in audiendo admirer, magis profecto neminem. Nam dotes animi, quae in illa aetate, si pubescentes appareant, jure plurimum commendantur, in eo jam adultae absolutaeque sunt, sive prudentiam cernimus,

nimus, sive optimarum scientiam facultatum. At ubi Josephus ille, ille inquam, totus & artium similitudine, & voluntate tuus? ubi nitidissimi mores? ubi litterae? ubi mens? ubi animus ad ampla, ad ardua quaelibet paratissimus? O incertos juventutis exitus! O fallaces hominum spes! Postquam in armis sui specimen egregium dederat, spemque sui excitaverat plane maximam, repente Matriti apud Hispaniarum Regem acerbo interitu extinctus est. Misellis nempe homunculis non dantur optima, sed commodantur. Suo semper magis, quam nostro tempore, venit mors. At quoniam illius excellens virtus nos alte spectare jubet, sit ille quidem, ut animus auguratur, immortalitatem adeptus: te interea laetor, virtuti quotidie magis & bonis artibus inservire; ita nimirum vivere, ut virum decet iis majoribus ortum, eo patre genitum, isto patruo educatum. Nec vero existimes, tua hic mihi occurrere avita decora, quae faces addunt, augentque animos ad excelsa. Alios haec laudatores habeant: ego ne colligo quidem illa, quae nobilissimae genti tuae, ob res domi militiaeque praeclare gestas, a Guido Ubaldo II. Urbini duce concessa sunt, quaeque hactenus conservata summi Pontifices tradenda posteris confirmarunt, de omni prorsus immunitate privilegia amplissima, eademque cum paucissimis adaequanda. At de majoribus tuis si nihil dixero, nihilne etiam de Patre tuo? Id enimvero vix salvo officio me facere posse intelligo. Etenim nemo unus omnium, quotquot justi ingeniorum aestimatores sunt, Philippum Antonellium, cujus expressam in te imaginem intuemur, sive ob doctrinam, sive ob nominis famam, non dignissimum habuit, quem & florentem summi, mediocres, infimi singulariter adamarent, & suo potius, quam

familiae tempore, extinctum publice lugerent Arcades, litterarumque monumentis ejus memoriam consecrarent. Summa haec Patris gloria: quae vero Patrui? tanta quidem, quanta & magni in primis viri, & doctissimi Praesulis esse potest. De cujus factis, aut scriptis, quae sunt egregie omnia, si quicquam dicere ego auderem, non essem dignus hoc spiritu, non hac vita, ne homo quidem. Quid enim minus in hominem cadere omnino decet, quam in eum, cui summa debeas, ingratissimum inveniri? Unus autem is ego videar necesse est, si quicquam ejus de laude cogitem, quem & in me ipsum expertus sim, quotidieque experiar liberalissimum, & ab omni sui commendatione maxime alienum esse sic probe noverim, ut alienae quamstudiosissimum. Quemadmodum enim summa ejus doctrina est, & probitas doctrinae par, ita utriusque est laudibus multo modestia major. Jam ergo veniam ad rem propositam, quum me praesertim bono animo esse jubeat, quae mihi alias occurrere ipsa solet, singularis illa humanitas tua, Bernardine optime, in quo locum, ubi consistat, nullum habere gaudeo proverbium illud, multorum liberos ac nepotes ingenii gloria felices fore, nisi felicium essent.

I. Ab ingenito parandi sepulcri studio, quod cuique fere populo natura indidit, animorum immortalitatem argui affirmat Cicero: nam [a] hoc ait priscis mortalibus fuisse insitum, excedentem e vita hominem non sic deleri, ut funditus interiret, idque e multis aliis rebus, tum e caeremoniis sepulcrorum facile posse intelligi existimat, quas maximis ingeniis praediti tam religiose non coluissent, nisi *haesisset in eorum mentibus, mortem non esse interitum*

[a] *Cic. Tuscul. I.*

tum omnia tollentem atque delentem, sed quandam quasi migrationem commutationemque vitae. Idem in Topicis huc certe spectans, quum pietatem definit esse tripartitam, unam tradit ad Deos superos referendam, ad Manes alteram, tertiam hominibus adscribendam. Hoc pietatis officium in Latio tam justum est semper habitum, ut trita sit phrasis *justa facere*, *justa peragere*, *justa solvere*: nec sine gravi causa Numa Pompilius religionis amplificator pontificibus ipsis curam justorum [a] funebrium demandavit. Sophocles quoque ubi de mortuorum inferiis agit, id curare facinus & gloriosissimum esse ait, & aureo dignum honore habendum. Siquidem sepulcris, tanquam Deorum fanis, opinio erat divinam quandam inesse vim: ideoque sicuti Celtae ad busta virorum [b] fortium pernoctabant, sic Nasamones Libyae populi quum de [c] re aliqua dubia jurandum esset, id sepulcra tangendo praestabant; quum divinandum, ad majorum monumenta effusis precibus dormiebant, & quae per insomnium vidissent, iis divino tanquam oraculo utebantur. Quidni ita facerent in tantis inscientiae tenebris? Nam Clemens Alexandrinus tradit a primis mortalibus sepulcra pro templis habita, & mortuos Diis pares ea de causa creditos, quod urbibus aut conditis, aut servatis, inventisque, vel auctis praeclaris artibus fuissent optime meriti de humano genere universo. Rem confirmat mos Thebanorum, quibus ea fuit sepulcri solicitudo ac studium, ut domum structuri [d] primum de tumulo cogitarent, ne Penatium & Larium [e] cultus negligeretur. Tanta haec sepulcri cura non Thebanorum modo, sed communiter omnium animos,

a *Idem. Orat. de Arusp. Respons.*
b *Tertull. de Anima* 57.
c *Herodot. IV.*
d *Christian. Brunings Antiq. Graec.* 29.
e *Zorn. Biblioth. Antiq.*

mos, si quosdam excipias barbaros, occupavit, & ita quidem, ut nec ipso armorum strepitu restingui posset. Exemplo id constat complurium populorum, ac Romani in primis, de cujus novissimis militiae honoribus haec dissertatio est instituta, hoc quidem ordine, ut primo de extremis inter arma honoribus generatim aliqua dicenda sint; deinde gregarii militis ac multitudinis; tertio ducum secundi ordinis; tum summorum & virorum & animorum ultima in castris praemia perstringantur. Romanae reipublicae duces, & augusti semper nominis imperatores, dum milites in acie praeliaturi constiterant, eos accurata oratione hortabantur, ut [a] pro majorum sepulcris, pro templis Deorum, pro focis ac laribus fortiter decertarent. A pugna respirare ut primum licuit, maxima haec ducibus cura fuit, darent ut militibus sepulturam: cujus consuetudinis non uno in loco mentionem faciunt Virgilius, Livius, Appianus, Dio, & apud Caesarem [b] habentur haec scitu digna: *quum & propter vulnera militum, & propter sepulturam occisorum nostri triduum morati eos sequi non potuissent*. Ejusdem legis Athenienses adeo studiosi fuerunt, ut decem imperatores [c] a victoria pulcherrima redeuntes capitali judicio exceptos necaverint, quod militum corpora, saevitia maris interpellante, sepulturae non mandavissent. Iccirco Antiochus [d] ut Philippum Macedonibus invisum redderet, iis ostendit in Thessalia militum reliquias per ejus negligentiam insepultas, quas ipse jussit magnifice tumulari. Magnus ille Pompejus [e] hoc idem fecisse traditur, nactus eorum cadavera inhumata, qui duce Triario infeliciter adversus Mithri-

a *Liv. XXVII. 3. Suet. Claud. c. ult.*
b *De B. G. I*
c *Val. Max. IX. 8.*
d *Appian. Alex. de B. Scyth.*
e *Plutarch. in vit.*

thridatem pugnaverant. Trajanus [a] imperator haud ab hoc ritu alienus, militibus suis in Decebalico bello interemtis, ut supremos honores tribueret, aras erigendas, statuendasque curavit. Quanquam vero, quae in castris viguit in mortuos pietas, aliquando in pace relanguit. Illae enim, quae nonnullis in tumulis inscriptae occurrunt, dirae in heredes execrationes, & bonorum jactura, nisi certi quidam ritus statis temporibus observarentur, tacite docent, haud raro hereditates non mortuorum memoriam induxisse, sed oblivionem. Nec sine causa Plinius ad Albinum scripsit, tam [b] raram in amicitiis fidem, tam paratam oblivionem mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere omniaque heredum officia praesumere, quemadmodum in superiore dissertatione observatum est ad Canuleji inscriptionem numero XIV.

II. In castris supremae commercia sepulturae ne ipsis quidem ab hostibus negabantur. Nam & Turnus [c] Pallanti, & Aeneas Lauso [d] postrema haec solatia concesserunt: quo in loco Servius notat, Aeneam Latinis suorum cadavera donavisse, quia id officii existimabat esse debitum universis. Romani ossa Gallorum Senonum condiderunt in media urbe, & locus *Busta Gallica* dictus fuit, quae Marlianus [e] cum Doliolis confundens a Gutherio [f] emendatur; illa enim juxta Aequimelium, ubi nunc Ecclesia S. Andreae, vulgo *in Portogallo*; doliola vero erant ad cloacam [g] maximam, ubi despuere non licebat. L. Cornelius, & Cn. Pompejus hoc patriae instituto in duces clarissimos usi sunt, quorum alter [h] Hannonem e taber-

na-

a *Dio LXVIII.*
b *Epist. VI.* 10.
c *Aen X.* 493.
d *Ibid.* 829.
e *In not. ad Pompon.*
f *De Jur. Man. I.* 6.
g *Varro de L. L. IV.*
h *Val. Max. V.* 1.

naculo suo extulit amplo funere, nec dubitavit acerrimi hostis ipse exequias celebrare: alter Mithridatis cadaver a Pharnace missum regiis [a] Sinopensium sepulcris sumtu etiam suo inferri jussit. Annibal ipse etiamsi pontem e Romanis cadaveribus aedificari jusserit, tamen ut supra dixi [b], ac inferius iterum demonstrabo, suis etiam hostibus extrema mortis solatia ultro dedisse legitur. Antonius quoque [c] Archelaum regio prorsus funere decoravit; idemque ad Bruti corpus honestius sepeliendum suum ipse paludamentum injecit, quod interceptum a liberto quodam quum audivisset, in eum illico animadvertit, hac praefatione usus: *quid? tu [d] ignorasti, cujus tibi viri sepulturam commiserim?* Probum in Africa [e] Arcadioni cuidam, viro forti singulari certamine interfecto sepulcrum magnificum condidisse historia narrat. Quod de Romanis hactenus, idem de Graecis testantur Pausanias, Polybius, Thucidides, Xenophon, aliique, ac diserte Plutarchus in Pyrrho, cujus caput a milite abscissum, quum filius patri Demetrio obtulisset, hic scelere contaminatum appellavit filium, ac sceptro percussum abegit: tum oculis admota clamyde illacrimavit, ac regium corpus honeste cum capite exornatum rite cremari jussit. Philippus Alexandri pater devictis ad Chaeronaem Graecis justa persolvit, & eorundem ossa Athenas transferenda curavit. Pietatis paternae filius aemulator hostibus etiam hoc decus abunde [f] praebuit, permisitque Darii matri, ut, quos vellet, ritu patrio sepeliret: Darium vero demta sibi clamyde, regio plane cultu ornatum, officiosa manu tumulo intulit: adeo verum est etiam inter hostes mutuum.

a *Appian. in Mithrid.*
b *In not. I. inscr. Cl. III.*
c *Plutarch. in Anton.*
d *Val. Max. loc. cit.*
e *Vopisc. in Prob.*
f *Q. Curt. III. IV. V.*

tuum sepulturae commercium non defuisse.

III. Qui secus fecisset, aeque apud Graecos ac Latinos barbarus habebatur. Pausaniae Lacedemonio imp. nescio quis suadebat, ut Mardonio Persarum duci par pari referret, ac velut ille Leonidae, Pausaniae patrui, reciso capite, truncum in crucem egerat, ita quoque in illius cadaver saeviret: constanter ille id se facturum negavit, quod *barbaros* [a] *deceret potius*, *quam Graecos*. Huc spectat ille Liciniae questus de fratris cadavere [b] insepulto, & Vibuleni gregarii militis in haec verba erumpentis accusatio: *responde* [c] *Blaese, ubi cadaver abjeceris: ne hostes quidem sepulturam invident*. Itaque Romanorum de Judaeis triumphus, nisi pervicax illa natio divinitus paenas luisset scelerum atrocitati debitas, truculentus habendus esset: siquidem in ea obsidione, quam Hegesippus describit, sepultura interdicta longe omni supplicio ac morte gravior obsessis erat, quorum plerique suis sibi manibus parabant loculos, in iisque se sponte condebant, ne morte praeveniente extremum in adversis solatium desiderarent. At quam diversa mortalium mens! Jus hoc sepulcri, quod qui contemnerent, eos *hominem exuere* Claudianus; *fas violare* Isidorus Pelusiota; & Leo imperator *naturae dedecus facere* judicarunt, hoc idem jus, sive [d] *hominum ritum*, ut Lucanus, sive *spem communem*, ut Lysias vocant, non modo hostibus, sed suis etiam parentibus populi quidam barbari denegarunt. Massagetae, & Derbices parentes & cognatos [e] senectute confectos jugulabant, devorabantque: Tibareni [f] in patibu-

a *Herod. IX.*
b *Plutarch in Gracch.*
c *Tacit Ann. I.*
d *Vid. Hugon. Grot. de Jure Bell. ac Pac. II. 19.*
e *Hieronym. in Jovin. 36.*
f *Ibid.*

lis suspendebant: Lotophagi & Ichthyophagi [a] projiciebant in mare: Essedonum [b] erat mos, ut parentum funera prosequuti cantibus, mox coetu affinium advocato, ipsi cadaveribus, immistis ovillis carnibus, vescerentur, & capita auro cincta pro poculis adhiberent. Barchaei morbo [c] absumtos tradebant igni, bello extinctos vulturibus, quibus & Bractriani, & Taxili demortua tradebant corpora; Sabaei cadavera aeque ac stercora [d] negligebant, reges etiam detrudebant in sterquilinia: Hyperborei senes bene pransos ac sertis [e] redimitos dabant in mare praecipites: Chii combusti cadaveris ossa in mortario contusa, & navigio imposita ventis per cribrum spargere: Paeones in stagna, Scythae in nives truncis affixa arboribus cadavera projicere [f] consuevere: Oritarum [g] genus habebat pro sepulcris feras, canes Hyrcani, quos [h] affluenti cibo nutriebant; quare poeta [i]

Regia quum lucem posuerunt membra, probatum est.
Hyrcanis adhibere canes.

IV. Sed habeant sibi barbari sepulcra sua. Inducias a Romanis imperatoribus fieri solitas ad sepelienda cadavera, ne diu verser in re notissima, unus id abunde Virgilius [k] edocet, cujus dictum est illud aureum:

Nullum cum victis certamen & aethere cassis

Victoriae indicium antiquitus fuit jus & potestas cadaverum humandorum. Est memorabile illud [l] Niciae, qui duos insepultos milites quum reliquisset, re comperta misit illico ad hostes caduceatorem, qui cadavera ad sepulturam

a *Cael. Rhodigin. Ant. Lect. IX. 49.*
b *Plin. H. N. IV.*
c *Alex. Neap. Gen. Dier. III. 2.*
d *Joann. Nicol. de Luct. Christ. III. 4.*
e *Ibid.*
f *Alex. Neap. loc. cit.*
g *Diodor. XVII. Biblioth.*
h *Cic. Tuscul. I.*
i *Sil. Ital. XIII.*
k *Aen. XI.*
l *Plutarch. in Nic.*

turam peteret: maluit enim Plutarcho auctore profundere lauream & decus, quam duos cives relinquere inhumatos. Archidamus dux Lacedaemoniorum vix per praeconem corpora ad sepulturam poposcit, quum hoc esset signum apud Graecos victoriae traditae, hac confessione contenti [a] Thebani signum parcendi dedere. Constitutis induciis mortuorum corpora colligebantur, & aliud quidem erat funus gregariorum militum, aliud nobilium. Siquidem illi tumultuario funere concremati tumulo condebantur, ac si magna fuisset caedes, non cadavera comburi omnia, sed partim integra [b] terrae infodi consueverunt. Efferendorum permiste militum apud Athenienses hic erat mos. Triduo antequam funus ducerent, tabernaculum erigebant, sub eoque [c] omnium oculis proponebant mortuorum corpora, ut ferret quisque suis munera & exequias. Die vero quarto arcas cupressinas a singulis tribubus singulas jubebant vehi, ibique ossa singularum tribuum efferebant, illud pariter observantes, ut eorum sepulcra, qui violenta morte decesserant, hasta adfixa honorarent, quemadmodum Harpocratio apud Gronovium *Vol. II.* ad imaginem in onyce L. Quintii Cincinnati. Quorum vero corpora inveniri non poterant, eorum lectus de more stratus ceterorum [d] pompam subsequebatur. Sepulturae causa hoc legitur posterioribus seculis institutum a Romanis legionibus. Milites ad x. saccos, in quibus [e] donativi dimidia pars apud signa deponebatur, saccum xi. addiderunt, in quem tota legio particulam stipendii aliquam conferebat, ut siquis ex contubernalibus defecisset, e sacco illo undecimo ad sepultu-

 rac

a *Justin. VI.*
b *Virg. Aen. XI. 139. & VI. 204.*
c *Thucid. lib. II.*
d *Thucid. ibid.*
e *Veget. II. 10.*

rae honorem promeretur expensa. Ultima haec pietatis officia quanto cum dolore superstites viris fortibus exhiberent, testis est Virgilius non uno in loco, & Tacitus haec [a] habet de clade Variana; *Romanus exercitus sextum post cladis annum legionum ossa, nullo noscente, aliena, an suorum humo tegeret, omnes ut conjunctos & consanguineos, aucta in hostem ira, maestis simul ac offensi condebant*. Nec multitudinis tantum enituit dolor, sed ipsorum etiam imperatorum. Nam Julium Caesarem audita caede Turriana *barbam* & *capillum* [b] submisisse compertum est, idemque fecisse Augustum non ignoramus cladis Varianae [c] accepto nuntio, sicut & de Antonio Plutarchus scribit.

V. Quod hactenus de funere, idem de sepulcro dicendum est. Nullo enim discrimine multitudo militum communi tumulo mandabatur. Ea vero sepulcra dicta sunt Polyandria, quo item nomine apud Hebraeos nuncupata sunt sepulcreta erecta publice [d] peregrinis. Ad multitudinis cineres excipiendos urbes aliquando extructas legimus, Antinoen [e] scilicet ab Hadriano, Bucephaliam ab Alexandro, Taphosyrim ab Aegyptiis, & alias alibi in amplam formam, magnisque impendiis aedificatas. Communi militum tumulo communis quoque titulus [f] addebatur, quo breviter, sed honorifice eorum gradus, & legio, resque gesta declararetur. Talis est [g] apud Livium inscriptio illa, quam Acarnanes in bellum ituri sibi decreverant, si occidissent. HIC SITI SVNT ACARNANES QVI ADVERSVS VIM ATQVE INIVRIAM AETO-

a *Ann. I.*
b *Svet. Jul* 47.
c *Idem Aug.* 23.
d *Jerem.* 2. *vid. Nicol. de sepulcr. Hebraeor.*
e *Aringh. Rom. subterr. I.* 2.
f *Tacit. Ann. II.*
g *Dec. III. lib. VI.* 19.

AETOLORVM PRO PATRIA PVGNANTES MORTEM OPPETIERVNT. Quum vero apud Ciceronem in Philippicis leges pro militibus in bello Mutinensi ab Antonio caesis senatum censuisse, ut C. Pansa, & A. Hirtius consules, alter, ambove iis, qui pro patria sanguinem profudissent, monumentum quamamplissimum locandum faciendumque quaestoribus urbanis curarent, & ad eam rem pecuniam dare, contribuere, solvere juberent, ut monumentum extaret ad memoriam posteritatis sempiternam, ne statim putes id honoris fuisse habitum omnibus militibus, qui pro republica fortiter pugnantes occubuissent. Illud enim decoris novum fuisse fatetur Cicero, multosque exercitus bellis Punicis, Gallicis, Italicis perillustres, tale genus honoris non habuisse. Communi enim tumulo conditi sunt, addita columella cum brevi epigraphe, ex quarum numero hanc esse Ferrettius [a] putat, sed perperam: nam ab eruditis inter spurias recensetur:

OSSA . MIL. V. ET . XIX. LEG. CVM . QVINTIL. V.
IVSSV . GERMANIC. IMPERAT
HVC . COLLATA . QVIESCVNT
SIQVID . ADVC . MANES . CINERES . ATQ. OSSA . SEPVLTA
MENTIS . HABENT . VOTISQ. IVBENT . SALVERE . REDVCTAS
IN . SVA . SIGNA . AQVILAS . FELIX . FAVSTVMQ. PRECANTVR

VI. Dicendum & de Classiariis aliquid, pro quibus alius erat ritus, si in navi, alius, si in mari essent mortui. Pontifices, siquis in navi necatus in mare projectus esset, illius heredem *extra porcam* esse [b] voluerunt, hoc est nullo illum piaculo obligarunt: siquis vero in mari mortuus esset, ejus heredem triduum ferias celebrare, & por-

a *Mus. Lapid. p. 316.* b *Cic. de leg.*

porco femina piaculum pati jusserunt. De mortuis in mari haec Graecorum opinio [a] fuit, animam extingui penitus elementi contrarietate. Iccirco Homerus in Odissea in duplici mortuorum censu nusquam Ajacis mentionem facit, quasi ejus anima in inferis non adesset, utpote mari extincta:

Ajax interiit, postquam salsam bibit undam.

Achilles quoque fingitur, mortem in aqua maxime formidasse. Ab hisce Graecorum insomniis minime Virgilium abhorruisse patet: quippe apud eum Palinurus [b] ab Aenea sepulcrum impetraturus ait, nequaquam se in mari mortuum, sed occisum; itemque Aeneas [c] tempestate perculsus terque quaterque beatos nuncupat, quibus obire in terra patria datum est. Ovidius autem unam hanc mortem sibi videri horribilem, cetera quaecunque exitii genera sese praedicat loco muneris habiturum: [d]

Demite naufragium, mors mihi munus erit.

Romanos pontifices haec poetarum figmenta nec probavisse penitus existimaverim, nec penitus repudiasse. Nam in navi mortuos a naufragis distinguebant, & inter utrunque mortis genus aliquid esse discriminis voluerunt, non ita vero, ut animam credere viderentur contrario in elemento penitus interire. Lex erat, parricidas insutos culeo in profluentem projici, ne os supra terram extaret: laudaturque apud Senecam [e] ille juvenis, cui quum fratrem parricidam pater puniendum tradidisset, ille reum non insuit culeo, sed navi imposuit sine velo, sine gubernaculo, sine remis, ubi scilicet perire aliter, quam naufragio poterat. Discrimen igitur inter haec mortis genera

a *Serv. VI. Aen. vid. Jacob. Guth. de Jur. Man. I. 8.*
b *Aen. VI.*
c *Ibid. I.*
d *Trist. eleg. 2.*
e *Controv. VII. 1.*

nera admittebant, quod autem aquis penitus extingui animam opinari non viderentur, conjectura sumitur ex diverso sepulturae genere, quam dabant naufragis, aut justam scilicet, aut inanem: justa quidem, si os supra terram extaret, si minus inanem. Pro iis enim, quorum corpora non inventa, vel cenotaphia ponebant, quae *inania sepulcra* Virgilius [a] nuncupat, vel additis quibusdam sacris solemnibus ter jactam terram [b] pro sepultura habebant. Cadavera in litus ejecta vel sepulcro mandabant, vel injecta gleba sepeliebant, quod legimus enixe poscere Architam [c] & [d] Palinurum. Nefas enimvero habebatur, insepultum cadaver praeterire, non terrae gleba injecta, vel pulvere, aut arena, atque hac ratione sepulti proprie dicebantur [e] SITI, non ita quidem, ut quibuscunque in lapidibus legimus OSSA. SITA, ibi cum Guthierio arbitremur, mortem designari aut bellicam, aut [f] peregrinam. A praetereuntibus ter gleba jacta tam praesente, quam absente cadavere, ab illa distinguebatur, quae fiebat cineribus jam rite sepulcro conditis, qua terna glebae injectione credebatur [g] sepulcrum fieri religiosum.

VII. Qui porro ad splendidum quempiam militiae gradum ascenderant, ii certe funere pro dignitate honorifico efferebantur. Ac primum nemini dubium est, quin in bellis navalibus terrestribusque, caesa nobilium corpora, si tempus ac locus sineret, in patriam transmitterentur, cujus quidem ritus exempla, ceteris omissis, Virgilius praebet, ubi ait: [h]

advectaque partim

Fini-

a *Aen. V.*
b *Serv. Aen. V.*
c *Horat. Od. I. 28.*
d *Aeneid. VI. 362.*
e *Cic. loc. cit.*
f *Ibid. 7.*
g *Cic ibid.*
h *Loc. cit. 205.*

Finitimos tollunt in agros, urbique remittunt.

Supellectilis eorum funebris erant ornamenta militaria, galeae, ocreae, enses, lanceae, fibulae, annuli, vexilla & signa, siquae fusis hostibus pugnando coeperant, armillae quoque, dona Romanorum [a] propria, non externorum, torques praeterea argentei, si cives; aurei, si auxiliares [b] erant; item phalarae, hastae purae, coronae; quas primus ex auro dedit A. Posthumius ad lacum Regillum; cetera demum munera, quibus ab ineunte aetate ab imperatoribus donati fuerant. Quod ad haec dona pertinet, florente republica si milites, quibus ea promissa fuerant, pro patria occidissent, eorum parentibus, liberis, fratribus, aut conjugibus [c] solvebantur. Longae coronae pariter erant funeris militaris ornamenta propria. Nec enim earum nomine serta qualiacunque significantur, sed coronae donaticae ac militares, quae [d] capitis magnitudinem superabant, & collo gestabantur in torquis [e] morem, ideoque in antiquis numismatibus non sunt capiti impositae, sed nummo [f] circumsignatae. Militaria haec decora XII. tabulae non tam forti viro, qui ea [g] obtinuerat, quam ejus parentibus imposita post mortem esse jusserunt. Gestabantur vero haec ornamenta vel in sella curuli, si magistratum curulem gessisset mortuus, vel extincti lectulo imponebantur, aut lectulis, si multi adessent, ut in nobilium funeribus consuevisse in antecedenti dissertatione probatum est. De centurionum tribunorum, aliorumque ducum vestibus, de sociorum lacrimis, de clangore tubarum, de hostium spoliis, captivis;

a *Plin. H. N. XXXIII. 2.*
b *Ibid.*
c *Cic. Philipp. XIV. in fin.*
d *Fest. in v. Donativ.*
e *Cic. I. in Verr.*
f *Guther. loc. cit. L. 21.*
g *Cic. II. de leg.*

vis, variisque victimis in pyram conjectis, non oportet me plura dicere: facile enim haec omnia colligentur ex iis, quae mox de imperatoris in acie extincti solemni funere dicenda sunt.

VIII. Necatis praeterea ab hoste duo persaepe funera, domi forisque scilicet data sunt. Nam reliquo, ubi occiderant, combusto corpore, abscissum membrum aliquod, & compositi in urna cineres in patriam referebantur, ubi justa fiebant iterum a consanguineis; atque hoc nimirum est, quod suo Propertius timebat Posthumo, quum dixit: [a]

Neve aliquid de te flendum referatur in urna.
Sic redeunt, illis qui cecidere locis.

Hac de causa vir aeque ob sacram ac profanam eruditionem in litteraria republica valde notus P. Baldinus Congregationis Somaschae Praep. Generalis, quum An. D. 1742. ad S. Caesarei reperta fuissent antiqua vascula sepulcralia, in singulisque eorum singula ossicula, suspicatus est [b] ossa fuisse hominum, qui procul a patria decessissent. Probabiliter quidem, non certo affirmateque hoc dixit prudentissimus vir. Nam in omnibus funeribus ritus erat, ante combustionem membrum aliquod, nempe digitum abscindi mortuo, ut ad [c] hasce reliquias saepe alias justa fierent, lugubresque funeris caeremoniae reliquo combusto corpore renovarentur. In cadaverum ad patriam translatione hoc Servius [d] observatum notat auctoritate Varronis, & Verrii Flacci, quod si filius familias extra urbem decessisset, liberti & amici obviam procedebant, & sub noctem corpus ad urbem facibus prae-

Pp lucen-

a *Eleg. III.* 12.
b *Vid. Differt. Academ. Cortonens.*
c *Fest. in v. Membrum.*
d *Aeneid. XI.*

lucentibus in templum Cereris inferebatur, nemine ad ejus exequias invitato. Cur haec cadavera ad Cereris transportarentur, causam Gutherius [a] excogitavit, quod videlicet raptam Proserpinam Ceres luctu perdita cum lampadibus [b] conquisivit nocturno tempore, ideo in antiquo marmore [c] prope currum Cereris quaerentis filiam adstat noctis simulacrum, velata nimirum femina obscurum protendens velum. Obiter noto, corpora jam sepulcro condita alio transferri non potuisse nisi facultate a pontificibus, aut a principe, & in provinciis a praeside [d] impetrata. In thesauro Gruteriano dicuntur reliquiae trajectae [e] III. NON. FEBR. EX PERMISSV COLLEGII PONTIFICVM PIACVLO FACTO. Adde sine pontificum venia monumentum ne refici [f] quidem, nec nisi volente principe [g] corpus in alio marmore collocari licuisse. Ceterum ne ab re discedam, veteres philosophi, in primis Stoici de cadaveris in patriam transvectione nihil erant soliciti. Anaxagoras enim [h] Lampsaci moriens interrogatus, velletne Clazomenas in patriam, siquid ei accidisset, transferri? nihil, inquit, necesse est: undique enim ad inferos tantundem viae est. Damonax, dicente quopiam, fore turpe, [i] si ipsius corpus post mortem volucribus & canibus dilaniandum objiceretur; atqui nihil, inquit, absurdum est, si mortuus quoque nonnullis animalibus utilis sum futurus. Secus penitus Lacedaemones. Etenim ituri in praelium ad brachia tesseras alligabant, ut [k] cognosci quisque post mortem posset, & condi in gen-

a *De Jur. Man. loc. cit.*
b *Claudian. III.*
c *Baron. ad A. D. 337. n. XIX.*
d *Plin. Epist. X. 73. ad Trajan. &c Grut. DLXXVIII.*
e *Ibid.*
f *Ibid. DXVIII. 4.*
g *DCVII. 1.*
h *Cic. Tuscul. I.*
i *Lucian. in ejus vit.*
k *Justin. II.*

gentili, aut proprio monumento: tam ardens iis cupido insederat in solo patrio cum majorum cineribus quiescendi. Romani milites olim in rebus trepidis (nam [a] extra magnum periculum jure ordinario testamentum faciebant) IN, vel ENDO PROCINCTV, qui postea mos [b] exolevit, scutis manus inserentes, & accingentes saga, tribus [c] aut quatuor testibus testamentum facientes de sepulcro potissimum cogitabant. Anno MDCCXLIX. nobilissimus Marchio Locatellius celeberrimae Cortonensi academiae, in qua Lucumonis personam multa cum laude gessit, sardonychem dono dedit, insignem nomine artificis Apollodori, ubi prope extinctum commilitonem jacet miles fortasse saucius inter clypeos, in quorum uno, qui coram sustinetur, scribit, ni fallor, languente dextera testamentum. Hanc demum solicitudinem, quam hactenus explicavimus, illa quoque inscriptio Favonii Jucundi evincit apud Aldum Manutium [d], qui sane titulus licet inter spurios merito collocetur, rei tamen nostrae utcunque favet, quia ejus auctorem patet juris pontificii consultissimum extitisse.

IX. Militum sepulcris elogia ponere cujusque nomen virtutemque testantia aeque Graecorum, ac Latinorum commune fuit. Lycurgus tametsi nomina inscribi sepulcro vetuit, excepit tamen tam milites in praelio caesos, quam puerperas [e] in partu extinctas. In titulis militaribus praeter praenomen, nomen, tribum, cognomen, legionem, dignitatesque, dona etiam accepta inscribebantur. Exemplum e sexcentis hoc habe unum Taurini po-

 situm

a *Caes. de B. G. I. Flor. III 10. Ant Rom. Instit. II. Tit. X. XI. XII*
b *Cic de Nat. D. II 3.*
c *Vell Paterc. II. 5. Plutarch. in Coriol. Serv. Aen. VII. vid. Heinecc.*
d *Orthogr p. 217.*
e *Feith. Antiq. Homer. I. 15.*

ſitum in Pedemontio.[a]

C. GAVIO. L. F
STEL. SILVANO
PRIMIPILAR. LEG. VIII. AVG
TRIB. COH. II. VIGILVM
TRIB. COH. XIII. VRBAN.
TRIB. COH. XII. PRAETOR
DONIS. DONATO. A. DIVO. CLAVDIO.
BELLO. BRITTANNICO
TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS.
CORONA. AVREA
PATRONO. COLON
D D

Claſſiarii poſt ſua nomina inſcribebant claſſem, puta praetoriam Miſenenſem, trierem, ſive triremem, ejuſque nomen, v. g. Chimaeram, Iſidem, Minervam, Neptunum &c. deinde addebant nationem ſuam, quae plerunque erat ex regionibus maritimis. Permultae id genus inſcriptiones inventae ſunt Ravennae in inſtauranda Eccleſia principe: illic enim, & Miſeni ſtativa erant claſſium celeberrima, de quibus Vegetius, ejuſque interpres[b] Stewechius eſt conſulendus. Titulis addebantur aliqua virtutis ſymbola, quibus ſepulti gloria illuſtraretur. Ita ad Hectoris tumulum extitit columella, cui impoſitus clypeus cum leonis ſymbolo, cujus ſchema Fabrettus[c] exhibet in Homerica tabula. Nec ducum ſepulcris eorum imagines defuiſſe auctor eſt Philoſtratus, qui[d] Achillis tumulo ſtatuam, quae ejus erat imago, adjectam ſcribit, hoc de honore ſilentibus Homero, & Herodiano. Bellicae hoc quo-

que

a *Gruter. CCCCXVI. 1. vid. Fabr. Ant Inſcr. IV. p. 127.*
b *Lib. IV. 31.*
c *Num. 110.*
d *In Caracall. IV. 8.*

que gloriae concessum est, ut sepulcris militiae insignia desigerentur: nam Elpenori strenuo viro & insigni remigi ab Ulysse [a] arma busto aggesto, & remum defixum legimus, quod officium & Aeneas Miseno praestitit, ac viro nautico: [b]

ingenti mole sepulcrum
Imponit, suaque arma viro, remumque tubamque.

Festiva ad rem est Senecae in controversiis narratio: vir fortis in acie amissis armis, de sepulcro viri fortis arma tulit, fortiter pugnavit & reposuit. Quod scribit Seneca de exteriore sepulcri ornatu, idem pariter de occlusa cum cineribus supellectile intelligendum est. Nam ubi olim praelio dimicatum fuerat, saepe illic cum cadaveribus arma inventa sunt. Ne diu perperam verser in re notissima, soli inter Graecos Elei [c] testes sunto: hi enim Junonis aedem sartam tectam locaverant; atque inter tabulatum & scandulare tectum invenere cadaver integrum saucii hominis cum gravi armatura, ibidemque, quum Romanus quidam vir senatorius, palmam olympicam consequutus, statuam ex aere, victoriae monumentum, sibi ponendam curaret, tum qui opus conduxerant, armillarum, scutorum, fraenorum, pilorum, sparorumque fragmenta plurima repererunt. In Italia satis certam hujus ritus vel una facit, eruditionis ac litterarum sedes, Cortona [d] fidem. Siquidem in agro Cortonensi, qua vergit ad lacum Trasimenum, saepe inveniri armorum fragmina, tetrae caedis, quam die Junii [e] XXI. Annibal Flaminio intulit, testis mihi oculatus refert P. Urbanus Tosettus, Cortonae antea, nunc in Collegio Nazareno mathe-

a *Homer. II Odyss.*
b *Virg. Aen VI*
c *Pausan. in Eliac. I. seu lib. V.*
d *Vid. Rodulph Venut. de Antiq. Urb. Corton Tom. IV. Academ. Corton.*
e *Ovid. Fast. VI.*

thematicae pariter ac philosophiae professor, vir ingenio singularis, & labore invictus. Eadem in civitate non multis abhinc annis dolium fictile praegrande inventum est, in eoque vas aeneum egregie sculptum, in quo item aliud vasculum aeneum cineribus oppletum, ibidemque reperta arma quaedam militaria cum vasculis & lucernis. In Etruria denique universa funebrem militum supellectilem fuisse ocreas, armillas, lanceas ac cetera hujusmodi testatur Gorius, qui horum exempla [a] non pauca se accepisse inquit a viro nobilissimo Diamante Montemellinio Patricio Perusino. Longobardis mos fuit, qui extra patriam in acie, aut peregre occubuissent, constituto erectoque tumulo perticas figere, ligneis superpositis columbis, ad eam [b] partem, ubi illi decesserant, respicientibus. Gothorum sepulcris arma defigi solita a Justo Fontanino edíscimus in pereleganti dissertatione *de Disco Votivo argenteo*.

X. Quantus habebatur viris bellando egregiis post mortem honor, tantum erat dedecus proditorum ac perduellium. Gracchorum corpora insepulta jacuerunt: milites, qui injusto bello Rhegium occupaverant, carceri inclusos, quinquagenos per dies, & quidem singulos, virgis caesos, securi demum percussos sepeliri [c] vetitum & lugeri. Eandem paenae acerbitatem foeditatemque luit M. Clodius, quem ob turpem initam cum Corsis pacem senatus iisdem dedidit, non acceptumque in carcere necavit libertate [d] ademta. Aliquando corpora & contumelia carceris, & detestanda scalarum nota foedata sunt. Id contigit Q. Caepioni viro praetorio, consulari, sacerdoti, trium-

a *Mus. Etr. Tom. III. Diss. III p.* 186.
b *Paul. Diac. V.* 34. *de gest. Longob.*
c *Val. Max. VI.* 3.
d *Idem II.* 7.

triumphali, ac ſenatus patrono, cujus culpa quum deletus a Cimbris exercitus videretur, ideo in vinculis enecatus, magno cum omnium horrore in ſcalis [a] gemoniis jacuit. Ab hoc ſupplicio ne ipſos quidem Caeſares aliquando fuiſſe immunes, Svetonii, Dionis, Quinctiliani auctoritatibus [b] confirmatur. Athenienſium reſpub. proditores & ſacrilegos, publicatis eorum bonis, ne ſinebat quidem in terra [c] Attica ſepeliri. Romae vero ſiquis ob aliud quodlibet, quam perduellionis, crimen plecteretur, ejus cadaver parentibus, aut conſanguineis facile ſtante republica concedebatur: hinc Cicero [d] Verrem increpat, necatis poſtremum hoc officium denegantem. Cruci affixos, ſeu *cruciarios*, aut *ſuſpendioſos* ſepultura prohibitos fuiſſe docet Comicus: [e]

Noli mirari: ſcio crucem futuram mihi ſepulcrum:
Ibi mei majores ſunt ſiti, pater, avus, proavus, abavus.

Nec ſepeliri modo, ſed eos etiam lugeri nefas omnino fuit, aut ad crucem ſedere: quare ſanctas mulieres ad Chriſti Reparatoris Crucem ſtetiſſe obſervat [f] Ramireſius in Pentacontarcho. Sub Caeſarum dominatu ſepulturae honor damnatis omnibus negabatur, quod tanquam barbarum [g] hiſtoria notat, niſi a principe impetraretur, qui non eum facile concedebat exemplo Auguſti, a quo poſt bellum Philippenſe neſcio cui ſepulturam petenti reſponſum eſt, jam illam [h] eſſe poſitam in volucrum poteſtate. Tiberius ob Sejanum damnatos hac paena affecit, diem autem, quo Sejanus obiit, feſtum [i] ſtatuit a pontificibus cele-

a *Ibid.*
b *Svet. Tib. 61. & Veſp. 2. Dio LVIII. Quinctil. VIII.*
c *Xenoph. I. Thucid. I. Plutarch. in X. Rhetor.*
d *Verr. V.*
e *Plaut. in Mil. II. 4. vid. Lipſ. de Cruce II. 15.*
f *Cap. 21.*
g *Svet. in Tib. & Veſp. Tacit. Ann. Dio LVIII.*
h *Svet. Aug. 13.*
i *Dio loc. cit.*

celebrari, imitatus Lentulum, qui primus censuit; ut dies iduum Septembris, quo se Libo interfecerat, festus [a] haberetur.

XI. Insepultorum ac Libonis commemoratio extra lineam ad breve tempus me abire jubet. De iis, qui taedio vitae se interficerent, illud scholae rhetorum clamant: *Homicida sui* [b] *insepultus abjiciatur*. Hoc enim cautum pontificio jure in eos fuit, qui laqueo, vel praecipiti jactatione sibi mortem dedissent. Iccirco utrumque hoc mortis genus Virgilius *informe* [c] *letbum*, Livius *foedam* [d] *mortem*, Tacitus *informem* [e] *exitum* appellarunt: quin etiam iis, qui de se statuissent, seclusus apud inferos locus est assignatus: [f]

Proxima deinde tenent maesti loca, qui sibi letbum
Insontes peperere manu, lucemque perosi
Projecere animas.

At potentiorum gratia sunt rhetorum contemtae voces, & pontificia lex, ut aliae plurimae, antiquata. Nam ut Erigone suspensa laqueo [g] inter astra colitur, sic Gordianus senior, qui laqueo sibi gulam fregerat, a senatu [h] inter Deos relatus est, & jampridem D. Silanus, postquam [i] a T. Manlio Torquato accusatus in mortem ruerat voluntariam, elatus & sepultus fuerat. Nam qui justam accersitae mortis causam habuisse diceretur, honeste mortuus videbatur. Hanc vero causam ex utraque fortuna oriri posse opinio erat; ex adversa quidem persaepe, ex secunda, quod noverim, raro orta est, sed tamen orta.

Nam

a *Tacit. Ann. II.*
b *Senec XVIII. 4. Controv.*
c *Aen. XII.*
d *Lib XLII.*
e *Ann. VI*
f *Aen. VI.*
g *Hygin. in Arctophyl.*
h *Capitol. in Gord.*
i *Val. Max. V. 8.*

Nam Strabo [a] quum dona enumerat a Poro Indorum rege missa per legatos ad Augustum Caesarem, etiam illum adfuisse tradit, qui se Athenis concremavit non adversae quidem, sed prosperae fortunae vi. Etenim secum reputans, ad eum diem sibi omnia ex sententia contigisse, veritus, ne quid adversi accideret diutius immoranti, abeundum vita censuit, & nudus, unctus, ridens in rogum ivit. Sui homicidis olim mos fuit suspensis oscillis parentari, vel quia oscilla genus esse purgationis [b] superstitio doceret, vel quia videretur in caelum adiri [c] per oscillationem posse, qua & alta in imum dejiciuntur, & in altum infima efferuntur: sed verisimilius duxerim, hoc ludi genere usos fuisse veteres ex [d] Atheniensium instituto, a quibus in honorem Erigones oscillatio inventa est, qua suspendiosorum mors bellissime exprimitur. Ad violenta mortis genera illud Ciceronis [e] pertinet *praeter naturam, praeterque fatum*, quod Hadrianus [f] Turnebus unum idemque interpretatur. Sed A. Gellius [g] *praeter naturam* explicat violentam mortem & voluntariam, qualis fuit Didonis: [h]

Vixi &, quem dederat cursum fortuna, peregi.

Praeter fatum esse dicit interitum *non sui operis, neque temporis*, immaturum scilicet ac violentum, non voluntarium, quare Priami de morte inquit Virgilius: [i]

Haec finis Priami fatorum, hic exitus illum
Sorte tulit.

XII. In castra redeo, ubi, qua pompa funebri, si

 dece-

a *Lib. XV.*
b *Serv Georg. II.*
c *Festus in v. oscillum. vid Gutber. loc. cit. I. 9.*
d *Hygin in Arctophyl.*
e *Cic. I. Philipp.*
f *Adverf. XIII. 9.*
g *Noct. Att. XIII. 1. vid. Gutber. loc cit. I. 2.*
h *Aen. IV.*
i *Aen. II.*

decederent, imperatores ducesque exercitus efferrentur, tametsi haud incommode possit ex supra dictis colligi, pauca tamen adnotentur necesse est. Romanos milites imperatore amisso, capillo & barba maxima sordidatos in luctu jacuisse pro certo habeo. Nam Romae id moris in magno dolore solemne fuit. Narrat enim Cicero sordidatos *maxima barba* [a] *& capillo* in urbe prope biennium fuisse: Svetonius refert Caligulam, Drusilla amissa, noctu ab urbe Syracusas profectum, rursus inde rediisse *barba & capillo promisso*: idem [b] de Macrino Herodianus memorat, & Acro Horatii interpres ait, Curium post praeturae repulsam nunquam comam totondisse. Ac dolor ut Romae comam nutrire docuit, sic eandem alibi aut recidere, aut tondere. Hebraeis quidem capillum in luctu tondere [c] familiare fuit, radere [d] vetitum. Apud alias nationes prae [e] maeroris impatientia ipsos etiam equos, non modo sese tondebant viri principes: id enim & Mardonium fecisse, & Thebanos mortuo Pelopida Herodotus scribit, & Alexandrum M. in Ephestionis funere Plutarchus narrat, & Euripides auctor est, Admetum Phaereorum regem in morte uxoris Alcestidis equos tonderi jussisse; mortuo demum Attila totum exercitum, truncata crinium parte, ejus obitum luxisse Jornandes tradit in rebus Geticis. In patriam vero si summi copiarum duces advehe-rentur, non id sine pompa splendidissima factum esse, testantur Virgilius de Pallante, ac de Germanico [f] Tacitus qui hujus reliquias Brundusio tribunorum centurionumque humeris in urbem translatas scribit, praecedentibus signis ver-

a *In Verr. IV.*
b *Lib. V.*
c *Jerem. VII. 29. Mich. I. 16.*
d *Deut. XIV. vid. Bochart. in Hieroz. Tom. II. 1. 45.*
e *A. Gell. III. Plin. epist. VII. 27.*
f *Ann. II.*

versisque fascibus, atque ubi colonias transgrederentur, atratam plebem & omnes ordines pro loci opibus vestes, odores & alia munera in funeribus solemnia concremasse. Drusum Germanici patrem Augustus Ticinum usque progrediens, neque abscedens a corpore in urbem deferri [a] jussit. Cineres Pompeji M. ex Aegypto transvectos quum Plutarchus referat, a Cornelia conjuge fuisse conditos in Albano Pompeji, quo nomine ejus villa ad Appiam nuncupatur [b] a Cicerone, ideo eruditi [c] haud perperam suspicantur Pompejanum monumentum illud esse, quod vulgo sepulcrum dicitur Curiatiorum, Horatiorumque: illic enim Pompejorum sepulcrum, in quo tumulata Julia Caesaris filia, Plutarchus [d] idem extitisse affirmat. Ligorius autem, qui nullo citato teste illud monumentum in Pompeji memoriam scribit ab imperatore Hadriano erectum, & quinque pyramides, quarum supersunt duae, totidem ante primum ejus consulatum victorias designare, quam id recte, quam credibiliter, ipse viderit. Antiquissima, de qua loquimur, consuetudo tenuit etiam apud Graecos, qui duces vita functos [e] in patriam honorifice transferebant: heroum praeterea cadavera diutius, quam cetera, domi adservabant: Achilles enim septendecim diebus totidemque [f] noctibus servatus fuit. Errat igitur Alexander Neapolitanus, qui [g] tandiu generatim in Graecia cadavera domi detenta scribit: Homerus enim Iliados ultimo novem ad summum huic luctui domestico definit dies.

 XIII. Quo-

a *Ibid.*
b *Orat. pro T. An. Mil.*
c *P. Volp. S. J. in suo Latio Tom. VIII. & Abb. Rodulph. Venut. in Descript. Urb. & Agr. Rom. p. 302.*
d *In Vit. Pomp. M.*
e *Homer. Iliad XI.*
f *Idem ultim Odiss.*
g *Tiraquell. ad Alex. Neap. Gen. Dier. III. 7.*

XIII. Quoad reliquos honores, erant ii quidem amplissimi pro loci ac temporis opportunitate. Non deerat praesertim oratio funebris. Nam si militibus hic datus honor, quanto magis imperatoribus? Graeci ut confusos simul cineres & ossa militum bello absumtorum in patriam transferebant, ita eorum laudes una pariter oratione funebri celebrabant, qualem in eorum funere, qui e Cherronensi praelio Athenas relati sunt, habuit Demosthenes, quem imitatus est Cicero in laudandis militibus ab Antonio interfectis. De suprema hac laudatione nihil hic dicam aliud, quam quod summo duce exercitus interemto eam in castris haberent non Graeci, non Romani tantum, sed etiam Poeni. Siquidem Annibal [a] *omni rerum verborumque honore* Gracchi exequias celebravit, & Pauli laudator fuit: [b]

jamque Annibal unus,
Sat decoris laudator erat.

De militum dolore muneribusque in pyram conjectis vix quicquam amplius afferri potest, quam quae perstringit Virgilius in praeclara illa exequiarum hypotyposi: [c]

Spargitur & tellus lacrimis, sparguntur & arma.
It caelo clamorque virum, clangorque tubarum.
Hinc alii spolia occisis direpta Latinis
Conjiciunt igni galeas ensesque decoros,
Fraenaque ferventesque rotas: pars munera nota
Ipsorum clypeos & non felicia tela.
Multa boum circa mactantur corpora morti,
Setigerosque sues raptasque ex omnibus agris
In flammam jugulant pecudes.

Haec

a *Liv. XXV. 7.*
b *Sil. Ital. X.*
c *Aen. XI. 188.*

Haec si fiebant ubi confusa militum cadavera comburebantur, jam facile cogitatu est, quam splendida multiplexque munerum esset vis in exequiis praefectorum legatorumque, ac praesertim imperatorum. De tropaeis erectis, & mactatis humanis victimis idem Virgilius ita: [a]

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris
Inferias, caeso sparsuros sanguine flammas,
Indutosque jubet truncos hostilibus armis
Ipsos ferre duces, inimicaque nomina figi.

Crudele quum videretur ad rogum homines jugulari, aliquando vestes sanguinei coloris in exequiis adhibebantur; ita Servius ad funus Miseni: [b]

Purpureasque super vestes, velamina nota
Injiciunt.

Annibal quoque ad Pauli rogum [c]

Munice suspirans inicit velamina, & auro
Intextam clamydem, & supremo affatur honore.

Imperatores paludamento velatos efferri consuevisse Farnabius animadvertit ad pompam Pallantis funebrem: [d]

Harum unam juveni supremum maestus honorem
Induit, arsurasque comas obnubit amictu.

At quod Pallas velatus fuit, non ideo hic ritus a Farnabio generatim ad omnia funera transferri debet. Nam, ut in II. Diss. Num XVII., Scipionem velato capite elatum, tanquam quid inusitatum, Paterculus narrat: omnes enim Romani nudato capite efferebantur, nisi si propter vulnera informe sui spectaculum facerent, quod Pallanti contigisse credibile est. Hinc ego quidem existimo, Pallantis faciem ab Aenea obnuptam, ne ejus species detrimen-

a *Ibid.* 78.
b *Aen.* VI.
c *Sil. Ital. loc. cit.*
d *Aen.* XI. 77.

mentum in itinere pateretur, multo luctuosior futura paterno amori. Parentum quippe haec erat postrema cura, quam prolixius alibi explicabimus, ut filiorum praesertim adolescentum species & pulcritudo ipso in funere eniteret. Moris praeterea fuit, ut in ducum exequiis praeter equos ab hoste captos [a] ipsius etiam extincti ducis equus funebris, exutus nimirum phaleris, duceretur: [b]

Post bellator equus positis insignibus Aethon
It lacrimans, guttisque humectat grandibus ora.

De equorum lacrimis tum Homerus in Patrocli exequiis; tum alii mentionem [c] faciunt. Equorum in funere ducendorum ritus Germanis [d] quoque, ac Danis placuit, quorum mentes ea superstitio pervaserat, quod mortuorum animae equitando transirent pontem, cujus custodiae [e] aderat virgo Mogduba. Affinis huic error Romanos tenuit, de quo copiose in II. volumine differemus.

XIV. Notissima & scriptorum monumentis abunde tradita consuetudo circa rogum virorum principum equitandi, ab initio in castris tantum fiebat. Nam militibus solemne ac religiosum fuit circa demortui ducis pyram armis instructos decurrere, ut [f] in Patrocli, & Cyzici [g] regis, aliorumque funeribus factum legimus apud Graecos. Latini quoque historici & poetae in morte virorum principum [h] has decursiones memorant, haberi solitas *cum tripudiis motibusque armorum & corporum suae cuique genti assuetis*, quales fuisse enarrat Livius in funere Tib. Gracchi, & in Attilae Jornandes. Demortui nomen in de-

a *Aen. loc. cit.* 80.
b *Ibid.* 89.
c *Svet. Jul.* 81. *Plin. H. N. VIII.* 42.
d *Tacit. de Morib. Germ.*
e *Thom. Bartholin. in Antiq. Dan.*
f *Iliad. XXIII.*
g *Apollon. Rhod. in Argon.*
h *Virg. Aen. loc. cit. Albinov. in Neron. Drus. Svet. Claud.* I.

decurrendo repetitis ululatibus inconditisque vocibus usurpare consuevisse Albinovanus tradit in Nerone Druso.

Te clamore vocant iterumque iterumque supremo;
Et vox adversis collibus icta redit.

Decursionum hic erat ordo, ut maeroris indicio primum ad sinistram, deinde ad dexteram boni ominis gratia [a] flecterentur, quam legem [b] etiam in circensibus decursionibus servatam Fabrettus adnotavit. E castris in urbem hic honor transiit, ac Dio Cassius [c] ad castrensium discrimen decursiones in Pertinace urbanas vocat. Ad hanc pompam referri omnino debent figurae [d] in stylobata Antonini Pii insculptae, quae non militarem aliquam expeditionem, ut nonnulli minus recte existimarunt, sed decursionem exprimunt in apotheosi celebratam. Dio [e] in Augusti funere, antequam rogus accenderetur, legionarios ceterosque milites pyram circumiisse scribit, sed, nisi variatum in hoc instituto, major Virgilio habenda est fides, qui post jam accensum rogum de Pallante cecinit:

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos.

Hujusmodi praeterea ludi non modo ad rogum, verum etiam ad cenotaphium celebrabantur, quod Germanicus [f] ad honorarium patris tumulum fecit, circa quem deinceps stato die [g] quotannis miles decucurrit. Herodianus hanc [h] decursionem, Politiano interprete, non distinguit a certamine Pyrrhicho, seu pugnae genere, ut Mercurialis [i] ait, quam *morescam* populari vocabulo nuncupa-

a *Sta. Theb. VI. Bud Adnot. in Pandect. Turneb. Adv V. 8.*
b *Fabrett. de Col. Trajan. VI. pag. 144.*
c *Lib. LXXIV*
d *Vignol. de Column. Anton. IX.*
e *Lib LVI.*
f *Tacit Ann II.*
g *Suet in Claud. I.*
h *Lib IV.*
i *De Art. Gymnast. II. 6.*

cupamus, cujus in Latio auctor Ascanius fuit [a].

Hunc morem, hos cursus atque haec certamina primus
Ascanius, longam muris quum cingeret Albam,
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos.

Hoc erat scilicet ludi genus, quo pueri nobiles in circo exercebantur, & vulgo *Pirrhicha*, proprie *Troja* nuncupabatur, auctore Servio ad Virgilianum illud [b]:

Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.

Si modum spectes, nullum erat discrimen inter Trojam, & decursionem funebrem, sed usus loquendi jussit, pueriles tantum ludos in circo Trojam denominari, quibus qui praeerat, is Ascanii exemplo princeps juventutis appellabatur, qui honor post C. & L. Caesares Augusti nepotes, puerili praetexta nondum deposita, jam juventutis principes declaratos, reliquorum imperatorum filiis adhaesit, qui erant heredes imperii destinati. Quanquam Panvinius auctoritate [c] Svetonii, [d] Dionis, aliorumque hos ludos in circo plerumque celebratos fuisse tradat, minime hoc tamen impedimento est, quin & aliquando in funeribus agerentur, sicut Virgilius [e] fingit in Sicilia ad Anchisis tumulum, & in Drusillae gratiam Dio [f] commemorat factum esse.

XV. Sepulcra ducum armis ac dignitate illustrium, si magnificentiam spectes, eadem prorsus erant, ac quae in antecedenti dissertatione viris nobilibus aedificata ostendimus. Aliquod si discrimen intercedebat, illud quidem non ex aedificii amplitudine petendum erat, sed ab ornamentis picturae, aut operis anaglyptici. Statuunt [g] Physici

a *Virg. Aeneid. V. 595.*
b *loc. cit. v. 602.*
c *Dio LXXXVI.*
d *Tacit. Ann. II.*
e *Loc. cit. v. 602.*
f *Aliger. in Antiq. Valentin.*

ſici tria mortis genera, naturale, conſtans nimirum quatuor ſaturni curſibus, ſive annis viginti ſupra centum; fatale, tribus ejuſdem planetae curſibus definitum; tertium in caſu, & fortuna poſitum, quum ſcilicet alicujus ſideris aſpectu noxio curſus frangitur aut fatalis, aut naturalis. Hinc varietatem in ſepulcralibus ornamentis Aligerius petendam docet. Si corvus adſit in tympano cum lucerna vacua, ſcias ibi decrepitum jacere ſenem: contra ſi vas pro lateribus utrinque ſteterit inclinatum, homo conditus indicatur ad ſenectutem vergens: in ſupercilio ſi ſertum fuerit lemniſcatum, acerbo de funere admoneris. Secus haec poſita ſiquando offenderis, ne ſcriptores, ſed marmorarios arguas, qui ſtudere per inſcitiam novitati malebant, quam veritati. Hactenus in hanc ſententiam Aligerius, cui, licet nullum afferenti opinionis auctorem ſuae, tamen res ipſa monet nec refragandum penitus, nec utroque calculo ſubſcribendum. Nam ut cetera, quae ſunt paſſim obvia, aetatis ſymbola omittamus, corvum Metellus Nepos ſepulcro [a] appoſuit magiſtri ſui. Cur vero perſaepe fuerit hiſce ritibus abrogatum, non tam id marmorariis, quam tempori tribuendum eſt. Quis enim non videt, pro ſepulcrali ornatu veteres confugiſſe ad infinitam fabularum, ac rituum varietatem, quandoque ad hiſtoriarum fontes, plerunque ad artes, quarum parerga in urnis frequenter cernimus [b] deſignata? Quod ad viros pertinet armorum gloria commemorabiles, praeter arma, quae diximus in eorum ſepulcris inſculpta & condita, inibi etiam tropaea, opinor, victoriaeque inſignia ac triumphi pompa deſcribebatur, qualis apparet in [c] muſeo

a *Plutarch. in Vit. Cic.*
b *Vid. Muſ. Etr. Tom. III. Diſſ. III.*
c *Tom. I. Tab. CLXXVIII.*

ſeo Etruſco, ubi & ritus feriendi foederis [a] eſt eleganter delineatus. Demſterus [b] quoque ſaltationis armatae deſcriptionem habet pulcherrimam in vaſe Etruſco argenteo, inaurato, caelaturis maxime admirando. Item ſpectatu digna eſt tabula CLX., cujus in explicatione Gorius [c] ſaltationem cum Platone [d] diſtinguit Pyrrhicham a Pacifica, atque hujus deſcriptionem praebet in columellae opere anaglyptico. At enim arma ſemperne militarem indicant ſepulturam? Non ita quidem, praeſertim peltae utpote documenta, ſive inſignia non artis potius, quam religionis [e]. Nam praeterquam quod Diis praeliantibus, quorum pugnae ſaepe videntur in ſepulcralibus anaglyphis, dabant ethnici plerunque [f] peltas, hae Deorum etiam infernalium parerga [g] erant, quibus eorum potentia deſignabatur; ideo aeque virorum, ac mulierum in ſepulcris inſculptas fuiſſe peltas Paſſerius annotat in explicatione [h] cippi Urbinatis.

XVI. Magnifica conditoria ſcite poeta [i] nuncupat inania *pondera*:

Aut illis flamma, aut imber ſubducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent.

His de ponderibus praeclaros duces maxime fuiſſe anxios licet ex cimeliis aureis argenteiſque arguere, quae eorum in ſepulcris reperta ſunt, & commentariis occaſionem dedere ampliſſimis, qualia videlicet ediderunt poſt Chifſletium Gisbertus Cuperus, atque Romani Praeſules eruditiſſimi Fontaninus pariter, & Blanchinus. In re jam per-

a *Tabul. CLXXIX.*
b *Tab. LXXVII. & LXXVII. vid. Muſ. Etr. Tom. I. Tab CLXXX.*
c *Muſ. Etr. Tom. II. Cl. III.*
d *De Leg. VII.*
e *De Vrnar. Sepulcr. Architect. Etr.*
f *Demſter. Tab. LXXX.*
g *Muſ. Etr. Tab. CXLIX. & Tab. CLVII. Tom. I.*
h *Loc. cit. in Muſ. Etr. Volum. III.*
i *Propert. lib. II.*

pervulgata non multis utar. Unum & alterum testimonium satis futurum reor. Cuperi epistola ad Cl. Praesulem Dominicum Passioneum, nunc Ecclesiae Cardinalem amplissimum jampridem data, nuperrime vero typis [a] edita dubitari omnino vetat, quin eximii cujuspiam ducis sepulcrum fuerit, in quo magnus ille thesaurus A.D. 1715. inventus est: catena nimirum aurea, & dispositae in orbem aureae quoque armillae, in quarum medio numismata erant aurea majoris moduli, eleganter elaborata; itaque simul compacta, ut quasi pavimentum efficerent, cui nummi item aurei sic insistebant, ut non jacentes quidem, sed stantes mutuo continerentur. Pretiosus thesaurus statim aurificis venditus, & liquefactus fuit, exceptis quibusdam nummis, qui eruditorum industria sunt ab ignibus vindicati. Nummi porro singuli florenis septem Hollandicis, numismata autem majoris moduli multo pluris aestimata sunt. Horum duo, quae sunt Honorii, & Gallae Placidiae, videre licet in cit. Cuperi epist., cujus judicio numisma Placidiae 70., vel 75., Honorii 140. florenis respondet. Haec cimelia constanter existimat idem auctor militaria fuisse dona, in quam sententiam pedibus eundum Blanchinus [b] censet, multasque ad rem firmandam auctoritates profert, ac potissimum statuam aeneam, Sarmatae fortasse, aut Scythae, ut vestitus indicat, in cujus pectore numisma inest Constantini M., qui barbarorum duces his donariis fertur [c] in officio continuisse, postquam de Sarmatis victoriam retulit aeternis ab Eusebio [d] laudibus celebratam. Maximi hujus imperatoris successores, quum praesertim imperii majestas nutare coepit, ejus li-

Rr 2 bera-

a *Vid. in fine volum. IV. Differt Academ. Corton.*

b *In Epist. ad Gisbert. Cuper. responsor. loc. cit.*

c *Blanchin. loc. cit.*

d *In vit. Constant. IV. 5. & seqq.*

beralitatem non adaequare modo, verum etiam superare conati sunt. Etenim loco jam citato Blanchinus numismata corona circumfulgentia, eademque aliis alia grandiora ostendit, & inde argumentatur, ea donaria semper majora fuisse cusa, donec ad librae pondus pervenere sub Tiberio Constantino, quem quotannis nummos dedisse aureos singularum librarum Chiffletius in *Anastasi* colligit ex Gregorio [a] Turonensi. Nec supremi tantum exercituum duces, sed, uti lapides [b] docent, ipsi etiam centuriones his muneribus donabantur. Consuevisse porro cum eorum cineribus, quibus obtigisset hoc laudis genus, eadem virtutis proemia sepeliri, praeclarissime, siquis alius, ille thesaurus perhibet A. D. 1717. in arce Perusina effossus. Phiala enim aerea detecta est, ex qua, ut ferreo ligone contusa fuit, aqua flava, cujus jacturam chymici adhuc lugent, manasse traditur, adeo foetens, ut sua mephiti [c] omnes in fugam verterit. In illa phiala haec cimelia, omnia quidem aurea, inventa sunt; nempe numismata LXI. Justini senioris, & LXXVII. Justiniani, fibulae tres (de his donariis Chiffletium [d] consule) monile unum, vel catenula, geminae inaures, totidemque annuli, in quorum uno erat achates, in quo gemina manus, signum foederis, item minutissimae litterae sursum ac deorsum inscriptae apparebant, solemnem fortasse formulam exprimentes VTERE FELIX. Prae ceteris eminebat discus argenteus, sive lanx, aut gabata in morem catini concava, anaglyptico opere insignis, & duos circiter palmos Romanos aequans. Interior orbis figuras exhibet duas eodem modo dispositas, quo in nummis Titi, Do-

a *pag.* 258.

b *Vid. Thes. Murat. Tom. IV. pag.* MMXXX.

c *Vid. Fontan. in Praefat. de Disco vot. argent. cap. V.*

d *Loc. cit. cap. XVI.*

Domitiani, Trajani, Severi, Constantini, Theodosii senioris, aliorumque principum: vir scilicet clamyde & thorace indutus insidet equo; hastam dextera, ensem sinistra tenet, ac lateribus instat infra jacentis peditis, & frustra clypeo se tuentis. Circulus demum figuras includens hac epigraphe insignis cernitur: ☩ DE DONIS DEI ET DOMINI PETRI VTERE FELIX CVM GAVDIO; quam formulam aut integris vocibus, aut compendiariis VT. FX. aeque in sacris, ac profanis rebus, puta in pateris [a], in fibulis, in gemmis annularibus [b] saepenumero Christiani veteres adhibebant. Doctissimi Praesules, qui discum hunc votivum commentariis illustrarunt, pretiosa haec cimelia ad tribunum, aut praefectum aliquem militarem pertinuisse pro certo habent: Fontaninus id etiam conjicit ex cadaveris magnitudine: milites enim non tam fortitudine, quam statura insignes [c] deligebantur. In hoc tantum dissentiunt eruditi interpretes, quod Blanchinus ducem illic sepultum autumat, qui Justino ac Justiniano imperantibus pro re contra Gothos bene gesta a Romano Pontifice, vel a Perusino Antistite, aut magistratu illa donaria accepisset: Fontaninus existimat, fuisse Gothum Romana praeda superbum, qui nempe discum, quum Roma a Totila capta est, e S. Petri donariis abstulisset.

XVII. Viris de republica benemeritis plures quandoque tumuli extructi sunt, unus scilicet ad sepulturam, alii ad memoriam, quos aut *gloriae* [d] *munera*, aut [e] *honores imaginum* appellabant. Et hic sane mos antiquissimus.

a *Senat. Bonar. in Num. Carpin. in Praefat. pag. 17. & seqq. Melchior. Goldast. in not. ad Dosith. III. & loc. cit. Fontan. in Praefat. cap. VII.*

b *Idem in sacr. observ. pag. 108 vid. Fontanin. loc. cit. cap. XVIII.*

c *Jacob. Cujac. in Observ. lib. XXI. 5.*

d *Cic. Philipp. XIV.*

e *Dio LV.*

mus. Nam Aeneae plurima extructa sunt cenotaphia in iis locis, ubi [a] hominum sibi benevolentiam conciliaverat, quare nonnullos dubitatio cepit, num ille in Italiam appulerit. Talis honor datus est a militibus in Germania Neroni Druso, cujus & Ravennae [b] fuit alterum monumentum. Usque ad patrum nostrorum memoriam extitere in urbe cenotaphia duorum Scipionum, alterum in campo Martio, alterum in platea ante portam Flaminiam. Hic honor etiam peregre mortuis ac sepultis dabatur a consanguineis, & libertis. Ita Franciscus Aligerius interpretatur ollas secundas in hoc epigrammate: [c]

OLLAE II. M. VARENI MA
XIMI VARINIA M. L
ELEVTHERIS
VIX. ANNIS. XX

Varinia quippe patrono suo M. Vareno Maximo (cujus familiam Asconius ait in equestri gradu se continuisse, quamvis census abunde sufficeret latoclavo) secundas ollas dicat, sepulcrum quodammodo iteratum, nisi mavis non secundas intelligere, sed duas ollas, cinerariam alteram, alteram ossuariam. Est hoc memoria dignum, quod de Pythagoricis dicitur, qui [d] consueverunt tumulum inanem seu cenotaphium iis extruere, qui a familia, nempe schola Pythagorae descivissent, aut illius sectae mysteria temere evulgassent. Exstruebantur haec monumenta e terra congesta in modum aggeris, & cupresso, vittisque nigris ac caeruleis ornabantur: [e]

Aggeritur tumulo tellus: stant manibus arae
Caeruleis maestae vittis atraque cupresso.

Quem

a *Dionys. I.*
b *Thes. Grut. CCXXXVII. 5.*
c *Antiq. Valent.*
d *Origen. contr. Celsum.*
e *Virg. Aen. III.*

Quem morem Afranius, & Caecilius comicus apud Romanos, Frontinus memorat apud Graecos: [a] Epaminondam quippe, quod ventus hastae suae ornamentum in Lacedaemonis tumulum detulisset, contristatis militibus dixisse narrat: *nolite, milites, trepidare: sepulcra enim infulis ornantur*. Mulieribus soluto crine circumstantibus, ad cenotaphia lac cum sanguine fundebatur: [b]

Et circum Iliades crinem de more solutae
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras.

Ornatos pariter inscriptionibus inanes tumulos discimus ex Ovidio: [c]

Et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.

An cenotaphiis aliqua religio inesset, non satis constat inter Jurisperitos. Martianus [d] affirmat, Ulpianus [e] negat, quia nulla religio sepulcro inerat sine legitima cadaveris illatione. Gutherius [f] Ulpiano favet, sed iis cenotaphiis inesse religionem putat, quae sacris aris adhaererent, uti Hectoreus [g] tumulus,

viridi quem cespite inanem
Et geminas causam larimis sacraverat aras.

Siquidem ara alicui Deorum consecrata religiosum faciebat tumulum adjacentem: secus enim omni religione carebant tam cenotaphia, quam sepulcra, ubi solus sine capite truncus corporis erat conditus; quare Priami infortunium deplorat vates: [h]

jacet ingens litore truncus
Avulsumque humeris caput & sine nomine corpus.

Quo

a *Front. Strat. I. 2.*
b *Virg. ibid. & Varro de L. L. VI.*
c *Metam. X. & Stat. Theb. XII.*
d *L. in tantum § fin. D. de rer. divis.*
e *L. sed Divi. D. eod.*
f *De Jur. Man. II. 18.*
g *Virg. loc. cit.*
h *Idem Aen II.*

Quo versu magna religio continetur, quia nimirum locus, ubi pars deerat hominis potissima, nempe caput, religiosus non habebatur. Iccirco Parmenionis [a] corpus ad sepulturam militibus enixe postulantibus, Cleander truncum concessit, caput vero ad regem detulit. Haec inter ceteras erat ratio, cur, quum Urbini degerem, sepulcrum esse Asdrubalis, ut vulgo fertur, aegre ducerem monumentum quoddam edito in colle situm, cujus altitudo protenditur ad palmos Romanos XXX., & uncias VIII., rotunditas ad palm. CXIII., unc. IX., teste patricio Urbinate litterarum ac juris consultissimo Doctore Depretis, quem penes est illius monumenti ichnographia. Profecto si Romani consules in hostem, quem unum omnium post Annibalem maxime formidaverant, beneficentiam expromere voluissent suam, non illi, opinor, sepulcrum a religione vacuum, ante fratris stationes [b] projecto capite, aedificassent, neque Livius, utpote totus in Romanorum laudibus exaggerandis, hoc beneficii genus aeterno silentio tradidisset. At enim Sebastianus Maccius Durantinus, ubi belli [c] Asdrubalici quasi testis oculatus totam faciem describit, non modo rem affirmat, sed etiam architectum [d] laudat P. Fuficium, Urbino ad id operis a consulibus accersitum. Equidem hiscere non auderem, si, quae Maccius tradit, certis auctoritatibus confirmaret. Sed praeterquam quod fontes, unde historiam hauserit, ignorantur, sibi ipse palam nonnihil obest. Nam ad radices montis, ubi Asdrubalem a Romanis sepultum putat, reperta fuisse narrat & cassidem, & ephyppia equina, eademque tota amethystis cooperta, *quae unius* [e] *Asdrubalis*

a *Q. Curt. II.*
b *Liv. Dec. III lib. VII* 36.
c *Vid. lib. III. de bell. Asdrubal. post* *Tract. de Histor. edit. Venet.* 1613.
d *Ibid. pag.* 56.
e *Ibid. pag.* 83.

balis fuisse creduntur. At vel pueruli norunt, ephyppia equina fuisse penitus eo tempore inusitata. Hinc illud si monumentum vere sepulcrum fuit, non potius specula ac propugnaculum, ego quidem suspicor ad posteriora tempora pertinere; sicut auri conditio indicat, & opificium annuli non ita pridem ibi cum gladio effossus, qui nunc extat in museo Albano. Verum, quod illius monumenti de vetustate dubitem, nolim putes, immortalibus Urbini laudibus quicquam me obesse velle. Tantum abest, hoc mihi probrum in mentem cadere, ut doleam equidem vehementer, non deesse viros, eosque disertos oppido & eruditos, a quibus nobilissimae civitatis antiquitas in dubium revocetur. Nam Cluverius Urbinum credidit, eo loco [a] fuisse situm, ubi castrum Durantis, nunc Urbania: Lucas Holstenius [b] supra Urbaniam collocat, ubi antiqui oppidi vestigia apparent: novissime propter quasdam inscriptiones, quae lucem acceptam referunt Cl. Annibali [c] Oliverio, inventas citra oppidulum, vulgo *Acqualagna*, Lucas Antonius Gentilius Urbinum Metaurense illic extitisse conjiciebat. At enimvero exigua sive rudera, sive titulorum fragmenta, nisi summa in Urbinates observantia me fallit mea, idoneam esse causam vix quisque videt, cur exinde potius arguatur antiquus Urbini locus, quam aut aliud quodvis oppidum ea in vicinia dirutum, aut sepulcrum aliquod suo in praedio positum a nobili quopiam Urbinate, si, quo contenditur, incertos spectare titulos concedamus. Fateor, dum litteratos quosdam excipias lapides ad scalam Ecclesiae principis collocatos, nulla illic extare vetera monumenta, quin ea

 etiam,

a *Lib. II. Ant. Ital.*

b *In Annot. ad pag. 620. lin. 52. lib. cit.*

c *In not. ad marm. Pisaur. pag. 95. 96. 97.*

etiam, quorum fit aliquos apud auctores [a] mentio, desiderari. Negligentiae arcesso neminem, ne invidiae quidem, tametsi de hac noverim nonnihil suspiciosius dubitari. Verum vetustatis insignia finge ibidem defuisse omnia, ac deesse: jam certa, sodes, tu monumenta ostende, unde veritas elucescat. Quod si contra municipii gloriam, cujus civis, vir sane illustris, a Cicerone in Philippicis honoris gratia nominatur, nihil certi afferri potest, liceat jam Urbinatibus, non Hortensibus [b] quidem, qui nulli sunt, sed Metaurensibus, qui egregie florent, antiquitatem patriae tueri suae, quum praesertim accepta a majoribus decora novis perpetuo honoribus, quibusdam veluti immortalitatis insignibus illustraverint. Neque enim ullum est genus litterarum pulcherrimarumque artium, in quo illa civitas, magnorum semper ingeniorum augusta mater, non viros in lucem dederit absque controversia excellentissimos, digna propterea, quam Cardinalis Bembus, qui vir! qui rerum aestimator & animorum! alteras [c] veluti Venetias appellaret. Nunc vero cetera si laudum genera praetermittam, quatuor ostentat suos, & rebus quibusque maximis sane pares, praestantissimos in Ecclesia Cardinales. Obiter haec dicta volui, non clarissimae ut civitatis laudator & vindex essem, quae per se ipsa lucet ubique gentium, sed ut beneficiorum memor utcunque haberer, quibus abunde sum cumulatus, quandiu eloquentiae professor in illo fui, quod nunc maxime floret, Ordinis mei collegio, perhonorifico Albanae beneficentiae monumento.

XVIII. Quemadmodum cenotaphia diximus extructa prae-

a *Cuper. in Harpocr. & Passer. de Urnar. Sepulcr. Architect. Etrusc. in Mus. Etr. vol. III.*

b *Vid. Plin. H. N. III. 13.*

c *In Epist. Fam.*

praesertim fuisse ducibus militari gloria perillustribus, ita & columna uirtutis bellicae proemium fuit proprium ac peculiare. Nulla enim re, inquit Aristoteles [a] ad Nicomachum, virorum fortium, qui patriae columen extiterunt, aptius adumbrari virtus & gloria potest, quam per columnam pro stabilitatis typo ac aeternitatis symbolo usurpatam. Romae quidem [b] si L. Minucium Augurem, & Antoninum Pium exceperis, quorum alteri A. V. CCCXIV. propter collata populo beneficia in Annonae praefectura, alteri haec data laus, quod eximius fuerit pacis cultor, id decretum nemini facile inveneris, nisi viris bellica laude insignibus. C. Menio [c] ob priscos Latinos devictos, C. Duillio ob navalem de Poenis triumphum, Augusto ob Sex. Pompejum debellatum, Vespasiano Judaeis, Trajano Dacis devictis columna erecta. Claudio quidem imperatori [d] columna decreta fuit in portu Ostiensi, sed statua columnae superimposita manu hastam tenet, ut hoc proemium illorum proprium quodammodo videatur, qui pugnando magnum aliquid pro republica perpetrassent. Iccirco conversus ad Scipionem Ennius, *quantam*, inquit. *statuam faciet* P. R. *quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur*? Non igitur sine causa existimaverim, militaribus in sepulcris ac cenotaphiis inter cetera virtutis insignia non defuisse columnae decus ad ostendendam stabilitatem, quam patriae pepererunt, & quam praeclare gestis adepti sunt, laudem nominis sempiternam. Certe viros nobiles, qui rei militari a pueritia inservierant, suis sepulcris columnas imposuisse testantur [e] Servius, & [f] Isidorus. Lucianus hac de re Philonidam sic loquentem indu-

b *De Morib. ad Nicomach.*
a *Vid. Vignol. de Column. Anton.*
c *Plin. H. N. XXXIV. 5.*
d *Vid. not. inscr. 4. Class. I.*
e *Ad Aen. V.*
f *Lib. XV. 11.*

inducit: *dic*, [a] *Menippe, isti, qui sumtuosa excelsaque sepulcra habent in terris, & columnas, & imagines, & titulos, nihilne apud inferos plebeis defunctis sunt honoratiores?* Superbiam hanc ortam arbitror e columellis, quarum in sepulcris antiquitatem testantur Homerus, Cicero [b], & ex recentioribus [c] Rhodiginus; quae consuetudo a Persis, Turcis, Mauris, Judaeis ad haec usque tempora custoditur. Ab initio eae columnae fuerunt saxa rudia & illiterata, ac ad mortui caput adposita sepulturam significabant, ne quis imprudens locum effoderet religiosum, atque [d] ut consanguinei suorum sepulcra noscerent, & annua justa persolverent sacrorum laticum effusione. Illis deinde ambitio mortuorum nomina titulosque inscripsit, primo perbreves verissimosque, deinceps & prolixos & mendacissimos. Columellae denique duplices quoque positae, ad caput altera, altera ad pedes, haec quidem vacua, illa [e] distincta litteris. Postremo sepulcralis columna quaelibet arae vicem obtinuit, crescente nempe superstitione, quae Deos ex mortuis, & templa ex sepulcris fecit, quare Prudentius dixit:

Et tot templa Deum Romae, quot in urbe sepulcra.

XIX. Columnae honore non erat minor clypeorum, de quibus jam dictum est, & statuarum splendor, quas inter honores postumos locum habere volui, quia viventibus aeque ac mortuis decretae sunt. Rara haec fuit prisca aetate [f] res, & ne ipsis quidem legatis, nisi ferro in legatione interfectis, facile concedebatur. De Servio Sulpicio, qui legatus ad Antonium non ferro obierat, P. Sulpicius sententiam rogatus decernendum ei publice sepul-

a *Dial. Menipp. & Philon.*
b *De Leg. II.*
c *Ant. Lect. IX. 44.*
d *Vid. Passer. in Acheront. IV. & V.*
e *Passer. ibid. in fin. Corollar.*
f *Liv. VIII. 11.*

ſepulcrum cenſuit, non vero [a] ſtatuam: quanquam Cicero ſtatuam pedeſtrem aeneam ei erigendam in roſtris cenſuerit, addito in baſi titulo de mortis cauſa, in quam ſententiam S. C. factum eſſe ſcribit Pomponius [b], teſtaturque pro roſtris Auguſti illam ſtatuam extitiſſe. Hujus honoris decernendi auctoritas primo penes reges fuit, deinde [c] ſenatum ac populum. Irrepſit deinde mos, ut qui in magiſtratu erant, ſibi ſtatuas circa forum ponerent; ſed a cenſoribus P. Cornelio Scipione, & M. Popilio omnes ſublatae ſunt, praeter eas, quae populi ac ſenatus ſententia [d] ſtatutae fuerant. Silentibus inter arma legibus, populus, ut mos eſt, victoriae favens, hunc honorem dabat abrogabatque. Etenim tribus, quas in vicis omnibus ſtatuas Romae poſuerant C. Mario Gratidiano, eaſdem Syllae [e] introitu ſubverterunt. Venit tandem, ut cetera, hoc jus ad Caeſares; ac de Julio, qui Pompeji M. ſtatuas disjectas reponi juſſit, argute Cicero dixit: *ſtatuas Pompeji collocaſti, tuas conſtabiliſti*: quibus verbis Plutarchus utitur in aureo opuſculo *de utilitate capienda ab inimicis*, quos prudentiſſime ait nec maligne laudandos, nec honore fraudandos eſſe. Auguſti, ſi moderate ſuprema uterentur auctoritate, hunc honorem ſine aſſenſu ſenatus [f] nemini concedebant. Sed nobilium ambitio, & adulatio clientum iterum coepit ſibi aliiſque [g] ſtatuam quaſvis ob cauſas ponere, ac brevi tempore forum & in domibus privatis factum eſt [h] atque in atriis, quae intempeſtiva luxuries rurſus compreſſa [i] fuit. At Caligula non

a *Philipp. IX. Cic.*
b *De Orig. Jur.*
c *Plin. H. N. XXXIV. 6.*
d *Ibid.*
e *Ibid.*
f *Svet. Calig. & Claud. vid. Praef. Rodulph. Venuti de laudib. Leonis X.*
g *Dio LX.*
h *Plin. loc. cit. 4.*
i *Svet. Calig. 34.*

non solum vetuit cuiquam viventium, nisi se auctore, statuam collocari, sed etiam livore impulsus statuas ab Augusto in campum delatas subvertit ac disjecit, ut restitui salvis titulis non potuerint. Hoc statuae decus tam pro se, quam pro aliis praeclaros viros petere consuevisse [a] Seneca docet, & [b] Quintilianus: honestius vero habebatur eas consequi sine petitione, ut honor esset illustrior, & gloria beneficii major: ideo Apulejus Annonem sic loquentem inducit: *qui sine molestia ambitus est, duplam gratiam praebentibus debet, & quod non petierit, & quod acceperit*. De statuae honore, cujus ambitionem veteres *humanissimam* [c] nuncupabant, scitum est dictum Catonis senioris inter apophtegmata apud Plutarchum: *malim ut de me quaerant homines, quamobrem Catoni non sit posita statua, quam quare sit posita*.

XX. Romae statuarum numerus erat magnus in variis locis: in capitolio, ubi tanta fuit eorum multitudo, ut illas Augustus [d] ex area capitolina in campum Martium transtulerit. Locus etiam perhonorificus erat in foro [e] Romano, itemque in aliis foris. Nam ut nihil dicam de ceteris, M. Antoninus philosophus in foro [f] Ulpio multorum nobilium in bello Germanico, sive Marcomannico occisorum statuas collocavit. Nullus locus fuit [g] ad statuam quidem rostris clarior, ubi inter alias statuae eminuerunt quatuor legatorum, quos Fidenis Rex [h] Vejentium Lar Tolumnius interemit, item Cn. Octavii [i] Laodiceae in gymnasio interfecti, ac C. Popilii [k] in legatione

a *Decl. XXXVI.*
b *Controv. X. 2.*
c *Plin. loc. cit.*
d *Svet. loc cit.*
e *Senec. Controv. X. 1.*
f *Capitol. in vit.*
g *Cic. pro Dejot.*
h *Plin loc cit 6.*
i *Cic. Philipp. IX.*
k *Plin. ibid.*

ne caesi ad Antiochum celeberrima, quod hunc regem, cui senatus nomine denunciaverat, ut ab Alexandria discederet, virgula stantem dubitantemque circumscripsit, coegitque, priusquam e circulo egrederetur, responsum dare. Statuae quoque decretae sunt in [a] comitio, in [b] curia, in [c] templis, & aliquando in [d] palatio. Quibusdam denique concessum est, ut ubi ipsi vellent, statua poneretur: exemplo est Tarecia Caja, sive Suffetia, virgo Vestalis, quae campum [e] erat populo gratificata. Statuae porro, quae publice hominibus erigebantur aliqua honesta causa perpetuitatem merentibus, impensa vel propria, vel publica ponebantur: si propria, hujusmodi extabant sigla S. P. P. S. C. i. e. *sua pecunia ponendam sibi curavit*: si publica, ita, vel aliis modis [f] inscribebantur: P. M. A. M. IMP. P. P. STA. AER. COLL. P. P. E. i. e. *post mortem ad memoriam imperatoris postulante populo statua aere collato publice posita est*. Publice a magistratu decretae statuae tam Romae, quam in municipiis & coloniis, plerunque impensa publica erigebantur; nonnulli vero solo honore contenti, publicae pecuniae parcebant, quod testantur lapides ita signati: H. C. I. R. i. e. *honore contentus impensam remisit*: vel H. A. I. R. *honore accepto, impensa remissa*. Addebantur statuis dignitatum insignia, quibus quisque eminuisset. Placuere & nudae, Graecorum more, tenentes hastam, quas Achilleas [g] vocabant; familiares erant equestres, loricatae, togatae, curules, triumphales. Equestris statua perelegans decreta M. Nonio Balbo, Neapoli nuper inventa est in vete-

re

a *A. Gell. Noct. Att. IV. 5.*
b *Val. Max. IV. 1.*
c *Dionys. IV.*
d *Svet. Othon. 1.*
e *Plin. ibid.*
f *Nicol. de sigl. vet. XXXVI. §. 2.*
g *Plin loc. cit. 5.*

ro Herculano cum hac inſcriptione:

M. NONIO M. F.
PR. PRO. COS
HERCVLANENSES

His additi etiam currus [a] in triumphi memoriam; additae bigae ad eorum laudem, qui praetura functi per circum curru vecti fuiſſent. Earum ſtatus digniſſimus habebatur, quum ſedentes fingebantur, quod obſervatum praeſertim in Deorum ſignis, raro in hominum ſtatuis, niſi id hiſtoria, vel aliqua honeſta ratio poſtularet. Ad ſtatuas ſeſſiles adde ſellas curules magnis viris ad memoriam in theatris poſitas, qui honor Valerio [b] dictatori, & Marcello [c], aliiſque habitus fuit: Germanico autem ſedes curulis [d] inter Auguſtales, & Pertinaci tres in theatro [e] collocatae: demum & abſentibus, ut Tiberio, & Sejano, id honoris decretum [f] legimus. Huic affinis erat in coloniis, ac municipiis honor biſelii, ac bigae, de quo luculenter Valerius Chimentellius. De ſtatuarum materia idem ſentiendum, quod in I. differt. diximus de ſimulacris Deorum. Quoad formam corporis, eae quidem ab initio rudes fuerunt, & hominis, cui poſitae erant, effigiem in Graecia non referebant, niſi eorum, qui ter victores e certaminibus [g] Olympicis rediiſſent. Illud interdum decretum eſt, ut locus [h] circa ſtatuas ludis & gladiatoribus concederetur, quae coronabantur pariter modo ex arborum [i] frondibus, puta quercus, oleae, lauri, modo etiam ex auro, quod apud Martialem Carus feciſſe dicitur, qui coronam ſibi a Domitiano datam, Caeſaris ſtatuae reddidit.

CLAS-

a *Juven. Sat. VIII.*
b *Liv. II.* c *Dio LIII.*
d *Tacit. Annal. II.*
Xiphilin. in Sever.
f *Dio LVIII.*
g *Plin. XXXIV. 6.*
h *Cic in Philipp.*
i *Plin. in Panegyr. vid. Lipſ. ibid.*

CLASSIS IV.

Virorum Bello Illuſtrium Monumenta.

I.

In Agamemnonis ſcuto.

Pauſan. in Eliac. I. pag. 167.

ΟΥΤΟΣ ΜΕΝ ΦΟΒΟΣ ΕΣΤΙ ΒΡΟΤΩΝ Ο Δ' ΕΧΩΝ ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ

Οὗτος μὲν Φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων Ἀγαμέμνων.

Amaſaeus *lib. V. pag.* 143.

Hic pavor eſt hominum, manibus gerit hunc Agamemnon.

Celebris apud Pauſaniam Cypſeli arca, emblematis ornatiſſima, pugnam exhibebat in uno latere; multi, in quorum medio erat Helena, congreſſi heroes certabant, prae ceteris Agamemnon, cujus in clypeo terror expreſſus erat capite leonino. Pompejus M. haud abſimilem habuit annulum, in quo inſculptus leo gladium tenens, quem cum illius capite ad ſe delatum ut vidit Caeſar, illacrimavit. *Plutarch. in vit. Pomp.*

II.

Romae in monte Caelio in termino.

Ex Pigbio Smetius Ord. III. p. 55.

Μ Ι Λ Τ Ι Α Δ Η Σ

QVI . PERSAS . BELLO . VICIT . MARATHONIS . IN . ARMIS

CIVIBVS . INGRATIS . ET . PATRIA . INTERIIT

ΠΑΝΤΕΣ . ΜΙΛΤΙΑΔΗ . ΤΑΛΑΡΗΙΑ . ΕΡΓΑ . ΙϹΑϹΙΝ

ΠΕΡϹΑΙ . ΚΑΙ . ΜΑΡΑΘΩΝ . ϹΗϹ . ΑΡΕΤΗϹ . ΤΕΜΕΝΟϹ

Πάντες, Μιλτιάδη, πλαρήια ἔργα ἴσασιν

Πέρσαι, καὶ Μαράθων σῆς ἀρετῆς τέμενος.

Sic ego utcunque vertebam.

Bellica, Miltiades, tua norunt fulmina Perſae,
Pectoris & Marathon conſcia magnanimi.

 Ful-

Fulvius Urſinus immortalis doctrinae vir, Miltiadis imaginem primus edidit, in cujus pectore hi verſus adſcripti ſunt. De pugna Marathonia cui fidem habere deceat, tute videris. Cornelius Nep. centum peditum, & decem equitum; Juſtinus II. 9. ſexcenta; Valerius Max. V. 3. trecenta hoſtium millia devicta fuiſſe ſcribunt, ea quidem felicitate, ut hinc viros crederes, inde pecudes. Erroris inceſſo neminem, adhaereo nemini. Vid *Fulv. Urſin.*, *Rutgerſium in var. lection.*, *Petav. in Rationar.*

III.

Plutarch. de Herod. malignit. p. 870.

ΟΥΤΟΣ ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΥ ΤΑΦΟΣ ΟΝ ΔΙΑ ΠΑΣΑ
ΕΛΛΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΑΜΦΕΘΕΤΟ ΣΤΕΦΑΝΟΝ.

Οὗτος Ἀδειμάντου τάφος, ὃν διὰ πᾶσα
Ἑλλὰς ἐλευθερίας ἀμφέθετο στέφανον.

Ita Xylander vertit.

Cujus ſeſe opera redimivit Graecia ſerto
Libera, Adimantus conditur hoc tumulo.

Vide in quanta ſit gloria Adimantus, quem Herodotus, tanquam proditorem, crebro & acriter inſectatur. Homini timido & perduelli neque poſt mortem tantus honor habitus eſſet, neque ipſe filium Ariſteam nuncupaviſſet, & filias Nauſinicam, Acrothinium, Alexibiam, nominibus ab illius belli gloria deſumtis, honoraviſſet, niſi contra Xerſem pro patria fortiſſime decertaſſet. *Plutarch. loc. cit.*

IV.

In Olympia ad ſtatuam Lyſandri. *Pauſan. Eliac. II. p.* 180.

ΕΝ ΠΟΛΥΘΑΗΤΩΙ ΤΕΜΕΝΕΙ ΔΙΟΣ ΥΨΙΜΕΔΟΝΤΟΣ
ΕΣΤΗΚ' ΑΝΘΕΝΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΣΑΜΙΩΝ

Ἐν πολυθαήτῳ τεμένει Διὸς ὑψιμέδοντος.
Ἕστηκ' ἀνθέντων δημοσίᾳ Σαμίων.

Amaſaeus *p.* 154.

Supremi Jovis haec decora in praedivite fano
Publicitus Samii conſtituere viri.

Vide notas ſequentis inſcriptionis.

V.

V.

In Olympia ad ſtatuam Lyſandri. *Pauſan. ibid.*

ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΠΑΤΡΑΝ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΚΡΙΤΩΙ ΚΛΕΟΣ ΕΡΓΩΝ
ΛΥΣΑΝΔΡ' ΕΚΤΕΛΕΣΑΣ ΔΟΞΑΝ ΕΧΕΙΣ ΑΡΕΤΑΣ

Ἀθάνατον πάτραν καὶ Ἀριστοκρίτῳ κλέος ἔργων
Λύσανδρ' ἐκτελέσας, δόξαν ἔχεις ἀρετᾶς.

Amaſaeus *loc. cit.*

Quod tua Ariſtocritum, & patriam virtute beaſti,
Lyſander meritis ſtant monumenta tuis.

Scite Pauſanias ait, eadem quovis tempore, quae Jonibus, fuit omnium mens, ſtudia ut eorum ad eos eſſent, qui praeſtarent opibus atque viribus, propenſiora. Samii, & Jones, quemadmodum victorem Alcibiadem, quod apud Pauſaniam ibidem liquet, ſtatua aenea honoraverant, ita ſuperatis navali praelio Athenienſibus, Lyſandrum Ariſtocriti Lacedaemonem, e duabus inſcriptionibus altera id teſtante, in Olympia poſuerunt, & commutata rurſum fortuna, Samii in Junonis, Epheſii in Dianae Cononi, & Timotheo ſtatuas erexerunt. Nimirum populus *ſequitur fortunam, ut ſemper, & odit damnatos. Juvenal. Sat. X.* 73.

V I.

Thebis ad ſtatuam Epaminondae.

Pauſan. in Boeoticis, ſeu lib. IX. p. 294.

ΗΜΕΤΕΡΑΙΣ ΒΟΥΛΑΙΣ ΣΠΑΡΤΗ ΜΕΝ ΕΚΕΙΡΑΤΟ ΔΟΞΑΝ
ΜΕΣΣΗΝΗ Δ' ΙΕΡΑ ΤΕΚΝΑ ΧΡΟΝΩΙ ΔΕΧΕΤΑΙ
ΘΗΒΑΙ Δ' ΟΠΛΟΙΣΙ ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΙΣ ΕΣΤΕΦΑΝΩΤΑΙ
ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ Δ' ΕΛΛΑΣ ΠΑΣ' ΕΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΗΙ

1. Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
2. Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται·
Θῆβαι δ' ὅπλοισι μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται,
Αὐτόνομος δ' Ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ.

Amaſaeus *p.* 248.

Conſiliis noſtris laus eſt attrita Laconum,
Pubeque Meſſene floret adaucta nova.

Jam valido armorum septae munimine Thebae,
Legibus & fruitur Graecia tota suis.

1. Ad Epaminondae statuam hi elegi inscripti sunt prope Ammonis delubrum, cui signum Pindarus dedicavit, missis etiam ad Ammonem in Libyam hymnis.

2. Alterum vers. ita vertit in not. Fridericus Sylburgius
Messenen tandem pulsa redit soboles.

Thebanorum lex erat, exteros ut captivos pretio dimitterent, Boeotios exules, capitis damnatos, occiderent: sed Epaminondas Sicyoniorum oppido expugnato, quum Boeotici nominis exules invenisset plurimos, notis compunctos, & alienae, ut ei in mentem venit, singulos adscriptos patriae, omnes dimisit. *Pausan. ibid.*

VII.

In Thermopylis. *Ex Herodoto VII. p. 459.*

ΜΝΗΜΑ ΤΟΔΕ ΚΛΕΙΝΟΙΟ ΜΕΓΙΣΤΙΑ ΟΝ ΠΟΤΕ ΜΗΔΟΙ
ΣΠΕΡΧΕΙΟΝ ΠΟΤΑΜΟΝ ΚΤΕΙΝΑΝ ΑΜΕΙΨΑΜΕΝΟΙ
ΜΑΝΤΙΟΣ ΟΣ ΠΟΤΕ ΚΗΡΑΣ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΑΣ ΣΑΦΑ ΕΙΔΩΣ
ΟΥΚ ΕΤΛΗ ΣΠΑΡΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΑΣ ΠΡΟΛΙΠΕΙΝ

Μνῆμα τόδε κλεινοῖο Μεγιστία, ὅν ποτε Μῆδοι
Σπερχειὸν ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι·
Μάντιος, ὃς πότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς,
Οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

H. Stephan.

Nobilis hoc bustum est (Medi occidere) Megistae,
Sperchion ad fluvium: non sed inultus obit.
Qui vates obitum quamvis praesciret adesse,
Spartae haud sustinuit deseruisse duces.

Vates Megistias extis inspectis indicavit mortem Graecis, qui ad Thermopylas erant, & sibi pariter impendere. Itaque & ipse, & qui cum Leonida permansere, trecenti insignes Spartani, strenuissime navata opera, ceciderunt. Spartanorum cippum exornarunt Amphictyones, epigramma vero vatis Megistiae inscripsit Simonides, Leoprepis filius, propter hominis familiaritatem. *Herod. in Polymnia, seu lib. VII.*

VIII.

VIII.

Tegeae. *Pausan. in Arcadicis, seu lib. VIII. p.* 280.

ΤΟΥ Δ' ΑΡΕΤΑ ΚΑΙ ΔΟΞΑ ΚΑΘ' ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΛΛΑ ΜΕΝ ΑΛΚΑΙΣ
ΠΟΛΛΑ ΔΕ ΚΑΙ ΒΟΥΛΑΙΣ ΕΡΓΑ ΠΟΝΗΣΑΜΕΝΟΥ
ΑΡΚΑΔΟΣ ΑΙΧΜΗΤΑ ΦΙΛΟΠΟΙΜΕΝΟΣ ΩΙ ΜΕΓΑ ΚΥΔΟΣ
ΕΣΠΕΤ' ΕΝΙ ΠΤΟΛΕΜΩΙ ΔΟΥΡΑΤΟΣ ΑΓΕΜΟΝΙ
ΜΑΝΥΕΙ ΔΕ ΤΡΟΠΑΙΑ ΤΕΤΥΓΜΕΝΑ ΔΙΣΣΑ ΤΥΡΑΝΝΩΝ
ΣΠΑΡΤΑΣ ΑΥΞΟΜΕΝΑΝ Δ' ΑΡΑΤΟ ΔΟΥΛΟΣΥΝΑΝ
ΩΝ ΕΝΕΚΕΝ ΤΕΓΕΑ ΜΕΓΑΛΟΦΡΟΝΑ ΚΡΑΥΓΙΔΟΣ ΥΙΟΝ
ΣΤΑΣΕΝ ΑΜΩΜΗΤΟΥ ΚΡΑΝΤΟΡ' ΕΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Τοῦ δ' ἀρετὰ καὶ δόξα καθ' Ἑλλάδα, πολλὰ μὲν ἀλκαῖς,
Πολλὰ δὲ καὶ βουλαῖς ἔργα πονησαμένου,
1. Ἀρκάδος αἰχμητᾶ Φιλοποίμενος· ᾧ μέγα κῦδος
2. Ἕσπετ' ἐνὶ πτολέμῳ δούρατος ἁγεμόνι.
3. Μανύει δὲ τρόπαια τετυγμένα δισσὰ τυράννων
Σπάρτας· αὐξόμεναν δ' ἄρατο δουλοσύναν.
Ὧν ἕνεκεν Τεγέα μεγαλόφρονα Κραύγιδος υἱὸν
Στᾶσεν ἀμωμήτου κράντορ' ἐλευθερίας.

Amasaeus *p.* 237.

Cujus virtutem mirata est Graecia, quique
Multa manu gessit, multaque consilio,
Arcados invicti Philopoemenis haec monumenta,
Quem belli ornavit gloria clara ducem.
Huic duo de geminis excelsa tropaea tyrannis,
Erexit Spartae libera servitio.
Grata etiam Tegeae pro libertate recepta
Craugidis haec gnato magnanimo posuit.

1. Achaeorum dux praeclarissimus a Romanis Graecorum ultimus appellatus, quo titulo & Cleomedes quidam Astypalaeensis apud Pausaniam *lib. VI.* ab oraculo, & Brutus a Cassio apud Lucanum honoratus est.

O decus imperii! spes o suprema Senatus!

2. Permultae ejus erant in Graecia statuae, quas licet ille non in paucis T. Quintio, & M. Attilio adversatus esset, neque Mummius tamen, neque legati in naufragio illo

Co-

Corinthiaco abolendas censuerunt.

3. Machanidam, & Nabidem tyrannos oppressit, quorum altero interemto statuam Delphis meruit, altero victo viginti & centum talenta a Lacedaemoniis dono missa recusavit, illud addens, *inimicis praestat liberam vocem, quam amicis praecidere*. Tandem a Messeniis captus, & veneno confectus est eodem anno, quo & Scipio Africanus, & Annibal decesserunt. Si unquam alibi, fortasse hic decet, licet spuriam, quae sequitur, inscriptionem habere locum.

I X.

Pisauri. *Ex Marm. Pisaurens. XVII.*

LVXVRIANTEM . ANIMO . POENVM
FERROQVE . RVENTEM
VRBIS . IN . EXCIDIVM . VIX . PVBER
AD . ARMA . VOCATIS
PATRIBVS . EDOCVI . CERTA
SVPERARIER . ARTE
POSSE . OLIM . INVICTAE . PER . NOS
sic CHARTAGINIS . ARCES
INSOLITVM . SVBIERE . IVGVM
VICTORIA . NOSTRA . EST
HANNO . ET . IBERVS . ATROX . CONIVNCTIQ. *alib.*
ARMA . SYPHACIS INVICTIQ.
MAXIMA . CVNCTARVM . VICTORIA
VICTA . VOLVPTAS

Gruterus inter *spur. inscr. p. X.* 6. ait hunc titulum, operosae basi, cujus toreumata perstringit, fuisse inscriptum: id negat Cl. Eques Annibal Oliverius *in not. ad marm. Pisaur. p.* 33. Nam basim refert etiamnum superesse in impluvio quodam palatii Principum, non inscriptionem, quam Hieronymus Arditius se legisse affirmat in exiguo stylobate super basim, cujus & ipse refert toreumata, collocato. Quae titulo indicantur, jam notiora sunt, quam videantur interprete indigere. Victoriae apud Livium *XXVI.* 50. celebris, quam ultimus versus indicat, quamque non ubique fuisse creditam

ditam fcribit A. Gellius *VI.* 8., teftem habes difcum argenteum e Rhodano a pifcatoribus eductum, quem vulgavit illuftravitque Sponius *Difquifition. Curiof. de Antiq. pag.* 1., & *Mifcell. fect. IV.* Difcis votivis, aut clypeis faepe olim confueviffe hiftorias commendari, praeter Sponium erudite oftendunt Francifcus Junius *de Pictur. Veter. II.* 8. Junius Rycquius *Comment. de Capitol. Rom.* 15. Henricus Dodwellius ubi clypeum illuftrat ex chalybe, in quo Roma a Gallis capta, & a Camillo liberata repraefentatur.

X.

Ad ftatuam Arati. *Plutarch. in vit. p.* 1033.

ΒΟΥΛΑΙ ΜΕΝ ΚΑΙ ΑΕΘΛΑ ΚΑΙ Α ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΛΚΑ
ΤΟΥ Δ' ΑΝΔΡΟΣ ΣΤΑΛΑΙΣ ΠΛΑΘΕΤΑΙ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ
ΑΜΜΕΣ Δ' ΕΙΚΟΝ' ΑΡΑΤΕ ΤΕΑΝ ΝΟΣΤΟΙΟ ΤΥΧΟΝΤΕΣ
ΣΤΑΣΑΜΕΝ ΑΥΤ' ΑΡΕΤΑΣ ΗΔΕ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΑΣ
ΣΩΤΗΡΟΣ ΣΩΤΗΡΣΙ ΘΕΟΙΣ ΟΤΙ ΠΑΤΡΙΔΙ ΤΑΙ ΣΑΙ
ΔΑΙΜΟΝ' ΙΣΟΝ ΘΕΙΑΝ Τ' ΩΠΑΣΑΣ ΕΥΝΟΜΙΑΝ

Βυλαὶ μὲν καὶ ἄεθλα, καὶ ἁ περὶ Ἑλλάδος ἀλκὰ,
Τῦ δ' ἀνδρὸς στάλαις πλάθεται Ἡρακλέυς.
1. Ἄμμες δ' εἰκόν' Ἄρατε τεὰν, νόστοιο τυχόντες,
Στάσαμεν, αὐτ' ἀρετᾶς ἠδὲ δικαιοσύνας
2. Σωτῆρος, σωτῆρσι θεοῖς, ὅτι πατρίδι τᾷ σᾷ
Δαίμον' ἴσον, θείαν τ' ὤπασας εὐνομίαν.

Xylander.

Confilia, & pugnae, tum virtus nota Pelafgis,
Herculis ad cippos innotuere viri.
Fiximus in patriam fed nos tua figna reducti,
Juftitiae memores, dulcis Arate, tuae,
Propitiis fuperis, Servatoris: tua enim illa
Fortuna leges reftituis patriae.

1. Si de Arati Sicyonii laudibus altum in hiftoria filentium effet, hoc unum, quantus ille fuerit, teftimonium declararet: non modo enim civitas fummis eum honoribus cumulavit, verum etiam exules privatim ei ftatuam ex aere infcriptam hoc elogio erexerunt.

2. Σω-

2. Σωτῆρος, seu Servatoris nomen Arato inditum utcunque patimur: at quis Graecorum adulationi non succenseat, Neronem hac laude publice commendanti? neminem porro fugit ille Spanhemii nummus *Tom. II de usu Numism. p.* 500. in quo mortalium nequissimus terrarum dicitur conservator, ΤΩ ΣΩΤΗΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΕΣ.

X I.

Selinunte in Sicilia. *Plutarch. in Lacon. Apophtegm. p.* 217.

ΣΒΕΝΝΗΤΤΑΣ ΠΟΤΕ ΤΟΙΣ ΔΕ ΤΥΡΑΝΝΙΔΑ ΧΑΛΚΕΟΣ ΑΡΗΣ
ΕΙΛΕ ΣΕΛΙΝΟΥΝΤΟΣ Δ' ΑΜΦΙ ΠΥΛΑΙΣ ΕΘΑΝΟΝ

Σβεννύτας ποτὶ τοὺς δὲ τυραννίδα χάλκεος Ἄρης
Εἷλε· Σελινοῦντος δ' ἀμφὶ πύλαις ἔθανον.

Xylander.

Hos restinguentes Mars forte tyrannida saevus
Pone Selinuntis moenia stravit humi.

Arigeus per Selinuntem iter faciens, quum hanc inscriptionem legeret, dixisse fertur, merito estis interfecti, aggressi tyrannidem adhuc ardentem restinguere, quae potius, ut conflagraret, sinere debebatis. *Plutarch. loc. cit.*

X I I.

Ex Mus. Veronensi p. CLXXI.

SEX . NAEVIO
L. F. PVB
1. VERECVNDO . SIGN
COH. XIIII. NATO
VERONAE . OSSA
RELATA . DOMVM
2. CINIS . HIC . ADOPERTA
QVIESCIT . HEREDES
3. TITVLVM . VERSICVLOS
4. CORNELIVS . EROI *sic*
CONLEGAE . ET . AMICO

In hac signiferi memoria, quatuor a Roma milliariis eruta, nunc in Mus. Veron. Cl. Marchio Maffejus haec insolita adnotavit.

1. *Na-*

1. *Nato Veronae*, quum satis esset de more dicere Verona.

2. *Cinis adoperta*, quod exemplo non caret.

3. Titulus hoc loco sumitur non pro epigraphe, cujus auctor fuit Cornelius demortui amicus, sed pro stylobate ab heredibus posito. Inscriptionis auctorem alibi adjectum vid. *Grut. DCCIII. 2.*

4. Item arguit ex Herois appellatione, Verecundum aetate florida decessisse: a Graecis enim ita duntaxat juvenes in epitaphiis denominantur.

XIII.

Murator. Tom. I. p. 540. 2.

D M S

DECIMVS A PRIMA SECTATVS CASTRA IVVENTA

1. CIRCITOR MORIOR PRAEMIA PARCA SENEX

QVI NVLLI GRAVIS EXTITERAM DVM VITA MANEBAT

HAEC FVNCTO AETERNVM SIT MIHI TERRA LEVIS

DAT PATRVO OB MERITVM FERALEM FLAVIVS VRNAM

NINNIVS ET CINEREM SPARGIT ODORE GEMENS

1. Vegetius *III.* 8. haec habet: *idoneos & probatissimos tribuni eligunt, qui vigilias circumeant, quos Circitores appellabant: nunc militiae factus est gradus.* Vid. *ibid. Stewech.*

Huic monumento binae insculptae asciae hoc sepulcrum indicant sub Ascia dedicatum. Cl. Canonicus Mazochius xxx. illustrium virorum commentationes recenset, quarum praecipuas & palmarias accipe. Aymar. Rivallius, qui multos habuit sectatores, opinatus est, hac dedicatione indicari sepulcrum expolitum contra legem *Ascia ne polito*: Pier. Valerius *duraturam memoriam*: Paul. Merula *operam sumtuosiorem*: Jacob. Grasserus sepulcrum *magnificum*. Jacob. Gutherius *tectorium* opus, vel *albarium*, vel *marmoratum*: Claud. Salmasius opus *asciatum* idest *perpolitum* interpretantur. Menetrerius rurale instrumentum in ascia recognoscens, significari hinc autumat *consecrationem Deae Segetiae*, vel *Segusiae*, quae eadem ac terra Lugduni fuit, ubi plures, quam alibi, inventi lapides sub ascia dedicati. Chorerius sepulcra

subdivalia & *sine umbra* ; Fabrettus *lateritia* , & *ope solius asciae consummata* existimavit. Mabillonius ideo Diis Manibus duxit sepulcra sub ascia dedicata , ut magis essent inviolata *sub paena asciae* , *seu capitis* . Muratorii , cujus , dum haec scribo , mors litterariae reipublicae funestissima enunciatur, sententia fuit , asciae conspectu admoneri heredes , ut sepulcrum a spinis ac tribulis expurgarent. Marchio Maffejus interpretatur *monumenta recens excitata* , *quae nemini antea patuerint*. Ad hanc opinionem, ceteris modeste eruditeque rejectis , Symmachus Mazochius in copiosissimo de ascia commentario accedere visus est: statuit enim sub ascia dedicare non esse aliud , quam *usum monumenti illato cadavere inchoare* , sive *encaeniare* : dedicatum autem abunde probat idem prorsus esse , ac consummatum. Vid. & *Scip. Maff. Observat. litt. Tom. IV. Art.* 4.

XIV.

Romae. *Grut. DXXXV.* 2.

D M
Q. CAETRONIVS
1. Q. F. PVB
PASSER
MIL. COH. IIII. PR. ANNIS . XVIII.
2. MISSVS . DVOBVS . GEMINIS
COS
SIBI ET
MASVRIAE M. F. MARCELLAE
VIXI . QVOD . VOLVI . SEMPER . BENE
PAVPER . HONESTE . FRAVDAVI
NVLLVM . QVOD . IVVAT . OSSA . MEA
3. IN . F. P. XIS. IN . AGR. P. XIIIS

1. *Pub.* ut in X. inscr. Veronensi Publiliam tribum, vel Pobiliam significat.

2. Anno, quo mortuus est Christus, ut Tertull. *lib. contra Jud. cap.* 8. Lactant. *lib. IV. Divin. Instit. cap.* 10. August. *lib. XVIII. de Civit. Dei. cap.* 54. aliique.

3. In

3. In fronte, nempe in latitudine ped. XI. cum femisse; in agro, nempe in longitudine ped. XIII. pariter cum semisse. Passim in lapidibus haec obvia formula, de qua Horatius *Serm. II.* 8.

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum.

X V.

In ripa Danubii prope Budam. *Grut. DLXII.* 3.

Sorani Batavi Monum.

1. ILLE . EGO . PANNONIIS . QVONDAM . NOTISSIMVS . ORIS
2. INTER . MILLE . VIROS . PRIMVS . FORTISQ. BATAVOS
3. HADRIANO . POTVI . QVI . IVDICE . VASTA . PROFVNDI
4. AEQVORA . DANVVII . CVNCTIS . TRANSNARE . SVB . ARMIS
EMISSVMQ. ARCV . DVM . PENDET . IN . AERE . TELVM
AC . REDIT . EX . ALIA . FIXI . FREGIQ. SAGITTA
QVEM . NEQ. ROMANVS . POTVIT . NEQ. BARBARVS . VNQVAM
NON . IACVLO . MILES . NON . ARCV . VINCERE . PARTHVS
HIC . SITVS . HIC . MEMORI . SAXO . MEA . FACTA . SACRAVI
VIDERIT . ANNE . ALIQVIS . POST . ME . MEA . GESTA . SEQVATVR
5. EXEMPLO . MIHI . SVM . PRIMVS . QVI . TALIA . GESSI

1. Jacobus Homeyus in supplemento Patrum ait, se hos versiculos invenisse in codice MS. tributos Julio Caesari; quos ipse conjicit adscribendos Marbodo Episcopo Rodonensi, qui floruit A. D. 1120. sed criticorum judicio neutrius sunt. Gruterus desumit ex Gherardo Noviomago, & Verderii schedis.

2. Quam fideliter Romanis Batavi obedierint, testis est apud Hadrianum Junium inscr. GENS . BATAVORVM . AMICI . ET . FRATRES . ROM. IMP.

3. Dio scribit, Hadrianum imp. adeo peritos & laborum patientes habuisse exercitus, ut olim equites hastati Danubium armati transnataverint.

4. V. pro B. saepe in lapid. ut hoc loco *Danuvii*, fluminis non tam sexaginta, quos in se recipit, fluviis celeberrimi, quam ponte illi imposito magnitudinis admirandae, de quo extat Trajani nummus cum epigr. SALVS . REIPVB.

lectu digna ad hanc rem erudita est epistola Comitis Ferdinandi Marsilii.

5. PRIMVS? si de solo tranato flumine sermo sit, ostentationis hunc, aut ignorantiae historia insimulat, quae a Sertorio narrat arma & loricam retinente transnatum Rhodanum. *Ammian. Marcellin. XXIV.* 6. Insuper permulta id genus exempla praebent Romani milites. At Batavi hujus fuit in natatu velocitas admiranda.

XVI.

Corcyrae. *Montfaucon. Diar. Ital. p.* 423.

Η ΜΑΛΑ ΔΗ ΠΕΡΙ ΣΕΙΟ ΛΥΓΡΟΜΠΟΤΜΟΝ ΕΚΛΥΕ ΠΑΤΡΑ
ΑΛΚΗ ΑΜΦΙΛΟΧΩΓΓΑΙΑ ΘΡΑΣΥΠΤΟΛΕΜΩΝ
ΟΥΝΕΚΕΝ ΙΛΛΥΡΙΟΙΣΙΝ ΥΦ ΙΠΠΟΜΑΧΟΙΣΙ ΔΑΜΑΣΘΗΣ
ΟΣΤΕΑ ΔΕΝΝΑ ΣΟΙ ΓΑΙ ΔΕΤΑΡΟΙ ΕΚΤΕΡΙΣΑΝ
ΚΑΙ ΣΟΥ ΑΠΟΦΘΙΜΕΝΟΥ ΠΙΣΤΟΙ ΦΙΛΟΙ ΟΥΚ ΕΛΑΘΟΝΤΟ
ΣΙΝΝΑ ΦΥΛΟΠΙΔΟΣ Δ' ΕΞΕΡΥΣΑΝ ΣΤΥΓΕΡΑΣ
ΑΜΦΙΛΟΧΟΙ ΘΡΑΣΕΩΝ ΕΥ ΕΙΔΟΤΕΣ ΕΡΓΟΝ ΑΚΟΝΤΩΝ
ΟΙ ΣΕ ΜΕΓ' ΑΧΝΥΜΕΝΟΙ ΣΥΓΓΕΝΗ ΕΚΤΕΡΙΣΑΝ

Ἠ μάλα δὴ περὶ Σεῖο λυγρόμποτμον ἔκλυε πάτρα
Ἄλκη ἀμφιλοχωγγαῖα θρασυπτολέμων,
Οὕνεκεν ἰλλυρίοισιν ὕφ ἱππομάχοισι δαμάσθης
Ὀστέα δέννα Σοὶ γαῖ δεταίροι ἐκτέρισαν
Καὶ σοῦ ἀποφθιμένου πιστοὶ φίλοι οὐκ ἐλάθοντο
Σίννα φυλόπιδος δ' ἐξέρυσαν στύγερας
Ἀμφίλοχοι θράσεων εὖ εἰδότες ἔργον ἀκόντων
Οἵ σε μεγ' ἀχνύμενοι σύγγενη ἐκτέρισαν.

Sic ego vertebam.

Te robur flevere suum sibi vulnere ademtum
Indigno Amphiloci, nobile ad arma genus.
Scilicet ausa nefas in equestri saeva duello
Illyris: ossa cado texit amica manus.
Mors nec enim fidos potuit latuisse sodales,
Quorum ope, Sinna, truci tutus ab hoste jaces.
Haec tibi cum lacrimis insignes fortibus ausis
Amphilocos jussit solvere justa dolor.

Sin-

Sinnae cadaver amicorum opera ab hostium ludibrio vindicatum aperte docet, quod in dissertatione diximus, quam studiose curarent veteres, ut impiger quicunque miles, praesertim duces honorifice in terra patria sepelirentur. Hujus curae exemplum illustre Plutarchus narrat in Cimonis vita. Athenienses oraculo quodam moniti Thesei cineres in urbem transferri vehementissime cupiebant. Sciebant, illius ossa apud Scyrios jacere, sed ubi essent condita ignorabant, quod neque Scyrii fateri vellent, neque finerent investigari. Cimon conditorium invenit, & imposita navi praetoriae ossa, & magnifice decorata in patriam reduxit annis prope quadringentis post Thesei mortem: quo facto summam gratiam apud populum comparavit.

XVII.

In Hispania in Morviedro. *Murator. Vol. II. p.* 773.

A. ACILIVS . L. F FONTANVS
ERIPVIT NOBIS VNDEVIGESIMVS ANNVS
INGRESSVM IVVENEM MILITIAM CVPIDE
PARCAE FALLVNTVR FONTANVM QVAE RAPVERVNT
CVM SIT PERPETVA FAMA FVTVRA VIRI

XVIII.

Coroneae. *Diodor. Sicul. Biblioth. XIII. p.* 168.

ΟΙΔ' ΑΠΟ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΝΕΩΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΠΡΟΦΥΓΟΝΤΕΣ
ΠΡΟΣ ΣΚΟΠΕΛΟΙΣΙΝ ΑΘΩ ΣΩΜΑΤΑ ΓΗΙ ΠΕΛΑΣΑΝ
ΔΩΔΕΚΑ ΤΟΙΣ Δ'ΑΛΛΟΥΣ ΟΛΕΣΕΝ ΜΕΓΑ ΛΑΙΤΜΑ ΘΑΛΑΣΣΗΣ
ΝΗΑΣ ΤΕ ΣΤΥΓΕΡΟΙΣ ΠΝΕΥΜΑΣΙ ΚΡΗΣΑΜΕΝΑΣ

Οἵδ' ἀπὸ πεντήκοντα νεῶν θάνατον προφυγόντες,
Πρὸς σκοπέλοισιν ἄθω σώματα γῇ πέλασαν,
Δώδεκα. Τοὺς δ' ἄλλους ὄλεσεν μέγα λαῖτμα θαλάσσης,
Νῆάς τε στυγεροῖς πνεύμασι κρησαμένας.

Laurent. Rhodoman.

E decies quinis fugere triremibus orcum
Ejecta ad scopulos corpora montis Atho
Ter quater. At reliquos fractis cum navibus hausit
Horrificis grassans flatibus ira maris.

Min-

Mindarus Lacedaemonius inter Seſtum & Abydum ab Athenienſibus navali caede affectus, fuga in Abydum elapſus naves reficit, & in Euboeam, ut illinc triremes deduceret, Epiclem mittit. Is quinquaginta collectis navibus pelago ſe committit, ſed ad montem Atho tempeſtate eſt obrutus, & tanta quidem, ut e claſſiariis XII. ſuperfuerint, quod inſcriptio indicat ad Coroneam poſita. *Diodor. ibid.*

X I X.

Termopylis.

Diodor. Sicul. XI. p. 26.

ΜΥΡΙΑΣΙΝ ΠΟΤΕ ΤΗΔΕ ΔΙΑΚΟΣΙΑΙΣ ΕΜΑΧΟΝΤΟ
ΕΚ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΤΕΤΟΡΕΣ

Μυριάσιν ποτὲ τῇδε διακοσίαις ἐμάχοντο,
Ἐκ πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

Laurent. Rhodoman.

Myriades quondam repulere hic marte ducentas
Mille quater Pelopis de regione viri.

Lacedaemoniis, qui ad Termopylas occubuere, communis hic titulus inſcriptus eſt: privatim vero additus hic, qui ſequitur.

X X.

Diodor. ibid.

Ὦ ΞΕΝΕ ΑΓΓΕΙΛΟΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙΣ ΟΤΙ ΤΗΔΕ
ΚΕΙΜΕΘΑ ΤΟΙΣ ΚΕΙΝΩΝ ΠΕΙΘΟΜΕΝΟΙ ΝΟΜΙΜΟΙΣ

Ὦ ξεῖν' ἄγγειλον Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
Κείμεθα, τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις.

Laurent. Rhodom.

Dic, hoſpes, Spartae, quod noſtra hic oſſa quieſcunt,
Dum patriae leges fortiter exequimur.

Hi videlicet ii Lacedaemones ſunt, quos Leonidas dicitur ſic ad praelium hortatus eſſe *pergite animo forti Lacedaemonii, hodie apud inferos fortaſſe coenabimus. Cic. I. Tuſc.* Ter hoſtibus repulſis, tandem multitudini cedere debuerunt, quum cadaver Leonidae ſubtraxiſſent, quod poſtea Xerſes abſciſſo capite juſſit in crucem tolli. Herodotus aetate ſua leonem lapi-

lapideum super ejus monumentum stetisse ait. *Herod. VII. Justin. II. Cic. II. Fin.*

XXI.

Corinthiorum sepulcro. *Plutarch. de Herod. malign. p.* 870.

Ω ΞΕΝΕ ΕΥΥΔΡΟΝ ΠΟΤ' ΕΝΑΙΜΕΝ ΑΣΤΥ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΝΥΝ ΔΕ ΑΝΑΜΑΤΟΣ ΝΑΣΟΣ ΕΧΕΙ ΣΑΛΑΜΙΣ
ΕΝΘΑΔΕ ΦΟΙΝΙΣΣΑΣ ΝΗΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΣ ΕΛΟΝΤΕΣ
ΚΑΙ ΜΗΔΟΙΣ ΙΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ ΡΥΟΜΕΘΑ

Ὦ ξεῖν' εὔυδρόν ποτ' ἐναίομες ἄστυ Κορίνθου,
Νῦν δὲ ἀνάματος Νᾶσος ἔχει, Σαλαμίς
Ἐνθάδε Φοινίσσας νῆας καὶ Πέρσας ἑλόντες
Καὶ Μήδους, ἱερὰν Ἑλλάδα ῥυόμεθα.

Xylander.

Hospes, aquosa olim nobis est culta Corinthus:
Insula nunc condit pauper aquae Salamin.
Hic Poenum naves, Persas, Medosque prementes
Tutati bene te, Graecia Diva, sumus.

Ne tibi Herodotus imponat Corinthios injuria allatrans, hoc sepulcrum vide, quod prope Salaminae urbem Corinthiis honoris gratia, Atheniensium decreto publico, concessum est: itemque honorarium in Isthmo ita inscriptum.

XXII.

Plutarch. ibid.

ΑΚΜΑΣ ΕΣΤΑΚΥΑΝ ΕΠΙ ΞΥΡΟΥ ΕΛΛΑΔΑ ΠΑΣΑΝ
ΤΑΙΣ ΑΥΤΩΝ ΨΥΧΑΙΣ ΚΕΙΜΕΘΑ ΡΥΣΑΜΕΝΟΙ

Ἀκμᾶς ἑστακυῖαν ἐπὶ ξυροῦ Ἑλλάδα πᾶσαν
Ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς κείμεθα ῥυσάμενοι.

Nos sitam in extremo discriminis Hellada cunctam
Tutati nostris condimur hic animis.

Corinthios ab omni suspicione satis Simonides, ubi ita cecinit, abunde vindicavit.

Μέσσοι δ' οἵ γ' ἔφυρα πολυπίδακα ναιετάοντες,
Παντοίης ἀρετῆς ἴδριες ἐν πολέμῳ,
Οἵτε πόλιν Γλαύκοιο Κορίνθιον ἄστυ νέμοντες,
Οἵ . . . . . κάλλιστον μάρτυν ἔθεντο πόνων

Χρυ-

Χρυσοῦ τιμήντος ἐν αἰθέρι· καὶ σφὶν ἀέξει
Αὐτῶν τ' εὐρείας κληδόνα καὶ πατέρων.

In medioque Ephyre quos misit dives aquarum
Fontibus, & belli munera docta manus:
Quique urbem Glauci pulcram tenuere Corinthum,
Indicium antlati grande laboris habent
Aurum, quod miramur in aethere: sed decus ipsis
Et fama augetur nominis & generis.

X X I I I.

Plutarch. in Cimone p. 482.

ΗΝ ΑΡΑ ΚΑΚΕΙΝΟΙ ΤΑΛΑΚΑΡΔΙΟΙ ΟΙ ΠΟΤΕ ΜΗΔΩΝ
ΓΑΙΣΙΝ ΕΠ' ΗΙΟΝΙ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ ΑΜΦΙ ΡΟΑΣ
ΑΙΜΟΝ Τ' ΑΙΘΩΝΑ ΚΡΥΕΡΟΝ Τ' ΕΠΑΓΟΝΤΕΣ ΑΡΗΑ
ΓΡΩΤΟΙ ΔΥΣΜΕΝΕΩΝ ΕΥΡΟΝ ΑΜΗΧΑΝΙΤΩ

Ἦν ἄρα κἀκεῖνοι ταλακάρδιοι, οἵ ποτε Μήδων
Γαισὶν, ἐπ' Ἠϊόνι Στρυμόνος ἀμφὶ ῥοὰς,
Λιμὸν τ' αἴθωνα κρυερὸν τ' ἐπάγοντες Ἄρηα
Πρῶτοι δυσμενέων εὗρον ἀμηχανίην.

Xylander.

Nempe faere viri magni quoque pectoris illi,
Qui quondam Medos moenibus Ejonis
Affixere fame, clausos ad Strymonis undam,
Qui primi martis damna tulere gravis.

X X I V.

Ibid.

ΗΓΕΜΟΝΕΣΣΙ ΔΕ ΜΙΣΘΟΝ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΤΑΔ' ΕΔΩΚΑΝ
ΜΑΛΛΟΝ ΤΙΣ ΤΑΔ' ΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΠΠΕΣΣΟΜΕΝΩΝ ΕΘΕΛΗΣΕΙ
ΑΝΤ' ΕΥΕΡΓΕΣΙΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΑΜΦΙ ΠΕΡΙ ΞΥΝΟΙΣ ΠΡΑΓΜΑΣΙ ΔΗΡΙΝ ΕΚΕΙΝ

Ἡγεμόνεσσι δὲ μισθὸν Ἀθηναῖοι τάδ' ἔδωκαν,
Μᾶλλον τὶς τάδ' ἰδὼν, καὶ ἐπεσσομένων, ἐθελήσει
Ἀντ' εὐεργεσίης καὶ μεγάλων ἀγαθῶν.
Ἀμφὶ περὶ ξυνοῖς πράγμασι δῆριν ἔχειν.

Haec vero ducibus retulerunt praemia grati
Cecropidae, factis quae meruere bonis.

Quo

Quo volet exemplo juvenis jam fortior isto
Bella subire magis, pro patriaque mori.

XXV.

Ibid.

ΕΚ ΠΟΤΕ ΤΗΣ ΔΕ ΠΟΛΗΟΣ ΑΜ' ΑΤΡΕΙΔΗΣΙ ΜΕΝΕΣΘΕΥΣ
ΗΓΕΙΤΟ ΖΑΘΕΟΝ ΤΡΩΙΚΟΝ ΕΣ ΠΕΔΙΟΝ
ΟΝ ΠΟΘ' ΟΜΗΡΟΣ ΕΦΗ ΔΑΝΑΩΝ ΠΥΚΑ ΘΩΡΗΚ ΤΑΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΗΡΑ ΜΑΧΕΣ ΕΞΟΧΟΝ ΟΝΤΑ ΜΟΛΕΙΝ
ΟΥΤΩΣ ΟΥΔΕΝ ΑΕΙΚΕΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣΙ ΚΑΛΕΙΣΘΑΙ
ΚΟΣΜΗΤΑΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ Τ' ΑΜΦΙ ΚΑΙ ΗΝΟΡΕΗΣ

Ἐκ ποτὲ τῆς δὲ πόληος, ἅμ' Ἀτρείδῃσι Μενεσθεὺς
Ἡγεῖτο ζάθεον Τρωϊκὸν ἐς πεδίον.
Ὃν ποθ' Ὅμηρος ἔφη Δαναῶν πύκα θώρηκ τάων
Κοσμητῆρα μάχες ἔξοχον ὄντα μολεῖν.
Οὕτως οὐδὲν ἀεικὲς Ἀθηναίοισι καλεῖσθαι
Κοσμηταῖς πολέμον τ' ἀμφὶ καὶ ἠνορέης.

Agmina quum quondam Mnestheus duxisset Atridis
Ex hac urbe virum lata per àrva Phrygum,
Incessisse decus primus testatur Homerus
Inter Graecorum nomina clara ducum.
Sic etiam meritis primi dicentur ubique
Virtute insigni marteque Cecropidae.

Cimon Thracibus ad amnem Strymonem, unde ad Persas commeatus ferebatur, obsessis devictisque, ad eas difficultates redegit Persas Ejone inclusos, ut regius dux rebus deploratis oppidum succenderit, seque cum rebus suis ac necessariis concremaverit. Tantam hinc Cimon ad gloriam venit, ut per populum ei licuerit Hermas cum tribus hisce titulis publice collocare, & quanquam in iis nomen Cimonis omnino desit, ejus tamen honor summus est habitus, cui similem neque Themistocli, neque Miltiadi datum esse Plutarchus notat; imo huic coronam oleaginam postulanti Socharem Decelensem publica in concione dixisse constat, ubi unus certaveris, Miltiades, & barbaros unus viceris, tunc etiam unus honorem pete. De hac Atheniensium severita-

te vide *P. Eduardum Corsinum in Fast. Attic.* in quo quidem opere, ad laudem mei Ordinis immortalem, tu plane ignoras, majoremne Graecae linguae peritiam, an eruditionem, ingenium, elegantiam, criticen admirere. Causam porro, cur fuerit Cimon singulariter honoratus, hanc a Plutarcho habe, quod Athenienses ceteris ducibus de salute cum hostibus decertassent, hoc vero auspice novas provincias adepti essent: addo etiam, si diis placet, quod Thesei cineres, ut supra dixi, in patriam retulisset jussu oraculi jampridem Athenis editi, non illi absimilis, cujus vi Thebanos fertur Hectoris ossa Thebas ab Ilio deportasse. *Pausan. in Boeotic. seu lib. IX.*

Θηβαῖοι Κάδμοιο πόλιν καταναιετάοντες,
Αἴκ᾽ ἐθέλητε πάτραν οἰκεῖν σὺν ἀμύμονι πλούτῳ,
Ἕκτορος ὀστέα Πριαμίδου κομίσαντες ἐς οἴκους
Ἐξ Ἀσίης, Διὸς ἐννεσίης ἥρωα σέβεσθε.

Excelsa incolitis Cadmi qui moenia Thebas,
Si patriam optatis nunquam non esse beatam,
Ex Asia transferte domum magni Hectoris ossa:
Hic Jovis imperio heroem sua justa manebunt.

XXVI.

Narbone. *Ferret. Mus. Lapidar. pag.* 121.

VT . BELLI . SONVERE . TVBAE . VIOLENTA . PEREMIT
HIPPOLYTE . TEVTHRANTA . LYCE . CLONVS . OEBALON . ALCE
OEBALON . ENSE . CLONON . IACVLO . TEVTHRANTA . SAGITTA
OEBALVS . IBAT . EQVO . CVRSV . CLONVS . AT . PEDE . TEVTHRAS
PLVS . PVERO : TEVTHRAS . PVER . OEBALVS . AT . CLONVS . HEROS
FIGITVR . ORA . CLONVS . LATVS . OEBALVS . ILIA . TEVTHRAS
EPICLI . TEVTHRAS . DERACLI . CLONVS . OEBALVS . IDAE
ARGOLICVS . TEVTHRAS . MOESVS . CLONVS . OEBALVS . ARCAS

Haec carmina Ausonius tribuit Hadriano imperatori: Ferrettius extitisse ait in codice Virgiliano, & quidem e vetusto marmore exscripta ab Antonio Molinio. Fides penes auctores esto. Inter spuria si collocces, per me licet.

SY-

SYNOPSIS.

Itteratorum funus in Graecia perbonorificum apud suos. II. *Id decoris minus in Italia frequens, quam in Graecia fuit. Patavii bonores babiti T. Livio bistoricorum principi memorantur.* III. *Graecorum funus saepe splendidum quoque apud exteros non modo populos, sed etiam reges.* IV. *Latinorum doctrina illustrium extra Italiam cineres bonorifice conditi. Rejicitur Lignaminaei opinio de Ciceronis sepulcro.* V. *Diversi generis parerga, quae demortui litteras indicarent, in conditoriis annotantur tum Graecorum, tum Latinorum. Insculptus musarum chorus non certus in sepulcris poeseos typus. Ab hujusmodi anaglyphis minus recte argumentatur Flaminius Vacca.* VI. *Doctorum imagines quanti olim habitae? quam late Homeri typus usurpatus fuerit?* VII. *Passim apud veteres numismatum characteres erant sapientum vultus. Cur bic mos Athenis inusitatus?* VIII. *Iisdem ab imaginibus pretium accessit gemmis; quarum & collectio, & explicatio magnis viris laudi tribuitur.* IX. *Latinorum vultus in gemmis celebres: Virgilius in sarda, Cicero in nummis consideratur.* X. *Aeque Graecis, ac Latinis praeceptorum effigies babere in annulis solemne fuit.* XI. *Ab boc instituto quomodo, & quandiu veteres Christiani minime alieni fuerint?* XII. *Sive in gemmis, sive in statuis non semel bae imagines notis alienissimis proditae, & pro aliis aliae vulgatae sunt.* XIII. *Ex omni statuarum genere usitatissimi Hermae, saepe etiam bicipites; cur? Epi-*

curi, & *Metrodori Herma biceps laudatur*. XIV. *De multiplici ſtatuarum loco, ac decreto publico apud Athenienſes*. XV. *Romae in palatio, in aede Camoenarum, in comitio, in foris poſitae eruditorum ſtatuae, quas ſenatus a principe, interdum princeps a ſenatu impetrabat. In provinciis ſine imperatorum juſſu publice nemini hic honor datus*. XVI. *Cujus inventum in Urbe fuerit, in bibliothecis doctorum imagines dedicare? An Alexandriae, & Pergami haec decora in uſu fuerint? quomodo apud Latinos in bibliothecis collocata?* XVII. *Ab initio in bibliothecis publicis raro vivis haec data laus, deinceps ſaepe, quam habuere ipſi etiam Caeſares acceptiſſimam. Apud privatos facilis ad id honoris patebat aditus. Caligulae conſilium improbatur*. XVIII. *Eminentiſſimi Cardinalis Philippi Mariae Monti laudata pinacotheca*. XIX. *Magnis in Graecia philoſophis, ac poetis olim ſacella erecta, decretique divini honores*. XX. *Eadem haec ſuperſtitio apud Latinos tenuiſſe oſtenditur*.

DISSERTATIO V.

De Gloria Litteratorum Postuma.

RODVLPHINO VENVTO
ANTIQVITATVM ROMANARVM PRAESIDI

ARUM hoc genus esse felicitatis, complures pariter in una domo litterarum gloria commendari, multo minus eodem & dicendi genere & scribendi, testis temporum historia docet. Quod vero solet tam raro existere, ut multum habeat admirationis, siquando contigit, nobilissimae id genti tuae, Rodulphine optime, datum est, eadem ut familia tres simul fratres uno tempore nacta sit, qui jucundissimo antiquitatis studio incredibiliter delectentur, nec sibi duntaxat eruditione excellant, sed cum omnium utilitate quicquid doctrina possunt, & posse plurimum opera in lucem edita palam faciunt, una communicent. Singulorum enim egregie scripta aeque habentur jucunda doctis, ac inscientibus, si velint sapere, opportuna. Marchionis Venuti, ceteros ut praeteream ingenii foetus, felicissima de Herculano elucubratio, rerum, quae continet explicatque, vel spectes ordinem, vel gravitatem, ea profecto est, quae merito variis jam linguis tradita, & anxie conquisita eruditorum in ore, in oculis habeatur. Philippus autem, vir summa praeditus ingenii gloria, versus Gallice exaratos, ut Ita-

Italice non dicam proprie, quanquam & ornamentum hoc est interpretis haud vulgare, sed ut ornate, ut scite verterit; in voluminibus academiae Cortonensis quo judicio, qua copia de rebus disserat & reconditis & involutis, neque is ego sum, qui id possim dicendo persequi, nec, si possim, a me oportet commemorari, quum praemii magnitudine, qua regalis eum academia Parisiis donatum voluit, jam satis ubique gentium declaraverit, quae sit ejusdem virtus, quanta doctrinae laus. Haec, Rodulphine, fraterni est nominis commendatio, quae vero tui? ea nimirum, de qua me fateor dubitare, quid primum persequar, quid postremum. Antiquitatis Romanae tua scilicet Collectanea sunt, de quibus a me plura dici non possunt, quam quae doctorum consensu unanimi praedicantur. In numismatibus Vaticanis eruditionem, quae lucet, tuam si Romae tantum, aut in Italia probatam dixero, non ubicunque habentur in pretio litterae, amens sim. Jam Roma vetus, ac recens multorum e scriniis in lucem venerat, sic vero e tuis, ut nunquam antea: per te Scotti itinerarium & auctum legitur, emendatumque: per te nuper agri Romani edita descriptio est, quam si P. Eschinardo V. Cl. sic exornatam videre liceat, vix sane putet, id operis fuisse sui: multi praeterea lapides, ac cimelia doctissime abs te explicata nihil jam facessunt obscuritatis. Nec musea porro, quae celebrantur duo, Romanum scilicet, & Cortonense, non jure optimo cum laude tua conjuncta sunt. Alterum quippe, pereximium Causei opus, multum sentit sibi a te additum & splendoris & dignitatis; alterum tametsi Gorio plurimum, & Valesio debet, summo ingenio, summa doctrina viris, non minus tamen acceptum refert additamentis notisque tuis.

Res

Res omnium praeclarissima si est docte scribere, & scribendo prodesse, si possis, omnibus, sin minus, patriae saltem laudibus deservire, nae tute es magnus in primis vir, qui permulta omnibus jucundissima egregie scripseris, patriae autem gloriae sic strenue inservias, ut nemo magis. Nobilissimae enim urbis, quae te genuit atque aluit, antiquitatem eruditissime comprobatam abs te fuisse illustratamque, magnum hoc plane fuit; sed illud, mea quidem sententia, est multo majus, quod ejusdem museum, ut modo dixi, in lucem dederis, & a Cortonensibus academicis quotquot habitae dissertationes sunt, quae sparsae huc illuc temere ferebantur, vel auctorum latebant in adversariis, auro irreperto pares, tua jam diligentia & in unum collectae, & juris publici factae sint. Florenti adhuc aetate quum ista feceris, minus interdum illud mirari soleo, quod jure est omnibus admirandum. Mecum de studiis agentem tuis te audivi id dicere, quod vix incredibile videatur, in hac urbe versantem ita operam dedisse litteris, ut Tusculanas delicias, de quibus a Cicerone hoc scriptum est, sibimetipsi tum placere denique, quum illo venerat, consuevisse, nunquam adieris, viginti praeterea annorum spatio extra portam Flaminiam extuleris ne pedem quidem: tanta est optimarum jucunditas disciplinarum, tantaque vis, quum semel generosas animas occupavit. Dicet hic vero fortasse quispiam, quum maxima, quicum agis, sit viri virtus, cur ejus nomine insignita haec prodit dissertatio tua? Equidem, ut, quod sentio, ingenue fatear, si mihi haud esset, quae in ore est omnium, perspecta & cognita doctrina tua, nunquam id auderem, quod facio, ne cogitarem quidem. Quoniam vero te penitus recognosco, ideo sum

sum omni prorsus, siquem habere debui, timore vacuus. Etenim diuturno didicimus experimento, sapientiae laudem, quum solida, quum vera est, humanitatis plenissimam esse rem. Neque enim alibi paratiorem, quam ubi inscitia dominatur, stomachus habet locum. Haec igitur dissertatio, si in lucem venerit auspicio tuo, non est, cur verear, ne mihi id quispiam audaciae vertat; illud vereor, ne vitio tribuat, quod, quum de tui similibus tacere praestet, quam pauca dicere, vix ego quicquam de tuis laudibus delibaverim. Is vero hoc secum animadvertat velim, decere maxime, quo verior est, eo breviorem esse commendationem. Nulla enim, quamlibet copiosa, est tanti oratio, quanti veritas.

I. Virorum ingenio, ac bonis artibus excellentium, qui, magna praesertim sapientium penuria, eruditionis & doctrinae suae perpetuum omnibus desiderium reliquerunt, honores postumi, te Lector benevole, ad se invitant, in quibus recensendis eundem, quem in toto hoc opusculo, tenebo ordinem, daboque operam, seu potius ludam, primo ut cineres, deinde imagines, quam honorifice apud veteres litterarum amatores habitae sint, intelligi aliqua ex parte facile possit. Atque ut a funere exordiar, dolendum est quidem vehementer, non multos olim doctrinae laude commemorabiles extitisse, quibus fuerit luctu civitatis publico parentatum: gloria vero eorum haberi & esse maxima debet, quorum cineribus non in patria solum, sed in alienissimis etiam regionibus justa soluta sunt. Quibus patria in hoc officii genere se gratam praebuit, eorum ordinem ducunt Bias, Cleobolus, Pittacus; alterum scilicet Prienei, Lindii alterum, tertium Mitylenaei sepulcri honore donarunt, laudesque tumulo inscri-

psc-

pserunt, quas Laertius interire non sivit. Pomponius Mela scribit, Aratum Astronomicum poetam, cujus phoenomena transtulit latinis versibus Cicero, & Germanicus Caesar, juxta Solos, sive Pompejopolin Ciliciae, ejus patriam, sepultum in parvo tumulo, ideo memorando, quod, ignotum quam ob causam, jacta ad id saxa desilirent. Saltu descenderent? rem vere miram! si Pomponius vidit. Athenienses, qui Tyrthaeum, atque Astydamantem aerea jam imagine honoratum, mentis impotes judicarunt, de Socrate autem audierunt ab Euripide in Palamede:

Occidistis occidistis summe sapientem,
Innocuamque philomelam, musam,

Athenienses, inquam, tum Zenoni sepulcrum in Ceramico, ubi tantum condebantur viri pro patria in bello extincti, auctoritate sumtuque publico decreverunt [a]; tum per legatos Euripidis ossa ab Archelao [b] Macedone postularunt. Nec sane mirum: is enim & Athenarum decus, & theatri veluti luscinia quaedam est appellatus, a quo ipsae etiam recrearentur Musae: cujus propterea interitum Sophocles ita luxit, ut ipse major natu amictus pulla veste, mimos sine coronis in scenam venire jusserit: adeo ejus gloriae [c] non invidit. Sophocli Athenis habitus post mortem honor ex ejus sepulcro, de quo inferius, facilis est conjectura. Iidem Athenienses Lycurgum oratorem, ejusque ex consanguineis nonnullos sepulcris publicis decorarunt, quae usque ad Plutarchi [d] aetatem pervenerunt, coram deprecatrice Minerva in hortis Melanthii philosophi. Platonis cadaver terrae mandatum in academia tanto quidem honoris cultu, ut funus [e] epitaphiis plurimis

Yy lu-

a *Laert. VIII.*
b *Idem in Socrat. vit.*
c *Vid. Gronov. Thes. Antiq. Tom. II.*
d *Plutarch. de X. Orat.*
e *Carol. Patin. de Num. Aug. & Platon.*

luxuriaret. Athenis in philosophorum gymnasiis sepeliri magnus erat honor, summus in academia: iccirco Serv. Sulpicio, ut Marcellum, in quo vellet, gymnasio conderet, quum permissum fuisset, ipse academiam delegit, tanquam nobilissimum [a] orbis terrarum locum. Theophrastus, quanquam Eresi natus, quia tamen Athenis & probe vixit, & singulariter floruit, ab Atheniensibus, velut civis, ea frequentia elatus est, quae discipulorum numero responderet; hunc autem numerum fuisse accepimus [b] duorum millium, parem scilicet divino nomini, quod a suavitate dicendi Attica [c] nactus est. Nec Menandrum, Theophrasti auditorem, funeris & sepulcri magnificentia caruisse reor, quem frustra reges Aegypti, & Macedoniae [d] classe, legatione, praemiis invitarunt, non quidem, uti existimat Harduinus [e], Philadelphus, & Archelaus: siquidem regnante Ptolomaeo Sotere natantem in Piraeo submersum historia narrat, & inibi tumulatum. At jam satis de Athenis multa. Civitatem quippe litterarum parentem optimam extrema officia sapientibus persolvisse ceteri honores docent, quibus breviter mox patebit eorum memoriam celebrasse. Antequam e Graecia discedam, Archimedem adire libet. Non a patria quidem, quacum habuit commune fatum, in patria vero satis magnifice sepultus est Marcelli jussu, qui [f] propinquis etiam inquisitis praesidio esse voluit nomen ac memoriam tanti viri, quemadmodum Pindari fama & suis penatibus, Alexandro Thebas evertente, & Thebis ipsis, Lacedaemoniis in reliquam Boeotiam saevientibus, saluti fuit.

II. In

a *Cic. Epist. Fam. IV. 12.*
b *Laert. & Is. Casaubon. in Prolegomen. Charact. Ethic.*
c *Cic. in Orat. 19.*
d *Plin. H. N. VII. 30.*
e *In Plin. loc cit.*
f *Liv. Dec. III. V. 22.*

II. In Italia sepulcri honore prae ceteris claruerunt artis poeticae ipsa lumina, Ennius, & Virgilius. Alterum etsi ex janiculo in patriam translatum nonnulli putent [a], tamen in monumento Scipionum fuisse conditum affirmare videntur Cicero [b], & Ovidius, non minus ejus de statua, quam de cineribus illic sitis uterque fortasse loquens, hic potissimum ubi ait: [c]

Ennius emeruit Calabris in montibus ortus
Contiguus poni, Scipio magne, tibi:

alterius monumentum Neapoli Silius Italicus [d] veluti templum frequenter adire consuevit. Hadrianus imperator Vocomium poetam [e] amicum suum singulari hoc honore prosequutus est, quod ejus tumulum suis ipse versibus exornavit. M. Aurelium praeceptoribus suis [f] L. Junio Rustico, Claudio Severo, Cinnae Catullo Stoicis, & Sexto Cherronensi, Plutarchi nepoti pompam funeris suae in eos benevolentiae haud imparem decrevisse, hinc conjicio, quod eorum sepulcra non tantum hostiis, & floribus, sed etiam aditu saepenumero honorabat. Quod si splendorem testantia in doctorum funeribus multa non extant vetera monumenta, haec sane penuria non tempori potius, quam eorum ipsorum modestiae tribuenda est. Ac ne Graecorum testimoniis utar, inter Latinos id sane probant exemplo suo Pomponius [g] Atticus, Annaeus [h] Seneca, & [i] Frontinus. Sed fuerint olim litteratorum cineres honorati, magnificeque conditi: nullum quidem spectaculum in hoc genere praestabilius tota vidit antiquitas, quam quod Pa-

 tavii,

a *Crinit. de Poet. Lat. I.*
b *Pro Arch. vid. Marlian. in Romae Topograph V. 27.*
c *De Arte III.*
d *Plin. Epist. III. 7.*
e *Apul. Apol. I.*
f *Capitol in vit.*
g *Corn. Nep. in vit.*
h *Tacit. Ann. IV.*
i *Dio V.*

tavii, sacrario musarum maxime venerando, superior aetas. Anno salutis MCDXIII. ad S. Justinae reperta est plumbea capsula, & ex T. Livii inscriptione tum statim habita & credita ubique fuit urna sepulcralis Livii historici: itaque nulla interposita mora, consensu civitatis unanimi, & frequentia populi inusitata, viris nobilissimis oneri succedentibus & succollantibus, insigni spectabilique pompa, in foro judiciorum ad occidentalem partem cum inscriptione, & effigie praeclarissimi auctoris imposita est ad cultum & memoriam sempiternam. Quidam praeterea optimates privata pecunia nobilissimum monumentum Livio pollicebantur, si prope suas aedes transferre cineres licuisset: duo in primis hac de re acerrime contenderunt, Ludovicus Buzzacarinus, & Henricus Scrovinius: honore autem non impetrato, Scrovinius eques Cl. unus ex iis esse voluit, qui pretiosum, ut erat opinio, pondus in aulam praetorii amplissimam transportarunt. Theodorus [a] Zuingerus, Laurentius [b] Pignorius, Sertorius [c] Ursatus, Jacobus [d] Cavaccia, & alii rei magnificentiam praeclare describunt, accurate & diligenter. Quanquam vero Marquardi Gudii doctrina deinde fecerit, ne quis in hac re hircum mulgeret, mulgentibusve cribrum supponeret, is tamen error hoc boni habuit, quod & civi optimo urbs clarissima, & historicorum principi viri nobilitate doctrinaque principes quaedam veluti justa magnificentissime persolverunt. Ceterum, ne diutius immorer extra rem, Graecorum, Latinorumque communem adnoto consuetudinem. Siquis doctrina clarus interiret, ejus quidem sectatores, ut sapien-

tes

a *Method. Apod. III.*
b *De Origin. XVII.*
c *Epist. VIII.*
d *Hist. S. Justinae Patav.*

tes decet, a femineis ululatibus abhorrebant, sed tam erant in demortui laudibus, quam qui maxime, occupati. Hoc de Euripide apud Graecos, hoc de Sophocle paulo ante monui, atque hoc idem apud Latinos prae ceteris ostendit Cicero [a] in morte Hortensii oratoris, cujus laudes ita prosequutus est, ut vir gravissimus aetatis nostrae, Cardinalis Turnonii, cujus in aeternitate memoria est, ad Sinarum imperatorem in celeberrima legatione socius Abbas Corderius mihi haud semel dixerit, eam laudationem sese persaepe, vix nunquam sine lacrimis percurrisse. Idem hoc institutum C. ille Cilnius Mecoenatis docet, ita dolorem suum testatus in morte Horatii Flacci:

Lugens te, mea vita, nec smaragdos,
Beryllos neque, Flacce, nec nitentes
Semper candida quaero margaritas,
Nec quos Thynica lima perpolivit
Annellos, nec jaspios lapillos.

III. Inter eos, quorum funus alienigenae celebrarunt, Homerus principem habet locum, cujus sepulcro Martianus Capella [b] dixit Naxon insulam venerandam. Sed minus fortasse recte. Nam Herodotus [c] Homerum scribit e Samo ad Jon delatum, illic non aegritudine quidem, quod ridiculo nautarum aenigmati dissolvendo impar fuisset, sed gravi morbo enectum ab amicis in litore sepultum esse, atque Jetas multo post tempore, quando ejus carmina jam erant omnibus admirationi, sepulcrum versibus exornasse. Ac sicut ejus de natali solo non levis inter Graecos dissensio fuit, ita & de sepulcro contentio intercessit. Nam & Parentii civitas iu Istria hanc sibi laudem

a *Initio in Bruto.*
b *Lib. VI.*
c *In libell. de vit. Homeri.*

dem vindicavit, ut conjecturam praebet inscriptio quaedam, quam jure Muratorius [a] confictam ab aliquo existimat illius civitatis assentatore. Herodoti opinionem sequutus est M. Varro in libro de imaginibus [b] primo, ubi summi poetae imagini epigramma apposuit, quod extat in seq. Classe. Post Homerum primas Chiloni defero, cui Pisae vita functo in complexu victoris filii, quotquot ad ludos Olympicos convenerant justa solvere contenderunt: secundas Anaxagorae tribuendas puto, quem Lampsaci morti proximum principibus interrogantibus, nunquid fieri mandaret? petiisse ferunt, ut pueris quotannis, quo die defecisset, ludere [c] permitteretur; quod Lampsaceni fieri decreverunt, cineribusque magno cum honore conditis impensa publica, ejus quoque tumulum elogio illustrarunt. Ad Euripidis mortem cohonestandam aeque civium, atque alienigenarum benevolentiam concurrisse fertur. Athenienses enim, ut antea dixi, illius reliquias per legatos ab Archelao Macedone petierunt: hic vero eorum precibus repudiatis, tonso crine publice poetam luxit, & ejus cineres Pellam [d] transferri jussit, ac magnifice sepeliri. Si fuit Euripidis haec magna laus, sui veluti designatorem funeris habuisse regem, profecto nescio, an Alcaeus multo gloriosior habendus sit, cujus mortem non passo, non sordidato, sed usque ad cutem attonso crine luxisse Graeciam universam auctor est Antipater: [e]

Attonso implexo vertice ad usque cutim.

Demonactem natione Cyprium Athenienses publice [f] sepelie-

a *Thesaur. Ant. Tom. II. Cl. X. pag. DCCVII. 3.*
b *Gell. Noct. Att. III. 11.*
c *Laert. in vit.*
d *Alex. Neap. Gen. Dier. III. 7. vid. Gronov. Thes. Ant. Vol. II. ad ejus imag.*
e *Kirchmann. de Fun. II. 13.*
f *Lucian. in Demonact.*

pelierunt tam honorifica quidem pompa, ut nemo illius funus non sit comitatus, ac potissimum ex philosophis, quorum humeris cadaver ad sepulcrum elatum est. Hactenus enumeratis aut philosophis, aut poetis, in patria, vel peregre extinctis, hoc quidem honoris genere, jure Stesichorum antepono. Illi enim ad laudem poeseos immortalem hoc datum fuit, ut Phalaridem tyrannum omnium immanissimum nonnihil permoverit, & [a] post mortem ab eodem fuerit splendidissime decoratus.

IV. De Latinis pauca subeunt, quae commemorem. Desiderius Lignaminaeus [b] sepulcrum M. Tullii Ciceronis in Zacyntho insula apud sacellum S. Mariae cognomento *Gratiosae* effossum narrat cum ejusmodi epitaphio

M. TVLLI CICERO
HAVE
ET TV
TERTIA
ANTONIA

Addit inventas urnulas vitreas, in quibus cineres de more fuerint & amicorum lacrimae adservatae: in fundo etiam majoris urnulae fuisse inscriptum AVE MAR. TVL. In theatro funebri a Dodone Richea additur etiam tetrasticon [c], in quo princeps oratorum dicitur una cum conjuge tumulatus, quem sane titulum aut ad oratorem non pertinere, aut nothis adscribendum esse nemo non videt, qui probe noverit non dicam Terentiae nomen, divortium, secundas cum Sallustio nuptias, sed ejus aetatem, quae ad annum pervenit [d] tertium supra centesimum. Ovidium in Ponto exulem pompa funeris non caruisse sepul-

a *Gronov. Thes. Antiq. Vol. II.*
b *Vid. Fabric. Rom. Topogr. XX.*
c *Theatr. Funebr. Parte III. Sc. VI.*
d *Plin. H. N. VII. 48.*

sepulcrum indicat, quod versibus elegiacis inscriptum, sed caprificis ac sentibus coopertum [a] non longe ab Euxino mari prope Tomos, vulgo *Kioviam*, in amoena valle, hostem dum insequerentur, Poloni milites invenerunt A. D. MDLXXXI. Gnesnam marmor delatum est, atque illinc erat Cracoviam ferendum restaurandumque, nisi mors regis Stephani intercessisset. Illa inventio, quae Polonis militibus gaudio pariter, & laudi fuit, in mentem revocat honoris amplitudinem, qua vir bellicis artibus celeberrimus philosophum aetatis suae clarissimum jampridem mortuum exceptum voluit. Sigismundus Malatesta [b] Veneti exercitus imperator, rebus contra Turcas in Peloponneso praeclare gestis cum antiquorum gloria comparandus, pro singulari, quo in litteras, ac litteratos homines ferebatur, studio, Themistii celebris sua tempestate [c] philosophi reliquias Ariminum perhonorifice deportavit, ubi ad sinistrum latus S. Francisci adhuc extat sarcophagus, quem mihi olim Ariminenses delicias invisenti gratulabundus ostendit, qui me hospitio perbenigne exceperat, Ludovicus Battaglinus patricius Ariminensis, Josephi frater, quorum ut amicitia mirum in modum gaudeo, maximeque glorior, sic virtutis ac doctrinae famam collegio Nazareno, in quo uterque summa cum ingenii probitatisque laude versatus est, prodesse plurimum vehementer laetor. Praedicto sarcophago additus hic est titulus quatuor lineis:

TEMISTII BYZANTII PHILOSOPHORVM SVA TEMPESTATE PRINCIPIS RELIQVVM

SIGISMVNDVS PANDVLPHVS MAL. PAN. F. BELLI PELOP. ADVERS. TVRCAR

RE-

a *Caesar. Campan. Hist. in Anton. Possevin. Hist. Famil. Gonzag.*

b *Clementin. in vit. Sigism.*

c *Vid. Suid.*

REGEM IMP. OB INGENTEM QVO ERVDITORVM FLAGRAT AMOREM

HVC EFFERENDVM INTROQ. MITTENDVM CVRAVIT MCCCCLXV.

Hic ille Themistius [a] cognomento Euphrades, cui licet religio Christiana defuit, eam tamen nonnihil [b] tutatus est, Valente imp. in Orthodoxos, quibus erat iratior, mitigato; praetor a Constantio, praefectus urbis Constantinopolitanae a Juliano creatus est; floruit a Constantio ad Theodosium, & Arcadii primordia.

V. Litteratis hoc quoque datum, eorum ut sepulcra doctrinae, qua quisque claruerat, & facultatis symbolis ornarentur. Itaque Sophoclis, qui in poecile cum cithara pingi meruit, siren sepulcro imposita: Xenophontis monumentum noctua distinguebat: Lycurgi oratoris ibis, fortasse quia ut ibes avertunt ab Aegypto pestem, nempe angues volucres ex [c] vastitate Libyae vento Africo invectos, ita Lycurgus reipublicae pestem, facinorosos scilicet ac nefarios homines profligavit, adeo ut Sophistarum scomma sit tritum, Lycurgum non atramento, sed fato [d] calamum contra improbos illinentem conscribere. Isocratis in cippo erat aries cubitorum sex, supra quem apum domuncula [e] cubitis alta septem, ad ejus in dicendo suavitatem significandam, cujus gratia una ipsius oratio viginti talentis [f] fuit, idest XII. M. philippeis. Mensa praeterea sepulcro inerat poetas continens, & Isocratis praeceptores, in quibus Prodicus Chius, Tisias Syracusanus, ac Gorgias Leontinus ad sphaeram astrologicam respiciens, & Isocrates eam porrigens. De Archimedis se-

a *Petav. Rationar. Temp. Part. I l. VI. 7.*
b *Briet. Chronic. Univers. Secul. IV.*
c *Cic. de Nat. D. I. 36.*
d *Plutarch. de X. Orat.*
e *Idem loc. cit*
f *Plin. H. N. VII. 30.*

pulcro facit mentionem Cicero [a], ubi ait: *nobilissima Graeciae civitas, quondam vero doctissima, sui civis unius acutissimi monumentum ignorasset, nisi ab homine Arpinate didicisset*. Nam ad portas Agragianas deambulans illud dumetis ac vepribus circumseptum vidit recognovitque, quod memoria teneret quosdam senariolos columellae inscriptos, significantes sphaeram esse sepulcro appositam ac cylindrum, quae ornamenta Archimedem, dum adhuc viveret, ab amicis petiisse Plutarchus [b] tradit. Diogenis tumulo Laertius scribit columnam additam, & [c] canem desuper ex lapide Pario insculptum, Cynicae dicacitatis indicem. Socratis monumento Plutarchus [d] refert, columnam triginta cubitorum pro aeternitatis symbolo superimpositam. Metellus Nepos Philagri praeceptoris sui sepulcro condito lapideum defixit corvum, symbolum longaevae aetatis [e]; Cicero autem in Metelli tenuitatem dixisse fertur: *hoc sapienter [f] a te factum: volare magis te docuit, quam dicere*. Gallaeus scribit, Romae extra portam Aureliam poetae monumentum effossum esse, super cujus reliquias erat Apollinis statua cum imaginibus IX. musarum, praeterea Homeri, Euripidis, Pindari, & Sophoclis. Exclamare hic liceat cum satirico, *ob quantum est in rebus inane!* Misellus homo tot signis totque ornamentis conatus est artis suae praestantiam apud posteros propagare: nos interea ejus etiam nomen desideramus. At enimvero, poetae ut tumulus indicetur, vix quidem sat esse arbitror sarcophagum hoc typo insignem, quorum unum praegrandi mole cum musarum signis videre licet in Matthaejorum hortis, itemque alterum in museo

a *Tuscul. V. 23.*
b *In vit. Marcell.*
c *In vit.*
d *De X. Orat.*
e *Diss. IV. num. XVI.*
f *Plutarch. in vit. Cic.*

seo capitolino cum imaginibus Socratis, & Homeri, quibus adstant Philosophia, & Poesis, tum in monte Aventino Pythagoram, de more columella distinctum supra globum caelestem, in sarcophago vides musarum chorum bellissime exprimente. Praeterea in aedibus Matthaejorum inscriptio est ejusmodi;

D . M
SACRVM MVSIS

atque alia non absimilis in Vaticano inventa est ad S. Petri;

MVSIS SACRVM
D. M. SACRVM
SEX. IVLIO PVLINO
SCRIB. AEDIL. CVR.
AVTRONIA PRISCILLA
CONIVGI CARISSIMO

ex quibus inscriptionibus tametsi haud temere suspiceris, aliquando fuisse morem [a] litare pro vita functis non tantum Diis manibus, sed etiam musis; neque tamen in praedictis sarcophagis, neque ubi hae inscriptiones inventae sunt, ibi poetas fuisse conditos, nisi indicium appareat aliquod multo certius, arbitrere. Non enim ubicunque musae insculptae sunt, ibi poetam, aut philosophum jacere conditum, judicari prudenter posse, hinc vel maxime conjicimus, quod & conditoria quandoque musea dicta sunt, & in nummis gentis Pomponiae ille Pomponius Musa, qui nusquam inter poetas est numeratus, musas omnes in parte postica exhibet. Jam tute vides, quanti facienda sit opinio, cujus est auctor Flaminius Vacca. Nam ubi narrat, aetate sua urnas grandiores in Vaticano effossas, insculptasque figuris togatis, libros & volu-

Zz 2 mina,

a *Thesaur. Murator. T. I. Cl. I. pag. XCII.*

mina, vel ſerta manu geſtantibus, illic cenſet, olim ſepultos & philoſophos, & poetas; etenim *Vaticanus*, ut ipſe ait, *a vatibus* derivatur. Quam quidem etymologiam auctoritate Gellii [a] merito rejicit Cl. Montfauconius [b]: ſertis autem & voluminibus, figuriſque togatis conditoria ſignificari philoſophorum, aut poetarum vix quiſquam credat neceſſe eſt, ſi in ſepulcralibus ornamentis multa tribuat marmorariorum arbitrio, tum ſertis ac voluminibus aliquod aut laudationis, ut ſupra [c] diximus, aut honoris genus denotari putet commune omnibus, nedum philoſophis, ac poetis. Haec hactenus, reliqua ordiamur.

VI. Socrates interrogatus, cujatem ſe eſſe diceret? MVNDANVM reſpondit: totius quippe, ut ait [d] Cicero, ſe mundi incolam & civem arbitrabatur. Ita profecto de viris omnibus doctrinae gloria immortalibus jure ſentire decet, quorum non modo fama iiſdem, quibus litteraria reſpublica, terminis continetur, verum etiam imagines in omnes terras mittuntur, ut ubique praeſentes eſſe, ac cerni poſſint: quin etiam quae olim relictae non fuerant poſteritati effigies, eas honeſto mendacio fingebant veteres, multoque honeſtius exiſtimabant ita mentiri, quam mereri, ne quis ſuas expeteret. Perbelle hoc Plinius [e]; at illud de Homeri aequalibus indecore, quod inter eos, quorum non ſunt traditi vultus, Homerum etiam collocavit. Quid porro tanti hominis coaevi indignius facere potuerunt, quam ejus effigiem non poſteris commendare, cujus gloriae nulla eſſet allatura finem aetas? Hoc tamen facinus ea tempora admiſerunt; ideo Aſi-

a *Noct. Att. XVI. 17.*
b *Diar. Italic cap. XX.*
c *Vid. Diſſ. III. num. VII.*
d *Tuſcul. V. 37.*
e *H. N. XXXV. 2.*

Asinius Pollio, quum in nobilissima bibliotheca, quam primus Romae de manubiis aperuit, auctorum imagines collocasset, Homeri fictam posuisse [a] dicitur, quod veram minime nactus esset. Veram dico: pictorum enim, sculptorumque arbitrio efformatae Homeri imagines passim vulgatae sunt, postquam Graecia probe novit, quid possideret. Nec aliter esse omnino potuit, nisi arbitremur, quem Colophonii, Chii, Salaminii, permulti alii praeterea populi, nimirum Rhodii, Smyrnaei, Argivi, Athenienses pugnantes inter se, atque acriter contendentes civem esse dicebant suum, illius imaginem ab iisdem neglectam esse, aut Smyrnaeos [b] delubrum ejus in oppido, non in delubro effigiem dedicavisse. Hoc vero ne suspicari quidem in mentem venit. Et quanquam res per se loquitur, quoquo modo tamen ut propositum urgeam, versari paululum in nummis placet. Aristoteles [c], & Pollux [d] Chios affirmant in nummis suis Homeri typum adhibuisse, Fulvius Ursinus [e] Smyrnaeos probat eodem hoc typo usos, quem, si Athenas exceperis, alias etiam civitates, quae de illius natalibus contenderunt, usurpavisse opinor. Et certe [f] Nicaeenses, Naxios [g], Amastrianos [h], aliosque populos Homeri imaginem, veluti praecipuum characterem in numismatibus expressisse compertum est. Amastriani quidem, quia eorum civitas, ex Ursini sententia, Smyrnaeorum colonia erat, in nummis suis non modo ΟΜΗΡΟϹ inscripserunt, sed etiam ΜΕΛΗϹ, nimirum Smyrnae flumen, ubi poeta natus est, & unde Melesi-

a *Gronov. Thes. Graec. Ant. Vol. II.*
b *Cic. pro Arch.*
c *Lib. II. Rhet.*
d *Lib. IX. 7.*
e *Ad Homer. imag.*
f *Morell. Specim. Num. Ant. Tab. IV.*
g *Gronov. loc. cit.*
h *Augustin. ex Fulv. Ursin. Dial. III. pag. 109.*

lesigenes nuncupatus, donec in caecitatem ex [a] morbo incidit. Hac de causa, ni fallor, Cicero postquam retulit, Homerum a Colophoniis civem dici suum, a Chiis vendicari, a Salaminiis repeti, concludit dicens, *Smyrnaei vero suum esse confirmant*, momento scilicet, ac nota veluti certissima asseverant: quanquam non desint, qui & hoc argumentum in controversiam vocent. Quae summatim hic ego attigi, continuata honorum serie, de quibus inferius aliquid delibabo, copiosius explicata discere cupientibus adest & Leo Allatius, qui, acriter adversante Daceria, patriam augere suam Homero cive conatur, & Spanhemius, cujus diligentia de poetarum principe complura scitu dignissima scripta sunt, tum Fulvius Ursinus, optime, siquis alius, de litteraria republica meritus, ob tot clarorum imagines diligentissime conquisitas, notis etiam doctissimis illustratas.

VII. Urbes olim clarissimas, tanquam singulari charactere, nummos voluisse suos imagine sapientis cujuspiam hominis insignire, nemo in antiqua re nummaria tam novus est, quin plane noverit, nec singulatim id genus numismata recensere mihi necessarium duco, neque audientibus utile. Non enim nobis de his historia proposita est, sed brevis tantum commemoratio. Hunc ergo honorem Mitylenaei [b] Sapphon, itemque [c] Pittaco, & Alcaeo; Pompejopolitani Arato; Samii [d] Pythagorae; Smyrnaei [e] Polemoni, ac [f] Frontino; Locrenses [g] Zaleuco Legislatori, quem per omnia Carondae similem describit Diodorus [h] Siculus. Nec modo Archytae [i], Socratis [k], Ana-

a *Herodot. loc. cit. & Vell. I. 5.*
b *Pollux. loc. cit.*
c *Gronov ex Fulv. Ursin.*
d *Vaillant. pag. 307.*
e *Philostr. Vit. Soph.*
f *Jacob. Spon.*
g *Fulv. Ursin.*
h *Lib XII. 20.*
i *Num. aer. in Fulv. Urs.*
k *Num. aen. in Gallaeo.*

Anacreontis [a], Hippocratis [b], Euclidis Megarensis, aliorumque philosophorum, ac poetarum effigies in numismatibus intuemur, sed illius etiam praestigiatoris Apollonii Tyanaei videre cogimur, cujus sycophantia quum Aurelianus [c], & Caracallus [d] delectati sint, iis temporibus suspicatur Fulvius Ursinus illius nummum aereum prodiisse, quem vero nos aevo posteriore cusum existimamus, quum sit ex eo numismatum genere, quae *conturniata* appellantur, in quibus quoque inveniuntur Ovidii, Sallustiique imagines. Ea porro numismata praeter nomen ac imaginem, persaepe notam quoque praeseferunt illius rei, qua singulariter excelluit viri virtus: sic in nummo M. Aurelii est talis Orpheus [e], qualis a Luciano [f] pingitur, in medio sedens, canenti similis, manibus lyram tenens, varia animalium multitudine circumstante. Atque ut extat Archytas cum cylindro & cubo, itemque Aristomachus apum [g] speculator in subjecto alveari apes circumvolantes [h] despicit; ita Pythagoras [i] radio globum caelestem, sive sphaeram in nummo tangit propter stellam Veneris, cujus naturam [k] is primus omnium deprehendit. Catanae quoque, & Metaponti urbes Carondam Pythagoricum in nummis impressere cornu habentem pro auricula, ad indicandam legum [l] severitatem, aut divinam quandam venerationem instar Jovis Ammonis. Quanquam Graecia universa hunc honorem generatim doctrinae dederit, soli tamen Athenienses, qui supra ceteros floruerunt, nullius vultum in nummis ostendunt suis, sed vete-

a *Num. aer. in Fulv. Urs.*
b *Gronov. loc. cit.*
c *Vopisc. in vit.*
d *Xiphil. in vit.*
e *Morell. Tab. I.*
f *Dialog. de Astrolog.*
g *Plin. H. N. XIII. 24.*
h *Gronovius ex Leonard. Augustin.*
i *Morell. specim. Tab. IV. & Gronov.*
k *Plin. H N. II.*
l *Gronov ibid.*

veteris instituti supra fidem tenaces, nihil iis imprimere voluerunt, nisi quod praefectorum, vel archontum arbitrio ad sacros ritus, aut praeclara majorum facinora referri posset, quemadmodum videre licet apud Vaillantium, aliosque viros Cl., quorum diligentiae plurimum nummaria debet antiqua res. Siquis forte mirabitur, Athenienses suis civibus doctrinae gloria, bellicaeque virtutis laude praestantibus id honoris non detulisse, is mirari desierit, ubi serio animadverterit, hanc eos praerogativam augustis quoque Romanorum imperatoribus denegasse, excepto [a] Vespasiano, qui libertate [b] Romanis legibus eos uti jussit. Siquidem ille nummus vultu Hadriani insignis non ad Atheniensium rempublicam, uti putabat Goltzius, sed ad Scambonidarum populum omnino spectat, sicut ex epigraphe evincit P. Eduardus Corsinus [c], cujus eruditione ac studio complura in Fastis Atticis sive falsa rejiciuntur, sive obscura illustrantur, permulta etiam nova nec adhuc edita depromuntur. In primis vero, quod ad rem pertinet, qua auctoritatibus, qua conjecturis refellitur illa Haymi sententia, qui quum legeret in quodam nummo [d] ΑΠΕΛΛΙΚΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΣ, *Apellico* & *Aristoteles*, atque in hoc recognosceret Peripateticorum principem, in illo Apellicontem Tejum grammaticum, hoc exemplo statuit, nomina in Atheniensium nummis impressa non monetae praefectos, non archontes Eponymos, sed cives tantum [e] illius reipublicae armis, aut litteris celeberrimos denotare: sed falso. Nihil enim aliud exsculpere exinde licet, quam vel archontum nomina, vel praefectorum. Alias porro imperitus grammaticus divi-

ne

a *Vaill. pag.* 20. & 325.
b *Suet. Vesp* & *Pausan. in Achaic.* c *Ibid.*
vid. *P. Eduard. Corsin. in Fast.* *Att. Diss. XII. num. II.* d *Vol. I. pag.* 216. e *Ibid.*

no philoſopho [a] antepoſitus non legeretur; nec praeclara illa nomina Homeri, Platonis, Socratis, Epicuri, aliorumque ſeu bellicis artibus, ſive litteris excellentium virorum deſiderarentur in Athenienſium nummis, quos certe Graecae antiquitatis conquiſitores, ac praeſertim Laertius, nunquam in ſilentio ac tenebris reliquiſſent.

VIII. Verum monetam Atticam ſi nullo vides ſapientum nomine, nedum imagine inſignitam, non ideo Athenis, quae maximum & ſtudiorum incitamentum eſt & laborum, gloriam laudemque poſtumam litterarum amatoribus defuiſſe exiſtimaveris, quin imo habeas pro certo velim, doctorum vultus in ſignis, atque picturis illic fuiſſe quamſtudioſiſſime adſervatos, quorum conſpectui plurimum ſane debuit Atticae ſapientiae laus. Sed infra de ſtatuis Atticis, nunc generatim de gemmis pauca. Utinam celebratiſſimae illae Scauri, Pompeji Magni, Caeſaris dictatoris, Marcelli Octavia geniti [b] Dactyliothecae nunquam intercidiſſent; ita enim fieret, ut facile quiſque poſſet philoſophorum, poetarum, oratorumque, quotquot antiquitas prodidit, libere conſpectu perfrui. At quoniam ea jactura minime impedimento fuit, quominus erudita cimelia, & eadem bene multa, vel ad doctas manus, vel in ſanctiora principum conditoria pervenerint, & uſque ad hanc diem integra conſervata ſint, hinc facile conjicimus, de excellentium virorum tradenda effigie quam ſoliciti eſſent majores noſtri, illud eſſe veriſſimum intelligentes, quod poeta cecinit: [c]

Crede mihi, plus eſt, quam quod videatur imago.

Hoc enim & ratio doctis, & natura barbaris indidit, ut

Aaa in

a *Corſin. loc. cit. num. XV. & XVI.* c *Ovid. Heroid. Laodam.*
b *Plin. XXXVII. 1.*

in qua re animadvertunt alios cum immortalitate nominis floruisse, in ea ipsi studeant excellere, clarescere, eminere. Iccirco post tot temporum anfractus adhuc viros, ac feminas clari nominis in gemmis intuemur, exempli causa Aspasiam Periclis, & Socratis magistram in jaspide, Antisthenem Cynicorum principem in amethysto, Zenonem in gemma, italice *niccolo* nuncupata, Sophoclem in sarda, Sappho in cameo, Aristippum in sarda, atque in aliis alios, multosque in plurimis, ut Pythagoram, Socratem, Aristotelem, praesertim Platonem, cujus uti eruditione repleta sunt omnia, sic imaginem omnia amaverunt. Maxima vero gratia habenda est Fulvio Ursino, Gallaeo, Bellorio, Gevartio, Canino, Fabro, Causeo, Gronovio, Gorio, aliisque viris Cl., qui communis omnium, ut sapientes decet, utilitatis cupidi, haec musarum praemia in cimeliarchiis delitescere non siverunt. Hujus beneficentiae nomine laus quoque danda est Cl. Praesuli Jo. Bottario, cujus opera imagines virorum illustrium musei capitolini eruditis annotationibus illustratae sunt; tum Cl. Baroni Stoschio, & jam toties commendato Abbati Rodulphino Venuto, qui [a] paucis abhinc annis Euripidem, hermae simillimum apud Fulvium Ursinum, & Fabrum, primus in gemma prodidit, cujus pretium raritas auget: nam inter gemmas Euripides hactenus ignotus erat. Gratus animus & olim docuit in cimeliis edere praeceptores cum auditoribus copulatos. Jo. Faber in sarda Fulvii Ursini artificiosissime incisa ait cum Platone Socratem extitisse: aliam quoque sardam Gronovius memorat Petri Bembi Cardinalis cum capitibus Socratis, & Alcibiadis.

XI. La-

a *Collect. Ant. Rom. III. pag.* 42.

IX. Latinorum gemmae nummique non tot ſane ſuppetunt, quot Graecorum. Volumen Gronovii tertium nummos profert Horatii Flacci, Ovidii Naſonis, ac Junii Ruſtici, qui eſt diſtinctus epigraphe ΗΡΩΑ, ſive *Heros*, in gratiam ſcilicet M. Aurelii, a quo tanti eſt habitus, ut & iterum conſul deſignatus ſit, & ante praefectos praetorio [a] ſemper oſculo honoratus. Ibidem in gemmis onyce, & ſarda laudatur Cato major, cognomento Cenſorius, ſui ſeculi eloquentia primus, & in amethyſto cum Plautia uxore Papinianus, juris peritia nobilis. P. Virgilium habet in nummo Urſinus, in ſarda Faber, & Leon. Auguſtinus item in ſarda ſpectandum exhibet, capillis veluti ab occipite religatis, lemniſcis ab laurea dependentibus, cum velamenti genere, quod humeris adnectunt taeniae, ac cum larva ad humerum accedente. In Stephanonii gemma idem poeta laureatus ante larvam ſedet alloquenti ſimilis, non toga, ut Liceto placuit, neque pallio, ut Leonardo Auguſtino inſedit, ſed potius, Gronovio interprete, ſegeſtrio, ſeu lodicula involutus. Larvam nummo Virgilii aereo, gemmiſque inſculptam aegre cum Auguſtino pro memoriae ſymbolo interpretandam reor, quum poeta non invocanti quidem, ſed minitanti ſimilis videatur; multo minus pro larva poetarum ſcenica ſumenda eſt, propter pennas capiti ſuperſtantes, quibus nihil eſt cum poetarum larvis, nec antiquis cum hiſtrionibus, qui perſonati carmina recitabant. Acum, opinor, Gronovius invenit, ratus in Virgiliana larva ſpecimen deſignari manium, umbrarumque, quarum aſpectu nihil ille perterrefactus traditur, quum earum ſecreta aperuit; niſi mavis inibi aut triſtem latere imaginem, quae Aeneae apparuit,

 aut

a *Capitol. in M. Aurel.*

aut quid illorum simile denotari, *par levibus ventis volucrique simillima somno*, itemque, *tenues sine corpore vitas volitare cava sub imagine formae*. Hoc si verisimile est, Socratica me sanna excipiet nemo existimantem, hasce gemmas propter VI. Aeneidos librum, qui vere palmaris est, incisas fuisse auctori pariter, & Octaviae gratificandi causa, quam ille, dum recitaret, & lacrimantem vidit, & satis beneficam expertus est, acceptis in singulos de Marcello versus denis sestertium millibus, seu Philippeis quinquagenis supra ducenos. Ciceronis gemmae supersunt variae, quas Gronovius contemnit omnes prae duobus nummis, quos fidelissimos existimat, utpote congruentes cum vetere marmorea summi oratoris facie, in porticu celebratissima magni Etruriae ducis. Ejus item respuitur sardonyx in museo Romano, quia videtur parum vigoris, ac laetitiae praeferre, quae duo in Cicerone, ad jocos lepidissimo, maxima extitisse notat ex Plutarcho Faber. Rectene an secus, vide Num. XVIII.

X. Gemmarum haec consuetudo transiit ad annulos, in quibus antiqui haeresum suarum magistros palam habebant. Licet enim aut suorum figuris, ut Lentulus, & Africani [a] filius, aut arbitrio quisque caelatos gestaret annulos, quod leone [b] signifero Pompeji M., Seleuci anchora, Mecoenatis rana, Augusti sphinge aperte ostenditur; optimis tamen disciplinis dediti antesignanis hoc dabant suis, eorum ut imagines affabre insculptas [c] annulis praeseferrent; sic [d] Stoici Zenonem, Academici Platonem, Peripatetici Aristotelem, Epicurum Epicurei, & alios alii in gemmis annularibus ostentabant. Quem sane

a *Alex. Neap. II. 19.*
b *Plin. H N. XXXVII. 1.*
c *Cic. de Fin.*
d *Fortun. Licet. Schemmat. Gemm. Annul. & Philipp. Stosck. Gemmae Antiq. Cael.*

ne honorem non tantum mortuis, sed vivis etiam datum esse, abunde probat Ovidii epistola [a] ad amicos, qui ejus imaginem, nihil Augusti indignationem veriti, auro inclusam habebant, ut illius conspectu sese de amici, aut praeceptoris exilio consolarentur:

Siquis habes nostris similes in imagine vultus,
Deme meis hederas Bacchica serta comis;
Ista decent laetos felicia signa poetas:
Temporibus non est apta corona meis.
Haec tibi dissimulas, sentis tamen optime, dici,
In digito, qui me fersque refersque tuo,
Effigiemque meam fulvo complexus in auro,
Cara relegati, qua potes, ora vides.

Quicunque dederunt hanc Ovidio laudem, non iis frequens aditus esse debuit ad aulam Principis, ubi nihil horum, ut fit, assentatio sibi fas esse arbitrabatur. Hinc, si Livium [b] exceperis, dum Augustus vixit, scriptores Ciceronem vix nominare ausi sunt: imo Virgilius, ubi ejus laudes citra injuriam praeterire non potuit, more ut hominum faceret, ac principis auribus inserviret, eloquentiae palmam, quam Graeci tradere Ciceroni [c] coacti fuerant, iisdem reddidit: *orabunt* [d] *causas melius*. Quanquam enim Augustus, caedem ut M. Tullii totam in Antonium derivaret, hoc profligato, Ciceronem oratoris filium collegam in consulatu [e] delegerit, litteris ad eundem datis de illius morte in senatu recitandis, cum decreto de Antonii statuis ac monumentis omnibus abolendis, ac nequis in posterum in ea familia Marcus nuncuparetur; summi tamen oratoris quam timida coram principe

a *Trist. I. 10.*
b *Fragment. apud Senec. Suasor. VI.*
c *Plutarch. in vit. Cic.*
d *Aen. VI. 849.*
e *Plutarch. loc. cit. Dio & Appian.*

cipe, quam periculosa commemoratio esset, illud palam facit, quod hujus nepotes [a] illius scripta publice legere non auderent. Quorsum haec extra rem? ne quis mihi succenseat, si putem Ovidii opinionem, dum epistola Romam spectet, caute interpretandam, & persuasum habeam; in hac urbe, ubi mos erat civium, sub Augustis praesertim, fabulam fictam, falsam perhorrescere, neminem praeceptoris effigiem publice in annulis gestavisse, nisi quem certo sciret, esse principi non ingratum.

XI. Quoniam annulorum hujusmodi commemoratio cum grata discipulorum in praeceptores benevolentia conjuncta est, jure nascentis Ecclesiae Christifideles laudandi sunt, qui Platonem quum ferre in annulis viderentur, divinum humani generis Reparatorem habebant. Aenei quippe supersunt annuli, quorum nonnullos Franciscus Ficoronius collegerat, cum effigie Platonis, cui multa inest Christi Domini similitudo, facie nempe oblonga, barba non admodum prolixa, oculis totoque vultu ad majestatem composito, & quaqua versus amabili; qualis apparet in nummo Augusti, cujus Carolus Patinus & possessor, & illustrator [b] fuit. Joannes Marangonius praeclaris operibus in lucem editis memorabilis, haud rejiciendam judicat docti alicujus viri opinionem, veteres Christianos hisce annulis usos esse, ut illa veluti tessera [c] se ipsi mutuo recognoscerent, ac fraterne complecterentur, quin inde ulla suspicionis occasio daretur Ethnicis, quibus, cum ex historia, tum statuis, ac numismatibus compertum erat, Platonem vultu pulcherrimum extitisse. Cur vero sanctissimi Christifideles Platonem potius, quam alium

a *Plutarch. ibid.*
b *Vid. Graev. Ant. Vol. IX. pag.* 1596.
c *De reb. profan. ad Eccles. usum &c ornatum translat.* 22.

alium quemlibet philoſophum delegiſſent, hanc nemo ignorat fuiſſe cauſam, quod licet Tertullianus merito indoluerit, Platonem omnium haereticorum factum eſſe quoddam veluti condimentum, quum & Carpocras ille, omnis ſentina impuritatis, & alii haeretici ſe Platonicos nuncupaverint: tamen primi Chriſtianae fidei ſectatores doctrina ſpectabiles, quos Julianus Apoſtata [a] impie deridebat, philoſophia Platonica claruerunt, & Juſtinus philoſophus, poſtea martyr factus, ingenue fatetur, Platonis hypotheſes viam ſibi ad Chriſtianam ſapientiam aperuiſſe. Prudenter autem loco citato Marangonius ſentit, aequivocum hunc annulorum uſum in Eccleſia Catholica tum penitus abrogatum fuiſſe, quum A. D. CXXIX. haereſis Carpocratis exorta eſt. Nam ſicut Baſilidiani Deum, S. Michaelem Archangelum, Paulum Apoſtolum ſub Jovis, Mercurii, Pythagorae, alioſque haud aliter proponebant in tabulis, marmoribus, gemmis, quarum bene multas in unum congeſtas apud Chifletium videre licet: ita Carpocratiani ſanctiſſimam Chriſti imaginem cum Homeri, Platonis, Pythagorae, Ariſtotelis, reliquorumque philoſophorum imaginibus impudentiſſime proponebant coronabantque. *Imagines quaſdam depictas*, ita S. Irenaeus, *quaſdam autem de reliqua materia fabricatas* [b] *habent, dicentes formam Chriſti factam a Pilato illo in tempore, quo fuit Jeſus cum hominibus, & eas coronant, & proponunt eas cum imaginibus philoſophorum mundi ..... & reliquam obſervationem circa eas ſimiliter, ut gentes faciunt*. Lampridius enim ſcribit Alexandrum Severum in Larario ſuo inter deos Abrahamum, Apollonium Tyanejum,

a *Vid. Spon. T. III Itin poſt. pag. 156. Adhaerent. T. II. Acad. Corton. & Bajuliv. Red. Diſſ. de Deis* b *Lib. I. Haereſ. 24.*

nejum, & Salvatorem optimum collocavisse, quare is primus inter Christianos principes a quibusdam temere [a] recensetur.

XII. Gemmis ac numismatibus addendae sunt statuae, tanto olim studio viris philosophia, aut eloquentia illustribus dedicatae, ut eorum vultibus fingendis sculpendisque certavisse videantur populi ac caelatores. Doctissimi antiquitatis investigatores, quos paulo ante honoris gratia nominavi, multas hujus generis effigies ex statuis, hermis, ac discis marmoreis exsculptas juris esse publici voluerunt: sed quoniam errores aderunt, donec homines, non in omnibus eorum voluminibus, quanquam studiose accurateque elaboratis, tuto semper versari licet, & oculo inoffenso. Nam ut nihil dicam, quandoque oratorem pro philosopho publicari, quemadmodum Aeschinis oratoris effigies in herma percelebri apud magnum Etruriae Ducem, est in Laertii *libro II.* Aeschini [b] Socratico philosopho absurde accommodata, non raro contigit, ut quorundam facies notis alienissimis proferantur. Exempli causa Boissardus, magnus in primis vir, Herodotum ex aere sub vultu alieno produxisse [c] arguitur; Gallaeus Lysiam, & Aristophanem, praesertim vero Sophoclem in clypeo diadematum edidit, exemplari per Ursinum prodito dissimillimum, quem merito Bellorius judicat rejiciendum. Ipse Fulvius Ursinus inter cultores eruditae antiquitatis omnium linguis ac litteris memorandus, in sarda [d], de qua dubitandum, Hippocratem habet capite, more [e] medicorum, tecto, quum nullo velo ob-

a *Vid. Christophor. Cellar. Diss. de Primo Princip. Christ.*
b *Vid. Gronov. in additam. ad fig. 94. vol. II.*
c *Ibid. fig. 71.*
d *Illustr. Vir Imag. pag. 9.*
e *Lucian. in Philopseude.*

obductus inveniatur in Gronovii Thesauro [a], & in Collectaneis Abb. Rodulphini Venuti [b], qui Hippocratem in marmore spectandum primus dedit, & Sophoclis hermam protulit vere singularem, quia nullus hactenus herma tragicorum principis notus erat. Quam facile olim in Graecia statuarum honor, qui semper maximus habitus est, viris doctrinae splendore, vel armorum gloria praestantibus concederetur, opulentissima Thermi civitas in Aetolia probat, ubi Macedones eorum memores, quae Aetoli gesserant in templo Jovis Dodonaei, pretiosissimis quibusque bonis asportatis, reliqua igni imposuerunt, everteruntque [c] statuas numero ultra duo millia, ab iis duntaxat, quae Deorum habebant aut figuras, aut titulos, abstinentes. Athenienses autem uni Demetrio Phalereo ex aere statuas CCCLX. posuere intra trecentos dies, quarum complures equestres erant, & in quadrigis, ac bigis stabant; quanquam mox easdem laceravere [d] nondum anno hunc numerum dierum excedente. Age vero quanti haec ornamenta a veteribus haberentur, hoc palam facit, quod Stesichori, ex cujus doctrina & ingenio Himera clara dicitur a Cicerone, imaginem Poeni post expugnationem satis celebrem Carthaginem detulerunt, & Himerenses a Scipione Carthaginis eversore, ut ea in sedem pristinam restitueretur, studiis omnibus postularunt, & sibi redditam in magno beneficio [e] posuerunt.

XIII. Ex omni statuarum genere, quae solebant doctrinarum splendori dedicari, usitatissimos fuisse hermas non mediocri eorum numero edocemur, qui tum alibi superest, tum Romae potissimum in procerum pinaco-

Bbb the-

a Vol. II. fig. 58.
b Collect. Ant. Rom. pag. 9.
c Polyb. V.
d Plin. H. N. XXXIV. 6.
e Gronov. Vol. II. fig. 38.

thecis, ac museo capitolino, ubi prae aliis Homeri herma fulget Eminentissimi Card. Alexandri Albani munus, capite diademato, barba crispa & horridula, ac tali vultu, qualis perpetuo cernitur in nummis Chiensibus, Smyrnaeis, Amastrianis, & Nicaeensibus, cujus rei testes habes Gisbertum [a] Cuperum, Raphaelem [b] Fabrettum, Rodulphinum [c] Venutum. Constantissima haec nummorum similitudo facit, ut aliquando non sine causa de Plinio dubitem, inter eos, quorum non sunt traditi vultus, Homerum etiam collocante. Unanimis tot civitatum consensus in hac imagine, sine ullo discrimine, efformanda tacite id probare videtur, poetam tanti nominis amicis non caruisse, qui ejus effigiem graphice describendam curarent; etenim dum vixit, minori quidem, quam post mortem, magnae tamen admirationi fuit, ac praeter cerdones, non unum Mentorem nactus est [d] in se beneficum ac liberalem. Ceterum non modo hermae simplices, sed & duplices inventi sunt. Nam in potentum basilicis, ac praesertim bibliothecis, quarum, ut mox constabit, proprium erant doctorum statuae ornamentum, hermae bicipites, qui essent utrinque spectabiles, in duplici pluteo collocabantur. Una porro insculptos aut historicos, aut philosophos esse duos opinor ad artis similitudinem designandam, ut in Herodoti, & Thucididis, quorum exuvias vicina pariter monumenta in terra Attica [e] condiderunt, vel amicitiae declarandae causa, ut in Socratis, & Alcibiadis, aut utriusque in laudis gratiam, ut museum capitolinum in Epicuri, & Metrodori herma pereleganti ostendit, non sine gloria aetatis nostrae, cui fuit hujus in-

a *In Homer. Apoth.*
b *Ad Tab. Iliad.*
c *In Collectan. Rom. Ant. pag.* 8.
d *Herodot. in Homer. vit.*
e *Gronov. vol. II. fig.* 72.

inventio reſervata. Jampridem incertum erat, quae forma, qui vultus eſſet praeclari illius philoſophi Epicuri, continentia nobilis, cujus eximias laudes Lucretius [a], Cicero [b], Laertius [c], Themiſtius [d], Svidas, Euſebius, & alii praedicant, ac praeſertim Gaſſendus in ejus vita, magnum autem ſtatuarum numerum marmorearum, aerearumque abunde memorant [e] Plinius, & [f] Laertius. Poſt multa demum ſecula, quum A. D. MDCCXLII. Benedicti XIV. Pont. Max. juſſu atque impenſa ad Baſilicam Liberianam fundamenta porticus jacerentur, inventus inibi eſt antiquiſſimus herma biceps, Epicuri, & Metrodori vultibus ac nominibus oppido inſignis. Quae ſane inventio antiquitatis amatoribus perjucunda fuit, & eſſe debuit. Hinc enim ille Lampſacenus eſt probe cognitus, quem Cicero [g] *pene alterum Epicurum* vocat, diſtinctum a Metrodoris Stratoniceo, & Scepſio Carneadis [h] auditoribus. Deinde quoad Epicuri effigiem inveteratus evanuit error, ſpeſque haud incerta oborta eſt, aliarum ejus imaginum cognoſcendarum, quae inter ignota marmora, & cimelia deliteſcunt. Jamque ut ſcite adnotavit Cl. Abbas Bonaccurtius in epiſtola ad academiam Cortonenſem ſperati hujuſce lucri felix initium eſt pretioſa gemma potentiſſimi Galliarum regis, itemque imagines in Tab. IV. & XXV. voluminis I. muſei capitolini, & Tab. XXX. virorum illuſtrium ab Auguſtino Veneto inſculptorum. Nunc demum conſtat, illud eſſe veriſſimum, quod dicebat Cicero [i] vix poſſe unquam fieri, tanti

 ut

a *Lib. V.*
b *De Fin. II. 25. & 31. & V. 1.*
c *Laert. X.*
d *Orat IV.*
e *H. N. XXXV. 2.*
f *X. ſeg. 9.*
g *De Fin. II. 28.*
h *Laert. loc. cit. Cic. de Orat. II.*
i *Cic. de Fin. I.*

ut philosophi memoria interiret, cujus vultus aetate sua non in tabulis, non in marmoribus, non gemmis tantum, sed ipsis quoque in poculis cernebatur, ut hinc fortasse conviviis parsimonia praescriberetur, cujus ille magister fuit, nihil huic laudi obstantibus, qui ejus nomen indignissime usurparunt, Cyrenaicis, sive Haedonicis, aut potius patellariis philosophis, a quorum improbitate satis hic noster est vindicatus a Seneca [a] quamvis Stoico, & Juvenali, ubi dixit: [b]

Mensura tamen, quae
Sufficiat census, si quis me consulat, edam.
In quantum sitis, atque fames, & frigora possunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis.

Laudatum hermam nunc, ut dixi, in capitolio positum, nobilissimus Marchio Locatellius Mediolanensis, musei capitolini custos, ita collocandum curavit, ut quaqua versus agi pro spectatorum commodo perbelle possit.

XIV. Jam me locus ad se invitat, ubi haec statuarum decora ad posterorum memoriam ponebantur. Mos enim fuit eas in locis urbis celeberrimis collocare. Graeci quidem id genus hermas primo in academia, deinde in porticibus, ac demum in aliis locis publicis dedicarunt: quin etiam Athenis porticus ab hermis est appellata, in qua [c] Heroum capita Mercurios simulantia statuebantur. Andocidi oratori [d] hoc datum est, ut a tribu Aegaeide ante ejus januam Herma collocaretur, & quum postea contigisset, ut Corinthiorum invidia omnes in foro Athenis Mercurii una nocte dejicerentur praeter illius unum, hinc Hermes Andocidis [e] vocatus est. Poecile, seu Stoico-

a. *De Vit. beat. XIII.*
b *Sat. XIV.*
c *Joann. Meurs. Athen. Att. I. 3.*
d *Plutarch de X. Orat.*
e *Corn. Nep. in vit. Alcib.*

corum porticus a Polignoto [a] Thasio gratis picta, locus fuit Athenis ad statuam quidem maxime honorificus, ubi Sophocles pingi meruit cum cithara, Solon autem stetit aeneus, teste Pausania. Barbarum illum regem, qui pedes mare transierat, exciderat que montes, nihil a Graecia, nisi haec porticus summovisse traditur, quippe quam Themistocles saepissime contemplatus sese totum ad rempublicam, & arma contulerat. In prytaneo prope Anacreontem fuit statua Sapphus, Silanionis [b] opus, cujus meminit Cicero contra Verrem. Socratis imago ex aere, Lysippi opus, celeberrimo urbis loco posita [c] est. Isocratis imaginem Athenis pictam in pompio, & in arce Plutarchus tradit. Nec minoris habendum est, quod in Aesopi gloriam [d]

Ingentem statuam posuere Attici,
Servumque collocarunt aeterna in basi,
Patere honoris scirent ut cuncti viam,
Nec generi tribui, sed virtuti gloriam.

Haec laudis monumenta quanquam saepe auditorum amicorumque studio erigerentur, viris tamen illustribus decreto reipublicae statuebantur, ut hujus generis decreta apud Plutarchum [e] praedicant; nam prae ceteris legimus a Lycurgo latum, ut Aeschyli, Sophoclis, Euripidis ex aere statuae erigerentur, eorumque tragoediae publicis mandatae tabulis adservarentur. Statuarum materiam, si illae quidem decreto publico statuerentur, aes persaepe fuisse constat, nonnunquam etiam inauratum. Beroso ob quasdam praedictiones publice [f] Athenienses in gymnasio statuam inaurata lingua posuere: Gorgiae vero tantus est ho-

a *Plin. H. N. XXXV. 9.*
b *Tatian. lib. advers. gent.*
c *Laert. in vit.*
d *Phaedr. II*
e *In vit X. Rhetor.*
f *Plin. H. N. VII. 37.*

honor habitus, ut [a] uni ex omnibus non inaurata, sed aurea Delphis statua poneretur.

XV. Sapientum imaginibus hoc Romae datum, ut interdum imperatorum pompae funebri [b] praeferrentur, & in palatio servatae inter Caesares eniterent; quare Hortalus magni illius Hortensii nepos, quum [c] senatus in palatio haberetur, modo Hortensii inter oratores sitam, modo Augusti imaginem intuens, supplex Tiberium, ut sese ab inopia defenderet, obsecravit, quo non impetrato, domus quondam opibus florentissima pudendam ad paupertatem dilapsa est. Ante Caesares bellicosum hunc populum armorum quidem, nullam litterarum rationem habuisse video in statuis publice decernendis. Invenio sane & Pythagorae, & Alcibiadi in cornibus comitii positas, sed eas jusserat [d] Apollo Pythius sapientissimo Graecorum, & alteri fortissimo dedicari. Poetae olim suas ipsi imagines in aede Camoenarum ponere videntur fuisse soliti: nam Plinius [e] notat L. Actium illic maxima forma sibi imaginem posuisse, quum ipse brevis admodum extitisset. Sub Caesarum dominatu praemium, de quo nunc agimus, late patere coepit ad vivos etiam, nedum ad mortuos. Ne Cejonii Rufi [f], aliorumque mentionem faciam, certe Claudianus senatusconsulto statuam in foro Trajani meritus est, quam ipse memorat in belli Getici praefatione:

Sed prior effigiem tribuit successus ahenam,
Oraque patricius nostra dicavit honos.
Annuit his princeps titulum, poscente senatu;
Respice, judicium quam grave, musa, subis.

Hinc

a *Cic. in Orat.*
b *Xiphil. in Severo.*
c *Tacit. Hist. II.*
d *Plin. H. N. XXXIV. 6.*
e *XXXIV. 5.*
f *Gruter. CCCLXXVII.*

Hinc porro ediſcimus, id honoris ſenatum a principe; & aliquando principem a ſenatu poſtulaviſſe, quod exemplo patet Antonini, quem [a] legimus Frontoni oratori illius aetatis praeſtantiſſimo dediſſe plurimum, cui & ſtatuam petiit a ſenatu. In provinciis pariter ſine imperatoris aſſenſu hic honor nemini concedebatur, cujus quidem prae ceteris, quae non deſunt, argumentis, teſtem proferre placet hanc inſcript. A. D. 1746. Alexandriae in Aegypto inventam, quam mihi perhumaniter dedit Abbas Rodulphinus Venutus, cujus ſi in hoc opuſculo frequens occurrit laus, ne mireris, obſecro, quia tanto mihi ejus amicitiam honori duco, quanto eidem ſua ipſius eſt eruditio.

DOMINI . NOSTRI . INVICTISSIMI . ET
VENERABILES . AC . PERPETVI . AVGV
STI . THEODOSIVS . ET . ARCADIVS
TOTO . ORBE . VICTORES
MATERNO . CYNEGIO . OMNIVM . VIRTV
TVM . VIRO . ET . AD . INSIGNEM . LAVDEM
GLORIAMQVE . PROGENITO . PER . OM
NES . HONORVM . GRADVS . MERITORVM
CONTEMPLATIONE . PROVECTO
PRAEFECTO . PRAETORIO . PER . ORIEN
TEM . STATVAM . CIVILI . HABITV . AD . PETI
TVM . PRIMORVM . NOBILIVM . ALEXAN
DRINAE . VRBIS . IN . EADEM . SPLENDIDA . VRBE
AD . PERPETVITATIS . FAMAM . LOCO . CELEBER
RIMO . CONSTITVI . COLLOCARIQVE . IVSSERVNT
PER . CLARISSIMOS . ALEXANDRINAE
CIVITATIS

XVI. Sta-

a *Capitol. in M. Antonin.*

XVI. Statuarum ex auro, argentove, aut certe [a] ex aere, quae doctrinae gratia dicabantur, locus praecipuus erant bibliothecae tam publicae, quam privatae. Asinii Pollionis, qui primus [b] *ingenia hominum rempublicam fecit*, fuit hoc Romae inventum, cujus diligentiam aemulati sunt editis voluminibus Atticus ille Ciceronis, & M. Varro, non passi imagines intercidere doctorum hominum, nec vetustatem aevi eorum obesse vultibus, quorum ubique gentium triumphales animae loquebantur. Aequum porro erat, sapientum imagines ibi potissimum inveniri, ubi eorum doctrina lucem benefice fundebat suam, in bibliothecis videlicet, quas hoc ornatu Alexandriae, & Pergami non caruisse, quanquam subdubitare videtur Plinius, non difficile affirmabimus, si diligentiam spectemus, qua philosophorum, poetarumque vultus adservabantur id temporis, quum in supradictis civitatibus reges amplissimi, & magno quidem certamine, bibliothecas instituerunt. Romae hanc consuetudinem testantur multi, quorum duntaxat unum, & alterum proferre libet. Ad Atticum scribens Tullius [c] malle se inquit in illa ejus sedecula, quam habebat sub imagine Aristotelis sedere, quam in aliorum sella curuli: Svetonius [d] ait Parthenii, Euphorionis, & Riani poetarum imagines inter veteres & praecipuos auctores in bibliothecis publicis dedicatas. Tacitus imperator Cornelium Tacitum, quem parentem dicebat suum, in omnibus bibliothecis [e] collocavit, ac ne ejus volumina deperirent, ea jussit decies quotannis scribi. Hoc statuarum institutum adeo deinceps apud privatos valuit, ut, quibus paupertas id genus her-

mas

a *Plin. H. N. XXXV. 2.*
b *Idem ibid.*
c *ib. V. 9.*
d *In Tib. 70.*
e *Vopisc. in vit.*

mas aut marmoreos, aut aeneos denegaret, eorum bibliothecas e gypso paratae imagines exornarent: quare Satiricus [a]

Indocti primum, quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenies: nam perfectissimus horum
Siquis Aristotelem similem, vel Pittacon emit,
Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.

Atque ut alibi adnotavi, Deos agrestes inter frondes [b] arborum fuisse adpositos, ita gypseas litteratorum effigies ramis arborum in bibliothecis opinor quandoque insertas. Marlianus enim in Urbis topographia, ubi de monte palatino sermonem habet, libros tradit in bibliothecis olim supra arbores plumbeas collocari consuevisse, quarum unam lauri specie cum foliis expansis, quibus nondum aurum decesserat, Jo. Argolus [c] testatus est se vidisse, repertam in colle palatino, in vinea Ronciana, doluitque vehementer, quum eam igne conflatam audivit. His porro arboribus gypseos philosophorum, aut poetarum vultus fuisse impositos non invenio quid repugnet. Ceterum ut a gypso ad marmora redeamus, certe ad vetus institutum respexit Pius IV. Pont. Max. Aelii Aristidis statua, cujus facundiam Synesius laudat, in bibliotheca Vaticana cum hoc disticho collocata:

ROMA TVVM NOMEN TOTVM LICET IMPLEAT ORBEM
MAIVS ARISTIDIS FIT TAMEN ELOQVIO

Atque hae quidem imagines non tantum in bibliothecis, sed etiam in voluminibus pictae olim conservabantur: itaque Fulvius Ursinus deprompsit Terentii imaginem ex antiquo bibliothecae Vaticanae libro, notis quoque vetu-

Ccc stis-

a *Juvenal. Sat. II.*
b *Vid. inscr. I. Class. I. not. IV.*
c *Thomasin. de Donar. Vet. III.*

ftiffimis illuftrato. Martialis [a] hunc honorem Virgilio datum frigida hac antithefi teftatus eft:

Quam brevis immenfum cepit membrana Maronem!
Ipfius vultus prima tabella gerit.

XVII. Heroicis quidem temporibus maxima erat gloria, fiquis adhuc vivens imaginem in loco publico meruiffet, ut M. Varro, cujus unius adhuc fuperftitis in Afinii bibliotheca [b] pofita effigies fuit. Poftea vero facilior extitit haec quoque laus, quam Sidonius [c] fibi in epiftolis gratulatur:

Quum meis poni ftatuam perennem
Nerva Trajanus titulis videret
Inter auctores utriufque fixam
Bibliothecae.

Utriufque inquit, quia tametfi una effet bibliotheca Ulpia ab Ulpio Trajano condita, quum tamen caenaculis fortaffe, ac porticu diftingueretur [d], ideo Sidonius, & [e] Dio fingulariter loquuti funt. Hujufmodi laudem ipfi quoque Caefares terrarum domini affectarunt. Nam & Germanicus acceptiffimum habuit dicatum fibi clypeum [f] inter auctores eloquentiae, & imperator Numerianus, cujus orationem quandam ingeniofiffime elaboratam Flavius Vopifcus celebrat, eadem in bibliotheca imaginem fuam, imperatoriis omnibus ornamentis ac titulis fpoliatam, magno fibi honori tribuit ita [g] infcriptam: NUMERIANO CAESARI ORATORI TEMPORIBUS SUIS POTENTISSIMO. Longe facilior ad hanc gloriam patebat aditus in privatorum bibliothecis. Agit hac de caufa Martialis [h] gratias amico

a *Lib. XIV.* 170.
b *Plin loc. cit.*
c *Epift. IX. 16. Vid. Edmund. Frigellium de ftat. Rom.*
d *Pitifc. in V. Bibl.*
e *Lib. LVIII.*
f *Tacit. Ann. II.*
g *Vopifc. in Numerian.*
h *Lib. IX. 1.*

co suo, missis ad eundem versibus suae imagini subscribendis:

Ille ego sum nulli nugarum laude secundus,
Quem non miraris, sed puto, lector, amas.

Idem Martialis [a] sequens disticon apposuit imagini Socratis in bibliotheca, ut suspicor, Julii Rufi poetae Satirici, quem laudat non tam propter gravitatem, ut Casaubonus [b] arbitratur, quam propter ironiam, uti sentit Franciscus Maria [c] Salvinus, satiricorum propriam, & Socrati perfamiliarem:

Si Romana forent haec Socratis ora, fuissent
Julius in Satyris qualia Rufus habet.

Pulcherrima haec litterarum praemia contemplanti occurrit Caligulae consilium indignissimum, minus quidem triste, re non perfecta, certe nihilominus vituperandum. Postquam in omnes statuas non ferenda malignitate grassatus est, parum abfuit, quin ex cunctis bibliothecis Virgilii, & Livii scripta, atque imagines amoverit, quorum alterum, ut *nullius ingenii, minimaeque doctrinae*, alterum, ut *verbosum in historia, negligentemque* [d] *carpebat*. Quin etiam cogitaverat de Homeri carminibus abolendis: *cur enim sibi non licere, quod Platoni licuit, qui eum e civitate, quam constituebat, ejecerit?*

XVIII. Quemadmodum pictores postquam aliquandiu in tetris horridisque coloribus versati sunt, solent ad vividos se convertere nitentesque, ita rem fore non importunam arbitror, si Caligulae indignitati opponam Theodosii magni illius imperatoris in litteratos benevolentiam singularem. Ad ejus enim tempora pertinent ea numis-

Ccc 2 ma-

a *Lib X.*
b *De Sat. Rom. III.* *pag. 154.*
c *Ad Casaub. satir. italice explicat.*
d *Svet. Calig. 3.*

mata, quae *conturniata* dicuntur, ſeu mavis teſſerae, Chifſletio interprete, quarum aliquae doctorum typo illuſtres ſunt, eo conſilio cuſae, ut, qui ingenii laude floruerant, eorum imagines quoquo modo ad omnem poſteritatem propagarentur. Dixi quoquo modo: neque enim pro archetypis habendae ſunt quotquot effigies inveniuntur in nummis poſterioris aevi, quorum certe numero Ciceronis, Horatii, Perſii, aliorumque ſive numiſmata, ſive teſſerae adſcribuntur. Quare Gronovius, qui, ut ſupra dixi, prae duobus nummis omnes Ciceronis gemmas rejiciendas putat, jure ne id ſentiat an injuria, ipſe viderit. Quod autem in ejuſdem ſardonyche cum Fabro & leporem deſideret & laetitiam Ciceronianam, quid dicam neſcio; hoc unum ſcio ſummi oratoris ſtatuas in capitolio duas non ad jocos, ſed ad gravitatem eſſe compoſitas, itemque in domo Matthaejorum, ubi omnium, quae Romae ſunt, elegantiſſima ſimul & antiquiſſima eſt Ciceronis protome. Quam quidem dum antiquiſſimam dico, non ad reipublicae tempora pertinere contendo, cui opinioni ipſa per ſe inſcriptio non parum obeſt. Quid ergo de M. Tullii, quae ſuperſunt, imaginibus ſentiendum eſt? eruditorum quidem judicio de omnibus dubitandum. At enimvero, ſicuti Theodoſio imperatori, viriſque ampliſſimis laus danda eſt, qui doctorum effigies, qualeſcunque per tempus licuit, poſteris tradiderunt, ita & Proceres aetatis noſtrae nobiliſſimi laudandi ſunt, qui e remotis etiam regionibus eorum imagines ſtudioſe colligunt, quotquot a multis ſeculis poſterioribus exquiſita doctrina & natura admirabili floruerunt. Quod quidem prae ceteris in Urbe vir princeps egregie facit, cujus multa in me promerita, & locus ipſe admonere videtur, ne illius curam

in

in hoc laudis genere tacitus praetermittam. Philippus Maria Monti Cardinalis Eminentiſſimus, quippe qui probe noverit, nihil viro principe tam eſſe dignum, quam doctrinae gloriam promovere, iccirco, quos praeſtantes ingenio viros poſtrema haec ſecula ediderunt, eorum effigies undique comparavit, iiſque tabulis non modo ex veterum inſtituto bibliothecam, ſatis per ſe ſplendidam multiplici ſelectaque librorum copia, & praeſertim antiquitatis monumentis omnibus refertiſſimam, verum etiam intima quaeque cubicula exornavit, ut totam ejus domum merito poſſis eruditiſſimam nuncupare pinacothecam. Delectant quidem oculos in ſuique ſpectaculum admirationemque convertunt illuſtria virorum principum domicilia, conchyliatis undique periſtromatis adornata, inſtructaque ſignis atque picturis ac rebus omnibus, quibus abundant ii, qui beati putantur: at domum Cardinalis ampliſſimi adeuntibus, & parietes magnorum virorum imaginibus, quibuſdam veluti praeclariſſimis ſapientiae inſignibus coruſcantes circumſpicientibus, non minus in mentem venit de doctrina, de litteris, de ſapientia habitatoris, quam de eorum, quorum effigies vident, in optimis quibuſque artibus ac diſciplinis aemulatione. Neque enim oculos tantum ſolent, ſed animos etiam menteſque paſcere, nec elingues ſunt, ut vulgo exiſtimantur, bonorum imagines, ſed ſuas & habent voces, vique arcana nervos ingenio addunt, & faces animo. Jam ſiquis tanti principis ſive ingenii vim, ſive doctrinae praeſtantiam ignoraret, domum duntaxat ejus ingrederetur, atque illam tam multam, tam variam, tam ſingularem imaginum pompam undique, & maximo quidem pretio, conquiſitam animadverteret, is profecto eundem & ingenua-

nuarum artium in gremio educatum, & ſine ulla dubitatione ſumma habere omnia exiſtimaret. Ac judicio ſane graviſſimo juſtiſſimoque. Id enim aſſequutus eſt, ut, quam ſemel inſtituit vivendi rationem, de ea non defatigatione poſſit, non infirma valetudine, non aetate depelli; conſpectus enim ille virorum doctrina principum, ac recordatio facit, ut etiam, quum ſolet animum a contentionibus relaxare, urgeat tamen propoſitum viro dignum, qui actionum conſiliorumque ſuorum veram ſapientiae laudem conſtituerit ſibi finem. Auguſtam ergo domum quicunque ingreditur, illud Plinii [a] libere uſurpet neceſſe eſt: *utinam nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulcrum, niſi imagines habeant*, & his quidem ſimiles, quae multo plus utilitatis afferunt, quam voluptatis.

XIX. Veterum ſuperſtitio ſupradictis honoribus, doctrinarum praeſtantiae dari ſolitis, hunc etiam addidit, pro illa temporum caecitate maxime familiarem, ut ſapientes nimirum Deorum ritu poſt mortem colerentur. Poetam Eutimum [b] ferunt ab hac lege fuiſſe immunem: oraculi enim juſſu vivens adhuc & conſecratus proditur, & inter Deos decreto civitatis publico numeratus. Secus ceteri, quibus hoc tantum obtigit jam vita functis. Dies me deficiet, ſi velim ſingulos recenſere. Praecipuos nominabo. Bianti philoſopho ſacellum [c] Prienei conſecraverunt, *Teutamium* nuncupatum. Ariſtoteles in templo aram Platoni dicavit, ſtatuamque hoc titulo inſignitam: *aram* [d] *Ariſtoteles hanc Platoni dicavit, viro, quem nefas a malis laudari*: eidem praeter Mithridatem, multi quoque reges, ac populi [e] aras & ſtatuas erexerunt: Ma-

gi

a *Lib. V. Epiſt.* 17.
b *Alex. Neap Gen. Dier. VI.* 4.
c *Laert. in vit.*
d *Marſil. Ficin. in Vit. Platon.*
e *Diſſ. Carol. Patin. loc. cit.*

gi autem his honoribus non contenti ad ejus aras publice immolarunt, amplioris fuisse sortis, quam humanae rati, quia consummavisset numerum perfectissimum, quem novem novies multiplicata conficiunt: ejus demum asseclae natalitium, & postremum praeceptoris diem perpetuo sacrum & solemnem publico dato epulo habuerunt, quem postea morem, sed ab omni superstitione vacuum, teste Marsilio Ficino, Laurentius Medices Florentinae reipublicae moderator, pro sua in litteras ac litteratos munificentia convivio lautissimo renovavit. Quid Homerus? convertit Graeciam in sui cultum ac spectaculum universam. Pausanias [a] illius statuam memorat in Jovis Olympici, & aliam aeneam [b] pro foribus templi Apollinis Delphici columnae impositam, incisumque Apollinis responsum poetae redditum de sua patria sciscitanti. Argivos Aelianus [c] scribit in sacris advocare, velut hospites, Apollinem, & Homerum, ac utrunque pari honore prosequi consuevisse. Demum praeter urbes ejus de natalibus decertantes, alii quoque populi delubra eidem, & sacra in templis pulvinaria [d] dedicaverunt. Singularis quoque is fuit honor, quod doctorum imagines juxta Deos collocarentur. Demosthenis statua ad aram duodecim Deorum extitit, manu atque opera Polyeucti, & ita inscripta: *Demosthenes* [e] *Antipatro salutem dicit*. Statuam Isocratis aeream, Leocharis opus, in [f] Eleusine posuit Timotheus Cononis filius; Apharetus autem simulacrum quoque aeneum columnae superimpositum in templo Rheae cognomento Olympiae [g] collocavit. At Demonactis memo-

mo-

a *In Eliac.*
b *In Phocic. vid. Fulv. Ursin. in Hom. imag.*
c *Lib. IX. Var. 15.*
d *Spanhem. III. & Leo Allat.*
e *Plutarch. de X. Orat.*
f *Ibid.*
g *Pausan. in Attic.*

moriam ita Athenienses [a] coluerunt, ut sedem lapideam; ubi quiescere consueverat, adorarent coronarentque, rati sacrum esse vel ipsum lapidem, in quo sedisset. Hippocrati honores, quos Herculi, decrevit Graecia [b], consueta non viros modo, quorum doctrinam sibi salutarem experta fuerat, sed libertos etiam Caesareos solo potentes vitio consecrare.

XX. Epicuro aeque Graeci, ac Latini sacra fecerunt, ejus vultus secum per cubicula circumferendo, natali ejus vicesima luna sacrificando, feriasque omni mense, quas vocabant icadas, custodiendo. Ex Latinis nemo tantum honoris, quantum Virgilius, nactus est, ac inter sui cultores habuit obsequentissimos Silium Italicum, & Alexandrum Severum: siquidem alter Plinii [c] testimonio multum habebat statuarum, multum imaginum, neque habebat solum, verum etiam venerabatur, Virgilii ante omnes, cujus natalem religiosius celebrabat, quam suum: alter ejusdem auctoris, quem *Platonem poetarum* vocabat, imaginem cum Ciceronis simulacro in suo larario dicatam [d] quotidie salutabat. M. Antoninus philosophus [e] tantum reverentiae habuit magistris suis, ut imagines eorum aureas in larario haberet, easdemque hostiis, & floribus honoraret. Neque praetermittendus est honor, quem Polla, femina apud Sidonium [f] doctrinae laudibus valde celebris, Lucano conjugi habuisse legitur.

Haec te non thyasis procax dolosa
Falsi numinis induit figura;
Ipsum sed colit, & frequentat ipsum
Imis altius insitum medullis,

Ac-

a *Lucian. in Demonact.*
b *Plin. H N. VII. 37. & XXXV. 2.*
c *Epist. III. 7.*
d *Lamprid in vit.*
e *Jul. Capitol. in vit.*
f *Silv. II. 7.*

Ac solatia vana subministrat
Vultus, qui simili notatus auro
Stratis praenitet, incubatque somno.

Mos quoque Romanorum, uti Graecorum fuit, in alicujus merito honorando, ponere illius statuam juxta deos. Hoc medico Antonio Musae datum est, cujus opera Augustus ex ancipiti morbo convaluerat, ideoque ejus statuam ex aere collato [a] juxta signum Aesculapii positam Tranquillus narrat. Hactenus enunciata, quaecunque sint, in stomacho tamen ridere sinunt; quod autem sequitur, erumpere stomachum plane jubet. Apollonii Tyanei, qui magicas fraudes suas veris Christi miraculis impudentissime opponebat, imaginem in multis templis fuisse positam Vopiscus tradit, qui [b] si illius vitam, ut promiserat, memoriae tradidisset, mendacia erat, ut inquit praeclare [c] Vossius, *magnis follibus spiraturus*. Nam hominum, quotquot ea aetas tulit, improbissimum, *amicum Deorum* nuncupat, & *quo nihil sanctius, venerabilius, divinius inter homines fuit*, additque vitam mortuis reddidisse, & alia ultra homines dixisse plurima, & fecisse. De honoribus, qui in homines olim doctrina celebres domi forisque tum privatorum judicio, tum regum liberalitate collati sunt, alia recenseri facile possent aeque volentibus obvia, ac nolentibus: sed ego haec tantum pauca ad eorum sepulcra, vel imagines pertinentia commemoravi, quia inscriptiones, quae sequuntur, eorundem aut sepulcris, aut imaginibus insculptae sunt. Interea porro nonnihil vereor, ne quis mihi succenseat, quum servorum libertorumque titulos in II. Vol. in aliam classem congesserim, aliquos in hanc ipsam servili e genere adsciscere

Ddd non,

a *Suet. Aug.* 59. b *In Div. Aurel. init.* c *De Histor. Latin. II.* 7

non dubit averim. At cur, obsecro, jugo a natura imposito subjacentes liberorum consortio indignos existimemus? quum praesertim eorum servitus non voluntati, sed necessitati tribuenda sit, quarum altera ut ludibrio, sic laudi altera verti solet, si quantum habuit a fortuna dedecoris, tantum sibi gloriae comparaverit ab optimis disciplinis, quas ideo liberales nuncupavere majores nostri, quod animum efficiant liberum ab omni angustia & turpitudine. Liber igitur & haberi, & esse debet, qui libero animo servus est, ac prudentia potest hominibus etiam liberis imperare. Ex hoc porro fuisse numero Phaedonem, Menippum, Epictetum, & alios minime ignoramus, qui nati servili e genere [a] philosophi nobiles extiterunt. Si carum praeterea Cicero Tyronem habuit, eundemque sibi delegit in litteris adjutorem, libris de usu ac ratione linguae latinae, itemque de variis quaestionibus praeclarissimum: si jucundissimus fuit Antistio Veteri Tullius Laurea, qui & unus e Ciceronis libertis fuit, & quantum politiore litteratura praestiterit, illud ostendit carmen in Cl. IX. ita elegans, ut ipso quoque in ministerio eluceat Ciceroniana majestas: si M. Varro Menippi librum in satiris aemulatus est, quas ideo, quum alii Cynicas, ipse [d] Menippeas appellavit: si demum divinus ille Plato doctissimum de animae immortalitate librum Phaedonis nomini dedicavit, quid ego verear libertos aliquos eloquentia doctrinaque spectabiles e grege mancipiorum vilissimo segregare? Verum plura in hanc rem congeri vetat Minucius Felix, cujus est sententia plane aurea: *Fascibus & purpuris gloriaris? vanus error hominis, & inanis cultus dignitatis, fulgere purpura, mente sordescere.*

CLAS-

a *A. Gell. Noct. Att. II. 18.* b *Gell. loc. cit. & Casaubon. de Sat. Rom. II.*

CLASSIS V.

Virorum Feminarumque Doctrina Illustrium Monumenta.

I.

Ad Musaei sepulcrum. *Ex Laert. Prooem. init.*

ΕΥΜΟΛΠΟΥ ΦΙΛΟΝ ΥΙΟΝ ΕΧΕΙ ΤΟ ΦΑΛΗΡΙΚΟΝ ΟΥΔΑΣ
ΜΟΥΣΑΙΟΝ ΦΘΙΜΕΝΟΝ ΣΩΜ' ΥΠΟ ΤΩΙ ΔΕ ΤΑΦΩΙ

Εὐμόλπου φίλον υἱὸν ἔχει τὸ Φαληρικὸν οὖδας,
Μουσαῖον φθίμενον σῶμ' ὑπὸ τῷ δὲ τάφῳ.

Sic vertit Frater Ambrosius.

Eumolpi exanimem Musaeum terra Phalera
Claudit in hoc tumulo pignora cara patris.

Musaeus Eumolpi filius Sphaeram primus, & Deorum genesim versibus explicavit, atque facta omnia ex uno in idem resolvi docuit. Diodorus filium Orphei, Svidas Eumolpi patrem, & filium Antipheni fuisse memorant, aliique alia. Vossius *lib. de Musica* hunc distinguit a Musaeo, qui fuit Orpheo aequalis, de quo Aristoteles *Polit. VIII.* & *Virg. Aen. VI.* Vid. *Aegid. Menag. in Laert. loc. cit.*

I I.

Lini cippo. *Ibid. p.* 3.

ΩΔΕ ΛΙΝΟΝ ΘΗΒΑΙΟΝ ΕΔΕΞΑΤΟ ΓΑΙΑ ΘΑΝΟΝΤΑ
ΜΟΥΣΗΣ ΟΥΡΑΝΙΗΣ ΥΙΟΝ ΕΥΣΤΕΦΑΝΟΥ

Ὧδε Λίνον Θηβαῖον ἐδέξατο γαῖα θανόντα,
Μούσης Οὐρανίης υἱὸν ἐϋστεφάνου.

Idem *pag.* 3.

Candida purpureis redimitum tempora sertis
Thebanum Uraniae continet urna Linum.

Laertius Linum Mercurio, & Urania genitum, Virgilius *Eclog. IV.* filium dicit Apollinis. Multa de mundo, de fide-

ſideribus, de animantibus, frugibuſque ſcripſit, & operi hoc initium fecit:

Tempus erat, quo cuncta ſimul ſunt edita quondam.

Hunc ſequutus Anaxagoras omnia ſimul condita adſeruit. Vid. *Cic. de Univerſ. & II. Quaeſt. Academ.* Varias de Lino opiniones Menagius ibidem colligit.

I I I.

Ibidem.

ΘΡΗΙΚΑ ΧΡΥΣΟΛΥΡΗΝ ΤΗΔ' ΟΡΦΕΑ ΜΟΥΣΑΙ ΕΘΑΨΑΝ
ΟΝ ΚΤΑΝΕΝ ΥΨΙΜΕΔΩΝ ΖΕΥΣ ΨΟΛΟΕΝΤΙ ΒΕΛΕΙ

Θρήϊκα χρυσολύρην τῇδ' Ὀρφέα μοῦσαι ἔθαψαν,
Ὃν κτάνεν ὑψιμέδων. Ζεὺς ψολόεντι βέλει.

Ambroſius *p.* 4.

Orphea candenti traiectum fulmine Thracem
Cum aurata Aonides hic poſuere lyra.

Quem hic fulmine tactum legis, alii ab Hercule, a canibus alii, alii a Maenadibus dilaceratum ferunt. A philoſophorum albo deletus fuiſſe dicitur, quod Diis tribuerit humanas perturbationes.

I V.

Ad Thaletis imaginem. *Ex Laert. lib. I. p.* 9.

ΤΟΝΔΕ ΘΑΛΗΝ ΜΗΛΗΤΟΣ ΙΑΣ ΘΡΕΨΑΣ' ΑΝΕΔΕΙΞΕΝ
ΑΣΤΡΟΛΟΓΟΝ ΠΑΝΤΩΝ ΠΡΕΣΒΥΤΑΤΟΝ ΣΟΦΙΑΙ

Τόνδε Θαλῆν Μήλητος Ἰὰς θρέψας, ἀνέδειξεν
Ἀστρολόγον πάντων πρεσβύτατον σοφίᾳ.

Idem *p.* 20.

Hunc quoque nutrivit Mileſia terra Thaletem:
Aſtrologum primi nominis ipſa facit.

V.

Ad ejuſdem ſepulcrum. *Ibid.*

Η ΟΛΙΓΟΝ ΤΟ ΔΕ ΣΗΜΑ ΤΟ ΔΕ ΚΛΕΟΣ ΟΥΡΑΝΟΜΗΚΕΣ
ΤΩ ΠΟΛΥΦΡΟΝΤΙΣΤΩ ΤΟΥΤΟ ΘΑΛΗΤΟΣ ΟΡΗ

Ἦ ὀλίγον τό δε σῆμα, τό δε κλέος οὐρανόμηκες
Τῷ πολυφροντίστῳ τοῦτο Θάλητος ὅρη.

Idem

Idem. *p.* 23.

Nempe hic exiguus tumulus, sed sidera scandit
Gloria, sunt cujus haec monumenta Thalae.

Primus hic sapiens vocatus est, ursa minore, solis cursu ac defectu, orbis lunaris magnitudine, animae immortalitate cognita celebratus, & in dimidio circulo trigoni rectanguli descriptione, quam Cicero de N. D. III. Pythagorae tribuit. Ipsius haec habe monita. *Nosce te ipsum. Amicorum praesentium, & absentium memor esto. Optime ac justissime vitam ages, si, quae in aliis reprehendis, ipse non facias.*

V I.

Solonis imagini. *Laert. Lib. I. p.* 15.

Η ΜΗΔΩΝ ΑΔΙΚΟΝ ΠΑΥΣΑΣ ΥΒΡΙΝ ΗΔΕ ΣΟΛΩΝΑ
ΤΟΝ ΔΕ ΤΕΚΝΕΙ ΣΑΛΑΜΙΣ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΝ ΙΕΡΟΝ

Ἡ Μήδων ἄδικον παύσας ὕβριν, ἠδὲ Σόλωνα
Τον δὲ τεκνεῖ Σαλαμὶς θεσμοθέτην ἱερόν.

Idem *p.* 57.

Quae dudum insanas Medorum propulit iras,
Legiferum Salamis pulcra Solona parit.

Solonis haec in primis feruntur sapienter dicta. *Nihil nimis. Amicos cito noli parare, quos autem paraveris, ne rejicias. Consule non quae suavissima, sed quae sunt optima. Tunc rege, quum primum didiceris obedire.*

V I I.

Ad Chilonis imaginem. *Ibid. p.* 18.

ΤΟΝ ΔΕ ΔΟΡΥΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΠΑΡΤΑ ΧΕΙΛΩΝ' ΕΦΥΤΕΥΣΕΝ
ΟΣ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΣΟΦΩΝ ΠΡΩΤΟΣ ΕΦΥ ΣΟΦΙΗΙ

Τόν δὲ δορυστέφανος Σπάρτα Χείλων' ἐφύτευσεν,
Ὃς τῶν ἑπτὰ σοφῶν πρῶτος ἔφυ σοφίῃ.

Ambros. *p.* 45.

Hic sapiens forti natus Lacedaemone Chilon,
Qui e numero septem maximus unus erat.

Chilonis inter ceteras ea maxime sententia placuit: *lapideis cotibus examinari aurum; auro mentem hominum, cujusmodi sit, comprobari.*

VIII.

VIII.

In Pittaci ſepulcro. *Ibid. p.* 20.

ΟΙΚΕΙΟΙ ΔΑΚΡΥΟΙΣΙ ΛΙΓΑΙΝΟΜΕΝ Η ΚΑΤΑΚΛΑΙΕΙ
ΕΝΘΑΔΕ ΠΙΤΤΑΚΟΝ ΗΔ' ΙΕΡΑ ΛΕΣΒΟΣ

Οἰκείοις δακρύοισι λιγαίνομεν, ἢ κατακλαίει
Ἐνθάδε Πιττακὸν ἤδ' ἱερὰ Λέσβος.

Idem *p.* 49.

Condidit hoc tumulo lacrimis te, Pittace, Lesbos
Sacra ſuis, obitu languida facta tuo.

Pittacus armis & prudentia clarus, Croeſi pecunia recuſata clarior, filii ſui interfectorem abſolvit poena, ſcripſitque ad ſexcentos elegos verſus, & civibus leges tulit. Praecipue feruntur ejus iſtae ſententiae. *Principatus virum declarat. Depoſitum quum acceperis, redde. Amico noli maledicere, ne inimico quidem. Tempus noſce.*

IX.

Biantis tumulo. *Ibid. p.* 22.

ΚΛΕΙΝΗΣ ΕΝ ΔΑΠΕΔΟΙΣΙ ΠΡΙΗΝΗΣ ΦΥΝΟΤΑ ΚΑΛΥΠΤΕΙ
ΗΔΕ ΒΙΑΝΤΑ ΠΕΤΡΑ ΚΟΣΜΟΝ ΙΩΣΙ ΜΕΓΑΝ

Κλεινῆς ἐν δαπέδοισι Πριήνης φυνότα καλύπτει
Ἥδε Βίαντα πέτρα, κόσμον Ἴωσι μέγαν.

Ambroſ. *p.* 54.

Petra Prienenſem tegit haec bene culta Biantem,
Ornamentum ingens qui fuit Joniis.

Bias patriae defenſor egregius, & vehemens orator, dicendi vim ſemper in bonam partem ſolitus exercere, feliciter cauſa pro amico dicta, nepotis in gremio efflavit animam. Impiis inter maris procellas Deos invocantibus, *ſilete*, inquit, *ne vos hic illi navigare ſentiant.*

X.

In Cleobuli ſepulcro. *Ibid p.* 24.

ΑΝΔΡΑ ΣΟΦΟΝ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΝ ΑΠΟΦΘΙΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑΠΕΝΘΕΙ
ΗΔΕ ΠΑΤΡΑ ΛΙΝΔΟΣ ΠΟΝΤΩΙ ΑΓΑΛΛΟΜΕΝΗ

Ἄνδρα σοφὸν Κλεόβουλον ἀποφθίμενον καταπενθεῖ
Ἥδε πάτρα Λίνδος, πόντῳ ἀγαλλομένη.

Idem

Idem *p.* 60.

Extinctum luget Cleobulum patria Lindus,
Patria quae medio est undique cincta mari.

Cleobulus philosophiae gratia Aegyptum adiit: filiam habuit Cleobulinam, exametrorum aenigmatum vatem: scripsit ad tria millia versuum. Ejus habe perbrevem hanc sententiam. *Modus optimus.*

X I.

Corinthii in Periandri honorario sepulcro.

Laert. ibid. p. 25.

ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΣΟΦΙΗΣ ΠΡΥΤΑΝΙΝ ΠΑΤΡΙΣ ΗΔΕ ΚΟΡΙΝΘΟΣ
ΚΟΛΠΟΙΣ ΑΓΧΙΑΛΟΙΣ ΓΗ ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΝ ΕΧΕΙ

Πλούτου καὶ σοφίης πρύτανιν πατρὶς ἥδε Κόρινθος
Κόλποις ἀγχιάλοις γῆ Περίανδρον ἔχει.

Ambros. *p.* 62.

Et sophia & nummis Periandrum terra Corinthus
Clarum litoreo continet alma sinu.

Periandros legitur fuisse duos, tyrannum alterum, & Corinthium, alterum vero sapientem, & Ambraciotem. Aristoteles tyrannum a sapiente non distinguendum asserit. Plato negat. Illius quidem crudelitas vix videtur in virum sapientem cadere potuisse: siquidem & conjugem gravidam calcibus necavit, & puerum Lycophronem matri fletu justa solventem abdicavit. Ejusdem mors, & quae de sepulcro traduntur, a sapiente abhorrent; hoc autem epitaphium ad philosophum, & Corinthium pertinere res ipsa loquitur.

X I I.

Anaxagorae cippo. *Ibid. lib. II.*

ΕΝΘΑΔΕ ΠΛΕΙΣΤΟΝ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΕΠΙ ΤΕΡΜΑ ΠΕΡΗΣΑΣ
ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΕΙΤΑΙ ΑΝΑΞΑΓΟΡΑΣ

Ἐνθάδε πλεῖστον ἀληθείας ἐπὶ τέρμα περήσας
Οὐρανίου κόσμου κεῖται Ἀναξαγόρας.

Idem *p.* 89.

Hic situs ille est, cui rerum patuere recessus,
Atque arcana poli, magnus Anaxagoras.

Ana-

Anaxagoras philosophus, historicus, & dux nobilis fuit, cujus opus de Oeconomia M. Cicero latinitate donavit. Dicitur Thucididis libros, quum facile subducere, aut sibi tribuere posset, in lucem primus omnium edidisse. Vid. plura apud *Gell. XIV.* 3. & *Laert.*, qui hunc musam Atticam appellatum scribit, & septem numerat Anaxagoras.

X I I I.

Platonis cippo. *Laert. lib. III. p.* 80.

ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΙ ΠΡΟΦΕΡΩΝ ΘΝΗΤΩΝ ΗΘΕΙ ΤΕ ΔΙΚΑΙΩΙ
ΕΝΘΑΔΕ ΔΗ ΚΕΙΤΑΙ ΔΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΗΣ
ΕΙ ΔΕ ΤΙΣ ΕΚ ΠΑΝΤΩΝ ΣΟΦΙΗΣ ΜΕΓΑΝ ΕΣΧΕΝ ΕΠΑΙΝΟΝ
ΤΟΥΤΟΝ ΕΧΕΙ ΠΛΕΙΣΤΟΝ ΚΑΙ ΦΘΟΝΟΣ ΟΥΧ᾽ ΕΠΕΤΑΙ

Σωφροσύνῃ προφέρων θνητῶν ἤθει τε δικαίῳ,
Ἐνθάδε δὴ κεῖται δῖος Ἀριστοκλέης.
Εἰ δέ τις ἐκ πάντων σοφίης μέγαν ἔσχεν ἔπαινον,
Τοῦτον ἔχει πλεῖστον, καὶ φθόνος οὐχ᾽ ἕπεται.

Ambros. *p.* 188.

Justitia cunctis praestans vitaque modesta
Hoc situs in tumulo divus Aristoclees.
Si quenquam ad magnos sapientia vexit honores,
Hunc citra invidiam vexit & ipsa virum.

X I V. *Ibid.*

ΓΑΙΑ ΜΕΝ ΕΝ ΚΟΛΠΩΙ ΚΡΥΠΤΕΙ ΤΟΔΕ ΣΩΜΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΨΥΧΗ Δ᾽ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΤΑΞΙΝ ΕΧΕΙ ΜΑΚΑΡΩΝ
ΥΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΝΟΣ ΤΟΝ ΤΙΣ ΚΑΙ ΤΗΛΟΘΙ ΝΑΙΩΝ
ΤΙΜΑΙ ΑΝΗΡ ΑΓΑΘΟΣ ΘΕΙΟΝ ΙΔΟΝΤΑ ΒΙΟΝ

Γαῖα μὲν ἐν κόλπῳ κρύπτει τόδε σῶμα Πλάτωνος,
Ψυχὴ δ᾽ ἀθάνατον τάξιν ἔχει μακάρων·
Υἱοῦ Ἀρίστωνος, τόν τις καὶ τηλόθι ναίων·
Τιμᾷ ἀνὴρ ἀγαθὸς θεῖον ἰδόντα βίον.

Idem *p.* 189.

Corpus habet gremio contectum terra Platonis,
Mens sed habet superum tecta beata Deum.
Divinum quem jam veneratur quisquis honestus,
Et probus est, cujus vel procul est regio.

XV.

X V.

Aliud recentius *ibid.*

ΑΙΕΤΕ ΤΙΠΤΕ ΒΕΒΗΚΑΣ ΥΠΕΡ ΤΑΦΟΝ Η ΤΙΝΟΣ ΕΙΠΕ
ΑΣΤΕΡΟΕΝΤΑ ΘΕΩΝ ΟΙΚΟΝ ΑΠΟΣΚΟΠΕΕΙΣ
ΨΥΧΗΣ ΕΙΜΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΑΠΟΠΤΑΜΕΝΗΣ ΕΙΣ ΟΛΥΜΠΟΝ
ΕΙΚΩΝ ΣΩΜΑ ΔΕ ΤΟΥ ΓΗΓΕΝΕΣ ΑΤΘΙΣ ΕΧΕΙ

Αἰετὲ, τίπτε βέβηκας ὑπὲρ τάφον; ἢ τίνος, εἰπὲ,
Ἀστερόεντα θεῶν οἶκον ἀποσκοπέεις;
Ψυχῆς εἰμὶ Πλάτωνος ἀποπταμένης εἰς ὄλυμπον
Εἰκὼν, σῶμα δὲ τοῦ γηγενὲς Ἀτθὶς ἔχει,

Ambrof. *p.* 189.

Quid monumenta ſuper, volucrum regina volaſti?
Tu mihi dic ſuperum quam tueare domum?
Diva ego ſublimi in caelum feror umbra Platonis,
At corpus terrenum Attica ſervat humus.

Platoni aram, & hunc titulum dicavit Ariſtoteles oblitus veterum diſſidiorum, quorum cauſam Aelianus tribuit barbae, & capillis, quod Plato tonderi radique mallet, longiuſculis propexiſque gauderet crinibus Ariſtoteles. Inter alia epitaphia hoc etiam fertur: Phoebus Aeſculapium genuit, & Platonem, ut ille corporibus, hic animis mederetur. Platonis imaginem, cui ſimilem neque Urſinus, neque Cauſeus, neque Gronovius praebuerunt, videre ſi cupias, adi Colleſt. Antiq. Rom. Abb. Rodulphini Venuti, ubi magnus philoſophus extat capite diademato, & coma nitidiſſime culta, barbaque ad peſtus prolixa, qualis deſcribitur ab Aeliano.

X V I.

Aeneae Diogenis ſtatuae.

Laert. lib. VI. pag. 156.

ΓΗΡΑΣΚΕΙ ΚΑΙ ΧΑΛΚΟΣ ΥΠΟ ΧΡΟΝΟΥ ΑΛΛΑ ΣΟΝ ΟΥΤΙ
ΚΗΔΟΣ Ο ΠΑΣ ΑΙΩΝ ΔΙΟΓΕΝΕΣ ΚΑΘΕΛΕΙ
ΜΟΥΝΟΣ ΕΠΕΙ ΒΙΟΤΑΣ ΑΥΤΑΡΚΕΑ ΔΟΞΑΝ ΕΔΕΙΞΑΣ
ΘΝΗΤΟΙΣ ΚΑΙ ΖΩΗΣ ΟΙΜΟΝ ΕΛΑΦΡΟΤΑΤΑΝ

Γηράσκει καὶ χαλκὸς ὑπὸ χρόνου· ἀλλὰ σὸν οὔτι
Κῦδος ὁ πᾶς αἰὼν Διόγενες καθελεῖ·

Μοῦνος ἐπεὶ βιοτᾶς αὐτάρκεα δόξαν ἔδειξας
Θνητοῖς καὶ ζωῆς οἶμον ἐλαφροτάταν.

Ambros. *p.* 357.

Aera quidem absumit tempus, sed tempore nunquam
Interitura tua est gloria Diogenes.
Quandoquidem ad vitam miseris mortalibus aequam
Monstrata est facilis te duce & ampla via.

Diogenes Sinope relicta patria, vix Antistheni adhaesit Cynicorum principi, dolio pro domo usus in canis & nomen, & indolem degeneravit. Tametsi ab ejus latratu nemo immunis esset, eum tamen Philippus, Alexander, Antipater, Euclides, Plato, Demosthenes familiariter adierunt, incertum ridendine, ac cognoscendi causa specimen hominis memorandum.

XVII.

Syracusis ad statuam Epicharmi philosophi.

Laert. lib. VIII. p. 232.

ΕΙ ΤΙ ΠΑΡΑΛΛΑΣΣΕΙ ΦΑΕΘΩΝ· ΜΕΓΑΣ ΑΛΙΟΣ ΑΣΤΡΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΝΤΟΣ ΠΟΤΑΜΩΝ ΜΕΙΖΟΝ ΕΧΕΙ ΔΥΝΑΜΙΝ
ΦΗΜΙ ΤΟΣΟΥΤΟΝ ΕΓΩ ΣΟΦΙΑΙ ΠΡΟΕΧΕΙΝ ΕΠΙΧΑΡΜΟΝ
ΟΝ ΠΑΤΡΙΣ ΕΣΤΕΦΑΝΩΣ ΑΔΕ ΣΥΡΗΚΟΣΙΩΝ

Εἴ τι παραλλάσσει Φαέθων μέγας ἅλιος ἄστρων
Καὶ πόντος ποταμῶν μεῖζον ἔχει δύναμιν·
Φημὶ τοσοῦτον ἐγὼ σοφίᾳ προέχειν Ἐπίχαρμον
Ὃν πατρὶς ἐστεφάνωσ᾽ ἅδε Συρηκοσίων.

Idem *p.* 514.

Quantum sol vincit sublimis sidera caeli,
Quanto vis pelago major inest fluviis:
Tantum ego profiteor sophia praestare Epicharmum,
Cui Syracusa comis patria serta dedit.

Epicharmus Cous Pythagorae auditor commentaria cum notis de rerum natura, de sententiis, de medicina reliquit; obiit anno aetatis nonagesimo.

XVIII.

XVIII.

Chryſippi imagini. *Plutarch. de Stoic. Repugn. p.* 1033.

ΤΟΝ ΔΕ ΝΕΟΝ ΧΡΥΣΙΠΠΟΝ ΑΡΙΣΤΟΚΡΕΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ
ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΧΩΝ ΣΤΡΑΓΓΑΛΙΔΩΝ ΚΟΠΙΔΑ

Τὸν δὲ νέον Χρύσιππον Ἀριστοκρέων ἀνέθηκε
Τῶν Ἀκαδημιακῶν στραγγαλίδων κοπίδα.

Xylander.

Hunc Academiacos ſolitum diſcindere nexus
Chryſippum juvenem ponit Ariſtocreon.

Ariſtocreon Chryſippi diſcipulus perfamiliaris aeream ejus imaginem in columna his elegis inſcriptam poſuit. Hic ille Chryſippus ſtoicorum princeps, qui regiam & civilem laudabat vitam, nihil ſcholaſticam a voluptaria differre ratus: ejus de morte diſſenſio eſt, aliis eam vino tribuentibus, aliis riſui: demortuo ſtatuam in Ceramico Athenis poſitam fuiſſe teſtatur Cicero *l. de Fin.*

XIX.

Iſocratis ſtatuae. *Plutarch. de X. Orat. p.* 838.

ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΦΙΛΙΑΣ ΤΕ ΧΑΡΙΝ ΞΕΝΙΗΝ ΤΕ ΠΡΟΤΙΜΩΝ
ΙΣΟΚΡΑΤΟΙΣ ΕΙΚΩ ΤΗΝ Δ᾽ ΑΝΕΘΗΚΕ ΘΕΑΙΣ
ΛΕΩΧΑΡΟΙΣ ΕΡΓΟΝ

Τιμόθεος φιλίας τε χάριν, ξενίην τε προτιμῶν
Ἰσοκράτοις εἰκὼ τὴν δ᾽ ἀνέθηκε Θεαῖς.
Λεωχάρεος ἔργον.

Xylander.

Dedicat Iſocratis ſtatuam ſacratque Deabus
Hoſpitii & ſtudii nomine Timotheus.
Leocharis opus.

XX.

In columna. *Plutarch. ibid. p.* 839.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΙΣ ΑΦΑΡΕΥΣ ΠΑΤΡΟΣ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΝ Δ᾽ ΑΝΕΘΗΚΕ
ΖΗΝΙ ΘΕΟΙΣ ΤΕ ΣΕΒΩΝ ΚΑΙ ΓΟΝΕΩΝ ΑΡΕΤΗΝ

Ἰσοκράτοις Ἀφαρεὺς πατρὸς εἰκόνα τὴν δ᾽ ἀνέθηκε
Ζηνὶ, Θεοῖς τε σέβων καὶ γονέων ἀρετήν.

Xylander.

Isocratis Aphareus patris hoc posuit simulacrum,
Divos, atque Jovem venerans, meritosque parentes.

De Isocratis honoribus jam satis multa in dissert.

X X I.

Plutarch. in Demosthenis vit.

ΕΙΠΕΡ ΙΣΗΝ ΡΩΜΗΝ ΓΝΩΜΗΙ ΔΗΜΟΣΘΕΝΕΣ ΕΙΧΕΣ
ΟΥ ΠΟΤ' ΑΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΡΞΕΝ ΑΡΗΣ ΜΑΚΕΔΩΝ

Εἴπερ ἴσην ῥώμην γνώμῃ Δημόσθενες εἶχες,
Οὔ ποτ' ἂν Ἑλλήνων ἦρξεν ἄρης Μακεδών.

Xylander.

Hic si quantum animo, tantum valuisset & armis,
Graecorum haud Macedo perdomuisset opes.

Ita inscriptum Athenis fuit statuae potentissimi oratoris, cujus imago, tam olim celebris in bibliothecis, non esset reliqua, nisi una in Hispaniis Tarraco intercessisset, cujus in suburbano inventa est in disco marmoreo, & ad Fulvium Ursinum missa ab Antonio Augustino. Apud Rodulphinum Venutum elegantissimi marmoris specimen adservatur, in quo Demosthenes sedet more philosophico indutus in sella cum epigraphe: ΔΗΜΩΣΘΕΝ. ΕΠΙΒΟΜΙΩΣ. In Sicilia est ejusdem haec inscriptio inventa: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΑΡΧΕΒΟΥΛΑΣ ΧΑΙΡΕ, *Demosthenes princeps senatus vale*. *Murat. T. II. Cl.X.*

X X I I.

Ex marmoribus Taurinensibus *p.* 169.

Ο Μ Η Ρ Ο Σ

ΗΡΩΩΝΚΑΡΥΚΑΑΡΕΤΑΣΜΑΚΑΡΩΝΤΕΠΡΟΦΗΤΑΝ
ΕΛΛΑΝΩΝΔΟΞΗΣΔΕΥΤΕΡΟΝΑΕΛΙΟΝ
ΜΟΥΣΕΩΝΦΕΓΓΟCΟΜΗΡΟΝΑΓΗΡΑΤΟΝCΤΟΜΑΚΟΣΜΟΥ
ΠΑΝΤΟΣΟΡΑΣΤΟΥΥΩΝΔΑΙΔΑΛΟΝΑΡΚΕΥΥΠΟΝ

ΟΥΧΕΟΟΣΕΣΤΙΝΕΜΟΙΦΡΑΖΕΙΝΙΕΝΟΣΟVΔΟΝΟΜΑΥΤΟ
ΝVΝΔΕΝΕΚΑΙΑΤΑΝΟΥΠΑΝΤΑΣΑΟΩΣΕΡΕΩ
ΠΑΤΡΙΣΜΟΙΧΟΩΝΠΑΣΑΤΟΔΟΥΝΟΜΑΦΑΣΙΝΟΜΗΡΟΝ
ΕΣΤΙΔΕΜΟΥΣΑΩΝΟΥΚΕΜΟΝΟΥΔΕΝΕΠΟΣ

ΕΙΜΕ-

ΕΙΜΕΝΟΝΗΤΟΣΕΦΥΣΠΩΣΑΘΑΝΑΤΟΝΣΕΕΠΟΙΗΣΑΝ
ΜΟΥΣΑΙΚΑΙΜΟΙΡΩΝΝΗΜΑΑΝΕΚΛΩΣΑΝΑΝΑΞ
ΕΙΔΗΣΘΑΑΘΝΑΙΟΣΠΩΣΕΝΘΝΗΤΟΙΣΣΕΑΡΙΘΜΟΥΣΙΝ
ΟΥΜΑΣΕΤΑΥΤΕΧΡΗΝΣΕΜΝΕΠΟΙΗΤΑΦΡΟΝΕΙΝ
ΗΑΛΑΕΙΝΩΝΤΟΑΛΗΘΕΣΕΠΕΙΤΟΣΑΦΕΣΔΙΑΦΕΥΓΕΙ
ΑΝΘΡΩΠΟΝΦΑΣΙΝΘΕΙΕΣΕΟΜΗΡΕΠΕΛΕΙΝ

Hangenbuchius in *Epist. Epigraph. p.* 152. ita emendat: paulo aliter in *marm. Taurinens.*

Ὅμηρος.

Ἡρώων κάρυκ᾽ ἀρετᾶς μακάρων τε προφήταν,
Ἑλλάνων δόξης δεύτερον ἀέλιον,
Μουσέων φέγγος, Ὅμηρον ἀγήρατον στόμα κόσμου
1. Παντὸς ὁρᾷς τοῦτον δαίδαλον ἀρχέτυπον.

Οὐκ ἔθος ἐστὶν ἐμοὶ φράζειν γένος, οὐδ᾽ ὄνομ᾽ αὐτὸ,
2. Νῦν δ᾽ ἕνεκ᾽ Αἰλιανοῦ πάντα σαφῶς ἐρέω.
Πατρίς μοι χθὼν πᾶσα, τὸ δ᾽ οὔνομα φασιν Ὅμηρον·
Ἐστὶ δὲ Μουσάων, οὐκ ἐμὸν οὐδὲν ἔπος.

Εἰ μὲν θνητὸς ἔφυς, πῶς ἀθάνατόν σ᾽ ἐποίησαν
Μοῦσαι, καὶ μοιρῶν νῆμ᾽ ἀνέκλωσαν; ἄναξ.
Εἰ δ᾽ ἦσθ᾽ ἀθάνατος, πῶς ἐν θνητοῖς σ᾽ ἀριθμοῦσιν;
Οὐ μάλα σε ταῦτ᾽ ἐχρῆν, σεμνὲ ποιητὰ, φρονεῖν.
Ἀλλ᾽ ἔγνων τὸ ἀληθὲς, ἐπεὶ τὸ σαφὲς διαφεύγει·
Ἄνθρωπον φασιν, θεῖέ σ᾽, Ὅμηρε, πέλειν.

Ita vertunt Cl. Ant. Rivautella, & Jo. Paul. Ricolvius *p.* 180.

Praeconem heroum virtutis, Grajugenum, quo
Inclyta tanquam alio gloria sole nitet,
Musarum vocem, atque os totius orbis Homerum
Haec par archetypo daedala imago refert.

Non genus, aut nomen consuevi farier: at nunc
Perspicue Aeliano cuncta jubente loquar.
Patria mi tellus est omnis, nomen Homerus;
Musarum omnia sunt carmina, nulla mea.

Si-

Si mortalis eras, cur fati ſtamine rupto,
Muſae immortalem, te voluere Deum?
Quod ſi immortalis, mortalibus annumerari
At non debueras, magne poeta, pati.
At verum novi: mortalem dicere mavult
Vulgus: namque an homo ſis, latet, anne Deus.

1. Homeri imago, quae hic archetypo ſimilis enunciatur, probare videtur quod ſupra dixi in diſſ. V. num. XIII.

2. Gruterus *pag.* 419. Homeri, & Menandri capitibus inſignes terminos ſcribit fuiſſe duos in Auguſti mauſoleo. Ex hoc verſu Fulvius Urſinus illius Aeliani, qui de animalibus & varia hiſtoria Graece ſcripſit, in villa, & via Oſtienſi Homeri imaginem Menandro proximam extitiſſe arbitratur.

XXIII.

A. Gell. Noct. Att. III. 11.

CAPELLA . HOMERI . CANDIDA . HAEC . TVMVLVM . INDICAT
QVOD . HAC . IETAE . MORTVO . FACIVNT . SACRA

M. Varro *in lib. de Imagin. I.* hanc epigraphen inſcripſerat ſummi poetae imagini. Varroni favet ſequens titulus.

XXIV.

Delphis pro templi foribus ad aeneam Homeri ſtatuam.

Pauſan. X. p. 341.

ΟΛΒΙΕ ΚΑΙ ΔΥΣΔΑΙΜΟΝ ΕΦΙΣ ΓΑΡ ΕΠ' ΑΜΦΟΤΕΡΟΙΣΙ
ΠΑΤΡΙΔΑ ΔΙΖΗΑΙ ΜΗΤΡΙΣ ΔΕ ΤΟΙ ΟΥ ΠΑΤΡΙΣ ΕΣΤΙΝ
ΕΣΤΙΝ ΙΟΣ ΝΗΣΟΣ ΜΗΤΡΟΣ ΠΑΤΡΙΣ Η ΣΕ ΘΑΝΟΝΤΑ
ΔΕΞΕΤΑΙ ΑΛΛΑ ΝΕΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΑΙΝΙΓΜΑ ΦΥΛΑΞΑΙ

Ὄλβιε καὶ δύσδαιμον (ἔφυς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι)
1. Πατρίδα δίζηαι· μητρὶς δέ τοι, οὐ πατρὶς ἐστιν.
Ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρίς, ἥ σε θανόντα
2. Δέξεται· ἀλλὰ νέων παίδων αἴνιγμα φύλαξαι.

Amaſaeus *p.* 288.

Felix atque miſer (nam ſors te ad utrunque vocavit)
De patria quaeris; tibi matria, non patria illa eſt.
Inſula Ios matris patria eſt, quae colliget oſſa
Exanguis: ſed enim puerorum aenigma caveto.

1. Jetae

1. Jetae Homeri matrem, cujus & ſepulcrum oſtendebant, Clymenen nuncupavere, ſed Cyprii Themiſto feminam indigenam. *Pauſan. ibid.*

2. Ex Herodoto in Homeri vita ſatis eſt notum pediculare aenigma, cui ſolvendo quum ille fuiſſet impar, fertur prae aegritudine interiiſſe: merito quidem rejicitur haec opinio; ſed contra ſentientibus hic lapis ſuffragatur.

XXV.

Ex Marm. Taurinenſ. ibid.

Μ Ε Ν Α Ν Δ Ρ Ο Σ

ΧΡΗΝΜΕΝΣΓΑΙΣΥΝΕΡΩΤΙΦΙΛΩΣΕΜΕΝΑΝΔΡΕ
ΩΣΥΝΖΩΝΕΤΕΛΕΙΣΟΡΓΙΑΤΕΡΠΝΑΘΕΟΥ
ΔΗΛΟΣΔΕΙΦΟΡΕΩΝΑΙΕΙΘΕΟΝΟΠΠΟΤΕΚΑΙΝΥΝ
ΣΗΝΜΟΡ ΗΝΚΑΤΙΔΩΝΑΥΤΙΚΑΠΑΣΣΕΦΙΛΕΙ

ΦΑΙΔΡΟΝΕΤΑΙΡΟΝΕΡΩΤΟΣΟΡΑΣΣΕΙΡΗΝΑΘΕΑΤΡΩΝ
ΤΟΝΔΕΜΕΝΑΝΔΡΟΝΑΕΙΚΡΑΤΑΠΥΚΑΖΟΜΕΝΟΝ
ΟΥΝΕΚΑΡΑΝΘΡΩΠΟΙΣΙΛΑΡΟΝΒΙΟΝΕΞΕΔΙΔΑΞΑ
ΗΔΩΝΑΣΣΚΗΝΗΝΔΡΑΜΑΣΙΠΑΣΙΓΑΜΩΝ

ΟΥΦΑΥΛΩΣΕΣΤΗΣΑΚΑΤΟΦΘΑΛΜΟΥΣΣΕΜΕΝΑΝΔΡΕ
ΤΗΣΔΕΙΟΜΗΡΕΙΗΣΦΥΛΑΤΑΤΕΜΟΙΚΕΦΑΛΗΣ
ΑΛΛΑΣΕΔΕΥΤΡΑΕΤΑΞΕΣΟΦΟΣΚΡΕΙΝΜΕΤΕΚΕΙΝΟΝ
ΡΜΜΑΤΙΚΟΣΚΛΕΙΝΟΣΠΡΟΣΘΕΝΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Μενάνδρος.

Ἐχρῆν μὲν ςῆσαι σὺν ἔρωτι φίλῳ σὲ, Μένανδρε,
Ὦ σὺν ζῶν ἐτέλεις ὄργια τερπνὰ Θεῦ.
Δῆλος δ' εἶ φορέων αἰεὶ Θεὸν ὅπποτε καὶ νῦν
Σὴν μόρφην κατιδὼν αὐτίκα πᾶς σὲ φιλεῖ.

Φαῖδρον ἑταῖρον ἔρωτος ὁρᾷς, σειρῆνα θεάτρων,
Τόν δὲ Μένανδρον ἀεὶ κρᾶτα πυκάζομενον.
Οὕνεκαρ ἀνθρώποις ἵλαρον βίον ἐξεδίδαξα,
Ἥδυνας σκήνην δράμμασι πᾶσι γάμων.

Οὐ

Οὐ φαύλως ἵστησι κατ' ὀφθαλμοὺς σὲ, Μένανδρε,
Τῆς δὲ γ' Ὁμηρείης φίλτατε μοὶ κεφαλῆς.
Ἀλλὰ σὲ δευτέρ' ἔταξε σοφὸς κρίναι μετ' ἐκεῖνον
Γραμματικὸς κλεινὸς πρόσθεν Ἀριστοφάνης.

Ita vertit Marchio Scip. Maffejus in Muf. Veron. *p. 229.*

Te decuit caro fociare, Menander, amori,
Cujus facra tibi dulcia femper erant.
Ferre Deum femper te conftat, quandoquidem & nunc
Confeftim omnis amat, qui videt ora tua.

Sirenen fcenae, comitemque cupidinis, ornat
Quem femper capiti fixa corona, vides.
Namque homines docui jucundam degere vitam,
Perpetuo exbilarans dramata connubiis.

Haud importune, mihi care Menander, Homeri
Ante oculos, tua quae eft, effigiem ftatui.
Nam te poft illum fedem obtinuiffe fecundam,
Grammatica eximius tradit Ariftophanes.

De Ariftophane fcripfit Plato, Gratias fibi templum quaerentes illius mentem atque ingenium delegiffe.

XXVI.

Menandri fepulcro Diodorus infcripfit hoc epigramma, quod extat in Anthologiae *lib. III.* 6.

ΒΑΚΧΩΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΗCΙ ΜΕΜΗΛΟΤΑ ΤΟΝ ΔΙΟΠΕΙΘΟΥΣ
ΚΕΚΡΟΠΙΔΗΝ ΥΠ' ΕΜΟΥ ΞΕΙΝΕ ΜΕΝΑΝΔΡΟΝ ΕΧΩ
ΕΝ ΠΥΡΙ ΤΗΝ ΟΛΙΓΗΝ ΟΣ ΕΧΕΙ ΚΟΝΙΝ ΗΝ ΔΕ ΜΕΝΑΝΔΡΟΝ
ΔΙΖΙΑΙ ΔΗΕΙΣ ΕΝ ΔΙΟΣ Η ΜΑΚΑΡΩΝ

Βάκχῳ καὶ Μούσῃσι μεμηλότα τὸν Διοπείθευς
Κεκροπίδην ὑπ' ἐμοῦ ξεῖνε Μένανδρον ἔχω.
Ἐν πυρὶ τὴν ὀλίγην ὃς ἔχει κόνιν ἢν δὲ Μένανδρον
Δίζιαι δήεις ἐν Διὸς ἢ Μακάρων.

Ita vertit Jo. Meurfius.

Hic ego Cecropiden natum Diophite Menandrum,
Bacchi, & mufarum delicias teneo,

Exi-

Exiguos cineres: quod si quaesiveris ipsum,
Caelestum in regno, vel Jovis invenies.

Poeta Comicus Theophrasti auditor, scripsit fabulas 70., & nonnulla soluta oratione. Quintilianus *X.* 1. Menandrum ait ad cuncta, quae ars dicendi praecipit, efficienda sufficere: tanta in eo inveniendi copia, eloquendi facultas fuit: ita omnibus rebus, personis, affectibus accommodatus extitit. Primus olim a pueris legebatur: Ausonius *in Idyl. IV.* 44.

Perlege quodcunque est memorabile. Prima monebo
Conditor Iliados, & amabilis orsa Menandri
Evolvenda tibi.

Plura de summi hujus poetae laudibus erudite congesta sunt in marmora Taurinensia, quae auspicio augustissimi Sardiniae regis Caroli Emanuelis, cujus in ditione Pedemontana glorior me natum esse, copiose illustraverunt Cl. Antonius Rivautella, & Jo. Paulus Ricolvius.

XXVII.

Hesiodi cippo.

Pausan. lib. IX. p. 312.

ΑΣΚΡΗ ΜΕΝ ΠΑΤΡΙΣ ΠΟΛΥΗΙΟΣ ΑΛΛΑ ΘΑΝΟΝΤΟΣ
ΟΣΤΕΑ ΠΛΗΞΙΠΠΩΝ ΓΗ ΜΙΝΥΩΝ ΧΑΤΕΧΕΙ
ΗΣΙΟΔΟΥ ΤΟΥ ΠΛΕΙΣΤΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΥΔΟΣ ΟΡΕΙΤΑΙ
ΑΝΔΡΩΝ ΚΡΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΒΑΣΑΝΩΙ ΣΟΦΙΗΣ

Ἄσκρη μὲν πατρὶς πολυήϊος, ἀλλὰ θανόντος
Ὀςέα πληξίππων γῆ Μινυῶν χατέχει
Ἡσιόδου, τοῦ πλεῖςον ἐν Ἑλλάδι κῦδος ὄρειται
Ἀνδρῶν κρινομένων ἐν βασάνῳ σοφίης.

Amasaeus *p.* 264.

Hesiodi patria est frumenti fertilis Ascra,
Sed bello insignes ossa tenent Minyae:
Hujus in Argolicis excellit gloria terris,
Judicium quibus est, ingeniumque sagax.

Saeviente pestilentia responsum ferunt ab oraculo, illud fore remedium, si ex Naupactio agro in Orchomenium Hesiodi ossa deportarentur, quod factum fuit ossibus condi-

tis cornicis indicio in ſaxi latebra ſuperaddita inſcriptione. Sequens titulus huc alludit.

XXVIII.

E ſchedis Barberinis. *Fabrett. Ant. Inſcr. X. p.* 675.

ΧΑΙΡΕ ΔΙΣ ΗΒΗΣΑΣ ΚΑΙ ΔΙΣ ΤΑΦΟΝ ΑΝΤΙΒΟΛΗΣΑΣ
ΗΣΙΟΔ' ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΜΕΤΡΟΝ ΕΧΩΝ ΣΟΦΙΗΣ

Χαῖρε δὶς ἥβησας καὶ δὶς τάφον ἀντιβόλησας
Ἡσίοδ' ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

Sic vertit Fabrett. ex Bibliotheca Vaticana.

Salve pubeſcens iterum, ac bis condite ſalve
Heſiode, humanae qui modus es ſophiae.

Poemata, Theogoniam, fabulam, verſuſque de agricultura ſcripſit, quos Virgilius imitatus eſt. Vid. *Quintilian. V.* 11. *Vell. I.* 7. *Gell. III.* 11. & *XVII.* 21. *Plutarch. in conviv. ſept. ſapient.*

XXIX.

Pergami Aſiae. *Inſcr. Donian. Cl. VIII. n.* 91. *p.* 336.

ΟΥΝΟΜΑ ΜΕΥ ΣΑΠΦΩ ΤΟΣΣΟΝ Δ'ΥΠΕΡΕΣΧΩΝ ΑΟΙΔΩΝ
ΘΗΛΕΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΟΣΣΟΝ Ο ΜΑΙΟΝΙΔΗΣ

Οὔνομα μεῦ Σαπφὼ τόσσον δ' ὑπερέσχων ἀοιδῶν
Θηλειῶν ἀνδρῶν ὅσσον ὁ Μαιόνιδης

Latinam reddidit Cl. Salvin. inter Donian. *Inſcr. VIII.* 91.

Femineos cantus ſuperavi maſcula Sappho,
Quantum hominum vicit carmina Maeonides,

Decima haec *Muſa* non, uti Herma ſtatuit, in inſula Lesbo, ſed Mitylaenis nata eſt, ut ſentit Urſinus Ariſtotele, & Polluce auctoribus. Multa ſcripſit, ſed pauca ſuperſunt, a Dione, & Rhetore Longino ſervata. Elegia Ovidii, ſub nomine Sapphus, criticis videtur prae aliis inſignis, quia ex ejus carminibus contextam putant. Vid. plura apud *Voſſ. II.* 3.

XXX.

Herophiles ſepulcro in Smithei luco. *Pauſan. X. p.* 328.

ΑΔ' ΕΓΩ ΑΙΦΟΙΒΟΙΟ ΣΑΦΗΓΟΡΙΣ ΕΙΜΙ ΣΙΒΥΛΛΑ
ΤΩΙ Δ' ΥΠΟ ΛΑΙΝΕΩΙ ΣΑΜΑΤΙ ΠΥΘΟΜΕΝΑ

ΠΑ-

ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΑΥΔΑΕΣΣΑ ΤΟΠΡΙΝ ΝΥΝ Δ' ΑΙΕΝ ΑΝΑΥΔΟΣ
ΜΟΙΡΑΙ ΥΠΟ ΣΤΙΒΑΡΗΙ ΤΗΝ ΔΕ ΛΑΚΟΥΣΑ ΠΕΔΗΝ
ΑΛΛΑ ΠΕΛΑΣ ΝΥΜΦΑΙΣΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΙ ΤΩΙ Δ' ΥΠΟΚΕΙΜΑΙ
ΜΟΙΡΑΝ ΕΧΟΥΣ ΕΚΑΤΩΙ ΤΗΣ ΤΟΥ' ΑΝΑΚΤΟΡΙΗΣ

Ἁδ' ἐγὼ ἁ Φοίβοιο σαφηγορὶς εἰμὶ Σιβύλλα,
Τῷ δ' ὑπὸ λαϊνέῳ σάματι πυθομένα·
Παρθένος αὐδάεσσα τοπρὶν, νῦν δ' αἰὲν ἄναυδος
Μοίρᾳ ὑπὸ ςιβαρῇ τὴν δὲ λαχοῦσα πέδην.
Ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἑρμῇ τῷ δ' ὑπόκειμαι
Μοῖραν ἔχουσ' Ἑκάτῳ τῆς τότ' ἀνακτορίης.

Amafaeus *p.* 277.

Illa ego fum Phoebi interpres non vana Sibylla,
Hic quae marmoreo contineor tumulo:
Vocalis quondam, aeternum nunc muta puella,
Heu nimis hac fati compede preſſa gravi.
Mercurio tamen & Nymphis ſociata quieſco,
Phoebo quod fuerim grata ferens pretium.

Herophilen ajunt Apollinis Sminthei fuiſſe aedituam, & Hecubae ſomnium ita interpretatam, ut rei eventus probavit. Magnam vitae partem Sami egiſſe dicitur, & poſtquam Delon, & Delphos, & Claron adiit, tandem in Troade interiiſſe, ad cujus ſepulcrum erectus eſt Mercurius figura quadrangula, ad laevam aqua in receptaculum delabens, ubi Nympharum ſigna. Ceterum Sibyllarum oracula tuentur Juſtinus Martyr *Apolog.* 2. Clemens Alexandrinus *VI. Strom.* Origenes *VII. contr. Celſ.* Lactantius *de vera Sapient. l.* 6. *IV.* 15. S. Auguſtinus *XVIII. de C. D.* Reſpuunt vero Auctor *Biblioth. Criticae T. I.* 34. Dupinus *in nova Biblioth. Tom. I.* Voſſius, Blondellus, & alii. Vid. *Honorat. Animadverſ. in Regul. & uſum Critic. T. II. lib. II. diſput.* 2.

XXXI.

Euripidis. In urbe Pella, alias Beraea.

Ex Praefat. Joſuae Barnes in vit. Euripid. pag. 32.

ΕΙ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥΟΕΙΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΕΙΛΕ ΣΕ ΠΟΤΜΟΣ
ΚΑΙ ΣΕ ΛΥΚΟΡΡΑΙΣΤΑΙ ΔΕΙΠΝΟΝ ΕΘΕΝΤΟ ΚΥΝΕΣ

ΤΟΝ ΣΚΥΝΗΙ ΜΕΛΙΓΗΡΥΝ ΑΝΔΟΝΑ ΚΟΣΜΟΝ ΑΘΥΝΩΝ
ΤΟΝ ΣΟΦΙΗΙ ΤΡΑΓΙΚΥΝ ΜΙΞΑΜΕΝΟΝ ΧΑΡΙΤΑ
ΑΛΛ' ΕΜΟΛΕΣ ΠΕΛΛΑΙΟΝ ΥΠ' ΗΡΙΟΝ ΩΣ ΑΝ Ο ΛΑΤΡΙΣ
ΠΙΕΡΙΔΩΝ ΝΑΙΗΣ ΑΓΧΟΘΙ ΠΙΕΡΙΔΩΝ

Εἰ καὶ δακρυόεις, Εὐριπίδη, εἷλε σὲ πότμος,
Καὶ σὲ λυκορραῖσται δεῖπνον ἔθεντο κύνες,
Τὸν σκηνῇ μελίγηρυν ἀηδόνα, κόσμον, Ἀθηνῶν,
Τὸν Σοφίῃ Τραγικὴν μιξάμενον Χάριτα·
Ἀλλ' ἔμολες Πελλαῖον ὑπ' ἠρίον· ὡς ἂν ὁ λατρεὶς
Πιερίδων ναίῃς ἀγχόθι Πιερίδων.

Ibid.

Dira licet tibi mors, Euripides, abstulit auras,
Et lupicida tua carne repleta canis,
Cecropiae decus, & dulcis philomela theatri,
Qui sophia tragicas miscueras Charites;
Cespite Pellaeo ast tegeris: sic nempe minister
Pieridum cumbis jam prope Pieridas.

Primum distichon praeclare satis evincit, quod frustra negat Dionysius Byzantinus *Antholog. III.* 31., Euripidem a canibus laceratum interiisse, sicut copiose probatum legitur in *praefat. Barnes loc. cit.* Prope Pierides jacere dicitur, quia sepultus in terra Pieria, unde musae Pierides nuncupatae. Sepulcrum fuit ex marmore Pyrropoecilo, imposita Euripidis statua, cum Bacchi ornatu, & toto tragico apparatu, interque duos rivos, quorum alterum saluberrimum, alterum mortiferum fuisse profert Lilius Gyraldus *in hist. Poet. Dial. VII.*

X X X I I.

Ejusdem in Cenotaphio Athenis.

Ibid.

ΟΥ ΣΟΝ ΜΝΗΜΑ ΤΟΔ ΕΣ' ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΑΛΛΑ ΣΥ ΤΟΥΔΕ
ΤΗΙ ΣΗΙ ΓΑΡ ΔΟΞΗΙ ΜΝΗΜΑ ΤΟΔ' ΑΜΠΕΧΕΤΑΙ

Οὐ σὸν Μνῆμα τόδ' ἐσ', Εὐριπίδη, ἀλλὰ σὺ τοῦδε·
Τῇ σῇ γὰρ δόξῃ μνῆμα τόδ' ἀμπέχεται.

Ibid.

Ibid.

Hoc tibi non monumentum, Euripides, illius est tu:
Namque tui hoc famâ nominis irradiat.

Athenienses ab Archelao non impetratis Euripidis cineribus, sicut in dissertatione dictum est, ei cenotaphium, quod perduravit usque ad Pausaniae tempora, erexerunt juxta viam, qua descendebatur ad Piraeeum, ubi postea & Menandri monumentum fuit. Habe & hoc jambicum:

X X X I I I. *Ibid.*

ΑΠΑΣ' ΑΧΑΙΙΣ ΜΝΗΝΑ ΣΟΝ Γ' ΕΥΡΙΠΙΔΗ
ΟΥΚΟΝ ΑΦΩΝΟΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΛΑΛΗΤΕΟΣ.

Ἅπασ' Ἀχαιΐς μνῆμα σὸν γ' Εὐριπίδη·
Οὔκον ἄφωνος, ἀλλὰ καὶ λαλητέος.

Sic vertit Barnes.

Graecia tota tuum monumentum, Euripides, extat:
Haud igitur mutus, sed magis ore viget.

X X X I V.

Athenis. *Ex Barn. loc. cit.*

ΜΝΗΜΑ ΜΕΝ ΕΛΛΑΣ ΑΠΑΣ' ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΟΣΤΕΑ Δ' ΙΣΧΕΙ
ΓΗ ΜΑΚΕΔΩΝ. Η ΓΑΡ ΔΕΞΑΤΟ ΤΕΡΜΑ ΒΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΣ Δ' ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΛΛΑΣ ΑΘΗΝΑΙ ΠΛΕΙΣΤΑ ΔΕ ΜΟΥΣΑΣ
ΤΕΡΨΑΣ ΕΚ ΠΟΛΛΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΠΑΙΝΟΝ ΕΧΕΙ

Μνῆμα μὲν Ἑλλὰς ἅπασ' Εὐριπίδου· ὀστέα δ' ἴσχει
Γῆ Μακεδών· ἡ γὰρ δέξατο τέρμα βίου.
Πατρὶς δ' Ἑλλάδος Ἑλλὰς Ἀθῆναι· πλεῖστα δὲ Μούσας
Τέρψας, ἐκ πολλῶν καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει.

Ibidem.

Graecia tota quidem monumentum Euripidis: *ossa*
Terra tenet Macedum; quae fera fata dedit.
Patria Cecropidum tellus: sed plurima Musas
Delectans, tumulo carmina plura refert.

Hic titulus tribuitur Thucididi historico, vel Theophilo comico, vel Timotheo musico & poetae nobili. Vid. *Barn. & Thom. Magistr. in vit. Euripidis*. Extat & alia inscr. sepulcro apposita, postquam fulmine tactum fuit, quod ab

ab ethnicis tanquam divinitatis indicium habebatur, teste Plutarcho in vita Lycurgi, cujus tumulo idem contigisse traditur.

XXXV.

In finibus Graeciae & Valachiae. *Ibid.*

SISTE QVOD IPSE VELIM ROGITO COGNOSCE VIATOR
EVRIPIDIS TRAGICO CARMINE CLARVS HOMO *sic*,
HAC IACEO ISTVD ERAM *sic* QVOD TE COGNOSSE VOLEBAM
ERGO DIV FELIX CHARE VIATOR ABI

Latinum hoc epitaphium Euripidis cenotaphio adpositum fuit, ad illius imitationem, quod Pacuvius reliquit incidendum sepulcro suo: sed HOMO pro *humo* & ERAM pro *erat*, tum Euripidis secunda syllaba contra regulam correpta, judicio Barnes videtur ad aetatem barbaram pertinere.

XXXVI.

Bartholom. Marlianus in Urb. Rom. Topograph. V. 27.

1. ASPICITE . O . CIVES . SENIS . ENNII . IMAGINIS . *a* FORMAM
b HEIC . VOSTRVM . *c* PANXIT . *d* MAXVMA . FACTA . PATRVM
NEMO . ME . *e* LACRVMIS . DECORET . *f* NEQVE . FVNERA . FLETV
2. FAXIT . CVR? VOLITO . VIVV . PER . ORA . VIRVM

Ferrettius *pag.* 217. legit *a* VRNAM. *b* HIC. *c* PINXIT. *d* MAXIMA. *e* LACRIMIS. *f* NEC.

Q. Ennius, cujus statua hunc habuit titulum in sepulcro Scipionum extra portam capenam, secundum Eusebium Tarentinus, sed auctore Cicerone *pro Arch.* Rudius fuit, atque ideo Sil. Italicus:

Miserunt Calabri; Rudiae genuere vetustae.

1. Laus Ennii maxima, ni fallor, haec una fuit, quod ejus & Cato jam senex auditor fuit, & Virgilius imitator. De poetis consule Crinitum, & Lil. Gyraldum.

2. VIVV. pro *vivus* in usu apud veteres. *Lucret. V.* 1265.

Ut sibi tela parent, quibu silvas caedere possint.

XXXVII.

Naevii. *Ex A. Gell. I.* 23.

MORTALES IMMORTALES SI FORET FAS FLERE
1. FLERENT DIVVAE CAMOENAE NAEVIVM POETAM

ITA-

ITAQVE POSTQVAM ORCINO TRADITVS THESAVRO
2. OBLITEI SVNT ROMAE LOQVIER LATINA LINGVA

1. Hoc, & duo, quae sequuntur, epigrammata illustres poetae suo incidenda tumulo reliquerunt. Naevius militavit primo bello Punico, cujus historiam scripsit: varias fabulas docuit; stylo usus est satirico: ideo invisus Scipioni Africano, & Metello in carcerem conjectus est, ubi duas fabulas exornavit Hariolum, & Leontem, ad quas respicit Plautus *in Mil. A.* 2. *Sc.* 2.

Nam os columnatum poetae inesse audio barbaro,
Cui bini custodes semper totis horis accubant.

Ceterum e vinculis liberatus, Scipione, & Metello iterum provocatis, Roma pulsus, Uticae obiit.

2. Merito inquit *loc. cit.* Gellius: *epigramma plenum superbiae Campanae, quod testimonium esse justum potuisset, nisi ab ipso dictum esset.*

XXXVIII.

M. Pacuvii. Tarenti.

1. ADOLESCENS TAMETSI PROPERAS HOC TE SAXVM ROGAT
VT SE ASPICIAS DEINDE QVOD SCRIPTVM EST LEGAS
HEIC SVNT PACVVII POETAE MARCI SITA OSSA
2. HOC TE VOLEBAM NESCIVS NE ESSES VALE

1. Pacuvius poeta tragicus, Ennii ex sorore nepos, picturam exercuit, & fabulas vendidit: Tarenti obiit 90. annos natus. *Omnes*, inquit Cic. in orat., *apud hunc ornati sunt.* Quintilianus *gravitate sententiarum, pondere verborum, auctoritate personarum illustrissimum* vocat.

2. Epitaphium hoc Gellius *verecundissimum* & *purissimum* dicit, *dignumque Pacuvii elegantissima gravitate*. Hujus imitationem accipe ex Andrea Dactio in P. Criniti laudem.

Heus audi, properes licet viator.
Criniti tumulo teguntur isto,
Dilecti cineres sacris Camoenis.
Hoc scires volui: recede felix.

XXXIX.

X X X I X.

Publ. Terentii.

Ex Theatr. Funebr. Part. III. Sc. VI. p. 357.

NATVS . IN . EXCELSIS . TECTIS . CARTHAGINIS . ALTAE
ROMANIS . DVCIBVS BELLICA . PRAEDA . FVI
DESCRIPSI . MORES . HOMINVM . IVVENVMQ. SENVMQ.
QVALITER . ET . SERVI . DECIPIANT . DOMINOS
QVID . MERETRIX . QVID . LENO . DOLIS . QVID.FINGAT.AVARVS
HAEC . QVICVNQVE . LEGIT . SIC . PVTO . CAVTVS . ERIT

Nihil Terentianae puritatis hic habet lapis; si genuinus, posterioribus, opinor, seculis sepulcro adscriptus est, si spurius, hoc loco utcunque ferendus, ne cum veteribus poetis in Latio illustribus, illius memoria desideretur, qui Scipionem, & Laelium amicos habuit, adjutoresque, Ciceronem autem non laudatorem modo, verum etiam imitatorem. Vid. prae ceteris *Donat. in Prologomen. Andriae*, & *Dan. Heins. dissert.*

X L.

Plauti.

POSTQVAM EST MORTE CAPTVS PLAVTVS
COMOEDIA LVGET SCENA EST DESERTA
DEINDE RISVS LVDVS IOCVSQVE ET NVMERI
INNVMMERI SIMVL OMNES COLLACRIMARVNT

Plautum patria Sarsinatem ita laudavit M. Varro, ut Musas dixerit Plautino sermone loquuturas, si Latine essent loquuturae. Honorificum de Plauto judicium habe ex Volcatio apud *Gell. XV.* 23.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poetae comico quoi deferant.
Eum meo judicio errorem dissolvam tibi,
Ut contra siquis sentiat, nihil sentiat.
Caecilio palmam statuo de Comico,
Plautus secundus facile exsuperat ceteros.

XLI.

Puppii Tragici. *Ex Syllog. Aguil. Fleetwod. pag.* 324.

FLEBVNT . AMICI . ET . BENE . NOTI . MORTE . IN . MEA
NAM . POPVLVS . ETIAM . VIVO . ME . LACRVMATVS . EST

Puppius, teste Acrone spectatores usque ad lacrimas movit: hinc *Horat. l. Ep. I. lacrimosa poemata Puppj.*

Lector benevole, Terentii lapidem cedere loco jube, ac Plauti titulum antepone: vix typis traditus sero apparuit error.

XLII.

Pub. Virgilii. *Ex Ferrett. p.* 115.

MANTVA . ME . GENVIT . CALABRI . RAPVERE . TENET . NVNC
PARTHENOPE . CECINI . PASCVA . RVRA . DVCES

Ferrettius refert hoc epitaphium Neapoli inventum via Puteolana ad II. lapidem. Boxornius habet sequenti modo.

XLIII.

QVI . CINERES . TVMVLI . HAEC . VESTIGIA . CONDITVR . OLIM
ILLE . HOC . QVI . CECINIT . PASCVA . RVRA . DVCES

Facilis est conjectura, postquam barbaries jam Italiam invaserat, hanc inscriptionem fuisse affixam sepulcri ruinis. Interrogationem adde post CINERES, & supple *cujus* ante TVMVLI, tum iterum interrogationem post VESTIGIA, & omnis facesset obscuritas. De poetarum principe hoc habe epigramma Aproniani in unum ejus archetypum.

Purpureos sparge in frontem, atque in cornua flores,
Albaque ter plenis lilia da manibus.
Namque vides secli monumentum insigne prioris,
Quo neque nobilius, nec prius extat opus.
Felix sorte tua, & vita, Maro, dignior, unum
Hoc superest de tot millibus archetypum.
Mecoenas, ne tu cum re simul ipse perires,
Arma feri jussit militis esse procul.
Et tua, Rodulfi, quae non oblitteret aetas
Ulla, piae servant haec monumenta manus.

Cardinalis Carpensis voluminis possessor fuit, quod nunc extat in Biblioth. Medic. Vid. *Card. Noris in Cenot. Pis. p.* 676.

X L I V.

Ovidii Nasonis. *Ferrett. pag.* 113.

HIC . SITVS . EST . VATES . QVEM . DIVI . CAESARIS . IRA
AVGVSTI . LATIA . CEDERE . IVSSIT . HVMO
SAEPE . MISER . VOLVIT . PATRIIS . OCCVMBERE . TERRIS
SED . FRVSTRA . HVNC . ILLI . FATA . DEDERE . LOCVM

Vivens aliud sibi epitaphium paraverat *III. Trist.* Ab Ovidio, quanquam exule, familia Nasonia nuncupata est.

X L V.

Senecae Philosophi. *Ferrett. pag.* 176.

CVRA . LABOR . MERITVM . SVMPTI . PRO . MVNERE . HONORES.
ITE . ALIAS . POST . HAC . SOLLICITARE . ANIMAS
ME . PROCVL . A . VOBIS . DEVS . EVOCAT . ILLICET . ACTIS
REBVS . TERRENIS . HOSPITA . TERRA . VALE
CORPVS . AVARA . TAMEN . SOLEMNIBVS . ACCIPE . SAXIS
NAMQVE . ANIMAM . CAELO . REDDIMVS . OSSA . TIBI

Ferrettius hosce versus morientis Senecae fuisse foetum existimat, ejusdemque ad S. Paulum, Paulique ad ipsum Epistolas genuinas credit: temerene, an perperam, quis non videt? Seneca mortis optione accepta, quum sectis venis sanguis tardior mearet, cicutam ebibit, quae ex succo corpori nihil obfuit: ideo balneum ingressus, aqua proximos aspersit, Jovi Liberatori se libare dicens, ibique obiit. Ita Tacit. in Annal., sed Svet., Gell., & Xiphilin. aliter.

X L V I.

Lucani. *Ex Ferrett. pag.* 291.

CORDVBA . ME . GENVIT . RAPVIT . NERO . PRAELIA . DIXI
QVAE . GESSERE . PARES . HINC . SOCER . INDE . GENER
CONTINVO . NVNQVAM . DIREXI . CARMINA . DVCTV
QVAE . TRACTIM . SERPANT . PLVS . MIHI . COMMA . PLACET

In Theatro Funebri *Part. III. pag.* 357. supra inscr. legitur: M. ANNAEO . LVCANO . CORDVBENSI . POETAE . BENEFICIO . NERONIS . CAE . FAMA . SERVATA . In fine post tetrastichon additur:

FLVMINIS IN MOREM QVAE SVNT MIRANDA CITENTVR
HAEC VERE SAPIAT DICTIO QVAE FERIET

Lu-

Lucanus Graecis, ac Latinis litteris clarus, a Nerone ad Quaesturam provectus, & in Coll. Augurum cooptatus, in Pisoniana conjuratione deprehensus interfici jussus est. Praeter Opus Pharsalicum, in cujus emendatione usus dicitur consilio uxoris Pollae feminae doctissimae, alia quoque scripsit, inter Poetas, & Oratores enumeratus. Quoniam & his temporibus Plutarchus florere coepit, & multa in hoc opus ex ejus voluminibus adducta sunt, placet Agathiae in ejus laudem perelegans hoc epigramma afferre.

XLVII.

In Plutarchi parallela. *Ex Anthologiae lib. V.*

Σεῖο πολυκλήεντα τύπον στήσαντο, Χαιρωνεῦ
Πλούταρχε, κρατερῶν, υἷες Αὐσονίων·
Ὅττι παραλλήλοισι βίοις Ἕλληνας ἀρίστους
Ῥώμης εὐπολέμοις ἥρμοσας ἐνναέταις.
Ἀλλὰ τεοῦ βιότοιο παράλληλον βίον ἄλλον
Οὐδὲ σύ γ' ἂν γράψαις· οὐ γὰρ ὅμοιον ἔχεις.

Interpres Henricus Stephanus.

Aera tui, Plutarche, decus spirantia vultus,
Spectaclum hic statuunt nobile Romulidae:
Quod vitas hominum, genuit quos Graecia fortes,
Martigenum vitis junxeris Ausonidum.
Ipse tuae nullam poteras conjungere vitam:
Huic nullam posses quod reperire parem.

Magni hujus philosophi summa laus est, quod doctorum alii, *Gassend. de vit. Epicur. III. 7.*, si veterum scriptis carendum sit, se Plutarcho quam aegerrime carituros, alii, *Theod. Gaza praef. Bibl. Historicae*, si profani auctores in mare abjiciendi sint, Plutarchum postremo loco servandum esse, alii nemini ex ethnicis, si liceret, salutem magis se a Christo expetere affirmarunt, quam Plutarcho, & Platoni. *Fabr. Bib. Graeca T. III. lib. IV.* 11. Ejus vita nuper ex academia Pisana in lucem prodiit cum Placitis philosophorum, Opus a Cl. Fabricio *loc. cit.* optatum vehementer, & a P. Eduardo Corsino Cl. Reg. Scholarum Piarum eruditissime exornatum.

XLVIII.

Statii. *Ex Theatr. Funebr. loc. cit. p.* 336.

STATIVS . HIC . SITVS . EST . IVVENEM . QVEM . CYPRIS . ADEMIT
PRAECONEM . AENEAE . CARMINE . QVOD . PREMERET
STATIO . STATII . FIL. DVLCIS . CHRISTOPHORA . M
PIENTIIS . P. VIXIT . ANN. XXXIII.

Statii Silvarum, ac Thebaidos libri aeque noti ſunt, ac ejuſdem paupertas, quam Juvenalis ita deplorat *Sat. VII.* 82.

Curritur ad vocem jucundam, & carmen amicae
Thebaidos, laetam fecit quum Statius urbem,
Promiſitque diem; tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi:
Auditur: ſed quum fregit ſubſellia verſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agaven.

XLIX.

Romae, in domo quondam Pomponii Laeti in Quirinali. *Grut. CCCXCI.* 5.

a CL. CLAVDIANI . V. C
CL. CLAVDIANO . V. C. TRI
BVNO . ET . NOTARIO . INTER . CETERAS
b VIGENTES . ARTES . PRAEGLORIOSISSIMO
POETARVM . LICET . AD . MEMORIAM . SEM
PITERNAM . CARMINA . AB . EODEM
SCRIPTA . SVFFICIANT . ADTAMEN
TESTIMONII . GRATIA . OB . IVDICII . SVI
FIDEM . DD. NN. ARCADIVS . ET . HONORIVS.
c FELICISSIMI . AC . DOCTISSIMI
IMPERATORES . SENATV . PETENTE
STATVAM . IN . FORO . DIVI . TRAIANI
ERIGI . COLLOCARIQVE . IVSSERVNT
ΕΙΝ ΕΝΙ ΒΙΡΓΙΛΙΟΙΟ ΝΟΟΝ.
ΚΑΙ ΜΟΥΣΑΝ ΟΜΗΡΟΥ
ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΝ † ΡΩΜΗ ΚΑΙ † Ω *d*
ΒΑΣΙΛΗΣ ΕΘΕΣΑΝ

a Cl. deeſt in Urſin., Codex Palatin. aliter diſtinguit.

b In

b In eod. Cod. INGENTES. *c* Ibid. FILICISSIMI.

d † ῳ Urſin. non habet. Ita Holthenus *p. CCCXXXIII.*

1. Εἰν ἑοὶ Βιργιλίοιο νοὸν καὶ Μοῦσαν Ὁμήρου

2. Κλαυδιανὸν Ῥώμη καὶ ῳ Βασιλῆς Ἔθεσαν.

1. Hagenbuchius in *Epiſt. Epigr. ad Nob. Blaurerum p.* 62. & 86., tres hujuſce diſtichi verſiones profert, primam Laurentii Gambarae ex *Urſin. imag. p.* 48., qui habet *Maronio* pro *Maeonio*, ſecundam Barthii more lapidis exaratam, tertiam ex libro Heinſiano; ſed in omnibus pentameter clauditur voce *Claudianum*, cujus A longa eſt; itaque Hagenbuchius graecae linguae peritiſſimus poſtquam *pag.* 53. exemplis probavit ΚΛΑΥΔΙΑ, ſive *Claudia* per ſynizeſin ſpondaeum poſſe fieri, non vero dactylum, ita vertit *p.* 86.

Virgilii mentem ſimul, & Phoebeum pectus Homeri,
Claudianum Domini, Romaque rite locant.

In Diario Veneto *T. XXII. p.* 400. hic lapis tanquam ſpurius exploditur, quaſi foetus Pomponii Laeti, qui ab Auguſtino, Reineſio, Grutero, & aliis male audit ob confictum *teſtamentum L. Cuſpidii*: ſed Mazochius, Smetius, Caſtalio, Urſinus, qui lapidem & viderunt & exſcripſerunt, de ejus antiquitate dubitari non ſinunt. An obſtant accentus, quos Smetius, & Gruterus retinent? hi vero in Mazochio, & Caſtalione deſiderantur, alibi in exſcribendo adpoſiti, non inventi. Num lapides Graeci pariter ac Latini, ſeu δίγλωττοι pro ſpuriis habendi ſunt? multo minus: negas? vide Reineſium ad *V.* 45. *pag.* 382., Hagenbuchii *Diatr. p.* 32. 33. & *cit. Epiſt. p.* 62. & *Epiſt. Epigr.* 347.

2. Barthius in *Adverſar. XLIX.* 1. Claudiano ſtatuam Arcadii & Honorii juſſu in foro Trajani poſitam ideo fuiſſe exiſtimat, quod poetarum mos eſſet, illic laudes virorum principum recitare. At Claudianus, quod Hagenbuchius notat *loc. cit. p.* 74., nuſquam in ſuis panegyricis hujuſce moris mentionem facit. Cur illic ſtatuam meruerit, cauſa non alia fuit, quam, ut modo in *diſſ. num. XIV.*, loci ipſius celebritas. Id enim temporis quis locus fuit ad ſtatuam clarior

rior foro Ulpio? quo Constantinus quum advenisset, *haerebat*, inquit Ammianus Marcellinus, *attonitus per giganteos contextus circumferens mentem, nec relatu effabiles, nec rursus mortalibus appetendos*. Et jure quidem: nam Trajani forum, Cassiodoro teste *lib. I. Var. Epist.* 3. *vel sub assiduitate miraculum* erat.

L.

Romae in domo quondam Augutt. Maffaei
Gru.. CCCXCIX. 3.

CRONIO . EVSEBIO . V. C. AEMILIA . AD
DITA . PRAEDICTAE . PROVINCIAE
CONTVITV . VIGILANTIAE
ET . IVSTITIAE . EIVS ET . RA
VENNATENSIVM . CIVITATE
QVAE . ANTEA . PICENI . CAPVT . PRO
VINCIAE . VIDEBATVR . VICARIO
ITALIAE . QVAE . POTESTAS . SVPRA
DICTO . VIRO . OB TESTIMO
NIVM . ANTEACTI . HO
NORIS . EST . ADTRIBVTA

Inferius.

PETITIONE . SENATVS . CON
TEMPLATIONE . VITAE . ATQVE
ELOQVENTIAE . EIVS . AB . INVICTIS
PRINCIPIBVS . EST . DELATA

Inferius.

ΗΜΙΗϹ ΑΡΧΟΝΤΑϹ ΑΟΤΙΤΟ ΑΙΝΕϹΤΗϹΑΝΤΟ
ΒΟΤΛΗ ΚΑΙ ΒΑϹΙΛΕΥϹ
ΤΟΝ ϹΟΦΟΝ ΕΥϹΕΒΙΟΝ

A tergo marmoris.

DEDICATA . V. IDVS . NO
VEMBRIS . COS. FL. MALLIO
THEODORO . V. C

Graecum ita emendat, & vertit Hagenbuchius *Epist. ad Nob. Blaurerum p.* 85.

Τιμῆς

Τιμῆς Ἄρχοντος λογίου χάριν ἐστήσαντο,
Βουλὴ καὶ Βασιλεῦς τὸν σοφὸν Εὐσέβιον.
Facundus Praeses meruit poscente Senatu
A Dominis statui vir catus Eusebius.

Ejusdem, ac superior, aevi tibi se offert lapis, qui, si quis alius, id evincit, quod obiter dictum est in *diss. num. XV.*, imperatores magnis viris *petente senatu* statuas posuisse. Siquidem ex quo Caligula vetuit, *Svet. in vit.* 34., cuiquam viventium *statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore poni*, populo quidem ac senatui licuit, aliquem statua dignum judicare, eandem vero decernere penes imperatores fuit, ut Figrelius admonet in *Syntagmate de stat. illustr. Roman.* & Falconerius *ad inscr. athlet. T. VIII. Gronov.* Igitur quum *pag.* 383. Antonini exemplo fultus dixi, quandoque imperatores, cujuspiam ut gloriam posteris testatam facerent, a senatu statuam petiisse, in eam partem id accipias velim, ut principis moderationem, non jus decernendae statuae a me observatum putes. Nusquam enim is honor, nisi auctore principe, decretus est, ac ubi a senatu statuas decretas legimus, necessaria est Barthii interpretatio, *senatum decrevisse statuas, concessisse imperatores.* Persamiliares quippe sunt in lapidibus illae phrases, nimirum *senatu petente*; *ob petitionem senatus amplissimi, populique Romani*; *petitu populi Romani*, *testimonio senatus*; *petitione senatus*; *senatus amplissimus decretis frequentibus*; *adprobante amplissimo senatu*; quas formulas ex Grutero contractas apud eruditissimum Hagenbuchium *loc. cit. p.* 71. 72. videre licet.

L I.

Aeschyli epitaph.

Plutarch. de Exilio p. 604.

ΑΙΣΧΥΛΟΝ ΕΥΦΟΡΙΩΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΝ ΤΟΔΕ ΚΕΥΘΕΙ
ΜΝΗΜΑ ΚΑΤΑΦΘΙΜΕΝΟΝ ΠΥΡΟΦΟΡΟΙΟ ΓΕΛΑΣ
Αἴσχυλον Εὐφορίωνος Ἀθηναῖον τόδε κεύθει
Μνῆμα καταφθίμενον πυροφόροιο Γέλας.

Xy-

Xylander.

Aeſchylus Euphorionis, Athenis natus, in arvis
Frugiferae jacet hic poſt ſua fata Gelae.

Aeſchylus, quem, ubi vino incaluiſſet, tragoedias ſcribere conſueviſſe Plutarchus tradit in *Sympoſ. I. qu.* 5., victus Athenis a juvene Sophocle, indignabundus in Siciliam ſeceſſit, ubi, quum aquila in illius caput teſtudinem dejeciſſet, vita functus & circa Gelam humatus eſt, teſte eodem Plutarcho in Cimone. Sicut exciderat Aeſchyli titulus ex Plutarcho, ſic tria, quae ſequuntur, nuperrime ob oculos inciderunt.

L I I.

Ex Fabricii Bilioth. Graec.

Tom. I. pag. 704.

ΑΙ ΧΑΡΙΤΕΣ ΤΕΜΕΝΟΣ ΤΙ ΛΑΒΕΙΝ ΟΠΕΡ ΟΥΧΙ ΠΕΣΕΙΤΑΙ
ΖΗΤΟΥΣΑΙ ΨΥΧΗΝ ΕΥΡΟΝ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ

Αἱ Χάριτες τέμενος τι λαβεῖν ὅπερ οὐχὶ πεσεῖται
Ζητοῦσαι, ψυχὴν εὗρον Ἀριστοφάνους.

Ibid.

Trina ſibi aeternum quaerebat Gratia templum,
Unius invenit pectus Ariſtophanis.

Ariſtophanem comicum ſive Naucratitem, ſive Aeginetam, ſive denique Aegyptium, civitate Athenienſem, philoſophus Plato mortuum hoc epitaphio proſequutus eſſe dicitur; ita enim & Ariſtophane, & Sophrone delectatus fertur, ut horum ſcripta in ejus defuncti lectulo reperta fuerint.

L I I I.

Ad Oppiani monumentum:

Ex Fabricii Biblioth. Graec. T. III. lib. IV. 20. *p.* 626.

ΟΠΠΙΑΝΟΣ ΚΛΕΟΣ ΕΙΛΟΝ ΑΟΙΔΕΩΝ ΑΛΛΑ ΜΕ ΜΟΙΡΗΣ
ΒΑΣΚΑΝΟΣ ΕΞΗΡΠΑΣΕ ΚΙΤΟΣ ΚΡΥΕΡΟΣ Δ᾽ ΑΙΔΗΣ ΤΕ
ΚΑΙ ΝΕΟΝ ΟΝΤΑ ΚΑΤΕΣΧΕ ΤΟΝ ΕΥΕΠΙΗΣ ΥΠΟΦΗΤΗΝ
ΕΙ ΔΕ ΠΟΛΥΝ ΜΕ ΧΡΟΝΟΝ ΖΩΗΣ ΜΙΜΝΕΙΝ ΦΘΟΝΟΣ ΑΙΝΟΣ
ΕΙΑΣΕΝ ΟΥΚ ΑΝ ΜΟΙ ΤΙΣ ΙΣΟΝ ΚΛΕΟΣ ΕΛΛΑΧΕ ΦΩΙΩΝ

Ὀππιανὸς κλέος εἷλον ἀοιδέων, ἀλλά με μοίρης
Βάσκανος ἐξήρπασε κίτος, κρυερὸς δ᾽ αἴδης τε

Καὶ

Καὶ νέον ὄντα κατέχε τὶν δ᾽ἐπτίης ὑποφήτην,
Εἰ δὲ πολιώ με χρόνον ζωῆς μιμνεῖν φθόνος αἰνὸς
Εἴασεν, ὐκ ἄν μοί τις ἴσον κλέος ἔλλαχε φωτῶν.

Ibidem Fabricius.

Oppianus palmam vatum rapui, invida ſed me
Fati immaturo rapuit vis funere in orcum;
Ac juvenem me morte tenet ſuadaeque ſequeſtrem.
Nempe pepercîſſet noſtris livor malus annis,
Nulli hominum mecum par gloria lauſque fuiſſet.

Oppianus Cilix, patris in exilio comes, poemate de piſcatione oblato imperatori ſive Severo, ſive Caracallae, non modo patri veniam impetravit, ſed & pro ſingulis verſibus ſingulos nummos aureos, nempe non vicies mille, ut Suidas putat, ſed 5648., quot verſus in quinque libris Halieuticon continentur. In patriam reverſus anno aetatis triceſimo extinctus eſt. Praeter Halieutica ſcripſit & Cynegetica *de venatione*, & ſecundum nonnullos Ixeucticon libros duos, qui lucem non adſpexerunt. Vid. *Fabric. loc. cit.*

L I V.

Ex Fabric. *Tom. IV. lib. IV.* 22.

ΟΥΤΟΣ ΤΟΙ ΔΙΟΦΑΝΤΟΝ ΕΧΕΙ ΤΑΦΟΣ Ω ΜΕΓΑ ΘΑΥΜΑ
ΚΑΙ ΤΑΦΟΣ ΕΚ ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΤΡΑ ΒΙΟΙΟ ΛΕΓΕΙ
ΕΚΤΗΝ ΚΟΥΡΙΖΕΙΝ ΒΙΟΤΟΥ ΘΕΟΣ ΩΠΑΣΕ ΜΟΙΡΗΝ
ΔΩΔΕΚΑΤΗΙ Δ᾽ ΕΣΠΙΘΕΙΣ ΜΗΛΑ ΠΟΡΕΝ ΧΛΟΑΕΙΝ
ΤΗΙ Δ᾽ ΑΡ᾽ ΕΠ᾽ ΕΒΔΟΜΑΤΗΙ ΤΟ ΓΑΜΗΛΙΟΝ ΗΨΑΤΟ ΦΕΓΓΟΣ
ΕΚ ΔΕ ΓΑΜΩΝ ΠΕΜΠΤΩΙ ΠΑΙΔ᾽ ΕΠΕΝΕΥΣΕΝ ΕΤΕΙ
ΑΙ ΑΙ ΤΗΛΥΓΕΤΟΝ ΔΕΙΛΟΝ ΤΕΚΟΣ ΗΜΙΣΥ ΠΑΤΡΟΣ
ΤΟΥ ΔΕ ΚΑΙ Η ΚΡΥΕΡΟΣ ΜΕΤΡΟΝ ΕΛΩΝ ΒΙΟΤΟΥ
ΠΕΝΘΟΣ Δ᾽ ΑΥ ΠΙΣΥΡΕΣΣΙ ΠΑΡΗΓΟΡΕΩΝ ΕΝΙΑΥΤΟΙΣ
ΤΗΙ ΔΕ ΠΟΣΟΥ ΣΟΦΙΗΙ ΤΕΡΜ᾽ ΕΠΟΡΗΣΕ ΒΙΟΥ

Οὗτος τοὶ Διόφαντον ἔχει τάφος, ὦ μέγα θαῦμα,
Καὶ τάφος ἐκ τέχνης μέτρα βίοιο λέγει.
Ἕκτην κουρίζειν βιότου Θεὸς ὤπασε μοίρην,
Δωδεκάτῃ δ᾽ ἐπιθεὶς μῆλα πόρεν χλοάειν.

Τῇ δ' ἄρ' ἐπ' ἑβδομάτῃ τὸ γαμήλιον ἥψατο φέγγος
 Ἐκ δὲ γάμων πέμπτῳ παῖδ' ἐπένευσεν ἔτει.
Αἴ αἴ τηλύγετον δειλὸν τέκος, ἥμισυ πατρὸς
 Τοῦ δὲ καὶ ὁ κρυερὸς μέτρον ἑλὼν βιότου.
Πένθος δ' αὖ πισύρεσσι παρηγορέων ἐνιαυτοῖς,
 Τῇ δὲ πόσου σοφίῃ τέρμ' ἐπέρησε βίου.

Ibidem.

Hic Diophantus habet tumulum, qui tempora vitae
 Illius mira denotat arte tibi.
Egit (a) *ſextantem, juvenis lanugine malas*
 Veſtire hinc coepit parte duodecima. (b)
Septante uxori (c) *poſt haec ſociatur, & anno*
 Formoſus quinto (d) *naſcitur inde puer.*
Semiſſem (e) *aetatis poſtquam attigit ille paternae,*
 Infelix ſubita morte peremtus objt.
Quattuor (f) *aeſtates genitor lugere ſuperſtes*
 Cogitur; hinc annos illius aſſequere.

Diophanti, quem alii Neronis, alii Antoninorum tempore floruiſſe tradunt, aetas incerta eſt. Vixit annos 84., ut ex ejus epitaphio conſtat, quod ex anthologia inedita Bachetus addit in notis ad *lib. V.* (a) 14. annos. (b) 7. (c) 12. (d) 5. (e) 42. (f) 4. *ſumma* 84. Diophantum ſtatura puſillum ſic lepide ridet Lucilius poeta, ſub extremum ſeculi *IV.* poſt natum Chriſtum illuſtris:

Βουλόμενος ποθ' ὁ λεπτὸς ἀπαγξάσθαι Διόφαντος,
 Νῆμα λαβὼν ἀράχνης αὐτὸν ἀπηγχόνισεν.
Quum parvus vellet laqueo Diophantus obire,
 Penſilis eſt filo factus araneoli.

L V.

Spon. Miſcell. Antiq. Sect. IV. 11.

D. SERVILII . D. L. APOLLONII
MEDICI SERVILIA D. L.
AMBROSIA FECIT PATRONO
SVO ET SIBI ET SVIS

Ω. Δ

Ω . Δ' . ΕΠΑΦΟΥ . ΓΕΝΝΗΜΑ . ΣΟΦΟΙΣ . ΕΠΙΕΙΚΕΛΟΣ . ΑΝΗΡ
ΚΕΙΜΑΙ . ΡΩΜΑΙΩΝ . ΣΠΕΡΜΑ . ΠΟΛΥΚΤΕΑΝΩΝ
ΚΛΗΤΟΜΕΝΟΣ . ΔΕΚΙΜΟΣ . ΣΕΡΟΥΙΛΙΟΣ.ΕΙΔ'. ΕΤΗ.ΕΛΘΩΝ
ΕΝΝΕΑ . ΠΟΥ . ΔΕΚΑΔΩΝ . ΚΑΙ . ΤΡΙΑ . ΩΣ . ΕΛΕΓΟΝ

Ω δ' Ἐπάφου γέννημα, σοφοῖς ἐπιείκελος ἀνὴρ,
Κεῖμαι Ῥωμαίων σπέρμα πολυκτεάνων,
Κλητόμενος Δέκιμος Σερουίλιος εἰδ' ἔτη ἐλθὼν,
Ἐννέα πυ δεκάδων καὶ τρία ὡς ἔλεγον.

Sic vertitur apud Reinef. *p.* 612.

Hic Epaphi foboles, fapientum Adfecla Virorum,
Et Romanorum divite gente fatus
Hic jaceo, Decimus Serviliu nomine vixi,
Annorum decades cum tribus ufque novem.

Hoc monumentum repertum in via eft, quae Neapoli Nolam ducit propter Vefuvium, ubi fitam fuiffe Paleopolim fcribit Ambrofius Nolanus.

L V I.

Romae in aedibus Barberinis.

Thef. Murator. T. IV. p. MMLXXV. 1.

ΗΛΙΚΙΗ ΜΟΡΦΗ ΦΡΕΣΙ ΜΟΥΣΑΙΣ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗ ΤΕ
ΕΝ ΠΑΣΙΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑ ΚΑΤΑΦΡΟΝΙ ΦΩΣ ΛΙΠΕΣ ΗΟΥΣ
ΚΑΜΕ ΦΥΓΕΣ ΠΟΘΕΟΝΤΑ ΚΑΙ ΟΥΚ ΕΞΑΡΘΡΗΣΑΣΙ ΟΥΣΑ
ΤΟΙ ΓΑΡ ΕΓΩ ΤΟΔΕ ΣΗΜΑ ΦΙΛΟΙΣ ΣΤΑΔΙΟΙΣΙΝ ΕΤΕΥΞΑ
ΟΦΡΑ ΣΕ ΚΑΝ ΝΕΚΡΥΝ ΟΥΣΑΝ ΕΜΟΙΣ ΜΕΛΑΦΡΟΙΣΙΝ ΟΡΟΙΗΝ
ΟΥΝΟΜΑ ΜΟΙ ΓΛΥΚΥ ΜΕΣΣΙΑ ΑΙΜΝΗΣΤΗ ΠΑΡΑΚΟΙΤΙ

Ἡλικίῃ μορφῇ φρεσὶ Μούσαις σωφροσύνῃ τε
Ἐν πᾶσιν πρέπουσα καταφρόνι φῶς λίπες ἠοῦς,
Κᾀμὲ φύγες ποθέοντα καὶ οὐκ ἐξαρθρήσασι οὖσα.
Τοὶ γὰρ ἐγὼ τόδε σῆμα φίλοις σταδίοισιν ἔτευξα,
Ὄφρα σὲ καν νέκρυν οὖσαν ἐμοὶς μελαφρόισιν ὁροίην
Οὔνομα μοὶ γλυκὺ Μεσσία αἰμνήστη παράκοιτι.

Ita vertit ibid. Dominicus Bricherius
Columbus J. C.

Eetate ac forma, ingenio fimul & probitate
Prorfus par mufis, lucem infperata relinquis,

 Me-

Meque fugis cupidum, neque te inspicientibus adstas.
Fors ego dilectis tumulum hunc fabricatus amicis,
Ut nostra te, & si morereris, in aede viderem,
Messia, perpetuo nomen mihi dulce marito.

L V I I.

Thes. Grut DCXCIX.

VT . TE . PALLADI . RAPTVM . FLEVERE . CAMENAE *sic*
FLEVERVNT . POPVLI . QVOS . CONTINET . OSTIA . DIA.
IVLIVS . NICEPHORVS . PATER . INFELIX . FECIT

L V I I I.

Ad S. Laurentii in Lucina.

ACCIPE SVPREMOS QVIS TE DONAMVS HONORES
CARE MACRE ET LONGVM ME CARITVRE VALE
1. FELIX QVI COMMVNE MALVM NEC TANTA VIDEBIS
FVNERA QVAE NOSTRA BARBARVS IN PATRIA
PATRABIT FELIX TRIBVIT CVI ROMA SEPVLCRVM
CVI TOT AMICORVM IVSTA DEDERE MANVS
TE GRAECIAE LATIAEQVE SIMVL FLEVERE CAMOENAE
2. ET MEDICINA TVO MAESTA SEDET TVMVLO

Cl. Praesul Philippus Maria Monti, nunc Eminentissimus Cardinalis mihi olim MS. dedit hoc epigramma, quod jam pridem est typis editum a Cl. Muratorio.

1. Ita Cic. in Bruto se de Hortensii interitu consolatur. *Perpetua quadam felicitate usus ille cessit e vita, suo magis, quam suorum civium tempore, & tum occidit, quum lugere facilius rempublicam posset, si viveret, quam juvare.*

2. Nimis medicinae favet Reimannus, qui Mathusalemum ex vi nominis (idem enim est, ac *mors & ablegavit*) medicinam conjicit professum esse, & artis suae praesidio ad eam aetatis diuturnitatem feliciter pervenisse.

L I X.

Iguvii. *Ferret.* 302

L. SABINVS . L. L. PRIMIGENIVS

1. ORTVS . AB . IGVVIO . MEDICVS . FORA . MVLTA . SECVTVS.
ARTE . FEROR . NOTA . NOBILIORE . FIDE

ME

ME . CONSVRGENTEM . VALIDA . FORTVNA . IVVENTA
DESTITVIT . RAPIDIS . IMPOSVITQVE . ROGIS
2. CLVSINO . CINERES . FLAMMAE . CESSERE . SEPVLCRO
PATRONVS . PATRIO . CONDIDIT . OSSA . SOLO

1. Sabinus Lucii Libertus multo jucundior patrono fuit, quam Atimetus ille, cui C. Vius restem, & clavum reliquit, ut sibi collum alligaret, quia ejus dolo filiam amiserat. *Syll. Flet. pag.* 258. Non qui unius duntaxat morbi curam susciperent, sed qui morbis omnibus mederentur, ii proprie *Medici* nuncupabantur, & *Archiatri*, ac *supra Medicos*, ut *supra Cubicularios*, *supra Velarios &c.* Fabrett. *Ant. Inscr. I. pag.* 59. & *IV.* 300. & 399. Pignor. *pag.* 37. Blanchin. *in sepulcr. Famil. Aug. pag.* 37.

2. *Clusinum* sepulcrum non tam ab oppido dictum reor, quam a verbo *Cludo*, sicut *Janus Clusinus*.

L. X.

Apud Calmadulenses in Villa Tusculana
Eminentissimi Cardinalis Passionei.

ΑΝΕΡΕϹⲰΙΠΑΡⲰϹΑΤϹΟΝΙΩΝ
ΠΕΔΟΝΕΙΚΕΤΕΞΕΙΝΟΙ
ΒΑΙΟΝΕΠΙΤΡΑΦΕΡΗΧΘΟΝΙΔΕΡ
ΚΟΜΕΝΟΙΤⲰΔΕΔΩΜΑ
ΑΝΔΡΟϹΟΠΙΖΟΜΕΝΟΤΖΗΝΟϹ
ΝΟΟΝΑΙΓΙΟΧΟΙΟ
ΟϹΠΟΤΕΔΕΙΞΕΒΡΟΤΩΝΙΙΟΛΥ
ΠΛΑΓΚΤΟΙϹΙΝΠΡΑΠΙΔΕϹϹΙΝ
ΨΥΧΗΝΑΘΑΝΑΤΗΝΚΑΓΗΡΑΟΝ
ΕΚΔΙΟϹΑΙϹΗϹ
ΜΑΡΤΥΡΑΦΟΙΒΟΝΑΜΥΜΝΙϹΙΝ
ΕΝϹΕΛΙΔΕϹϹΙΧΑΡΑΞΑϹ
ΟΥΔΑΡΑΘΝΗΤΟϹΕΗΝΤΠΑΝΑΓ
ΚΗϹΑΥΨΙΜΕΔΟΝΤΟϹ
ΤΥΜΒΩΕΙΝΑΛΕΩΠΕΠΕΔΗΜΕ
ΝΟϹΗΝΥϹΕΝΟΙΜΟΝ

EK

ΕΚΡΕΘΕΩΝΔΑΜΑϹΤΕΙΧΩΝϹΕ
ΜΝΟΝΕΒΗΔΙΟϹΟΙΧΟΝ
ΛΗΤΟΙΔΗΚΑΙΜΟΥϹΑΙϹΒΩΜΟΝ
ΥΠΗΕΡΙΤΕΥΞΑϹ
ΕΙΗΤΗΡΔΑΜΑϹΚΛΗΠΙΑΔΗϹΜΑ
ΚΑΡΩΝΤΡΙΒΟΝΗΕΙ
ΧΡΗΜΟϹΥΝΗΝΔΕΛΙΠΕΝΠΟΛΥΚΗ
ΡΙΟΝΕΝΝΕΚΥΕϹϹΙΝ

1. Ἀνέρες οἳ παρὸς Αὐσονίων πέδον ἥκετε ξεῖνοι
Βαιὸν ἐπὶ ξαφερῇ χθονὶ δερκόμενοι τόδε δῶμα
2. Ἀνδρὸς ὀπιζομένου Ζηνὸς νόον Αἰγιόχοιο,
Ὅς ποτ' ἔδειξε βροτῶν πολυπλάγκτοισι πραπίδεσσιν
3. Ψυχὴν ἀθανάτην, κ' ἀγήραον ἐκ Διὸς αἴσης,
Μάρτυρα Φοῖβον ἀμύμονα ἐν σελίδεσσι χαράξας.
Οὐ δ' ἄρα θνητὸς ἔην, ὑπ' ἀνάγκης δ' ὑψιμέδοντος
Τύμβῳ εἰν ἀλίῳ πεπεδημένος ἤνυσεν οἶμον
4. Ἐκ ῥεθέων δ' ἅμα στείχων σεμνὸν ἔβη Διὸς οἶκον
Λητοΐδῃ καὶ μούσαις βωμὸν ὑπ' ἠέρι τεύξας
Εἰήτηρ δ' ἅμ' Ἀσκληπιάδης μακάρων βίβον ἤει
5. Χρημοσύνην δ' ἔλιπεν πολυκήριον ἐν νεκύεσσιν.

Sic ego vertebam iratis musis.

Ausonidum quicunque subis novus advena terram,
Illius in bibula cernens breve marmor arena,
Qui Jovis Aegiochi mentem est veneratus, & olim
Corda hominum docuit curis erratica habere
Immortalem animam, senii expertemque, jubente
Sic Jove, te innocua testatus pagina, Apollo:
Non mortalis erat: sed fato urgente, marino
In tumulo confecit iter: jam corporis expers
Nunc Jovis augustum felix ascendit in orbem,
Et Phoebo, & musis aram fabricatus in aethra.
Porro Asclepiades superum pia regna subivit
Aesque alienum orco paupertatemque reliquit.

1. Hanc inscriptionem, quae extat in cippo marmoreo litteris perelegantibus & quadratis primus edidit Cl. Murato-

torius in novo suo thesauro *Class. X. T. II. p.* 696. 5., tum inter ephemerides litterarias Typographus Palearinus.

2. Jupiter dictus Αἰγίοχος, vel cum Lactantio a capellae Amaltheae corio, quo ille tanquam scuto usus est, vel cum Hygino ab Aega Panos uxore, vel quod aegide, sicut Pallas, armatus esset. Lilius Gyraldus *Syntagm. II.* verisimilius putat, ita appellatum a ventorum ac turbinum conversionibus, quas Graeci dicunt αἰγίδας, & καταιγίδας.

3. Hinc Muratorius de animae immortalitate Asclepiadem scripsisse conjicit, de medicina affirmat Cl. Doctor Brunettus, cujus arti & amicitiae post Deum me quidem fateor debere vitam.

4. Vide quae in *Diss. II. num. XVIII.* de animarum e caelo delapsu, & ad Deos reditu dicta sunt.

5. Cur Asclepiades reliquisse in inferis dicitur paupertatem *multis ceris obaeratam*? an quia ipso vivo penuria mortuorum fuerat apud inferos? Ita rem prudenter interpretatur doctissimus Muratorius huc traducens Hippocratis elogium in Anthologia ἦν σπάνις ἐν Ἅιδῃ, *erat penuria* mortuorum *in inferno*.

L X I.

Ex marmoribus Pisaurensibus 74.

D . M

PETRONII . ANTIGENIDIS

1. TV . PEDE . QVI . STRICTO . VADIS *a* . PER . SENTA . VIATOR
SISTE . ROGO . TITVLVMQVE . MEVM . NE . SPREVERIS . ORO
BIS . QVINOS . ANNOS . MENSESQVE . DVOS . DVO . SOLES
IN . SVPEROS *b* . FECI . TENERE . NVTRITVS . AMATVS
DOGMATA . PITHAGORAE . SENSI . STVDIVMQVE . SOPHORVM
ET . LIBROS . LEGI . LEGI . PIA . CARMINA . HOMERI
SIVE . QVOT *c* . EVCLIDES . ABACO . PRAESCRIPTA . TVLISSET
DELICIAS . HABVI . PARITER . LVSVSQVE . PROCACES *d*
HAEC HILARVS *e* . MIHI . CONTVLERAT . PATER . IPSE . PATRONVS
SI . NON . INFELIX . CONTRARIA . FATA . HABVISSEM *f*
NVNC . VERO *g* . INFERNAS . SEDES . ACHERONTIS . AD VNDAS
2. TETRAQVE . TARTAREI . PER . SIDERA *g* . TENDO . PROFVNDI

EFFV-

EFFVGI . TVMIDAM *i* . VITAM . SPES . FORMA . VALETE
NIL . MIHI . VOBISCVM . EST . ALIOS . DELVDITE . QVAESO
3. HAEC.DOMVS.AETERNA.EST.HIC.SVM SITVS.HIC.ERO.SEMPER

Fabrett (*a*) *in* I. *versu leg.* PERGIS . *idem* (*b*) SVPERIS . (*c*) *idem* QVOS . & MS. QVOD . (*d*) *Alib.* CONESQVE , *vel* IOCOSQVE . (*e*) *Fabr.* HYARVS . *Cod.* IRRVS . (*f*) *Grut.* HABVISSET . (*g*) *Fabr.* NVNC . VERO.AD . (*h*) *idem* SYDERA . (*i*) *alib.* TIMIDAM .

1. STRICTO . i. e. ſuſpenſo ob loci religioſi venerationem, niſi mavis *calceato* propter locum ſentibus ac ſpinis obſitum: viatores enim per vepres, aut ſcrupoſas vias ituri calceis pedes ſtringunt & muniunt; hinc metaphoram ducit Plautus *Capt. I.* 2. *v.* 84. poſtquam dixit *meus ſcrupoſam victus commeat viam*, dentes dicit jočulariter *calceatos*, paratos ſcilicet ad comedendum, ut viator calceatus paratus dicitur ad iter. SENTA idem eſſe, ac *horrida* docet Terentius in *Eun. video ſentum, ſqualidum, aegrum, pannis, anniſque obſitum.* Alii legunt SANCTA propter ſepulcri religionem, ipſis quoque a ſacrilegis magni habitam, ut in *vet. monum.*

SACRILEGAE BVSTIS ABSTINVERE MANVS .

2. Ita Virg. *Aen. VI.*

Largior his campos aether & lumine veſtit
Purpureo, ſolemque ſuum, ſua ſidera norunt.

3. *Aeterna domus* pro ſepulcro perinde Chriſtianis, ac Ethnicis in uſu fuit.

Muſarum amatoribus haec gratiſſima fore arbitror Petronii Antigenidis carmina edita *Amſtelod. An.* 1669.

De Achille .

Cauta quidem genitrix, noceant ne vulnera nato
Confirmat ſtygio fonte puerperium:
Sed quia fas nullis humanam vincere ſortem,
In membris tincti dant ſibi fata locum.

In Xerſem .

Perſes magnus adeſt: totus comitatur euntem
Orbis; quid dubitas, Graecia, ferre jugum?

Mun-

Mundus jussa facit : solem texere sagittae :
Calcatur pontus , fluctuat altus Athos .

In eundem .

Hic , quem cernis , Athos immissis pervius undis
Flexibus obliquis circumeundus erat ,
Accepit magno deductum Nerea fluctu ,
Perque latus misit maxima bella suum .
Sub tanto subitae sonuerunt pondere classes ,
Caeruleus cana sub nive pontus erat .
Idem commisit longo duo litora ponte
Perses ; & fecit per mare miles iter .
Quale fuit regnum ? mundo nova ponere jura :
Hoc terrae fiant , hac mare , dixit , eat .

De Telepho .

Telephus excellens Alcidae pignus , & Augae
Externae fortis bella inopina tulit .
Nam Graji Trojam peterent quum mille carinis ,
Tangeret & classis litus adacta suum ,
Occurrens Danais forti dum pugnat Achilli ,
(a) *Syria pugnanti percutit hasta femur ;*
Pro cujus cura consultus dixit Apollo ,
Hostica quod salubrem cuspis haberet opem .
(b) *Mox precibus flexi Pelidae e robore sacro*
Injecto membris pulvere plaga fuit .
Monstrant fata viri vario miracula casu ,
Unde datum vulnus , contigit inde salus .

(a) Cl. Annibal Oliverius *ad marm. Pisaur. in not. pag.* 33. prudenter legendum putat non *Syria* , sed *Pyrrhia* , quia Thessalia , ubi Achilles natus Pyrrhia olim dicta est a Pyrrha Deucalionis . (b) Idem scite pro *sacro* emendat *sano* . Interea ne libertus hic noster nimium sibi plaudat , Melioris annos XIII. nati elogium audiat , adolescentis *tantae memoriae & scientiae , ut omnium titulos superaverit .*

L X I I.

Fabrett. Inscr. Ant. II. pag. 88.

D M

MELIORIS . CALCVLATORIS

VIXIT . ANN. XIII. HIC . TANTAE . MEMORIAE.ET.SCIENTIAE
FVIT . VT . AB . ANTIQVORVM . MEMORIA . VSQVE . IN.DIEM
FINIS . SVAE . OMNIVM . TITVLOS . SVPERAVERIT
SINGVLA . AVTEM . QVAE . SCIEBAT . VOLVMINE . POTIVS
QVAM . TITVLO . SCRIBI . POTVERVNT . NAM
COMMENTARIOS . ARTIS . SVAE . QVOS . RELIQIT *sic*
PRIMVS . FECIT . ET . SOLVS . POSSET . IMITARI . SI . EVM
sic INIQA . FATA . REBVS . HVMANIS . NON . INVIDISSENT
SEX . AVFVSTIVS . AGREVS . VERNAE
SVO . PRAECEPTOR . INFELICISSIMVS
FECIT
IN . F. P. II. IN . AG. P. VI.
EXCESSIT . ANNO . VRBIS . CONDITAE
DCCCXCVII.

L X I I I.

Ex Mus. Veron. pag. LXIII. 3.

ΣΗΜΑΤΟΔΕΕΥΔΑΙΜΩΝΔΙΟΝΥΣΙΩΙΟΝΡΕΤΑΡΟΝΩΣ
ΦΙΛΑΤΟΚΑΙΜΟΥΣΑΙΣΕΞΟΧΑΦΙΛΑΜΕΝΩΙ
ΕΙΚΑΙΜΟΙΘΥΜΟΣΔΙΟΝΥΣΙΕΠΕΙΡΕΤΑΙΑΙΝΩΣ
ΑΜΦΙΣΟΙΑΛΛΕΜΠΗΣΟΙΑΠΑΡΕΣΤΙΔΕΧΟΥ
ΥΣΤΑΤΑΔΗΦΙΛΕΔΩΡΑΤΑΔΑΛΛΑΤΟΙΟΣΣΑΕΟΙΚΕ
ΚΑΙΠΑΡΟΣΕΥΔΑΙΜΟΝΔΩΚΕΚΑΙΟΙΧΟΜΕΝΔΩΙ
ΖΩΟΝΜΕΝΜΕΘΕΗΚΕΝΕΛΕΥΘΕΡΟΝΟΥΔΕΠΑΡΟΙΘΕΝ
ΟΥΣΥΓΕΕΠΕΙΡΗΘΗΣΠΩΠΟΤΕΔΟΥΛΟΣΥΝΗΣ
ΗΓΑΡΕΗΣΑΥΤΩΙΚΕΧΕΧΑΡΙΣΜΕΝΟΣΕΞΕΤΙΠΑΙΔΩΝ
ΗΠΙΟΣΕΣΘΛΟΣΙΔΕΙΝΕΥΝΟΟΣΑΓΧΙΝΟΟΣ
ΚΑΡΠΑΛΙΜΩΣΓΡΑΨΑΙΣΗΜΗ . . . ΔΙΠΛΟΑΦΩΝΗΣ.
ΕΛΛΑΔΟΣΕΥΕΙΔΩΣ . . . ΕΚΑΙΑΥΣΟΝΙΩΝ
. . . .

Σῆμα τόδ' Εὐδαίμων Διονυσίῳ, ὅν ῥ' ἔταρον ὡς
Φίλατο, καὶ μούσαις ἔξοχα φιλαμένῳ.

Εἶχε

Εἰκῇ μοι θυμὸς Διονύσιε πείρεται αἰνῶς
'Αμφί σοι, ἀλλ' ἔμπης οἷα παρέστι δέχου
"Υστατα δὴ φίλε δῶρα, τὰ δ' ἄλλά τοι ὅσσα ἔοικε
Καὶ πάρος Εὐδαίμων δῶκε καὶ οἰχομένῳ.
Ζωὸν μὲν καθέηκεν ἐλεύθερον ἔιδε· πάροιθεν
Οὐ σύγε ἐπηρήθης πώποτε δουλοσυνής.
Ἦ γὰρ ἔης ἀυτοῖ κεχαρισμένος ἐξ ἔτι παίδων,
"Ηπιος, ἐσθλὸς ἰδεῖν, ἔννοος ἀγχίνοος.
Καρπαλίμως γράψαι σημήια διπλόα φωνῆς
'Ελλάδος ἠνιδὼς ἠδὲ καὶ Αὐσονίων.

Sic vertit Marchio Cl. Scip. Maffejus.

Eudaemon focii Dionyfio ad inftar amato,
Caro etiam Mufis, haec monumenta dedi.
Et quamvis ob te, Dionyfi, maximus angor
Me excruciet, tamen haec accipe, qualia fint
Munera, amice, extrema. Tibi quaecunque decebat
Praeftiti & ante, & idem praefto abeunti etiam.
Vivum donavi te libertate: fed illa
Et prius utebaris, neque fervus eras.
Namque inter fervos etiam acceptiffimus, aptus,
Et folers fueras, & fapiens, & amans.
Docte notis brevibus fermonem fcribere utrumque,
Argolicum egregie, nec minus Aufonium.

Notarum Romae inventio Ciceroni confuli tribuitur, cujus libertus Tiro primus hoc ftudio claruit, Catonis oratione, quamvis feftinanter pronunciata, ad verbum exfcripta: *Plutarch. in Caton. Utic.* Poft Tullium Tironem, qui notas praepofitionum invenit, Tertius Perfannus, Philargius, & Aquila, liberti Mecoenatis, alius alias ediderunt, tefte Ifidoro *l.* 21. Svetonius *de illuftr. Grammat. l.* tradit Ennium, non veterem quidem poetam, fed pofteriorem mille & centum inveniffe vulgares notas. Seneca contracto omnium, auctoque numero opus effecit in quinque millia. Quum his notis obfcuritatis occafio praeberetur, Juftinianus imperator vetuit, ne quis iis amplius in fcriptis publicis uteretur.

Scripserunt de his bene multi, quos numerat Albertus Fabricius in *Biblioth. Lat. II.* 9. & *IV.* 6. vid. & *Tom. XI. Thes. Ant. Rom. Georg. Graev.* & *Walch. Tom. I.* Servos porro Amanuenses, qualis hic noster fuit, inter lectissimos fuisse habitos, ex Nerone ediscimus, quem Svetonius 44. narrat, postquam tribus urbanas ad sacramentum citari jussit, *nullo idoneo respondente*, certum dominis servorum numerum indixisse, dispensatoribus quidem exceptis, & *Amanuensibus*.

L X I V.

Extat in mus. Coll. Rom. PP. Soc. Jesu.

Ex Mus. Veron. pag. CCLVIII. 3.

1. GRAMMATICVS LECTORQVE FVI
SET LECTOR EORVM MORE INCOR
RVPTO QVI PLACVERE SONO COIVGIS *sic*
EXIGVO NATAE PIETATE SEPVLTVS
HOC MARIVS FIDENS CONTEGOR A TVMVLO
V. MARIA DIDYME MARIA ACHELOIS
VIVIT
TII LAPIS OPTESTOR LIIVITIIR SVPIIR OSSA RIISIDAS

1. Servi lectores noti sunt in lapidibus, & in historia. Vid. *Svet. in Aug.* & *Blanchin. in sepulcr. Fam. Aug. pag.* 42. In ultimo versu duplex II pro E non raro a veteribus usurpata.

L X V.

Comi.

P. ATILII
P. F. O. V. F.
SEPTICIANI
GRAMMAT. LATINI
CVI . ORD. COMENS
ORNAMENTA
DECVR. DECREVIT
QVI . VNIVERSAM
SVBSTANTIAM
SVAM . AD . REMPVBL
PERTINERE . VOLVIT

In

In latere dextero.

MORBORVM
VITIA . ET . VITAE
MALA . MAXIMA
FVGI
NVNC . CAREO
POENIS . PACE
FRVOR . PLACIDA

Morborum vitia, & vitae mala maxima fugi,
Nunc careo poenis, pace fruor placida.

Ex MS. Benedicti Zobii Comensis V. C. collectaneis veterum monumentorum, quae tum Comi, tum ejus in agro reperta sunt, quorum mihi copiam fecit humanissimus Abbas Rodulphinus Venutus.

LXVI.

Bergomi. *Thes. Grut. pag. DCLIII. 2.*

PVDENS . M. LEPIDI . L. GRAMMATICVS
PROCVRATOR . ERAM . LEPIDAE . MORESQ. REGEBAM
DVM . VIXI . MANSIT . CAESARIS . ILLA . NVRVS
ATTEIVS . PHILOLOGVS . DISCIPVLVS

Aemilia Lepida, quae Syllam, & Pompejum M. proavos habuit, destinata fuerat conjux L. Caesari, & Augusto nurus, sed illo Massiliae mortuo A. V. 757. data est Quirinio privato & postea repudiata: tum illi ob scelera aqua & igni interdictum fuit. Vid. *Tacit. Ann. II.* & *ibid. Lips.* qui de hac Lepida hunc titulum exponit; secus nonnullis frustra sentientibus, hanc fuisse uxorem Drusi Germanici, Tiberii nepotis, quae proprie Augusti nurus esse non potuit.

Qui sequuntur lapides, videntur quidem artis musicae monumenta, sed quorum laudes inibi celebrantur, eos autumo ad vocis suavitatem etiam ingenii gloriam addidisse, praesertim lectissimam feminam Publianam, poeseos simul, & artis musicae, ut ex versu ultimo Bovhierius conjicit, ornamento insignem, tum Illyrium Graecum, quem utpote cum Amphione comparatum, opinor quidem fuisse musicum, sed litteratorum albo minime

me eradendum. Nam ex tetrastichi conclusione apparet, illi debuisse plurimum optimas facultates.

LXVII.

Ex Fabrett. Ant. Inscr. X. p. 731.

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΜΑΙ ΔΑΜΑΡ ΥΠΑΤΟΥ ΗΡΟωΣ *a* ΑΓΑΥΟΥ
ΑΡΡΙΟΥ *b* ΜΟΙ ΦΙΛΙΟΥ Τω ΔΕ ΜΙΓΕΙΣΑ ΜΟΝω
ΗΝΔΕΚΕΝΕΚΠΡΟΓΟΝωΝΠΟΤΕ ΤΟΥΝΟΜΑ *c* ΠΟΥΒΛΙΑΝΗΜΟΙ
ΣΚΙΠΙΑΔΑΙ *d* Δ' ΕΠΕΛΟΝ *e* ΕΥΓΕΝΙΗΙ Τ' ΕΠΡΕΠΟΝ
ΧΗΡΕΙΑΙ Τ' ΑΥΤΗ ΤΟΝ ΑΠΑΝΤΑ ΧΡΟΝΟΝ ΜΕΙΝΑΣΑ
Κ' ωΚΥΜΟΡωΝ ΤΕΚΕωΝ ΠΕΝΘΑΙ *f* ΤΗΚΟΜΕΝΑ
ΕΝ ΒΙΟΤω ΔΕ ΠΟΝΟΝ ΠΟΧΛΗΝ Δ' ΑΝΕΤΛΗΝ *g* ΜΟΓΕΟΥΣΑ
ΜΟΥΣΑΙΣΙ ΜΟΥΝΟΝ ΤΗΝ ΦΡΕΝΑ *h* ΘΕΛΓΟΜΕΝΗ

Valde quoque deformis est lapis apud Sponium *pag. ult.* praesertim: *a* ΑΓΛΑΟΥ. *b* ΜΟΥ. *c* ΠΟΥΡΑΙΑΝ ΗΜΟΙ. *d* CΚΙΑΙΑ ΔΑΙ. *e* ΕΥΓΕΝΙΗC ΠΡΕΠΟΝ. *f* ΠΕΝΘΗ. *g* ΔΑΝ ΕΤ ΑΗΝ ΜΟΤΕΟΥC. *h* ΘΕΛΠΟΜΕΝΗ.

Hagenbuchius in *Epist. Epigr. p.* 150. laudata Bovhierii diligentia in hoc epigrammate emendando, suam quoque operam erudite, ut solet, ibidem collocat in hunc modum.

Ἐνθάδε κεῖμαι δάμαρ ὑπάτου ἥρωος ἀγαυοῦ
Ἀῤῥίου μοι φιλίου. Τῷ δὲ μιγεῖσα μόνῳ.
Ἠ δὲ καὶ ἐκ προγόνων ποτὲ τοὔνομα Πουβλιάνη μοι.
Σκιπιάδαι δ' ἔπελον, εὐγενίῃ τ' ἔπρεπον.
Χηρείᾳ τ' αὐτὴ τὸν ἅπαντα χρόνον μείνασα,
Κ' ὠκυμόρων τεκέων πένθεϊ τηκομένη.
Ἐν βιότῳ δὲ πόνον πουλὺν δ' ἀνέτλην μογέουσα,
Μούσαισιν μοῦνον τὴν φρένα θελγομένη.

Ita vertit Emmanuel Martinus Valentinus apud Fabrett. *p.* 732.

Hic jaceo herois supremi ac nobilis uxor
Arrj, cui tantum corpore nota viro,
Inclyta Publianae fuerant mihi nomina gentis,
Scipiadum, clarum nobilitate genus.
Orba viro viduum duxi sine crimine tempus.
Abreptae prolis tacta dolore gravi.

Dum

Dum vixi multosque tuli miseranda labores,
Illexitque animum sola Camoena meum.

Nobilis Publiana uxor fuisse videtur illius Q. Arrii Paetini, cujus consulatus cadit in an. Chr. 123. Vid. *Hagenbuchius loc. cit.*

LXVIII.

Athenis in lapide moenium.

Muratorius e schedis suis pag. 672.

ΑΜΦΙΩΝ ΜΟΥΣΑΙΣ ΚΙΘΑΡΗΣ ΕΞΗΣΕΝ ΘΗΒΗΣ
ΤΕΙΧΕΑ ΝΥΝ Δ' ΕΠ' ΕΜΑΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΙΛΛΥΡΙΟΣ
ΑΔΥΛΟΓΟΝ ΜΟΥΣΑΝ ΜΕΘ' ΕΠΩΝ ΤΩ ΚΑΙ ΔΟΚΕΟΥΣΙ
ΑΚΜΗΤΕΣ ΡΕΞΕΙΝ ΠΕΙΡΑΤΑ ΠΑΝΤΑ ΤΕΚΝΑΣ

1. Ἀμφίων Μώσαις κιθάρης ἔκπισεν Θήβης
Τείχεα νῦν δ' ἐπ' ἐμᾶς πατρίδος Ἰλλύριος
Ἀδυλόγον μῶσαν μεθ' ἐπῶν, τῷ καὶ δοκέουσι
2. Ακμῆτες ῥέξειν πείρατα πάντα τέκναι

In primo versu Cl. Muratorius pro ἔξησεν legendum putat ἐξέργασε. Cur non potius ἔκπισεν?

Sic ego interpretabar.

Amphion cytharae sonitu si moenia Thebis
Extulit, in nostra nunc patria Illyrius
Dulce melos verbis: artes ideoque vigentes,
Nullo ferre vides non decora ampla loco.

1. Amphion quamvis a Tatiano inter scriptores Homero antiquiores enumeretur, plerique tamen ejus de scriptis tacent, eumque artis musicae vel peritum, vel inventorem fuisse tradunt. Quod musices ope Thebas muro cinxisse dicitur, hoc quidem vel cum Horatio in *art. poet.*, & Macrobio in *somn. II.* 3. ad ejus sapientiam, vel cum aliis ad eloquentiam est referendum, qua cives sparsim degentes, ut in unum convenientes civitatem legibus stabilirent moenibusque cingerent, hortatus est:

2. Conclusio hujus tetrastichi perobscura Muratorio visa est: neque id quidem sine causa: in hunc enim locum fortasse quadrat Plautinum illud: *praeter Sibyllam leget nemo*

mo; *nam divinandum est*. Utar ergo, vel potius, si diis placet, divinatione abutar. Primum equidem suspicabar per exscriptoris, vel marmorarii negligentiam epigramma foede corruptum esse, ac legendum in fine ΑΚΜΗΤΑΣ, vel ΑΚΜΑΙΑΣ ΡΙΖΟΥΝ ΠΕΙΡΑΤΑ ΠΑΝΤΑ ΤΕΧΝΑΣ, videlicet *integras*, vel *honestas*, aut *vigentes artes efflorescere*, aut *radices agere universis Athenis*. Tum putabam verisimillimum, nempe *ἀκμῆτις* seu *vigentes* dici Aeolice pro *ἀκμῆτας*; itemque ῥέξειν *eloquuturi* aut *praedicaturi* pro ῥήσειν Attice mutatis Η in Ε, & Σ in Ξ, quare haec sit sententia, *vigentes artes praedicaturi termini omnes*. At nihil facilius arbitror, quam quod exscriptor lapsus sit in exsculpenda ultima lapidis vocula, seu potius littera, usurpata Σ pro Ι; nam si legas *τέχναι* pro *τέχνας*, jam sensus est obvius; *ἀκμῆτις τέχναι vigentes artes δοκέουσι ῥέξειν videntur operaturae*, vel *celebrabuntur exercitio πείρατα πάντα in omni loco*. Honestis artibus, aut *vigentibus* optimas disciplinas denotari patet ex Claudiani titulo, quia nimirum suo satis praesidio tutae, ubique ut stent ac vigeant, minime videntur alienis viribus indigere; quare Mercurius doctrinae praeses Herma a veteribus fingebatur.

L X I X.

Cels. Cittadin. De vera Origine & Propr. Ling. Ital. XIV.

EVCHARIS . LICINIAE . L.

DOCTA . ERODITA . OMNES . ARTES . VIRGO . VIXIT . ANN. XIII

1. HEVS . OCVLE . ERRANTE . QVEI . ASPICIS . LETI . DOMVS
MORARE . GRESSVM . ET . TITVLVM . NOSTRVM . PERLEGE

2. AMOR . PARENTEIS . QVEM . DEDIT . GNATÆ . SVÆ
VBEI . SE . RELIQVIÆ . CONLOCARENT . CORPORIS
HEIC . VIRIDIS . ÆTAS . CVM . FLORERET . ARTVBVS
CRESCENTE . ET . ÆVO . GLORIAM . CONSCENDERET
PROPERAVIT . HORA . TRISTIS . FATALIS . MEA
ET . DENEGAVIT . VLTRA . VEITÆ . SPIRITVM
DOCTA . ERODITA . PÆNE . MVSARVM . MANV
QVAE . MODO . NOBILIVM . LVDOS . DECORAVI . CHORO
ET . GRAECA . IN . SCÆNA . PRIMA . POPVLO . APPARVI

EN

EN . HOC . IN . TVMVLO . CINEREM . NOSTRI . CORPORIS
sic INFISTÆ . PARCÆ . DEPOSIERVNT . *sic* CARMINE
STVDIVM . PATRONAE . CVRA . AMOR . LAVDES . DECVS
SILENT . AMBVSTO . CORPORE . ET . LETO . TACENT
RELIQVI . FLETVM . GENITORI . MEO
ET . ANTECESSI . GENITA . POST . LETI . DIEM
BIS . HIC . SEPTENI . MECVM . NATALES . DIES
TENEBRIS . TENENTVR . DITIS . ÆTERNA . DOMV
ROGO . VT . DISCEDENS . TERRAM . MIHI . DICAS . LEVEM

1. *Ei* pro *i* saepe in usu apud veteres ad distinguendos numeros ; ita in singulari scribebant *viri*, *pueri*, *magni*, in plurali *virei*, *puerei*, *magnei* , uti hoc loco *quei* . A. Gell. *XIII.* 15. Item pro distinguendis casibus viguit hujusmodi scribendi genus , quare in antiquo lapide MARTEI . legitur, *Cittadin. loc. cit. XII.* Postquam desiit usurpari *ei* pro *i*, tum coepit produci I , adeoque comediae Plautinae , cujus erat titulus CAPTIVEI , post Caesariana tempora mutatus est in CAPTIVI . Tandem multiplici diphtongorum genere antiquato apices Augusti aetate inventi sunt , ut vocales longae a brevibus distinguerentur, quod praeter *Quintilianum I.* 13. & *Isidor. I.* 4. & 26. docent vetusta marmora Augusti tempore dedicata. *Letum* sine diphtongo scribendum contendit Aldus Manutius in *Orthogr.* ad hunc lapidem *pag.* 471. auctoritate Prisciani, qui *letum* deducit a *leo les*, quo veteres utebantur pro deleo , unde dicta mors, quod omnia deleat.

2. Diphtongi nunc separatae, nunc conjunctae, & quidem in uno lapide, id sane evincunt , utrumque scribendi genus valuisse Augusti aevo , quo ex Cittadini sententia perelegans hoc spectat marmor; ideo Gronovius ejus imaginem prope Catonis Censorii collocat. Dicet fortasse aliquis apage hanc libertam : quid saltatrici ac mimae cum litteratorum choro ? Novi equidem , Fulvium Ursinum , ubi hujus imaginem illustrat notis , inter saltatrices ac mimas ponere in orchestra solitas ante comoediam canere , vel saltare. At ipsa inscriptio , ejusdemque in primis initium DOCTA ERODITA

OMNES ARTES nescio quid amplius huic libertae tribuit, quam saltandi peritiam ad tibiarum sonum: iccirco P. Alexander Politus, singulare mei Ordinis ornamentum, in celeberrima oratione, cujus est thema, *breviorem longe esse optimarum omnium artium, quam humanae vitae cursum*, postquam Cratetis uxorem Hipparchiam, Pulcheriam & Eudoxiam Augustas, Zenobiam reginam, Irenem item Augustam, Aspasiam, Hypatiam aliasque feminas omnibus excultas litteris commendavit, hanc etiam virginem admirandam proponit, utpote omnibus artibus eruditam, & posterorum memoriae in Romano lapide consecratam. An ERODITA OMNES ARTES ita interpretaris, ut indicentur artes mimicae, praeterea nihil? ut per me quidem est tibi integrum arbitrio sentire tuo, sic per te mihi contra suspicari omnino liceat necesse est, nisi musarum decretum recites, quo feminae servili e genere quam longissime ab intimis sapientiae penetralibus arcerentur. Ingenuis porro semper ad doctrinam aditum patuisse tum illustres feminae modo laudatae ostendunt, tum quas Menagius apud Laertium recenset, ac in museo Veronensi *pag.* 180. quaedam puella Placidia Christiana, quae annos VIII. & menses XI. nata dicitur INSTRVCTA LITERIS.

L X X.

Petroniae Musae. *Inscr. Ant. Etruriae. Part. I. p.* 270.

ΤΗΝ ΚΥΑΝΩΠΙΝ ΜΩΥΣΑΝ ΑΗΔΟΝΑ ΤΗΝ ΜΕΛΙΓΗΡΥΝ
ΛΕΙΤΟΣ Ο Δ' ΕΞΑΠΙΝΗΣ ΤΥΜΒΟΣ ΑΝΑΥΔΟΝ ΕΧΕΙ
ΚΑΙ ΚΕΙΤΑΙ ΛΙΘΟΣ ΩΣ Η ΠΑΝΣΟΦΟΣ Η ΠΕΡΙΒΩΤΟΣ
ΜΟΥΣΑ ΚΑΛΗ ΚΟΥΦΗ ΣΟΙ ΚΟΝΙΣ ΗΔΕ ΠΕΛΟΙ.
ΤΙΣ ΜΟΥ ΤΗΝ ΣΕΙΡΗΝ' ΑΚΑΚΟΝ ΚΑΚΟΣ ΗΡΠΑΣΕ ΔΑΙΜΩΝ
ΤΙΣ ΜΟΥ ΤΗΝ ΓΛΥΚΕΡΗΝ ΗΡΠΑΣ' ΑΗΔΟΝΙΔΑ
ΝΥΚΤΙ ΜΙΗ ΨΥΧΡΑΙΣΙΝ ΑΦΑΡ ΣΤΑΓΟΝΕΣΣΙ ΑΥΘΕΙΣΑ
ΩΛΕΟ ΜΟΥΣΑ ΕΤΑΚΗ Δ' ΟΜΜΑΤ' ΕΚΕΙΝΑ ΣΕΟ
ΚΑΙ ΣΤΟΜΑ ΠΕΦΡΑΚΤΑΙ ΤΟ ΧΡΥΣΣΕΟΝ ΟΥΔΕΝ ΕΤ' ΕΝ ΣΟΙ
ΛΕΙΨΑΝΟΝ ΟΥΚ ΕΙΔΟΥΣ ΟΥ ΣΟΦΙΗΣ ΠΕΛΕΤΑΙ
ΕΡΡΕΤΕ ΜΕΡΜΗΡΑΙ ΘΥΜΑΛΓΕΕΣ ΑΜΜΟΡΟΙ ΕΣΘΛΗΣ
ΕΛΠΙΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΑΝΤΑ Δ' ΑΔΗΛΑ ΤΥΧΗΣ.

Τὴν

1. Τὴν κυανῶπιν μοῦσαν ἀηδόνα τὴν μελίγηρυν
   Αὐτὸς ὅ δ' ἐξαπίνης τύμβος ἄναυδον ἔχει.
Καὶ κεῖται λίθος ὡς ἡ πάνσοφος ἡ περίβωτος
   Μοῦσα καλή, κούφη σοι κόνις ἥδε πέλοι.
Τίς μου τὴν Σειρῆν' ἄκακον κακὸς ἥρπασε δαίμων;
   Τίς μου τὴν γλυκερὴν ἥρπασ' ἀηδονίδα;
Νυκτὶ μιῇ ψυχραῖσιν ἄφαρ σταγόνεσσι λυθεῖσα
   Ὤλεο μοῦσα, ἐτάκη δ' ὄμματ' ἐκεῖνα σέο.
Καὶ στόμα πέφρακται τὸ χρύσειον, οὐδὲν ἔτ' ἐν σοὶ
2. Λείψανον οὐκ εἴδους, οὐ σοφίης πέλεται.
Ἔρρετε μέρμηραι θυμαλγέες, ἄμμοροι ἐσθλῆς
   Ἐλπίδος ἄνθρωποι, πάντα δ' ἄδηλα τύχης.

Ita vertit Antonius Maria Salvinius.

Lusciniam nigris oculis, musamque canoram
   Hic mutam tenuis urna repente tenet.
Atque lapis veluti, sapiens celebris jacet illa
   Musa decora: haec o sit tibi terra levis.
Daemone quo a nocuo rapta est innoxia Siren?
   Lusciniam dulcem quis rapuitve meam?
Heu gelidis guttis una tu nocte soluta,
   Musa; intabescunt lumina & illa tua.
Aureum & os clausum: formae nullae amplius in te
   Reliquiae: sophiae nulla & imago manet.
Mordax cura vale: mortalis spei bonae exsors:
   Cunctaque fortunae non manifesta cluent.

1. Musae cognomen satis notum in servitute, & aeque in viris, ac mulieribus, inter quas praeter hanc nostram claruit Aemilia Musa, cujus, quum intestata periisset, bona in fiscum petita Tiberius Aemilio Lepido tradi jussit, quia ejus ex familia videbatur.

2. Philosophiae, vel potius sapientiae commemoratio jure in hac classe locum tribuit non postremum Petroniae Musae.

. L X X I.

D . M . S

M. LAELIO . AFRICANO

M. LAELIVS . AFRICANVS

ET . FLAVIA . OPTATA . PARENTES

B . M . F

QVI . VIXIT . ANNIS . XXI. M. VI. D. X.

MVSICVS . *in scena* DOCTE . CANTARE . SOLEBAT

ACCEPTVSQVE . NIMIS . MVLTIS . MAGNIFICO . INGENIO

RECEPTVS . INTER *vina jocosque* PRIOR

CELEBRI . FAVORE . ARTEM . EXPONENS . SVAM

VT QVEMVIS *raperet* MIRIFICO . INGENIO

Leniretque animum CARMINE . DOCTILOQVO

Ingenii nunc *magnifici*, nunc *mirifici* commendatio videbatur litterarum aliquid in hoc musico indicare. Lacunas utcunque explevi sequutus veterum consuetudinem, quibus cantum inter epulas jucundissimum fuisse prae ceteris Virgilius docet. *Aeneid. I.*

L X X I I.

Ex Instr. Donian. Cl. VIII. p. 336.

Η ΠΟΛΥ CΕΙΡΗΝΩΝ ΛΙΓΥΡΩΤΕΡΗ Η ΠΑΡΑ ΒΑΚΧΩΙ

ΚΑΙ ΘΟΙΝΑΙC ΑΥΤΗC ΧΡΥCΟΤΕΡΗ ΚΥΠΡΙΔΟC

Η ΛΑΛΙΗ ΦΑΙΔΡΗ ΤΕ ΧΕΛΕΙΔΟΝΙC ΕΝΘ' ΟΜΟΝΟΙΑ

ΚΕΙΜΑΙ ΑΤΙΜΗΤΩΙ ΛΕΙΠΟΜΕΝΗ ΔΑΚΡΙΑ

ΤΩΙ ΠΕΛΟΝ ΑCΠΑCΙΗ ΒΑΙΗC ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΕ ΤΟCΑΥΤΗΝ

ΔΑΙΜΩΝ ΑΠΡΟΙΔΗC ΕCΚΕΔΑCΕΝ ΦΙΛΙΗΝ

Ἡ πολὺ Σειρήνων λιγυρωτέρη, ἡ παρὰ Βάκχῳ,
Καὶ θοίναις αὐτῆς χρυσοτέρη Κύπριδος,
1. Ἡ λαλίη φαιδρή τε χελιδονὶς ἔνθ' Ὁμόνοια,
2. Κεῖμαι Ἀτιμήτῳ λειπομένη δάκρυα·
Τῷ πέλον ἀσπασίη βαιῆς ἄπο, τὴν δὲ τοσαύτην
Δαίμων ἀπροϊδὴς ἐσκέδασεν φιλίην.

Ibidem ita Salvinius vertit.

Quae cantu melior longe Sirenibus, aurea
Ad Bacchum, ad mensas cara magis Venere

Lae-

Laeta & hirundo loquax jaceo hic festiva Homonoea,
Liqui & Atimeto perpetuas lacrimas:
Cui jucunda fui exigua sed sorte; sed istam
Fors inopina eheu fudit amicitiam.

Aliter idem.

Sirenas cantu vincens, magis aurea & ipsa
Heu Venere in mensis, Bacchum apud atque patrem;
Hic Homonoea loquax jaceo, & bene garrula hirundo,
Linquo & Atimeto funeris heu lacrimas;
Cui dilecta fui parvo sed tempore vitae,
Fortuna heu tantam fudit amicitiam.

Fabrettus in *Ant. Inscr. III p.* 235. ex Graeco hoc lapide confictum esse ait Latinum, qui legitur apud Reinesium, & Sponium.

1. Homonoea apud Graecos idem, ac concordia est, & consensus, ideo Homonoeum dicebatur concordiae templum.

2. Atimetus Domitiae Neronis amitae libertus est apud Tacitum *Ann. XIII.*

Garrula haec hirundo cantrixne tantum fuerit, quod quidem arbitror verisimile, an & poetria, ex titulo non apparet: eam tamen hic locum duxi absque piaculo habere posse, quod hirundines olim tanquam poeseos symbola acciperentur: itaque Menagius ad Laertium *pag.* 255. suavem hirundinum cantum ait fuisse Moscho, Achilli Tatio, aliisque, idemque praeterea docet in Luciano *de morte Peregrini* non κορώνας, sed χελιδόνας legendum esse, ita ut edisсamus, ad Hesiodi sepulcrum hirundines convolasse. Magni hujus poetae, quem Vellejus *I.* 7. appellat *perelegantis ingenii virum, & mollissima carminum dulcedine memorabilem*, duo sunt elogia in hac Classe, itemque aliud in *I. pag.* 123., in quo erratum vides in voce ΝΙΚΗΣ pro ΝΙΚΗΣΑΣ, de cujus tituli antiquitate dixi esse merito dubitandum, quod ita accipias velim, ut non aliter illius de vetustate me dubitare existimes, quam quoad tempora Homerica Nam Hesiodi cum Homero certamen ad exequias Amphidamantis in Chal-

Chalcide, Salmasius ad *Solin. p.* 869. ab Hesiodi amatoribus confictum esse contendit. At Plutarchus, Philostratus, Libanius, Themistius, aliique ab Alberto Fabricio in *Bibl. Graec. Tom. I. lib. II.* 8. & Dodwello *de Cyclis Graec. Diss. III.* ac Lilio Gyraldo *Hist. Poet. Dialog. II.* commemorati, de illo certamine mentionem faciunt; Eustathius autem *Iliad. a.* quamvis de Hesiodi victoria taceat, ejus tamen cum Homero contentionem his versibus testatam facit.

Ἐν Δήλῳ τότε πρῶτον ἐγὼ, καὶ Ὅμηρος ἀοιδοὶ
Μέλπομεν, ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδήν

Ita vertit P. Alexander Politus.

Quum mecum in Delo cantu certaret Homerus,
Tum primum fuimus vates nova carmina uterque.

Jam finem facio, benigne Lector, qui hanc si opellam utcunque probes, *supera convexa*, ut inquit ille, *digito me tangere* existimabo, sin minus, deportari me in exilium jube, ut violatae antiquitatis reum, qui non magis veteres ritus noverim, quam calo & cacula sambucae modos: in tam turpi damnatione id saltem gloriabor me habere boni, quod affero pene nihil non gravissimorum auctoritate hominum confirmatum, ut illud possim ex A. Gellii praefatione libere usurpare, *quae putaverint reprehendenda, his, si audebunt, succenseant, unde ea nos sumpsimus.* Interea vero, qui plurimum auctoritate valet, mihi apud te, Lector optime, non parum Cicero prodesse debet, cujus sententiam in Verrinis esse opportunam volo primi hujus Voluminis conclusionem:

Exempla ex vetere memoria & monumentis ac litteris plena dignitatis, plena antiquitatis plurimum solent & auctoritatis habere ad probandum, & jucunditatis ad audiendum.

FINIS.

SYL-

SYLLABVS
DEORVM, AC VIRORVM,
Qui carminibus celebrantur.

Numerus Romanus indicat plures lapides ibidem eodem nomine insignitos.

CLASSIS I.

CLASSIS II.

Con-

CLASSIS III.

CLASSIS IV.

CLAS-

CLASSIS V.

Addenda praecedenti Classi.

Num. III.

Lil. Gyrald. Dialog. de Poet. hist. II.

Orphea musarum famulum hic Thraces posuere,
Qui cecidit rapido fulminis igne Jovis.
Filius Oeagri, Alcidaeque magister, & idem
Scribendique notas repperit & sophiam.

Num. VI.

Solonis epitaph. ex M. Tullio Cicerone.

Mors mea ne careat lacrimis: linquamus amicis
Maerorem, ut celebrent funera cum gemitu.

Num. XXIV.

Homeri cippo in Io insula.

Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει,
Ἄνδρων ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον.

Lil. Gyrald. *loc. cit.*

Sacrum hic terra caput divinum claudit Homerum,
Heroum atque virum cecinit qui fortia facta.

VENIAM PETIMUSQUE DAMUSQUE VICISSIM.

Errata. Rubens *pag.* 24. *corrige* Rubenius. adumbratum 27. adumbratam. attingere 33. tangere. Cecropide 66. Cecropidae. Mumnii 68. Mummii. Epidamnii 69. Epidamni. Gulielmus 72. Guillelmus. Disticun 255. 387. Distichon. columnella 105. columella. ΝΙΚΗΣ 122. ΝΙΚΗΣΑΣ. dittico 165. diptycho. Trismegistro 166. Trismegisto. Constantinum 169. Constantium. inquit 222. 231. 257. 323. ait. incisam 255. incisum. Diudymenes 266. Diadymenes. hirophanta 271. hierophanta. olxmpiadas 273. olympiadas. conotaphiis 280. cenotaphiis. paena 280. *& alibi* poena. Chaeronaeam 288. Caeroneam. *Pagina* 314. *lin.* 11. *deme* praeterquamquod. Amphiloci 340. Amphilochi. Sapphon 366. Sappho. Tyanejum 375. Tyaneum. Ciceroniam 388. Ciceronianam. Herma 410. Hermias. Calmadulenses 429. Camaldulenses.

IN-

INDEX
RERUM NOTABILIUM,
Quae in hoc Volumine continentur.

A

 P. A-

Ce-

Co-

Galli

 Ho-

Le-

Ora-

luctus

coium

FINIS.

